This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

le Bonnet
26. 10-85

CORPVS SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS

ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE

VINDOBONENSIS

VOL. X.

SEDVLII OPERA OMNIA EX RECENSIONE
IOHANNIS HUEMER.

W. Sanday Class. Rev. II 20

VINDOBONAE
APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE
MDCCCLXXXV.

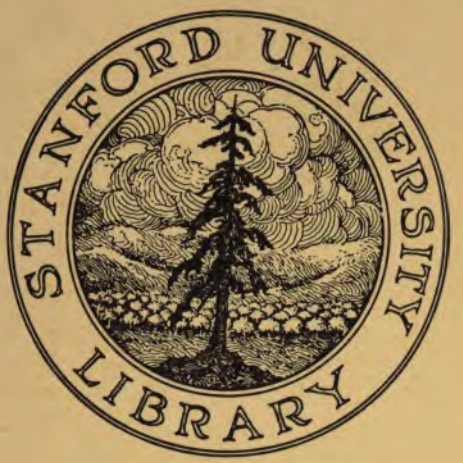
STANFORD UNIVERSITY
LIBRARY

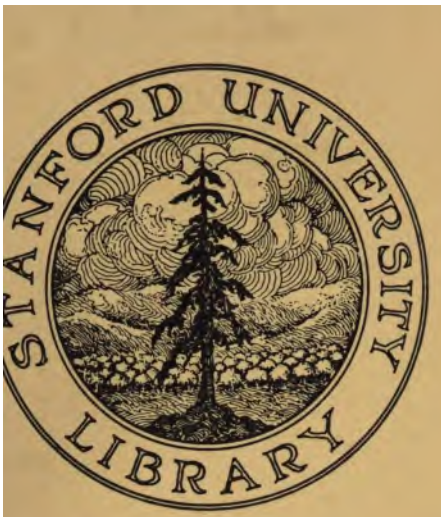
STANFORD UNIVERSITY
LIBRARY

76.10.31

CORPVS
SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM
LATINORVM

EDITVM CONSILIO ET IMPENSIS

ACADEMIAE LITTERARVM CAESAREAE

VINDOBONENSIS

VOL. X.

SEDVLII OPERA OMNIA EX RECENSIONE
IOHANNES HUEMER.

VINDOBONAE

APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE

MDCCCLXXXV.

Sedulius, 5th cent.

SEDVLII OPERA OMNIA

RECENSVIT

ET COMMENTARIO CRITICO INSTRVXIT

IOHANNES HUEMER.

ACCEDVNT EXCERPTA EX REMIGII EXPOSITIONE IN SEDVLII PASCHALE CARMEN.

VINDOBONAE

APVD C. GEROLDI FILIVM BIBLIOPOLAM ACADEMIAE

MDCCCLXXXV.

UAM

STANFORD LIBRARY
MAY 28 1957
Stacks

PROLEGOMENA.

I.

Sedulius, de cuius uita et scriptis alio loco [1]) fusius tractauimus, postquam saecularibus studiis colendis uim inpatientis ingenii non utilitati animae sed inani uitae dependere, litterariae sollertia disciplinae lusibus infructuosi operis non auctori seruire sibi uisus est [2]), ad Christi miracula uersibus describenda ob hoc maxime accessit, ut alios exhortationibus ueritatis ad frugem bonae messis inuitans si quando infirmitatis humanae uitiis forsitan lacessitus inpugnaretur, uerbis propriae disputationis ammonitus metueret et qui furta prohibuisset fur uideri uereretur et qui rectae soliditatis iter ostendisset procliuioris lubrici periculosa sectari et clipeo dominicae protectionis armatus inimicae iaculationis tela facili repulsione contemneret [3]). Volumen confectum, cui nomen PASCHALIS CARMINIS inposuerat [4]), poeta Macedonio presbytero, rerum suarum patrono, obtulit perlegendum, qui Sedulio respondit ac praecepit ut carmen in rhetoricum transferret sermonem causis, id quod dolendum est, non adiectis [5]). Neque uero opera

---

[1]) cf. *De Sedulii poetae uita et scriptis commentatio. Vind. 1878.* — Eodem spectant quaestiones quas postea instituerunt: C. L. Leimbach, *Ueber den christlichen Dichter Caelius Sedulius und dessen Carmen paschale. Goslar 1879* et G. Boissier, *Le carmen Paschale et l'opus P.* (*Journal des Savants, sept. 1881*).

[2]) cf. epist. ad Maced. p. 3.

[3]) cf. ib. p. 4.

[4]) cf. ib. p. 12.

[5]) cf. ep. ad Maced. alteram p. 171.

sua poeta siue Macedonii censura tetrica deterritus siue morte praematura impeditus ipse edidisse uidetur, siquidem Carmen indigestum et in cartulis scriptum postea Turcium Rufium Asterium exconsulem (consulem anni 494 p. Chr. n.) ordinarium atque patricium ad omnem elegantiam ordinasse et ad legentium utilitatem publicasse testimoniis [1]) in codicibus uetustissimis exstantibus docemur. Idem Sedulii et musarum amicus, cum ecclesia Romana canonem librorum sacrorum esset conditura Sedulii 'ueracis poetae dicta' iterum edidisse et Gelasio papae dedicasse uidetur, id quod ex epigrammate illo dedicatorio [2]) concludimus [3]). Gelasii uero decretum de libris recipiendis uel non recipiendis, quod anno 495 uel 496 prodiisse harum rerum sciti contendunt, Sedulii carmen in hunc modum approbat et collaudat (c. 34): *Item uenerabilis uiri Sedulii paschale opus, quod heroicis descripsit uersibus, insigni laude praeferimus.* Qua summi pontificis approbatione carminis Seduliani laus iam antea peruulgata magna cepit incrementa ab eis praecipue, quos antehac Sedulii imitationem Vergilianam utpote poetae gentilis improbasse est uerisimile. Omnia abhinc fere saecula Sedulii seruauerunt memoriam. Atque non multo post Asterii editionem Liberius et Bellesarius (uel potius Liberius Bellesarius ut arbitror) [4]) Sedulium uersibus acrostichis ac telestichis satis tricosis exornauere et laudauere, quorum carmina etiam nunc in codicibus Sedulianis permultis leguntur (cf. infra p. 307). A saeculo sexto usque ad decimum et postea quantopere Sedulium auctores imitati sint uel quanta cum laude citauerint ex testimoniorum congerie infra (p. 361 s.) composita uideri licet: quae ii qui rei litterariae medii aeui magis gnari sunt facile augebunt. Nam poetam, quem iam Chilpericum regem imitatum esse Gre-

[1]) cf. comment. meam p. 31 seq. Testimonia eo loco prolata in permultis aliis codicibus, quos infra enarrabo, leguntur.

[2]) cf. infra p. 307.

[3]) cf. comm. meam p. 34 sq.

[4]) cf. comm. m. p. 51. Praeterea notandum est in codice Montepessulano 362 s. IX Bellesarium Sedulii discipulum nominari cf. infra p. 307.

gorius Turonensis[1]) testis est, laude eximia cum aliis poetis sacris praeferunt: Venantius Fortunatus c. VIII 1, 57 (ed. Leo):

Quod tonat Ambrosius, Hieronymus atque coruscat,
Siue Augustinus fonte fluente rigat,
Sedulius dulcis, quod Orosius edit acutus:
Regula Caesarii linea nata sibi est.

Idem in libro primo uitae S. Martini u. 15:

Primus enim docili distinguens ordine carmen
Maiestatis opus metri canit arte Iuuencus.
Hinc quoque conspicui radiauit lingua Seduli.
Paucaque perstrinxit florente Orientius ore,
Martyribusque piis sacra haec donaria mittens
Prudens prudenter Prudentius immolat actus.

Isidorus Hispalensis, cui hi uersus adscribuntur[2]):

Si Maro, si Flaccus, si Naso et Persius horret,
Lucanus si te Papiniusque tedet:
Pareat eximio dulcis Prudentius ore
Carminibus uariis nobilis ille satis.
Perlege facundi studiosum carmen Auiti.
Ecce Iuuencus adest Seduliusque tibi,
Ambo lingua pares, florentes uersibus ambo
Fonte euangelico pocula larga ferunt.

Neque rarius Sedulii auctores eruditissimi ecclesiae Britannicae mentionem faciunt uelut Aldhelmus Beda Alcuinus, quem a Carolo Magno in scholam Palatinam adscitum esse constat, Gallicae ecclesiae uelut Theudulfus, episcopus ille Aurelianensis, Ermoldus Nigellus, Smaragdus abbas, Ionas Aurelianensis alii, inter Germaniae doctores aeuo Carolino illustres Rhabanus, abbas Fuldensis: horum

---

[1]) Historia Francorum p. 237 (ed. Arndt et Krusch): *Scripsit alios libros idem rex* (sc. Chilpericus) *uersibus, quasi Sedulium secutus; sed uersiculi illi nulla paenitus metricae conueniunt ratione.*

[2]) cf. Fabricius bibl. med. et inf. lat. V 301 M., Reifferscheid B. P. L. I 291.

aliorumque testimonia hic enumerare supersedeo [1]). Quanto studio uero medio quod dicunt aeuo Sedulius lectitatus cultus propagatus sit praeter auctorum testimonia modo memorata catalogi bibliothecarum antiquissimi, qui nostrum saeculum tulerunt non pauci [2]), demonstrant. Satis superque ex his apparet Sedulii opera, poetica praecipue, in bibliothecis Italiae Galliae Germaniae Angliae celeberrimis inter opera pretiosissima fuisse adseruata. Ex quibus libris manuscriptis multi perierunt, multi adhuc exstant. In tanta codicum multitudine ad Sedulii opera recensenda antiquissimi et optimi hi sunt selecti:

M Codex Ambrosianus R. 57 Sup. membranaceus formae octauae palimpsestus, ex quo Angelus Maius primus eruit ediditque fragmenta orationum pro Scauro Tullio Flacco, saeculo septimo exeunte litteris uncialibus scriptus (cf. A. Peyron, *M. T. Ciceronis pro Scauro* etc. p. 216 sq. et Reifferscheid B. P. L. II p. 87). Liber (siue scedulae) quaternionibus tribus constat foliorum 23, uersuum in singulis paginis plerumque terdenorum bipartitorum. Folio primo superscriptum legitur: *142 Liber sc̄i columani de bobio.* Incipit a u. IV 128, desinit in u. V 438, sex priores enim quaterniones interierunt. In fine uniuscuiusque fere folii scriba litteris semiuncialibus utebatur, ut in spatio coartato singulos uel binos uersus scriptura continua conficeret; sunt autem his litteris scripti uu. IV 140, 141, 154, 155, 168, 169, 196, 211, 224, 263, 264, 277, 278, 304, 305. V 38, 39, 66, 67, 80, 81, 121, 122, 135, 136, 149, 150, 163, 164, 178, 179, 192, 193, 248, 249, 250, 277, 278, 303, 304, 317, 318, 331, 332, 347, 348, 361, 362, 375, 376, 389, 390, 403, 404, 417, 418. Folia hic illic lacera et a Ciceroniani fragmenti editoribus male uti uidetur tractata scripturam praebent partim deprauatam partim minutam, ut certis quibusdam locis nihil nisi litterarum uestigia appareant. Ceterum iam prius ineptus quidam sciolus folia margine in-

---

[1]) cf. indicem I, comm. m. p. 56 seq.

[2]) cf. L. Delisle, *Le Cabinet des manuscrits* II p. 450 sq. et catalogum catalogorum perutilem quamquam non plenum in Mus. Rhen. 1882 p. 486 sq.

feriore decurtato lacerauit. Itaque desiderantur uersus V 206, 207, 431, 432; nonnullarum litterarum uestigia tantum exstant ut V 220, 221, 235, 248, 249, 250. Scriptus est codex sermone qui dicitur uulgari, in quo sollemnis est permutatio uocalium *e* et *ae*, *e* (*ae*) et *i* [1]), *i* et *y*, *o* et *u* (*um*) et in primitiuis uerborum syllabis et in finalibus; *h* modo additur, modo omittitur, praeterea *c* pro *ch*, *qu*, *t*, *u* pro *b*, *t* pro *d*, *f* pro *ph*, *g* pro *i* ponitur; *n m d* superflue adiciuntur: quas scripturae minutias orthographicas, cum ad lectiones recte iudicandas librique ueram aestimationem pertineant, diligenter adnotaui.

Codex uarias expertus est correcturas, quae locis nonnullis exceptis litterarum ductu facile distinguuntur. Correxit primus is qui codicem scripsit uel qui librum contulit, cum hic illic litteras et syllabas omissas reficeret [2]) et archetypi proprietates orthographicas mutaret. Multo plura correxit manus secunda, quae non solum archetypi scripturas, quae ab usu scribendi recedebant, commutauit, sed etiam menda grauiora ex exemplari quodam emendato correxit. Versus V 323, 344 et uocabula a librario omissa suppleuit manus alia, cui etiam glossas quasdam (cf. u. IV 263 *uidentur* 295 *purpura* V 103 *sonuit* 193 *partem australem* 237 *uideam* 68 *quid* [?]) attribuerim. Correctorum manus quam saepe hic liber passus sit, ex notis patebit. Discernere autem quid sit librarii, quid primi correctoris uel posteriorum cum non ubique potuerim, quid scripserit librarius enucleare studui et signo M^1, quid ex correctura profectum sit M^2 uel *corr. m. 2* indicaui. Atque eandem rationem in ceteris libris sum secutus. Codicem totum Mediolani excussi.

Ex eodem uel simillimo fonte fluxit codex pretiosissimus bibliothecae uniuersitatis Taurinensis E. IV 44. insignitus, T qui in eadem olim bibliotheca Bobiensi adseruabatur. Folio enim primo legitur: *139 Liber scti columbani de bobio.* Liber mutilus ab initio et quondam cum libro E. IV. 43 signato

[1]) Singularis est forma *sedieligat* = *se diligat* V 410.

[2]) Etiam u. IV 143 ab eodem librario additus esse uidetur.

(Cerealis) coniunctus nunc foliis constat 28 ita ut f. 3—27 tres quaterniones efficiant, et continet f. 1—2 Epistulam ad Macedonium a uerbis: *ab scripturis celsioribus* (cf. p. 6, 5) usque ad finem, f. 3^a—26^a paschalis Carminis libros V, f. 26^b—27^b hymnum I, f. 28 praefationem ad p. C. (cf. 14 s.) cum inscriptione et subscriptione. Scriptus est liber ab uno librario uel, si tamen a duobus, certe a duobus per uices operi incumbentibus duplici scripturae genere fol. 1 — 2^r uncialibus, 2^v — 8^v et exceptis quattuor uersibus ultimis 9^r capitalibus, 9^r ultimi quattuor uersus uncialibus, 9^v u. 1 — 18 capitalibus, f. 9^v u. 19 — f. 28^r uncialibus litteris (cf. Pasini, *Codices bibl. Taur.* II p. 244, Peyron l. c. p. 214 sq., Zangemeister et Wattenbach, *exempla codicum Latinorum litteris mai. script.* I p. 4 tab. XVI). Ex unciali scriptura conicitur librum saeculo fere VII exaratum esse. Correctus a manu s. VIII, ut Reifferscheidio (cf. B. P. L. II p. 136) uisum est et infra argumentis comprobabitur. Conlatoris munere functum esse Abundantium quendam subscriptio libri III et IV testatur haec: EGO ABVNDANTIVS ISTVM LIBRVM CONTVLI FELICITER (cf. p. 64 et 112). At in fine libri I et II scriptura langobardica scriptum tantum exstat: *contuli* (cf. Reifferscheid, *commentariolum de latinorum codicum subscriptionibus p. 1 s.*). Duos correctores fuisse ex scripturae indiciis apparet, ex quibus unus leues librarii errores correxit et archetypi proprietates abstersit, alter lectiones antiquas radendo et corrigendo ex libro alius ordinis (cf. infra cod. A) codicem modo deprauauit modo auxit supplendo ea, quae librarius omiserat aut incendium quodam tempore deleuerat. Quae cum ita sint, inprimis lectionibus primae manus inuestigandis operam dedi, ceteras omnes signo T^2 uel *corr. m. 2* indicaui.

Scriptus est codex T eodem quo M sermone uulgari id quod exemplis libro quinto depromptis confirmabo: u. 1 *uirtutes* = *uirtutis* MT, 7 *hac hora* = *hanc horam* MT, *uenit* = *ueni* MT, 19 *suum uerbum* = *suo uerbo* MT, 25 *labans* = *lauans* MT, 28 *traditur* = *traditor* MT, 69 *traditus* = *traditur* MT, 34 *adque* = *atque* MT, 35 *sancxit* = *sanxit* MT, 63 *mina-*

tem = *minacem* MT, 126 *crucis* = *trucis* MT, 64 *horiora* = *oriora* MT, 110 *sequentem* = *sequente* MT, 182 *patulis* = *patuli* MT, 197 *quod* = *quo* MT, 226 *anticum* = *antiquum* MT, 408 *modiquoque* MT, 268 *factis* = *fractis* MT — 71 *plus* = *pius* MT (I 279 *pallurus* = *paliurus* T), IV 213 *tacet* = *tacens* MT; accedit I 329 *cautus* = *catus* T, I 19 *face* = *fauce* T etc. F. 28 legitur praefatio paschalis carminis cum inscriptione ROBEO [1]) PREFATIO OPERIS SACRI LIBRORVM NOVI ET VETERIS TESTAMENTI et in fine ROBEO INCIPET RATRVM OPVS ID EST EX VESTER TESTAMENTI LIBER PRIMVS ET EX NOVO QVATTVOR QVOD SEDVLIVS INTER CARTOLAS SVAS SPARSAS RELIQVID ET RECOLLITI ADVNATIQVE SVNT A TVSCIO RVFO ASTERIO V̄C ET EXCONSOL ORD^o PATRICIO SVPRASCRIPTORVM EDITORE LIBRORVM (cf. de hac subscriptione Peyron l. c. p. 215, O. Jahn, *de subscriptionibus antiquis* [acta soc. litt. Lips. 1851 p. 327 sq.], Haase, *index lectionum uniu.* Vrat. 1860, Reifferscheid, *commentariolum* etc. l. c., meam commentat. p. 31 sq.) [2]). Ipse contuli, locos quosdam I. Mueller a me rogatus iterum inspexit.

Codex Gothanus I 75 membranaceus formae quadratae *Γ* saeculo VIII litteris anglosaxonicis scriptus foliorum 122

---

[1]) cf. meam comment. p. 31 adn. 1. Wattenbachii coniectura probatur fortasse hac uerborum interpretatione: *robeum* = *robum* = *rufum*.

[2]) Verba ad poetam spectantia et multis codicibus peruulgata haec fere sunt:

Hoc opus Sedulius inter	*ł* P *incerta* Reg. 1
cartulas dispersum reliquit, quod	*cartolas* H, *chartulas* EKP, *kartulas* D, *reliquid* KR*Γ* Reg. 1 -*t* corr. H *quo* F
recollectum adunatum atque ad	*at* P
omnem elegantiam diuulgatum	*elegancia* P, *eligantiam* EGHOR *ac turcio* G *torcio* D, *turcio* (*t* ex *d*) P *rufo* (*o* corr.) EFH, *ruffo* O Reg. 1, *rufino* be, om. G
est a Turcio Rufio Asterio u. c.	v̄·c· P, v̄·c̄ E, vc̄ F, *uc* GH*Γ*, *uc* RDc, *quinto uicario* Ob, *quinto v. c.* d, *quinto* e, *uiro claro* Reg. 1
exconsule ordinario atque patricio	*consule* FOe *adq·* P, *ac* G *patrio* F, *patritio Γ*

bibliopegae graui iniuria mutilatorum ita ut in margine non solum singulae litterae sed uerba etiam sint abscisa. Continet a f. 4ª—6ᵇ Sedulii uu. II 42—207, f. 7ª—9ᵇ u. IV 138—308, f. 9ᵇ—11ª libr. V cum capitulis libri quinti (f. 9ᵇ); uersus plerumque spatio non intermisso se recipiunt. Post uersus paschalis carminis sequitur hymnus II; a medio f. 20ª litteris minutis atque recentioribus (s. IX) scripti leguntur uersus quidam hymno II adnexi (cf. infra p. 168) et subscriptio: EXPLICIT HYMNVS SEDVLII *poetę uel rec&hor⸗ de natiuitate* etc. *decantatus. qui uidelicet hymnus metro iambico t&ra⸗ fertur esse compositus, quod genus m&ri recipit iambum locis omn⸗ spondeum uero tantū inparib; ut sunt etiam ambrosiani illo g⸗ m&ri decantati. Sedulius uersificus primo laicus in italia philo⸗ didicit, postea cum aliis metrorū eroicū machedonio consulante⸗ In achaia libros suos spripsit in tempore ualentiniani & theodo⸗* IN MATH *uersus* ·H̃·CC· IN MAR̃ ·Ĩ·C· IN LVC̃·H̃·CCC· IN IOH̃·IIJ̃ SVNT SIMVL VIIĨ· CCCC· uersus [1]). Inde alia manu scripti leguntur hymni hi:

---

[1]) cf. Beda de re metr. p. 256, 27 K. Haec pluribus codicibus exstant:

Sedulius uersificus primo laicus in Italia philosophiam didicit; postea cum aliis metrorum generibus heroicum metrum Macedonio consulente docuit. In Achaia libros suos scripsit tempore imperatorum Theodosii et Valentiniani.	*incipit ars Sedulii poetę qui primo* CO *com* O *metrorū* GH *eroicū* G *metricum heroicum* K, *metrum eroicum* F *generibus* om. GH *aliis sociis* F, *aliis consociis heroicum* b *consulante* FG¹H, *consalutante* K *deinde* F *cū scripsit* F, *conscripsit* b *in* FGHb *imp.* om. FGKb *filii Arcadii* CO *minoris Th.* C, *iunioris Th.* O *ualentiniani et theodosii* FGHR *ualentini* F, *ualetiani* O *filii Constantini* C, *filii constantii pax* O

f. 20ᵇ [*A*]*ltus auctor omnium* .. f. 21ᵇ *Benedicamus dei nato*; f. 22ᵇ contra haereticos: [*Arri*]*us et Sabellius* [*hae*]*retici inpudici* ..; f. 23ᵃ EDITVS A $\overline{\text{SCO}}$ ELARIO PICTAV $\overline{\text{EPO}}$ *hymnum dicat turba fratrum hymnum cantus personet etc.*; sequuntur ab alia manu scripti VERSVS BELLESARII SCOLASTICI (cf. infra p. 307); f. 23 Sedulii hymnus I. cum glossis interlinearibus et marginalibus; f. 25ᵃ INCIPIT LIBER ALDHELMI $\overline{\text{EPI}}$ GRAMMATICI A DE VIRGIN{ METRICA TYRONES NVNC PROMVNT CARMINA CASTOS etc.; f. 69ᵇ post uersus: *Rex humilis* $\overline{\text{xps}}$ *suspensus crimine nullo stauerit atque humili stolidum uirtute* — carmen illud de uentis (cf. Anth. l. 484 ed. Ries.); f. 70ᵃ *Dilectissimo et honorabili* $\overline{\text{sco}}$ *fratri Victurio Hilarus* (sic) *episcopus uobis Romae* .. f. 71ᵇ INCIPIT PROLOGVS *ad eundem de ratione paschae* .. f. 77ᵃ *Explicit prologus* $\overline{\text{sci}}$ *uicturi ad papam hylarium de ratione paschae. incipit cyclos uicturi* .. f. 106ᵃ *Explicit cyclus uicturi per annos quingentos triginta duo qui explicitus a capite repetitur. deo gratia* — f. 106ᵇ *Domino uenerando mihi patri Stefano episcopo dyonisius* — f. 107ᵃ INC*ipiunt Canones apostolorum* cf. Jakobs, *Beiträge oder Merkwürdigkeiten der herzoglich öffentlichen Bibliothek in Gotha* II 134 ff. Correctus est textus Sedulii pluribus manibus, ex quibus secunda scripturam manus primae imitabatur, tertia ex codice diuersi generis multa intrusit, quas tamen lectiones plerumque uno eodemque signo *m. 2* indicaui, cum unius primae manus sit auctoritas. Raro adiectae sunt glossae pretii fere nullius.

Eiusdem fere saeculi est cod. Basileensis O IV. 17, qui A in bibliotheca uniuersitatis Basileensis nunc adseruatur, formae oblongae minoris, litteris anglosaxonicis scriptus. Ex indice uetere folio primo inscripto liber olim continebat foliis 64: *Quedā de s. Martino. Itē apologia Sedulii reth. It' uita s. Eulalie uirg.*, nunc tantum f. 11—64 exstant, quibus Sedulii

Sicut in catalogo illustrium reperimus, quem beatus Hieronymus inchoauit, Paterius uero discipulus eius perfecit. *hieronimus in chathalogo* FH de rell. cf. comm. meam p. 21 s., infra p. 316.

carmen mutilum in fine (lib. I — V 227) continetur. Hunc librum e monasterio S. Martini Turonensi in Germaniam esse transportatum ueri non dissimile esse uidetur (cf. Wattenbach, *Geschichtsquellen*[3] p. 224). Habuit liber scriptorem ualde inscium, qui artis metricae ignarus uersus uno tenore scripsit et exemplaris uel exemplarium lectiones discrepantes *ł* signo interiecto plerumque iuxta posuit [1]). Collocationem uerborum ad libitum mutasse uidetur. Quaedam correxit manus prima, compluria altera coaeua. In libro quamquam perspicue scripto *a* et *u* litteras non facile dinoscas. Scripturae proprietates partim cum codicibus MT communes partes discrepantes et singulares [2]) diligiter adnotaui [3]).

---

[1]) cf. I 22 *biblis ł bellis* I 353 *formam ł carnem* I 356 *nosses ł nescis* III 167 *largior ł agnos agros* IV 112 *in nau*^{l} *alno* IV 131 *uiduauerat ł urna orba* — I 80 *angusto mihi calle coartato uiam*, in exemplari haud dubie fuit *angusto*^{coartato}; I 155 in exemplari fuit *spes ablata bibendi uiuendique fuit*^{solo}, habet codex: *uiuendique solo fuit*, IV 225 *partequa*, fuit *qua*^{parte}, II 97 *cur sunt trea dona*, fuit *cur tria*^{sunt} *dona*, II 123 *luctum plangoremque* cf. infra p. XXVIII, III 281 *specie ore*, fuit *ore*^{specie} cf. etiam I 180.

[2]) cf. I 38 *lessis* I 73 *infussum* I 109 *annosso* II 23 *missertus* II 114 *ballatibus* II 140 *ussus* II 137 *possita* III 315 *Cessareum* IV 92 *ollim* — at contra II 71 *fulsise* III 95 *dimisis* — praeterea 11 3 *abiecias* pro *abicias* III 99 *diescende* pro *discede* I 366 *longua* pro *longa* II 225 *uentuosa* pro *uentosa* II 291 *longuius* pro *longius* III 172 *fluiens* pro *fluens* III 329 *mundialis* pro *mundalis* IV 266 *liongo* pro *longo* I 219 *palliorus* pro *paliurus* . . .

[3]) Inter fragmenta latina bibliothecae Monacensis duo folia uersus Sedulii continere animo benigno Guilelmus Meyer mihi nuper indicauit. Cum litteris merouingicis tum numero DCCLXXI folio alteri adpicto mihi persuasi fragmenta ad s. VIII pertinere. Atque dolendum tantum uu. II 133—362, 275— 287, 289—300 hodie exstare, nam liber eiusdem generis et ordinis erat quo cod. A, ut lectiones II 292 *uiui* = A, *sepultis* = A 276 *inquid* (*indiq*; A) satis demonstrant. Nonnulla a codice A aliena et singularia esse e lectionis uarietate, quam G. Meyer mecum communicauit, edoceberis: II 276 *tradiderit — inquid* 278 ET NE NOS INDVCAS IN TEMPTATIONEM 280 *agit* 284 *linquet — temptatio* 285 *artum* 289 *sectare quodque* 290 *alet* 295 *conspicuus — ad sua — iustus* 296 *sinos — ad leua* 297 *exercit — mittit* 299 *turba.*

Iam ad codices saeculi noni describendos accedamus; sunt uero hi: Codex Karoliruhensis 217, olim Augiensis, K formae quadratae s. IX exeunte scriptus [1]) continet f. 1—39 Iuuenci historiam euangelicam, f. 40 Sedulii epistulam ad Macedonium, deinde f. 41[b] adnotationem illam ad Sedulii opera pertinentem *Hoc opus etc.* cum carmine Asterii, tum *Sedulius Macedonio*) epistula premissa presbitero XVI dehinc uersuum prologo lecturos inuitans paupertatem exilis ingenii olerum conparat uilitati, ex cuius carmine de singulis utriusque testamenti miraculis haec sunt capita notata.* Sequuntur capitula librorum (cf. infra p. 147), f. 43[b] INCIPIT VERSVS BELLESARII SCOLASTICI — f. 44 INCIPIT PRAEFATIO PASCHALIS CARMINIS. Post praefationem leguntur illa ad Sedulii uitam spectantia (cf. supra p. VII); item de Iuuenco quae tradidit Hieronymus in libro illo de uiris illustribus cap. 84 — f. 44[b] Sedulii liber primus incipit, qui desinit f. 65[a]. Eiusdem hymni f. 65[b]—67[a] litteris minutis scripti nisi multo cum labore non leguntur, cum folia scabendo sint lacerata et scriptura radendo sit deprauata ac fere euanida [2]). Secunda manus praeter primam multa correxit, item tertia, quae glossas et latinas et germanicas multas initio, raras sub finem adiecerat. Ipse contuli auctoritate libri ex Ludwigii apographo cognita.

In eodem libro e diuersis exemplaribus excussi iterum L leguntur Iuuencus et Sedulius, atque f. 68[a] HIC HIC SVNT EVANGELIA ·IIII· VERSIBVS G. VETTI AQVILINI IVVENCI VC

*) *epistola Macedonio* DEOP (*Machedonio*) R, *epistola macedonia* Reg. 1 *p̃brm* E[2] *permissa* R *laturus* (?) P *prolongo* D *lectulo* D *papertate* P *holeris* P, *holerum* D *ingeniole* R *utilitati* R *miracul*ꝭ P *sunt capita* H *capitula prenotata* DR, *sunt capita prenotata* O *coaptata* Reg. 1

[1]) In foliolo quodam libro inserto legitur: *Adalbr̄ istū codicem scripsit.*

[2]) Inter diuersa scribarum tentamina, quae f. 67[a] exstant, inueniuntur nomina propria ueluti: *erhart. r*strathart. uuiprehta · mangnam.*

PRBI — f. 106[b] INCIPIT LIBER ·VC· SEDVLII OPVS PASCHALE — f. 118 EXPL LIBER ·III· SEDVLII OPVS PASCHALE. INCIPIT LIBER CENTO PROBE. At quaternionum et foliorum ordo adeo est turbatus ut inter Iuuenci et Probae carmina Sedulii uersus hodie legantur ita: f. 101[b]—106 (lib. I 1—231) — f. 122[a] — 129[b] (lib. I 231—368, lib. II) — f. 162[a]—169[a] (lib. III, IV 1—98) — f. 106[a]—112[a] (lib. IV 98—308, lib. V). Carmen ab eadem manu qua pars superior est scriptum, ab eisdem etiam correctum. In bibliotheca satis clara monasterii Augiensis Sedulii Iuuenci Probae compluria exemplaria exstitisse ex uetere catalogo anno 822 confecto docemur, qui legitur in libro illo Neugarti, *episcopatus Constant.* I p. 543 sq.

Z Codex Turicensis C. 68 olim Sangallensis [1]) s. IX exeunte scriptus fol. 127 continet post folia priora, ex quibus unum manu recentiore scriptos exhibet nonnullos uersus hymni Seduliani II (u. 39—110) et carminis Cypriani de resurrectione u. 1—16, alterum canonem euangeliorum rhythmice compositum (cf. Bartsch, *Zeitschr. f. rom. Phil.* II 216, Duemmler, *Anzeiger f. Kunde deutsch. Vorz.* XXVI 80; W. Meyer, *Der ludus de Antichristo* p. 91), incipientem *quam inprimis speciosa quadriga,* desinentem *sexaginta et per duo numerum* — praefationem et carmen Iuuenci (f. 3[a]—71[a]), deinde f. 71[a]—79[a] Sedulii librum I u. 16—368. Huius folii partem inferiorem explent carmina uaria: *Principium Iani etc.* et *Prima dies Phoebi sacratus nomine fulget* (cf. Riesi Anth. lat. 488 et 640); f. 79[b] epitaphium Alcuini legitur (cf. Duemmler, *Poet. lat. aeui Carol.* I p. 350, Studia Vind. 1880 p. 72), f. 80[a] sequitur litteris uncialibus scripta Sedulii praefatio, quam excipiunt paschalis carminis libr. II, III, IV, V; sequitur f. 110[b] praefatio ad centonem Probae cum carmine eiusdem usque ad f. 124[b], deinde carmen acrostichum ac telestichum *Iohannis celsi rimans misteria celi,* quod exstat etiam in codice quondam Sangermanensi nunc Petropolitano Q. I. 15 s. IX (cf. *Neues Archiv* VI p. 510); f. 125[a] uersus Sedulii in carmine a manu prima omissi V 104—176, 196—201 ab

[1]) cf. Weidmann, *Geschichte der Stiftsbibliothek St. Gallen* p. 428.

eadem manu scripti, quae f. 1 uersus Cyprianos exarauerat; f. 126^{b} fabulae V et IX Aviani cum inscriptione communi ASINVS PELLE LEONIS INDVTVS (cf. Aviani fab. ed. Froehner p. 10). Litteras ex parte euanidas manus recens suppleuit inprimis f. 74^{a} (u. I 127—138), f. 76^{b} (u. 249—255, 268—278), f. 77^{b} (u. 295—300), f. 78^{a} (u. 334—346) al. et lectionem uariam supra lineam posuit. Cum eadem manus, quae in f. 1 carmina supra enarrata scripsit, multa correxerit multasque glossas adiecerit, lectiones priores non facile est ubique distinguere.

Codex Sangallensis 877 miscellaneus formae quadratae P ex parte ut uidetur a monacho Sangallensi Ruadkero [1]) s. IX scriptus post uarios grammaticorum praecipue libros continet p. 117—203 Sedulium (cf. G. Scherrer, *Verzeichnis der Handschriften der Stiftsbibliothek St. Gallen* p. 305). Atque p. 117—123 leguntur capitula in tres libros digesta (cf. infra p. 147), p. 124—125 fragmentum libri I paschalis operis sine inscriptione, p. 125—132 epistula ad Macedonium cum carmine Asterii (*Hoc opus* etc.) et praefatione illa prosaica (*Sedulius epistola Macedonio praemissa etc.*); p. 130 incipit paschale carmen libris V diuisum; p. 201 legitur hymnus II, p. 203 hymni primi u. 1—14, quaternio enim XIII. quattuor foliis constat. Sedulium excipit Donatus minor p. 204: *incipiunt feliciter primae partes artium Donati grammatici urbis Romae.* In pagina nouissima (163) quaternionis decimi radendo litterarum uestigia tantum sunt reliqua. Liber diuersis manibus est scriptus atque quaterniones XI et XII et XIII (u. III 87—V 438) litteris minutis, lectiones uariantes et glossae in hac parte multae leguntur. Discrepat scriptura hymnorum (fine alterius excepto), quae cum scriptura epistulae facit. Secunda manus suppleuit uersus, quos prima omiserat I 294—297, IV 184, V 196—202; desunt adhuc V 104. 176, quam

[1]) pag. 182 ter legitur nomen Ruadkeri, quem anno 879 diploma quoddam scripsisse docet Wartmann, *Urkundenbuch der Abtei St. Gallen* II p. 221. Eundem etiam Turicensem et alterum Sangallensem, quem infra describam, excussisse in studiis Vindobonensibus 1880 p. 71 suspicatus sum.

lacunam manus altera indicauit in marg. uersus 102 *hic.... dimissue XIIII* (cf. supra cod. Z). Librum a me rogatus iterum iterumque inspexit Idtensohn liberalitate grata mihi mente recolenda.

Inter libros Gallicos uetustate et auctoritate eminent: Codex
E bibliothecae scholae medicinalis Montepessulanus 362 (ex libris oratorii collegii Trecensis) membranaceus formae quadratae s. IX scriptus. Continet f. 1^a—4^b epistulam ad Macedonium, deinde praefationem illam prosaicam *Sedulius epistola etc.* et uersus Bellesarii (II^a) cum adnotatione *Hoc opus* etc. F. 5, 6, 7 manu recentiore (s. XIV) scripta [1]) continent carmen Asterii et iterum praefationem prosaicam capitula libri I paschale carm. lib. I u. 1—92, f. 8^a—36^a reliquos uersus carminis per IV libros digestos, deinde hymnos duos et Bellesarii carmen (cf. infra p. 309 II^b et II^a). Sequitur f. 39^a praefatio ad Iuuenci carmen *Matheus instituit uirtutum tramite mores* etc. et carmen ipsum usque ad f. 93^b; a f. 94^a—267^a Lucani Pharsalia leguntur (cf. catalogue des départ. I). Correctus est liber a manu secunda, quam secuta est alia. Praeter capitulorum inscriptiones et in margine et supra lineam glossae [2]) permultae inueniuntur. Ipse contuli.

F Codex Parisinus latinus 9347 olim Remensis (f. 2^b in ora summa: *Liber sci Remigii uolumen IIII* et f. 2^a in ora infima *Remigius Constanti*, f. 18 LIB SCI REMIGII) membranaceus formae maximae s. IX scriptus continet praeter Iuuencum Prosperum Sammonicum Aratorem Venantium Fortunatum carmina quaedam adespota (cf. Duemmler, *Neues Archiv* IV 120 et Studia Vind. IV 171 ff.) Sedulium, atque f. 1^b adnotationes illas ad poetae uitam pertinentes *Sedulius uersificus* etc.; sequuntur quaedam alia eadem fere quae ex codice Vindobonensi 85 edidi in *Zeitschr. f. österr. Gymn.* 1876 p. 503, historia de Arrio haeretico, f. 2^b hymnus II. F. 3 epistula ad Macedonium incipit, quam excipit argumentum

---

[1]) Lectionem huius manus praetermisi.

[2]) In his f. 1 nomen *Vegetii*, f. 9 *Cassiodori* citatur.

quoddam libri primi f. 4ª. *Genitorem nati atque filium patris peto quoque sanctum spiritum trinitatem in substantia una cui semper sua seruauit factura uti possim* (ex *possumus*) *proferre de pluribus pauca uerbis licet rudibus — quis enim cuncta fari poterit quae Saluator nostra causa fecerat. Enoch ergo etc.* Sequitur *Hoc opus etc.* cum carmine Asterii interposita inscriptione PASCHALIS CARMINIS LIB̃ PRIM', deinde paschale carmen quattuor libris comprehensum cum hymno I et subscriptione *hieronimus in chathalogo Sedulius uersificus* etc. — uersus Bellesarii (cf. infra p. 307 IIª et IIᵇ). Paginae columnarum binarum undequadragenorum uersuum; duae manus correxerunt et glossas inter lineas et ad marginem adiecerunt. In fine libri hi uersus leguntur: *Christe deus nostre benedic conuiuia mensae | quaeque tuis seruis mitissime dona dedisti | per te sint benedicta quidem. tu largitor almus.*

Codex Parisinus latinus 14 143 (S. Germani a Pratis 1455, G
olim Corbeiensis) membranaceus formae octauae s. IX scriptus, cuius catalogus uetus monasterii Corbeiensis iam mentionem facit (cf. Delisle, *Le Cabinet des mss.* II 432 n. 282), continet f. 1ª hymnum *benedicamus domino* cum neumis; f. 2 lacerum in ora summa habet uerba scriptoris KŁ M̄E *hunc librum inchoauim'*~ V̄ ID̃ IVL̃. In pagina altera eiusdem folii a duorum glossatorum manibus leguntur nonnulla de uita et scriptis Sedulii *Sicut sc̃s hieronimus dicit in cathalogo uirorum illustrium. Iste Sedulius primo laicus fuit et in achaia docuit seculares disciplinas. Postea uero totum se ad deum contulit et omne studium, quod ante habuerat in illis secularibus disciplinis, conuertit ad diuinas scripturas. Scripsit ergo librum hunc de uetere et nouo testamento* etc. (cf. F) — deinde INCIPIT ARS SEDVLII POETE QVI PRI... PHYLOSOPHIAM DIDICIT POST.. GENERIBVS EROIC̄V METRVM MACEDON... IN ACHAIA LIBROS SVOS SCRIPSIT... THEODOSIO ET *ualent*... — f. 3 fragmentum epistulae ad Macedonium (ab... *nutrimentum quod in me* etc.) cum glossis plerisque, quod excipit f. 6ª HOC OPVS etc. cum carmine Asterii (INCIPIVNT VERSVS EIVSDEM). Sequitur SEDVLIVS EPISTOLA etc., deinde paschale carmen

libris quinque comprehensum — f. 50^{b} hymn. I — f. 52^{a} carmina Bellesarii (I^{b} et II^{a}) inscriptione erasa — f. 54^{a} iterum *Sedulius uersificus* etc. — f. 54^{b} hymnus II — f. 55^{b}—59^{b} Pauli Diaconi carmen de S. Benedicto (cf. Duemmler, *Poetae l. aeui Car.* I 34) — f. 60^{a} Einhardi rhythmus de passione Christi martyrum Marcellini et Petri (cf. Duemmler l. c. II p. 126) — f. 60—68^{b} de gradibus sacerdotum et clericorum et episcoporum — f. 72^{a}—82 carmen ineditum de S. Quintino (cf. Duemmler, *Neues Archiv* IV 262). A duobus scriptoribus glossae sunt adiectae (rarae sub finem); duarum manuum correcturas expertus est liber, quae ad aliud exemplar pertinent. Capitula in margine adsunt.

H Codex Parisinus latinus 13 377 (S. Germani a Pratis 1312, olim Corbeiensis 244) membranaceus formae octauae et f. 150 s. IX scriptus continet ex indice f. 1 sermonem S. Augustini in cathedra S. Petri [1]) (= Fulgent. p. 358 ed. Ven.) — f. 2—12^{b} uitam S. Demetrii martyris — f. 12^{b}—15^{b} sermonem Augustini de omnibus sanctis apostolis (= Maximi Taurinensis hom. p. 305 ed. Rom.) cum subscriptione: *Quicumque hos sermones legeris memento in orationibus tuis* /////// *qui eos in quodam Ambianensi libro inuentos in honore scōr̄ apl̄or̄ prout potuit in hoc libro de salute anime sue descripsit. porro hec utcumque scripta ut melius rescribat qui insumpserit laborem. hęc in exemplar*//// *a deo habeat retributionem.* Sermones uariis iisque recentioribus manibus sunt scripti. A f. 16 radendo et conglutinando corrupto usque f. 18^{a} pertinet epistula ad Macedonium; sequitur *Hoc opus* etc., f. 18^{b} inscriptio carminis libri I, quam excipit carmen Asterii et *Sedulius epistola* etc. cum capitulis. Paschale carmen libris quattuor comprehensum pertinet usque ad f. 52 med., inde hymnus I cum uersibus Bellesarii (II^{a} et II^{b}) et adnotatione HIERONIMVS IN CATHALOGO *Sedulius uersificus etc.* legitur, tum litteris minutis

[1]) In fine post rasuram legitur: ... VT CORBEIA BONO CARVIT FVLCHONE PATRONO | CEPIT DESTITVI NOBILITATE SVI | VERV̄ Ē REQVIESCAT H. IN PACE. AM̄. FIAT AVGVSTINVS QVI *defecerit in semine non gaudebit in messe.*

a manu recentiore scriptus hymnus II. cum neumis et *Felix nimium aetas contenta fidelibus etc.* — f. 56ª *haec Augustini ex sacris epygrammata dictis* (= in epigram. Prosperi cf. A. Mai class. auct. V 386) — f. 56ᵇ INCIPIVNT EPY*grammata Prosperi* (f. 80—82 poema ad uxorem exstat, quod Paulino Nolano uulgo adscribitur p. 738 ed. Mign.) — desinunt in f. 82 cum subscriptione EXPLICIT EPIGRAMMATVM SCI PROSPERI. F. 82ᵇ explent excerpta ex Bedae historia eccles. Anglorum (III 151) — f. 83ª INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI BEDAE DE ARTE METRICA — f. 107ª incipit Alcuini grammatica seu dialogus inter Francum et Saxonem, qui usque ad f. 148ᵇ pertinet. Inde uaria Alcuini praecipue carmina sequuntur cf. Duemmler, *Poet. lat. aeu. Car.* I p. 632, p. 300 c. LXXXII p. 303 c. LXXXV 2. Concluditur liber oratione Eugenii Toletani f. 149ᵇ *Res dn̄s immensi qui constat machina mundi.* Glossae et correcturae a duabus manibus sunt profectae, quae etiam uersus euanidos suppleuerunt.

Saeculo nono uel decimo scripti sunt:

Codex Bernensis 267 membranaceus formae quadratae B
f. 33 olim liber sancti Benedicti monasterii Floriacensis (cf. f. 18ᵇ *liber sancti Benedicti abatis floriacesi*ceno* et 33ᵇ in marg. *scripsit monac' | [bene]nedicti patris | ānus*) continet paschalis carminis in quattuor libros diuisi lib. I uu. 339 — 368 lib. II u. 1—25, 102—177 lib. III 189—339 lib. IV et V u. 1—56, 95—438 hymn. I et II cum scholiis interlinearibus, quae tamen a f. 45 desinunt. Scriptura f. 1—18 fere euanida nisi summa oculorum intentione non legitur. Nonnulla correxit manus prima compluria manus altera atramento nitido (cf. Hageni catal. cod. Bern. p. 300; Halm, *Verzeichniss der älteren Handschriften lateinischer Kirchenväter in den Bibliotheken der Schweiz* p. 51).

Codex Carnotensis 58 (ex libris monasterii S. Petri Carno- C
tensis ordinis S. Benedicti congregationis) membranaceus formae quadratae continet post dialogum S. Gregorii et tractatum de quattuor quae fiunt in ecclesia sacramentis f. 39 Sedulii carmen libris IV diuisum cum inscriptione INCIPIT ARS SE-

DVLII POETE *qui primo laicus etc.* (cf. infra Ottobianum 35). Sequitur epistula ad Macedonium usque ad uerba *dum profusius*, reliqua epistulae leguntur 77ª; inde f. 41 GRAMMATICI POETÆ DE MIRACVLIS VETERIS TESTAM̃TI. Dissentit textus et ordo capitulorum ab iis, quae infra ex uetustioribus libris edidi cf. *I De enoch translato. II de abraham et sarra. V de uirga in draconem c̄uersa. III de loth et eius uxore. IIII de igne non ardente in rubo. VI de siccato mari rubro. VII de man* (*n* ex corr.) *caelesti* etc. Ordo foliorum ualde est turbatus: f. 83 et 81 hymnus I cum carminibus Bellesarii (IIª et IIᵇ), f. 87 hymni II u. 1—61 leguntur. De Alcuini uita Antichristi et reliquis, quae in codice exstant, cf. *catalogue des manuscrits de la ville de Chartres* 1840 et Pertz, *Archiv* VIII p. 386. Codicem ex alio exemplari manus secunda correxit, ad quam accessit tertia (cf. IV 100). Glossae permultae in epistula ad Macedonium et in hymno I. leguntur.

R Codex Sangallensis 197 formae quadratae, paginarum 398, qui nunc est cum quattuor aliis conglutinatus (cf. Scherrer, *Verzeichnis der Hss. der Stiftsbibliothek von St. Gallen*), continet f. 369—397 Sedulii paschale carmen in tres libros diuisum. Iuuenci carmen excipit epistula a. M., quam sequitur *hoc opus etc.* et carmen Asterii, deinde *Sedulius epistola Macedonio..* cum capitulis libri I et II ab H et K uix fere discrepantibus; f. 372 paschale carmen incipit. Paginae binis columnis diuisae uersuum sunt quadragenorum. Cum quaternionis septimi folium ultimum sit auulsum, hymni I. duo tantum uersus exstant. In eodem folio scribendi lusus deprehenduntur, qui lusibus librarii cod. P sunt similes. In margine inferiore quorundam foliorum litterae fere euanuere. Manus secunda correcturas atramento distinctas addidit.

Saeculo decimo adscribuntur:

S Codex Sangallensis 242 pag. 272, qui nunc cum duobus aliis est conglutinatus, continet post Aldhelmum p. 168—243 Sedulii paschale carmen libris quattuor diuisum et hymnum primum. Hic liber glossis cum latinis tum theotiscis et notis

musicis [1]) est speciosus, quae p. 194—205 sunt rariores uel rarissimae; paginae 202—204 ab alia manu scriptae esse uidentur. Is qui codicem correxit litteras euanidas et uersus omissos suppleuit. Paginae uersuum sunt uicenorum quinorum (cf. Scherrer l. c. p. 89) [2]).

Codex Monacensis latinus 18628 (quondam monasterii S. Quirini Tegerns. 628) membranaceus formae quadratae continet f. 16 Bellesarii carmen (II^b) cum inscriptione libri primi: INCIPIT PREFATIO LIBRI HVIVS — f. 17^a a manu glossatoris *in catalogo uirorum illustrium quod in libro, quem beatus hieronimus inchoauit sed paterius discipulus eius perfecit, ibi legitur quis fuerit iste sedulius. fuit enim primo laicus seculari sapientiae deditus. postea ad deum conuersus scripsit hunc librum quasi per dyrocheum id̄ duplicem refectionem de ueteri et nouo testamento* (cf. infra p. 316 et comm. meam p. 22 sq.). Sequitur epistula a. M. et carmen libris quattuor comprehensum cum glossis marginalibus et interlinearibus (cf. *Anzeiger f. Kunde deutsch. Vorzeit* 1876, 8), deinde f. 66—69 hymni duo, f. 70^a *hoc opus Sedulius etc.* cum carmine Asterii (u. 1 et 2), f. 70^b prologus centonis Probae (cf. Riesii Anth. lat. 735) et carmen Bellesarii (II^a) leguntur. Capitula in margine et inter uersus exstant. Correctus est liber a glossatore (cf. catalogum codd. manuscr. bibliothecae regiae Monacensis II 3, 191). T

Codex bibliothecae publicae ciuitatis Treuericus 1464 membranaceus formae maximae f. 245 s. X inferior [3]) continet f. 1—114 Prudentium cum glossis germanicis, f. 115—168 D

[1]) cf. Schubiger, *Sängerschule* p. 6 sq.

[2]) Praeter libros descriptos in bibliotheca celeberrima monasterii Sangallensis etiam alios per medium aeuum exstitisse ex uetere illo bibliothecae catalogo (cf. Weidmann l. c. p. 364, 392) et fragmentis adhuc exstantibus docemur ueluti cod. 44 s. VIII p. 182 uersus I 17—24 continet; cod. 120 s. IX p. 1 uers. III 1—14; cod. 1395 s. X uers. I 362—368 II 1—22, 67—88, 30—66, 104—141; cod. 873, quem Jodocus negensekr a. 1508 scripsit, f. 141—207 Sedulii p. carmen cum hymno I.

[3]) cf. carmen quod in folio 1 exstat ap. Miraeum opp. dipl. I. 296.

Boetium, f. 169 Eugeni Toletani carmen (cf. studia Vindob. 1883 p. 168), f. 169—170 epistulam a. M. et *[h]oc opus sedulius etc.* cum carmine Asterii et praefatione prosaica illa *Sedulius epistula Macedonio etc.* Capitula (ad I et II 1—282) cum cod. H et K faciunt. F. 172ª—195ª continent paschale carmen, f. 195ª carmina Bellesarii (IIª et IIᵇ) et hymn. I u. 1—100 (u. 100—105 et hym. II desunt folio uno auulso); f. 197—198 horologium, f. 198—232 Aratorem, f. 232—240 Auienum, f. 241—245 disticha Catonis, f. 245 fragmentum carminis Eugeniani (cf. de hoc libro Langeni quaest. Boetianas quae sunt inter symbolas philologorum Bonnensium in honorem Fr. Ritschelii collectas p. 263—268). Margines quorundam foliorum adeo accisi sunt, ut singulae litterae aut uocabula desint. Capitula atramento rubro scripta partim inter lineas partim in margine leguntur, sub finem desiderantur. Glossae rarae apparent.

E codicibus Romanis, qui Areualo editionem anno 1794 paranti praesto fuerunt, saeculo decimo adscribuntur:

O Codex Vaticanus Ottobianus 35 membranaceus formae octauae f. 81 continet Sedulium et Iuuencum (cf. Areuali prol. p. 48, Reifferscheid B. L. I. p. 594). Atque f. 1—3 legitur epistula a. M. cum adnotatione *hoc opus sedulius etc.*, carmine Asterii, praefatione capitulorum *Sedulius epistola* etc. Sequuntur *indicia titulorum XXIII singulis sequentibus capitulis siue coaptata. Versus Sedulii de Christo A solis* etc. F. 4ᵇ—33 p. carmen quattuor libris conprehensum, eodem folio carmen Bellesarii (IIª) — f. 35ᵇ hymn. I cum subscriptione *Incipit ars Sedulii poetae etc.* (cf. supra p. XVII) — f. 35ᵇ *incipit glossa de prosa Sedulii* — f. 36 aenigma poeticum — f. 36ᵇ—81 Iuuenci carmen legitur. Lectiones huius libri omRom. niumque Romanorum ex Areuali commentario recepi. De Ottobiano 2 (cod. Ottob. 36 s. XV) cf. Areu. p. 48.

Reg. 1 Codex Vaticanus Reginensis 333 membranaceus formae quadratae auctore Reifferscheidio (l. c. p. 382) s. X scriptus continet post Iuuencum f. 101ᵇ—162ᵇ Sedulii p. carmen quattuor libris diuisum. Sequitur *Domino sacro* $\widetilde{sco}$ *beatissimo*$^{q;}$ *atque apostolico et in toto orbe primo omnium sacerdotum*

papae uigilio Arator subdiaconus — f. 163 *hoc opus sedulius* etc. cum carmine Asterii et praefatione capitulorum *Sedulius epistola etc.* — *coaptata Iheronimus in cathalogo scriptorum dicit* et carminibus Bellesarii (II[a] et II[b]) (cf. Areuali prol. ad Iuuencum 2, 48 ad Sedul. 3, 66).

Codex Vaticanus Reginensis 166 membranaceus formae octauae continet post epistulas quasdam Apollinaris Sidonii f. 42—45[b] Sedulii ep. a. M. cum glossis et *hoc opus etc.* — f. 46 Prudentii psych. initium — f. 50 paschalis carm. lib. V u. 110—438 hymn. I Bellesarii carmina, carm. 716 u. 1—8 Anth. Lat. (ed. Ries.), hymn. Sedulii II u. 1—36 (cf. Areu. prol. ad Sed. p. 44, Reifferscheid. l. c. p. 406). Reg. 3

Codicis Vaticani Reginensis 1560 miscellanei f. 10—23 s. X scripta continent Sedulii Carm. I 121—368 II 1—300. — F. 9 (s. XI auctore Mau) epistulam a. M. a uerbis *nec ieronimi* usque ad finem exhibet (cf. Areu. l. c. p. 44). Reg. 4

Saeculo undecimo scriptus est codex Vaticanus Reginensis 300 membranaceus, qui post Aratorem f. 41—77 Sedulium continet atque f. 41 epistulam a. M. cum subscriptione *finit prologus sedulii presbiteri | hoc opus sedulius inter cartulas etc.*; sequitur carmen Asterii et post praefationem *Inciṗ sacrum opus ex ueteri testamento quod poeta incitat se ad scribendum Cum sua gentiles* etc. — F. 76 desinunt Sedulii carmina quae excipiunt f. 77 carmina Bellesarii disticha Catonis (cf. Baehrens, Poet. lat. m. III 212) Eugenii metrum de decem plagis (cf. Areuali prol. p. 43, Reifferscheid. l. c. p. I 314). Reg. 2

Areualo auctore (prol. p. 42) eiusdem saeculi est codex Vaticanus (ueteris bibliothecae) 1665, qui praeter Aratorem Sedulii p. c. lib. I hymnos epistulae a. M. fragmentum (usque ad uerba *de cottidianae uero misericordiae*) continet. Cetera desunt folio uno auulso uel pluribus. Post hymnum I leguntur duo uersus qui Sedulio sunt abiudicandi: V

Haec tua perpetuae quae scripsi dogmata uitae,
Corde rogo, facias, Christe, manere meo

(cf. meam comm. p. 46). De Vat. 2 (Vatic. 3178 s. XV) cf. Areual. p. 40. Ex recentioribus libris ab Aruealo excussis Vat. 2

anno 1761 foras edita codice parentis sui, quem is Plin. paneg. 25, 5 et 49, 8 antiquum et laudandae uetustatis membranas designat, usus est qui liber hodie desideratus paschale carmen epigramma Asterii hymnum Sedulii primum continebat. Idem uir doctus a Petro Burmanno Secundo acceperat codicem
Alm. Almeloveenianum maioris formae, quo iam Cellarius editor usus fuerat, 'ob antiquitatem et scholia quaedam maxime commendandum'. In libro desiderabuntur cuncta a lib. I 181—
Grun. IV 113 (cf. Arntz. prol. ad ed. p. 16). Ioh. Frid. Grunero, qui anno 1740 Sedulium edidit, contigerat, ut editione Tornaesiana anni 1565 cum notis mss. Erici Benzelii, ex ms.
Cant. Cantuariensi, codice Nansii et codice Vulcanii ne per
Cell. primum quidem librum integris uteretur. Chr. Cellarius in exornanda editione ann. 1704 (repetita 1739) adhibuit codicem
Lips. Lipsiensem biblioth. uniu. (s. XIII). Horum codicum lectiones ex editionibus prolatas, si quae in rem esse uidebantur, in
Barth. commentario notaui; item ex C. Barthii Aduersariis in quibus excerpta duorum codicum Sedulianorum deprehenduntur non spreui sed nonnulla memoratu digna recepi. Arntzenio
Fabr. praesto fuerat etiam editio Georgii Fabricii [1]) (anni 1562), cuius margini C. A. Dukerus lectiones uariantes ex
Parrh. antiqua Iani Parrhasii [2]) editione et Theodori Poelmanni
sched. Poelm. uel Pulmanni schedis adscripserat. Poelmanni lectiones uariae Arntzenio ex mss. depromptae uidebantur, cum nonnunquam in schedis librorum scriptorum mentio fieret (cf. adnot. ad V 276). At quam nulla illi uiro docto habenda sit fides, paucis illustrat Noltius, Germania XX 130. Poelmannus iam antea Sedulium cum uariis lectionibus una cum ceteris poetis

[1]) Poetarum ueterum ecclesiasticorum opera christiana et operum reliquiae atque fragmenta thesaurus catholicae et orthodoxae ecclesiae et antiquitatis religiosae ad utilitatem iuuentutis scholasticae collectus emendatus digestus et commentario quoque expositus diligentia et studio Georgii Fabricii Chemnicensis. Basileae per Ioh. Operinum.

[2]) Prodiit haec editio Mediolani anno 1501 dedicata ciuilis et pontificii iuris consultiss. Insubriaeque regio senatori domino Michaeli Riccio Neapolitano patricio. Inspexi hanc editionem in bibliotheca Marciana Venetiis. In fine huius editionis nonnulla de Sedulii et Prudentii genere dicendi et uersificandi addita sunt.

christianis ediderat, quae editio prodiit Basileae 1528, repetita cum epistula dedicatoria ad Reinhardum Lorichium Hadamarium Marpurgi Nonis Iuliis anni 1537. Inscriptio est: *Iuuenci Hispani euangelicae historiae libri IIII. Caelii Sedulii mirabilium divinorum sive paschalis carminis libri IIII una cum hymnis aliquot. Aratoris in acta apostolica libri duo. Venantii Honorii Fortunati hymni duo per G. Cassandrum integritati suae restituti. Omnia per Theodorum Poelmannum Craneburgensem recognita. Basileae.* Recepi praeterea lectiones praecipuas Fabricii et Conradi Histii Spirensis [1]) editionum, Spir. item Aldinae (anni 1501), ex qua descriptus est cod. Vati- Ald. canus Reg. 5 s. XVI (cf. Areu. prol. p. 47) [2]).

Sedulii carminibus emendandis praeter editores inprimis studuit Thomas Wopkensius (cf. *Thomae Wopkensii Ad-* Wopk. *uersaria critica in Ciceronem Sallustium* etc. collegit Carolus H. Frotscher Lips. 1835 uol. II p. 300—352), qui postea obseruationum suarum aduersaria emendatiora ad Arntzenium transmisit (cf. Arntz. edit. prol. p. 21). Qui multis quidem locis lucem adtulit, plura coniecit, sed cum eius coniecturae magis ad sermonem Sedulianum corrigendum quam ad librorum errores detegendos pertineant, eas in commentarium quidem recepimus, sed a textu remouimus. Item Cornelii Valerii Vonckii coniecturas (cf. *Specimen crit. in var.* Vonck. *auctores* 1744 p. 177 et *lectiones lat.* 1745 p. 43, 59, 114—122) carminibus recensendis spreuimus omnes, qui Grunero recte iudicante ad innouandum nimis procliuis et de corrigendis quam intellegendis ueterum scriptis magis fuit sollicitus.

Sedulii codices quotquot aut ipse inuestigaui aut a priori- Archetypum

---

[1]) cf. meam comm. p. 58.

[2]) Recensum editionum multarum non omnium proposuit Areualus l. c. p. 58—70 seq., Brunet, *manuel du libraire* V 258 sq. Omnium antiquissima est Nicolai Cappusoti: *Celii Sedulii presbyteri, Mirabilium diuinorum libri quinque cum hymno et carmine elegiaco eiusdem, Iehan Petit. Venundantur Parrhisiis in uia ad Diuum Iacobum sub Leone argenteo et in monte Diui Hilarii sub speculo.* Sine anni nota Parisiis in quarto ex officina Ascensiana prodiit.

bus editoribus excussos habui ad unum archetypum exemplar saeculo ut uidetur sexto sermone uulgari scriptum redire mihi certissimum est. Quod commune archetypum litteris quadratis scriptum fuisse ex elementis permutatis CG, CT, FP, EI, CI U euincas, cum R S permutatae rursus ad scripturam Scotticam ducant cf. III 219 *calidi—gelidi* I 142 *incedens—ingrediens* II 12 *noncentos—nongentos* III 129 *lucentia—lugentia* III 40 *cradiens—gradiens* II 182 *uistera—uiscera* III 263 *fructibus—frugibus* I 133 *flexos—plexos* II 128 *fremitus—premitus* IV 82 *caparnae—cafarnae* V 266 *fatescunt—patescunt* V 211 *elegit—eligit* H *I 21 uinditus—uenditus* Ep. 12, 9 *faciente—fauente.*

Sermonis uulgaris proprietas, cuius uestigia in omnibus codicibus etiam recentissimis restant, homines medii aeui indoctos fallebat, doctos inducebat, ut emendarent uel glossis interpretarentur quae a sermone usitato recederent. Qua re singularis quaedam lectionis uarietas est nata ut IV 4 *sine nomine mixtum uulgus,* ubi libri aut *maestum* aut *mixtum* uel utrumque exhibent. *Mixtum*, quod in sermone uulgari *maestum* sonuit, lectionem genuinam esse Iuuenci loco simili h. e. III 760 satis comprobatur. Neque lectiones *horas* et *auras* (V 425 *aetherias euectus abit sublimis in oras*) ad duo archetypa ducunt, cum *o* et *au* sermone uulgari non distincta fuisse inter omnes constet; neque aliter de discrepantibus V 90 *uires* et *uis est* IV 260 *tutus* et *totus* V 342 *sopitus* et *sopitos* etc. iudicabis.

Praeterea cum Sedulii carmina per medium aeuum in scholis legerentur, quin magistri locos obscuros illustrauerint atque hic illic stilum auctoris emendare studuerint, non est dubitandum. Quod ut tibi persuadeas uelim conferas locum V 41 *Pactus grande nefas quauis mercede:* codices plerique nunc exhibent *parua,* cuius originem ex codicis A duplici lectione *parua quis* cognosces, cum antiquissimi lectionem genuinam seruarint. Sciolus quidam aeui Carolini singulare illud *quauis* uerbo *parua* illustrauit et commutauit.

M et T auctoritas Ad commune archetypum proxime accedit et antiquitate et auctoritate quamquam neglegenter ab inscio quodam scriptus —

id quod feliciter factum esse infra edoceberis — codex T eiusque gemellus [1]) decurtatus M. Hi contra reliquos omnes aut ueram scripturam indicant aut integram prae se ferunt, cf. V 137 *sublime cadauer | Ostendit populis, quanto de culmine lapsus | Pridem discipulus — tartareum discenderit usque profundum:* MT soli *discendere* seruarunt, quod reliqui ex ratione uersus uarie in *descendit ad* uel *at*, O in *descenderat* correxerant. At ex Prosa p. 283, 3 *patefecit ex quanto culmine sit prolapsus* satis claret *discenderit* quod in sermone uulgari in formam *discendere* [2]) abierit esse uerum. V 21 *humilemque magistrum se faciens* praeter M et T in *humilem ministrum* libri commutauerunt, quod sermoni trito magis conueniret; lectionem *magistrum* Prosae uerba *doctor discipulis Dominus sese, famulis pedes abluens, inclinauit* confirmare mihi quidem uidentur. Lectionem ueram in epistula a. M. p. 8, 11 *exemplar* contra *exempla* reliquorum T solus seruauit; neque III 80 a lectione codicis T *effigiem reddit* recedendum esse putaui, quae ab *reddens* non multum, ab *repetens*, quod plerique praebent, plurimum distat. At codices T et M uariis mendis sunt deprauati siue librorum incuria siue quod ueri similius exemplarium ex quibus fluxerunt uitiis, cf. praeter uitia M et T communia iam supra enarrata uersus in T omissos I 294—296, u. II 230 transpositum, ordinem uerborum turbatum V 415; III 147 errauit librarius in uerbo *sanum* quod cum *clarum* uerbo praecedentis uersus commutauit, in uerbis

---

[1]) Conspirant T et M in uersibus omissis V 333, 344, in uerbis omissis *hoc* IV 160 *tanti* V 252, in uersibus male diuisis V 119, 124, in lectionibus prauis e. g.: *curare* IV 143 *carnibus* IV 169 *undam* IV 185 *et* IV 240 *fecit* V 49 *tu* IV 157 *merentur* V 237 *de corpore* V 262 *corpore* V 291, in rebus orthographicis: *rauiis* IV 144 *habit* IV 147 *adcriscente* IV 178 *dixerunt* 194 *thonantis* V 17 *labans* V 25 *arentis* V 90 *ad* 104 al. — dissonant in leuissimis scilicet orthographicis e. g. IV 146 *imperium* M *imperio* T 198 *uia* M *uiam* T 265 *prolaes* M *prolae* T *defaetibus* M *defitibus* V 20 *caelebrans* M *celebrans* T 67 *enensis* M *in ensis* T 98 *expuere* M *expoere* T 379 *didimos* M, *dydimo* T. Quae cum ita sint, ualde est dolendum codicem M non integrum exstare.

[2]) Similiter librarius exemplaris, ex quo fragmentum Monacense fluxit, II 276 *traderit* pro *tradere* scripsit.

imperiosa sacri, pro quo *imperio sacri* syllaba *sa* altera neglecta scripsit; V 262 *de* contra metrum additum est. Ter, quod fortasse mireris, uerbo *corpore* fallit

I 245 *Sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto* (*corpore* T Reg. 1)

V 291 *Fonte renascentes membris et sanguine Christi* (*corpore* M^1T^1)

V 350 *Quem nos deuoto portamus pectore Christum* (*corpore* MT^1 et al.);

cf. praeterea II 36 *propheta* pro *properata* II 116 *paruulorum* contra metrum pro *paruorum* V 136 *fallax* pro *falx* 157 *tu* pro *tuum* 197 *quod* pro *quo* 263 *qui* pro *quia* 390 *ludens* pro *recludens* 416 *pacem inquid omnes habete* pro *pacem omnes inquit habete.*

In exemplari codicis T uel potius in ipso archetypo glossae uel duplices lectiones fuisse uidentur cf. II 122

Milia plangoremque dedit tot matribus unum

T praebet *luctumque*, *luctum plangoremque* A, unde colligamus in archetypo communi *luctum plangoremque* exstitisse — II 148

Parto redduntur nato mox praedicat agnus

TA, alii pro *parto*, quod metri necessitas exigit, exhibent *edito*, quod ex archetypi interpolatione *Partu* (cf. $BC^2D\,F^2G\,H^1L^1$) *edito* fluxisse uidetur.

Correctus est T ex exemplari codici A cognato cf. I 168 *polo* (*pu* a m. 2) T *populo* A, II 19 *facie* T (corr.) *faciae* A, I 42 *pedorem* T^1P *pudorem* T^2A, II 84 *et* T^1 (*sed* corr. m. 2) *sed A*, II 280 *aget* T^1 *agat* T^2A, III 49 *caruasa* T^1 *carbassa* T^2A, III 292 *uerbum* T^1 *uerbo* T^2A, IV 58 *artis* T^1 *atris* T^2A, V 49 *fecit* T^1 *fecerat* T^2A. Quae si recte disputata sunt, satis elucet codices antiquissimos M et T duces quidem esse in crisi instituenda, at non satis certos, a quibus recedendum erat, quotienscumque causa erroris erat in aperto.

ΓA Codices saeculi octaui Γ et A, mutilus uterque, lectiones complures codicis T uel MT confirmant contra reliquos inter-

polatos, cf. V 225 *conspicuos pomis non decipientibus hortos* (*deficientibus* reliqui), lectio codicum MTΓA comprobatur Prosa p. 290, 1 *interque beatos frondibus ramos ac nullis ultra pomorum decipientes insidiis serpens* — V 390 *ut lateat sub nube doli* (*lateat* MTΓ^1, in A uersus non exstat) — I 202 *tantumque ardore calentes* (TΓ^1) — I 288 *hic est ille lapis reprobum quem uertice gestat* (*reprobum* TΓ^1A, *reprobus* rell.) — I 242 *heu miseri qui uana colunt* (*uana* TAΓ^1, *fana* plerique). Saepe A cum T facit cf. p. 6, 6 *elata* TA *eleuata* rell., p. 6, 7 *ad* (pro *at*) TA I 71 *instaurans* T^{1}A I 335 *comitatur* TA IV 252 *prignantis* TA (*prignatis* M) V 156 fallax M^{1}TA I 329 *cauti* TAL^1 pro *cati* — cum M facit A V 68 *porregit* (*porriget* T^1) — I 195 *depositum* T^1 cum Γ praebet (*depossitus* A) II 52 *prae filiis hominum* TA *natis* (*filiis*) Γ.

At uterque errores multos et lectiones ab archetypo discrepantes easque ab interpolatione profectas prae se fert cf. IV 203 *planta* MT *planus* AΓ^1 IV 278 *lacrimis* MT *lacrimisque* ΓA IV 281 *infernis* MT *inferis* Γ^1A IV 303 *in solido* MT *in solito* AΓ I 268 *rogans* T *rogas* ΓA IV 265 *defactibus* M *defitibus* T *defoetibus* AΓ IV 241 *missilae* M *missilae* T *misile* ΓA.

Codex A, qui multis et uariis mendis laborat [1]), interpolationem saepius admisit duplici modo, cf. praeter u. V 176 interpolatum I 353 *dignatus sumere formam, l carnem* in marg. (cf. Pros.) II 239 *tractare, l gestare* in marg.; II 81 *gerens*, reliqui *alens* uel *halens* uel *habens* — II 174 *non honorauerit* pro *non numerauerit* (quod fortasse ex errore profectum est) — III 96 *confirmat* pro *mundauit* III 117 *tribuerit* pro *tenuarat* etc. At multo magis interpolatio in Γ

[1]) cf. I 144 *exultat* pro *extat* I 168 *populo* pro *polo* I 180 *leuis aereos l orbita* I 268 *lingua* pro *ligna* II 14 *miscere* pro *nescire* II 14 *coniuncta* pro *cum uicta* II 15 *inreparibili sorte* pro *inreparabilis horae* II 55—56 *membra summus* pro *summus membra* II 100 *semper* pro *semperque* III 138 *constrictam* pro *constrictum* IV 47 *lustratata* pro *lustrato* IV 71 *donec donat* pro *donec* cf. IV 162, 260 et supra p. X.

grassata esse uidetur cf. I 202 *audente* TA *ardente* Γ I 267 *censusque* TA *censumque* Γ V 260 *odiosa* T (non exstat in A) *exossa* Γ^1 IV 174 *ad quam* TA *ad quem* Γ et alii. Quae cum ita sint, neque unum ex altero neque utrumque ex eodem libro prognatos esse apparet. Codicem Γ complures correctores expertum esse iam diximus, ex quibus unus ex exemplari T simili correxit cf. supra I 267 *censumque* corr. in *censusque* (= T) IV 146 *imperio*** (*sa* male deletum) *imperio* T. A propius ad T accedere ex uitiis communibus colligas cf. I 213 *fuerunt* TA pro *furuerunt* I 203 *imagine* TA pro *imagineae* I 257 *genitum* TA pro *geminum* I 274 *uirique* TA pro *uerique*.

Itaque codices A et Γ per se satis suspecti multum tamen ad lectiones antiquissimorum recte iudicandas ualent.

KLPZ Codices saeculi noni in duos ordines discedunt, ex quibus unus K et LPZ efficitur (cf. IV 58 ** *spargitur* (*ad* eras.) KLPZ V 319 *dicet* KLPZ^1 V 430 *^{su}per* (*su* a m. 2) KL PZ V 385 *fere* (*r* s. l. a m. 2) KLPZ V 396 *nam* s. l. K^2 LZP^2 III 129 *languentia*) et codicibus s. VII et VIII cognatior est cf. V 350 *quem nos deuoto portamus pectore Christum* (*corpore* MT^{1}K^{1}L^{1}PZ^1), in reliquis correctum est ex sententia *pectore*, quod Prosa firmatur 297, 9 *quem nos tota mentis et pectoris deuotione portamus* — V 397 *quibus omnis in illa* (*illo* MT^{1}KL^{1}PZ^1) IV 295 *aequi* MTKL^{1}PZ atque K cum MT omittit u. V 344 et cum TA exhibet 9, 11 *licentiae* 7, 1 *dum* 12, 2 *te* (om.) II 36 *properata* I 286 *querentem* cf. etiam I 174, 358 II 296[1]). Multo artius
LPZ LPZ et patria et lectionibus inter se cohaerent cf. IV 184 in marg. add. m. 2 III 265 *grande* IV 8 *et* (om.) IV 237 *lapida* IV 271 *intrat* V 75 *malit* 204 *facit* 209 *tamen* s. l. 310 *dmn̄*, qui confirmant lectionem codicum antiquissimorum MT contra reliquos cf. IV 203 *uix unus reduci conuersus tramite*

---

[1]) Cum LZ consentit K I 84 *agnos* II 86 *sermonis* II 339 *militet* II 251 *succedent* IV 213 *adcedere* IV 194 *turbabat* — cum LP IV 259 *ad* s. l.

planta (*planta* MT¹P¹L¹Z¹) V 41 *quauis* (cf. supra p. XXVI) IV 281 *infernis*; IV 162 parum lectione *scribta* a uero *scribat* distant; cum TA lectione II 115 *paruulorum*, cum A faciunt lectione praua IV 273 *quartus dies* pro *quarto die*. Archetypi proprietatem scribendi singularem quam maxime una cum antiquissimis seruarunt: id quod in quauis pagina deprehendas. Quamquam P [1]) et Z a manu prima eodem hiatu laborant cf. V 196—201, tamen Z cum L cognatiorem esse apparet his I 78 *uno* om. L¹Z¹ 111 *tumere* L¹Z¹ 113 *ededit* L¹Z¹ 119 *ut* L¹Z¹ 174 *ante*^{a} LZ, *deitate*^{as} LZ 301 *in* s. l. LZ, u. II 48 in marg. add. LZ². Neque unus ab altero fluxit.

In altero ordine codicum saec. IX, qui libris E et FGH EFGH constat, interpolatio multo latius est grassata. Iam in codice E uers. I 213 additum legimus, qui deinde in recentiores libros abiit; uersum esse interpolatum ex Prosae uerbis satis elucet. Versum I 59 codex G¹ in hunc modum exhibet

Qui colit inueniet centenum germine fructum

cf. praeterea III 59 *clamantibus* EFGH (*lacrimantibus* lectio uera) — I 242 *fana* EFGH — I 325 *sequantur* EFGH — II 153 *proprio — sereno* EFGH — V 190 *colligit* EFGH — II 162 *senseruntque* F¹GH (*senserunt* E cum reliquis) — V 10 *clarificabo* FG¹H (*clarificemque* E cum antiquissimis) — III 15 *gestabant* E²FGH² — III 210 *multo* FGH — I 185 *merito qui et* FGH; interpolationes codicis A receptae sunt cf. II 160 *limfasque* EFGH (*lim* in ras. E) — III 96 *confirmat* EFH, cum L et Z duplicem lectionem *confirmat mundauit* a manu prima receperint — III 149 *diffusso* FGH *difusso* A — at IV 2 *mixtum* recte scripserunt EFGH 9, 8 *habitet* FG etc. Sed discrimen statuendum est inter EF (cf. descriptionem horum librorum supra p. XIV sq.) et GH cf. 5, 13 *uoluntarius* s. l. EF, ad quos accedit R — 5, 14 *libertatis uiam* EF *uiam libertatis* GH 9, 4 *transmittere documenta* EF *documenta transmittere* GH cum aliis 11, 1 *ego ad haec* EF *ad*

---

[1]) Consentit P¹ cum T¹ in omissis uersibus I 294—296, dissentit a Z praecipue uers. V 207 et 208.

haec ego GH 11, 9 *accipiens* GG om. FG V 160 *spectare* EF *sperare* GH IV 225 *qua* EF *qua* GH III 203 *messes* F cum optimis, E *menses* false cum A, *annos* GH ex interpolatione.

codd. s. IX–X E codicibus quos saeculo IX uel X adscripsimus R cum K cognationem quandam prae se fert cf. 1, 3 *censura* KR, *thetricę* K *tritę* R 3, 7 *anhelitos* KRS 6, 4 *paulolum* KR 8, 5 *ursini* KRS 8, 7 *iuuenalem* KR et alii (omittit cum K subscriptionem libri tertii) — B cum E cf. III 285 *clarumque* BE IV 41 *et* om. BE III 203 *menses* BE — C corruptissimus horum est cf. 2, 9 *operis* pro *iuris* 4, 1 *ad* pro *id* 6, 9 *ac* pro *at* 11, 6 *collocutionibus* pro *conlationibus* 11, 10 *alios saluos* pro *saluos* 12, 1 *faceres* pro *efficeres* III 164 *cunctaque* pro *functaque*, quamquam etiam bonas lectiones praebet cf. I 195 *depositum* V 278 *insaturata*. Cum Carnotensi cognatus est Cantuariensis, quo Grunerus usus erat cf. I 253 II 70 III 164.

codd. s. X Inter codices saeculi decimi multis mendis est deprauatus Sangallensis S, quem hic illic cum KR facere iam supra diximus, cf. I 108 *negauit* I 164 *diem l lucem* I 215 *beato* I 297 *una manens semper* II 3 *portauit* II 135 *trahit* II 138 *et* II 101 *deitate* V 350 *pondere* (lectio antiquissimorum MT *corpore* supra) — non paucis codex D cf. 4, 10 *incitans* 9, 11 *potuisset* II 265 *ore uerbo* I 98 *paucos* cum KL² I 275 *narrare* cum KL² II 2 *portabat* (etiam KL²) II 105 *redire* (etiam KL alii) II 164 *fugisti* III 68 *obsequium* III 218 *quae redit a cunctis, non est data copia mensis alīt Reddita quę cunctis n. e. d. c. m.* III 320 *in aula* IV 72 *afferre* IV 133 *dedit* IV 227 *de puteo* IV 308 additum (ut in O) *cui sanctus semper conregnat Spiritus aeque* — cum Monacensis Υ plerumque A sequatur interpolationibus perpaucis admissis cf. 3, 12 *uenas* AΥ 5, 8 *blandimento uiderint* AΥ I 55 *semita* AΥ^1 I 142 *incedens* Υ A (*incidens*) IV 34 *uacuas* AΥ IV 124 *non* Υ^1 (S) IV 196 *carens* Υ IV 226 *hauserat* Υ V 166 *speciesque ut* Υ.

E codicibus Romanis ab Areualo exhibitis Reg. 1 non- Rom.
nullas lectiones habet communes cum T [1]) et A cf. II 122 *luctumque* T Reg. 1 II 245 *corpore* T Reg. 1 I 7 *aut* TA Reg. 1 II 272 *negemus* T Reg. 1 2, 9 *deus* om. A Reg. 1 5, 3 *cognouit* A Reg. 1 I 47 *profana* T Reg. 1 alii I 98 *potentem* TP Reg. 1 I 133 *flexus* T^1 Reg. 1 cf. I 301 II 148 III 224 IV 239 V 274, 375, 425; at iam uersum interpolatum I 213 ex E receperat, quocum facit etiam in uersu I 235 (*de sub rore* E *de* Reg. 1) I 251. Nouauit I 328 *ostentant* II 28 *in* II 39 *nascendo*... IV 174 *facilis* V 13 *increpuisse* 219 *libera*. Etiam codex Reg. 4, quamquam ad ordinem KLPZ prope accedit (cf. 11, 10 I 274, II 88), uariis mendis est deprauatus et interpolationi nonnunquam patuit cf. I 281 *acutus* I 282 *iuuet* I 289 *angelus* II 12 *nongenitor* II 69 *creator* II 97 *est* om. II 158 *lauit* II 198 *ardet* II 223 *tranent* neque aliter de codice O [2]) iudicari est aequum, qui partim lectiones antiquissimorum firmat (cf. IV 260, 76 V 137, 156), partim interpolationes et errores non paucos prae se fert (cf. II 239 III 117, 294 IV 309, V 212, 404 H I 32, 36...).

E codicibus s. X inferioribus, quos raro laudaui, antiquissi- libri recentiores
morum proprietatem maxime seruauit b, qui haud raro ad A et K proxime accedit cf. 7, 5 *qui dum* I 88 *arare* I 366 *defleuimus* III 263 *fructibus* III 290 *adhunc* (= T) IV 71 *donat* (*t donec*) V 383 et 384 — reliqui hic illic uerum seruarunt, saepius a uero aberrarunt uel consulto noua et falsa intulerunt.

Codices saeculi X et XI, item his recentiores forsitan omnes omittere potui: sed in scriptore tam uetustis libris tradito utile uidebatur uniuersae fere lectionis per diuersos libros diffusae quasi historiam proposuisse. Itaque cum omnes Sedulii codices ad unum exemplar redeant, contigit, ut editorum recen-

---

[1]) Conspirat cum T etiam Reg. 3 decurtatus H I 13 *ut* 28 *populis mundi* 89 *et* (om.) 10, 10 *uirginitatis*; dissentit H I 8 *per quam* I 21 *uenitus* I 100, 107 etc.

[2]) Cum codice C communem habet inscriptionem *Incipit ars Sedulii*... cf. supra p. XVII.

tissimorum neque Arevalus, qui codicibus Romanis usus erat, neque Looshornius, cui Monacenses soli praesto erant, in grauiores errores sit inductus, quamquam neuter perspexerat, qua ratione crisis Seduliana suscipienda esset. Falsi sunt praecipue lectionibus illis speciosis, quae a uiris doctis profectae iam s. IX, ut supra demonstratum est, in carmen inrepserunt, quae quidem ut suo splendore causam emendationis satis produnt ita uetustissimorum librorum integritatem simplicem testantur. Si codices antiquissimi saec. VII et VIII a librariis diligentius essent excussi, reliquos neglegere poteramus. Ut ueram lectionem inuestigaremus et detegeremus, tot tamque uarios fontes adiimus [1]).

In orthographia carminum constituenda libros in uniuersum secutus sum, at ex formis uulgaribus eas recepi quae cum aeuo Seduliano conuenire uidebantur. Quae ex posterioribus saeculis inrepserunt tantum non omnia excussi, cum ex libris uetustissimis iisque sermone uulgari scriptis minima quaeque in notis adposuerim, ut tandem aliquando uera imago exprimi posset orthographiae quam dicunt per saeculum V et VI usitatae.

II.

Macedonius presbyter, ad quem Sedulium carmen suum direxisse supra diximus, poetae imperauerat, ut 'paschalis carminis textum in rhetoricum transferret sermonem' [2]). Opus officio purae deuotionis confectum Sedulius ad eundem Macedonium cum epistula dedicatoria misit, in qua causam iniunctae prouinciae his tangit uerbis: *utrum quod* (sc. carmen) *placuerit ideo geminari uolueris, an quod offenderit, ut potius arbitror, stilo censueris liberiore describi: sub dubio uideor fluctuare*

---

[1]) De reliquis codicibus per Germaniam Franciam Brittaniam Italiam Hispaniam diffusis, quos aut consulto spreui aut in tanta copia librorum adire non potui, dubito, num magna de iis possint sperari.

[2]) cf. epistulam alteram p. 171.

iudicio. Rationem operis geminati explicat atque recusat ita [1]: *Siquidem multa pro metricae necessitatis angustia priori commentario nequaquam uidentur inserta, quae postmodum linguae resolutio est adsecuta, dederimus hinc aliquam forsitan obtrectatoribus uiam, dicentque nonnulli fidem translationis esse corruptam, quia certa uidelicet sunt in oratione, quae non habentur in carmine ..... nostri prorsus a sese libelli non discrepant, sed quae defuerant primis addita sunt secundis. Nec impares argumento uel ordine, sed stilo uidentur et oratione dissimiles.* Atque de inscriptione libri addit [2]: *Priores igitur libri, quia uersu digesti sunt nomen* PASCHALIS CARMINIS *acceperunt, sequentes autem in prosam nulla cursus uarietate conuersi,* PASCHALIS *designantur* OPERIS *uocabulo nuncupati* [3]. Igitur cum paschali opere carmen explicetur, nemo infitiabitur illud ad rationem carminis recensendi recte instituendam plurimum ualere, id quod qui ante nos Sedulii operibus operam dederunt plerique aut neglexerunt aut non satis perspexerunt.

Paschale Opus aeuo sequente quamquam non eadem qua Carmen tamen aliqua auctoritate fuisse, e testimoniis aeui Carolini colligi licet. Atque apud Bedam (hist. eccles. gentis Anglorum V 18) legimus: (*Aldhelmus*) *scripsit et de uirginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere et uersibus hexametris et prosa conposuit.* Item Rhabanum Maurum Sedulii exemplo ductum carmina sanctae crucis laudi dicata etiam sermone pedestri circumscripsisse, ex ipsius uerbis constat [4]. Temporibus sequentibus Opus in minore pretio habitum esse, ex eo colligas quod raro est descriptum. Libri manuscripti, qui nostra saecula tulerunt, sunt hi:

---

[1]) ibid. p. 172, 2.

[2]) ib. p. 173, 16.

[3]) cf. etiam A. Ebert, *Lit. des Mittelalters* I p. 363.

[4]) cf. praef. libr. II carm. s. crucis: *Mos apud ueteres fuit, ut gemino stilo propria conderent opera, quo iocundiora et utiliora sua legentibus forent ingenia ... Ut de ceteris taceam, quid aliud Prosper ac uenerandus uir Sedulius fecisse cernuntur?*

P Codex Parisinus latinus 12279 (ex bibliotheca mss. Coisliniana, olim Segueriana, quam Henricus du Cambout, dux de Coislin, monasterio S. Germani a Pratis legauit a. 1732 — in f. 3^{b} legitur *Wigeridus scae Mariae Virduni*) membranaceus formae quadratae s. IX scriptus continet f. 1—9 breuem explanationem super euangelium Iohannis, f. 9—10^{b} S. Gregorii epistulas IV 30, IX 75, IV 2, I 5 (10^{a} Gregorius Narsi VI cf. II 492 ed. Bened.) — 10^{b} sci Gregorii in libro XVI moralium Iob de libero arbitrio (altera pars paginae uacua); f. 11—47 Bedae commentarios super Marcum, f. 47^{a} INCIPIT EPISTOLA SEDVLI PRESBITERI. Post epistulam ad Macedonium et praefationem sequuntur capitula libri I. (Capitula, quae singulis libris praemittuntur, cum libro sequente R fere conspirant; in margine uersuum inscriptiones desunt). Sedulium f. 59^{a} excipit epistula 'gislae et richtrudae ad Albinum' (cf. Iaffé, *Mon. Alcuin.* p. 530), item alia (cf. ib. p. 588); f. 61^{a}—119^{b} Alcuini commentarii super Iohannem; f. 120^{a} uacuum; f. 120^{b} *incipit expositio allegorica uenerabilis uiri Bedae praesbiteri in libro beati patris Tobi* (sic); f. 124^{a} incipiunt explanationes allegoricae Bedae de sex huius saeculi aetatibus, f. 124^{b} de trina opinione fidelium quando ueniat Dominus; f. 125^{a} de die iudicii, f. 126 de ortu et obitu patrum, f. 127^{a}—131^{b} Theodulfus de baptismo, f. 131^{b} incipit opusculum de actione missarum, quod explicit f. 147^{b} (*HXIILYCYΘ*). Sequuntur epistulae: ad Timotheum, ad Philomenem, ad Titum. Textus a duabus manibus neglegentissime [1]) est scriptus; librarius alter (a f. 58^{b}) priorem neglegentia uincit. Hunc munere suo non perfunctum esse ex libro quinto in fine mutilato (a uerbis *quod ei* ... =

[1]) cf. 181, 21 *simul* pro *sinum* 189, 2 *cultis* pro *cultibus* 200, 1 *hospitalitatis* pro *hospitalis* 201, 19 *dec'* pro *de cuius* 205, 1 *ambiguas donas intfiq*; pro *ambias dolis interfici* 213, 10 *dominus* om. 215, 14 *fragili* pro *frugali* 217, 2 *portantes ad rerum* pro *potestates at iterum* 221, 6 *cui'* pro *cui* 228, 13 *indemepti et inpunitatem* pro *indepti et inpunitatem* 234, 2 *in diu mutatum* pro *in diuina tantum* 245, 1 *corporis torporis glaties* pro *torporis glacies* 253, 10 *tantum tantum* 259, 1 *aut* pro *at* etc.

v. 380) patet, quamquam liber integer ei praesto erat quod ex uerbis inferioribus (*tale genus — praecepta dei*) inepte insertis colligas. Correctores expertus est duos, ex quibus unus eiusdem saeculi esse uidetur, alter ex exemplari emendato et codici R simili correxit (*m. 2* signaui).

De fragmento quod exstat in codice Sangallensi 877 s. IX G cf. supra p. XIII.

Codex Rheinaugiensis 77, qui nunc Turici in bibliotheca R pagi adseruatur, s. X est scriptus (ut iam Augustino Calmet abbati uisum est) continet f. 1 et ultimo fragmentum carminis theotisci (cf. *Zs. f. deutsch. Alterth.*. 1880 p. 111), f. 2—52 paschale opus cum epistula dedicatoria ad Macedonium, quod finitur adnotatione illa ex codicibus Carminis satis nota: *Hoc opus Sedulius inter cartulas dispersum reliquit, quod recollectum adunatum atque ad omnem elegantiam diuulgatum est aturtio rufio asterio exconſ ord. atque patricio quod et subsequentes eiusdem indicant uersus Sume sacer meritis etc.* Sequitur manu recentissima scripta missa Sigismundi regis pro febricitantibus. Opus diuisum est in libros quinque; capitula quae in margine et inter lineas leguntur ab eis differunt, quae collecta in initio libri uniuscuiusque leguntur. Horum recensum spreui, ne librum nimis rebus leuibus onerarem. Scriptus et correctus est a librario docto et emendandi studioso [1]), cui duo exemplaria praesto fuerunt. Lectiones alterius exemplaris nota *alibi* indicatae (cf. 195, 10. 200, 4. 203, 23). Retractauit codicem manus secunda, quae menda et uocabula omissa hic illic refecit, multo plura neglexit.

Codex Harleianus 3012 (ex libris S. Martini monasterii H Wiblingensis) f. 84 s. X scriptus continet post Augustini retractationem de animi quantitate f. 33^{b}—71^{b} Sedulii opus, quod excipiunt quaedam Hieronymi scripta f. 71^{b}—84^{a} (cf. Zangemeister, *Bericht über die Durchforschung der Bibliotheken Englands* p. 12). Capitula partim litteris uncialibus partim

[1]) cf. 190, 1 *sacrificare litare* 187, 11 *agrestia ministri regis aulici* 208, 16 *israhelitico* 220, 10 *habitet.*

minusculis scripta et in initio librorum collecta et in margine uersuum leguntur neque inter se neque cum inscriptionibus codicum P et R conspirant. Incipit codex a praefatione *Paschalibus te dapibus*; epistula ad Macedonium in fine legitur. Correctus est liber a duabus manibus, ex quibus altera radendo et oblitterando litteras primae manus deleuerat, ut lectiones prorsus discrepantes (cf. infra XLIII) inferret. Quae cum ita sint, primum librarium inprimis respexi. Librum in meum usum contulit H. Sedlmeyer, a me rogatus iterum inspexit H. Schenkl.

B Codex Bruxellensis miscellaneus 5649—5667 s. XI ut uidetur scriptus (cf. *Bulletins de l'académie de Bruxelles* 1843 tom. IX p. 362) continet f. 166^{r}—183^{v} Prosam Sedulii (quae pars numero 5664 est signata) uersuum 31 uel 32, margines bibliopegae incuria decurtati sunt. Prosa incipit a uerbo *quam decutit* (= lib. II p. 212, 9), desinit in fine libri V uerbis: *uniuersa librorum.* EXPLICIT PROSA SEDVLII. Capitula quidem et inscriptiones non leguntur, at initia capitum uel spatio uersibus intermisso uel litteris initialibus in maius diductis indicantur. Correctus est a manu altera non multo posteriore, quae *m. al.* in commentario est signata. P. Schroeder in meum usum contulit.

I Iuretus, qui primus paschalis operis editionem a. 1585 parauit, codice nunc deperdito usus est, quem a Pithoeo uiro doctissimo acceperat. Audiamus, quae Iuretus ipse in Addendis editionis proferat: *Damus igitur nunc primum hoc opus paschale ex tenebris erutum, in quibus multa saecula dilituit, idque beneficio Petri Pithoei Iureconsulti clarissimi, qui fecit copiam exemplaris.* In iactura codicis neque mihi multum inuestiganti neque prioribus editoribus qui bibliothecas maximas adierant contigit, ut editio quidem a Iureto ipso confecta inueniretur. Recusa est editio in nonnullis editionibus bibliothecae Patrum, ex quibus mihi quidem praesto erant editio
Col. Par. Coloniensis a. 1618, Parisina a. 1654 cum notis Iureti
Gall. in appendice additis, editio Gallandii de Prosa emendanda satis meriti (a. 1773), qui Parisina a. 1624 ac Lugdunensi
Arev. usus erat, denique Areuali, qui praeter editionem Galladianam

aliasque Parisinam antiquissimam anni 1589 contulerat. Ex lectionibus quamquam paucis ex editionibus excerptis satis cognosces, quam multa uitia per saecula in opus inrepserint. At per aeuum medium plures quam hodie Prosae libros manu scriptos exstitisse ex catologis uetustis docemur, cf. catalogum s. XI scriptum bibliothecae nunc incognitae apud L. Delisle, *Le Cabinet* etc. p. 479): *96 Liber Sedulii prosaice;* bibliothecae Cluniacensis (s. XII et XIII): 530 *Volumen in quo continetur Sedulius metrice et prosaice, quoddam eligiarum, opus Victoris de concordia discrepantium sententiarum in compoto, expositio sancti Augustini de tabernaculo.* Tulli Leucorum s. XI. in armario Sancti Apri fuit: *Sedulius prosaicus vol. I* (cf. Docen, *Neuer litt. Anz.* 1807 p. 66). Inter libros, quos Madalwinus ecclesiae Pataviensi a. 903 dono dederat, fuit carmen paschale Sedulii in uetus et nouum testamentum cum prosa ipsius (cf. A. Czerny, *Die Bibliothek des Chorherrnstiftes St. Florian* p. 233) [1]).

Codicibus R et H ante me iam usus erat E. Ludwigius, qui a. 1880 paschalis operis librum quintum multa cum laude edidit.

Prosae codices quotquot exstant in duos ordines discedunt auctoritate multum discrepantes, quorum unus codicibus P R, alter H B I libris efficitur (fragmento G exiguo in examen non uocato). Quantum uero codices unius ordinis ab altero differant, cum capitulorum discrepantia et capitum ordine (cf. libri V cap. 2, 3, 4 p. 233, 234, 193) tum ex lectionibus perspicitur his inprimis inter se conlatis:

---

[1]) Legitur praeterea in Labbei bibliotheca noua p. 23 *Vidimus quoque eiusdem* (sc. *Sedulii iun.*) *seu potius antiquioris exemplar operis paschalis quatuordecim prioribus capitibus initio mutilum in cuius fine erant adscripta Hoc opus etc. — Sume sacer meritis etc. — Haec placuit adscribere, quod diligentissimi Francisci Iureti sollertiam fugerint. Sequuntur in eodem codice laus domnae Eunomiae sacrae uirginis, conflictus ueris et hiemis, Commodiani instructiones et alia complura, quae suis locis repraesentabimus.*

	PR (uera lectio)	HI (*v*)
180, 8	*fungentem*	*fulgentem*
182, 8	*parceret*	*filium non feriret*
188, 23	*nutu traxerit*	*nutu (natu v) retraxerit*
193, 15	*autem*	om.
194, 23	*ostentant*	*ostendunt*
196, 6	*spatiantur*	*sparguntur*
209, 15	*confidentum*	*confitendo*
210, 22	*fuerit*	*fuit*
212, 1	*baptizandus*	*baptizatus* H *baptizaturus v*

		HBI (*v*)
213, 11	*cum*	*sunt*
216, 22	*dignaretur saeculares*	*saeculares dignaretur*
217, 7	*posuerit*	*deposuerit*
220, 5	*donaret*	*largiretur*
222, 5	*discipulis se*	*discipulis suis*
287, 22	*quia*	*qui*
230, 1	*arbor est*	*arborem*
232, 6	*uidelicet*	*scilicet*
233, 1	*dehinc*	*inde*]
235, 17	*prouidus*	*profidus*
236, 15	*pariter*	*pariter iter*
244, 1	*sicut ex uno—tractibus*	om.
253, 13	*stercoribus*	*sordibus*
255, 15	*parate*	*parare*
265, 8	*aemularum*	*nebularum*
272, 14	*moderatur*	*moderat*
280, 1	*ignorantiae*	*ignorantiae meae*
290, 9	*totus*	*cunctus*
291, 10	*nequissima*	*saeuissima*
293, 11	*sacramenta*	*sacrata*
294, 9	*acerba*	*acerua*
298, 13	*ante*	*ante mortem*
302, 2	*praerogare*	*prorogare.*

Quae cum ita sint, non est dubium, quin codices alterius ordinis ex exemplari interpolato et glossis aucto (cf. *ut*

filium non ferret deposuerit nebularum[1] *saeuissima cunctus mortem parceret, posuerit, aemularum, nequissima, totus, ante*) prognati sint. At nonnullis locis hic ordo ueram scripturam integram aut seruauit aut indicauit cf.:

	HBI (*v*) uera lectio	PR
193, 20	*dixit esse*	*dixisse*
211, 6	*potuit*	*fuit*
222, 15	*canentium*	*canticum*
226, 13	*uirus*	*uirtus*
239, 19	*frigentibus*	*frigentis*
241, 7	*uocibus*	*uocis*
220, 10	*habitans*	*habitant* P, *habitet* R.

Iam ex his discrepantiarum exemplis elucet duos codicum ordines ad unum archetypum redire[2], quod scriptura quadrata et continua scriptum fuisse litteris CG, CT, IT, FT, IL, EI[3] permutatis et inepte diremtis (inprimis in P et H)[4] satis patet. Librarius archetypi in finalibus praecipue syllabis litteras *m*, (*n*), *t*, *s* modo neglexerat modo peruerse addiderat, uocales *e*, *i* — *o*, *u* saepe permutauerat.

Ex archetypo fluxit codex (*x*) litteris anglosaxonicis[5] compendiose saeculo septimo uel octauo scriptus, quem eadem fere

---

[1]) Fortasse *nebulonum* erat scriptum.

[2]) cf. 193, 20 *dixit esse* et *dixisse*, quae e communi lectione *dix̄ esse* uel *dix̄ ēe* — *canentium* et *canticum*, quae e communi lectione *cantium* fluxisse uidentur.

[3]) cf. 194, 13 *inguita* pro *inculta P*; 211, 12 *interior* pro *inferior* PRH; 238, 12 *martidetalis* pro *marcidae tabis* P; 267, 2 *edaces* RH, *ædates* B; 258, 1 *glaudis* pro *claudis* P 266, 21 *fautiem* pro *faciem* P.

[4]) cf. e. g. 180, 19 *uinitori nam netri pudians* P *uinitor in amme tripudians* R *uinitori nam nec////* HI; 199, 6 *praesenti annuntiauit* H; 208, 13 *quin et* (pro *qui nec*) P; 218, 2 *pignaculis altum* P; 223 10 *quod ciectum* PHB; 284, 9 *pro uita* (*prouida*) R.

[5]) Litterae *r s* saepe permutatae cf. 178, 12 *decespitis — decerpitis* 179, 13 *saporeos — arboreos* 189, 14 *inclinatus — inclinatur*, non raro *a u* cf. 187, 4 *traduntur, truduntur* 195, 9 *tuas — tuus*; etiam *ci u* 187, 3 *uincti — cuncti*; *c e* cf. 258, 22 *eum — cum* (saepe); *a o* 179, 1 *aperiens — operiens* 176, 12 *calomo* 195, 6 *sacramenta — sacramento*.

menda habuisse, quae codicem A supra (p. VIII) descriptum inuaserunt, facile euincitur cf. 181, 6 *enitar v, enitear* PR, *emetar H*; puto in codice *x* fuisse *enietar*, quod correctum exstat in *v* (an a Iureto?), deprauatum est aliter in PR, aliter in H; praeterea cf. scribendi proprietates has: 235, 17 *profidus* (*prouidus*) 225, 4 *abuiditate* (*auiditate*) 232, 14 *ferbisse* (*feruisse*) 266, 21 *fautiem* (*faciem*) 246, 20 *quofinos* (*cofinos*), *exuriem* (*esuriem*) 209, 3 *conssistens*, 5 *ressponso* 238, 15 *abssoluere*. Quae pleraeque omnes ad P pertinent, quem etiam antiquitate ad archetypa proxime accedere supra iam dictum est. Idem solus ueram lectionem seruauit uel indicauit contra reliquos inprimis in priore libri parte cf. 171, 9 *prouintiam* P^1 *prounica* P^2RH (et I ut arbitror, quod Iuretus emendauit) 173, 8 *oblocum* P, *obliquum* R, *obloquium v* (ras. in *H*) 173, 19 *utramque* P, *utram* RH(I) 177, 12 *societate* P^1, *societas* P^2RHGv 177, 14 *ponemus* P, *ponimus* RHG*v* 178, 16 *introite* P, *introistis* R, *introitis* H (*it* in ras. m. 2, cum H codicem Iureti conspirasse ueri simile) 204, 10 *deliqueras* P *delinqueres* RH*v* ... Codicem R emendatum esse eoque ab antiquissimis longius distare paucis exemplis confirmabo: 220, 10 *habitans* HB*v*, *habitant* P, *habitet* R (*quamuis* praecedente) 208, 16 *Israhel populo* (*ıfrł*) P, *Israhel* H, *israhelitico* R) 237, 6 *torua* R, *turba* rell. 180, 19 *uinitori nam netri pudians* P, recte litterae diductae sunt in R *uinitor in amne tripudians* et sic saepe. Ex mendis codicis et consensu reliquorum emendationes a docto librario profectae pernoscuntur.

E codicibus ordinis alterius optimus est H, pessimus I, B medium inter utrumque locum tenet, tamen ita ut codicem I sit propior.

B cum I lectiones deprauatas communes habet permultas cf. 213, 5 *ei caeli* 215, 8 *et* om. 218, 20 *fraude et* 221, 3 *et quoniam — caelestia* om. 223, 4 *pericula praelia* 5 *perpete* 224, 7 *dum tam* 225, 3 *namque* 5 *beatitudinis* 17 *haec super* 234, 8 *specie quoque* 240, 15 *prodibat* 241, 8 *plangebant* 244, 8 *quia* om. 17 *quasi qui* 245, 2 *sopitam* 6 *et* om. 8 *nil*

246, 12 *maxime antiqua* 258, 13 *diuina cognosci* etc. Cum multa menda codicis B sint propria (cf. 214, 7. 215, 2. 216, 1, 4, 16, 19. 217, 2, 7. 218, 2, 15. 219, 2, 15, 17. 220, 3, 13. 221, 7. 222, 1, 2, 10. 224, 7, 10, 20. 225, 9, 14. 226, 3, 6, 8. 227, 12. 229, 3, 4, 6. 230, 12, 18 etc.), multo plura codicis I, quorum magnam partem Iuretum detersisse uerisimile est, hos libros ex eodem fonte fluxisse putare minime licet, quamqam ambo ab archetypo satis longe distant. At corrector libri H, quem signo H^2 indicauimus, exemplari usus est I consimili, ut I et H^2 ex codice quodam (*y*) ualde deprauato prognatos esse persuasum habeamus. Itaque codicum cognatio hoc stemmate a Ludwigio incohato, a me perfecto depingitur:

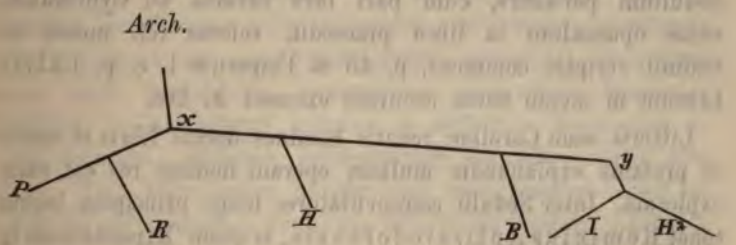

AD APPENDICEM.

In appendicem recepi primo epigramma Asterii et carmina Liberii et Bellesarii uel Liberii Bellesarii, de quibus iam supra p. II uerba fecimus. Neque nostra editione excludendum censuimus centonem Vergilianum illum, quem Martenius, primus cum carmen ederet (cf. Ampliss. coll. IX p. 126) Sedulio adscripsit his uerbis: *In peruetusto codice Corbeiensis monasterii* (ante annos nongentos exaratum dicit p. 14), *unde Iuuenci librum in Genesim* [1]) *eruimus, extat absque ullo auctoris nomine Sedulii presbyteri Scoti operis paschalis liber I, cui tamquam pars eiusdem nulla interposita dictione, nulla diuisione nulloque titulo praemittitur sequens de uerbi incarnatione car-*

[1]) Cf. Cypriani Opp. III p. 283 ed. G. Hartel; R. Peiper in praef. ad Alcimi Aviti opp. p. LXIII.

men. Liber nunc Parisinus miscellaneus 13047 (olim Sangermanensis 841, cf. L. Delisle, *Inventaire des mss. de St. Germain*, Paris 1868 p. 86; G. Hartel in praefatione ad Cypriani opp. III p. XXII; H. Omont in *Revue de philologie, nouvelle série* IV 1880. p. 67) s. IX scriptus continet post Cypriani (cui uulgo adscribitur) carmen de resurrectione mortuorum ad Felicem f. 113—115 centonem inscriptione nulla, quem f. 115ª —122ª Sedulii paschalis carminis liber I cum subscriptione *Explicit de uetus testamentum* excipit; f. 161—163 Sedulii hymnus I legitur (cf. infra p. 116 cod. *H*). Ex eo, quod centonem illum Vergilianum sequitur Seduliani carminis fragmentum, Martenius perperam collegerat centonem etiam ad Sedulium pertinere, cum pari iure carmen ad Cyprianum, cuius opusculum in libro praecedit, referas (cf. meam de Sedulii scriptis comment. p. 45 et Peiperum l. c. p. LXIII). Librum in meum usum accurate excussit A. Ive.

Litteris aeuo Carolino renatis homines doctos libris et sacris et profanis explanandis multam operam dedisse res est satis explorata. Inter Sedulii commentatores longe principem locum tenet Remigius Antissiodorensis, is quem 'Expositionem in Opus carminis paschalis' codice Monacensi 19456 s. X (ex parte etiam in Mon. 22307) adseruatam confecisse in libello *Ueber ein Glossenwerk zum Dichter Sedulius* (Wien, 1880) ostendi [1]). Cum hac Remigii expositione conspirant 'glosule super Sedulium et Catonem', quae in codice 144 s. X—XI bibliothecae collegii Gonville and Caius Cantabrigiae exstant. Specimine codicis a Roberto Bensly librario liberalissime ad me dato edoctus sum Monacensem Cantabrigiensi non solum antiquitate sed etiam auctoritate praestare cf. p. 316, 1 *sed Paterius discipulus eius perfecit* Mon., *sed pater eius discipulus p.* Cant. — *Seueritatis ·i· grauiditatis* Mon. *Seueritatis ·i· auiditatis grauiditatis* Cant. Ad idem Remigii opus redire uide-

[1]) Remigium Antissiodorensem expositionis auctorem fuisse nunc confirmatur testimonio nouo ex catalogo uetere bibliothecae Cluniacensis prolato (cf. Delisle, *Le Cabinet* p. 458 s.): 540 *Volumen in quo continetur Remigius in minores partes et maiores, et expositio eius in Sedulium et Catonem, habens in medio cenam Cypriani.*

tur, quod uetus catalogus (s. XI) bibliothecae de Puy profert (cf. Delisle l. c. p. 443): '*20 Deinde commentum Sedulii Bede Catonis* III'. At haereo utrum ad Remigium referendum sit necne quod legitur in catalogo uetere bibliothecae S. Amandi (cf. Delisle l. c. p. 452): '*120 Sedulii paschale carmen cum glossis super idem*' et in catalogo librorum Friderici archiepiscopi Salisburgensis: *glosarium super Sedulium egloga* (cf. Endlicher cat. codd. mss. p. 197). Prorsus diuersa a commentario Remigii sunt glossae, quae in codice Laudunensi 468 s. IX exstant, quarum specimen a Matheio bibliothecae praefecto mecum communicatum hic propono: *Ex epistola Sedulii glossae. Seueritas, quasi seua ueritas id est duritia. Praerogatiuum id est priuilegium propria dignitas beneficium ãnte donatum excellentia meritorum laus gratia honor auctoritas optima scientia. Prærogans enim ante impendens, prerogatum antecedens beneficiis. Suffultus — sustentatus adiutus a suffulcio. Inmensum — inmensuratum. Pelagus interpretatur latitudo maris sine litore. Tiro tener miles dicitur qui nouo tempore uenit ad militiam uel secundum Isidorum tiro fortis dicitur. Linter— nauicula et dicitur quasi litus terens uel eo quod linquitur manu. Deuotum — uoluntarium uel libenter. Naufragia — nauium fractiones hereses.* — Glossae a carmine separatae in exemplari, ex quo codex Vat. Ottob. 35 s. X (cf. supra XX) fluxit, fuisse uidentur (cf. Reifferscheid B. P. I p. 595): *Incipit glossa de prosa Sedulii. Dominus dictus est quod dominetur — Beatus opulentus potens. abundans*, reliqua in Ottobiano desunt. Neque glossae, quae in Monacensi 14420 s. XII f. 145 leguntur, cum Remigii commentario congruunt neque quae in codice Bruxellensi 5665 s. XII f. 182—185 exstant ad Remigium pertinere uidentur cf. *Bulletins de l'académie royale Brux.* t. X. p. I p. 368: *Incipiunt glosae interpretatione Sedulii rethoris. glosae id est interpretationes seu claues scripturarum* [1]).

[1]) Addunt litterae academicae l. c. 'A la fin des glosses sur Sedulius se lit de la même une pièce qui débute ainsi et qui offre des indications

Selegi, ne librum nimis rebus futilibus onerarem, ex Remigii expositione illas notas, quae uel ad uerba poetae explananda uel ad codicum lectiones confirmandas pertineant, neque praetermisi quibus litteris medii aeui satis adhuc obscuris lux adferatur. Atque edendis excerptis nisus sum solis libris Monacensibus, quorum alter (B) Monac. 22307 (olim Windberg.) s. XI f. 143—152 expositionis fragmentum usque ad I 226 (cf. catal. codd. Mon. et meum libellum p. 7), alter (A) Monac. (ol. Tegerns.) 19456 s. X opus integrum continet (cf. m. lib. p. 6). Qui quidem liber praeter expositionem Remigii in opus paschale (f. 2^a—158^b) et in hymnos (f. 158^b—164^a) continet explanationem eiusdem in Bedam de arte metrica et de schematis et figuris ineditam (f. 164^a—174^a). Subscriptio libri est: *Ego froumundus cepi hunc libellum scribere. sed pueri nostri quos docui meo iuuamine perscripserunt. qui hęc scrutaris ne adtendas uitia sed deuotionis uoluntatem et ora pro nobis ad deum amen.* Uterque liber, qui ex eodem archetypo fluxit, correctores expertus est. Equidem ducibus quamquam non certis usus in recensenda expositione pauca mutaui ueritus, ne ex emendatore Remigiomastix existerem: quod tu mihi uitio non uertes. Librariorum denique incuriae et Prosae et Expositionis indulsi, cum rerum orthographicarum discrepantiam fortasse saepius admitterem.

Postremo restat, ut gratias agam maximas G. de Hartel magistro dilectissimo et studiorum meorum semper patrono, a quo quantopere in scriptura constituenda et emendanda

---

qui ne sont pas sans intérêt pour l' histoire litteraire: Dilectissimo et eruditissimo filio Feraclo Calmanus .... multa in Sedulii Paschali carmine corrupta quod nunc apud uos duplici legitur editione conscriptum. Quattuor siquidem quos ante uersibus condidit libellos, rursus eosdem imperante Macedonio in theoricum sermonem stilo liberiore transtulit. Cuius operis primam partem in codicibus uestris habetis corruptam, secundam penitus ignoratis. Ex quibus pauca tibi cognoscendi gratia, quantum epistolaris angustia potuit, transmittere curaui. Suivent des détails sur la versification, les figures etc. puis une analyse des quatres livres du carmen paschale'.

adiutus sim liber ipse Prosa praecipue haud paucis locis ab illo emendata uel coniecturis ornata testatur. Nec minorem gratiam debeo ministeriis publicis et bibliothecarum praefectis, qui mihi inmensam materiam conquirenti consilio suo adfuerunt et codicum excutiendorum copiam fecerunt, deinde uiris doctissimis quorum apographis Sedulianis uti mihi licuit ut C. Schenkl, qui Sedulii hymnos e duobus codicibus uno Parisino altero Leidensi, H. Bradshaw, qui hymnos ex libro perantiquo Cantabrigiensi descriptos suppeditauit; denique mente grata recolo eos, a quibus codices totos in meum usum excussos uel inspectos esse supra docui. Iam longo errore 'inmensum paschalis carminis pelagus' emensi litus tangamus gratum, si hoc opere aliquid profecisse uidebimur; nam experientia roboratum ad nouum laborem inuitat — Iuuencus.

Scripsi Vindobonae Idibus Nouembribus a. 1884.

Iohannes Huemer.

TABVLA.

I. Sedulii paschalis carminis libri V cum hymnis.

Epistola ad Macedonium . . . . . 1— 13
Paschalis carminis praefatio . . . . . 14— 15
Paschalis carminis libri V . . . . . 16—146
Capitula . . . . . 147—154
Hymnus I . . . . . 155—162
Hymnus II . . . . . 163—168

II. Sedulii paschalis operis libri quinque.

Epistola ad Macedonium (altera) . . . . . 171—174
Paschalis operis praefatio . . . . . 175—176
Paschalis operis libri V . . . . . 176—303

III. Appendix.

I. Carmina ad Sedulium spectantia . . . . . 307—315
II. Excerpta ex Remigii expositione in paschale carmen 316—359

IV. Indices.

I. Index scriptorum qui uel citauerunt uel imitati sunt Sedulium . . . . . 361—371
II. Index uerborum et locutionum . . . . . 372—412
Addenda et corrigenda . . . . . 413—414

SEDVLII

PASCHALIS CARMINIS

LIBRI QVINQVE CVM HYMNIS.

NOTARVM INDEX.

Libri saeculi VII:

M = Mediolanensis Ambros. R. 57 (fragmentum).
T = Taurinensis E. IV. 44. (mutilus in initio).

Libri saeculi VIII:

Γ = Gothanus I 75 (mutilus).
A = Basileensis O. IV. 17. (mutilus in fine).

Libri saeculi IX:

K = } Karoliruhensis 217.
L = }
Z = Turicensis C. 68.
P = Sangallensis 877.
E = Montepessulanus 362.
F = Parisinus 9347.
G = Parisinus 14143.
H = Parisinus 13377.

Libri saeculi IX uel X:

B = Bernensis 267 (mutilus).
C = Carnotensis 58.
R = Sangallensis 197.

Libri saeculi X:

S = Sangallensis 242.
Υ = Monacensis 18628.
D = Treuericus 1464.
O = Vaticanus Ottobianus 35. (Ottob. 2 s. XV)
Reg. 1 = Vaticanus Reg. 333.
Reg. 3 = Vaticanus Reg. 166 (mutilus).
Reg. 4 = Vaticanus Reg. 1560 (mutilus).

Libri saeculi XI et XI inferiores raro laudati:

Reg. 2 = Vaticanus Reginensis 300 (mutilus).
V = Vaticanus (ueteris bibl.) 1665. (Vat. 2 s. XV)

} Romani ab Areualo excussi et adhibiti.

b = Bernensis 286.
β = Bernensis 546 s. XI—XII.
c = Vindobonensis 307.
d = Vindobonensis 85.
e = Monacensis 14569.
f = Monacensis 14693.
g = Graecensis 1585 s. XII.
a = Admuntensis 472 s. XII (mutilus).
l = Laurentianus plut. XXIV c. XII s. XII.
m = Marcianus cl. XII c. VII s. XII.
cod. Arntz. = codex Arntzenii.
Alm. = Almeloueenianus cf. supra p. XXIIII.
Cant. = Cantuariensis cf. supra p. XXIIII.
Lips. = Lipsiensis cf. supra p. XXIIII.
Barth. = codices Barthii cf. supra p. XXIIII.
Parrh. = Parrhasius cf. supra p. XXIIII.
sched. Poelm. = schedae Poelmanni cf. supra p. XXIIII.
Spir. = editio Spirensis a. 1501.
Ald. = ed. Aldina a. 1501.
Wopk. = Wopkensii Aduersaria critica.
Vonck. = Vonckii coniecturae.
Pros. = Prosa uel Paschale opus Sedulii.
Fabr(icii) Cell(arii) Grun(eri) Arntz(enii) Areu(ali) editiones raro citatae.

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

SANCTO AC BEATISSIMO PATRI MACEDONIO PRESBYTERO SEDVLIVS IN CHRISTO SALVTEM. Priusquam me, uenerabilis pater, operis nostri decurso uolumine censeas et rite forsan seueritatis obiurges, utpote qui nulla ueteris scientiae praerogatiua suffultus tam inmensum paschalis pelagus maiestatis et uiris quoque peritissimis formidandum parua

In nomine dī summi apolâgia sedoli rethoris A^2 *litteris minutis*, Incipit prologus sedulii amacedonū presbiterii *Reg. 1*, Incipit epistola sedulii poetae eximii ad macedonium presbyterum *Reg. 2*, Incipit apollogeticus prologus sedulii rethoris *a*, Incipit apologicus prologus Sedulii rethoris *d*, Incipit prologus *f*; *cf. subscr.* 1 sancto] domino *Alm.*, domino sco *B′* (= *Bern. Aa 90 s. X f. 4*) *EFHb*, domino meo A^2O, domino meo sco *CKV* ac beatissimo *om. B′*, ac uenerabili *K* patre *K* p̄ſpitero *A*, presbitero *B′CPRS*, prestro *E*, prbo *F*, praesbitero *H*, prbiro *K*, prbe *T*, *om. Spir. Poelm.*, abbati *Fabr.* 2 Sedulius Caelius *Reg. 1 a m. rec.* Christo] dno *P* (*in mg.*) *β*, dno xpo *b*; Domno meo patri macedonio presbitero *Reg. 3*, *tit. om. D*: *cf. epistulam Prosae praemissam* 3 decursū *AB′ cf. s. v. Leonis indicem Venant. Fortun.* censeas *A*, censura *KR* et rite AK^2O^1P *Reg. 1 ST*, et rite *FH*, ritu *B′*, et more *m*, et ritu C^1DE *Alm.*, thetricę *K* (< al. &rit⟩ *m. 2 in mg.*), tritę (*in ras. m. 2*) *R*; *fort.* censura tetricae f. seueritatis *cf. Mart. XII 70, 4* 4 forsitan AO^1cf *Spir. Poelm.*, forsam *β* seueritate *Ab*, seuereque *Fabr.* utpute (u$_1$ *corr.*) *A*, utputę *K* qui$_*$ (a *eras.*) *K* 5 subfultus *A* ego tam *B′* pascalae *A* pilagus *A* pelagus paschalis *b* 6 maistatis *A*, magestatis *B′P* maiestatis pelagus *CO* etiam uiris *m* quoquae *A* paruo *Reg. 2 Poelm.*

tiro lintre cucurrerim: huius apud te facti causas expurgem, ut cum me non audacem fuisse probaueris sed deuotum, in pectoris tui portum blanda tranquillitate recipias, quem gubernante Deo laetaberis nulla pertulisse naufragia. cum saecularibus igitur studiis occupatus uim inpatientis ingenii, quod diuinitatis in me prouidentia generauit, non utilitati animae sed inani uitae dependerem, et litterariae sollertia disciplinae lusibus infructuosi operis, non auctori seruiret: tandem misericors Deus, rerum conditor, clementius fabricam sui iuris aspexit et stultos in me mundanae sapientiae diutius haberi sensus indoluit ac fatuum prudentiae mortalis ingenium caelesti sale condiuit. moxque ut cordis oculos interior caligo deseruit, per sentes dumosi ruris errantia in herbam florei cespitis reuolui uestigia totoque nisu melioris arbitrii cultum inlustrati

1 tyro *CDEFKRSTb* lintri *A* currerim *V*, concurrerim *β* aput *Pm* facti apud te *A* causas *A* expurgem] exponam *uel* expromam *coni. Wopk., post v. ras. in E* 2 audacem non *ACO* fuisse *s. l. b*² 3 blandum *A* tranquilitate *F* blandæ tranquilleque *g* recipias me (me *in mg. add.*) *C* gubernante domino *Reg. 1 c* 4 laetaueris *A* naufrigia *A* 5 occupatus *AP* inpatientis (in *a m. 2*) *B′c*, inpacientis *plerique*; ci *et* ti *permutationes in codd. s. IX—X non infrequentes nisi ubi momenti esse uidebatur non notaui* quod] quam *Lipsiensis s. XIII, quem Cellarius Grunerus Arntz. secuti sunt* 6 diuinam me *B′* prouidentia** *A* animi *A* 7 literariae *AK*, literalię *P*, litera**rię *B′*, litteratoriae *Reg. 2 SV* solertia *AK* disciplinae sollertia *C* 8 lussibus *A* nauctori *PT*, auctori* *Eb* seruirem (t *a m. 2*) *K*, deseruiret *PT*; auctori Deo deseruiret *Ald. Spir. Poelm.* missericors *A* 9 deus *om. AP Reg. 1 bc, expunx. K, s. l. F; cf. Carm. I 60 et Pros.* sui iuris f. *Ab*, sui f. i. *Reg. 2 Vad* iuris *ex* guris *P*, operis *Cg* 10 et adultos *A*, et stultus *B′* mundane *plerique* habere *AK*¹ 11 indol*uit (e *uel* o *eras.*) *A*, indocuit *P* fa*tuum *B′* 12 condidit *A* intior *A*, intereor *C* galigo *K* deserit *O* 13 domosi *A*, tumosi *R* ruriserentia *B′* (*a m. 1*) erbā *B′P* florei* *K*, floridi *V Ald.* cispitis *A* 14 reuocaui *βgm*¹ inlustrate *K*¹ *corr. m. 2*, illustrati *CD*

pectoris Deo dicaui, non praesumptione uirium sarcinam tantae molis arripiens, sed onus Christi, quod leue nimis est, humili pronus deuotione conplectens, culpa me scilicet arbitratus silentii non carere si studiosae mentis officium, quod uanitati detulissem, ueritati denegarem: cum et diuina reuerenter adseri et humana possint honeste tractari. angebar alia rursus animi procella turbati et aegros anhelitus illa mihi saepe ratio conmouebat, qua me noueram uel tua, pater beatissime, uel aliorum, quos gratia similiter caelestis inlustrat, quiddam profecisse doctrina. quamquam ipsi cuncta monstrantes aliquem credatis igniculum in me posse lucere: sed torpor cordis obtunsi tamquam silicis uena scintillam tenuem uix

7 cf. Verg. Aen. IX 814 12 cf. Verg. Aen. VI 7

1 pectaris *C*, pectoris *F* dedicaui *A* p̄sūcione *P* 2 honus *A* quia *f* leuae *E* l. est n. *T*, nimis leue est *β* 3 deuoti*one *A* culpam (e *a m. 2*) *K* 4 muti silentii *b* quam *A* 5 detu*lissem *C*, detullissem *F* denegassem β^1 diuina opera *V* reuerenter (e$_i$ *ex* u) *A* 6 possent *P*, possunt *β Ald.* honeste/// *A*, oneste *P* tractare *d* *angebar (*h eras.*) *A* angebar ergo r. *C*, angebar**** rursus *H* rursus alia K^1T *Rom. ut uidentur* 7 anchelitus *A*, anhelit' (t *in ras. m. 2*) *E*, anelitus *F*, anhelitos *KR*, hanhelitos *S* mihi *s. l.* FO^2 8 saepe *om. T* ratio saepe *FH Alm.* commouebat ratio *A* commobeba*** (ant *eras.*?) *K* qu*a (i *eras.*) *E*, qu* *F*, quia *H* (t qua *s. l.*) O^1PS *Reg. 1. 3*, quę *β* noueram me *Reg. 2 d* 9 *post* similiter *ras. in P, om. A* cęlestis similiter *D* cęlestia *R* illuminat *Vad*, illustrarat *Poelm.* 10 quidam *P*, quiddam *F* proficisse *AKS* doctrinā *P*, doctrina/// *K* carere *a m. 2*, d. carere *g* quanquam *AHT*, quāqđ P^1, quāquam *plerique* uos ipsi *βadg codex Barthii* (*add.* mihi) cuncta *s. l.* E^2 monst*rantes *A* monstrantes cuncta *g* 11 credetis *B* aliquo̊d *T* turpor *A*, torpor mei *a* 12 obtunsi cordis *b* obtonsi *A*, obtu*si (n *eras.*) *CFH*, obtunsi (n *corr.*) *E*, obtensi O^1, obtumsi *β*, obtusi *b Rom. pler.* tanquam *ATb* uenas AT^1, per uenas *CBEFOP Reg. 3*, p. uenam *V* p. uenas silicis *b Ald.* tenuem *ex* -am E^2

emittit, et id ipsum parui fomitis nutrimentum, quod in me potuit doni caelestis oleo permanere, nefas esse pensabam muti tenacitate silentii cum nullo partiri, ne unius talenti creditam quantitatem dum nitor cautius custodire, culpa defossae pecuniae non carerem. inuidiae siquidem maculam de sese non abluit qui alteri conferre denegat, quod cum dederit non amittit. inter diuersas tamen anxiae trepidationis ambages ad iaciendum huius operis fundamentum ob hoc maxime prouocatus accessi, ut alios exhortationibus ueritatis ad frugem bonae messis inuitans, si quando infirmitatis humanae uitiis forsitan lacessitus inpugner, uerbis propriae disputationis ammonitus metuam, et qui furta prohibui fur uideri uerear, et qui rectae soliditatis iter ostendi procliuioris lubrici periculosa sectari et clipeo dominicae protectionis armatus inimicae iaculationis tela facili repulsione contemnam. cur autem

1 cf. Verg. Aen. I 176

1 emitteret *A* id] ad C^1 *Alm.*, *om.* *Pβ* 2 possit dono *g* permanare *Fabr.* putabam *β Fabr.* 3 muta *S*, mitti *g* tinacitate *A*, tenacię *g* nec̣ *β* 4 creditum K^1 creditam mihi *O* quantitatem creditam *β* quantalitatem *g* dum cred. q. n. *V Ald.* nito *O* cautis *KP* 5 peccunię *P* 6 sese** *A*, se K^1 *corr. m. 2*, se** *S* altari C^1 conferri E^2, offerre *B* (*a m. 1*) K^2R 7 amittat *AG*, amittet *f* inter has d. *Reg. 2 ad* tam a. T^2c 8 ieciendum *A*, iacendū *R* ob *om. Fabr.* 9 accessit F^1 alios] aliquos *c* exortationibus *AB CEHRS* 10 fructū *β* mensis *V*, mentis *coni. Wopk.* incitans *D* infirmitates P^1 humanae infirmitatis *V Ald.* aliquando *g* 11 uitiis] uictus necessitate *A*, uitiis necessitate *b Alm. Poelm.*, uictis̆ *c* for E^1 *corr. m. 2*, forsan *OVa*, foram *β* inpugnar̆ *K corr. m. 2* 12 ammonitus *ACDFGHK²P RST: cf. G. Loewe, Prodrom. corp. gl. l. p. 369* me tuear *coni. Barthius* metuam' &qui *G* ut qui O^1 *Reg. 1* (*a m. 1*), et *om. c* prohibuit *P* uerer̆ (a *a m. 2*) *K* 13 solidatis K^1 *corr. m. 2* ostendidi *S* periculo (o *eras.*) *R* 14 clepeo *A*, cly•peo *H*, clippeo *g* inimici *F* 15 contempnam *A et alii*

metrica uoluerim haec ratione conponere, non differam breuiter expedire. raro, pater optime, sicut uestra quoque peritia lectionis adsiduitate cognoscit, diuinae munera potestatis stilo quisquam huius modulationis aptauit, et multi sunt quos studiorum saecularium disciplina per poeticas magis delicias et carminum uoluptates oblectat. hi quicquid rhetoricae facundiae perlegunt, neglegentius adsequuntur, quoniam illud haud diligunt: quod autem uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auiditate suscipiunt, ut in alta memoria saepius haec iterando constituant et reponant. horum itaque mores non repudiandos aestimo sed pro insita consuetudine uel natura tractandos, ut quisque suo magis ingenio uoluntarius adquiratur Deo. nec differt qua quis occasione inbuatur ad fidem, dum tamen uiam libertatis ingressus non

1 hoc *V*, hac *Poelm.* haec uoluerim *EFRSb* *post* non *ras. 1 uerbi in K* defferem *A* differam breuiter expedire *ACEHKOP* *T* (explicare *T*) *b*, breuiter expedire n. d. *B'DFGR* 2 sicut — adsiduitate *in mg. add.* E^2 tua *nonn. editt.* 3 asiduitate *S* cognouit *AGP Reg. 1* b^1, agnouit K^1 cognouit *corr. m. 2* diuinę *ex* diuino *R* munere E^1 pietatis *Poelm.* 4 modolationis *A* qui K^1 *corr. m. 2* 5 saecularium studiorum *V* per] ad *A* dilicias AE^2K 6 uoluntates *P* oblectant *K*, delectat *β* hii *A*, hi quoque *Poelm.* quicquit *P* rethoricę *plerique* 7 perlegent *Ald.* negle*gentius *A* adsecuntur *DFGOS*, adsequntur *H* 8 chaut *A*, haut *P* dilegunt *A* uorsuum *A* blandimento uiderint *AT* 9 tota *c* adsiduitate *A* ut] et *c* 10 h̄ *A*, haec $B'EHK^1PR^1g$, hoc *rell.* et] ac *T* reponunt *R* constituunt et reponunt *c* eorum *V* 11 repudiendos *AH*, r. esse *Reg. 1*, respuendos *β* 12 quisq· *B'*, quisquis *a* magis suo *adg* 13 uoluntarius] *s. l. EFR, uncinau. Cell. Arntz., om. Alm. Ald.* uoluntarius magis *β* a deo *m* defert *A* qua quis occasione *DR Reg. 2. 3 T Alm.*, qua quisque o. *C*, quis qua qua quis o. *F*, quis qua o. *G*, quá occasione quis *K* (*á a m. 2*), qua occasione quis *H Reg. 1 cd*, quisquam qualibet o. *O*, qualib& quis o. *P*, qua o. quisq; *b*, qua quisquam o. *g* occassione *A*, ocasione *P* 14 libertatis uiam *EFV*, uiam ueritatis *β*

repetat iniquae seruitutis laqueos, quibus ante fuerat inretitus. hae sunt, pater egregie, nostri operis causae, non superuacuae, sicut didicisti, sed commodae: quae si probabili ratione non displicent, benignitatis tuae donentur fauore, quo paululum ab scripturis celsioribus uacans humilioribus te quoque libenter inpertias. non semper aquila supra nubes elata peruolitat, sed etiam remissioribus aliquando pennis discendit ad terram. saepe belliger miles armis quibus adsuetus est dimicare delectatur et ludere. at forsitan ut ab hac te molestia perlegendi carminis in occultis abducas, talibus me blandae orationis uocibus adloqueris: cur, inquiens, adfabilis amice, quem gratia purae dilectionis amplector, dum me profusius niteris uenerari prae ceteris et fidi propositi sedulitate secta-

1 rep*etat *A* laqueos *iteratum deinde eras. in E*, -os *corr. in P* ante *AEFG*¹*KPV Reg. 1*, antea *rell.* inretitus fuerat *A* in*retit' *C* 2 egregiae *A* nostre *B' a m. 1* nostri operis *CDHKPb*, operis nostri *rell.* 3 probali (bi *a m. 2*) *K* 4 displicent tibi *V Ald.* benegnitatis *A* tuae *s. l. H*² fabore *A* fauore tuae *F* palulum *A*¹*P*, paulolum *KR* 5 ab] de *A*, a *CDEb*, ad *K*¹ *corr. m. 2* scribturis *T* uacant *T*, et quo — uaces *c* t; *T* 6 non enim *CH*² senper *A* supra *TB' Alm. cf. Carm. II 202*, super *rell.*, per *sched. Poelm.* elata *TA*, alta *f*, eleuata *rell.*, *om. g* uolitat *g* 7 remissionibus *T*, remisioribus *AP* pennis aliquando *b* discendit *T*¹ (c *corr. ex* t) *AKP cf. Rönsch, Itala u. Vulg*². *p. 463*, descendit *rell.* terras *CG*²*V* ad t. descendit *β* 8 sepe *TA alii*, saepe etiam *Alm.* bel*liger (g *eras.*) *A* milis *TK*¹ dimicari *K*, laedere *coni. Vossius* (*inst. orat. V p. 324*) 9 dilectatur *AF*¹ et ludere] inludere *T*, etiam l. *Fabr.*, et etiam l. *coni. Arntz.* ad *TA*, an *DEF*¹*GHK*²*O*²*PTb*, ac *Cg* forsitam *T*, forsam *β*, forsan *adg* ab hoc *T*, ab ac *AB'G* moleste iam *T* 10 occultas *A*, ocultis *P* obducas *T*, subducas *K* talibus (t *ex* s *corr.*) *T* blandis *A*, blande *CFHK*¹*T* plandiorrationis *T*¹ *corr. m. 2* blandis orationis sermonibus *b*¹ 11 adloqueris *T*, alloquaris *β* inquies *Spir. Poelm. al.* adfabilis *T* 12 gratia* (e *eras.*) *E* ampletor (c *a m. 2*) *T*, complector *a* profundius *sched. Poelm.*, pfussius *post* fides (*sic*) *in A* 13 nitirius *T*¹ *corr. m. 2* uenerare *K* citeris *T* fedem *uel* fidem *T*¹, fides *A*, fidei *O*¹, fide*** (lis *eras.*) *b*, fida *cod. A Arevali*, ficata *g* fidos pr. sedulitate amicos *Spir. Poelm. alii* praeponitis *T*¹, praepositi *corr. m. 2*, ppossiti *A* sidulitati *T*¹ -te *corr. m. 2*

ris: alios tamquam neglectos offendas, qui dum sint doctrina non inpares et una mecum soleant religiosae fidei societate coniungi, me potissimum ac solum eligas uel secernas, cui deuotionis tuae dicta conmittas? habes antistitem plenum reuerentiae sacerdotalis Vrsinum, qui ab aetatis primaeuae tirocinio regis aeterni castra non deserens uixit inter barbaros pius, inter bella pacatus. accepit testimonium beati iam meriti euangelicae sacramento doctrinae. legimus enim: beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei uocabuntur. habes Laurentium difficili conparatione presbyterum, qui substantiam sui patrimonii sic amauit, ut ecclesiis et egenis uniuersa distribuens tanti census effusione nihil perderet: sapientia peruigil, lenitate placabilis, quo et serpentis astutiam cum

8 Matth. 5, 9

1 alius — neglectus T^1 *corr. m. 2* offendas *TA B′F¹GHOP*, offendis *E*, offendis *rell.* dum *TAK¹b¹f*, con *B′ a m. 1*, cum *rell.* 2 relegione T^2A, religiosae *B′* 3 et — coniungi *om.* T^1 *in mg. add. m. 2* elegas *T* 4 scripta b^1 habes autem *EO Reg. 1 T* antestitem T^2A *GK* 5 reuerentia *H* sacerdotales T^2 qui dum Ab^1 itatis T^1 *corr. m. 2*, aet. suae *B′CRSb*, suae *eras. in K* primiuę (ti *a m. 2*) *T*, primae AE^1 (ue *s. l. m. 2*) 6 tyrocinio *TB′CEFGHPRST*, tyricinio *D* diserens *T*, desserens *P*, deserens (dū *a m. 2*) *S* 7 pius *ex* prius *F* paccatus *S* accipet *T*, accipit *A* testimunium T^1 *corr. m. 2* 8 beatitatem meriti *coni. Wopk.* mereti *A* euangelicę (u *euan.*) *T*, eugilcę *B′*, et euangelicae *Poelm.* per e. sacramentum *coni. Gruner.* doctrina K^1 ligimus T^1 *corr. m. 2* 9 fili *T* ipsi *om. ADEGHKRT* uocauuntur T^1 *ut uidetur* habes inquit *H*, habes autem *OT* 10 laurentio T^1 *corr. m. 2* dificili *AF* ꝑpiterū *A*, prbirū *B′*, prsbtēm *E*, presbiterum *FGKP* substantiā (˜ *a m. 2*) *K* 11 sui *in ras.* E^2 erogauit *V Ald. Fabr.* eclesis T^1, eclesiis *A*, ecclaesiis *E*, ęcclesiis *H* eginis *T* 12 tanta E^2 censas *A* offensione *A*, de effusione *b* nil *Tb* perdere (t *a m. 2*) *T*, perdederet *A*, perdiderit K^1 *corr. m. 2* 13 quiꝭ& (ꝭ....) *K*, qui *c* serentis (p *a m. 2*) *T*, per serpentis F^1 astuciā (˜ *a m. 2*, c *ex* d *ut uid.*) *T*, adstutiam K^1

lege custodiat et columbae simplicis animum non amittat. habes quoque meum Gallianum aeque presbyterum, non in libris saecularibus eruditum sed placida bonitate mitissimum, catholicae regulam disciplinae factis potius edocentem quam sermone monstrantem. quid Vrsini dicam quoque presbyteri annosam patientiam et in Christi famulatu non deficiendo iuuenalem senectam? quidue Felicem referam uere felicem, saeculi huius inimicum, cui crucifixus est mundus? sunt et alii memorabiles uiri quam plurimi, quos ad hoc suscipiendum idoneos esse constat officium. nec Hieronymi, diuinae legis interpretis et caelestis bibliothecae cultoris, exemplar pudeat

8 cf. Paul. epist. ad Gal. 6, 14

1 custodiat (t *a m. 2*) *T* semplicis *A*, simplicitatem *coni. Wopk.* animam *T* non amittat *om. A* non amittat animum *Alm. sched. Poelm.* amitat *TP*, a*mittat (m *eras.*) *E*, amittit (i$_2$ *ex* a) *F* 2 me^{um} *T*, meum *om. G* m. quoque *T Reg. 2 c* gallienum T^2A, Gallicanum *T Reg. 2 cum. editt.*, galianum *m* equę (ę *a m. 2*) *T* pſpiterum *A sic fere semper*, presbiterum *FGHP*, pr̃bem *B'* 3 litteris *coni. Wopk.* set — mitissimum *in mg. add. A* placide A^2, placita K^1 benignitate *C* 4 regolã P^1 *corr. m. 2* quam si *T* postea^{cius} *B'* dictis *Reg. 3* educentem T^1 *corr. m. 2* 5 ursini^{ci} (ci *a m. 2*) *TEFO*, ursini *KRS*, ursicini *AB'CGP Reg. 1. 2 VTb*, ursici *sched. Poelm.* quoque *om. A* quoque dicam *EOTβ* 6 annosam] adnos T^1 *corr. m. 2* sapientiam^{patientiam} *E corr. m. al.*, satientiam *DK*, sapientiam *Alm. Reg. 2. 3 SV* xp̄o *T*^{1} *corr. m. 2* famulatum deficiendum T^1 *corr. m. 2* deficientẽ *E* (*ex corr.*) F^2b *sched. Poelm.*, *sequ. ras. 2 litt. in F* 7 iuuinalem T^1, iuuenalem $AKPRb^1$, iuuenilem *rell.* felicẽ (˜ *a m. 2*) *T*, fe*licem (l *eras.*) *K* felicenim (e *s. l. a m. 2*) *T* 8 hius (u *s. l. a m. 2*) *A* huius mundi *F* crucifixsus *T* mondus T^1 *corr. m. 2* 9 memorabilis *T*, memorales AR^1 suscipendum (i *a m. 2*) *T*, suscipiendũ (*ex* ent) *A* quos *om. D* 10 iduneus T^1 *corr. m. 2* constat esse *ED Rom. praeter O* hieronimi *T cum pler.*, hironimi (e *a m. 2*, o *ex* u *corr.*) *A*, ieronimi *D* 11 interpetris T^1 *corr. m. 2* bebliohicae *A*, bibliotecę *DFO* cultores *T* exemplar *T*, exempla *rell.* pudeat te *Alm.*

imitari atque ad generosas quoque feminas et praeclarae indolis fama subnixas, in quarum mentibus sacrae lectionis instantia sobrium sapientiae domicilium conlocauit, propriae disputationis documenta transmittere. quis non optet et ambiat eximio Syncletices, sacrae uirginis ac ministrae, placere iudicio, quae superbi sanguinis nobilitatem sic humilitate prouexit ad gloriam, ut in caelestis patriae senatu fieri mereatur adlecta? uere dignum in quo Dominus habitet templum, ieiuniis castigatum, orationibus refectum, puritate mundissimum. scripturas autem ecclesiastici dogmatis ita sitiens epotauit, ut nisi sexus licentia defuisset posset et docere, licet

1 emittari *A*, emitari *F*, imitare K^1 adque TF^1 ad *s. l.* *K* ge neros as (ge—as *a m. 2*) *T* preclare *T* indoles (e *corr.*) *T* 2 subnexas T^1 *corr. m. 2* sacrę (ę *a m. 2*) *T* 3 subpremum T^1 *ut uid., corr. m. 2*; subrium *A* sapientia* *C*, sapienti *Reg. 2 a m. 2* conloca**uit (ka *suberat*) *T* 4 transmittere documenta *CEFS Rom.* putet *A*, optat *K*, obt& *P* 5 non ambiat *A Alm.*, ambi& *R*, ambigat *g* eximiu T^1 *corr. m. 2* sinclyticis *T* ci *expunx. m. 2*, sinclitis *AS*, sincleticis C^1DE^2GPVT, sinclytice E^1, sinclicitis (is *in ras. m. 2*) *F*, sincliticis *B'HR* (cle *m. 2*), syncliticis *K*, sincliti**s *O*, syngleticis *Reg. 3*: *cf. de Sedulii poet. uit. et script. p. 24* ac] e *T*, et *CEFRST* ministre *T et alii*, ministrae Christi *Fabr.*, m. Dei *nonn. editt.* placire T^1 *corr. m. 2*, placare F^1 6 superui T^1 *corr. m. 2* humilitatem (h *a m. 2*) *T* nobilitate sic humilitatem *A* 7 prouexet T^1 *corr. m. 2*, produxit *F'* saenatus T^1, sanatu K^2, *fort.* senatum 8 adlectat *T*, an|athcleta *A*, athleta *in ras.* C^2, adleta S^2 *in mg.*, all&a *FG*, anthleta *O*, alleta *Reg. 3*, adiecta *l*, allecta *rell.* habitet $T C^1$ *FGKTb*, habitare (t *a m. 2*) *S*, habitat *rell.* 9 geiuniis T^1 *corr. m. 2*, ieiunīs *A*, ē ieiuniis *FH* castum F^1R^1S rationibus (o *a m. 2*) *T* refertum AE^2G^2O *Rem.* puretate T^1 *corr. m. 2* mondissimum T^1 *corr. m. 2*, mitissimum F^1, dignissimum *S* 10 etiam *B'DEGKOPR¹S*, *om. A* eclisiastici T^1 *corr. m. 2*, aecliastici *A*, apostolice *F* docmatis *P* ita *ex* eta *ut uid.* T^2 sciens *A* se potauit *T*, seputauit *A*, optauit S^1 11 licentię (ę *a m. 2*) *T*, licentiae *AK*, licentia *rell.*; nisi sexui licentia *coni. Wopk.* fuesset T^1 *corr. m. 2* posse et *T*, posset *A*, potuisset *D* etiam et *CDHK* (et *a m. 2*) *PRT* edocere *B'EFGO Reg. 3* et edocere etiam *Rem.*

in membris feminei corporis animus sit uirilis. de cotidianae uero misericordiae dispensatione reticeo, quam sic exercet ut sileat, sic largitur ut lateat. indicat tamen eius habitus pauper ubi census proficiat diues. et ut magnitudo tantae prudentiae gemina resplendens lampade plus luceret, habet germanam nomine meritoque Perpetuam, annis inparem, factis aequalem, aeuo teneram, probitate grandaeuam, quae dum nominis sui dignitate pascitur, sic uiuit ut nequeat amittere quod uocatur. inlustris maritali potentia, inlustrior religione diuina, proximam uirginitatis continet palmam in coniugii foedere manens pudica. cetera, praeter conspicuos utpote nuptae conuenientes ornatus, quae de sorore diximus, in huius

1 faemenei T^1 corpores T sit] sed T^1 cottidiane *ex* cutidiane T^2, cottidianę H^1PY 2 dispensationem T, dispensation$\overset{e}{*}$ (i *eras.*) A quam] quod F exercit T^1 *corr. m. 2* 3 la$\overset{r}{\text{g}}$itur (r *a m. 2*) T iudicat *Poelm. in textu* pauper h. Y 4 tensus T^1 *corr. m. 2* ꝑfici& A, pri$\overset{o}{\text{f}}$iciat K, refulgeat *Poelm. in mg.* diuis T^1 *corr. m.* 2 ut *om.* A tante T *et alii* $\overset{pru}{\text{ꝑ}}$dencię P 5 gemena T^1 *corr. m. 2*, germana AKR^1, germina FPR^2 lāpadę plus luceret T *in mg.* habes B', habet nam A, h. et DKR (*s. l.*) *Spir. Poelm.* 6 germanā (~ *a m. 2*) T, germinam B' merito nomineque EFY perpetua T 7 ęuo *ex* eo T^2 prouitatem (m *exp. m. 2*) T grandeuam T *et alii*, grandeam A qui Y^1 8 suae K^1 *corr. m. 2* pascitur (i *corr.*) T uiuit] ui$_1$ *in ras. 3 litt.* F, seruit A neque^{at} (at *a m. 2*) K amittere$*$ (t *eras.*) A, ammittere E^1KR 9 quę *ex* quod T^2, qõ H uocator T^1 *corr. m. 2* inlustris enim FH relegione AK^1 10 proxima F uirginitatis T^1 (*ut uid.*) EF^1G^1OP *Reg. 3 Alm. b*, uirginitati *rell.* contenit T^1 *corr. m. 2*, contenet A coniugi^{i} E 11 federe T^1 *corr. m. 2* permanens *Poelm.* perpudica *Barthius Adv. XII 19* citera T^1 *corr. m. 2* conspicu$\overset{s}{\text{o}}$ (s *a m. 2*) T ut pote$*$ (t *eras.*) T, utpute AK 12 nubtę ($_{\iota}$ *a m. 2*) T, nupt$*$ae (i *eras.*) F, *om.* A conuenientis T ornati$\overset{u}{\text{s}}$ (u *a m. 2*) K ornatus *post* conspicuos *in* A quae iam *Arev. cum Rom. ut uidetur* sorore eius Y huius (s *a m. 2*) T in huius quoque *in ras.* E^2

quoque moribus inuenimus. ad haec ego congrua rursus ita responsione perfungar: ne quaeso, domine mi pater, quem diligere te profiteris abicias, quem fouere adsoles inuidiose deterreas. nullum siquidem ex his omnibus uito, de nullius meritis aut instructione diffido; sed in te cunctos aspicio. quosdam conlationibus adsiduae disputationis ad meliora uexisti: quosdam placidae maturitate doctrinae desiderio sanctae conuersationis implesti: quibusdam exemplum factus es ad salutem: alios intra septa tui gregis aspiciens oues fecisti: alios enutristi; omnia omnibus factus es, ut omnes saluos

10 cf. I Corinth. 9, 22

1 inuenimus (mus *in ras., fuit* es?) *T*, inueni*us *A* hec *P*, hoc (?) *O*, hoc *Ald. sched. Poelm.* ego ad haec *EF*, ego ad h. ergo *Reg. 3* congr//////uar (r *a m. 2, eadem exp.* r$_2$) *T* ita rursus congrua *A*, rursus congrua *C* rorsus T^1 *corr. m. 2, om. GP* itaq; *F*, *om. GP* 2 perfungar ita *C* ne *s. l.* T^2 quesso *A* domine *om. C*, mi domine *ADEFHKSTb* mi *om. B'*, *s. l. R* quaem (*exp. m. 2*) *T* 3 dilegere T^2A te *in ras.* K^2, *om. Reg. 2 Ald.* abiecias *A* *post* quem *ras. plur. litt. in T* adsolis (*corr. m. 2*) *TK*, adsole*s (a *eras.*) *F* inuidiosę (ę *a m. 2*) *T*, n^{c} inuidiose K^2 4 nec deterreas *c* deteras *cod. Barth.* omnibus his *D* 5 meretis *ex* meritis T^2, -is *in ras.* C^2 aut] ā *A* *structionem (in *a m. 2*) *T*, inst*ructione *A*, institutione *a* deffido *TP*, defido *AF* cunctis *T*, cunct*s *C* c̄spicio *P* 6 nam quosdam *f* consolationibus *A*, colloc*tionibus *C*, conlationis (bu *a m. 2*) *K* adsiduę (ę *a m. 2*) *T* dispotationis (o$_2$ *ex* u) *T* ad in *B'* miliora uixisti T^1 *corr. m. 2* 7 placid*e (a *eras.*) *T*, placite *A* maturi*tate (e *eras.*) *T* disidirium T^1 *corr. m. 2*, desiderii *K* 8 implisti T^1 *corr. m. 2*, impleuisti *A* factus—intra *litteris minutis scripta add.* T^2 9 inter *R* septa *T et alii, post* septa *ras. in K* *ui (t *a m. 2*) *T* gregis tui *DH* aspiciens] *om. CDEFOPT*, accipiens *GHK*^{2} (*in ras.*) R^2S *Poelm.*; alios accipiens intra septa gregis tui oues f. *Reg. 3* 10 alias *T*, alios saluos *C*, alios in fide *Ald.* enutriuisti *AE*, nutriuisti *F*, nutristi *K Reg. 4* omnibus omnia *CK* **omnibus (in? *eras.*) *F* factis *T* e* (s *a m. 2*) *F*, *om. T* ut *om. T* omnis *T*

efficeres. cesset, obsecro, plurimorum iactura uerborum; cessent longae deinceps excusationis ambages, nec pigeat post tanti gurgitis emensa discrimina fluctuanti adhuc paginae auctoritatis tuae ancoram commodare. quatuor igitur mirabilium diuinorum libellos, quos ex pluribus pauca conplexus usque ad passionem et resurrectionem ascensionemque Domini nostri Iesu Christi quatuor euangeliorum dicta congregans ordinaui, contra omnes aemulos tuae defensioni commendo. huic autem operi fauente Domino PASCHALIS CARMINIS nomen inposui, quia PASCHA nostrum immolatus est Christus, cui honor et

1 effeceris *T*, efficere* (s *a m. 2*) *A*, faceres *C* cessit *T*, cesset nunc *Reg. 4* plurimum *T fort. recte*, pluri*um *G*, plurium *P*, plurium *Reg. 1 cf. Wölfflin, Lat. u. roman. Comp. p. 70* uerborum iactura *EGΓ Alm.* cessit (n *a m. 2*) *T*, cess& (n *a m. 2*) *KP* cesset nunc *S* 2 lunge T^1 *corr. m. 2*, longae *om. C* deinceps (e *ex* t) *T* deinceps l. *GH* excussationis *A* ambagis T^1 nec *s. l.* A^2, ne DE^2RP picat (g *a m. 2*) *K* te *B′ (s. l.) CEFGK²OPRSΓ cf. supra p. 8* portandi *T*, potanti (r *a m. 2*) *A*, postanti *B′E*, p *P* 3 mersa *T cf. Epist. II* adhuc fluctuanti *EFRS* paginem *T* 4 *ancoram (o *ex* u) *T*, anchoram *plerique* accomodare *Ald. Poelm.* tertio *T*, tres $G^1HKP^2RΓ$, quattuor *EF*, quatuor *P* Igitur m. diuinorum libellos *O*: *cf. de Sedulii poet. uit. et script. p. 41* ergo *editt.* 5 libellis *T* quis *uel* quibus ex *coni. Wopk.* 6 ascensionēq; (e_2 *in ras. a m. 2*) *H* dn̄i in xpo *T ut uidetur*, dn̄i n̄i ihu xp̄i *A cum pler.* 7 quattuor *EFRΓ* euangeliorum *T*, ////aeuangeliorum *A*, euangeliorū *FO Reg. 1 Sβ (a m. 1) cfg*, euangelistarum *rell.* ordenaui *T*, adunaui *cod. Barthii*, curaui *Poelm.* 8 aemulus *T* emulos omnes *A* commendo ∴ op̄e *A* hic *T* autem *om. F* 9 carmini *nonn. editt. cf. Aviani fab. praef. p. 4 Fr.* fauentem *T*, faciente AE^1F^1 đo *Gf* pascalis *TS*, phascalis *A* ideo nomen *Cβ Poelm.* nouum nomen ideo *cod. Barth.* posui *T* 10 q *A*, quod *DK*, qui (ui *in ras. m. al.*) *E* pacha *T*, pasca *A*, pasca *S* nostrom T^1 am *corr. m. 2 ut uid.* cui est DE^2 (*s. l.*) *G Reg. 1. 4*

gloria cum Patre et Spiritu sancto per omnia saecula saeculorum. Amen.

1 gloriaque *Reg. 4* patre & filio *P* sc̃o spu* (s? *eras.*) *T* (s_2 *a m. 2*), s. sp. *Poelm.*, cū spū sco *P Reg. 1* in cuncta scla *Cf*, in secula *βg* secula seculorum *T* EXPLICET EPISTOLA SEDOL/// AD MACEDONEO P̃BE FELICITER *T*, finit prologus A^3, FINIT PROLOGVS SEDVLII**** (PRBI?) *F*, FINIT PROLOGVS SEDVLII PRAESBITERI *H*, EXPLICIT PROLOGVS SEDVLII *S*, Explicit epistola Sedulii ad Macedonium *Reg. 4*, explicit praefatio *Reg. 1 b*, prologus finit *md*

SEDVLII PASCHALIS CARMINIS

PRAEFATIO.

Paschales quicumque dapes conuiua requiris,
  Dignatus nostris accubitare toris,
Pone supercilium si te cognoscis amicum,
  Nec quaeras opus hic codicis artificis:
Sed modicae contentus adi sollemnia mensae
  Plusque libens animo quam satiare cibo.

2 cf. Verg. Aen. I 83, Iuvenc. I 796 3 cf. Mart. I 5, 2; Prud. Psych. 287

ROBEO PREFATIO OPERIS SACRI LIBRORVM NOVI ET VETERIS TESTAMENTI *T*, INCIPIT PROLOGVS SEDVLII DE PASCHALI CARMINE *C*, INCIPIT PREFATIO LIBRI PMI *F*, INCIPIT PRAEFATIO PASCHALIS CARMINIS *GHK LR*, incipit prologus Sedulii *O*, INCIPIT PREFACIO SEDVLII *S*, INCIPIT EIVSDĒ PREF PASCALIS CARMINIS *T*, Incipit prologus metricus Sedulii catholici poetae *V*, praefatio paschalis carminis beati Sedulii poetae *Reg. 2* 1 pascalis T^1, pascales T^2LSZ, passchales *A* quicumqe *T* dapes T^1, dapis *corr. m. 2* cen CVIVA *C* 2 dignatus] us *in ras.* Z^2 accubitarere (re$_2$ *in ras. m. 2*) *T*, acubitare *A*, acubitare *F*, accubitare *ex* adc. *Z* toris *TA FHLPZ*, t▪oris (h *eras.*) *K*, thoris *rell.* 3 si me *Burm. coni.* cognoscis] g *ex* n *A*, cognoscas *Rem.* 4 ne *TH Rom. praeter Reg. 1*, nec (c *in ras.*) *F*, ne▪ (c *eras. G*, ne^{c} (c *a m. 2*) *KZ cf. v. I 51 et Pros.* queras *T et alii* opus] u *in ras. OZ*, opes *A*, opes *L* o. hic queras *L* cudicis *T* arteficis *T* 5 modite *T*, modice *CGKL* adeas *A*, adi *in ras.* Z^2, di *in ras. O* sullemnia *T*, solēnia *F*, solemnia *GKLSZ*, solem▪nia *H*, solempnia *T* mese *T* 6 plus qui *T*, -q;▪▪ *C* lebet *T* libenti animo *nonn. editt. cum Parrhasio et schedis Poelm.* animum *T* satiari *A*, saciare *ex* saturare *C*, saturare $DF^2GHKLPSTZ$, saturari F^1OR ceuum *T*

Aut si magnarum caperis dulcedine rerum
Diuitiasque magis deliciosus amas,
Nobilium nitidis doctorum uescere cenis,
Quorum multiplices nec numerantur opes.
Illic inuenies quidquid mare nutrit edendum,
Quidquid terra creat, quidquid ad astra uolat.
Cerea gemmatis flauescunt mella canistris
Conlucentque suis aurea uasa fauis.
At nos exiguum de paupere carpsimus horto,
Rubra quod adpositum testa ministrat, holus.

11 cf. Ovid. Ars. am. I 91 13 cf. Ovid. Met. VIII 670
15 cf. Verg. Ecl. VII 34

7 aut *TA Reg. 1 b Pros.*, a*t (d? *eras.*) *Z*, et *f*, ut *l*, at *rell. cf. Salv. G III 10—11* aut etiam si quis se cogit ut faciat, facit tamen ore non mente; *Vahlen, Ueber zwei Elegien des Propertius p. 7* si] *s. l. R*² dulcidine *TAZ*¹ 8 diuiciasque *KS* diliciosos *T*, diliciosus *A*, dilitiosus *KZ*, delitiosus *FGLP* amas] a$_2$ *ex* u *A* 9 nouilium *T* doctorum] dominorum *Vonckius coni.* uistere *T* cenis *TZ*, cęnis *uel* caenis *rell.* 10 multepletis *T* nec] non *b*: *cf. Ind. s. v.*, uel *Cannegieter. coni.* nomerantur *T*, adnumerantur *Heinsius coni.* 11 iuenies *T* quidquid *T*, quicquid *rell.* notrit *T*, mittit *Heinsius coni.* aedendun *T* 12 terea *T*, caerea *C*, cęrea *GP*, caetera *Poelm. Fabr.* 13 gematis *R* flauiscunt *TL*¹*Z*¹, flauescent *cod. Arntz.* mella *T*¹, mala *Arev. coni.* canistris] catinis *Nebriss. coni. cf. de Sedulii poet. uit. et script. p. 99* 14 conlutentqui *T*, collucantq; *A*, collucentq; *CD*, collocantque *b* uassa *A* 15 ad *T*, ad *F*, t *in ras. Z*² capim' *L* (*corr. m. 2*), carpimus *Z*¹ ortum *T*, orto *K* 16 adpositum *FGKLRZ Beda*, amposito *T*, appossitum *A*, appositum *rell.* testa] est *T* olus *T* (ib *a m. 2*), olus *T*¹*GS* EXPLICIT *T*, EXPLICIT PRAEFATIO *HR*, EXPLICIT PREFATIO *K*, EXPLICIT PREFATIO *Z*, EXPLICIT PROLOGVS METRICVS *Reg. 1*

LIBER PRIMVS.

Cum sua gentiles studeant figmenta poetae
Grandisonis pompare modis, tragicoque boatu
Ridiculoue Geta seu qualibet arte canendi
Saeua nefandarum renouent contagia rerum
Et scelerum monumenta canant, rituque magistro
Plurima Niliacis tradant mendacia biblis:

17 cf. Amm. Marc. XIX 12, 10 18 cf. Auson. Idyll. XX 2
22 cf. Lucan. III 222

ROBEO INCIPET RATRVM OPVS ID EST EX VESTER TESTAMENTI LIBER PRIMVS ET EX NOVO QVATTVOR *etc. T cf. Proleg.*, INCIPIT PREFATIO LIBRI SEDVLII *C*, INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIB̄ PRIM̄ DE SINGVL̄ VTRIVSQ; TESTAM̄TI MIRACVL̄ *F*, CAELII SEDVLII INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER PRIMVS DE SINGVLIS VTRIVSQVE TESTAMENTI MARACVLIS *G*, INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER PRIMVS DE SINGVLIS VTRIVSQ: TESTAM̄TI MIRACVLIS *DHL*, INCIPIT LIBER PRIMVS *K*, INCIPIT LIBER PRIMVS SEDVLII *P*, INCIPIT LIBER PRIM** DE SINGVLIS VTRIVSQ** TESTAMENTI* MIRACVLIS *R*, INCIPIT SACRVM OPVS IDEM DE VETERI TESTAMENTO *Reg. 1*, INCIPIT LIBER SEDVLII *S*, ADORATIO *T*, Incipit paschalis carminis utriusq: testamenti. incip̄ liber primus sedulii *O* 17 ⟨agentilis *T*[1] *corr. m. 2* (cum sua) 18 grandissonis *A*, grandi*sonis (s *eras.*) *KS* tragiqoque (u *a m. 2*) *T*, ſtagesq *A*[1] (ꝛ traico *m. 2 in mg.*), traicoq; *S* boato *K* 19 ridiculoue] ⟨ulo *T*[1] redicu *in mg. m. 2*, rediculo *A*, ridiculo *F*[1]*GHKLZ* gita *T*[1] (e *corr. m. 2*), uegeta *Sang. 44* (*s. VIII p. 182*), uegitent *A*, uegeta (ta *corr. m. 2*) *F*, ueg&a (tæ *corr. m. 2*) *GH*, ueg&a *K*, uegita *L*, uegita *Z* (i *in* e *corr. m. 2*), g&ae *C Rom.*, gete *T cf. auct. quaest. gramm.* (*ap. Hagen. Anecd. Helv. p. 186, 26*) *et de Sedulii poet. uit. et script. p. 12* 20 saeua] ⟨eua *T*[1] sae *in mg. m. 2*, saeua *ex* saeue *F*[2], scaeua *Vonck. coni.* nefandarum] da *ex* do *H*[2] renouent *Lips.* 21 monumenta *T*[1] (monimenta *corr. m. 2*) *L*[1]*Z*[1], munimenta *A*, monimenta *rell.* canant *T*, canent *A*, canunt *F*, canunt *DO*[1]*RST* ritoque *T*[1] *corr. m. 2* 22 nilacis *T*[1] *corr. m. 2* tradunt *AR Reg. 1*, tradunt *F* biblis] ⟨ bellis *A*[2], beblis *L*

Cur ego, Dauiticis adsuetus cantibus odas
Cordarum resonare decem sanctoque uerenter
Stare choro et placidis caelestia psallere uerbis,
Clara salutiferi taceam miracula Christi?
Cum possim manifesta loqui, Dominumque tonantem
Sensibus et toto delectet corde fateri:
Qui sensus et corda dedit, cui conuenit uni
Facturam seruire suam, cui iure perenni
Arcibus aetheriis una est cum patre potestas,
Par splendor, communis apex, sociale cacumen,
Aequus honor, uirtus eadem, sine tempore regnum,
Semper principium, sceptrum iuge, gloria consors,
Maiestas similis. haec est uia namque salutis,
Haec firmos ad dona gradus paschalia ducit.

25 cf. Prud. Perist. X 837 26 Auson. vers. pasch. 1, Paulin. Nol. XXIII 44 32 cf. Mar. Vict. praef. 20

23 eggo (*corr. m. 2*) *A* daui*icis *G* adsuetus *TC*[1]*F*[1]*KLZ*, ads*uetus (d? *eras.*) *A*, ass&us *P*, assuetus *rell.* tydas (odas *a m. 2*) *T*, hodas *AF* 24 chordarum *CPRST* resonar*** (unt *eras.*) *A* decim *A*, decem *ex* decim *G* uererer *Poelm. cum nonn. editt.* 25 st///rchoret *T*[1] *corr. m. 2* celestia *ACRT*, cælestia *L* uerbis] s *a m. 2 F* 26 saluteferi* (s *eras.*) *T*[1] *corr. m. 2* taceant *T*[1] *corr. m. 2* 27 possim *ex* possem *T*[2], possim *ex* possum *K* dm̃que *A* thonantem *T* 28 toto] to *T* dilectet *A*, delectat *F*[1] (tæt *corr. m. 2*), delecter *Parrh. Poelm. ad mg. Fabr. Wopk. alii* 29 sensos *Z* corda *ex* corde *F* de*dit *T*[1] de *s. l. m. 2* 30 seruare *nonn. dett.* iuræ *L* p'*enni *A*, perhenni *b* 31 arci///bus (r *in ras. m. 2*) *Z* aethiriis *T*[1] *corr. m. 2*, a&heriis *ex* aethereis *H*, &heriis *KT*, aetheris *Reg. 1*, aethereis *ADGL*[2]*RS* pate *P* 32 commonis *A*, comunis *R* apex soc *in ras. T*[2] una est cu *m. 1* cacume* (n *eras.*) *G* 33 aequs *A*, aequs *G* tempore *ex* tempora *F*[2] 34 sceptrum] s *in ras. 2 litt. T*[2], scepum *A* 35 maistas *A*, maiestas (i *in ras.*) *K* namque] nq̃ue *A*, nanq; *b* 36 firma dona *T*[1] *corr. m. 2* grados *Z* pascalia *AL*[1] (h *m. 2 add.*) *Z*, phascalia *F* ducit *ex* ducis *T*[2]

Haec mihi carmen erit: mentes huc uertite cuncti.
Hanc constanter opem laesis adhibete medullis,
Quos letale malum, quos uanis dedita curis
Attica Cecropii serpit doctrina ueneni,
Sectantesque magis uitam spirantis odorem
Legis Athenaei paedorem linquite pagi.
Quid labyrintheo, Thesidae, erratis in antro
Caecaque Daedalei lustratis limina tecti?
Labruscam placidis quid adhuc praeponitis uuis

37 cf. Iuvenc. I 27, Verg. Aen. VIII 440, Ovid. Ib. 69
38 cf. Iuvenc. II 358 40 cf. Verg. Aen. VII 375, Iuvenc. I 783
45 cf. Verg. Ecl. V 16

37 hoc mihi *A* mentis T^1 *corr. m. 2* 38 lesis *s. l.* T^2, lessis *A*, lesis *KLPT* adhibite T^1 *corr. m. 2* 39 quos (in *a m. 2*) *K*, queis *Canneg. coni.* laethale *T*, loetale *ADFGRS* uanis *s. l.* T^2 40 Atica *AC* caecropeis T^1 cicropii *corr. m. 2*, cicropei *AKS*, cycropei *CH*, cecropei *F* (e, *corr.*) GL^2RZ, cęcropei *D* serpit] cepit *cod. Barthii Cell. Grun. Arntz.*, inserpit *Canneg.*, carpit *Wopk.*, carpsit *Schwartz.*, sepit *nonn. ed.* uenemum (um *fere eras.*) *T*, uenini *A* 41 sectantesq;** *C* uitā (˜ *a m. 2*) *T* spirantes *A*, spiratis (n *a m. 2*) *F*, spirantes (i *a m. 2*) *LZ* odorē (˜ *a m. 2*) *T*, hodorem *A* 42 leges *L*, lege s (i, s *a m. 2*) *Z* athenei *libri praeter A* (aethenei) *H* (atheneis) *T* (athaenei) pedorem T^1 *corr. in* pudorem *m. 2*, pudorem *A*, pe*dorem (n? *eras.*) *F*, pedorem (fetorem *a m. 2*) *G*, pdorem *H*, fetorem K^2 (f *ex* p, t *ex* d *corr.*), fętorem D^1L^2 (*in ras.*) TZ^1, putrem (*in ras. scr.*) *P*, foetorē *R*, poetorem *S*, *cf. Pros. et Ueber ein Glossenwerk zum Dichter Sedulius p. 47* 43 Quid] qui *cod. Arntz.* laberintheo *TCL* (e_1 *in ras. 2*), laborintheo *AD*, labirintheo *F*, labirinteo *G* (i_1 *in* e *corr.*) *S*, laberindeo *P*, labyrintheo *ex* labor. *R*, labrintheo *T* ẖęside (ẖ *a m. 2*) *T*, thesside *AFG*^{1}*H*, theside *CL* (de *in ras. m. 2*) *PS Rom.*, teside *R*, ᵗʰeside *K* errantis *T*, ́erantes (́erratis *in mg.*) *A*, errates (i *a m. 2*) *Z* anthro *C*, ⁿatro *Z* 44 caecaquae *G*, caecaq;** (ue *eras. ut saepe*) *C* ᵈᵃdelei (da, e_2 *a m. 2*, e_2 *in ras. litt.* ae *ut uid.*) *T*, dedali *A*, dedalii *TZ*, dedalei *CFHKL*^{2} (lii *m. 1*) *PRS* lustrates (i *a m. 2*) *Z* lumina *K* 45 labrusquam *A*, la*buscam *L* placitis *Burm. coni.* quiᵈ *K*, qui *cod. Arntz.* quid adhuc placidis *F* ubis *A*

Neglectisque rosis saliuncam sumitis agri?
Quid lapides atque aera coli, quid fana profana
Proderit et mutis animas damnare metallis?
Parcite puluerei squalentia iugera campi
Et steriles habitare plagas, ubi gignere fructum
Arida nescit humus, nec de tellure cruenta
Liuida mortiferis uellatis toxica sucis,
Tartareo damnata cibo: sed amoena uirecta
Florentum semper nemorum sedesque beatas
Per latices intrate pios, ubi semina uitae
Diuinis animantur aquis et fonte superno
Laetificata seges spinis mundatur ademptis,

47 cf. Hor. Ep. I 16, 54; Claud. de IV cons. Hon. 239 48 cf. Prud. Perist. V 68 s. 52 Lucan. VI 581 53 Verg. Aen. VI 638; Prud. Cath. III 101, Ham. 795

46 neglictis T^1 *corr. m. 2* rossis *A* saliunc*am *L*, saliunſam *R* sumites T^1 *corr. m. 2* 47 lapidis T^1 *corr. m. 2* adque *T* (ue *in ras.*) *F*, a^{t}q; *K* era *T et alii* uerá̄culi (á̄era culi *in mg.*) *A* coli* *T* uana (ł fana *in mg.*) *L Reg. 1 S* profana] nis *corr. m. 2 T*, profanis *ACDFGHR* (nis *in ras.*) *SZ*², p̄fani *l*, profani *Ald.* 48 mutis] nudis *coni. Burm.* dam*nare (p *eras.*) *H*, dampnare *Υ et alii*, donare *coni. Burm.* 49 scalentia *A*, ſca-lentia *G* 50 et] *om. A* sterelis T^1 *corr. m. 2*, sterilesquae *A* plaga,ſub^{i}g. (i *a m. 2*) *Z* fructū* (s *eras.*, ~ *a m. 2*) *T* 51 *arida (h *eras.*) *T*, á̄ssida (ł á̄rida *in mg.*) *A* ha^{u}mus *A* ne^{c} (c *a m. 2*) *T*, ne* (c *eras.*) *H cf. Pros.* tell^{v}ore (*corr. m. 2*) *TL* 52 libida *A*, liuida (u *corr.*) *F* morteferens (?) T^1 *corr. m. 2*, mortiferi *cod. Arntz.* uel^{l}atis (l *s. l. add. m. 2*) *TF*, uelatis *R* 53 tartareis — cibis *ACDF* (thartareis c.) *H* (*ex* cybis) *OΥ* dampnata *HΥ* amoen* *A*, admoena K^1 *corr. m. 2* uirecta] ui *in ras. A* 54 fl^{o}erentum *S* beatus *A* 55 intrare *Reg. 1* pios] s *in ras. m. al. Z* semita *A*, semina (na *in ras.*) H^2, semine (ne *in ras.*) *R*, semit^{n}a *Υ* 56 animatur *A* f*o*nte *K* 57 laeficata T^1 *corr. m. 2* segis T^1 *corr. m. 2* adem^{p}tis *G*

Vt messis queat esse Dei mercisque futurae
Maxima centenum cumulare per horrea fructum.
Omnipotens aeterne Deus, spes unica mundi,
Qui caeli fabricator ades, qui conditor orbis,
Qui maris undisonas fluctu surgente procellas
Mergere uicinae prohibes confinia terrae,
Qui solem radiis et lunam cornibus imples
Inque diem ac noctem lumen metiris utrumque,
Qui stellas numeras, quarum tu nomina solus,
Signa, potestates, cursus, loca, tempora nosti,
Qui diuersa nouam formasti in corpora terram
Torpentique solo uiuentia membra dedisti,

59 cf. Iuvenc. II 755, 795; I 380, II 813 63 cf. Lucan. III 275
64 cf. Ovid. Met. VII 530 66 cf. Ps. 146, 4

58 et *V*, ut *s. l. L* mesis *Z* quaead *T* (t *corr. m. 2*), quiat(?) Z^1 mercesq; futura D^1H^1P, mercesq; futura *R*; *cf. Pros. et Append. ad Cypr. opp. ed. Hartel p. 42, 3; 48, 1* 59 maxima (a_2 *corr.*) *F* centeno T^1 nū *corr. m. 2* orrea *K*
maxima centenum cumulare per horrea fructum
Qui colit inueniet centenum germine fructum *G*
60 PRECATIO *T in mg.*, inciꝑ ꝑfatio *A*, ORATIO PETENTI^{S} SIBI DARI RECTAM VIAM *D*, INVOCATIO *F Reg. 1*, ****CIO *in mg. G*, ORT SEDVLLII *L*, OR SEDVLI *in mg. P*, INCIPIT DEPRECATIO SEDVLII RETOR. *CO* (rhetoris), PREFATIO SEDVLII *R*, INVOCATIO POETE SEDVLII *T* omnepotens(?) *T* aeternae *T* & spes *A* mundi* (s *eras.*) *D*
61 celi *K* fabricatur *A*, f*abricator *L* ades*qui *G* urbis T^1 *corr. m. 2* *post* orbis, mergere uicina ꝑhibes *exp. A*
62 undisonas *T*, undisona*s (n *eras.*) *G*, undi*sonas (s *eras.*) *K* fluctusurguente *T*, f. surg*ente *L* procellas (s *a m. 2*) *K* 63 mergire Z^1 *corr. m. 2* uicina *A* uicine—terre *KS* prohibis (*corr. m. 2*) $T^1L^1Z^1$ 64 radis *A* et lunam (t *a m. 2*) *T* conibus *A* inples *Z* 65 inque] n *in ras. T* diem] m *in ras.* T^2 nocte *T* lumen] *s. l.* C^2 mitiris Z^1, concedis *A* e (*in mg.* ł metiris) *Cant.* 66 stillas T^1 *corr. m. 2*
67 potes^{tates} *T corr. m. 2*, potestatis (e *a m. 2*) *L*, potestatis Z^1 *corr. m. 2* 68 diuerso *L* noua—terra *T* nou///am *K* corpore L^1, corpora *ex* corporę TZ^2 teram *A* noua f. corpora terra *cod. Arntz.* 69 turpentique T^1 *corr. m. 2* uiuacia *f*, uirentia *g* menbra *CZ*, *post* membra *ras. in S*

Qui pereuntem hominem uetiti dulcedine pomi
Instauras meliore cibo potuque sacrati
Sanguinis infusum depellis ab angue uenenum,
Qui genus humanum praeter quos clauserat arca
Diluuii rapida spumantis mole sepultum
Vna iterum de stirpe creas, ut mystica uirtus,
Quod carnis delicta necant, hoc praesule ligno
Monstraret liquidas renouari posse per undas,
Totum namque lauans uno baptismate mundum:
Pande salutarem paucos quae ducit in urbem
Angusto mihi calle uiam uerbique lucernam
Da pedibus lucere meis, ut semita uitae
Ad caulas me ruris agat, qua seruat amoenum

74 cf. Sil. Ital. III 46 79 cf. Verg. Aen. VI 97 *f.*

70 uetiti (e *corr.*) *C* hominem *om.* Z^1 dulcidine T^1 (*corr. m. 2*) AL^1Z 71 instaurans T^1 (*corr. m. 2*) *A* meliorem cibum T^1 *corr. m. 2* cibo] i *in ras. H* sachrati *T*, sacrato *fuisse uid. in Z* 72 infussum *A* ange *AR*, ungue *Cant.* ueninum *A* 73 p&ter (r *a m. 2*) *K* archa *FGRST* 74 diluii *A* G^1 (?) rabida*s· (n *eras.*) *T*, rabida *DKLPRTZ*² *cf. Pros.* pomates (p *ex* o, o *ex* u, e *ex* i; s *in ras. et* n *s. l. a m. 2*) *T*, spumanti *A*, spumante *K* (tis *corr. m. 2*), spumantes *L*, spumantes Z^1 *post* sepultum, totum namq; *exp. in A* 75 una] a *corr. F* creans *S* mistica ACF^1H^1KLRZ 76 dilecta *A* negant A^1L presule *TCHK*, p̄sule *A*, presole *L*, p̄s*le *Z*, præsule *Poelm.* (praeside *in mg.*), praestite *uel* praeside *coni. Nebrissensis, sed cf. Fulgent. myth. I* fabulam quam nuper .. nocturna praesule lucerna commentus sum, *Alcim. Avit. V 420, 475* 77 montraret *A* 78 toto *T* iamque *T* labans *T*, lauans AK^1LSZ^1b, lauas *rell. praeter cg* (leuas) uno] *s. l.* L^2Z^2 babtismate *A* mundꝫ *A* 79 pande* *TF*, pandit° *A* salutare *T* que TF^1K, q: *A* orbem TZ^1, orbem *L* 80 *post* calle, coartato *add. A*, ca*le (l *eras.*) *R* uiã (˜ *a m. 2*) *T* lucernã (˜ *a m. 2*) *T* 81 semite T^1 *corr. m. 2* 82 roris T^1 (*corr. m. 2*) *A* ***agat (aqu *eras.*) *A* qua] ubi *E m. rec.*, quo *Ald.*

Pastor ouile bonus, qua uellere praeuius albo
Virginis agnus ouis grexque omnis candidus intrat.
Te duce difficilis non est uia; subditur omnis
Imperiis natura tuis, rituque soluto
Transit in aduersas iussu dominante figuras.
Si iubeas mediis segetes arere pruinis,
Messorem producit hiems; si currere mustum
Vernali sub sole uelis, florentibus aruis
Sordidus inpressas calcabit uinitor uuas:
Cunctaque diuinis parebunt tempora dictis.
Indicio est antiqua fides et cana priorum
Testis origo patrum, nullisque abolenda per aeuum
Temporibus constant uirtutum signa tuarum.

88 cf. Verg. Ge. I 230 89 cf. Verg. Ge. I 316 91 cf. Ovid. Met. II 29 93 cf. Verg. Ge. II 182

83 qui T^1 *corr. m. 2,* quo *AC* (o *in ras. m. 2*) *DHO cf. Pros. et Serv. ad Verg. Aen. XI 524* preuis *T*, oreuius *c* aluo (u *in ras. litt. b*?) *T* 84 agnos *KLZ* oues AO^1 *Reg. 1* Z^1, ouat *coni. Burm.* gresque *A* (que *in ras.*) *D* 85 dificilis *A* subditor *T*, subditus *K*, subdit' *L* 86 imperis *A* 87 transsit *Z* iusso *T*, iusu *A* dominante] e *in ras. Z* 88 medis *A* segitis T^1, segites T^2AKL^1 arre *T*, arare *A*, ar*ere *K*, arare *b* 89 producit T^1KLS^1TZ, pduc *R cf. Pros.*, producet T^2 *cum rell.* hyemps *T*, chemps *A* si* (c *eras.*) *FY* curre *F*, currire Z^1 90 uernalis T^1, uernale *D*, uernale *K* subole (s *a m. 2*) *L* uiris T^1 *corr. m. 2*, uellis *A*, uellis *L* nali sub sole ue *in ras.* Z^2 91 sordibus TF^1Y, sodidus *K*, dus *in ras. m. 2 LZ* inpraessas *T*, inpsas *A*, impressas *HPS* calcauit *TA* F^1 (*ut uidetur*) KL^1Z uiniator *A*, unitor *K* 92 ditis *F*, iussis *P* 93 indicio *T* (*litteras igni deletas suppleuit m. 2*), inditio *FT*, indicium D^2c fedes T^1 *corr. m. 2*, fidis Z^1 priorum *ex* piorum *A* 94 testis] tes *in mg.* T^2, testis est *A* origo *L* que] *om. A, s. l.* F^2 abenda *E* euum *AEFP* 95 temporibus *T corr. m. 2* constat *T* (n *a m. 2*), exstant *sched. Poelm.* tuarum (*exp. m. 2*) *T*

Ex quibus audaci perstringere pauca relatu
Vix animis conmitto meis, siluamque patentem
Ingrediens aliquos nitor contingere ramos.
Nam centum licet ora mouens uox ferrea clamet
Centenosque sonos humanum pectus anhelet,
Cuncta quis expediet, quorum nec lucida caeli
Sidera nec bibulae numeris aequantur harenae?
Primus abusque chao meritis uiuacibus Enoch
Multa per innumeros iam saecula contigit annos
Natura perdente modum: quem iure creandi
Terra tulit genitum, sed mors miratur ademptum.

96 cf. Sulp. Sev. Dial. I 9, 7 99 cf. Hostius fr. IV, Verg. Ge. II 43, Aen. VI 625, Ovid. Met. VIII 533, Pers. V 2, August. Ep. 39, Paulin. Nol. XXXII 9, Claud. in Olyb. cons. 55 102 cf. Prud. Per. XI 141 105 cf. Lucan. VII 532

96 ꝕe *T corr. m. 2* audacii T^1 i_2 *exp. m. 2*, audaci* *L* pestingere *F* (r *a m. 2*) reatu (l *a m. 2*) *T*, uolatu *uel* meatu *coni. Burm.* 97 animis] alis *coni. Burm.* commito *A*, comitto *H* potentem (*corr. m. 2*) *TP Reg. 1 Z* 98 aliquos] paucos *DKL*² (*s. l.*), *post* aliquos *ras. plur. litt. in E* sim ego *m. 2 add.*, patulos *coni. Burm.* 99 centum] ·c· *A* *ora (h *eras.*) *T* *ante* ferrea u *eras. in A* clemet F^1 *corr. m. 2*, met *in ras. Z*, sonet *V* 100 centinosq; Z^1 sonus T^1 *corr. m. 2*, senos K^1 *corr. m. 2* anhilet T^1 *corr. m. 2*, ancellet *A*, anel& *K*, hanhel& *S* 101 expediat *G* 102 nec] neu *A* bibule *ACKLY* sequantu *T* s *exp. m. 2* ha*raenae *A*, arene *E*, ar*ne (a *eras.*) *F*, harene *L*, arenae *CS* EXPLICIT DEPRECATIO SEDVLII INCIPIVNT CAPITVLA SEDVLII VIRI ELOQVENTISSIMI *C*, DE TRANSITV ENOCH *E*, DE ENOCH *DFO*, ENARRATIO *G*, ENOCH DE TRANSLATIONE *L* Expositio de Enoch *Reg. 1* INCIPIT LIBER PRIMVS SEDVLII EPI DE VETERI TESTAMENTO PRIMVM DE TRANSITV ENOCH *T* 103 *colore rubro scr. T* primusque (abs *a m. 2*) *T*, absque AD^2K^1 (*corr. m. 2*) RS^1, abusq; L^1 absq; *corr. m. 2*, abusq; (b *ex* u, u *corr.*) *Z* meritis T^1 meretis *corr. m. 2* Enoc *AY*, Enohc *D*, Enoh *S* 104 innumeros] s *a m. 2* (?) *T* secla *AF*, scla *R*, sęcla (u *a m. 2*) *K* contegit *TA*, conti*git (n? *eras.*) *K* 105 quĕ (˜ *a m. 2*) *T* 106 mirat' *LZ* ademtum (p *a m. 2*) *T*, adepmtum *E*, ademtū *P*

Saucia iam uetulae marcebant uiscera Sarrae
Grandaeuo consumpta situ, prolemque negabat
Frigidus annoso moriens in corpore sanguis:
Cum seniore uiro gelidi praecordia uentris
In partum tumuere nouum tremebundaque mater
Algentes onerata sinus, spem gentis opimae
Edidit et serum suspendit ad ubera natum.
Mactandumque Deo pater obtulit, at sacer ipsam
Pro pueri iugulis aries mactatur ad aram.
O iusti mens sancta uiri! pietate remota
Plus pietatis habens contempsit uulnera nati
Amplexus praecepta Dei, typicique cruoris
Auxilio uentura docet, quod sanguine Christi
Humana pro gente pius occumberet agnus.

107 cf. Apul. Apol. p. 514 112 cf. Verg. Ge. IV 162
113 cf. Verg. Aen. VI 764, III 392 115 cf. Prud. Cath. XII 131, Per. II 38

107 saucia] arida *coni. Arntz.* u&ule *CK* uiscira T^1 *corr. m. 2* Sarræ *AP*, Sa*rae *C*, Sarę *DERS*, Sare *T*, Sarre *Z* 108 grandęuo (, *a m. 2*) *T*, grandeco^{u} *A*, grandeuo *plerique* situm T^1 m *eras. m. 2*, sinu *cod. Arntz.* negabant *TAF*^{1}, negau^{bunt}it *S cf. Pros.* 109 *in mg. D* annuso T^1 *corr. m. 2*, annosso *A* moriens] *u. iteratum eras. in T* 110 precordia *KLPS* 111 in *om. Z*^{1} tu^{m}uere *F*, tum^{u}ere (u *a m. 2*) *LZ* trimibundaque *A*, tremibundaq; Z^2 112 algentis *TA* ^{h}onerata (h *a m. 2*) *T*, honerata *AFK* 113 *^{i}dedit (E *euan.*) *L*, ededit *Z* ad] ab *T* 114 optulit *S* ut *T* (*sed* u *corr.*) *A*(?)*Z*, at (a *corr.*) *F*, at *ex* ad *K*, t *in ras. C*^{2} *post* sacer *ras. 2 litt. in R* ipsum *T*, istam *coni. Vonck.*: *in Prosa legitur* holocaustum 115 mactatur] mox statur *Vonck. susp.* 116 mens* *A* ui^{ri} *C* pietate] i *corr. T*^{2} 117 nati] *fere euan. in T* 118 tipiciq; *CKL* 119 auxilio] l *om. T*^{1} ^{quod}ut *L corr. m. 2*, ut *Z* fuso *Spir. Poelm. alii* 120 hum̃a *T*, umana *E*, *post* humana *ras. in S* prius *A* succumberet T^2A *DS Poelm. Cell. Grun. Arntz.*, occumber& *L*, procumberet *Parrh.*

Loth Sodomae fugiente chaos, dum respicit uxor,
In statuam mutata salis stupefacta remansit,
Ad poenam conuersa suam: quia nemo retrorsum,
Noxia contempti uitans discrimina mundi,
Aspiciens saluandus erit, nec debet arator
Dignum opus exercens uultum in sua terga referre.
Ignibus innocuis flagrans apparuit olim
Non ardens ardere rubus, nec iuncta calori
Materies alimenta dabat, nec torrida uiuens
Sensit damna frutex, sed amici fomitis aestu
Frondea blanditae lambebant robora flammae.
Mitis in inmitem uirga est animata draconem,
Per flexos sinuata globos linguisque trisulcis
Squamea colla tumens inimicos ore chelydros
Sorbuit et proprii redit in uirgulta rigoris.

121 cf. Prud. Ham. 725 125 cf. Pseudo-Sulp. Ep. I 2 129 cf. Verg. Aen. I 176 131 cf. Verg. Aen. II 684, Incerti Herc. Oet. v. 1759 133 cf. Verg. Ge. I 244, III 439, Aen. II 475 134 cf. Verg. Aen. II 381, Ge. III 415

121 Loht *E* Sodomis *AEO*^{1}*T* (l- e *s. l.*) *Cant.*, Sodome *CP* fugente *S* chos *K* respicet *T* uxor] or *m. 2 suppl. T* 122 statuã (~ *a m. 2*) *T* motata *A* 123 penam *ACEK* quia] q *AZ* retrorsũ .. *T* 124 *in mg. scr.* S^{2} 125 respiciens *nonn. editt.* 126 *om.* T^{1} *suppl. m. 2* exercens opus *A* referre *A* 127 aparuit *E* olim *A* 128 arderet *T* ne L^{1} *corr. m. 2*, ne^{c} *Z* iucta *Z* 129 materies] e$_{2}$ *corr. m. 2 T*, matiries *A*, materies (s *in ras. m. 2*) *E* tor*rida *A*, torreda *L* uiuens] l uirens *in mg. A, in ras. S* 130 dampna *HT* sed et T^{1} et *exp. m. 2* amica $C^{1}L^{1}$ comitis T^{1} *corr. m. 2* estu *ST* 131 blandite *TCELT* lambeba*t *P*, lambabant *R* robura E^{1} 132 in mitem Z^{1} *corr. m. 2* immitem *H* 133 flexus T^{1} (*corr. m. 2*) *OP Reg. 1*, plexos *Rem.* sinatu T^{1} *corr. m. 2*, sianuata *F*, sinuata *in ras. E* globus *TK* 134 scamea *AE* colla] a *corr. in Z* inimicos *ex* inimicus *L* celydros (c *in ras.*) *T*, hilidros *A*, chelidros *CFHT*, celidros *DK*, celydros *LPRTZ* 135 uirgul*ta *Z*

Sol stetit ad Gabaon mediique cacumine caeli
Fixit anhelantem dilato uespere lucem,
Insolitus frenare diem, nec luna cucurrit
Ordine pigra suo, donec populantibus armis
Feruidus ingentem gladius consumeret hostem
Coniurante polo: iam tunc famulata uidebant
Sidera uenturum praemisso nomine Iesum.
Heliam corui quondam pauere ministri
Praebentes sine more dapes, alesque rapinis
Deditus atque auido saturans caua guttura rostro
Tradidit inlaesam ieiunis morsibus escam.
Nunc bonus Heliae, qui perfidus antea Noe,

168 cf. Claudian. de III Cons. Hon. 98, de bell. Poll. 49

163 gabon *A* medii *A*, mediq; (i *a m. 2*) *L*, medio$^{q;}$ *Z* cacumina F^1 *corr. m. 2* 164 anelantem *TF*, ancellantem *A*, ha^{n}le-lantem (n *a m. 2*) *E*, anelantẽ^{h} *L*, an,lantem^{he} (he *a m. 2*) *Z* delato *A* diem ł lucẽ *S* 165 inualidus *uel* insolidus *coni. Wopk.* refrenare *A*, frinare *Γ* cocurrit^{v} *T* 166 suum T^1 *corr. m. 2*, suo *in mg. K* pupilantibus E^1 *corr. m. 2* 167 ingen**tem *C* consumps*erit (i *eras.*) *A*, consumœr& (*ex corr.*) *E*, consūmer& *L*, consumerit Z^2 *ut uid.* 168 pō^{pu}lo (pu *a m. 2*) *T*, populo *A* famulata (am *in ras.*) *E* 169 *post* uenturum *ras. plur. litt. in K* p̄miso *A*, promisso *Reg. 1 a m. 1* i^{h}esu- *T* (*corr. ex* hesu- *ut uid.*), iessum *A*, iħm *CEFGKLTZ*, hiesū *Γ*, ihesum *PR* 170 ⟩^{he}eliam (he *a m. 2*) *T*, Helian *Γ* quondam corui *EGKLTZ contra rimum cf. Bedam p. 244 K.* p^{n}euere *A* 171 ⟩aeuentis T^1, *corr. et* prae *add. in mg.* T^2, reddentes *Parrh. sched. Poelm.* moræ *ex* more T^2, mora *AS*, mor^{e}a *R* alisque *TAR* rapinae *cod. Arntz.* 172 ⟩^{de}editus (de *supra et in mg. a m. 2*) *T*, deditus^{r} *F* adque *T* auidus T^1 *corr. m. 2*, aui *in ras.* Z^2 auido*sat. (s *a m. 2*) *K* satorans^{u} *L* gutura *AE* rustro^{o} *T*, rastro *K* 173 tradedit^{i} *LZ* inlessam *A*, inlesā^{i} *F corr. m. 2*, inlesam *plerique* ieiuniis *A* mursibus *A* aescam *plerique* 174 bonis^{u} *H* haeliae *TS*, helie *AEKL*, heliæ *F corr.* ante^{a} (*corr. m. 2*) *LZ*, ante *Reg. 1*, ante ea *Cell. coni.* Noae *ER*, Noemo *coni. Arev.*

Abluit in terris quidquid deliquit in undis.
Plenus at ille Deo postquam miracula terris
Plura dedit meritisque suis succedere dignum
Heredem propriae fecit uirtutis amicum,
Aurea flammigeris euectus in astra quadrigis,
Qua leuis aerios non exprimit orbita sulcos,
Sidereum penetrauit iter curruque corusco
Dexteriora petens spatio maiore triumphum
Duxit et humani metam non contigit aeui.
Quam bene fulminei praelucens semita caeli
Conuenit Heliae! meritoque et nomine fulgens
Hac ope dignus erat: nam si sermonis Achiui
Vna per accentum mutetur littera, sol est.
Vltima labentis miseratus tempora lucis
Ter quinos quondam regi Deus addidit annos

179 cf. Iuvenc. II 548 188 cf. Iuvenc. III 564

175 quidquid *TELZ*, quicquid *rell.* deliquid T^1 (delinquit *corr. m. 2*) *EFKLS*, delinquid *A*, deliquit *in ras. H* 176 ad T^1 177 meritisquae (a *exp. m. 2*) *T* succe*dere (n *eras.*) *E*, succe,re *K* 178 haeredem *E* 179 flamigeris *E* reuectus *T* r *exp. m. 2* 180 aerius T^1 *corr. m. 2*, aereos ł orbita *A*, aereos *C*, aetherios *DPR Cant.* expraemit *T*, expremit *Z* urbita T^1 *corr. m. 2*, orbitis *A* sulcus T^1 *corr. m. 2*, sulcos *A*, solcus *L*, *in ras.* E^2 181 siderium *A Reg. 1*, sidereum *H*, sydereū *P* chorusco *TE*, corrusco *A* 183 non *s. l.* T^2 contegit T^1A 184 praelucent (?) T^1 *corr. m. 2* saemita *T*, semita *om. A* 185 haeliae *TS*, helie *CET*, helye *K* meritoque in (et *om.*) *T ex quo* quin *restitui in Sedul. poet. uit. et scr. p. 111*, meritoq; (et *om.*) *A*, mertiq,& (ui *a m. 2*) *F*, m. qui & *GH*, merito& (*corr. m. 2*) *Z cf. Epist. I p. 10* Habet germanam nomine meritoque Perpetuam *post* nomine *ras. in S* 186 ope] e *in ras.* E^2 *pro* h. o. aethere *Fabr.* si] *in ras. F* (ser *fuit*) sermonis *ex* sermones *KLZ* aciui *T* 187 acentum *T* motetur *A* helias sol ⌢ *A* 188 tepa *F* 189 quandam *T* deus] *s. l.* Z^2 addi,t *K*

Vsus iure suo, patefactaque limina claudens
Mortis ab occasu uitam conuertit in ortum.
Ionas puppe cadens, coeto sorbente uoratus
In pelago non sensit aquas, uitale sepulchrum
Ne moreretur habens, tutusque in uentre ferino
Depositum, non praeda fuit, uastumque per aequor
Venit ad ignotas inimico remige terras.
Cum spirante Deo Babylonia sacra negarent
Tres una cum mente uiri durumque subirent
Exitium saeui Chaldaea lege tyranni,
Cuius Achaemeniam rabies accenderat iram
Plus fornace sua: medios truduntur in ignes
Nil audente rogo, tantumque ardore calentes

197 Paul. Nol. VI 21 198. 9 cf. Verg. Aen. XII 924

190 usus *A* patefactaque] q; *s. l.* T^2, -tæ- (*corr.*) F^2 191 occasum T^1 m *exp. m. 2* hortum *T*, ∗ortum (h *eras.*) *C* 192 puppi *AK*, puppe *L*, pupi *R* ceto (o *a m. 2*) *Γ*, cęto *D*, co&o (u *a m. 2*) *E cf. Pros.* moratus *A* 193 pelagos T^1 s *exp. m. 2*, pilago *A* sepulcrhum *TEK*, sepulchrum *plerique* 194 moretur *T*, moriretur *A* habens∗ *A* ferinum T^1 *corr. m. 2* 195 depositus T^1DEFG^1(?)$H^1KL^2O^1PRSTZ^2$, depossitus *A*, depositum (l us *s. l. m. al.*) *Γ*, *cf. Pros.* 196 *post* inimico *spat. plur. litt. in H* remigante *A* 197 conspirante *T* (cum *corr. m. 2*) *S*, c. inspirante *AE* (in *s. l. a. m. 2*) G^1 (in *f. eras.*), *cf.* spirare = inspirare *ap. Lactant. II 13, 3* babilonia *TA CDE FGS*, babyllonia *KZ*, babilonica *T* 198 dumque (ru *a m. 2*) *T*, dirumque *ex* durumque *C*, dirumque O^1 *sed cf. Pros.* 199 exidium T^1 *corr. m. 2*, exicium *RS* caldea *TA CKLZ*, chaldea *DEFPRST*, chaldei *G* tiranni *ACDS* 200 huius *S* achymoeniam *T* (chae *corr. m. 2*), achaemeniam (i *a m. al.*) *Γ*, aceminia (l geminā *in mg.*) *A*, achimeniam *CFGH*, achemeniam *EKLPSTZ*, achemeneam *D* rabiis T^1 accenderet *Fabr.* 201 ignes] s *add.* T^2 202 ardente (l audente *s. l. m. al.*) *Γ*, audente *c*, urente *CDEF* (audente *s. l. m. 2*) *LZ* (*in ras.*) O^1PT *Rem.*, l urente audente *H cf. Pros.* tantūq; *Γ*, tantoque (que *f. eras.*) *H*, tantoque *CEFG*²*T cf. Pros.* calentis T^1 *corr. m. 2*

Cordis imagineae uincunt incendia poenae
Igne animi. o quanta est credentum gloria! flammis
Ardentis fidei restincta est flamma camini.
Digna sed inmitem mox perculit ultio regem.
Nam quod ab humana uecors pietate recessit,
Agrestes pecudum consors fuit ille per herbas
Aulica depasto mutans conuiuia faeno.
Pronus ab amne bibit, septenaque tempora lustrat
Omnibus hirsutus siluis et montibus errans.
Nec minus et Darii furuerunt iussa tyranni,
Hebraeumque decus Danihel decernitur insons
Ieiunis cibus esse feris. sed belua iusto

---

213 Ecce etenim sceleri scelus addidit ira furentis

211 cf. Verg. Aen. I 578 213 cf. Verg. Aen. I 212

203 imagine *TA*, imagine ęa *F*, imginee *K*, imagine*e (a *eras.*) *L*, imaginęę (ę *a m. 2*) *Z* pene *A*, paenę *Z* 204 i*gne *S* credentium *T* (*sed* i *fort. a m. 2*) *ΓAKLSZ*¹, i *eras. in FH cf. v. III 313* gloria] *s. l.* *Γ*² 205 fei *A* retincta *A* ca*minis (m *eras.*) *G* 206 dignus et *T*¹ *corr. m. 2* immitem *ΓH* pculi (t *a m. 2*) *F* 207 uaecors *ΓKL*, uechors *A*, uec*ors *C* 208 agrestis *TA F*¹ pecodum *T*²*A LSZ*, pecodum *FK* erbas *A*, erbas *R* 209 depastum *T*, depasto *ex* depastu *L*, depasta *P* motans *A* fenum *T*¹ *corr. m. 2*, feno *Z*, foeno *ACDEKLPRST*, faeuo *G* 210 amnebit (bi *a m. 2*) *T* que] quem *ex* quam *corr. T*² lust (rat *a m. 2*) *T*, lustrat *AZ* (*sed* t *in ras.*), lustrans (*s. l.* lustrat *m. 2*) *Γ*, -ans *in ras. R*, lustrans *rell.* 211 hirsutis (*corr. m. 2*) *FK*, hyrsutus *Z* syluis *E* errat *ΓCFGH*²*OR*²*T*, oberrans *A*, erra*t (n *eras.*) *K cf. Pros.* 212 minus] *s. l.* *Γ*² dari *A* fuerunt *TA*, feruerunt *F corr. m. 2*, furuerunt (ł feruer *in mg. m. 2*) *G*, *in ras. Z*² *cf. Pros.*; *uers. post u. 213 in E et Reg. 1 (signo traiectionis addito) legitur* iusa *A* tiranni *AS* 213 *om. codd. praeter E Reg. 1 TZ*² *f (in mg.), additus est in V manu rec. in O adscriptus in fine paginae et in D Reg. 2 ad marginem, cf. Pros.* sceleri* (s *eras.*) *E* 214 hebreumque *TA FGKLT*, Ebreumque *CS* daniel *A*² (*in mg.*) *CK*, danihel *ex* denihel *L*² decernitor (*corr. m. 2*) *TL* 215 ieunis *T* feres *T*¹(?) bilua *T*¹ (*corr. m. 2*) *A* iusto] beato *S*

Mitis facta uiro, sanctos ne laederet artus,
Coepit amare famem; rabies mollita furorem
Deposuit saeuisque in faucibus ira quieuit,
Et didicere truces praedam seruare leones.
Dic ubi sunt, natura, tuae post talia leges,
Qui totiens tibi iura tulit? qui tartara iussit
Translatum nescire uirum, sterilemque marito
Fecundauit anum, sacram praecepit ad aram
Sponte uenire pecus, muliebres transtulit artus
In simulacra salis, ramos incendia passos
Non ardere dedit, uirgultum soluit in anguem,
Per pelagus siccauit iter, mirabile nimbis
Manna pluit, saxo latices produxit ab imo,
Quadrupedem fari plano sermone coegit,
Suspensis rapidas elementis distulit horas,

216 mitis sacr *T* facta* (s? *eras.*) *E* uirus T^1 *corr. m. 2* nae *E* artusos *Z corr. m. 2* 217 cepit *AP* rabiis T^1 *corr. m. 2* 218 saeuisque] quae *s. l.* T^1 *fort. recte om. cf. de Sed. uit. et scr. p. 110* in] *s. l.* LZ^2 219 dedicere *TA* (di *ex* du?) L^1Z^1, dicere *F* edidicere *Aldhelmus* Recapitulatio *T* (*in mg.*) *S* 220 nature *Z* potalia *A*, postalia *E* (t *a m. 2*) legis *T* 221 qui (ſ *a m. 2*) *ΓPZ*, quotiens (*corr. m. 2*) *L*, quis CDE^2 (s *in ras.*) *FGHKΥ sed cf. Pros. et Petron. c. 58* Dicam tibi, qui de nobis currit et de loco non mouetur; qui de nobis crescit et minor fit. toties *ΓAER*, ties *K*, toties *S* *post* tulit *ras. in Γ* quis *CDRS* thartara *E* 222 stirilemque *A*, sterelemque *K*, steriliq; *R* maritū *ex* -to *fecit* T^2 223 foecundauit *AT*, fecundauit *K* percepit (erce *in ras. m. 2*) *T* praecepit *a m. 1 fuisse uid.*, precepit *K* sacraq; pcipit *A* 224 muliebris *T* 225 passus T^1 *corr. m. 2* 226 angem (u *a m. 2*) *ΓK* anem *A* 227 pelagos $T^1FKL^1Z^1$, pilagus *A* mirabile *ex* mirauilae (?) T^2 nymbis *TE*, nimbis *ex* nimbris *A*, mymbis F^1 228 laticis T^1 *corr. m. 2* imo] icto *coni. Arntz.* 229 quadrupedum $Γ^1$ *corr. m. 2*, quadripedem *AR*, quadrupidem Z^1 plano (o *in ras. 2 litt.*) *Γ*, pleno *Spir. al. ut ap. Verg. Ge. I 388* 230 aelimentis *T* (le *corr. m. 2*), elimentis AZ^1 oras (h *a m. 2*) *LZ*

Per uolucres hominem pasci dedit atque coruscis
In caelum transuexit equis, iam morte grauato
Adiecit tria lustra uiro, praedonis in ore
Naufragio fundauit opem, flagrante camino
Seruauit sub rore pios, per pascua regem
Pauit ut hirsutam pecudem, rictusque leonum
Instimulante fame iussit nescire furorem?
Nempe creatori, cuius quaecumque uidentur
Seu quaecumque latent et rerum machina sermo est,
Omne suum famulatur opus sequiturque iubentis
Imperium quacumque trahit sententia nutu.
Heu miseri, qui uana colunt, qui corde sinistro

232 cf. Ov. Met. IV 145 235 cf. Paul. Nol. XXVI 270 239 cf. Claudian. de raptu Pros. II 280 241 cf. Claudian. in Ruf. I 1 242 cf. Lucan. IV 382

231 uolucrē* (s *eras.*) *A*, uolucrem *b* pasci *in mg. K* adque *T* coruscos T^1 *corr. m. 2*, curruscis (is *ex* us) *A* 232 aequis *TA* G^1L^1 grauato* (m? *eras.*) *E*, grato (ua *a m. 2*) *LZ* 233 trea T^1 234 naufrag o (*sic*) *T*, naufragio (o *in ras.*) *L*, nafirag*o (i *eras.*) *Z*, naufrago *ADFKOPRST*, nauifrago *CE* (i *a m. 2*) *Spir. Fabr.* 235 de rore (de *a m. 2*, sub *m. al.*) *E*, de *Reg. 1* pios (s *fort. a m. 2*) *T* gregem *T* 236 ut *in ras.* E^2 hirsutum AL^1 (*corr. in* am), hyrsutam *ERSZ* pecodem AF^1P rictus] ri *corr. ex* li (?) T^2, rictos L^1Z, uictus *Poelm.* leonem F^1 *corr. m. 2*, leonem *K* 237 stimulante (in *a m. 2*) *T*, stimulante *Z*, instigante *schedae Poelm.* iusit *A*, iussıt *F* 238 nimphe *A*, Nemp**e *E* creatori *ex* creatore *ER* quae] que *T*, *s. l.* ΓF^1 239 qu*ecumq· (a *eras.*) *Γ* et] & *s. l.* T^2 machina ⌒ *A*, maxima machina *K cf. Pros. I 2* et potentis uerbi fabricam condidisti *i. e. orbem* serua *Davisius* 240 famulantur *T* iuuentis *T* 241 imperii—nutum *coni. Wopk.* quacumq· (o *a m. 2*) *Γ*, q:·cumque *A*, q*cumq; (ua *a m. 2*) *E*, quocumque *CDGHST Reg. 2* (*sed* quemcumque *prius fuisse uidetur*) *cf. Pros. et C. Sittl, Die lokalen Verschiedenheiten der lat. Sprache p. 130* trachit *A* notum *T*, nutu* *E*, nutum *L* (m *in ras.*) *P Reg. 1* 242 miseri* (s *eras.*) *C*, miseris (s *a m. 2*) *G* qui* (a *eras.*) *E* uana *Γ* (*corr. m. 3*), fana *CEFGHO Reg. 1 Cant. Fabr.* [si]nistro (l sinistro *m. 3 s. l.*) *Γ*

Religiosa sibi sculpunt simulacra suumque
Factorem fugiunt et quae fecere uerentur!
Quis furor est? quae tanta animos dementia ludit,
Vt uolucrem turpemque bouem tortumque draconem
Semihominemque canem supplex homo plenus adoret?
Ast alii solem caecatis mentibus acti
Adfirmant rerum esse patrem, quia rite uidetur
Clara serenatis infundere lumina terris
Et totum lustrare polum: cum constet ab istis
Motibus instabilem rapidis discursibus ignem
Officium, non esse Deum, quique ordine certo
Nunc oritur, nunc occiduas dimissus in oras
Partitur cum nocte uices. nec semper ubique est
Nec lumen fuit ille manens in origine mundi,

245 cf. Verg. Aen. V 670, 465 248 cf. Leo, de Senec. trag. obs. crit. p. 215 254 cf. Verg. Ge. I 438

243 relegiosa *AZ*¹, relligiosa *T* sclupunt *Γ*, sc*ulpunt (l *eras.*) *K* simulacra deorum *T*¹ suumque *add. m. 2* 244 et] ea *V* que *T* fecere *ex* fecerint *corr. T*² ue**rentur (re *uel* ne *eras.*) *Γ* 245 que *T* animis *A*, animas *O* 246 tor̆pemque *K*, tor*umque (u₁ *corr. m. 2*) *E*, toruumque *Z cod. Arntz.* 247 semi }ihomi-nemque (semi *a m. 2*) *T*, semihonemq· (mi *a m. 2*) *Γ*, semianimemque *P* suplex *A*, subplex *K* pronus *CE*²*FL*¹*Z* (*s. l.*) *O*²*PS* (nus *in ras.*) *cf. Pros.* homo integer membris *cui opponitur* semihomo canis adhoret *Γ*, adorat (e *a m. 2*) *K* 248 ast *in mg. T*² *add.* solim *T*¹ *corr. m. 2* acti] cti *a m. 2 T* 249 }firmant *T*¹ ad *in mg. T*², affirmant *CDGHPS* reum (r *a m. 2*) *T* ēe *s. l. Γ*, *in ras. K* rite *in ras. D*² uide*tur (n *eras.*) *T* 250 clara] cla *in mg. T*² serenitatis *Γ* ł serenatis *s. l. m. 2* effundere *P* lĭmina *F* 251 constit (*corr. m. 2*) *TZ*, constat *Γ*³*AEO R*¹*T Reg. 1* ipsis *C Cant. cui fauet Prosa* 252 mo*tibus (n *eras.*) *AE* stabilem *T* rapidis cursibus *T* (*corr. m. 2*) *A* 253 offitium *K* 254 ᵒᶜciduas *L corr. m. 2* dimissus *omnes fere*, dimisus *AR* horas *ΓDE* 256 lumen] semper *C in ras.* horigine *E*

Cum geminum sine sole diem nouus orbis haberet.
Sic lunae quoque uota ferunt, quam crescere cernunt
Ac minui, stellisque litant quae luce fugantur.
Hic laticem colit, ille larem, sed iungere sacris
Non audent inimica suis, ne lite propinqua
Aut rogus exiguas desiccet fortior undas,
Aut ualidis tenues moriantur fontibus ignes.
Arboreis alius ponit radicibus aras
Instituitque dapes et ramos flebilis orat,
Vt natos caramque domum dilectaque rura
Coniugiique fidem, famulos censumque gubernent.
Lignee, ligna rogas, surdis clamare uideris,
A mutis responsa petis, quae iura domorum
Hac ratione regunt, si caesa securibus actis

265 cf. Auson. Par. 4, 5 269—270 cf. Rut. Nam. I 157

257 genitum *TA sed cf. Pros.* soledíem *ex* solemem *E* nouus (u_2 *corr. ex* o?) *T* urbis ♭aberet *T* 258 lunae *ex* lumen? T^2 ferunt (fe *in ras.*) *A*, uerunt *fuit*, f*erunt (u? *eras.*) *F* quam] uã *in ras.* C^2, quia *Cant.* 259 stillisque *T*, stelliusq; *F* litant] ant *in ras.* T^2 (at? *m. 1*) qúe (a *a m. 2*) *T* fu*gantur (l *eras.*, a *corr. m. 2*) *T* 260 lapidem *Canneg.* hi iungere *sched. Poelm.* 262 rogu˚ (s *a m. 2*) *T* exíguam (*corr. m. 2*) *T* desicet AE^1 unda*s *E* 263 tenuis TL^1PT morientur *D*, moriatur L^1PT ignem (*corr. m. 2*) *T*, ignis *L*, ignis PZT^2 264 aliis D^1 *ut uid.* arboriis L^1 ponit** *E*, ponitur *Reg. 4* 265 inponit (i instituit *in mg.*) *A* flebilis T^1 -es *corr. m. 2* 266 ut] t *a m. 2 E* delíctaque *T* 267 coniugiq· *Γ*, coniugisq· *S* famulus *Z* censusque *TA*, censũq· *Γ s. l. m. 3*, censũ*q· (us *m. 1*) E^2O^2, censusq· (s_2 *a m. 2*) *F cf. Pros.* gubernet *AK*(?), gubernent] ent *in ras.* *E*, gubern/// (ent *a m. 1 fuisse uid.*) *Z* 268 ligneae *TS*, lignea *A*, lingua *A* rogans *T*, rogas *Γ s. l. m. 2*, rogas *ex* rogus *A*, rogans *fort. recte cf. Pros.* ˚surdis (a *a m. 2*) *T*, sordis *A* 270 ac rationem *A* regant, sic *Canneg. coni.* cessa AF^1 (*corr. m. 2*) saecuribus *T*

Ardua pendentis sustentent culmina tecti,
Aut subiecta focis dapibus famulentur edendis.
Nonnulli uenerantur holus mollesque per hortos
Numina sicca rigant uerique hac arte uidentur
Transplantatorum cultores esse deorum.
Plura referre pudet, sanctoque in carmine longum
Vel damnare nefas, ne mollia sentibus uram
Lilia, purpurei neu per uiolaria campi
Carduus et spinis surgat paliurus acutis.
Iam satis humanis erroribus addita monstra
Risimus aut potius tales defleuimus actus.

271 cf. Verg. Aen. II 695 274 cf. Iuvenal. XV 10 279 cf. Verg. Ecl. V 39, Pseudo-Iuvenc. in Genes. 121

271 *post* ardua *ras. 2 litt. in* *D* pendentes (i *a m. 2*) *Z* sustinent *A*, sustentant *D*, *post* sustentent *ras. in* *E* 272 subiecti *T* iocis K^1 famulantur *ADFH* (a *corr. in* æ) $KL^1PR(?)ST$ 273 uerentur *A* olus *CFLZ*, holus (o *a m. al.*) *E* hortos *GL* 274 nomina T^1 (*corr. m. 2*) rigant** *Z* uirique *TA*, uirideq: *K*, uiridiq; *LZ Reg. 4* hic F^1 *corr. m. 2*, hac *Z* 275 transplantorū (ta *a m. 2*) *Γ*, transp*lantorum (a *eras.*) *A* cultoris *T* 276 refferre *A*, refere E^1 pudit (*corr. m. 2*) *TLZ* sanctoquin *T* longum T^1 longo *corr. m. 2* longum est *Cant.* 277 damna *A*, dampnare *HT*, narrare *DKL* (*in ras.*) S^2 (*s. l.*) ne nefas *L* urant T^1 278 lilea *L* porporei *A*, porpurei *C*, purporei F^1 (*corr. m. 2*) *KZ* (e *ex* i) neu *Γ*, neu*** (per *uel* ser *eras.*) *A*, ne* (u *eras.*) *E* uiolara *A* 279 cardus *Γ* surgat] a *in ras.* *T* pallurus *T*, palliorus *A*, paliuris *F* *corr. m. 2*, palioris *L* (*corr. m. 2*), palliurus *S* paliurus surgat *D* acutus *Reg. 4* 280 *in mg.* *A* *post* satis *ras. in* *S* humanis] s *a m. 2* *T* herroribus *K* addita] edita *emendare uoluit Wopk.* monstrauimus aut *A* 281 *post* aut *ras. 2 litt. in* *E* talis *T* putius *A* potius tales *CDFH cui fauent Prosa et rimus*, tales potius *rell.* deflibimus *T*, de**fleuimus *A*, defluimus *L* *corr. m. 2* actos *T*

Nunc coeptam iuuat ire uiam montemque per altum
Nitentes firmare gradus; properemus in urbem,
Libertatis opem, radians ubi regia fuluis
Emicat aula tholis, ubi dantur digna petenti,
Quaerentem spes certa manet, claustrisque remotis
Peruia pulsanti reserantur limina cordi.
Hic est ille lapis, reprobum quem uertice gestat
Angulus atque oculis praebet miracula nostris:
Cuius onus leue est, cuius iuga ferre suaue est.
Per digesta prius ueteris miracula legis
Rettulimus, sancti coniuncto Spiritus actu
Quae Genitor socia Nati uirtute peregit.
Per digesta rudis necnon miracula legis
Dicemus, sancti coniuncto Spiritus actu
Quae Natus socia Patris uirtute peregit,
Semper ut una manens deitatis forma perennis

282 cf. Paul. Nol. VI 177 283 cf. Lucan. VIII 289
290 cf. Matth. 11, 30, Paulin. Nol. XIX 37

282 ceptam *TA DKLPTZ* iuuet *Reg. 4*, placet *ed. Lips.* 283 nitentis *TKL*^{1} grados *TZ* 284 **opem (in *eras.*) *D*, ope* (m *eras.*) *E*, ope *rec. codd. cum nonnullis editt.* Libertatis ope radians ubi *etc. Grunerus cf. Pros.* 285 *post* emicat *ras. in S* aula^s tholis (s *a m. 2*) *T*, a. stolis *A*, a. tolis *CE*, aulat^h olis *F* potenti *O*^{1} 286 querentem *TΓ*^{1}*AKPR*, quęrente (*corr. in* ti *m. 2*) *Z*, querentis *LV*, quaerenti *rell.* remo$\{^{tis}\}$ *T* tis *add. m. 2* 287 limine *ex* lumina *D* corde *Z* 288 reprobum *TΓ*^{1}*A cf. Pros.*, reprobus *rell.* uerticae *T* 289 angulis^{u} *H*, angulos^{u} *Z*, angelus *Reg. 4* adque *TE* nis̃ *K* 290 honus *TA* est leue cuius *Cell.* lene *coni. Arntz. et Burm.* suaue] est *om. T*, *ras. in R cf. Pros.* 291 degesta *T*, dęgesta^{i} *Z* 292 rettulimus *TC*^{2} *F*^{2}, retulimus *rell.* acto^{v} *K* 293 que^{a} (a *a m. 2*) *T*, quae* *G* genitor** (is? *eras.*) *T* natis *T* *v.* 294—296 *om. T*^{1}*P*^{1} *in mg. adscr. m. 2* 295 dicimus *TL*^{1}*Z*^{1} (s a *m. 2*) *E*, *post* dicemus *ras. in L* dicemus noua sc̄i *A* conunctu *T*, coniunto^{c} *Γ* 296 *in mg. E* 297 una manens semper *S* deitate^{is} *LZ*

Quod simplex triplicet quodque est triplicabile simplet.
Haec est uera fides; hanc spreuit habere salutem
Arrius infelix, qui curua per auia rectum
Flectere nisus iter, foueam dilapsus in atram
Conruit et tetri mersus petit ima profundi:
Tam uacuus sensu, iustae quam tempore poenae
Visceribus fusis uacuus quoque uentre remansit.
Demens, perpetui qui non imitanda parentis
Iura caducorum gradibus simulauit honorum!
Namque homines inter natum genitore minorem
Lex carnalis habet, quoniam pater ipse parentis
Filius ante fuit, mox et qui filius est nunc
Adforet esse pater: sic per genus omne nepotum
It noua progenies et aui numerantur auorum.
At Dominus, uerbum, uirtus, sapientia, Christus,
Et totum commune Patris, de lumine lumen,
De solo solus, cui nec minus est Patre quicquam,

298 cf. Merob. de Chr. 27, Claudian. app. p. 202 ed. Ieep. 301 cf. Verg. Aen. VII 35, Prud. Psych. 257, Iuvenc. III 158 305 cf. Verg. Aen. VI 590 311 cf. Verg. Ecl. IV 7, Ge. IV 209 313 Auson. Eph. 3, 82, Prud. Apoth. 278, Paul. Nol. VI 82

298 qu*sim.. *G* simplix *T* treplice (t *a m. 2*) *T*, replicet *Z* (*corr. m. 2*) qdq *F*, quidque *Cant. cum nonnullis editt.* intreplicabile *T*, trepicabilis *Z corr. m. 2* simplex *T* (*ut uidetur*) *Z Reg. 1. 4 Fabr.* 299 est] *om. A* fidis *T* speuit *AK*, spraeuit *E* 300 infelix Arrius *S* a*uia *E* 301 flecte^re (re *a m. 2*) *T* dilapsus *TΓ²ADE¹L²* *Reg. 1 Vb*, delapsus *rell.* in] *s. l. LZ* 302 conruit *TA*, corruit *rell.* tetri *ex* detri *A* 303 facuus *A* quam iustae *T* 304 fussis *A* 305 quia non *Reg. 4* 306 similauit *CO¹* *Reg. 1, 2, 4*, simulauit *Z* 307 hominis *T* 308 carualis *E*, carnales *KL* parenti *T* 309 filiu^s (*utroque loco* s *a m. 2*) *T* nunc est *Spir.* 310 afforet *P*; adforet *est pro* aderit esse] *fort.* ecce *cf. Pros.* pater *ex* pati *F* nepote^s *K* 311 it] et *T fort. corr.*, in *Fabr.* progeniis *T¹ corr. m. 2*, pergenies *K* 312 ad *T¹*, ast *H* 313 est *cod. Arntz.* commone *A* 314 cunec *E corr. m. 2* minor *O¹* qui nec minor *sched. Poelm.* patre *Z*

Nec quo crescat habet, genitus, non quippe creatus:
Ipse est principium. nam sicut clarus habetur
In genitore manens, genitor quoque clarus in ipso
Permanet, et rerum caput est Deus unus ubique.
Non quia qui summus Pater est, et Filius hic est,
Sed quia quod summus Pater est, et Filius hoc est.
Sic ait ipse docens: ego in Patre et Pater in me.
Rursus: ego atque Pater unum sumus. Arrius unum
Debet scire sumusque Sabellius esse fatendum.
Iste fidem ternam, hic non amplectitur unam:
Ambo errore pares, quamquam diuersa sequentes.
Qualiter adsueti uarias producere sectas
Inpugnant sua dicta uiri, qui brachia nudis
Ostendunt exerta umeris, nil tradere docti
Sed tantum certare cati, prudentia quorum

321 cf. Ioh. 10, 38 322 cf. Ioh. 10, 30 325 cf. Paul. Nol. XXI 291 328 cf. Stat. Theb. I 413

315 quod *T* nam T^1 non *corr. m. 2* quipe *A* 316 abetur *T* 317 maes *Z* claros *T* 318 et (s *a m. 2*) *T* 319 *post* est *ras. 2 litt. in C* 320 *in mg. K* quod *ex* quid *A* sumus E^1O, summis *schedae Poelm.* et] quia *cod. Arntz.* 321 et ego *Fabr. cum nonnullis editt.* me est $CDEF^1LPS^2\Upsilon$ *sed cf. Pros.* 322 et pater *T* pater sumus unum *uel* ego pater atque unum sumus *coni. Arntz.* si arrius *T* 323 quesabellius *K* summusque *Reg. 4*, simulque *sched. Poelm.* scire debet *b* 324 trinam *Fabr. cum nonnullis editt.* atst hic *E*, ast hic *praeter* TAL^1Zbcg *exhibent omnes cf. Pros. et Leonis obseru. crit. p. 215* non] *eras. in C* unum] u_2 *in ras. K* 325 ambo T^1 *suppl. m. 2* errorem *T* quanquam *A*, quaniquam *GH* (licet *s. l.*), quamuis *Arntz.* sequentis T^1 es *corr. m. 2*, sequentes (*corr. uol. m. 2*) *L cf. Pros.*, sequantur *uel* sequuntur *A*, sequantur *CDEFGHP Fabr.*, sequent' *K* 326 qualite *T corr. m. 2* assueti *CDFGHKPRST* 327 impugnant *T corr. m. 2*, impugnant *CGHΥ* uiri] *s. l.* $K^2L^2Z^2$ 328 ostendunt (o *a m. 2*) *T*, ostentant *ex* ostendunt E^2, ostentant *Reg. 1 Cant. cum nonn. editt.* exerta *ex* extra F^2, extenta *f* umeris *T* docti cati *S* 329 terra certare *T* cauti *TA*, ca *in ras.* L^1 sapientia *g*

Stulta iacet, quia uana Deo est sapientia mundi.
Hic loquitur nimis, ille tacet; hic ambulat, hic stat;
Alter amat fletus, alter crispare cachinnum:
Diuersisque modis par est uesania cunctis.
Interea dum rite uiam sermone leuamus
Spesque fidesque meum comitantur in ardua gressum,
Blandius ad summam tandem peruenimus arcem.
En signo sacrata crucis uexilla coruscant,
En regis pia castra micant, tuba clamat erilis,
Militibus sua porta patet: qui militat intret,
Ianua uos aeterna uocat, quae ianua Christus.
Aurea perpetuae capietis praemia uitae,
Arma quibus Domini tota uirtute geruntur

332 cf. Pers. III 87 334 cf. Verg. Aen. VIII 309 341 cf. Tertull. de iud. Dom. fin.

330 iacit *T* q *A* 331 ambulat] a$_{t}$ *in ras. T* hic stat] illest *A*, hictat (s *a m. 2*) *E* 332 chrispare *P* chachinum *A*, chachinneum *F*, cacinnum *H*, cacinnum *KZ*^{1}, cacinnũ *L* (h *a m. 2*), cachinnos *E*^{2}*O* 333 diuersique (s *a m. 2*) *E* uaesania *T*, uessania *A* 334 *post* dum *ras. 1 uerbi in E* sermone] -nis *fecit T*^{2}, sermones *A* leuamus] ł agimus *in mg. A*, lauamus *E corr. m. 2* 335 fidisque *T*^{1} *corr. m. 2* eum (m *a m. 2*) *T* comitatur *TA*, co*mitantur (m *eras.*) *H*, comitentur *Reg. 4* 336 blandis *A* sumam *E* tamdem *A* deuenimus *K*, deuenimus *R* arcem *ex* artem (?) *E* 337 et *T*, *post* en *ras. in S* uixilla *AL*^{1} choruscant *T*, corruscant *A*, coruscat *P*, co*ruscant (r *ras.*) *T* 338 en] e *corr. uid. T* micat *T* tu*ba (r? *eras.*) *L* erilis *EHKLP*, erlis *Z*, hirilis *A*, herilis *G*, herilis *rell.* 339 patit *L*^{1} *corr. m. 2* qui** (si *eras.*) *A* milit& *KLZ*^{1}*T* intrat *F*^{1} (*corr. m. 2*) *S Cant.* 340 Inua *P* $\widetilde{\text{xps}}$ ∴ *A* 341 aurea] splendida *G* capientis *T*, capientes *A* praemia] gaudia *sched. Poelm.* 342 quibus *K*

Et fixum est in fronte decus. Decus armaque porto
Militiaeque tuae, bone rex, pars ultima resto.
Hic proprias sedes, huius mihi moenibus urbis
Exiguam concede domum, tuus incola sanctis
Vt merear habitare locis alboque beati
Ordinis extremus conscribi in saecula ciuis.
Grandia posco quidem, sed tu dare grandia nosti,
Quem magis offendit quisquis sperando tepescit.
Christe, faue uotis, qui mundum in morte iacentem
Viuificare uolens quondam terrena petisti
Caelitus, humanam dignatus sumere formam,
Sic aliena gerens, ut nec tua linquere posses.
Hoc Matthaeus agens hominem generaliter implet,

344 cf. Verg. Ecl. IV 53 345 cf. Verg. Aen. III 167 346 cf. Verg. Aen. III 85 349 cf. Prud. Ham. 953s. 353 cf. Verg. Ecl. VI 36 355 cf. Verg. Aen. VIII 678

343 est] *om. A* decus *om. TAZ*[1] crucis decus *f* armaque tua sunt *A*, armaque (&ego) *K* portu *T*[1] o *uel* a *corr. m. 2* 344 militiaequae (a *exp. m. 2*) *T*, miliciaeque *BKS*, militiaequæ *L* tue *AK* bonae *T* 345 propie sedis (*ut uidetur*) *T*[1] propria *corr. m. 2*, propria sedis *A*, propriae sedis *CDFG* (*c. gl.* perpetuae stationis) *LZOPS*(?), propriae sedes *HK* (proprie) *cf. Pros.* his *A*, cuius *cod. Arevali s. XV* mihi] *in mg. A* moenibus] in *s. l. E*[2] 346 domom *A* tuis *A*, tuis *L* incula *TL*[1] tuus incola *in ras. Z*[2] 347 alboque (o q *in ras.*) *E*, b *corr. in F* beari | ordine et *sched. Poelm.* 348 extremus merito *A* consscribi *T*, merito c. *A* ciues *A* 349 set *B* grandea *A* 350 quaemagis *T* quisques *K*[1] *corr. m. 2*, quisq; (uis) *L*, quisq (is) *Z corr. m. 2* tipiscit *L*[1] *corr.* 352 uiuicare (fi) *BK* 353 formam (ʹ ł carnē *in mg.*) *A*, formam (ł carnē) *Z*, carnem *Cant.* 354 possis *T*, nosses (˜ ł nescis *in mg.*) *A*, nosses *CDGHK* (p *fere eras.*) *T Reg. 4 Spir.*, noss& (s) *S* 355 Matheus *T* Matheus (t) *H*, Matheus *plerique*, *post* Matheus *ras. in E* aiens *Reg. 1 Ald.* hominē (˜ *a m. 2*) *T* implens *S*[1] ł implet *in mg.*

Marcus ut alta fremit uox per deserta leonis,
Iura sacerdotii Lucas tenet ore iuuenci,
More uolans aquilae uerbo petit astra Iohannes.
Quatuor hi proceres una te uoce canentes
Tempora ceu totidem latum sparguntur in orbem.
Sic et apostolici semper duodenus honoris
Fulget apex numero, menses imitatus et horas,
Omnibus ut rebus totus tibi militet annus.
Hinc igitur ueteris recolens exordia mortis
Ad uitam properabo nouam lacrimasque serendo
Gaudia longa metam: nam qui deflemus in Adam
Semina mittentes, mox exultabimus omnes
Portantes nostros Christo ueniente maniplos.

362 cf. Verg. Aen. X 270 366 cf. Paul. Nol. XXXV 450

357 iura *ex* iure *E* sacerdocii (*s. l. m. 2*) *S*, sacerdotis *Reg. 4 editt. pler.* iuuentii *E* 358 morae T^1 a *del. m. 2*, mor*e (a *eras.*) *K* uolans *ex* uolens *E* iohannis *TA* 359 quattuor *FGHRϒ* hii *A*, hi* (i? *eras.*) *E* proceris *T* canentis *T* 360 heu *A* urbem *T* 361 si &/// *P* apostolici* (s *eras.*) *E*, apostoli^{ci} *F* sem T^1 *corr. m. 2*, ^{se}per *L* duodenos $TE^1K^1L^1$ honoris T^1 honores *m. 2*, honorés LZ^2 362 fulgit TF^1L, fulget (g *corr.*) *C* *post* apex *ras. 1 uerb. in E* nomero *T* mensis *T* imita*t' (n *eras.*) *K*, imitat̃ *Z*, imitatur *S* 363 mitit T^1 *corr. m. 2* 364 hic *T* ueteres *Z corr. m. 2* recolens] s *a m. 2 T* (t *fuit ?*) mundi T^1 mortis *corr. m. 2* 365 uitã (˜ *a m. 2*) *T* propera^{bo} *K corr. m. 2* nobam *T* serendum *T* 366 longua *A* nam] nos *sched. Poelm.* quid *C*, quod *g* deflebimus *T*, defleuimus Ab^1 in*dam *S* 367 semi*a *K* mittentis T^1 *corr. m. 2*, mitentes *AE* exsultabimus *CF* 368 nostro *T* manipolos *T addito* contuli *cf. Prol.*, manipulos AC^1Z^1, muniplos L^1 EXPL. LIBER PRIMVS VERIS TESTAMENTI INC. LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTIS LEGENTI VITA PERPETVA *T*, finit. Incipit liber pmus æuangelii *A*, Explicit. INCIPIT SECVNDVS SEDVLII PRBI *B*, EXPLICIVNT CAPITVLA INCIPIT LIBER PRIMVS

IN NOVO TESTAMENTO DE PECCATO PRIMI HOMINIS *C*, EXPLICIT LIB̄ SEDVLII VETVS TESTAMENTI INCIP̄ NOVI TESTAMENTI LIB̄ PRIMI DE etc. *D*, EXPLICIT LIBER PRIMVS INCIPIT SECVNDVS *E*, EXPLIC̄ LIB̄ PRIM' SEDVLII VETERIS TESTAMENTI. INCIPIT NOVI TESTAMENI LIBER SECVNDVS DE ADA̅ DIC̄ *FG*, INCIPIT DE NOVO TESTAMENTO *H*, *post ras.* $^1/_2$ *uers.* INCIP̃ DE NOVO TESTAMENTO///// *K*, EXPLICIT LIBER I INCIPIT DE NOVO TESTAMENTO *L*, DE NOVA LEGE *R*, EXPLICIT LIBER VETERIS TESTAMENTI. INCIPIT LIBER NOVI TESTAMENTI PRIMVS *S*, EXPLIC̄ NARRATIO IN VETERI TESTAMENTO. INCIPIT QVATVOR EVANGL̃R LIB̄ ·I· DE EXILIO HVMANI GENERIS *T*, EXPLIC̄ LIB. I *Z*, INCIPIT LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTI DE PECCATO PRIMI HOMINIS *b*, Explicit liber Sedulii primus ueteris testamenti. Incipit noui testamenti liber primus *O*, Explicit liber ueteris testamenti. Incipit primus in nouo testamento *Reg. 1*

LIBER SECVNDVS.

Expulerat primogenitum saeuissimus anguis
Florigera de sede uirum blandique saporis
Inlecebris letum misero portarat amarum.
Nec solus meritam praesumptor senserat iram
Mortali sub lege iacens, sed prorsus ab ipso
Humanum simul omne genus. heu, noxia coniux!
Noxia tu coniux magis an draco perfidus ille?
Perfidus ille draco, sed tu quoque noxia coniux.
Pro dolor! aeterni fuerant duo. crescere posquam
Coepit origo, perit clademque a semine sumpsit.
Quid numerosa dies, quid tempore proderat illo
Cernere nongentos ultra feliciter annos

6 cf. Verg. Ecl. VIII 47 8 Lucan. VII 675

1 Explorat *A* seuissimu^{s} *T*, seuisimus *A* anges^{i} *R* 2 flo**rigera *P* blandisque *nonn. edd.* blandique inlicebris *A* 3 laetum *TC*, loetum *ABFH²PSYZ*, loet^{o}** (um *eras.*) *G²*, luctum *R* missero *A*, misero$^{\bar{v}}$ (*corr. m. 2*) *G* portat *AO¹*, potarat *B Reg. 1*, p^{r}otarat (r *a m. 2*) *C*, portabat *DE¹* (*corr. m. 2*) *FG¹* (r *eras.*) *KL²Z* (r, b *in ras.*) *PRY Spir.*, po*tat (r *eras.*) *H*, portauit *S* amar^{o}** (um *eras.*) *G* 4 praesumtor *TE*, presumtor *B* senserat] it *corr. C* 5 mortalis (s *expunx. m. 2*) *T* prursus *A* 6 semul *A* eu *T*, cheu$^{\acute{}}$ *A* coiux *A*, coniu^{n}x (n *a m. 2*) *BLZP*, coniunx *CEFGHY cf. Pros.* 8 perfidus ille *om. A* 9 duo fuerunt *A* posquam *T*, ꝑquā *A*, p;quam *D*, p'quā *F*, postquam *rell.* 10 cepit *AY*, coep**it *G* cla*demque (n *uel* u *eras.*) *E* sumsit *TB¹C*, sump^{it}**uṭ *A* 11 diis *T* ꝑder*t *C* 12 n̄centos *A*, nongent^{o}ẹs *K*, nongenitor *Reg. 4* felicior *g*

Progeniemque senum decimam spectare nepotum
Iamque suum nescire genus: cum uicta supremis
Cursibus extremae sors inreparabilis horae,
Sera licet, uentura foret longumque per aeuum
Vita breuis nihil esse diu cum fine doleret?
Nec reducem spes ferret opem primique sepulchrum
Terrigenae caeca sorberet fauce nepotes:
Ni pius ille sator culpas ignoscere promptus,
Reddere difficilis, sua ne factura periret
Quaeque Deo similis uiuens adstaret imago
Dissimilis de morte foret, ueniale misertus

14 cf. Claudian. app. p. 202, 15 15 cf. Verg. Aen. X 467

13 sinum T^1 *corr. m. 2*, senum (u *corr.*) *E*, senes *O*, senem *Burm. coni.* senū·x̄· (*in mg.* ˆ ł decima) *A* ex(f)pectare *F corr. m. 2*, expectare H^1KLPZ *Spir. Fabr. al.* 14 nescire] miscere *A*, nes(cire) *Z corr. m. 2* conuicta *T*, coniuncta *A*, cū uit(c)a *E*, cōnuicta *L*, cū (u *corr.*) u. *Z* supraemis *T* (s_2 *in ras.*), subprimis *A*, sup(p)remis (p *s. l. m. 2*) *E*, suppremis *S* 15 extr(e)amae *T corr. m. 2*, extrime *A* inreparabiles F^1, inseparabilis *Reg. 4* inreperabili sorte *A* or(t)e (t *a m. 2*) *T*, orae *LZ* (h *eras.*) 16 uentura//// *Z* *post* foret *ras. in B* 17 uita* *K* braeuis *T* nihil TF^1GR, nil *rell.* breuisłabesse *P* cum] con C^1 fines *A* dolore T^1 *corr. m. 2*, doceret *Fabr. al.* 18 nec] ut *g* reducit T^1 *corr. m. 2* ferret] *corr. in F*, foruet *d* primusque T^1 *corr. m. 2* saepulcrum T^1 saepulchro *corr. m. 2*, sepulchrum *plerique* 19 terriginae *T*, t̄reginae *A*, terr(i)aegine////// *Z* caeca] saeua *coni. Wopk.* sorbire T^1 *corr. m. 2* fac,e *T corr.*, faciae (ˆ ł faucae *in mg.*) *A*, fa(u)ce *L*, fau(c)e *P*, fauce *in ras.* Z^2 nepotis *T*, -s *in ras.* (*fuit* m?) *F* 20 ne O^1 prius *Cant.* ıgnoscire *Z* prumptus *AKZ*, promtus *BC*, prūtus *F*, proptus *H* 21 reddere *ex* reddire *Z* dificilis AB^1E^1F ne* (c *eras.*) *E* 22 quaequ*e *T* simil(i)es *L* adstaret T^1, astar& *S*, astabat *ADH*, adstabat *uel* asstabat *rell.* 23 {(dissi)milis T^1 *corr. m. 2*, disimilis *A* uenialæ *T*, *Parrhasius in Addendis obseruauit pro* ueniale *scriptum alicubi* uernale misseratus *A*

Instauraret opus pomisque uetaret acerbis,
Quae mandere patres, natorum horrescere dentes
Donaretque suis semper placatus, ut unde
Culpa dedit mortem, pietas daret inde salutem,
Et uelut e spinis mollis rosa surgit acutis
Nil quod laedat habens matremque obscurat honore:
Sic Euae de stirpe sacra ueniente Maria
Virginis antiquae facinus noua uirgo piaret:
Vt quoniam natura prior uitiata iacebat
Sub dicione necis, Christo nascente renasci
Possit homo et ueteris maculam deponere carnis.
Haec uentura senes posquam dixere prophetae,
Angelus intactae cecinit properata Mariae:
Et dictum comitata fides, uterumque puellae

28 cf. Verg. Ecl. V 39 35 cf. Paul. Nol. VI 14

24 ins stauraret T^1 *corr. m. 2* uitaret L^1Z^1 aceruis AL^1Z 25 ue *T* quae *in mg. m. 2* mandare *T*, mandare *K* parentis *T* horriscere *T* 26 ut] *ex* un *corr.* T^2 inde S^1 27 pulpa *A* inde daret *A* 28 ut *O* uelud *E* e] *om.* TAZ^1, *in ras. 2 litt. EO*, in *Reg. 1 Cant.* ueluti e *Ald.* rossa *A* surgit& *Z* it *fere eras.* a*cutis *G* 29 ni**l (hi *eras.*) *K* quod] d *corr. F* habet T^1 *corr. m. 2* matrem, quam *coni. Wopk.* honorem T^1 m *exp. m. 2*, honore* *Z* 30 euuae *T*, ęuae *uel* ęue *rell.* sacra] pia *cod. Arntz.* 31 *et* 32 *om.* T^1 *in mg. add. m. 2* antique T^2, antiqui Z^1 fac inus *K corr. m. 2* piaret aruit *F* ł piaret *in mg. m. 2*, pemit *G* (ł piauit *in mg. m. 2*) *H*, pir& *K* 32 et quoniam *P Parrh. sched. Poelm.* 33 dicione* *F* cis ne *T corr. m. 2*, neces *LZ* re*nasci (n *eras.*) *F*, renascit *d* 34 possit *TFLOVZ¹fl cf. Pros.*, nosset *P*, posset *rell.* ueterisq; *A* macula *D*, maculas *Reg. 1* carnis] culpae *cod. Arntz.* 35 senex *T* s *a m. 2* posquam *T*, pquam *A cf. s. v. 9* dixero *E corr. m. 2*, cecinere *nonn. editt.* pfetae *A*, pfete *L* 36 angelo *P* cicinit *A* propheta crata *T corr. m. 2*, pperate *A Cant.*, properate *E*, properat amariae *K cf. Pros.* 37 dictum est *Ald.* fidis $T^1L^1Z^1$ utrumq; *L* uelle sidereum *L*

Sidereum mox implet onus, rerumque creator
Nascendi sub lege fuit. stupet innuba tensos
Virgo sinus gaudetque suum paritura parentem.
Iamque nouem lapsis decimi de limine mensis
Fulgebat sacrata dies, cum uirgine feta
Promissum conpleuit opus: uerbum caro factum,
In nobis habitare uolens. tunc maximus infans
Intemerata sui conseruans uiscera templi
Inlaesum uacuauit iter: pro uirgine testis
Partus adest, clausa ingrediens et clausa relinquens.
Quae noua lux mundo, quae toto gratia caelo?
Quis fuit ille nitor, Mariae cum Christus ab aluo
Processit splendore nouo? uelut ipse decoro
Sponsus ouans thalamo, forma speciosus amoena
Prae filiis hominum, cuius radiante figura

39 s. cf. Claudian. app. p. 201 (carm. pasch.) 43 cf. Iob. 1, 14 51 cf. Psalm. 18, 6 52 cf. Psalm. 44, 3

38 sideum *A*, sideriū *F corr.*, sideritum *H*, sydereum *T* inplet *T* compleuit (mox *om.*) *Parrh.* honus *ACF*[1] reremque *Z* 39 nascendo *Reg. 1* stupet *L*, stupit *Z*[1] tensos *T*[1] tinsos *corr. m. 2*, tensos *cum gl.* plenos *H*, plenos *CK*[1] (*sequ.* tensos) *ST* 40 gaudetq; *T corr. m. 2*, clauditque *Burm. coni.* sum *A* partem *A* 41 *post* nouem *ras. uerb. in E* decimi *s. l. LZ* labsis *Z* de] sub *g* limine *A*, limite (te *corr.*) *E* ł limite *in mg.*, liimine *T*, lumine *cod. Arntz. Poelm. in mg. Fabr. al., fort. recte cf. Pros.* 42 sacra *K* diis *T* menses *LZ* foeta *ADEF GPRS* 43 pmisum *A* factum est *O*(?)*f Ald.* tum *G*(?) infas *T corr. m. 2* 45 consecrans (ˊ ł conse*r*uans *in mg.*) *A* 46 inlessumq; *A* iter] opus *P* 47 clausam *D* et] *om. A* relinguiens *A* 48 *in mg. LZ*[2] que *T*[1] qua *m. 2* gaudia gratia *Reg. 1 Z* 49 quiˢ *K* Mariae *ex* Maria *corr. F*[2] albo *A* 50 spelendore *K* uelud *A* decore *V Cant.*, decora *Spir. Fabr.* 51 thalamus *T*[1] -os *corr. m. 2* formas *T* 52 filiis *TA* (l *in ras.*) *Reg. 1* (*m. 2*) *cg*, natis (ˊ filiis) *I*, natis filiis *G*, ////// *L corr. m. 2*, natis *rell.* radiente *A*, radiente *K*

Blandior in labiis diffusa est gratia pulchris.
O facilis pietas! ne nos seruile teneret
Peccato dominante iugum, seruilia summus
Membra tulit Dominus, primique ab origine mundi
Omnia qui propriis uestit nascentia donis
Obsitus exiguis habuit uelamina pannis;
Quemque procellosi non mobilis unda profundi,
Terrarum non omne solum, spatiosaque lati
Non capit aula poli, puerili in corpore plenus
Mansit et angusto Deus in praesepe quieuit.
Salue, sancta parens, enixa puerpera regem,
Qui caelum terramque tenet per saecula, cuius
Nomen et aeterno conplectens omnia gyro
Imperium sine fine manet; quae uentre beato
Gaudia matris habens cum uirginitatis honore
Nec primam similem uisa es nec habere sequentem:

58 cf. Terent. Eun. II 2, 5, de Phoen. 19 63 cf. Verg. Aen. V 80 65 cf. Verg. Aen. I 279, 609; Anth. lat. 718, 2 R.

53 labis *A*, labris *Parrh.* pulcrhis *E* 54 seruilae *T* 55 pecato *A*, pecato *F*, peccato *ex* peccata *E* dominan*te (n$_2$ *corr.*) *E*, damnante *quidam iun. cum Parrh.* 56 membra summus *A* primiqu/// *D*, primaque *V*, primaq; *l* 57 qui uestit pr. *A* propris *Γ*, ᵖpriis *E corr. m. 2* uescit *T*, uestiit *P* donis quemq; pcellosi *A*, dom' *P* 58 *om. T* exsiguis *A* uelamine *b corr. m. 2* 59 pcellossi *A*, procelloso *L*, procelloso *Z* non n*bilis *F*¹ *corr. m. 2*, mobi *in ras. scr. Z* 60 non *s. l. T*² solo *T*¹ solū *corr. m. 2* spatiossaque *A*, speciosaque *Cant.* 61—62 mansit plenus *S*¹ (*in textu*) *b* 62 angusto] exiguo *ad* quiuit *L* 63 saluae *E* enexa *Z corr. m. 2* 64 tenet] regit *Parrh. sched. Poelm.: Remigii paraphrasis est* 65 numen *ACEGH* (u *corr.*) *PS*, n*men *L*, nomen *T cf. Pros.* et] *om. A*, *s. l. LZ* aeternum *T* conplectans *A* giro *AEFGKL*, iure *Wopk. coni.* 66 fineq; *A* que (a *a m. 2*) *T* uentrae *E* 67 habet *T*¹ *corr. m. 2* honoret *A* 68 uissa *A* est *T exp. m. 2*, ē *l* nec primam aut similem uisa es *Parrh.* sec**entem (qu *eras.*) *E*

Sola sine exemplo placuisti femina Christo.
Tunc prius ignaris pastoribus ille creatus
Enituit, quia pastor erat, gregibusque refulsit
Agnus et angelicus cecinit miracula coetus.
Talia Bethleis dum signa geruntur in oris,
Eoi uenere magi saeuumque tyrannum
Grandia sollicitis perturbant nuntia dictis:
Iudaicis nuper populis orientis ab axe
Progenitum fulsisse ducem, hoc caelitus astra,
Hoc stellam radiare nouam. ferus arbiter aulae
Aestuat Hebreae ratus hunc succedere posse
Mox sibimet, qui primus erat: tunc fronte serena
Nubila mentis alens clam mandat ubique requiri
Sicut adorandum, quem tractat fraude necandum.
Quid furis, Herodes? Christum sermone fateris,

83 cf. Verg. Aen. II 595

69 sine exemplo sola *Γ* placuisti placuisti *T* 70 tunc (c matheus) *A* primum *A* creator *C Cant. Reg. 2, 4 cum nonnullis rec.* 71 emicuit *Poelm. in mg. Cellarius al.* qui *TV.* quia] a *in ras. Z*¹, quia (a *eras.*) *P* 72 angelicos *T* caecinit *G* 73 bethlīs *A*, betheleis *F*, b&leis *LZ* signa regum *A* horis *TR* 74 eioi (i, *a m. 2*) *T*, eoi (i eoo *in mg. 2*) *Γ*, eo *A*, eoo *FHb*, eoei *R* uenire *A* saeuumque extimplo *A* magis aeuumque *E* tyrannus *T*¹ *corr. m. 2* 76 *post* iudaicis *ras. duorum uerb. in K* ab] sub *A*, sub *L* axae *TE* 77 pgenitis *T corr. m. 2*, pergenitum *Montep. (s. XVI)* fulsise *A* ac caelitus *Reg. 4* astra *A* 78 stilla *T*, stillam *L*¹ radiare] are *in ras. E*², radiando *in mg. legitur F*² 79 *in mg. E*¹ haestuat *T* hebrea eratus *T*¹ *corr. m. 2* haebrea *A*, hebraee *F* sucedere *A* 80 serana *R* 81 nibula *A* gerens *A*, habens *KL*² (*ex corr.*) *OPRS Reg. 1*, abens *ex* alens *E*² *cum gl.* celans, alans *F* (e *a m. 2*), habens *uel* halens *Z*² *ex corr.* ubique] eumque *in mg. d* 82 adorato dum *T*¹ *corr. m. 2* tractet *Burm. coni.* frude *A* 83 fures *KLZ* herodis *T*, hirodis *A* *in mg adnotatum in A* sedo *quod ad nomen Sedulii pertinere uidetur*

Et sensu iugulare cupis, legemque legendo
Neglegis et regi regum tua regna minaris.
Ne tamen insano careant tua nomina facto,
Patrandum sub honore crucis (sed crimine gentis)
Herodes alius quod tu molire uidebit.
Ergo alacres summo seruantes lumina caelo
Fixa magi sidusque micans regale secuti
Optatam tenuere uiam, quae lege futura
Duxit adorantes sacra ad cunabula gentes.
Thensaurisque simul pro religione solutis,
Ipsae etiam ut possint species ostendere Christum,
Aurea nascenti fuderunt munera regi,
Tura dedere Deo, myrram tribuere sepulchro.

89 cf. Pseudo — Claudian. App. p. 202 v. 17 95 cf. Prud. Cath. XII 62, Iuvenc. I 285

84 et (sed *corr. m. 2*) *TOL*, sed *ABC* iugolare *T*, gugulare *E corr. m. 2*, iugulare (a *ex* e *corr.*) *K*, iugure *R* lengem legendo *A* 85 nec ligis *T*, neglegis *A*, negligis (i, *corr.*) *C*, *om.* L^1 regum] rerum *K* regia *A*, damna *sched. Poelm.*; *uersum abolitum m. 2 restituit in Z* 86 ne (c *eras.*) *ES*, nec *Reg. 4* amen *P* numina *CEFGHO Reg. 4*, numina *L*, munia *Spir. Ald. Poelm.* 87 patrando *A* (& *a m. 2 ut uid.*), patrandū (ū *corr.*) *E* onore *F* crucis (et? *eras.*) *E* cremine *A* 88 herodis *T*, hirodis *A*, herodis *L*, herodes (-es *in ras.*) *Z*, herodesque *nonn. editt.* tum (m *exp. m. 2*) *T* molire (is *a m. 2*) *Z*, mollire *P*, moliri (i, *in ras.*) *R* uidebat T^1 *corr. m. 2*, uideris *Z corr. m. 2*, uidebit (-bit *in ras.*) *R*, uidebis *P Reg. 4 Cant.* 89 summus T^1 *corr. m. 2* seruantis *T*, seruabant *Cant.* lumena *T* 90 fixum *L*, fixa (a *a m. 2*) *Z* magis (s *expunx. m. 2*) *T* magis idusq; *E* sequti *AZ* regalae *LZ* 91 obtatem *A*, obtatam *DPZ*² tenuere] t *in ras.* T^2, tenuaere *G* qua *P* 92 ad sacra *S* conabula *A* gentis *A* 93 thensauros T^1 -is *corr. m. 2*, tesauris *A*, thesauri *F corr. m. 2*, thesauris *rell.* relegione AZ^1, relegione *L*, religione (i, *ex* e) *C*, relligione GH^2T 94 ipse *TA al.* possint *TADE*¹*LO Reg. 1 Z*, possent *rell.* 96 turum *A* mirram *A*, myrram *rell.* tribuere *ex* tribuerunt *R* sepulchrum T^1 *corr. m. 2*, sepulcro (h *eras.*) *H*, sepulchro *plerique*, sepulto *Fabr.*

Cur tria dona tamen? quoniam spes maxima uitae est
Hunc numerum confessa fides, et tempora summus
Cernens cuncta Deus, praesentia, prisca, futura,
Semper adest semperque fuit semperque manebit
In triplici uirtute sui. tunc caelitus illi
Per somnum moniti contemnere iussa tyranni
Per loca mutati gradientes deuia callis
In patriam rediere suam. sic nos quoque sanctam
Si cupimus patriam tandem contingere, posquam
Venimus ad Christum, iam non repetamus iniquum.
Ergo ubi delusum se conperit, impius iram
Rex aperit (si iure queat rex ille uocari,
Qui pietate caret, propriam qui non regit iram)
Ereptumque gemens facinus sibi, ceu leo frendens,
Cuius ab ore tener subito cum labitur agnus,
In totum mouet arma gregem manditque trahitque

100 cf. Verg. Aen. I 609 102 cf. Verg. Aen. III 633
110 cf. Verg. Aen. IX 339 s., XII 7 s.

97 Quur *ELZ* trea *T*, s̃trea *A* quoniam] nobis *e* uita°est (e *med. a m. 2*) *T*, uitæ ē (æ ē *in ras. m. 2*) *F*, uitae *H*¹ *corr. m. 2* est] *om. Reg. 4* 98 tunc *Reg. 4* fidis *T*¹ (*corr. m. 2*) *Z*¹ tempore *A* 99 ds̃ (s̃ *corr. m. 2*) *F* fura (*corr. m. 2*) *Γ* 100 que, *om. A* 101 uirtute] deitate *S* sui] i *in ras. E* ł sua *s. l.* tunc (tum *a m. 2*) *Γ*, tum *A* 102 omnum *T corr. m. 2*, somnium *AZ* contempnere *TE al.*, cõtemne *K*, -re *s. l. R*² iusa *A* ty•ranni (r *eras.*) *E* 103 per *in mg. T*² motati *A* gradientis *T*¹*Z*, -tis *ex* tes *G* duia *K* 104 u (i *a m. 2*) *T* redire *AB*¹*DK*¹*L*¹*Z*¹ 105 contingere tandem *A* posquam *TE*, p'quã *FRΓ* 106 V nim' *E*¹ Iuim' *corr. m. 2* inicum *T*¹ *corr. m. 2*, iniqum *AB* 107 delussũ *A*, derisum *E corr. m. 2*, dilusum *F corr. m. 2* impius *T et al.* 108 siure (i *a m. 2*) *F* quateat *T* 109 caret *ex* carit *K* qui *s. l. F*² 110 ereptumq•• *E* caeu *G* leu *T*¹ *corr. m. 2*, lo (e *a m. 2*) *F* rugens *A* 111 arb ori ener *T*¹ *corr. m. 2* (*in mg.* ab ore *add. m. 2*) •ore (h *eras.*) *H* conlabit' *AR* 112 toto *T* mouit *TE*¹*KL*¹*Z*¹

Molle pecus, trepidaeque uocant sua pignera fetae
Nequiquam et uacuas implent balatibus auras:
Haut secus Herodes Christo stimulatus adempto
Sternere conlisas paruorum strage cateruas
Inmerito non cessat atrox. quo crimine simplex
Turba perit? cur qui uixdum potuere creari
Iam meruere mori? furor est in rege cruento,
Non ratio; primosque necans uagitus et audens
Innumerum patrare nefas puerilia mactat
Milia plangoremque dedit tot matribus unum.
Haec laceros crines nudato uertice rupit,
Illa genas secuit, nudum ferit altera pugnis
Pectus et infelix mater (nec iam modo mater)

117 cf. Lucan. II 108 s. 125 cf. Ovid. Art. am. II 93

113 trepidequae T^1 *corr. m. 2,* tripidaq; *A* que *s. l. Γ* pignera *plerique* faete *A,* foete *uel* foetae *rell.* 114 nequ*am (i *eras.*) *A,* nequicquam *B,* nequi*quam (c *eras.*) *EK,* nequaquam *c,* nec quidquam *Arntz.* et *om. B* conplent *DG* ballatibus *A,* ballantibus *Reg. 4* 115 aut *T,* haut *ΓKLZ* (h *a m. 2*) *Rem.,* heu *A,* haud *rell.* secus] decus *P* herodis *T,* hirodis *A* 116 conlissas *A* paruolorum *T,* paruulorum *AP* (ul *eras.*) *L,* par*u*orum (u, l *eras.*) *Z cf. Pros. et v. III 215* 117 immerita *nonnulli rec. adprob. Barthio Wopk. al.* nec *L,* ñ *in ras. Z²* c*essat *A* atrux *A* cremine *A* simplix *T,* semplex *A* 118 Cur sic turba perit uixdum p. c. *T repugnante Prosa* quur *ELZ* fix *A* quix (ui *a m. 2*) *B* uix tum *PΓZ²,* dum uix *S* 119 mori] ri *in ras. F* furorēst (st *corr.*) *E, post* est *ras. unius uerbi in Z* in *in ras. Z²* 120 primus T^1 (que *s. l.* T^2) necans *in ras. Z²* n. u. audensq; *in ras. C* uagitos *LZ* non ratio, primisque hostis uagitibus audet *Cellarius coni.,* primosque uetans uagitus *Vonckius,* non ratio, patrare nefas (*omissis cet.*) *Barthius,* p. negans u. *uel* primisque necans uagitibus audet *Arntz.* 121 *et* 122 *in mg. C* in numerum *T, defendit Wopk.,* innumer*ū (a *eras.*) *F* audent *L,* -ns *in ras. Z²* mactant (n *expunx. m. 2*) *T* 122 milia tum *Reg. 1* plangoremque] luctumque *T Reg. 1,* luctum pl. *A cf. v. 130, fort.* tum luctumque *uel* luctum tumque 123 h**ec *K* crinis *T* nutato *A,* nodato *S* rumpit *d* 124 genas ecuit *T* secuut *A* feret *T* 125 et *om. Z post* infelix, mater *om. R* iam *om. A*

Orba super gelidum frustra premit ubera natum.
Quis tibi tunc, lanio, cernenti talia sensus?
Quosue dabas fremitus, cum uulnera feruere late
Prospiceres arce ex summa uastumque uideres
Misceri ante oculos tantis plangoribus aequor?
Extinctisque tamen quamuis infantibus absens,
Praesens Christus erat, qui sancta pericula semper
Suscipit et poenas alieno in corpore sentit.
Ast ubi bis senos aetatis contigit annos,
Hoc spatium de carne trahens, aeuique meatus
Humana pro parte tulit, senioribus esse
Corde uidebatur senior legisque magistros
Inter ut emeritus residebat iure magister.
Nec mora (quas etenim uolitans per tempora mundus
Nouit habere moras?) usus maiore iuuenta,
Sex quasi lustra gerens placidam Iordanis ad undam

127 cf. Verg. Aen. IV 408 s., Prud. Perist. V 421 139 cf. Verg. Ge. III 110, Iuvenc. IV 395

126 orbata *A Rem.* gilidum *A* frutra *Γ* uuera *T* ubernatum *K* 127 tum *ex* tunc *E*, nunc *cod. Arntz. m. 1* cernenti] enti *in ras. C* cernent italia *E* 128 quos uidebas *A*, ue *ex* ui *KL* dabas *ex* debas *E*, dabas (da *in ras.*) Z^2 fremitos *T*, pmitus *A*, gemitus *L*, fremitos *Z corr. m. 2*, gemitus *sched. Poelm.* 129 propiceris arcem *T* arte A^1P uideris *T* 130 miscere *b* clamoribus O^1 aequor] uastam — aethram *coni. Arntz.* 131 que *s. l. Γ* abens T^1 *corr. m. 2* 132 qua *Wopk. coni.* 133 suscepit TL^1Z^1, suspicit *Fabr.* pectore *c* 134 ubi senos (s *a m. 2*) *F* contegit AZ^1 135 trahent seui T^1 *corr. m. 2*, trachens *A*, trahit *S* meatos TZ^1, meatus (us *in ras.*) *H* 136 humane *E*, *post* humana *ras. 1 uerbi in H* p *s. l.* L^2 tullit pparte *A* 137 magistros (e *eras.*) *T*, magistros (i *eras.*) *A* 138 ut] & *S* meritus (e *a m. 2*) *T* residebat *ex* resedebat *E* 139 næc *A*, ne *E* uolitas (n *a m. 2*) *Z* tartara *T corr. m. 2* mundus *E*, -us *in ras. F* 140 *in mg.* K^1 ussus *A* maiore *ex* maiora *EFT* iuuentute *A*, senecta *cod. Arntz.* 141 und{ (dam *a m. 2*) *T*

Venit ut acciperet hoc, quod dare uenerat ipse.
Hunc Baptista potens ut uidit ab amne Iohannes,
Quem matris dum uentre latet nondumque creatus
Senserat obstruso iam tunc sermone prophetes
Vt muto genitore fluens, cui munera linguae
Post noni taciturna diu spiramina mensis
Parto redduntur nato, mox praedicat: agnus
Ecce Dei ueniens peccatum tollere mundi.
Tollere cum dicit quod non habet, hoc mihi tollit:
Non mala ut ipse gerat, sed ut ipse nocentia perdat.
Qualiter in medias cum lux praeclara tenebras
Funditur et proprium non obfuscata serenum
Decutit expulsas inlaesis uultibus umbras,
Sic delicta fugans Saluator nostra gerendo
Tersit et adtactu procul euanescere iussit.
Tunc uada torrentum simplex ingressus aquarum,
In se cuncta lauat nostrae contagia uitae

142 accipere T^1 *corr. m. 2*, acciperit L^1 143 babtiza *A* iohannis *TAL¹Z* 144 latit Z^1, latens *Reg. 1* nondumque] que *s. l.* E^2 145 obstrusso *A*, abstruso *b*, obstructo *g* tum *KLPSTZ* prophetis *T*, prophetes (ł tę *s. l. m. 2*) *Γ*, ꝑfetis *A*, ꝑphetis *P Reg. 4*, ꝑfete* *C*, ꝑphetę (ł tes *s. l. m. 2*) *F*, prophetae *GHO sched. Poelm.*, propheta *ed. Lips.* 146 et muto *l 2* (*Laur. 2 s. XV*) fluiens *A*, cluens (clu *in ras.*) *L*, fruens *c Parrh.*, silens *Nebriss. coni.* 147 noni *in ras. A*, *s. l. Z* tacitura *Cant. Ald.* 148 edito *TPRS Reg. 1*, ædito *Ab*, partu *BC* (*ex* to) *DF¹GH¹L¹* reddita sunt genito nato *f* nati *a* (*corr.*) *c* 149 cum] dum *Parrh. sched. Poelm.* 150 cum n̄ habet n:qđ *A* michi *B* tollet *TKL¹TZ*, tullit *A*, tolli *R* 151 ferat *Parrh. sched. Poelm.* 152 dum *FK²P Spir. Fabr.* 153 fonditor *T* proprio—sereno *BC EFGHS Reg. 1 Cant. cf. ind. sub acc.* sufuscat̃ *A*, offuscata *T* o*fuscata (b *a m. 2*) *E*, obfuscata *plerique* 154 deducit *T*, decut& Z^1, discutit *m* expulsus *G* inlessis *A* 155 dilicta nostra *A* saluator noster *A* 156 et] it T^1 *corr. m. 2* adtactu *L*, attactu (t$_i$ *in ras.*) *Z*, adtactu *b*, attacto TS^1, tactu *A*, a tactu *BCDE* (*in ras. 2*) *FOPRT*, at acta *V* euaniscere *T*, euanescire *S* 157 tum in *Nebriss. coni.* uada* *K* semplex *A*, supplex *c* 158 labat *T*, lau*at (d *eras.*) *F* ł -uat *in mg. m. 2*, lauit *Reg. 4 Cant.*, lau*it *b* nostra T^1 *corr. m. 2*

Ipse nihil quod perdat habens, sanctoque liquentes
Corpore mundauit latices famamque beauit
Gurgitis et propriis sacrauit flumina membris.
Senserunt elementa Deum, mare fugit, et ipse
Iordanis refluas cursum conuertit in undas.
Namque propheta canens: quidnam est, mare, quod fugis, [inquit,
Et tu, Iordanis, retro quia subtrahis amnem?
Ergo ubi flumineum post mystica dona lauacrum
Egrediens siccas Dominus calcauit harenas,
Confestim patuere poli, sanctusque columbae
Spiritus in specie Christum uestiuit honore
Mansuetumque docet multumque incedere mitem

13

164 cf. Ps. 113, 5

159 nichil *B* tergat *coni. Nolte sed cf. v. 151* liquentis *T* 160 in corpore *A* famāq· *Γ* (l limphamq; *m. al.*), limphasque *A*, limphaque *C*, lim *in ras.* s *a m. 2 E*, lymphasq; *GH*, limfasq; *FST*, limfamque *KLZ*² (*s. l.*) *R*² *in ras.*, fontemque *b* 161 proprii *B* flumina] f *a m. 2 T* membr* (a *eras.*) *A*, membris *BC* 162 senseruntque *Γ* (erq; *in ras. m. 2*) *DF*¹*GH*, *post* senserunt *ras. in C*, sensere *e* elimenta *T*¹*AZ*¹ mare *s. l. B*² fugit mare *c* fuit *C* 163 Iordanes *Γ Reg. 1 a m. 1, post* Iordanis *ras. in E* refluans (*expunx. m. 2*) *F*, refluans *LZ*², refluens *Z*¹ (*ut uidetur*) *Ambros. H 80 saec. XV*, reflues *Rem.* mutauit *ed. Lips.* 164 *post v.* 165 *in mg. adiec. A*² quid *T*, -nam *s. l. C*², quinam *cod. Arntz.* mare] tibi *T* regis *A*² quare fugisti *Reg. 4* fugisti *D* inquid *TELSZ* 165 quia] quid *Γ*² (*in ras.*) *CDF*²*KOPRTZ*², qui* (d *a m. 2*) *L*, quare *B corr. m. 2*, qua* *E* subtrais (h *a m. 2*) *TH*, retrahis *Z*¹ *corr. m. 2* amnē* *E* 166 fulmineum *B* fluminei — lauacri *CDF*² (*in mg.* fluminei *add. m. 2*) *GH* (*ex corr.*) *al.* mystica *T*, mistica *plerique* 167 dominus siccas *B Reg. 1* 168 *post* confestim *ras. in E* polis (s *expunx. m. 2*) *T* sc*sque (o *uel* u *eras.*) *T* 169 speciem *TBZ*¹ (m *eras.*), sp&iae *P* inuestiuit *Vonck. coni.* honorem *T* 170 mansuitumque *T*, mansuetumque|q; *A* docens *f* multum mitemque incidere *A*, mitemque incedere, mitem *uel* humilemque incedere, mitem *Wopk. coni.*

Per uolucrem quae felle caret, Natoque uocato
Voce Patris triplici Deus ex ratione probatur,
Quod Pater et Natus, quod Spiritus est ibi sanctus,
Quo manet indignus qui non numerauerit unum.
Inde quater denis iam noctibus atque diebus
Ieiunum dapibus, sacro Spiramine plenum
Insidiis temptator adit doctusque per artem
Fallaces offerre dapes: si filius, inquit,
Cerneris esse Dei, dic ut lapis iste repente
In panis uertatur opem, miracula tamquam
Haec eadem non semper agat, qui saxea terrae
Viscera frugiferis animans fecundat aristis
Et panem de caute creat. hac ergo repulsus
Voce prius hominem non solo uiuere pane
Sed cuncto sermone Dei, labefactus et amens,
Altera uipereis instaurans arma uenenis
Cum Domino montana petit cunctasque per orbem
Regnorum monstrauit opes: haec omnia, dicens,

177 cf. Verg. Ge. I 122

171 que *T*, qui *ex* quae *K* uelle *Γ* caret (re *a m. 2*) *T* uacato *T*, cato *A* 172 ueoce *A* tripliciq; *B* ex] *om. A* probatus *B*, uocatur b^1 *corr. m. 2 in mg.* 173 natos *T* 174 quo* (d *eras.*) *Z* honorauerit *ADΓ*^{2} (*in mg.*) E^1GH *Cant.*, orauerit (o *in ras. m. 2*) *C* honorau unũ F^1 175 adq· *T* 176 inium *T corr. m. 2*, ieiun*um (i *eras.*) *D*, geiun*um *E*, ieun*um (i *eras.*) *HZ* 177 sidiis (insi *in mg. add. m. 2*) *T* temptatur *T* ad*it (i *eras.*) *Z* arte *P* 178 allacis T^1 *corr.* -ces *et in mg. add.* fal *m. 2* dapis P^1 *corr. m. 2* inquid *TELZ* 179 cerneres *corr. in* cerneris *K*, crederis *c* dei *s. l.* K^2 180 pan** *P* 181 sax*ea *F*, saxa (a_2 *in ras.*, e *a m. 2*) *Z* haec non semper agat Dominus *Poelm.* (*corr. in mg.*) 182 uistera T^1 tiferis *Γ*, frugiferi*s *P*, fructiferis *e Spir. Fabr. al.* foecondat *A*, fecund& *P* arestis *T*, arrestis *A* 183 cau*te E^1 haec T^1 *corr. m. 2* 184 solum $AG^1H^1T^1$ panem (m *expunx. m. 2*) *T* 185 iuncto *g* labefactus] b *corr. T* amans F^1, mestus *A* 186 uiperis *A* instauras *G* arma uenenis] T^2 lubricus artis *a m. 1 cf. III 189* 187 cunctaque (s *a m. 2*) *L*

Me tribuente feres, si me prostratus adores.
Quantum peruersus, tantum peruersa locutus:
Scilicet ut fragilis regna adfectaret honoris
Qui populis aeterna parat, monstrumque nefandum
Pronus adoraret, cuius super aethera sedes,
Terra pedum locus est, quem nullus cernit et omnis
Laudat in excelsis submissa uoce potestas.
Christus ad haec: tantum Dominum scriptura Deumque
Iussit adorari et soli famularier uni.
His quoque deficiens congressibus audet iniquus
Ter sese adtollens animo perstare superbo,
Terque uolutus humo fragili confidere bello.
Tunc adsumpsit eum sanctam sceleratus in urbem,
Et statuens alti supra fastigia templi:
Si natum genitore Deo tete adseris, inquit,

193 cf. Prud. Perist. X 253 199 cf. Verg. Aen. IV 690
202 cf. Verg. Aen. VIII 366

189 mer&ribuente *L* seris *T*, feras F^1 adoris *T*, adoras *e* 190 tantum] quantum *ed. Lips.* locutus ~ *A*, loquutus *KL*, loquitus *Z corr. m. 2* 191 fragilis regna—honoris *TA Reg. 4* b^1 fragiles *CEG²L² Reg. 1* adf∗ectar& *F* regni — honores *plerique* 192 populus *ex* populis *F*, populi *P* par& (*corr. m. 2*) *CF* 193 *in mg. adi. C* sep *F* haethera *A*, &thra *R* sedis *TL PZ*, sed& *C* 194 omnes T^1 195 submisa *A* 197 adoraret *T*, adorare et *KL* famulari et *T* famulari &ero *A*, famulari eruni *K* illi *S* (*in ras., Arntz.*) uni *c* 198 dificiens *A* congresibus *TA* ardet *Reg. 4* iniqus *A*, iniquis K^1 *Cant.* 199 se *T* adtollens] d *ex* e *E* perstare (t *a m. 2*) *T*, ꝑtare *A* *Reg. 4*, pestare *Z* superb∴ *A* 200 terre T^1 terrę *corr. m. 2* humo *F s. l. m. 2* fragilli *A* considere *cod. Arntz.* bellum T^1 201 tunc *ex* tum *C* scā Z^1, sanctum *H* 202 supra] ra *in ras. E*, super *PR* 203 ginitore *T* te *TA*, te *E*, d&e *K*, tu te *cod. Arntz. Parrh.* inquid *TAL*

Inpiger e summo dilapsus labere tecto.
Nam scriptura docet de te mandasse Tonantem,
Angelicis subuectus eas ut tutior ulnis,
Ad lapidem ne forte pedem conlidere possis.
O quam caeca gerit nigro sub pectore corda
Mens tenebris obscura suis! hunc ardua templi
Culmina et erectae quamuis fastigia pinnae
Credidit in praeceps horrescere, maxima summi
Curuauit qui membra poli caelosque per omnes
Vectus in extremae discendit humillima terrae,
Inferiora petens et non excelsa relinquens.
Dixerat, et ualidi confossus cuspide uerbi,
Quod temptare suum Dominumque Deumque nequiret,
Victoris fugit ora gemens. tunc hoste repulso
Caelicolae adsistunt proceres coetusque micantes,
Angelici Christo famulantur rite ministri.

215 cf. Verg. Aen. I 81

204 inpeger *T*, impier *A* impiger e (ger e *in ras.*) *R* e] *s. l. I*²*Z*, *om. C* sumo *E* dilapsus *TI*²*F*¹*PRb*¹, delapsus *ADG*, dimissus *CL*¹*ZY*, demissus *E* (l delapsus *s. l.*) *HKS Rom. cf. Rem.* 205 mandas*se *A* mandasseonantem (se *in ras.*) *E* thonantem *T* 206 subiectus *Reg. 4* totior *T*, tuor (ti *a m. 2*) *R* 208 geret *T* pecture *T* 209 oscura *K* 210 fastigia *ex* festigia *F* pinae *T corr. m. 2* 211 crededit *T* orriscere *T*, horriscere *Z* summi] ummi *eras. in R* 212 curauit *T*, curauit (' l curuauit) *A*, curauit *F*¹*L*¹*Z*¹, curbuit *b* poli] *s. l. K*² omnis *F*¹*Z*¹ 213 uictus *K*¹ extrema *T*¹ *corr. m. 2*, extrimae *A* discendit *T*¹*AKLZ*, descedit (n *a m. 2*) *R*, descendit *rell.* 214 inferiora terrae *A* poetens *K* et *TAE*¹*FLO Reg. 4*, s& *K*, sed *rell. cf. Pros.* relinque *T corr. m. 2*, reliquens *K* 215 ua*lidi (l *eras.*) *H* confusus *T*, confussus *F*¹, perfossus *g* cospite *A*, cospide *Reg. 4* uerbi *F* 216 dnm dmque *T Reg. 4*, dm dnmq; *A* nequirit *S*, nequisset *Reg. 4*, requirit *Parrh.* 217 hora *T*, æra *T* fugitur armis amens (' l gemens) *A* hoste] ore *P* 218 caeliculae *T* proceris *T* coetosq· *T* micantis *TA* 219 angelici et *Ald.* rite] iure *cod. Arntz.*

16

Protinus ergo uiros ex piscatoribus aptos
Humanas piscari animas, quae lubrica mundi
Gaudia sectantes tamquam uaga caerula ponti
Caecaque praecipites tranant incerta profundi,
Discipulos iubet esse suos talesque supernae
Conciliat uitae, quos non uentosa loquendi
Gloria nec uana de nobilitate superbus
Sanguis alat sed fama tacens, humilique refulgens
Mente nitor caelo faciat de plebe propinquos.
Namque stulta potens elegit et infima mundi
Fortia confringens Deus et sapientia perdens.
Quin etiam celerem cupiens conferre salutem
Orandi praecepta dedit, iudexque benignus
Indulgenda peti breuiter iubet, ut cito praestet,
Sic dicens: orate patrem, baptismate nostrum,
Iure suum; propriumque homini concessit honorem
Et quod solus habet cunctos permisit habere.

220 piscatori**b: (is *eras.*) *A* *uers. om. Reg. 4* 221 piscare *b* qui *c* 222 sectantis T^1 *corr. m. 2* cerola *L*, querula *A* uada caerula *Cellarius* 223 caecaquae (a *exp. m. 2*) *T* praecipitis $TE^2PR^2VT^2b$, praecipites *L* tranant *T*, tranunt(?) *A*, tranent *Reg. 4*, -a$_2$- *in ras. L* 224 *post* iubet *ras. 1 uerbi in H* talisque Z^1 225 concili& *Z corr. m. 2* uentusa *T*, uentuosa *A*, uentosa *in ras.* S^2 226 grátia (ˊ gloria *in mg.*) *A* superbos *L* 227 alit *LZ* 228 facit *A* de*plebe (b *eras.*) *A* propinquus T^1 *corr. m. 2* 229 nam qui *A*, n. qui* (a *eras.*) *F*, namq*** *R*, n. quoque *ed. Lips.*, n. quae *Fabr. Cell. al.* namstulta *S* stulta] infirma *Fabr.* eliget *T* 230 *post v.* 231 *in T* confungens (u, d *a m. 2*) *E*, constringens *d* prodens *O fort. a m. 1* 231 caelerẽ (˜ *a m. 2*) *T*, celebrem *P* confer*re (e *eras.*) *E* 232 precepta *T* indexque *Vonck. coni.* 233 petit (*exp. m. 2*) *T* p̄uit̃ *A* iubat F^1 *corr. m. 2* caeto *T* prestet (e, *a m. 2*) *T* 234 in bapt. *cod. Arntz.* babtismate *A* uestrum *ed. Lips.* 236 *in mg. adi.* T^2 permissit *A* haberae *A* .... R NOSTER QVI ES IN CAELIS *T cum rell.* (PATER), *incipit oratio dominica Pater ect. A*

Qui dominum caeli patrem memoramus, in ipso
Iam fratres nos esse decet nec origine carnis
Germanum tractare odium, sed spiritus igne
Flagrantes abolere doli monumenta uetusti
Atque nouum gestare hominem, ne forsan ab alto
Degenerent terrena Deo, cui nos duce Christo
Fecit adoptiuos caelestis gratia natos.
Sanctificetur ubi Dominus, qui cuncta creando
Sanctificat, nisi corde pio, nisi pectore casto?
Vt mereamur eum nos sanctificare colendo,
Annuat ipse prior, sicut benedicier idem
Se iubet a nobis, a quo benedicimur omnes.
Adueniat regnum iam iamque scilicet illud,
Morte uacans et fine carens, cui nulla per aeuum

237 dm̄n *T exp. m. 2*, dm̄ *A* patrem caeli *KLPSTZ* 238 nos fratres *AR* dicet *TZ*¹, dicit *L*, debet *A* iam d. nos esse fratres *Reg. 4* canis *E* 239 tractaret *T*, tractare (ˣ ł gestare *in mg.*) *A*, tractari *L*¹*Z*², gestare *DE*² (*ex corr.*) *F* (ł tractare *in mg. m. 2*), sectare *O*¹, sectari *Reg. 2 dfg* hodiū *A*, odio *ex* odium *H* 240 flagrantis *T*¹ (*corr. m. 2*) *Z*¹, flagrantes (es *in ras.*) *E*² obolire *T*¹ abolire *corr. m. 2* monumenta *TE*¹*F*¹*K*¹*L*¹*R*¹*Z*¹, monimenta *rell.* 241 adque *Tb*¹ forsitan *A* 243 facit *A* adoptiuos] -p- uo *corr. m. 2 T* gloria] ł gratia *F*² 244 SANCTIFICETVR NOMEN TVVM *T cum rell.* santificet ur *T*, sanctificatur *Sc*² *cod. Arntz. Cant. Spir. Poelm. Fabr.* dn̄s ds̄ *A* 245 corpore *T Reg. 1*, pectore *rell.* 246 um *P corr. m. 2* mereamor *T*, meriamur *A* 247 annuat *T*, anuet *A*, annuat *in ras. K*, adnuet *L*, annuit *Reg. 4*, annuet *Spir. Poelm. al.* prius *T corr. m. 2* sicut] sic *P* benedici heridem *T* (heredem *corr. m. 2*), -ier *in ras. Z*² 248 se] sic *g* iubeat *T*¹ (*exp. m. 2*) benedicimus *Reg. 4* 249 ADVENIAT REGNVM TVVM *T cum rell.* aduenia *AE*¹ regnum tuum *A*, regnum caeleste *Parrh.* iamque (nam *a m. 2*) *T*, iamiam quoque *V cod. Arntz. cum nonn. editt.* scilicit *T*¹ 250 orte *T corr. m. 2* uicaus *K corr. m. 2*, uacas *Z*¹ euum *T et al.*

Tempora succedunt, quia nescit tempus habere
Continuus sine nocte dies: ubi principe Christo
Nobile perpetua caput amplectente corona
Victor opima ferens gaudebit praemia miles.
Hoc iugibus uotis, hoc nocte dieque precemur,
Illius ut fiat caelo terraque uoluntas,
Qui nusquam uult esse nefas hostemque nocentem
Vtque polo sic pellat humo, ne corpora nostra
Tamquam uile solum saeuus sibi uindicet hydrus;
Sed qui cuncta fouet plena pietate redundans
Omnipotens animas pariter conseruet et artus:
Altera pars etenim caeli sumus, altera terrae.
Annonam fidei speramus pane diurno,
Ne mens nostra famem doctrinae sentiat umquam

sec ydrus?

251 ſ.mpora *T* e *a m. 2* succidunt *A*, succedent *EL*, succedent *KL¹RZb Spir. Poelm. Fabr. al.*, succedant(?) *O* quod *AE¹*, qui* *Z* tempus quia nescit *Sc* 252 continus *C* ne (si *a m. 2*) *Z* dies ÷ *A* 253 nubile *A* perpetuae *T¹ corr. m. 2*, perpetue *H¹* capud *A*, caput* *K* amplectante *AR*, am- *in ras. K²* coronam *AD* 254 meles *A*, milis *L¹Z¹* FIAT VOLVNTAS TVA SICVT IN CAELO ITA ET IN TERRA *T cum rell.* (*pro* ita, est *in A, om. al.*) 255 ho^c (c *a m. 2*) *T* iugibus hoc *Ald. sched. Poelm.* precibus *Cant.* noctu *A Reg. 4* diemque *T* praecemus *TZ* 256 ipsius *cod. Arntz.* fiat uoluntas *A* caeloq; *S* terraeque *Z* 257 numquam *T corr. m. 2* nocentem] malignum *Cant.* 258 utquae *T exp. m. 2* ut caelo *Ald.* sit *T¹ corr. m. 2* homo *D*, *post* humo *ras. in K* ne *in ras. K* 259 solo *T* uendicet *AC²*, indicet *Reg. 1*, sibi uendic& *L corr. m. 2* y drops *T¹* -us *corr. m. 2*, hilidrus *A*, hydros *EG*, hedrus *F*, idrus *KLZ*, ydrus *PT*, idros *b* 260 sequi *E* fouens *L corr. m. 2* redundans pietate *A* 262 atq; altera *S* 263 PANEM NOSTRVM COTIDIANVM DA NOBIS HODIAE *T* (cottidianum *uel* cotidianum, hodie *rell.*) annunam *T¹ corr. m. 2* speremus *C²E²* *cod. Arntz.* diurno pane *A* 264 mens ne *a d* fame *T*, famen *ES¹* senti& *P* umqua* *T*

A Christo ieiuna, suo qui corpore et ore
Nos saturat simul ipse manens uerbumque cibusque.
Dulcia nam Domini nostris in faucibus haerent
Eloquia exuperantque fauos atque omnia mella.
Debita laxari qui nobis cuncta rogamus,
Nos quoque laxemus; proprii nam cautio uerbi
Spondentes manifesta tenet, grauiusque soluti
Nectimur alterius si soluere uincla negemus:
Incipietque pius decies millena talenta
Dimittens Dominus, si nos adfligere propter
Denarios centum conseruum senserit ullum,
Tradere confestim tortoribus, inque feroci
Carcere constricti non permittemur abire,
Donec cuncta breuem reddamus adusque quadrantem.
Non quia nos Dominus, lucis uia, semita pacis,
In laqueos temptantis agat, sed cum mala nostra
Deserit, ire sinit. nam quisquis retia mundi

268 cf. Verg. Ge. IV 101

265 cena *corr. in* ieiuna T^2, ieiunos *A* suoq$\overline{////}$ Z^2 pectore *Wopk. coni.* ore uerbo *D* 266 cibumq · *T*, cibusq; *in ras. K* uerbiq; cibiq; *Z* 267 nāq; dī c^2 *post* nostri *ras. 1 uerbi in K*, in nostris *g* fauci**bus (li *eras.*) *F* herent *T cum plerisque* 268 exuperant] q *adiec.* T^2, q; *in ras. in K*, quę *b* exuberantq; Z^1 adque *TE* et dulcia *cod. Arntz.* 269 ET DEMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA SICVT ET NOS DEMITTIMVS DEBITORIBVS NOST ... *T*, dimitte — dimittimus — nostris *rell. praeter A* (Et dimitte nobis debita nostra) laxari** *A* qui* (d *eras.*) *LZ* nobis qui *cod. Arntz.* 270 propria K^1 *corr. m. 2* n$^{\tilde{a}}$ (ā *a m. 2*) *F* 271 spondentis *TL*, sondentes *P* soluta T^2AE^1 272 nectimor TL^1Z^1, neccemur *A* uinc*la (u *eras.*) *F* negemus *TCE*^{1} *Reg. 1 ce*, negamus *rell.* 273 incipitq; L^1 ^{cl}dies *R* milena *A* thalenta *T* 274 demittens *T*, dimittens (i$_1$ *in ras.*) *H* adfigere K^1 275 denarius *T* cum seruum *T* ullum] unum *cod. Arntz.* 276 indiq; *A* 277 carchere *T* permittimur TL^1Z, permittit^{m}ur *A*, permittamur *DHR* ab*ire (h *eras.*) *Z* 278 breuem] leuem *Vonckius coni.* quadrante *T* 279 ET NE NOS INDVCAS IN TEMPTATIONEM *T cum rell.* 280 temptantes *K* aget T^1 agat *corr. m. 2*, agit $L^1Z^1O^1P$ (*corr.*) *cf. Pros.* 281 deseret E^1 *corr. m. 2* quisquis ouis retia m$\backslash$ *T*

Deliciosa sequens luxus et gaudia blandae
Perditionis amat, Deus hunc, uirtutis amator,
Linquit, et ingreditur qua se temptatio ducit.
Ab hac ergo pedem retro faciamus et artum
Corde petamus iter, tenuis qua semita monstrat
Ire per angustam regna ad caelestia portam.
Si cupimus uitare malum, debemus adire
Sectarique bonum: hic quia liberat, ille trucidat;
Hic alit, ille necat. nam quantum sidera terris,
Ignis aquis, lumen tenebris, concordia bellis,
Vita sepulturis, tantum bona longius absunt
Dissociata malis. dextrum quicumque necesse est
Aut laeuum gradiatur iter. sed dextra bonorum
Semita conspicuos uocat in sua gaudia iustos
Inque tuos, patriarcha, sinus: at laeua malorum

285 cf. Paul. Nol. XXI 37 286 cf. Verg. Aen. I 418, XI 524
287 cf. Iuvenc. I 717 296 cf. Verg. Aen. VI 542

282 diliciosa *A* 283 hinc *P* 284 linquid *TDL* (d *in ras.*), linquet E^1O^1Z ingreditor *T* quo *A* si T^1Z^1 temptio *R* ducet *T fort. recte cf. Pros.* 285 nos hac *Cell. suadente cod. Lips.*, ex hac *g* abducamus *Cell. Grun. Arntz.*, *an* referamus ? Iugibus hanc igitur studiis uitemus et arctum *Poelm. Fabr. al.* 286 pe*tamus *E* inter *T* 287 ad *s. l. LZ* porta *T* 288 SED LIBERA NOS A MALO *T cum. rell.* debus (em *a m. 2*) *T* debemus adfectare q bonum *A* 289 sectare *corr. in* sectarique *E* qui *A*, quia (a *corr. m. al.*) *E*, quia *in ras. F cf. de Sed. poet. uit. p. 117* leberat *L* illic trucidat *A* 290 alet *T*, ait F^1 illic negat *A* sydera ***** (terra ? *eras.*) *D* 292 uita] uiui *A* sepulturis] ur *in ras. T* baona *A* longuius *A*, -us *ex* ais (?) *C*, *post* longius *ras. 1 uerbi in K* *abunt (h *eras.*, f *a m. 2*) *T*, abeunt *L*, s *corr. in Z* 293 desociata Ab^1, dissociata *Z* malo *Reg. 4* cuicumque *LZ* (*corr.*) *R* (c_1 *a m. 2*) c^2 *codd. Arntz. et Lips. Fabr. al.*, quemcumque *P*, unusquisque *Ald.* est] *om. cod. Arntz.* 294 ut *O* leuum *T cum aliis* dextera *A* 295 gaudia *ex* gaudea *A* 296 inquid *T exp. m. 2*, inq;////t (t *in ras.*) *F* I*n*q; duos *Z* patriarca *TK*, patriarca *L*, patriarche *g* sinos Z^1 inque tuo sinus paradise *Reg. 4* ait *P*, at *in ras. R* liua T^1 *corr. m. 2* malorum nobis *A*

Exercet poenas et ad impia tartara mittit.
Ergo agnis ouibusque Dei est haec sola uoluntas
Et bona libertas: euadere torua cruenti
Ora lupi uitaque frui per pascua Christi.

297 = Verg. Aen. VI 543

297 exercit *TL*¹ ad] at *A* tartara] *om. A* mittit] ducit *ACF* (l mittit *m. 2 s. l.*) *O Reg. 4 Cant. Rem.*, mitt& *KT Cell.* 298 que *om. T* obibusq:* *D* uoluntas *ex* uoluptas *Z*, uoluptas *D* 299 turba *T*, turua *A* 300 ura (u *ex* o) *T* que *om. T* pascuā (ˇ perpetua *m. 2*) *A*, pasc*ua (h *eras.*) *D* xpi] contuli. ***ER PRIMVS NOVI TESTAMENTI INCP LIBER SECVNDVS. LEGENTI VITA PERTVA *T*, liber primus æuang̃ finit *A*, INCIPIT LIBER SECVNDVS DE MIRACVLIS XPI DE FILIO REGVLI *C*, EXPLICIT LIBER I. NOVI TESTAMTI. INCIPIT LIBER SECVNDVS *Eb*, EXPLICIT LIB̄ -I· SEDVLII NOVI TESTAMENTI. INCIP̄ T̃TIVS (*eras. f.*) VBI AQVĀ IN VINV̄ C̄C̄VTIT *F*, EXPLICIT LIB̄ -II· INCIPIT TERTIVS VBI AQVAM IN VINVM CONVERTIT *G*, EXPLICIT PASCHALIS CARMINIS LIBER PRIMVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI SECVNDI EIVSD̄E OPERIS. *post capitula* INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER SECVNDVS *H*, EXPLICIT LIBER -I· INCIPIT LIBER -II· *KL* (sed I *ex* II, II *ex* III *corr.*) *S Reg. 1*, Explicit liber Sedulii primus noui testamenti. Incipit liber II. *O*, INCIPIT LIBER SECVNDVS *PT*, EXPLIC̄ LIB̄ PRIMVS. *post capitula libri sec.* INCIPIT LIB̄ SECVNDVS *R*, EXPLICIT LIBER PRIMVS SECVNDVS. INCIPIT LIBER III EIVSDEM (*corr. m. 2*) *Z*

LIBER TERTIVS.

Prima suae Dominus thalamis dignatus adesse
Virtutis documenta dedit conuiuaque praesens
Pascere, non pasci ueniens, mirabile! fusas
In uinum conuertit aquas: amittere gaudent
Pallorem latices, mutauit laeta saporem
Vnda suum largita merum, mensasque per omnes
Dulcia non nato rubuerunt pocula musto.
Impleuit sex ergo lacus hoc nectare Christus:
Quippe ferax qui uitis erat uirtute colona
Omnia fructificans, cuius sub tegmine blando
Mitis inocciduas enutrit pampinus uuas.
Post regulus nato quidam moriente rogabat
Flebilis et supplex Dominum, quo uiseret aegrum

11 cf. Verg. Ge. I 448

2 ducumenta A^1 que *ex* quae T^2 3 pascire T^1 *corr. m. 2* uiniens L^1 fussas A 4 ammitere P, amitere K, dimittere *Cant. Spir.* gaude*t L 5 laticis TK^1LZ^1 motauit A laesa *Cant. Fabr. al.* 7 robuerunt TL^1 mustu T^1 *corr. m. 2*, mustum T 8 inpleuit TE ergo VI A, sex ergo sex K, ergo sex LZ lacos LZ^1 hoc] tunc HK nectari T^1 *corr. m. 2* 9 quip pe T *corr. m. 2* uerax T (*sed* u *a m. al.*) O colenda colona C, colenda DE (lenda *in ras.*) FG (l colona *m. 2*) HKL^2PRSZ^2 *Ald.* 10 mnia T fructiferans *cod. Arevali* tecmine A blandi Z^1 11 uitis T (u *ex* m *corr.*) ADE^1(?)PRZ^1(?), *itis (mitis *in mg.*) F inoccidua* (s *a m. 2*) K inoccidua senutrit H emittit *Parrh. et sched. Poelm.* panpinus EZ^2 12 regulus *ex* regulam C regulus hinc nato *Aldus Fabr. al.* quidem Z 13 fleuilis T^1 *corr. m. 2* suplex A, subplex K qui FL uiserit $T^1L^1Z^1$, uisseret A, ui*seret F aegrum] *om.* A

Febre laborantem puerum trepidamque uetaret
Labi animam de sede sua. tunc larga potestas,
Credenti quae nulla negat nec dona retardat,
Velocem comitata fidem, sermone salutem
Concedens facili: uiuit iam filius, inquit,
Perge, tuus. quantum imperii fert iussio Christi!
Non dixit 'uicturus erit' sed 'iam quia uiuit'
More Dei, qui cuncta prius quam nata uidendo
Praeteritum cernit quidquid uult esse futurum.
Inde salutiferis incedens gressibus urbes,
Oppida, rura, casas, uicos, castella peragrans,
Omnia depulsis sanabat corpora morbis.
Ecce autem mediae clamans ex agmine turbae
Leprosus poscebat opem uariosque per artus
Plus candore miser: si uis, Domine, inquit, ab istis
Me maculis mundare, potes. 'uolo' Christus ut inquit,
Confestim redit una cutis proprioque decore
Laeta peregrinam mutarunt membra figuram,

18 cf. Ioh. 4, 50

14 puero T^1 *corr. m. 2* uetaret tripidamque *A* 15 sede *s. l.* *T* uoluntas *P* 16 credentibus nulla *A* que T^1, quia *Parrh. et sched. Poelm.* *post* nulla *ras. in L* 17 uelocem est *V* comitatam fidem *T exp. m. 2* fide *A* sermones *A* 18 conceden* (s *a m. 2*) *T* facile *T* (ẽ *corr. m. 2*) $AE^1K^1L^1$, facili* *Z*, facilem *g* *post* facile *ras. 2 uel 3 litt. in T, ras. in K* inquid T^1AD ELb^1 19 tuos T^1 *corr. m. 2* imperii* (s *eras.*) *T*, imperīs *A*, inperii *E*, imperio *F* (i -rii *m. 2*) fer*t *L* 20 n̄ dix̄ uicturus x̄ps erit *A* 21 quia cuncta quam nota *cod. Arev.* 22 quicquid T^2 *cum plerisque* uenturum *A* 23 salutiferis *ex* saluteferis *T* incidens T^1 *corr. m. 2* gresibus *A* urbis T^1 *corr. m. 2*, urbem *Cant.* 24 opeda *A* cassas *A* peragrans *ex* peregrans *F* 25 membris Z^1 *corr. m. 2* 26 medio *DGF* (*sed* o *corr. in* ę) O^1 *Spir.* clamans mediæ *A* *post* clamans *ras. in K* agmine *ex* acmine (?) *E* 27 uariusque *T* artos (*corr. m. 2*) *TZ* 28 misser *A*, nitens *duae uet. editt. teste Arntz.* inquid $TELPZ = v.\ 29$ 29 purgare *f* po*tes *E*, potes* (t *eras.*) *D* 30 reddit *A*, re*dit *E* una] humana *A* cu**tis (nc *eras.*) *T* decorpore *A* *v. in mg. add.* K^1 31 perigrinā *A*, peregrina *D* motauert *A* menbra *C*

Inque suo magis est uix agnitus ille colore.
Forte Petri ualidae torrebat lampadis aestu
Febris anhela socrum, dubioque in funere pendens
Saucia sub gelidis ardebat uita periclis,
Inmensusque calor frigus letale coquebat.
At posquam fessos Domini manus adtigit artus,
Igneus ardor abiit, totisque extincta medullis
Fonte latentis aquae cecidit uiolentia flammae.
Quin etiam rabidas nigrorum depulit iras
Spirituum, ne flatus atrox laceraret iniqua
Peste homines operisque Dei uexaret honorem,
Quem norat non esse Dei; passimque cateruas
Vt pius innumeras pulso languore saluti
Reddidit et uaria populos a clade leuauit.

33 cf. Iuvenc. I 807 34 cf. Verg. Ge. III 497 37 cf. Verg. Ge. IV 190

32 iamque *C* mais *A* est /////// u. a. *Z* inque suo magis agnitus *A cod. Arntz.* cognitus *Ald.* ille] ipse *cod. Arntz.* 33 lampadasestu (a$_2$ *in* i *corr.*, sestu *a m. 2*) *T* torquebat *Cant.* 34 anela (h *a m. 2*) *T*, anchella *A*, anela *L*, anhel* *P*, anila *Z*^{1} 35 uitæ *A* 36 quoquebat *T* lo&ale *DFHT*, l*&ale *E* 37 ad *T*^{1}*Z*^{1}, at* *A*, *t *C* posquam (t *a m. 2*) *T*, pquā *A* fessus *T*^{1} *corr. m. 2*, ł lassos *in mg. F*^{2} artos *T*^{1} arctus *corr. m. 2* 38 ingens *cod. Arev.* abiit *T*, abi*t (i *eras.*) *E*, abit *rell.* extinta *T* 39 latens (ti *a m. 2*) *T*, latent*is *P* aque *T*, atq- *E*^{1} *corr. m. 2* caecit *T corr. m. 2*, cicidit *A* 40 rapidas *AGS*^{1} *Z*^{1}*b* depullit *A* 41 Spm (uu *a m. 2*) *T*, spum *A*, spiri‡tuum *F* flatos *F* 42 perte *T*^{1} *corr. m. 2* hominesq; peste *A* hominis (*corr. m. 2*) *T*^{1}*Z*^{1}, homin*s *L corr. m. 2* dei] passimque cateruas | uixerat (uexaret *m. 2*) honorem quē ///// norat non esse dī *T correx. et ord. m. 2* dei] sui *f*, reum *coni. Nebriss.*, deum *Ald. cum rec.* foedaret *coni. Vonck.* 43 nouerat *AF*^{1}*G*^{1}, ignorat (ig *a m. 2*) *Z* possimq; *Z*^{1} 44 prius *Parrh. Fabr. al.* pulsus *T*^{1} *corr. m. 2* langore (s *a m. 2*) *T*, langore *AE*^{1}*K*^{1}*LZ* (*ex* -ri) 45 reddedit *T*^{1} *corr. m. 2*, redidit *F*^{1}*b*^{1}, reddit *Z* saluauit *A*, resoluit *Vl*

Inde marina petens arentes gressibus algas
Pressit, et exiguae conscendens robora cumbae
Aequoreas intrauit aquas; Dominumque sequentes
Discipuli placido librabant carbasa ponto.
Iam procul a terris fuerat ratis actaque flabris
Sulcabat medium puppis secura profundum,
Cum subito fera surgit hiems pelagusque procellis
Vertitur et trepidam quatiunt uada salsa carinam.
Percullerat formido animos, seseque putabant
Naufraga litoreis iam tendere brachia saxis.
Ipse autem placidum carpebat pectore somnum,
Maiestate uigil, quia non dormitat in aeuum,

53 cf. Verg. Aen. V 158 56 cf. Verg. Aen. IX 326, IV 522

46 DNS MARENA MIGAVIT *T in mg.* arentis T^1 *corr. m. 2* gresibus *H* 47 praecessit T^1 *corr. m. 2*, psit *A*, presit *K* exiguam *T corr. m. 2* concendens *T* (s *a m. 2*) rubora T^1 *corr. m. 2* cymbae cũi } *T corr. m. 2*, cimbe *uel* cymbe (ae) *plerique, Reg. 2* lymbae 48 non aequoreas *Z* dnm//// (q *a m. 2*) *Z*, dnmq; suum *A*, dominum *D* sequentis T^1 *corr. m. 2*, uehentes *coni. Burm.* 49 discipoli *Z* librant *ALZ*^{1} nautica discipuli l. *cod. Arntz.* caruasa T^1 carbassa *corr. m. 2*, carbassa *A* pontum T^1 *corr. m. 2* 50 a* *T*, e F^1 terra *V* *actaque (i *eras.*) *T* fa*bris (l *eras., s. l. scr. m. 2*) *F*, labris *H*, fabris *L* 51 sulcaba*t (n *eras.*) *P* puppisecura *T* profundo *Cant.* 52 cu *T*, dum *C*, tum *D*, cur K^1 cum *corr. m. 2*, tunc *quidam rec.* hiemps *plerique*, chemps *A* pilagusq; *A* 53 tripidam *A*, trepidum F^1 unde salse *A* carinum *A* 54 perculerat *ex* pertulerat *E* animus T^1 *corr. m. 2*, animas *D*, animo *L* et seque (se *s. l. a m. 2*) *T* potabant (u *a m. 2*) *T*, putabat *A* 55 naufragia T^1 (*corr. m. 2*) *A*, naufrag*a *E* litoris (e *a m. 2*) *KL*, litores *Z* bracia *KLZ* satis (x *a m. 2*) *T* 56 placido *Z*, placidam *T* 57 magestatem T^1 *corr. m. 2*, magestate *CP*, maistate *A* perigil *A* q *R Spir. Poelm. al.*, quae *Urbin. s. XV* (*cf. Arev. praef. 49*) dormiat *A*, dormit& *K*, dormit^{at} *LZ* euum *TA al.*

Qui regit Israhel neque prorsus dormiet umquam.
Ergo ubi pulsa quies cunctis lacrimantibus una
Voce simul 'miserere citus, miserere, perimus,
Auxilio succurre pio', nil uota moratus,
Exurgens Dominus ualidis mitescere uentis
Imperat et dicto citius tumida aequora placat.
Non erat illa feri pugnax audacia ponti,
In Dominum tumidas quae surgere cogeret undas,
Nec metuenda truces agitabant flamina uires:
Sed laetum exiliens Christo mare conpulit imum
Obsequio feruere fretum, rapidoque uolatu
Mouerunt auidas uentorum gaudia pinnas.
Interea placido transuectus marmore puppem
Liquerat et medios lustrabat passibus agros,

63 cf. Verg. Aen. I 146 69 cf. Iuv. V 101

58 prursus *A* 59 pulsata *A* quies] qui *in ras.*, e *ex* i *corr.* *T*² lacrimantibus *TAK*¹*LOPVZ Reg. 1 Cant.*, ł lacrimantibus clamantibus *G s. l. m. 2*, clamantibus *rell. cf. Pros.* una* (m *eras.*) *T* 60 uoce clamantibus *A* simul us *T*² us *a m. 1* (*fort.* deus *fuit cf. Pros.*) cito *ex* caetus *fec. T*², cito *AO*, cicius *D*, ł cito citus *G*, cito us *b*, Deus *Parrh. sched. Poelm.* 61 sucurre *P* nihil *A* 62 exsurgens *AEGH*¹*LPR* mitiscere *T*¹ *corr. m. 2* 63 dictum *T*¹ *corr. m. 2*, dicto *ex* dictu *G* *cit*ius (i₂ *a m. 2*) *E* citius miserere *P* aeqora (u *a m. 2*) *E* pla cat *T* 64 *post* non *ras. 1 uerbi* *in K* erat *s. l. L*²*Z*² pugnas *T corr. m. 2*, pugnans *a* 65 dn̄o *A* tumidasq· (ue *a m. 2*) *T* gerł conpulit *T corr. m. 2*, compulit surgere *c cf. v. 67* 66 næc *A* trucis *T*¹ *corr. m. 2* 67 imo *A*, *imū *KL*, imū *ex* humū *Z* 68 obsequium *D* seruire *b* (ł feruere *in mg. m. 2*) *Fabr. al.* freto *T*¹ *corr. m. 2* 69 mouer//// *L*, mouerat *Z*¹ *corr. m. 2* rapidas *Urb. Parrh.*, subitas *sched. Poelm.* pinnas *TAK*¹*L*¹*Z*¹, penn*s (i *ras.*) *C*, pennas *rell.* 70 DNS AT HOMINE DEMVNIVM EFFVGAVIT *T*¹ *in mg.* placidum *T*¹ *corr. m. 2*, placida *A*, placido* *Z* mamore (r *a m. 2*) *T* puppem *T*¹ *corr. in* -im, pupim *A*, -im *corr. in L*, puppam *D cf. II 224, I 196* 71 medius *T*¹ -um *deinde* -os *corr. m. 2* passibus] p *ut uid. ex* b *T*, pasibus *A*

Cum procul e tumulis gemino stridore ruentes
Prosiluere uiri, quos non mala daemone pauco
Sed legio uexabat atrox, nexuque cruento
Saeua catenatis gestantes uincla lacertis
Angebat quoque poena duplex. heu dura furoris
Condicio! qui uim patitur magis ille ligatur.
Tunc Domini praecepta tremens exire iubentis,
Spiritus infelix hominem non audet adire,
Effigiem reddit quam Christum cernit habere;
Sed pecus, inmunda gaudens lue, semper amicum
Sordibus atque olido consuetum uiuere caeno
Pro meritis petiere suis tristesque phalanges
Porcinum tenuere gregem: niger, hispidus, horrens

81 cf. Hor. Ep. I 2, 26 83 cf. Verg. Aen. XII 662

72 tunc *ed. Lips.* et humulo (h *fere eras.*) *T* tumilis EF^2 G^1Z^1, tum*lis *K*, tumules *L* t *et* i *a m. 2 cf. Pros.* stridorre *D* ruentis T^1 *corr. m. 2* 73 prosiliere *ex* prosiluere *GT* male *in mg. O*, de mala *V*, ala *coni. Vonck.* quos non daemonia p. *uel* non malus agmine *Wopk.*, n. de daemone *uel* non macra d. p. *Arev. cf. Rem.* demune T^1 *corr. m. 2* 74 uixabat T^1 *corr. m. 2* atrux *A* nexu*que (s *eras.*) *Z* 75 cat*enatis (h *eras.*) *T* gestantis T^1Z^1 b^1, gestabant $C^1E^2FGH^2$ *Cant.*; *Arev.*: *communior codd. est* gestabant uincula *F* lac***tis *E* s *a m. 2* 76 dupplex *T*, du*plex (p *eras.*) *C* eu *T* dura TAL^1Z^1, dira *rell. cf. Pros.* condicio] est *s. l. add.* F^2 uinpatitur *E* legatur T^1 *corr. m. 2* 78 praecepta* *L*, praecepto Z^1 tremiens *A* 80 efigiem *A* reddit *T*, reddens E^1PRST, reddens *ex* repetens Z^2, repetiens *A*, repetens *CDFLO*, re pe[gl. deserens]ens (pe[t] *in ras. m. 2*) *E*, repetens (. reddens *in mg. m. 2*) *G*, repetens[reddens] *K* (reddens *a m. 2*), linquens *cod. Arntz.*, recolens *Cant.*, fugiens *Poelm. ad mg. Fabr. al.*, reuerens *Cell.*, renuens *Unger* (*Subsic. II 8*) 81 gaudet *T*, gaudiens *A* lu*e *T* *amicum (h *eras.*) *S* 82 aque[t] (t *a m. 2*) *T* olidum T^1 *corr. m. 2* ui*uere (s? *eras.*) *A* 83 p *ex* ‹o *fecit* T^2 petiuere *A*, petire[e] (e *a m. 2*) *Z* tristisque phalangis T^1 (*corr. m. 2*) *LZ* palanges *A* 84 ‹rcinum[por] T^1 *corr. m. 2*, porcorū *A* spidus[i] (i *a m. 2*) T^2 hyspidus *S* horr*ens (i *eras.*) *A*, orrens *E*

Talem quippe domum dignus fuit hospes habere.
Hinc alias Dominus pelago dilatus in oras,
Intrauit natale solum, quo corpore nasci
Se uoluit patriamque sibi pater ipse dicauit.
Ecce aderant uiuum portantes iamque cadauer
Bis bina ceruice uiri lectoque cubantem
Vix hominem, cui uita manens sine corporis usu
Mortis imago fuit, resolutaque membra iacebant
Officiis deserta suis, fluxosque per artus
Languida dimissis pendebant uincula neruis.
Hunc ubi uirtutum Dominus conspexit egentem
Robore, peccatis primum mundauit ademptis,
Quae generant augmenta malis miseroque iacenti:
Surge, ait, et proprium scapulis adtolle grabatum,

86 cf. Lucan. II 88 90 cf. Iuv. I 64 92 cf. Verg. Aen. II 369 93 cf. Iuvenc. II 77 94 cf. Verg. Aen. X 341

85 hospis T^1AL^1Z 86 *inc (h *eras.*) *H*, hic *K* pilago *A*, pelagi *nonn. editt.* dilatus $TF^1RZ^1b^1$, delatus *rell.* horas TAL^2Sb 87 qui *K* 88 pater] deus *cod. Arntz.* DNS MORTVVM SVSCITAVIT T^1 *in mg.* ducauit *D* ipse dedicauit *A*, -di- *in ras. T* 89 uiuum] *s. l.* Z^2 portantis T^1 *corr. m. 2*, portant*s *H* 90 bes T^1 *corr. m. 2* cubantes *A* 91 corpori* (s *a m. 2*) *E* manen* (s *a m. 2*) *K* usum T^1 m *exp. m. 2*, ussu *A* 92 iacentem T^1 *corr. m. 2* insolutaque *ed. Lips.* 93 officis *A* flexos *A*, -u- *corr. in F*, flexosque *b*, flexosque *g* artos T^1Z^1 94 demissis T^1EGH *codd. Arevali plerique*, dimisis *A cf. Pros.* splendebant T^1 *corr. m. 2* uinc*la (u *eras.*) *A*, uincla (u *a m. 2*) *F* 95 conspexit dominus uirtutis *CGT* (*sed* uirtutis *ex* uirtutum) *Cant.* aegentem *AKL*, egere *cod. Arntz.* 96 rubure T^1 *corr. m. 2*, robure *A* peccatis *om. A*, pecatis *K* confirmat *ACDEFHKP TO Cant.* *ante* mundauit *ras. in L*, confirmat mundauit *Z cf. Pros. et v. I 57* adĕptis (˘ *a m. 2*) *E* 97 gerant *A* aucmenta *A*, augmenti *D*, aumenta *Z* mali* *G*, mal** *H*, mali L^1 Z^1 misseroque *A* iacenti *ex* iacentem *P* 98 grauatum TAZ^1, grabattum HL^2PT

Inque tuam discede domum. nil iussa moratus,
Cui fuerat concessa salus, uestigia linquens
Tandem aliena suis laetatur uadere plantis
Vectoremque suum grata mercede reuexit.
Principis interea synagogae filia clauso
Functa die superas moriens amiserat auras.
At genitor, cui finis edax spem prolis adultae
Sustulerat, sanctos Domini lacrimansque gemensque
Conruit ante pedes, uix uerba precantia fari
Singultu quatiente ualens 'miserere parentis
Orbati, miserere senis, modo filia' dicens
'Vnica uirgineis nec adhuc matura sub annis
Occidit et misero patris mihi nomen ademit.
Adfer opem lapsamque animam per membra refunde,

106 cf. Verg. Aen. XI 150 107 cf. Verg. Aen. VII 237

99 discede T^1 descende *corr. m. 2*, discide Z^1 *corr. m. 2*, diescende *A*, discende *DKL*, descẽde *P*, descende *rell.* iusa *A* 101 aliena] *om. A* plantas F^1Z^1(?) 102 uectoremque] que *s. l. LZ*, uictoremq; *T*, fertoremque *d* mercide T^1A reuixit T^1EH^1, uexit *A* 103 PRINCIPIS SYNAGOGAE FILIA̅ SVSCITAT T^1 *in mg.* princepis T^1 *corr. m. 2*, prinpis (ci *a m. 2 in ras.*) *K* synagoge *T*, sinagote *P*, sinagoge *uel* sinagogę *rell.* felia *T* filia dauid clauso (*exp. et* clauso *add. m. 2*) *K* claus* *H* 104 defuncta *A* di*e (a? *eras.*) *T* die s. m. *in ras. scr. uid. in A* supera**s (ta *eras.*) *G*, supera*s (n *eras.*) *R* amisserat *A* 105 adgenitor TZ^1 fines T^1b^1 edax] *c. gl.* manducator *P* 106 scos̄ (o *a m. 2*) *T*, sc̄i *A* lacrima*nsq; *A*, lacrimasq̄; *LPZ* gemensque] gemen *in ras. T* (*fuit* lacrim?) 107 pedis T^1 *corr. m. 2* praecantia *T et al.*, precanti*a (c *eras.*) *C* 108 singulto *T* quatiante *AKT* misserere *A* 109 senes T^1 *corr. m. 2* dicens (*s. l. m. 2*) *F* 110 uirgeneis T^1 *corr. m. 2*, uirgines *C* adhuc (c *in ras.*, *fuit* n?) *T*, adimit huc *A* 111 hoccidit *E*, occid& K^1L^1P et] *s. l.* T^2 nomen mihi *A*, mihi patris *Ald.*; *Arev.*: *elegans esset* Occidit: heu! misero patris mihi nomen ademit adimit *A*, ad*emit (h *eras.*) *Z* 112 *post* lapsamque *ras. 1 uerbi in F*

Qui totum praestare potes'. haec inquit: et auctor
Lucis ad extinctae pergebat funera gressum
Vix populo stipante mouens, permixtaque turbis
Ibat inundantem mulier perpessa cruorem,
Quae magnas tenuarat opes, ut sanior esset,
Exhaustaque domu nec proficiente medella
Perdiderat proprium pariter cum sanguine censum.
Ast ubi credentis iam sano in pectore coepit
Diues adesse fides, mediis inmersa cateruis
Nititur auersi uel filum tangere Christi.
Posteriusque latens subitam furata salutem
Extrema de ueste rapit siccisque fluentis
Damnauit patulas audax fiducia uenas.
Senserat ista Deus, cuius de fonte cucurrit
Quod uirtus secreta dedit, furtumque fidele

113 cf. Verg. Aen. VI 117 113. 114 Prud. Perist. V 37

113 totum] totam *Vonck. coni. cf. indicem s. u.* potest *A* inquid $TK^1L^1Z^1b$ 114 ad] ab *T* extincta *A*, extinctę *S* peragebat *f* gresso (u *a m. 2*) *T* 115 MVLIEREM A FLVXV SANGVINIS SANAT T^1 *in mg.* sti*pante (l *eras.*) *A* 116 inundantem] *ex* inundam *ut uid. corr.* Z^2, inuntē (dan *a m. 2*) *R* fluorem *cod. Arev.* 117 qui *A* tenuerat $T^1FH^1L^1P^1R^1Z^1$, tribuerat *A*, tribuebat O^1, erogarat *b* (*l* tenuarat *m. 2 in mg.*), expendit *Parrh.* 118 exaustaque TAG^1b, exaustaque *FK* domum T^1 *corr. m. 2*, domu AK^1L^1Z, domo *rell.* medilla T^1 (*corr. m. 2*) L^1, mede*la (l *eras.*) *EFHKS*, medila *P*, medela *D* 119 perdiderat *ex* reddiderat *corr.* E^2 et proprium *T* con D^1 sanguin{ T^1 *corr. m. 2* 120 *post* ast *ras. in P* in] *om. LZ*, *s. l. scr. P*, *om. Fabr.* *post* pectore *ras. in K* cepit *C* 121 medis *A*, mediis* (q; *eras.*) *f* inmsa (er *a m. 2*) *E* 122 fil*um (i *eras.*) *Pb* 123 subitā (¯ *a m. 2*) *T*, subito *V* (*corr.*) furata* (m *eras.*) *T*, fu**rata (tu *eras.*) *A* 124 rapt** (is *eras.*) *E* 125 sanauit *cod. Arev.*, stagnauit *Burm. coni. cf. I 48* 126 funte T^1 *corr. m. 2* cocurrit T^1 *corr. m. 2* de] in *nonn. editt.* 127 secraeta *T*, operata *e* fidelem (*exp. m. 2*) *T*

Laudat et egregiae tribuit sua uota rapinae.
Ventum erat ad maesti lugentia culmina tecti
Deflentemque domum, moriens ubi uirgo iacebat
Extremum sortita diem, trepidusque tumultus
Omnia lamentis ululans implebat amaris,
Funereosque modos cantu lacrimante gemebant
Tibicines, plangorque frequens confuderat aedes.
Ponite sollicita conceptos mente dolores,
Hic sopor est, Saluator ait, nec funus adesse
Credite, nec somno positam lugete puellam.
Dixerat et gelida constrictum morte cadauer
Spiritus igne fouet, uerboque inmobile corpus
Suscitat atque semel genitam bis uiuere praestat.
Obstipuere animis, inopinaque uota parentes

129 cf. Verg. Aen. II 695 134 cf. Iuvenc. II 400 135 cf. Verg. Aen. IV 501 141 cf. Verg. Aen. III 141

128 aegregiae *T* dona *Fabr. sed cf. v. 141* 129 moesti *T*, mesti *uel* męsti *rell.* lucentia *T*, lang*entia *K*, languentia *L*¹*Z*, languentia *P*, lugientia *T* culmine *P* limina *Poelm. et ed. Lips.* 131 extrimum *A* tripidusq; *AE*¹ (*corr.*), rapidusque *e* inplebat *T* 133 funereusque *L*¹*P*¹*b*¹ ////modo///scamto (modo *et* u *a m. 2*, domum *a m. 1 fuisse uid.*) *T*, modus *P*¹*Z*¹, melos *c* canta (u *a m. 2*) *F*, canti *K*, cante *L* lacrimabili (⁄ lacrimante) *S*, modulante *Arntz. coni.* gemebn *T*, ge,bant *A*, gemebat *O*¹*b*¹, gerebant *CDE*²*GK*²*T*² *Cant. Reg. 1* (gerebat *a m. 1*), ferebat *Fabr.* 134 tibicenis *T*¹ *corr. m. 2*, tubicinus *A*, tybicines *DEP*, tibicinis *Z*¹, tibicen *Fabr. sched. Poelm. al.* clangorque *AG*² (*s. l.*) *KLPSZ* frequens *T*¹ fudens (?) *corr. m. 2*, fremens *Reg. 2* confu*derat (n *eras.*) *GLZ* idem *T*¹ hedes *corr. m. 2* 135 sollicita* (m *eras.*) *L*, solicita *D* conceptus *T*¹ *corr. m. 2* doloris *T*¹ *corr. m. 2* 136 sapor *D*¹*S*¹ saluator *ex* auctor *fec. T*² 137 somnum *T*¹ *corr. m. 2* possitam *A* lugite *T*¹ (*corr. m. 2*) *A*, lugere *Poelm.* pue*lam *A* 138 gelidam *T*¹ a *corr. et* m *f. eras. m. 2* constricto *A*, constrictam *A*, constri*ctum (n *eras.*) *K* 139 inmobilae *T* 140 genitam *ex* gemitam *b* 141 obstipuere *TDHK*¹*LZb*¹, obstupuere *rell.* animas *O*¹ inopinataque *AR*, inopina*que (m? *eras.*) *K* uota inopinata *S* uota/// (*fuit* um?) *E* parentis *TLZ*¹

Aspiciunt uersisque modis per gaudia plangunt.
Inde pedem referens duo conspicit ecce sequentes
Caecatos clamare uiros: fili inclite Dauid,
Decute nocturnas extinctis uultibus umbras
Et clarum largire diem. quam credere tutum,
Quam sanum est cognosse Deum! iam corde uidebant
Qui lucis sensere uiam; tunc caeca precantum
Lumina defuso ceu torpens ignis oliuo
Sub Domini micuere manu, tactuque sereno
Instaurata suis radiarunt ora lucernis.
His ita dimissis alius producitur aeger,
Multiplici languore miser, qui uoce relictus,
Auditu uacuus, solo per inania membra
Daemone plenus erat. hunc protinus ordine sacro

143 cf. Verg. Aen. X 794

142 plaudunt *Poelm. Fabr.* 143 pedim *fort.* T^1, *vestigia rubri coloris m. 2 alio atramento obruit* refferens *A* duos *T* (*fort. aliud suberat*) *PT*, duo^{s} (s *a m. 2*) *L* geminos uidet *C GK* (*in mg.*) *Sb* (*in mg.*) *cf. Pros.* 144 cecos *A* clamore *f cod. Arev. Fabr.* filii *A* inclitet (?) *T* 145 discute *Parrh. Spir. Fabr. al. cf. II 154* extinctas K^1 *corr. m. 2* 146 clare *V* credire T^1 *corr. m. 2* totum $T^1AL^1OP^1Z^1$. totum est *S* 147 clarum T^1 (sanum *corr. m. 2*) AGb^1O^1 *Reg. 1 in mg.*, sanum *euan. f. in Z cf. Pros.* sit *Parrh.*, est *om. cod. Arntz.* cognouisse *A*, cognosce *DH* (*corr. in* cognosse) *S Rem. Spir.*, -se *in ras. LR*^{2}, cognosci *Montep.* diem T^1 *corr. m. 2* credebant *L*, uidebant (ui *in ras.*) *Z* 148 praecantum *T*, p̄cantium *A* 149 lumena T^1 *corr. m. 2* difusso *A*, diffuso *FGHS* turpens L^1P, torrens *b* (*c. gl.* ardens) aliuo *TLP*^{1} oleo**** (e *ex* i) *A* 150 micuere] micu *in ras. E*, ł fulsere *in mg.* G^2 fulsere *H* (*s. l.* micuere *m. 2*) *S* manum (m *exp. m. 2*) *T* tactumq. serenum T^1 *corr. m. 2* 151 radiarunt] radia *in ras. m. 2*, ł micuerunt G^2 *in mg.*, micuerunt *HK*, micuerunt *ST Reg. 2 sched. Poelm. cod. Arntz.*, adierunt *g* hora *T* lucernas *K* 152 *a m. 2 in T* itaq; *A* dimisis *A*, demissis *H* eger *T* 153 *in mg.* D^2 multiplici] multipli *in ras.* T^2 langore T^1AF *LZ* misser *A* 154 ⟨ıdito *T corr. m. 2* 155 daemone T^1 dęmone *fec. m. 2*, -ne *corr. fort. ex* nio *in F* protenus T^1 *corr. m. 2*

Curauit uersis Deus in contraria causis,
Daemonio uacuans, auditu et uoce reformans.
Nec minus interea proprios iubet omnia posse
Discipulos totisque simul uirtutibus implens:
Ite, ait, et tristes morborum excludite pestes,
Sed domus Israhel (quia necdum nomine gentes
Auxerat hoc omnes), caelorum dicite regnum,
Daemoniis auferte locum, depellite lepram
Functaque subductae reuocate cadauera uitae:
Sumpsistis gratis, cunctis inpendite gratis.
Ac uelut hoc dicens: ego uobis quippe ministris
Seruandos conmitto greges, ego denique pastor
Sum bonus et proprios ad uictum largior agros:
Nemo meis ouibus quae sunt mea pascua uendat.

158 cf. Verg. Ge. II 429 al. 160 cf. Verg. Aen. XI 24
164 cf. Pseudo-Claud. App. p. 202 v. 20 165 cf. Iuvenc. II 442

156 uersis dominus contraria *cod. Arev.* 157 daemoniu T^1 *corr. m. 2*, demone *A* uacans *AK* (u *add. m. 2*), uacuãs *C* audito *T* uoce ^{re}formans *EP* 158 pius sanauit iĥs nec *A* proprius T^1 *corr. m. 2*, proprio *D* 159 discipulis *L corr. m. 2* totis uirtutibus et simul *V*, tot eosque simul *coni. Vonck.*, totosque simul *coni. Wopk.* inplens *TAZ* 160 tristis T^1 *corr. m. 2* expellite *ef cod. Arev.* pestis T^1 *corr. m. 2* 161 domus] us *in ras.* R^2, domui *cod. Arntz. Ott. 2 Fabr. al.* isrl *TCRSY*, isrl̃ *E* qua (i *a m. 2*) *L*, quia (ia *in ras.*) *Z* nomina T^1, munere *Wopk. coni.* gentis T^1 *corr. m. 2*, ge*tes *P* gentes nomine *A* 162 hauserat T^1 (*ut uidetur*, s *ex* x *corr. m. 2*) *b*, auserat *AZ*, auxerat (x *in ras.*) *L*, sanxerat *Poelm. ed. Lips.* huc L^1PZ^1 omnis T^1 *corr. m. 2* 163 daemuniis T^1, demonis *A*, demonis (i *a m. 2*) *LPZ* auferre *Poelm.* leprã (˜ *a m. 2*) *T*, ł lepras G^2 164 cunctaq; *C Cant. Parrh. al.* 165 sumpsisti^s (s *a m. 2*) *E* 166 *ac (h *eras.*) *TZ*, *om. A* uelud *ATb* 167 committo *TA al.*, commito *K* gregis T^1 *corr. m. 2* 168 propras T^1 os *corr. m. 2*, propriis *LPZ*, proprio^s *E* s *a m. 2* ł agnos agros (*sic*) *A*, ł agnos *in mg.* G^2, agnos *Sf* 169 uindat $T^1KL^1P^1Z^1$

Haec in apostolicas ideo prius edidit aures
Omnipotens, ut ab his iam sese auctore magistris
In reliquum doctrina fluens decurreret aeuum:
Qualiter ex uno paradisi fonte leguntur
Quatuor ingentes procedere cursibus amnes,
Ex quibus in totum sparguntur flumina mundum.
Exin conspicuam synagogae ingressus in aulam,
Aspicit inualidum, dimenso corpore mancum,
Seminecem membris, non totum uiuere, cuius

Quisquis enim deitatis opus, quod non habet ex se
Sed Domino tradente gerit, sub nomine puro
Suscipiet, puro dispenset munere, possit
Vt dispensator non ut mercator haberi
Dauidisque modis uitam cantare futuram:
Intrabo in Domini requiem, quia nescio mercem.

181 cf. Psalm. 70, 16

170 haec] ec *in ras.* T^2 *s* (?) *a m. 1* ideo] *s. l.* T^2 ededit C^1 (?) Z^1 171 ministris *cod. Arntz.* 172 fluiens *A*, fluens (s *in ras. 2—3 litt.*) *H* discurreret *Cant.*, concurreret *c* 173—181 *om. Parrh.* paradissi *A*, paradysi *FH* 174 quatuor *EK LZ*, ·IIII· *A* ingentis T^1 *corr. m. 2*, -gentes *in ras.* E^2, irrigui *S cod. Arntz.* procide^{re} *T corr. a m. 2* curribus *H corr. m. 2, in ras. scr. K*, fluctibus *T* amnis L^1 175 mundꝰ *A*, mundo^{u} *Z corr. m. 2*, mo^{u}ndum *P* 176—181 *desunt in codicibus omnibus et in Remigii commentariis, leguntur in Poelm. Fabricii aliorumque editionibus; uersus ex Prosae uerbis sunt consuti* 177 nomine] munere *coni. Wopk.* 180 Dauidicisque *coni. Arntz.* 182 exhinc *E KLe cod. Arntz.*, ex•in (h *eras.*) *P*, exin continuo *uel* exin contiguam *coni. Wopk.* synagoge• (• *a m. 2*, m *eras.*) *T* in aulā T^2 183 aspicet T^1 *corr. m. 2* dimenso T^2 (dimesso *a m. 1 fuisse uidetur*), dimenso (i *a m. 2*) *C*, demerso AO^1, dimerso (*:* demisso ł mensus *in mg.*) *G*, demenso *KL*, demenso P^1Sb, demisso *R* (misso *in ras. m. 2*) *V cod. Arntz. Poelm. Fabr. al.*, demesso *sched. Poelm.*, dimisso *f Spir.* 184 seminicem Ab^1, semi••^{ne}cem (ne *a m. 2*) *E* non in *A*, nec *Grun. Arntz.* notatū *L*, nototū^{n} (n *a m. 2*) *Z* totum *ex* tantum *E*

Arida torpentem damnarat dextera partem;
Imperioque medens gelidam recalescere palmam
Praecipit et reduci diuino more saluti,
Sicut semper agit, nil tollit et omnia reddit.
En iterum ueteres instaurans lubricus artes
Ille chelydrus adest, nigri qui felle ueneni
Liuidus humano gaudet pinguescere tabo,
Quodque per alternos totiens disperserat aegros
Virus in unius progressus uiscera fudit:
Cui uocem lumenque tulit, triplicique furore
Saucia membra tenens mutum quatiebat et orbum.
Tunc Dominus mundi, lux nostra et sermo parentis,

190 cf. Verg. Aen. XII 857

185 turpentem L^1 damnauerat *AV*, damnar& *KO*, dampnarat *HTb* damnauit torpentem *S* 186 imperiumque T^1 *corr. m. 2* recaliscere T^1 *corr. m. 2*, re*alescere *P* palmam] lmã *a m. 2 T* 187 precepit *K*, precepit L^1Z reddi//// *K*, reducit LZ^1 (*corr. in* reddit), reddi *DST* (ddi *in ras.*) *Spir. Fabr. al.*, ac reddit *V* 188 aget—reddet T^1 189 ecce *Ald.* uetere*s (n *eras.*) *E* in*taurans (s *a m. 2*) *T*, instaurat *L corr. m. 2*, instaura* *Z corr. m. 2* lubricos T^1, lubricas *A*, lubricus (u_2 *corr.*) *Z* artis T^1 *corr. m. 2*, artus *B* 190 ill** *H* celydros *T* o *corr. uid.*, hilidrus *A*, chelidrus *BHb*, celidrus (h *a m. 2*) *F*, celydrus *KL*, celidrus *RZ*, cęlidrus *D*, hylydrus *P* (y_2 *ex* i) nigri* (s *eras.*) *T*, nigro *GRTO*^{1} *Reg. 1 cod. Arntz.*, nigro (i *a m. 2*) *K*, nigri (o *a m. 2*) *L* nigroq; *A* qui] i *ex* e T^2, q; *A* qui nigri *f* uenino T^1A 191 libidus *A* pinguiscere T^1LZ^1, pingescere *A* tauo T^1 *corr. m. 2* 192 quoque (d *a m. 2*) *T*, quoque *P*, quique *cod. Arev.*, -que *om. cod. Arntz.* toties *ACFHPS* 193 fu*dit/// (n *eras.*) *E*, fodit *b* 194 lumen uocẽq; *F*, uocem lucemque *nonn. editt.* tollit *A* 195 sacia *B* terens *coni. Vonck.* quatiebat *ex* patiebat T^2 urbĩn T^1 o *corr. m. 2* 196 tum *b* nostra] uera *Poelm. ad mg. Fabr. al.* est sermone *T cf. Pros.*

Sordibus exclusis oculos atque ora nouauit;
Verbaque per uerbum, per lumen lumina surgunt.
Venerat et mulier morbo contracta uetusto
Non senio, tremebunda, gemens, incurua, caducis
Vultibus et solam dispectans cernua terram.
Quae Domino miserante iuges post octo decemque
Membra leuat messes, caelumque ac sidera tandem
Cernit et ardentem solis reminiscitur orbem,
Totum erecta uidens: quia quos malus opprimit hostis
Ima petunt, quos Christus alit sine labe resurgunt.
Cumque dehinc populum sese in deserta secutum
Vt typicus Moyses uerusque propheta uideret
Antiquam sentire famem, maioribus actis
Antiquam monstrauit opem. tunc alite multa

203 cf. Verg. Aen. X 782 206 cf. Verg. Aen. IX 120

197 excussis *A*, expulsis *ed. Lips.* oculus *T*, oculꝰs *B* adq· *T* atq; oculis ora *A* nouauit *T* t *a m. 2*, motauit *A cf. Pros.* 198 uerque *B* *post* lumen *ras. in P* surgunt] *add. T*² 199 morbo (bo *a m. 2*) *T* uetusto ~ *A* 200 tremibunda *A* incurba *A* caduc *T* *suppl. m. 2*, cadutis *A* 201 dispectans *T*¹*AKPRZ*, disspectans (i *in* e *corr.*) *L*, despectans *rell. cf. Pros.* cernula *A* 202 que miserante dn̄o *C* misserante *A* miserante deo *Fabr.*, reserante deo *Barth.* iugis *TK*¹*L PZ*, iuges *rell. cf. Pros.* decīq; *AF*¹ 203 lauat *cod. Arev.* messis *T*, menses *ABE* (*sed* en *ex corr.*) *LS Reg. 1 b Cant.*, annos *GH* (t messes *s. l. m. 2*) *Z*² (*in ras.*) *R*² (*in ras.*) *T* annos membra leuat *K*² *in ras.* ac] ad *TL*¹, et *FGZ* (*in ras.*) *b* 204 cernꝫ (i *a m. 2*) *L*, cern& *Z* et] ac *b* candentem *A* reminiſtur *T* urbem *ex* urbis *T* 205 malos *T* oppremit *T*, oppmit *A*, obprimit *KLZ* hostis *EG* 206 imma *B* alet *T* labore surgunt *T*, labere s. (e, *corr.*) *Z* 207 sesese *T* sequentem *g* 208 ut — uerusque *om. A* tipicus *BG* Moses *Ald. Fabr. al.* que *om. T* ꝑfeta *A*, ꝑpha&a *K*, ꝑpheta *P* uiderit *L*¹*Z*¹ 209 tum maioribus *A* a*ctis *P*, actas *T*¹ 210 ministrat *T*¹ *corr. m. 2*, ministrauit *A*, instaurauit *f* aliti *L* multo *BCFGHST Cant. cod. Arntz. sched. Poelm.*

Carnis opima dedit, geminis modo piscibus auxit;
Sufficiens tunc manna pluit, modo panibus amplum
Quinque dedit uictum per milia quinque uirorum.
Cetera turba latet, numero nec clauditur ullo
Maxima paruorum legio uel maxima matrum.
Quodque magis stupeas, cophinos ablata replerunt
Fragmina bis senos, populisque uorantibus aucta
Quae redit a cunctis non est data copia mensis.
Iamque senescentem calidi sub caerula ponti
Oceano rapiente diem, cum pallor adesset
Noctis et astriferas induceret hesperus umbras,
Discipuli solo terris residente magistro

215 cf. Verg. Aen. 120 216 cf. Iuv. VI 87 218 cf. Verg. Ge. I 249, Aen. IX 484

211 aucsit TP^1, auxit (x *in ras.*) Z 212 suficiens Z tunc *om.* T modo] tunc A anplum T 214 caetera $TABPR$ tulrba A latit Z^1 *corr.* necluditur (c *s. l. a m. 2*) A, neclauditur K, n. cladit' L ullum T^1 *corr. m. 2* 215 paruulorum A 216 quoq· *TB Reg. 1 Cant.*, tuo quoq; A, quoq; (* d *eras.*) E, qđq;** (ue *eras.*) F *cf. Pros.* stupuere A coffinos AZ, cofinis (o *a m. 2*) E, cofinos $FKLRTb$ repleuerunt A 217 fra*cmina (e? *eras.*) T, fragmenta A, fragmina (g *in ras.*) LZ -que *om.* B, populis////// (q· *a m. 2*) L orantibus (u *a m. 2*) T, **uorantibus (de *eras.*) Z acta Z 218 *in mg. add. m. 2 in* T q· redita T^2AE *in mg.* reddita quae *in ras.* K^2 (*in mg.* ał quę redit a... *m. 2*), reddita quę OTb *Reg. 1*, redditaque a *Arntz. cum Cellario et ms. Heinsii*; *fort.* quae rediit, cunctis *sed cf. Pros.* mensis] *sequitur* alit reddita, quae cunctis n. e. d. c. m. *in* D cupia Z^1 re*dit Z 219 seniscentem Z^1, senescentē**** (diem? *eras.*) R gelidi $B^2DF^2GL^2RSZ^2$ *Reg. 1 b*, calidi (ca *in ras. m. 2*) E, ł gelidi calidi H *cf. Pros.* cerola D^1L^1Z 220 adesse T, adessit Z 221 noctis e. a. *in ras. scr.* R^2 astripheras K inducit T, inducerat B, is induceret D uesperus T, phosferus A, espherus b 222 sol*o (i *eras.*) A terras A terris solo b resedente F, si redente (si *a m. 2*) L

Vndosum petiere salum, fluctuque tumenti
Torua laborantem iactabant aequora puppem;
Aduersus nam flatus erat. tunc noctis opacae
Tempore calcatas Dominus superambulat undas
Et uasti premit arua freti, glaucisque fluentis
Circumfusa sacras lambebant marmora plantas.
Miratur stupefacta cohors sub calle pedestri
Nauigeras patuisse uias: at Petrus amicam
Doctus habere fidem Christumque agnoscere semper
In medias discendit aquas, quem dextra leuauit
Labentem Domini, nil tanto in gurgite passum:
Cui portus fuit illa manus, pelagique uiator
Libera per uitreos mouit uestigia campos.

223 cf. Verg. Aen. IV 313, VII 810 225 cf. Verg. Aen. VIII 658 226 cf. Prud. Apoth. 664 232 cf. Verg. Ge. IV 235

223 *post* undosum *ras. in K* petiere *A*, petiere (u *eras.*) *FK* *LPZ* sumpti ere *E* e *a m. 2* solum *A Cant.*, ł solum salum *G*, solum *b* fluctuq; (m *eras.*) *P* tumente $C^1EKL^2Z^2PR$ 224 turba $T^1ALZOPR$ *Reg. 1* iactabant (ant *a m. 2*) *T* puppis *T*, pupem *A*, puppem *LP*, puppem Z^1 (*corr. in* im), pupim *EK*, puppim *rell.* 225 fluctus G^1 *corr.*, uentus *cod. Arntz.* tum *B* 226 tempora *P* calcas *A*, calcata (s *a m. 2*) *K* superambula Tb^1, superambulabat *A* undas] s *a m. 2 L* 227 uasti] ua *a m. 2 T*, uasta (i *a m. 2*) *K* praemit *T* glacisq· (u *a m. 2*, s *fere eras.*) *T*, glacisq; *T*, glaucique *Ald. cum nonn. codd.*, siccisque *Wassius ad Sall. Cat. c. 21 ex cod. bibl. publ. Cantabr.*, raucisque *coni. Wopk.* 228 circumfussa *A* sacras (s_2 *a m. 2*) *T* mermora *T*, mormora CF^1 plantas *L* 229 miratus *Z*, miratu/// *P* chors AE^1, choors *Bb*, chors *P* calce *Poelm.* (*ad mg.*) *cod. Arev.* pedestris T^1 s_2 *f. eras.*, pedistri *A* 230 at] ad *T*, ac *l 2* amicam *ex* amicum *P* 232 discendit *TAKLZ* aqs *AKLZ* dextera (e *eras.*) *T*, dextera *ACF* 233 lauentem T^1, lapbentem *A* dño F^1 *corr. m. 2* tantum Tb^1, tm̄ *A* passum *ex* passus *C* 234 pilagiq; *A* 235 *add. m. 2 in T* lebeera (ra *eras.*) *A* motauit *A*, ł mutat mouit *G* *post* uestigia *ras. in P*

Genesar inde soli Domino ueniente coloni
Infirmos traxere suos, ut fimbria saltim
Vix adtacta Dei morbis mederetur acerbis:
Et quotquot tetigere iugem sensere salutem.
Quam pretiosa fuit quae numquam uendita uestis,
Ipsa omnes modici redimebat munere fili!
Hinc Tyrias partes Sidoniaque arua petentem
Anxia pro natae uitio, quam spiritus atris
Vexabat stimulis, mulier Chananaea rogabat,
Se canibus confessa parem, qui more sagaci
Semper odoratae recubant ad limina mensae,
Adsueti refluas dominorum lambere micas.

242 cf. Verg. Aen. I 620

236 Genezar *AEO*, genasar *F corr. m. 2* solum *nonn. editt., post* soli *ras. in T* 237 infir mos *T suppl. m. 2* saltim *omnes fere* 238 adtrachta *A*, atacta *H* mederent *A*, meder& *T*, sanaret *DZ*[1] (meder& & *m. 2*) *P*, sanar& *L*[1]*R*, sanaretur mederetur *b*, medeatur *codd. Cant. Arntz., quos sequitur Arntz. cum multis editt. cf. Pros. et annal. gymn. Austr. 1877 p. 336* morbos—acerbos *DL*[1]*ZP*[1]*RST* morbis—acerbis *K* aceruis *TAP*[2] 239 *in mg. adi. E*[2] t *T* quodquod *T*[1] quotquo* *corr. m. 2*, quodquod *AE*[2] titigere *A* tetigem re iuge sensere *B corr. m. 2*; senserunt iugem, quotquot tetigere salutem *Fabr.* 240 praetiosa *T* *post* fuit *ras. 1 uerbi in G* uindita *T*, est uendita *V*, *sequuntur in A* uidit habin ipsa omnes modici retimebat dantem modico de semine messem uestis uendita uestis (a, s, i *in ras. m. 2*) *Z* 241 *in mg. adi. E*[2] medico *S* redimebat] imebat *in ras. B*[2], redimebat *R*, redimebant *b* munera] a *in ras. T*[2], -e *in ras. Z*[2] *fili (e *eras.*, fi *in ras. scr.*) *T* 242 tirias *ATb* sydoniaque *G*, sydonia et *ed. Lips.* 243 *an*xia (h, c *eras.*) *T*, ancxtia *A* nate *T* atrox *BCDE*[1]*H*[1]*PRST*, atr*ox (i *eras.*) *K*, *fort.* spiritus ater *cf.* IV 160 244 uixabat *T*[1] *corr. m. 2*, uexebat *Z*[1] stimulus *corr. in* -lis *b* cananea *TDFLZP*, channanea *A*, chananea *BCEGHKRSTb* 245 sagaq; *A* nare sagaci *Fabr.* 246 sepe *A* utoratae *T*[1] *corr. m. 2*, odorate *CDHT* recumbant *A*, recu*bant (m *eras.*) *LZP* 247 assuetu *T*[1] *corr. m. 2* refluans *L*

Vox humilis, sed celsa fides, quae sospite nata
De cane fecit ouem gentisque in sentibus ortam
Conpulit Hebraei de gramine uescier agri.
Alta dehinc subiens montis iuga plebe sequente
Milia caecorum, claudorum milia passim
Leprososque simul populos surdasque cateruas
Inualidasque manus et quidquid debile uulgi
Venerat, in priscum conponit motibus usum
Et reuocata suis adtemperat organa nėruis.
Dumque medens aegrum refouet uirtute tumultum,
Tertia lux aderat, sterilique in cespite nullum
Contigerat plebs tanta cibum, nimiosque labores

251 cf. Verg. Ecl. V 76 258 cf. Verg. Aen. III 117

248 ⁎⁎celsa (ex *eras.*) *T* fidis T^1 *corr. m. 2* quae] quę (ę *a m. 2*) *T* · suspite T^1, sospita *ex* sospite *L* natit̊ *A*, nata *ex* natu B^2 249 cane⁎ (m *eras.*) *T*, can⁎e (t *eras.*) *A*, cane (n *in ras.*) *P* gen⁎tisq· (i *eras.*) *T*, gentisq; *ex* gentesq; *ELZ*²*P* gentisq; (*ex* gentesq;) in sepibus horti *g* hortam *T*, ar̊tam *K* 250 conpulid T^1 *corr. m. 2* hebrei *TDFLPRSTZ*, hebreici *A*, ebrei *C*, hebræo O^1 germine *Cell. cum nonn. rec.* 251 alta milia dehinc s. m. i. (dehinc s. m. i. *in ras. scr.*) *K* subiens] subiit *coni. Wopk.* montis *ex* montibus T^2 ioga T^1 *corr. m. 2* serumquente *A* 252 mili⁎a *EF* 253 leprosq; *B corr. m. 2*, leprosusque *DP* (*corr.*) *Z*, *post hanc uocem ras. 3 litt. in L* sordasq; *A* ⁎⁎cateruas *T* 254 quidquid *T*, quiquid *E*, quicquid *rell.* debil⁎e⁎ (a, s *eras.*) *T*, deplebe *A* 255 conponi^{t} (t *a m. 2*) *T* mo⁎tibus (r? *eras.*) *T*, membris *Poelm. ad mg.* (neruis *in textu*) ussum *A* his priscum componit (*uel* condonat, confirmat) corporis (*uel* ro-bo̊ris) usum *coni. Wopk.* 256 reuocata (a_2 *a m. 2*) *T* ur̊gana *A* 257 cumque *cod. Arntz. Ald. al.* refudit *A*, refouens *g* 258 ad⁎erat *K* stre̊lique *A* cispite $AL^1Z^1P^1$ nullū̄ (ū̄ *a m. 2*) *T*, ⁎ullum (n *eras.*) *E* 259 conte̊rat *A*, contingerat *T* pleps *S* nimisq· laboris T^1 *corr. m. 2*

Nutribat geminanda fames si saucia callem
Turba per ingentem dapibus ieiuna rediret.
Qua flexus pietate Deus, qui semper egentum
Panis adest uictumque locis sine frugibus infert,
Pisciculis paucis et septem panibus agmen
Pauit inorme uirum, praeterque infirma secundi
Sexus et aetatis saturauit quattuor illic
Milia uescentum. plus ut mireris, et auctas
Disce fuisse dapes, epulas nutriuit edendo
Vulgus, et adtritae creuerunt morsibus escae.
Reliquiasque suas, sportarum culmina septem,
Expauit fugitiua fames, ubi fragmine sumpto
Vidit abundantem modico de semine messem.

260 nutriebat *A*, nutrir& *S*, nutribat *T* geminanda *C s. l. m. 2*, geminanda (o *a m. 2*) *E*, geminando *Reg. 1*, geminan (da *a m. 2*) *b* nutrierat geminata *cod. Arev., Montep.* famis *KL¹P¹Z¹* 261 dabib; *RS* 262 qua* (e *eras.*) *T*, qu*a (i *eras.*) *Z*, tunc *sched. Poelm.* quo flexa *uel* cum flexus *Wopk. coni.* pater (ds *a m. 2*) *L*, pater *Z*, pater *P* aegentum *TLZ* (a *eras.*), aegentē *A*, egentem *P*, egenum *g* 263 uictumqu*e (a *eras.*) *T* fructibus *TAb* (*in mg.* ł frugibus *m. 2*) *cf. Pros.* affert *cod. Arntz.* 264 pisculis *PZ* a*gmen (u *eras.*) *T* 265 enorme *CG²H² Rem.*, *norme (n *corr.*) *E*, grande *L*, grande *P¹Z cf. Schuch. Vok. d. Vulg. I 306* ui**rum (ro *eras.*) *Tb* sec*ndi *Z* 266 sexus *KLZ* et *om. cod. Arntz. cum nonn. rec.* quatuor *BE* 267 militia *E* ut] *s. l. T²* et plus *A* adauctas *Cant. Poelm. ad mg.* 268 aepulas *TA* nutruit *H* 269 atrite *TACD* uenerunt *K* aescæ *T²* esca *a m. 1 fuisse uid.*, 270 sportarum] sporta *in ras. plur. litt. T²*, sportibtarū *A* culmine *E¹* 271 *in mg. adi. E²* famis *T¹AL¹Z¹* fra*gmine (e *a m. 2*) *T* fraucmin* *a m. 1 fuisse uid.*, fra*gmin* *Z* e *a m. 2* 272 *om. A* *udit (a? *eras.*, i *a m. 2*) *T* habundantem *plerique* semene (e₂ *fere eras.*) *T*

Nec tamen humano quamuis in corpore Christum,
Matris ab occasu mortalia membra gerentem,
Clam fuit esse Deum, quia non absconditur umquam
Vrbs in monte sedens, modio nec subditur ardens
Lychnus, anhelantem sed spargens altius ignem
Cunctis lumen agit: radians nam testibus amplo
Discipulis fulgore tribus uelut igneus ardor
Solis, in aetheriam uersus splendore figuram,
Vicerat ore diem, uestemque tuentibus ipsam
Candida forma niuis Domini de tegmine fulsit.
O meritum sublime trium, quibus illa uidere
Contigit in mundo quae non sunt credita mundo!
Quid quod et Heliam et clarum uidere Moysen?

276 cf. Iuvenc. I 481

273 humano] o *corr. in H* q̃uis *B corr. m. 2* xp̄o T^1 *corr. m. 2* 274 matri* *B*, ma- *ex* mor- *E*, mort*is *C*, mortis *S* occa*su* (s, m *eras.*) *T*, ocasu *BD* ab hoc casu *Reg. 2* 275 qui *L*, qui* (a *a m. 2*) *PZ* ab*conditur *L* q̃u̇m *T suppl. m. 2* 276 sita *g* nec] non *in T fuisse uid.* subditur (u, *a m. 2*) *T* arde*ns *T suppl. m. 2* 277 lychnus (ych *a m. 2*) *T*, lichinus AC^1, lyc*nus (y, h *a m. 2*) *Z*, lichnus *uel* lychnus *rell.* anhilantem T^1 *corr. m. 2*, anchellantem *A*, anelantem *LZ* latius *coni. Wopk.* 278 agat *T*, alit *Vonck. coni.* radiens *A* nā (ā *in ras.*) *Z* amplum $T^1L^1Z^1$ 279 fulgore* (m *eras.*) *T* uelud *S* 280 solus *B*, solus *G* etheriam (et..riam *a m. 2*) *T*, h&heriam *K*, aetheream *BCET* 281 uincerat specie ore *A* ore *ex* oro *F* die *T* 282 tygmine Z^1 fulg& (& *in ras. m. 2*) *R* 283 uidendum *D* 284 contegit *A*, contigat *K* credita (c, e *in ras. m. 2*) *T* tradita *fort. a m. 1*, tradita* *LZ* 285 quidquid T^1 *corr. m. 2*, quid ~ quod *A* et *om. A* heliã* (e *eras.*, ~ *a m. 2*) *T*, eliam *A*, helian *H* clarumque *BE*, et clarumque *O* nomine *in ras.* T^2 uidere *fuisse uidetur a m. 1*, uisere HKL^1ZP^1 (*corr. in* uidere), lumine *cod. Lips.*, uirtute *Fabr.* moysenque uidere *Parrh.*; Heliam et clarum, ceu sidera, Mosen *uel* Heliam et claro sub lumine Mosen *Wopk. coni.*; H. e. c. sidere Mosen *Burm.*, *quem sequitur L.*

Ignotos oculis uiderunt lumine cordis,
Vt maior sit nostra fides: hunc esse per orbem
Principium ac finem, hunc α uiderier, hunc ω.
Quem medium tales circumfulsere prophetae,
Alter adhuc uiuens, alter stans limite uitae.
Sidereoque sono 'meus est hic Filius' aiens
Ostendit uerbo genitum uox patria Christum.
Postquam corporeos uirtus regressa per artus
Texit adoratam carnis uelamine formam,
Seque palam Dominus populis dedit: ecce repente
Vir humilis maesto deiectus lumina uultu

296 cf. Verg. Aen. XII 930 s.

Mueller de re metr. p. 312; Heliam et clarum denique Mosen *sched. Poelm.* moysen *L*, moysem *Z*: *cum poeta uoce* Moysis *per synezesin passim utatur* (*cf.* III 208, IV 168, V 274), *fortasse* uisere *retinendum idque cum* contingit *coniungendum est* 286 oculos *G* senserunt *ex* uiderunt C^2 uidere//// (e_2 *a m. 2*) *E* lumene T^1 *corr. m. 2* 287 fedis T^1 es *corr. m. 2*, fidis L^1Z^1 hoc esse *Parrh.* urbem T^1 *corr. m. 2* 288 *ac (h *eras.*) *T*, et *Reg. 1 Vb* *post* hunc *ras. in S*, hunc simul *nonn. editt.*, sic *sched. Poelm.* α ui derier hunc *in ras. scr. in T* alfa & hunc ω *A* alfa *EK*, *eras. in LZ* (α *add. m. 2*) uideri et C^2O^1 hoc esse p. o. alpha Deum uerum et o principium sine fine *Parrh.* 289 meliū *S* talis TL^1Z^1, tales (t *ex* d, ˜ *s.* e *eras.*) *A* prophetae] tae *in ras. a m. 2 T*, pfetæ *A* 290 adhunc T^1 *corr. m. 2*, adhunc *b* trans T^1 *corr. m. 2*, **stans (ad *eras.*) *R* limite *TDE*^{2}*F*^{2}*L*^{1}*Z*^{1}, inlimite *A*, limine (ne *in ras.*) *K*, lumine E^1G^1, limine *rell.* mortis *Cant. Fabr.*, mortis *seu* lethi *coni. Wopk.* 291 sidereoq; *H*, sedereoq; *K* sonum *T*, sinu *A* meum T^1 *corr. m. 2* hic est *Parrh.* agens T^1BZ 292 hostendit *T* uerbum T^1 *corr. m. 2* uerbum genitum *Parrh.* 293 corporeus T^1 *corr. m. 2* egressa O^1 artos T^1 *corr. m. 2* 294 adumbratam *A*, adornatam O^1, adoratam *c*, adorandum *nonn. rec.*, adoptatam *coni. Arev.* 295 atque palam *Ald.* dn̄m Ab^1 populis dominus *Parrh.* 296 maestu T^1 *corr. m. 2*, mestus *A*, mestȧ (o *a m. 2*) *B* *post* maesto *ras. in P* (deiectus ?) lumine (*corr. m. 2*) *TH*, lumine *Beda* uultus *A*, cultu *P*, terram *Beda* uultu d. l. m. *cod. Arntz.*

Procedit supplexque manus et brachia tendit
Inploratque gemens: unus mihi filius, unus
Est, Domine; horrenda lacerat quem spiritus ira
Nec linquit, nisi mergat aquis aut ignibus atris
Opprimat, atque animam dubia sub morte fatigat.
Hunc, precor, expulso miseratus utrumque furore
Redde mihi uel redde sibi, ne caeca potestas
Expellat trepidam subtracto lumine uitam.
Dixerat et genua amplectens genibusque uolutans
Haerebat; Dominusque pio iam pectore uotis
Adnuerat. tunc praedo furens ac noxius hostis,

297 Val. Flacc. IV 648, Prud. c. Symm. II 28 298 cf. Iuvenc. II 382 300 cf. Verg. Aen. XI 186 301 cf. Verg. Aen. II 359 305 Verg. Aen. III 607

297 procidit AO^1, procedit L, procidit *ex* procedit P, -ce- *in ras. in* R, prociderat *Wopk. coni.*, procumbit *coni. Arntz. cf. Matth. 17, 14* *post* procedit *ras. 4—5 litt. in* T (*fuit* quoq· s?) upplex$^{q\cdot}$ (q: *a m. 2*) T, subplexq; K, simplexque *nonn. editt.* 297—298 Procedit supplexque manus ∴ mihi filius unus Z^1 & brachia tendit ∴ inploratque gemens *in mg. add. m. 2* 298 *in mg. add.* K^1 quae T inq^{uit} C, inquit E^2 (*in ras.*) Tf (*eras.*) mg *Fabr.*, ait *cod. Arev.* 299 horrenda (h *fere eras. m. 2*) T, ^{h}orrenda (h *a m. 2*) b ira* (m *eras.*) T 300 linquid TA (*corr.*) DEF^1L^1P margat P aquis] aqu *in ras.* T^2 Nunc liquidis demergit aquis, nunc ignibus atris *Parrh. et sched. Poelm.* 301 *in mg.* B^2 Oppremat T^1 P^1Z^1, obpremat L^1, opprimit *Parrh. sched. Poelm.* adque TB E^2b^2 dubia* (m *eras.*) T morte *ex* -ti P fatigat T^1ACD F^1O^1Tcg, fatiget *rell.* 302 nūnc C praecor T expulso] excluso *Wopk. coni.* ō misseratus A, miseritus BD utrumque] *in ras.* R^2, utrinque *nonn. editt.*, utroque *cod. Arntz. a m. 2* 303 mi^{hi} L *corr. m. 2* nec TC^1 tetra *Parrh.*, saeua *Wopk. coni.* po**testas (te *eras.*) E 304 trepidā (¯ *a m. 2*) T tripidam depellat A subtra*cto (t, *ex* d) A lumina C^1 uita T 305 e genua T^1 et ienua (?) *a m. 2* genua ^{am}plectens (am *a m. 2*) ER genibusq· uolutans *in ras.* T^2 *ut uidetur* genibus$^{q\cdot}$ (q· *a m. 2*) BL, genibus$^{q\cdot}$ $BFLST$, genubus uolutus *ed. Lips.* uoluntas F^1P^1, uolutus *sched. Poelm.* 306 que *a m. 2 in* T uotis (o *a m. 2*) T 307 adnuerat TG^1LZP^1, annuerat *rell.* hac T

Cui possessa diu est alieni fabrica iuris,
Peruasa migrare domo conpulsus, in iram
Tollitur accensam correptaque carpere membra
Nititur et frustra Domino prohibente laborans
Fugit in obscuras puero uiuente tenebras.
Rex etiam solus regum et Dominus dominantum
Non dedignatus Petro piscante tributum
Soluere Caesareum, medii de gurgite ponti
Hamum ferre iubet gerolum didragmatis aurei.
Incola mox pelagi pendentia fila momordit,
Iussa tributa ferens, grauiorque onerante metallo
Vilis honor piscis pretio maiore pependit.
Discipulisque suis se percontantibus, aulae
Caelestis regni quis possit maior haberi:

308 possesa Ab^1 aliena *B corr. m. 2* 309 peruassa *A*, peruassta (asst *a m. 2*) *C*, peruasa *in ras.* Z^2, peruasa* (m *eras.*) *b*, peruersa *Cant. et al.*, prouisa *ed. Lips.* domo* (o_1 *corr.*, o_2 *ex* um) *T*, domū *A*, domo *rell. cf. v. 118* irā (˜ *a m. 2*) *T* 310 tollitur (i *a m. 2*, a *fuisse uid.*) *T*, ut tollitur *A* accensa *T* 312 furit *A* 313 *a m. 2 in T* dominorum (orum *in ras.*) TO^1 *Cant. Fabr.*, dominorum dn̄s *A*, ał dominantum dominorum *C*, dominant*um (i *eras.*) *EHP*, dominantium *LZ Reg. 1*, dominantium *K* 314 ſon *T suppl. m. 2* 315 ſoluere *T suppl. m. 2* cessareum *A*, caesarium P^1 *cod. Arntz.*, cesareom (u *a m. 2*) *Z*, caesaream *b* de] *s. l. ALZ*, *a m. 2 in K* 316 amum AE^1GLZPT gerolum *T* LZP^1R^1, gerulus *A*, geru*lū *S*, gerulum *rell.* didragmatis] i_1 *in ras. T* e *subfuisse uidetur*, didramatis *B* auræ *T*, aurie *C*, aurei D^2, auri $E^1G^1HO^1PS$ 317 palagus *A*, pylagi *P* pendentia mox *T* (mox *ex ras. restit.*) mormordet E^1 *corr. m. 2* 318 iusa *A* fe*rens *A* honer*ante (e *eras.*) *A*, honerante *BDK Reg. 1*, onerate *F* metollo *A* 319 ui*lis *H* praetio *T*, p&to *B*, prędio *D* 320 discipulisque] ci *a m. 2 in T* sē (˜ *a m. 2*) *T*, sēper (˜ *eras.*) *C*, se* (m *eras.*) *ET*, semper *P* cunctantibus *ACP*, percunctantibus *DHKLRSZ*^{2}, cuntantibus *E* aula $CFG^1O^1STZ^2$ *Reg.*^{2} *1*, in aula *D*, *an* aulai *?* 321 caelesti˜ *T* maior possit *CFHPb* poss& *R cod. Arntz.*, poscit *D*

Vt Deus et doctor mirabilis: omnibus, inquit,
Celsior est humilis cunctisque potentior ibit
Qui cunctis subiectus erit seseque minorem
Dimissa ceruice feret, uelut iste uidetur
Paruulus (et monstrat puerum consistere paruum);
Scilicet ingenium teneri sectemur ut aeui
Non annis, sed mente iubet, quia mollior aetas
Nil pompae mundalis amat, non ambit honorem,
Nec resupina tumet: sic purae semita uitae
Quantum prona solo, tantum fit proxima caelo.
Mens etenim uergens altum petit altaque uergit,
Inferiorque gradus quo uult discendere surgit.
Ecce humilem Dominus de stercore tollit egentem
Et facit egregios inter residere tyrannos:

331 cf. Iuvenc. IV 36

322 ut] at *C*, tum E^2 *Reg. 1* dn̄s *P* doctur T^1 *corr m. 2* inquid TE^1L (d *in ras.*) *P*, infit *S* 323 *in mg. adi.* b^2 ıbit (a *eras.*) *K* 324 sequi T^1 *corr. m. 2* 325 dimissa $TC^1F^1L^1P$ *SZ*, dimisa *A*, demisa *B*, demissa *K*, demissa *rell.* feret] f *corr. C*, ferit $K^1L^1Z^1P$, fe*ret (r *eras.*) *F*, ferat BE^2; geret *A*, gerit *DHO Cant. Monac. Spir.* 326 paruolus *LZP* 327 sectamur *K* 328 *post* annis *ras. in S* 329 mondalis T^1 *corr. in* mortalis *m. 2*, mundialis *A*, mundalis *P*, mortalis $CG^2HL^2Z^2S$ *cf. Pros.* 330 resopina T^2DP^1, repina *B corr. m. 2* resopinatū *A* tu& *FP* sedem uinceret dicat sic purę semita uitae *A* neque superna *quondam conieci* 331 quantum est *V* tantū *P* sit *A* 332 urg*ns (u *eras.*) *P* uergitns *T*, pergit *g* 333 cum *Poelm. in mg.* uul *D* descendere *T exp. m. 2*, discendere $ADKL^1PZ^1$, decendere (de *in ras.*) *F*, descendere *rell.* inferiorque gradu quo uult *Vonck. coni.* 334 haecce *E* tolit *E* egenum T^2 (u *ex* te *corr. uidetur*) *BC* E^1KLZP^2RSV *Cant. c. Arntz. cf. supra v. 262* 335 aegregios *TBK*, egreios *F corr. m. 2* interra resedere *A* resedere *P* tirrannos *A*, tirannos *CKS*, superbos *b* (*in mg.* ł tyrannos *m. 2*)

At contra tumidum pugnaci mente rebellem
Praecipitem caelo sub tartara iussit abire.
Parua loquor si facta Dei per singula curram
Et speciale bonum, cum sit generale, reuoluam.

338 Lucan. IX 783, Claudian. Rapt. Pros. II 294 339 cf. Verg. Aen. IV 337, Paul. Nol. XXX 12

336 ad *TE* rebellum *T fort. recte nam rimi studiosus est poeta* 337 caelum *T*, decelo *A*, ecelo *V* tartare F^1, tarra *L corr. m. 2* iusit *A* habire *T* 338 paruo *T*, pauca *Parrh. sched. Poelm.* loquar CF^1GHKZ^1T *cf. Pros.* 339 speciale Z^1 generale] l *corr. in P* EXPL. LIB. SECVNDVS INC. LIBER III EGO ABVNDANTIVS ISTVM LIBRVM CONTVLI FELICITER *T*, finit liber II· incipit III· *A*, EXPLICIT LIBER SECVNDVS NOVI TESTAMENTI · INCIPIT LIBER TERTIVS DE DIVITE QVI REGNVM CAELORVM NON POTEST INTRARE *B*, EXPLICIT LIBER SECVNDVS. INCIPIT LIBER TERTIVS *ES*, INCIP LIBER III DE DIVITE QVI REGNVM CELORVM NON POTEST INTRARE *F*, EXPLIC· SEDVLII LIBER ·III· INCIP EIVSDE ·IIII· DE DIVITE etc. *G*, EXPLICIT LIB. ·III· INCIPIT ·IIII· *LZP*, EXPLICIT SCDS LIB· INCIPIT LIBER TERTIVS DE DIVITE etc. *b*, Finit lib. II incip. liber III. euangelistę sequitur tituli singulis capitulis coartari *O*, Explicit liber secundus. Incipit liber III· in Christo *Reg. 1*, *subscr. om. CDHKRT*

LIBER QVARTVS.

Iam placidas Iordanis item transgressus harenas,
Iudaeae sectatus iter: sine nomine mixtum
Vulgus, et innumeras releuans a clade cateruas
Suscipit infirmos et dat discedere sanos.
Nil igitur summo de se sperantibus umquam
Difficile est conferre Deo, cui prona facultas
Ardua planare et curua in directa referre;
Et quidquid natura negat se iudice praestat.
Namque foramen acus sicut penetrare camelus
Membrorum pro mole nequit, sic diues opima
Fertilitate tumens tenuem non posset adire

2 cf. Verg. Aen. II 558, Iuvenc. III 760 8 cf. Verg. Ecl. IV 59, Iuvenc. II 645 9 cf. Iuvenc. III 524

1 cum *G* ingressus *Ald.* harenas (al in horas) *C s. l. m. 2* 2 iudeae *libri* sectatur *nonnulli teste Arevalo* maestum T^1BC (al mixtum *s. l. m. 2*) LP^1 (*corr. in* mixtum) *R Reg. 1 Cant.*, uulgus mestū (te *in ras.*) *A*, mixtum T^2E (mestum *s. l. m. 2*) F^1GHZ^2 (*in ras.*) *ST*, m**tum (ix *a m. 2*) *K cf. Pros.* 3 innomeras T^1 *corr. m. 2* releuans (u *eras.*) *P* a morte *cod. Arntz.*, de *c cf. v. III 45* 4 suscepit $C^1L^1Z^1P^1$ discere (de) *K corr. m. 2* 5 ** summo *T* non** desp. *D* sese parantibus *T*, sparantibus E^1, se*sp. (x *eras. uid.*) *F* 6 difficilae *T*, deficile *A* uoluntas *e* 8 et T^1 (*ut uidetur*) *ABDG* (*sequitur ras. 1 uerbi*) Z^2 *b c g Spir. Fabr.*, *om.* $L^1P^1Z^1$, nam *rell.* ut—praestet *Vonck. coni. cf. Pros.* sub *g* iudice* (m *eras.*) *T* quod natura negat totum se iudice praestat *f* 9 perque *g* penetrare (t -ni- *m. 2*) *b* camellus T^1A 10 pro] prae *editt. pler. cum codd. rec.* nequid TZ^1P nequiuit *A* diuis T^1 *corr. m. 2* 11 ferti*litate (l *eras.*) *T*, altilitate *coni. Bentleius* (*cf. emend. ad Cic. quaest. Tusc. p. 34*) *cf. Rem.* posset *BCEFGHS Reg. 1* b^1, possit *rell. cf. Pros.*

Caelestis regni ducentem ad limina callem,
Ni genitor rerum (qui mundum lege cohercet
Et nulla sub lege manet, cui condere uelle est,
Quem frons nulla uidet, sed totum conspicit ipse)
'Hoc inpossibile est homini' dixisset, 'at alto
Possibile est ius omne Deo', multisque molestum
Diuitibus tandem faceret mitescere censum.
Nam proprias bene tractat opes caeloque recondi
Thensauros uult ille suos, ubi quidquid habetur
Non mordax aerugo uorat, non tinea sulcat,
Nec male defossum famulatur furibus aurum,
Ieiunis qui ferre cibum, sitientibus haustum,
Hospitibus tectum, nudis largitur amictum,
Solatur nexos in carcere, perfouet aegros,
Atque aliis largus, sibi tantum constat egenus.
Nec dubie in caelum substantia peruenit illa,

16 cf. Matth. 19, 26

12 caelesti^{s} (s *a m. 2*) *K* ad *ex* ab *P* *post* limina *ras. in K* 13 coherit^{c} F^1, cohercit L^1Z^1 14 uellest *B* 15 f*rons (o *eras.*) *T* uidens L^1P 16 inpossibilae *T*, possile$^{bi\ l}$ homini *A* homine L^1 dixisse TL^1R^1, dixise *A*, dexisset *H*, dixisset *in ras. PZ* et *TKL*^{2} *eg fort. recte, cum* et *nonnunquam idem ualeat ac* sed *vel* at; sed *A*, ab *E cf. Pros.* altum *T* 17 possibile* (m *fere eras. m. 2*) *T*, possibele *K* 18 mitiscere T^1 nitescere *corr. m. 2* 19 caeloqui *A* 20 thensauros T^1 n *eras. m. 2* tesauros *B* uul^{t} (t *a m. 2*) *TP* ille ult *D* suus *Z* quidquid (quicquid *corr. m. 2*) *TK* 21 erugo *libri fort. recte* tenea *A* 22 non K^1R male depostum *coni. Burm.* famula*tur (n *eras.*) *T*, famulantur *B* 23 ieiuniis *T*, -is *ex* us *b*, ieiunisq; *A* quicumque DZ^2 (*in ras.*) *Reg. 1 O* (*ex corr.*) m (*in ras.*) *eg editiones fere omnes*, qui ferme *Cant. Ald.* austum *TAF* 25 solator $L^1Z^1P^1$, sol*at' *R*, sol*atur (u *eras.*) *b* nexus T^1 *ut uidetur, corr. m. 2* carc*ere (h *eras. ut uid.*) *T* 26 adq. *T* alis *A* largius *A* aegenus *T et alii*, eginus *A*, egenis *S in ras.* 27 dubiae *TF Reg. 1*, dubium *c sched. Poelm.*

Quae Christo conlata datur sub paupere forma,
Quae damnis augmenta capit, quae spargitur ut sit,
Quae perit ut maneat, quae uitam mortua praestat.
Praeterea geminos Dominus considere caecos
Dum quoddam transiret iter comitante caterua
Conspicit, extinctae poscentes munera formae
Flebilibusque uagas implentes uocibus auras.
Nec cunctata solens pietas inferre salutem,
Quae sentit flagrare fidem, mox lumina tangens
Euigilare iubet, quae somnus presserat ingens,
Atque diu clausas reserans sub fronte fenestras
Ingrediente die fecit discedere noctem.
Hinc repetita sacri gradiens per moenia templi
Lumina caecatis dedit et uestigia claudis.

32 cf. Verg. Aen. II 40 40 cf. Verg. Ge. I 39

28 conlata] la *in ras. 1 litt.* (*a?*) T^2 paupere* forma* (m *utroque loco eras.*) *T*; pauper* *L*, -re *ex* ri *P*, paupere// (*fuit* is?) *Z* 29 qđ amisa *A* damnis] s *a m. 2 R* aucmenta *T* q̊, *F* 30 periit *A* *post* uitam, ut *eras. in P* 31 pre****terea *A*, interea *coni. Wopk.* dominus] cernens *cod. Arntz.* dominus geminos *DG* consedere $T^1K^1L^1Z^1P^1$, consistere *Parrh.* 32 *om. Sl* cum *m cod. Arntz. Parrh.* quondam *Ab* iter* (a *eras.*) *E* commitante *B* 33 pos*centes (e *uel* i *eras.*, es *ex* is *corr.*) *T* flamme *A*, frontis *coni. Wopk.* 34 fleuilibusq· *T*; -que] *eras. in C*, *om. OST* uaga*s (n *eras.*) *T*, uacuas *A*, ua*as (cu *a m. 2*) *COTb* (*in mg.* uagas *m. 2*) *Cant.* inplentes *TAZ* 35 cuntata *S* cunctis cessans *cod. Arntz.* solet *g* conferre *ed. Lips.* 36 que *K*, cum *uel* qua *coni. Wopk.* sensit *ex* sentit *C*, sensit O^2Tb^2 37 *et* 38 *transpositi sunt in G* aeuigilare *T* praesserat *T*, psserat (*s. l. m 2*) *E* 38 adq· TE^1b^1 se seras *T* (*a m. 1 ut uid., corr. m. 2*), re*serans (s *eras.*) *Z* fenistras *A* 39 die* (m *eras.*) *TK* discere (de *a m. 2*) *P* 40 hinc r T^2 *suppl.* cradiens *fort.* T^1 monia *T*, menia ACK^1 41 lumina *T* lum *a m. 2*, limina *T* (moenia *s. l. m. 2*) *cod. Arntz.* et *om. BE* cludis *A*, clauiis dis (dis *a m 2*) *K*, cladis *P*

Talia Dauiticam post facta reliquerat urbem
Bethaniae uicina petens, eademque reuersus
Clarescente die properabat uisere tecta.
Ecce autem mediis adstans sublimis in aruis
Frondea ficus erat, cuius in robore nullum
Repperit esuriens lustrato stipite pomum;
Arboreisque comis 'iam nunc ex germine uestro'
'Nullus' ait 'fructus reliquum generetur in aeuum'.
Confestim uiduata suis ficulnea sucis
Aruit et siccis permansit mortua ramis.
Omnis enim quicumque Deo nil fertile nutrit,
Ceu sterilis truncus lignis aequabitur ustis.
At iustus palmae similis florebit amoenae,
Semper habens frondes et tamquam Libana cedrus
Multiplicandus adest et uertice sidera tanget.
Post oblatus ei uirtutem sensit erilem
Insanus sermone carens, quem faucibus artis

45 cf. Verg. II 328 56 cf. Hor. C. I 1, 36 58 cf. Prud. Psych. 592

42 liquerat *B*, reli*querat (n *eras.*) *GP*, reli*querã (n *eras.*) *K*, reliquirat L^1 43 Bethania *LZ* tandemque *cod. Arntz.*, eodemque *Parrh.* reuertens (al -sus *m. 2 s. l.*) *C*, reuersus (er *in ras.*) *K*, regressus *b* 44 clariscente T^1, largiscente *A*, lucescente *b* die* (m *eras.*) *T* 45 medīs *A* adtans (s *a m. 2.*) *T*, asstans *ST* sublimib; (s *a m. 2*) *L*, sublimi**s *Z*, *post h. v. rasura in P* 46 *rbore *Z corr. m. 2* 47 reperit *ACDKP*, repperi*t i *eras.*) *b* essuriens *A* lustratata *A*, lustrata *O*, lustrata *b* 48 nunc T^1 num *corr. m. 2* gramine *Parrh.* uasto *Fabr.* 49 relicum T^1 (*s. l.*) *F*, ex te *c* 50 suis] *om.* K^1 52 omnes Z^1 quiquumq; *B* 53 sterelis TAZ^1 lichnis *T* istis *Parrh. sched. Poelm. exhib.*, *Vonckius aliique coni.* 54 ad *T*, et *C* amoene Te_2 *in ras. m. 2*, a*mmnae *A* (e *eras.*) *A*, amene *BC*, amoenas *E*, amoeni Z^1 55 frondis T^1 liuana T^1 *corr. m. 2*, libani *A*, liban° *R* caedros *T*, cędrus *K*, cædros *LZP* 56 sidera uertice *g* tanget TF^1H, tangit *P*, tangit *rell.* 57 herilem *EG*, herilem *T*(?)*ADST* 58 insanus] u *a m. 2 in T* sermone* (m *eras.*) *T* artis *in T fuisse uidetur*, atris *corr. m. 2*, artus atris *L*, atris *ACDE*^{2}*KZ*^{2} (*ex corr.*) *OP*^{2}*RT Cant.*

Angebat uis clausa mali, uitiumque tacendo
Prodiderat. sed cuncta solens infirma leuare
Conditor obsessa pepulit de fauce latronem
Et uoci patefecit iter nexuque soluto
Muta diu tacitas effudit lingua loquellas.
Post Dominus Pharisaea petens conuiuia cenae
Orantis dapibus sese inpertiuit amici.
Tunc mulier, quam fama nocens et plurima uitae
Mordebant delicta suae, clementia supplex
Conruit amplectens uestigia, quaeque profusis
Inrigat incumbens lacrimis, et crine soluto
Nec tergere sacras nec cessat lambere plantas
Vnguento flagrante fouens, sententia donec
Lata Dei, quem ferre manum non poenitet umquam,

62 cf. Ovid. Met. IV 69, Paul. Nol. XVI 306 63 cf. Verg. Aen. V 842 70 cf. Paul. Nol. XXXV 541

59 urgebat *nonn. editt.* malis *A* initiumq; *A* 60 s& (s *a m. 2*) *C* soluens *A* infirma* (t *eras.*) *Z* leuare] ał curare C^2 *s. l.* 61 conditor/// (r *corr.*, *fort.* s *suberat*) *T* obsesa *A* *ep(re)ulit (re *a m. 2*) *Z*, reppulit *Reg. 1 cod. Arntz.* latrone*m *K* 62 uocis *ACOb cod. Arntz.*, uoce(l) *F corr. m. 2* nexoq; L^1Z^1P 63 placidas *coni. Arntz.* loquillas T^1 $K^1L^1Z^1$, loquela T^2 *ACFGHSb*, loquellas *P* 64 phariseae *T*, farisseae *A*, pharisaeae *G*, farisea *F* 65 orantes $L^1Z^1P^1$ se *T* inp&(r)iuit *K* amici* (s *eras.*) *T* 66 tum *AFH* plurima *ex* -me *P* 67 delecta *T corr. m. 2* sua *A* clementia* (e *eras.*) *K* 68 corruit (r_1 *in ras. a m. 2*) *T*, conruit *A*, corruit *rell.*, irruit *uel* corripit *coni. Wopk.* quoq; *T* 69 (in)Riga**t (in *a m. 2*) *LZ*, (in)Rigat/// *P* crimine *l* 70 nec] ne *in ras. Z* tergere nec *C*, mergere nec (tergere *in mg.*) *S* ne(c)cessat *FK*, ne(c)cess& *R*, cessat nec *S*, n. cess&(a) *b corr. m. 2* planta*s *K* 71 ung*ento (u *eras.*) *E*, ung(u)ento (u *a m. 2*) *K* flagrante *TCHKPRSZ*, fla*grante (n *eras.*) *A*, fraglante *DET*, fl(r)ag(l)rante *G* sentia T^1 *corr. m. 2* don*ec *T*, donec donat *A*, donat *b* (ł donec *in mg. m. 2*) 72 lata T^1*AHOPb sched. Poelm.*, laeta *rell. cf. Pros.* afferre *D* penitet (t_2 *ex* i) *T*, penitet *plerique*

Si nos poeniteat ueterem quaesisse ruinam,
'Vade, fides, mulier, tua te saluauit ab omni'
Dixisset, 'quodcumque mali gessisse uideris:
Vtere pace mea.' Magna est medicina fateri
Quod nocet abscondi, quoniam sua uulnera nutrit
Qui tegit et plagam trepidat nudare medenti.
En polluta diu, modicum purgata recessit
Per gemitum propriique lauans in gurgite fletus,
Munda suis lacrimis redit et detersa capillis.
Iamque Capharneae synagogam intrauerat urbis
Rite docens populos. quem cum uidisset iniquus
Humano sub corde latens, clamore proteruo
Spiritus infremuit 'quid nobis et tibi?' dicens,
'Perdere nos heu Christe, uenis? scio denique qui sis,
Et sanctum cognosco Dei'; nec plura locutus
Imperio terrente tacet hominemque reliquit

76 cf. Verg. Aen. XII 932 85 cf. Marc. 1, 24 87 cf. Verg. Aen. VII 599, XI 461; Lucan. VII 615

73 peneteat T^1A quesisse T *aliique*, quessisse A, qę*sisse C, gessisse *Cant.*, sensisse *Arntz. ex quodam ms. indicat* uinam E 74 fidis T^1 *corr. m. 2* mulier fides A saluabit BK^1OT 75 dixisse et TZ^1, dixisse (t *a m. 2*) L quęcumq; b^1 gesisse AK malo $L^1Z^1OP^1$, malum *Parrh. Fabr.* 76 pacem meam T 77 *post* nocet *ras. 1 uerb. in* P abscondit *ed. Poelm.* uulner*a (e *eras.*) A 78 te**git (ti *eras.*) P tripidat A 79 In T^1 poluta E *corr. m. 2* 80 propriq; T^1, proprioq; A labans T, lauans *ex* lauens F, lauans se *Parrh. Ald.* 81 mondas uis P detensa *Montep.*, deterta *Parrh.* 82 iamq· (q· *a m. 2*) T, iam g caparnae T, cafarnae $ALZP^1$. capharnae B, capharneę D, capharnee S, cafarneę FK urbem EII 83 populus T^1 *corr. m. 2* q·m (ue *a m. 2*) T inicus T^1 86 *post* nos *ras. in* S ceu A, eu $L^1Z^1P^1$(?) nos iam *cod. Arntz.* quis sis $ABCDZ^1V$, qsis F, quis eis m 87 te sanctum *Parrh.* loqutus A, loquitur D 88 iacet *cod. Arntz.* torrente g reliquid TCE^1S, relinquit AL^1Z^1b *Reg. 1 Cant.* g, relinquid BP^1

Pulsus et in uacuas fugiens euanuit auras.
Sic etiam uariis finem languoribus esse
Fecit et exclusos semper reticere coegit
Daemonas ac talem prohibet se pandere testem.
Olim quippe ferox et nigrae mortis amator
Ille nocens anguis, deiectus culmine caeli
Cum pompis sociisque suis omnique nefandae
Agmine militiae, Christum, quem nouerat illic,
Conspicit in terris, uelamine carnis opertum,
Et gemit esse homini dominum uirtutis amicum.
Dumque Tyri transgressus iter, Sidonia rursus
Arua legens, placidas Dominus calcaret harenas,
Curauit gemino miserum spiramine clausum,
Qui uocem non ore dabat, non aure trahebat,
Sidereaeque manus ruptis penetralibus omnes
Adtactu patuere fores, laetusque repente

89 cf. Verg. Aen. IX 658

89 uacuus *T* 90 langoribus *TAE*^{1}*Z*^{1} *Ald.* 91 clusos *T*, excelsus *A* fecerat et clausos *Ott. 2* reicere (t *a m. 2*) *b* cogit *A* 92 demones *corr. in* demonas *C*, demones *FS*, demonas *P corr. in* -es tali *ex* talem *E*^{2}*P*^{2}*Rb*, tali *O Reg. 1Ald.*, uilem *l 2* prohibit *TLZ*^{1}*P* condere *E* testae *E*, teste* (m *eras.*) *P*, teste *Rb*, testi *Ald.* 93 ollim *A* 94 angues *b* lumine *A*, culmina *T*^{1} 95 omneq; *L*^{1}*Z*^{1}*P*^{1} 96 quem Christum n. *Parrh.* 97 uelaminae *T* 98 et gemit *T* dum gemit *m. 2 s. l.*, et gemet *A* ami*cum *PZ* 99 dumque] *euan. in T*, dum *Ag*, cumque *cod. Arntz.*, qumq; *d* tiriae *A*, tyri* *b* transgressus *T corr. m. 2*, transgressis *D* sidoniaq; *A* 100 arua (ʳ transiens elegens) *A*, arua* (s *eras.*) *E* calcauit *T*^{1} (*ut uidetur*) *AC* (*l* calcarat *s. l. m. 2*) *Rb*^{1}, cala*r& *K cf. Pros.* haerenas *K* 101 cu*rauit *K* geminum *T*^{1} *corr. m. 2* miserum gemino *D* clausus *T* 102 nec *Parrh. aliique* trahibat *T*^{1}*Z*^{1}, trachebat *A* 103 sidereqqæ *A*, sideriaeq; *F*^{1}*H*^{2} penetra*libus *Rb* omnis *Z*^{1} 104 at·tactu *T*, a tactu *ABCG*^{1}*Sb* letosq· (u *a m. 2*) *T* reppente *A*

Audirique loquens meruitque audire loquentes.
Tu quoque uirtutis sensisti munus erilis
Procumbens oculis, cuius in lumine Christus
Expuit et speciem simulatae mortis ademit.
Hinc maiora docens populos caelestia uerum
Se reserat sermone Deum turbasque frequentes,
Quae nimis inruerant, cupiens uitare parumper
Stagna petit paruaque sedens in Simonis alno,
Litore sistentem firmabat ab aequore plebem.
Et dictis iam finis erat; tunc altius actam
In pelagus iubet ire ratem uastoque profundo
Retia dimitti piscantia, quae nihil omnem
Claudere per noctem uacuo potuere labore.
Simon paret ouans et aquosis gentibus instans

115 cf. Verg. Aen. XII 263

105 audireq· F^1 *corr. m. 2,* audir*q· *b* meruit (que *om.*) AB^1 loquentem *Parrh. sched. Poelm.* 106 sensisti uirtutis *E Parrh.* hirilis *A*, herilis *E*, herilis *TBDST* minus *P* 107 in cuius *cod. Arntz.* lumine *TACGLZ*^{1} *cod. Arntz.*, lumina *rell. cf. Pros.* 108 exp*uit (a *eras.*) *D* et *om.* T^1 simulate *T aliique*, similate *RV* adimit *Ab*^{1} 109 hic F^{*1} uerbum *Tb (fere eras.)*, uerum (i *a m. 2*) *L* 112 paruoq; *AGH,* paua (q· *a m. 2*) *B* Simonis in nau alno *A*; *Arev*: paruaque sedens in Simonis alno *meliores nostri mss. cum multis editis* simonis in *RS* in puppe magister *Deg* aluo *Parrh.* parua residensque S. i. a. *Ald.* 113 formabat *Poelm.* 114 actam (a_2 *ex* u) *T* 115 pelagos T^1 (us *corr. m. 2*) L^1Z^1P, pilagus *A* ratem *s. l.* T^2 uastoq· (ui *a m. 2*) *T*, uastaq; *KL* *nonnulli* ratim *Arev.* 116 ritia T^1 dimiti *A*, demiti *B*, demitti T^2DS *cf. Pros.* q· (uæ *a m. 2*) *T* 117 potiere *L*, patiere Z^1 *corr. m. 2,* potuere *in ras. P* uano *Barth. Adv. XVIII 2* labore* (m *eras.*) TZ^1P, laborē *L* 118 Simon (m *a m. 2*) *T*, Symon E^2GH, Simo *Ald.* parat *S* equosis *A* *post* aquosis, in *eras. in Z* gentibus (' l piscibus *m. 2 in mg.*) *K*

Linea claustra iacit tantumque inmanis apertos
Impleuit captura sinus, ut praeda redundans
Turbaret geminas cumulato pisce carinas:
Nam socia stic puppis erat. sic maxima saepe
Gaudia non ferimus propensaque uota timemus;
Quodque Deo facile est homines optare nec audent.
Talibus insignis uirtutibus ibat in urbem,
Quae sit dicta Naim, populo uallatus opimo
Et grege discipulum, miserum cum comminus ecce
Conspicit ecferri iuuenem gelidumque cadauer,
Pluribus exsequiis et inani funere passum
Triste ministerium, cuius sors inuida matrem

130 cf. Verg. Aen. VI 223

119 linia *AF* claustra] clathra *Arev. coni.* iacet *T*, iæcit *A* tamq; ł tantū *A* apertus K^1, apertos *corr. in Z* 120 cap**tura *B*, *post* sinus: captura *eras. in P* 121 c$\overset{u}{\underset{\cdot}{o}}$mulato *G*, comulato *Z* 122 ^{i}stic (i *m. 2 add.*) *TLZP*, isti^{e} *EF*, istic (isti *in ras. m. 2*) *R*, istic *rell.*, illic *ed. Lips.* pupis *AF* 123 propinsaq; $T^1Z^1P^1R^1$, perpensaq; *O* timemus (i *in ras.* e) *T*, tenemus *Poelm. et Fabr.* 124 est] *om. A* hominis T^1 *corr. m. 2* non ST^1 *cf. s. I 10* 125 $\overset{u}{\underset{\cdot}{o}}$rbem *PZ*, urbem (u *in ras.*) *L* *125 et 126 transpos.* K^1 *corr. m. 2* 126 est quae *S* sic E^1, s$\overset{\bar{e}}{\underset{\cdot}{i}}$t c, fit *Parrh.*; quae est *uel* qua erat *coni. Wopk., at cf. Mommseni indic. Iordan. p. 183* na'm (ı *a m. 2*) *TL*, na'm *EK*, naym *C*, na^{im} *Z*, *in ras. scr.* P^2, naum *Parrh. sched. Poelm.* uuallatus *A*, ıam l&us (uallatus *s. l. m. 2*) *LP*, uellatus *m. al. in ras. Z*, uelatus *O* *sed fort. prius fuit* uallatus opimmo *B* 127 discip$\overset{v}{\underset{\cdot}{o}}$lum (v *a m. 2*) *T*, discipul$\overset{\bar{u}}{\underset{\cdot}{o}}$ *P*, discipulo LZ^1OR *Reg. 1* misserum *A* cum] *om. A*, tunc *Poelm.*, dum *Arntz. ex quodam manuscr.* cominus CDP^2RT, comminos^{u} *K*, cōmunis F^1 *corr. m. 2* 128 conspecit *M*, Ionspicit *F* ecferri *P*, et ferre MT^1 (*corr.* e*ferri *m. 2*), effera H^1, offerri *O*, afferri *Poelm.*, efferri *rell.* 129 plureb: *M*, pl$\overset{u}{\underset{\cdot}{i}}$ribus *E* exsequis *A*, exequiis $BCEF^2HLRS$, exequis^{i} *K* ina$\overset{ni}{\underset{\cdot}{m}}$ *B corr. m. 2*, ina*ni *E* passi^{u}m *K*, passum *ex* passim *Reg. 1*, -sum *in ras.* R^2 130 tristem *MT* cu*ius (s *eras.*) *E*

Iamdudum uiduam gemina uiduauerat urna.
Nec remorata diu pietas, inimica doloris,
Auxilium uitale tulit tactoque feretro
'Surge' ait 'o iuuenis'; parensque in tempore dicto
Mortuus adsurgit, residensque loquensque reuixit
Atque comes genetricis abit: nam funere torpens
Et licet amissae passus discrimina uitae,
Non poterat famulus Domino clamante tacere
Nec uita praesente mori. mox agmine uerso
Deponens trepidum recidiuo tramite luctum,
Candida felicem reuocauit pompa parentem.
Nec tibi parua salus Domino medicante, Maria,
Multiplici laesum curauit uulnere sensum,
Quam fera septenis rabies inuaserat armis,

137 cf. Iuvenc. II 523 139 cf. Verg. Aen. XI 412, 684

131 uiduerat *L corr. m. 2* urna orba *A*, una* (s *eras.*, r *a m. 2*) *Z*, orna *b* *post* urna, fors *eras. in P* 132 remorata (*exp. m. 2*) *A*, rememorata *LZP*, remota *S* dolori *C cod. Arntz. Cant.* 133 uitalae MT^1 (a, *eras. m. 2*) dedit *D* tactuq· MT^1 *Reg. 1* feretro* (um? *eras.*) *M* 134 surge ait] ge ait *fere euan. in M* dico *L*, di** *Z corr. m. 2*, dito *P* 135 adsurget T^1 *corr. m. 2* risidensq: *M* refixit *A* 136 adq: *MTEZb* comis MT^1 *corr. m. 2* genitricis MT^1, genetricis *plerique* genitricis comes *S* habit MT^1, obit *A*, abiit *C*, hab& *b*, ///// *c* nam] non *C Parrh. sched. Poelm.* tpens (or *a m. 2*) *F* 137 amisse *MT alii*, amisae *A* en licet *nonn. editt.*, ilicet *Fabr.* 138 famolus *M* tacere* (t *eras.*) *MT* 139 mori& (& *a m. al.*) *Γ* 140 depones *B* tripidum *A* recidiuu *M*, recidiuum T^1 *corr. m. 2*, rediu*uo *A*, rediuiuo *O* tramit* *Z corr. m. 2* ductum *M* 141 ponpa *E*, turba *Heinsius et Gronovius* 142 nęc (ę *a m. 2*) *T* 143 *in mg. sup. add.* M^2 multiplici *ex* multiplice *K* laeso MT^1, lessum *A* curare MT^1 *corr. m. 2*, cur*auit (u *eras.*) *G* 144 quem *AEFG*^{1}*O*(?) *cf. Pros.* septeni L^1Z^1 rauiis MT^1 *corr. m. 2* rabies septenis *A* inuasserat *A*

Daemonico cuneata globo; sed squameus anguis
Imperiosa sacri fugiens miracula uerbi
Corde tuo depulsus abit uolucresque per auras
In chaos infernae lapsus penetrale gehennae
Septem ingens gyros, septena uolumina traxit.
Neue redundantem cumulato germine messem
Exiguis Dominus sineret languere colonis,
Discipulosque alios, quorum mens conscia recti
Puraque simplicitas numero meritoque refulgens
Aurea libra fuit, uelut agnos praecipit inter
Sanguineos properare lupos 'adsumite' dicens
Iura potestatis, nullum metuatis ut hostem;
Vipereasque minas et scorpion atque inimicae

149 = Verg. Aen. V 85 152 cf. Verg. Aen. I 609 156 cf. Luc. 10, 19

145 doemoni*co *R* daemoniconeata *MT*¹ cunnecta *A*, cun**ta *E corr. m. 2*, cunecta *G*, coniuncta *Reg. 1 g*, connexa *cod. Lips.* globu* *M*, globus *T* squameus *A*, squa- *corr. in C* 146 imperiu (~ *eras.*) *M*, imperio *T*¹ (sa *s. l. add. m. 2*) *FGHOVb*, imperio** *Γ*, imperio *KL*, imperiosa *m. rec. in Z*, imperio*sa (s *eras.*) *P vers. in mg. scr. S*² uerbis *L*¹ 147 repulsus *T* habit *MT*, *post* abit *ras. in Γ* per] p· *T* 148 chaos (u *a m. 2*) *T*, caos *A* penetralae *T* inferni *L*² pulsus *L*¹*P*, lapsus *m. al. in Z* gegenne *A*, iehennę *D* 149 iungens giros *A* giros *CEKLZ P* 150 comolato *Z*¹, cumulate *Cant.* messem] me *corr. T*² 151 sinirit *uel* sinerit *M*, siniret *T*¹, senerat *L*, sanar& *Z corr. m. 2*, saneret *P*¹ langore *M*, langore (ue *a m. 2*) *T* 152 discipolosq· *T corr. m. 2*, discipulos *CG*² alius *M*¹*T*¹ men* (s *a m. 2*) *T* 153 semplicitas *A* numeroq; refulgens *A* meroteq; *E*¹ *corr. m. 2* refulgens] ens *ex* ins *M* 154 *et 155 a m. 2 in M* *numerus* LXXII *adpos. in T* uel *M*, łud *A* praecepit *MK*¹*L*¹*ZP* aure* *G* 155 sanguineus—lupus *MT* 156 timeatis *Poelm.* 157 uiperiasq; *A* m**nas *L*, moenas *Z*¹*P*¹ scorpiū *A*, scorpion** *LR*, scorpiones *P*¹*Z*¹, scorpionum *BDE*²*F*²*GH*², scorpiũ** *S cf. Probi art. min. p. 551 K.* adq; *M TE* inimicę (, *a m. 2*) *M*, inimic*a (e *eras.*, a *a m. 2*) *T*, inimicæ *Γ* (*corr.*) *H*, inimica *ACDFGKLZ PRSTb sed cf. Pros.*

Omnia uirtutis sensu calcate fideli:
Nulla meis famulis feritas aduersa nocebit.
Nec tantum hoc gaudete, uiri, quod spiritus ater
Subiaceat uobis, quantum quod nomina uestra
Scribat in aeterno caelestis littera libro'.
Ius est quippe Dei uitam praeponere factis.
Nam merito cessante bono miracula nil sunt,
Quae faciunt plerumque mali, quibus arbiter orbis
'Nescio uos' dicturus erit, 'discedite cuncti
Artifices scelerum, rebus qui semper iniquis
Diuinum simulastis opus'. sic tempore Moysi
Carminibus quidam uanae Memphitis in oris
Signa dabant non sponte Dei, sed imagine falsa
Visibus humanis magicas tribuere figuras.

160 cf. Iuvenc. II 45 166 cf. Matth. 7, 23

158 uirtuti C^2P, uirtuti$^{\cdot}$ *E* sinsu *M* 159 famulis aduersitas n. *A* ueritas m^1 160 hoc *om.* MT^1T^1 gaudite M^1T^1, ⁎gaudete (a *eras.*) *A* $\overset{\text{ued}}{q}$ *Γ corr. m. 2*, quid *ed. Spir.* a⁎ter (l *eras.*) *C*, $\overset{\text{t}}{\text{a}}$cer *Z* 161 subiciat *Ab ed. Spir.* 162 scribat MTE^1Gb^1g, $\overset{\cdot\cdot}{\text{sp}}$ scripta *A*, scribta *LZ* (sit *s. l. m. 2*), scripsit *plerique*, scribit *nonn. rec.* aeternū *M*, aeternum *T*, ętherio *e* caelesti *A* litera *BE* 163 est] et MT^1 quipp⁎e (a *eras.*) *T* dei] ał đo *P in mg.* 165 faciunt] *euan. fere in M* plerique *B* urbis MT^1, $\overset{\text{i}}{\text{orb}}$es *L* 166 $\overset{\text{c}}{\text{n}}$estio *A* dicturus ⁘ *A*, dictus erit *D* discidite *M*, $\overset{\text{a}}{\text{d}}$icedite *Γ* s *a m. 2*, $\overset{\text{i}}{\text{d}}$escedite *L* *vers. a m. 2 add. in B* 167 arteficis T^1 *corr. m. 2*, artificis T^1 rebusq; L^1Z^1 168 simolastis *T*, simulatis *AO Reg. 1*, simulat$\overset{\text{a}}{\text{i}}$s *L*, similastis E^1G (*sed corr.*) *V* tempor$\overset{\text{e}}{\text{a}}$ *Z corr. m. 2* moysin *M*, moys$\overset{\text{i}}{\text{e}}$⁎ (n *eras.*, e *corr. in* i *m. 2*) *T*, mosi *uel* mosis *uel* mosae *editt.* 169 carnibus M^1T^1 uan$\overset{\text{is}}{\text{⁎}}$ (e *uel* o *eras.*) *M*, uan$\overset{\text{is}}{\text{e}}$ (is *a m. 2*) *T*, uane BE^1K^1, uanae Γ^1LP, uan$\overset{\text{is}}{\text{o}}$ *H*, uana (?) Z^1, uanis *rell. cf. Pros.* $\overset{\text{mem}}{\text{nimf}}$itis *L*, memfitis *plerique* horis *MT* 170 da$\overset{\text{n}}{\text{b}}$at *A* falsi *Parrh. sched. Poelm.* 171 human$\overset{\text{i}}{\text{a}}$s *G* maicas Sb^1

Post Pharisaeorum cuiusdam principis intrat
Clarificare domum, non escam sumere tantum,
Ad quam tunc facili conuenerat ille precatu.
Hic homo perspicuo distentus uentre tumebat
Plenus aquae grauidamque cutem suspenderat aluus,
Inclusam paritura necem; iam membra fluebant
Adcrescente sinu, miserosque infusa per artus
Turgida perflatum macies tenuauerat aegrum,
Inque uteri spatium totus conuenerat hydrops.
Non tulit hanc speciem mundi Pater, et sua transit
Sabbata non curans, hominem curare paratus
Quem uoluit magis esse suum: nam sabbata propter

178 cf. Verg. Aen. VI 726, Stat. Theb. I 416 181 cf. Verg. Aen. II 407

172 phariseorum *M*, iseorum T^1 *add. m. 2* phariseorum, farisseorum *A*, phariseorum *plerique* cuius^{dam} *LZP* 173 sumire Z^1, *post* sumere *ras. 1 uerbi in H* 174 quem *ΓDF²HLZ PRTb²*, quẽm *K cf. Pros.* cū *S*, tū *b* facile *M*, facilae T^1, facile *KZ*, facili* *L*, facilis *Reg. 1* praecatu *MT*, rogatu *S* 175 hi*c (n *eras.*) *M*, nchomo T^1 hincho *m. 2 in mg. add.* perspicuus *MT* (s$_2$ *fere eras.*), dispicuo *A*, pręcipuo *b* 176 aqua *CD G* (*supra* ł aquis *m. 2*) *HR Cant.*, aqua^{e} *P*, aquis SO^1(?)*m* grauidaque *coni. Wopk.* quae *MT* al^{uus}//// (uus *a m. 2*) *T*, aluos $L^1Z^1P^1$ 177 pa////turā *M*, pa////tura* (r *a m. 2*, m *eras.*) *T* inclausam *FGH* (a$_1$ *eras.*) *P* (a$_1$ *eras.*) 178 adcriscente MT^1, nam crescente *l* 177 *et* 178 *transpositi in K corr. in mg.* sinu* *M*, sinu* (m *eras. fere*) *T* mise|ta roq: *M* (ta *fort. Ciceronis est cf. Prol.*), misserosq; *A* infussa *A* a*t*s *M*, artos T^1 *corr. m. 2*, art^{u}s (e *eras.*) *C* 179 per flatu (flatu *euan. fere*) *M*, perflatum *uel* per flatum *rell.*, inflatum *ed. Lips.* perflatum aciis *T* maci*es *F* tenu///////at *M*, tenuerat *A*, tenu^{a}uerat *B* 180 inquo *T*, inque* (m *eras.*) *LZ* uteri//// atiū *M*, uter^{i} *T*, uteris *A* spacium *G* ydrops *MT alii*, hidrups *A* 182 sabbato *T*, sabata *B*, sublata *P* sabbata n̄ cubata (ˇ n̄ curans hominem c. p.) *A* curare] sanare *cod. Arntz.* para*tus (r ? *eras.*) *M*, par^{a}t^{u}os (u *a m. 2, fort. etiam* a) *T*

Condita sunt hominem, non est homo sabbata propter.
Tunc pius umentem siccata corporis unda
Iussit abire luem: fluuidus mox uiscera morbus
Deserit et uacuae resident in pectore fibrae,
Carnalemque lacum pestis lymphata reliquit.
Coeperat interea Dominus Galilaea per arua
Transgrediens sancto quoddam pede tangere castrum.
Hunc procul ut uidere decem maculosa gerentes
Leprosi portenta uiri, quos corpore foedo
Discolor obscenis turpabat poena figuris,
'Praeceptor, miserere, potes namque omnia, Iesu'
Clamantes dixere simul: tunc flexa potestas,
Quae numquam pietate uacat, clementior infit:
Ite, sacerdotum conspectibus ora referte.
Cumque uiam peterent, subito mundata uicissim
Mirantur sua membra uiri uariumque tuentes

186 cf. Verg. Ge. IV 446 189 cf. Iuvenc. I 450 194 cf. Verg. Aen. VI 117, Luc. 17, 13 196 cf. Luc. 17, 14

184 est] *om. A* et non homo *Γ* (t̄ n̄ est *m. 2 s. l.*) *GP*² (t̄ n̄ est *in mg.*), propter non est *e*, sed non homo *Fabr.* *vers. in mg. add. m. 2 in LZPef* 185 pios *M*¹*T*¹ *corr. m. 2*, prius *Arntz. coni.* umentem *M*¹*TG*, ⁎umentem *H* (h *eras.*), humentem *rell.* undam *MT*¹, munda *A* 186 iusit *A* habere (-ire *corr. m. 2*) *MTV*¹ *Poelm.* lũ⁎em (c *eras.*) *FP* fluuidus *MTΓCE*²*HL*¹*Z PR*, fluidus *rell.* 187 e^{t} uacae *M* resident^{e} *B* febr^{i}ę *KLZPb* 188 locum *A* lymfata *MT*, liquata *Γ*¹, limfa⁎ta *E*, limphata *plerique* reliquid *M TCLZ PS*, reli⁎quit (n *eras.*) *Eb Fabr.* lymphatica liquit *sched. Poelm.* 189 co////eperat *A*, coepit *P*¹ *corr. m. 2*, ceperat *uel* caeperat *alii* gallilea *M*, galileae *LPZ*, galilea *plerique* 191 macolosa *T* gerentes (es *ex* is) *M* 192 laeprosi *MT*, leprosa *D* fedo *uel* foedo *libri* 193 obs^{o}enis *AS* turbabat *K*¹*L*¹*Z*¹ *cod. Arntz.*, turpat *P*¹, torpebat *O* 194 misere *MTL*, misserere *A* potens *MT* (*corr. m. 2*) 195 dixerunt *MT*¹ (*corr. m. 2*) 196 carens^{uacat} *T* clementior *ex* clementius *E*² inquit *sched. Poelm.* 197 referte] te *in ras. b*, referre *nonn. editt.* 198 uia *M* peteren^{t} *T* (t *a m. 2*) mutata *m*, curata *cod. Arntz.* 199 *in mg. E* uiri⁎ *P*

Esse nihil sese pariter speculantur et omnes
Explorant proprias alterno lumine formas.
Ex quibus ut grates ageret pro munere tanto,
Vix unus reduci conuersus tramite planta
Sternitur ad terram Dominum uirtutis adorans
Atque sacerdoti uero sua protulit ora.
Denique pontificum princeps summusque sacerdos
Quis, nisi Christus, adest? gemini libaminis auctor
Ordine Melchisedech, cui dantur munera semper
Quae sua sunt, fructus segitis et gaudia uitis.
Cum residens caecus Timei filius illud
Propter iter, Dominum per quod cognouerat ire,
Vociferans crebro lumen clamore petisset
Nec populo prohibente tacens, accedere iussus
Ad Dominum palpante manu, uisumque recepit
Et nullo ducente redit. quam fortiter instat

200 nichil *B*, nil *L*, nil Z^1 se (se *s. l. a m. 2*) *R* speculanter *ΓK* oms (e *a m. 2*) *R* 201 alterno] l *a m. 2 K* 202 et *M* gratias *A*, gnates *Γ* ageret] a *a m. 2 K* 203 unius *A* mox unus *Wopk. coni.* tramitae MT^1, tremite *P* planta $MT^1L^1Z^1$, planus $A\Gamma^1$, pronus *in ras.* $T^2K^2P^2$, pronus *rell. cf. Pros.* 204 terras *b* dm̃ *A* 205 adq· *MTE* sacertoti *A* protolit (?) *M* 206 sacerdus $M^1T^1K^1$ 207 qui^{s} (s *a m. 2*) *MTb*, qui *Ag*, quis *rell. cf. Pros.* liuaminis T^1 *corr. m. 2*, libraminis *A*, libanis *Z corr. m. 2* autur *M* 208 ordinem *LZ*^{1}*P* mechisedech *M*, melcisetchd *T*, melchisedec *ABZ*, melchi sedhaec *E*, melchisedehc *P* 209 qui *A* sua *s. l.* M^2 T^2 fructus segitis M^1T^1 (segetis fructus *corr. m. 2*) $AF^1G^1K^1L^1$ Z^1P^1, segetis fructus *ΓH* uitis] is *in ras.* M^2 210 dum *cod. Arntz.* thimei *BT*, tymei *CDE*, timei *plerique post* timei *ras. 2 uerb. in P* 211 prope *A* iter *s. l. in TZ* contigerat *A* xpm (xp *a m. 2*) *E* quod dmn *b* 212 craebro *T* petiuit *Vl* 213 popo *M* tacens] ns *in ras. a m. 2 M*, tacet *T cf. Pros.* adcedere $K^1L^1Z^1$ iusus *A* 214 manu* (m *eras.*) *TK* recipit M^1TA

Inportuna fides! quidquid res dura negarit,
Sola frequens uotis oratio praestat honestis.
Vnanimum panem sic ille petebat amicum,
Qui foribus clausis per opaca silentia noctis
Obnixeque diu confidenterque neganti
Vocibus adsiduis precibusque extorsit anhelis.
Praeteriensque uiae Dominus loca Samaritanae
Humanam flagrante sitim collegerat aestu,
Fonsque perennis aquae, modicam desiderat undam,
Vt biberet qua corpus erat. tunc accola gentis
Stans mulier, paruum puteo quae traxerat haustum,
Cum dare cunctatur perituraе munera lymphae.

216 cf. Verg. Aen. I 563 219 cf. Verg. Aen. II 255, Ovid. Met. VII 184 223 Ovid. Met. V 446

216 fidis T^1 inoportuna *A* quicquid M^1T^2 *alii* dura] u *in ras. a m. 2 M* negaret AL^1ZP, negarit (e *a m. 2*) *Γ*, negari*t *K*, negarit (it *in ras.*) R^2, negarat *C*, negabit *e* 218 unanimem *CEb*, unianimum *G* petibat *T* 219 clausis foribus *Parrh.* opaga *Z corr. m. 2* 220 obnixereq: M^1 (obnexe *corr. m. 2*), obnexerunt T^1 (*ut uid.*), obnixaeq: *E*, obnixiq; L^1P, obnixeq; *Γ Reg. 1*, obnixeq; *b* confidente*q- (s *eras.*) *T* 221 uocib; ////////is *T* assiduis] as *in ras. M*, asiduis *K* praecibusq; MT^1 *alii*, precibus *K* anhilis $L^1Z^1P^1$ 222 ui*ae (t *eras.*) *T* Samaritane *M* 223 flagitante *P* colligerat $MT\Gamma^1K^1LZ^1Pb^1$, collegerat *C*, conceperat *cod. Arntz.* 224 f*onsq: *M* perhennis *BD* aque *MT alii* udau *A* 225 bi*beret (e *eras.*) *M*, beberet T^1 *corr. m. 2*, bberet (b$_i$ *ex* u) *A* quia M^1BL^1Z (*ex ras.*) *RTb*, qu a *T* (i *eras.*?), partequa *A*, qua (i *a m. 2*) *EF*, qui *Parrh. cf. v.* 278 *et Pros.* *224 et 225 transpos. in m* accula AKL^1Z^1, acola *R* 226 paruum parua *A* de puteo *D* poteoq; T^1 traxerat] x *in ras. E fort.* cs *fuit*, hauserat *T* austum MTF^1R^1, haustus *Reg. 1* 227 cunctetur E^2 peritore MT^1 lymphe *MT*, *uariant rell.*

Agnoscens propriam numeroso coniuge uitam,
Orat inexhausti tribui sibi dona fluenti,
Aeternam positura sitim, qua nemo carere
Dignus erit, Domini nisi mersus gurgite Christi
Percipiat placidas animae, non corporis undas.
Dumque sui media residens testudine templi
Ore tonans patrio directi ad peruia callis
Errantem populum monitis conuertit amicis:
Ecce trahebatur magna stipante caterua
Turpis adulterii mulier lapidanda reatu,
Quam Pharisaea manus placido sub iudice sistens
Cum damnare parat, plus liberat; omnibus illis
Nam simul e turbis proprie sine crimine nullus
Accusator erat, saxum qui missile primus

233 cf. Verg. Aen. I 505 s. 236 cf. Verg. Aen. II 403, IV 136, I 497

228 agnosces *A* nomeroso *M*, numerosu *A* coiuge *A*, coniunge *P* *vellem tamen per libros licere legi* paruam (*?* prauam) n. c. u. *uel* propriam n. c. culpam *uel* noxam *Wopk.* 229 ∗ora^{t} (h *eras.*, t *a m. 2*) *MT* inexausta *corr. in* -ti *M*, inexhausta T^{1} -ti *corr. m. 2*, inexausti $AKL^{1}Z^{1}P^{1}R$, inexhausti∗ (s *eras.*) *C cf.* 227 perituraе munera lymphae . fluentis (s *a m. 2*) *CE* 230 positura∗ (m *eras.*, t *in ras.*) *T* carer& K^{1} (*corr.*) $L^{1}P^{1}Z^{1}$ 231 nī submersus *A* 232 pr∗cipiat (e *a m. 2*) *K* placidos *M*, -la- *in ras. in G* quā corporis *C* undam T^{1} *corr. m. 2* 233 cumq; *S Cant. cod. Arntz.* sui∗ *F* resedens *A* media residens *MTOST b*, residens media *rell.* medii *V* 234 thonans *MT* a^{d} peruiae M^{1} 235 montis *M ex corr.*, mentibus *corr. in* monitis T^{2} *cf. Pros.* p. c. monitis amicis *e* 236 traibatur T^{1} i *in* e *corr. m. 2*, trachebatur *A* 237 mu∗lier (l *eras.*) *A* lapida $L^{1}Z^{1}P^{1}$ 238 quum *sched. Poelm.* aduterii *Γ corr. m. 2* farissea *A*, farisea *FG*, pharisea *pler.* placido xp̄o *A* 239 dum *C*, cum *corr. in* con *in E*, *in ras. in Z* contemnare *A*, condemnare $K^{1}L^{2}OST$ *Reg.*^{2} *1 b* damnare] dam- *ex corr. in FG* parat *M* (a$_{2}$ *a m. 2*) *T*, paret T^{2} *Reg. 1 cf. v. 227* 240 e] et $M^{1}T$ e turbis] e t *in ras. LZ* cremine *A* 241 accussator *A* qui∗ *F* missilae *M*, missil∗e (a *eras.*) *T*, misile *ΓABHK*^{1}*P*, mile^{ssi} *F corr. m. 2* prim∗∗ *B*

Sumeret obscenae feriens contagia moechae.
Nec poterat quisquam fistucam uellere paruam
Ex oculo alterius, proprio qui lumine grandem
Sciret inesse trabem. profugus sic ille recessit
Impetus et clemens donat sententia culpam,
Iam non peccandi sub condicione solutam.
Nam uomitum quicumque suum canis ore relambit,
Nec ueterem studet hic ueniam nec habere futuram,
Huius damna tenens, huius conpendia perdens.
Inde means genitum cernit considere caecum,
Qui male praegnantis dilapsus uentre parentis
In lucem sine luce ruit. tunc sanguinis ille
Conditor humani mundique orientis origo,
Inperfecta diu proprii non passus haberi
Membra operis, natale lutum per claustra genarum
Inliniens hominem ueteri de semine supplet.
Nec uisum tamen ante capit, quam uoce iubentis

242 obscaenae *TDH*, obscene *ACBKL* fugiens *cod. Arev.* moeche *T*, mechae *AΓCHST*, michae *E*¹, mæche *KR*, meche *P* 243 fistucam *MTΓ*²*ADF*¹*KP*¹*Z*, festucam *rell.* euellere *Fabr. aliique*, pellere *cod. Almelov.* 244 oculo *ex* oculu *M* luminae *T*, in lumine *Parrh.* 245 trauem *MT*¹ profugus] us *in ras. K* 246 clementia *S* (sententia *s. l.*) *e* culpe *L*¹*Z*¹, culpę *P* 247 condicione* (m *eras.*) *T*, dicione *A* 248 canis *s. l. L*¹*P*², sui more *Z*¹ *corr. m. 2* 249 studit *T*¹ hic ueniam studet *Gb* 250 da*na (n *eras.*) *K* ferens *Cant.* . conpendia] a *a m. 2 K* perdit *Parrh. sched. Poelm.*, pendens *Barth. cum suo ms.* 251 inde means] *in mg. denuo scripsit T*² inde genitum means considere cecum cernit *C* consiere (d *a m. 2*) *K*, consere *A*, consedere *LKP*, consistere *Parrh.* 252 prignatis *M*, prignantis *TA* delapsus *ACG*²*F*²*PSO*, dilapsus *rell.*, lapsus de *T*¹ parentes *T*¹ *corr. m. 2* 253 illae *T* 254 conditus *M*¹ (*corr. m. 2*) *T* humanis *MT* imago *g* 255 proprii* (s *eras.*) *F* habere *M* (*corr. m. 2*) *Γ*²*AL*¹*b*, haberae *T corr. m. 2* 256 natalae *MT*¹ clausta *G*¹ 257 inliniuit *A* homini *MT*, hominēq; *A* ueteri] i *ex* u *A* supplit (*corr. m. 2*) *M*¹*T* 258 ui*sum (s *eras.*) *E* iubentes *M*¹ *corr. m. 2*

Accepta Domini Siloam uenisset ad undam
Et consanguinei tutus medicamine limi
Pura oculos fouisset aqua. mox ergo gemellae
Vultibus effulgent acies tandemque merentur
Ignotum spectare diem. cognoscite cuncti,
Mystica quid doceant animos miracula nostros.
Caeca sumus proles miserae de fetibus Euae,
Portantes longo natas errore tenebras.
Sed dignante Deo mortalem sumere formam
Tegminis humani, facta est ex uirgine nobis
Terra salutaris, quae fontibus abluta sacris
Clara renascentis reserat spiramina lucis.
Bethaniaeque solum repetens intrarat; ibique

267 cf. Verg. Ecl. VI 36

259 acceptam TL^1Z^1 siluam M^1TZ^1, Syloam DHT, Siloe *cod. Arntz.* ueniset A ad *s. l.* $KL^2P^2R^2$ 260 consa*nguinei (*g eras.*) A, cumsanguinei D totus (*corr. m. 2*) $TPZO$, tutus $\Gamma^1E^1K^1$ (*ut uidetur*) R, footus L (f *fort. corr.*), foetus A, fotus *rell.*; fultus c^2, lotus *coni. Arev. cf. Pros.* ueni *limi* P^2, lini *Cant.* 261 p*ura (l *eras.*) C lauisset *cod. Arntz.* aqua* (m *eras.*) MT. aq; F gemmellae M, gemellis AF^1 262 effulget A meretur G, uidentur *cod. Arntz.* 263 *supra* spectare *uelut glossa* uidentur *in* M expectare ΓF (l spectare *m. 2 s. l.*), expectare G, spectare *ex* L cuncti] *s. l.* Γ^2 264 mistica *plerique* deceant m quæ L^1Z^1P 265 proles (a *eras.*, s *a m. 2*) M, prolae T, prolis K^1L^1, *in ras.* P^2, plebs g misere M *et alii*, miserere T, missere A, misera P defaetibus M, defitibus T, defoetibus $A\Gamma BFHb$, defętibus KL, de fletibus *Ott. 2*, de faecibus *Parrh.* euuae MT^1, eue A, aeuae *plerique* 266 portantis T liongo tenebras errore A 267 sedignante L dn̄ M^1T sumire Z^1 *corr.* carnem m 268 tigminis T^1 *corr. m. 2* de uirgine *Fabr.* uobis *Ott. 2* 269 q: M (quae *corr. m. 2*) T *post* fontibus, q; *eras. in* MT(?) fonte—sacro L *ex corr.* abluta (u *a m. 2*) M, ablata T, *post* abluta *ras. 1 uerbi in* Γ^1, oblita *Fabr.* sachris MT luta sacratis O^2 270 clare K *corr. m. 2* clausa renascenti—luci *coni. Wopk.* reserat spirat A 271 bethanieq; MT *al.*, bethaniae inde *Fabr.* solo MT repetiens A intrauerat A, intrarat *ex corr.* F, intrat $L^1Z^1P^1$, intrabat c ubiq; m

Lazarus occidua tumulatus sorte iacebat
Iam quarto sine luce die claususque sepulchri
Marmore corruptum tabo exalabat odorem.
Flebant germanae, flebat populatio praesens,
Flebat et Omnipotens, sed corpore, non deitate
Exanimosque artus illa pro parte dolebat,
Qua moriturus erat; lacrimis impleuit amicum,
Maiestate Deum. quid credere, Martha, moraris?
Quidue, Maria, gemis? Christum dubitatis, an unum
Possit ab infernis hominem reuocare cauernis,
Qui dabit innumeras post funera surgere turbas?
Ergo ubi clamantis Domini sonuit tuba dicens
'Lazare, perge foras': magno concussa pauore

284 cf. Verg. Aen. XII 411

272 et•omolatus (h *eras.*) *M*, thomolatus T^1 *ut uidetur* sorde *C*, sorte (s *corr.*) *D*, morte *e* 273 quartus dies $AL^1Z^1P^1$, quarta *K* luc•e (a *eras.*) *T* diem M^1T saepulchr////// *M*, sepulchrum T^1, sepulchri *omnes fere* sepulchri claususq; *C* 274 correptum (u *corr. m. 2*) *P* exalabat *omnes fere*, exhalarat *V cod. Arntz.*, exsuflauerat *e* hodorem *T* 275 germane *TA al.* flebat•• (et *eras.*) *S* populus *A*, populus quoque *Parrh. in Emendatis* 276 no^{n} (n *a m. 2*) *K* deitate• (m *eras.*) *T*, dietate *A* 277 exanimosq· *MTADOZ*^{1}, exanimesque *rell.* artus] u *in ras. M*, artos T^1 *corr. m. 2* 278 lachrimis *T* lacrimisque *ΓABFHKS* implebat *DFL*^{1}*PRZT*, compleuit *Cant. cf. Pros.* 279 magestate *MCm*, magestate•·(m *eras.*) *T* maistatis $\overline{\text{dnm}}$ *A* $\overline{\text{dni}}$ *D* marta MB^1F^1 280 quid^{ue} *M*, *post h. v. ras. 1 uerbi in E* $\widetilde{\text{xps}}^{m}$ *b*, Christo O^1, Christus *Reg. 1 Parrh.* annũ (u *a m. 2*) *A* 281 possæt *A*, ponet *Sc*, posse *Al* inferis Γ^1A, infer^{n}is *F*, inferni *K Cant.*, infernis (s *a m. 2 add.*) *LZ*, infer^{nis}ni *P corr. m. 2* cateruis *Parrh.* 282 quid habit *MT* formas *cod. Arntz.*, turmas *sched. Poelm. Ald.* innumeris turbis *potuisse scribi ait Wopk.* 283 sonuit] o *ex* e *E*, consonuit *A* dicens] s *in ras. K*, dicentis $L^1Z^1P^1$ 284 confusa *F* l incussa *in mg. m. 2*, concusa *L* pauorem M^1T

Tartara dissiliunt, herebi patuere recessus,
Et tremuit letale chaos, mortisque profundae
Lex perit, atque anima proprias repente medullas
Cernitur ante oculos uiuens adstare cadauer.
Postque sepulchralem tamquam recreatus honorem
Ipse sibi moriens et postumus extat et haeres.
Vtque caduca uagi contemnens culmina saecli
Monstraret se rite Deum, non curribus altis,
Qui pompae mortalis honor, rapidisque quadrigis
Puluereum sulcauit iter nec terga frementis
Ardua pressit equi, faleris qui pictus et ostro
Ora cruentatum mandentia concutit aurum:

285 cf. Verg. Aen. VIII 242 295 cf. Verg. Aen. IV 134

285 tart*ara *H*, tharth*ara *K*, tarthara *L* disiliunt *AG*¹ ł erebi aerei *A*, herebi *plerique*, erebi (e, *corr.*) *B*, aerebi *Z*, **erebi *P* (et ? *eras.*) re////cessus *T*, census *A* 286 et tremuit ***MTA CG*** (*ex corr.*) *L*¹*PS*, extimuit *ex* extremuit *K*, extremuit *rell. cf. Pros., fort.* ectremuit *cf. Neue Forml. II 768* laethale *M*, laethalae *T*, loetale *ABEDGHK*, l&alae *L*, mortale *g* chaus *M*¹*T*¹, cahos *A*, cos *P*¹ 287 atque] t *a m. 2 M*, adque *T* propria *F*¹, primas ***coni. Burm.*** repente *M*¹ (repetente *corr. m. 2*) *TBΓ*¹*C*¹*F*¹*LZPTO*¹*V*, repe*tente *C*, repetente *in ras. K*² *cf. Pros. et supra I 40* repente temet illas *E*¹ *corr. m. 2* medullis *CH*, medillas *L*¹*ZP*¹ 288 uiuens] ens *in ras. 2 litt. T*², *altera syllaba incerta in M fort.* uiuum *fuit cf. Pros.*, uiuens (s *a m. 2*) *Z*, uiuum *c* adstare] ad *a m. 2 in T*, ad *alio atramento scr. in M* 289 postque] e *in ras. M*², postquam *T*¹ *corr. m. 2* sepulchralem *plerique* tandem *c* (*in ras.*) *Reg. 1 Fabr.* 290 postremus *A*, postunus *D*, posthumus *FH*¹*Sb*¹ exstat *ADGR* *&eres (h *eras.*) *K* heris *P* 291 secli *ACDE FR* 292 monstrare *Cant.* si *M*¹*T*¹, se** *K* 293 qui*** (ppe *eras.*) *A* pompae est *Ald.* honore *A* rabidisq; *T* 295 praessit *MT alii*, p̄sit *A* aequi *MT*¹*KL*¹*PZ*¹ faleris *plerique* pectus *A*, pictis *Z* 296 ore *Γ*¹*DGF*¹ (*in ras.*) *GP*¹ *RZ*¹*b*, ore *L*, ora *uel* ore *K* cruenta *A* madentia *M*, mendentia *E*¹, mandendo *Γ*¹*DGL*¹*ZP*¹*Rb*, madendo *F* (n *a m. 2*), man***dentia (dentia *in ras. a m. 2*) *K* ore mandenti *Vat. 2 Parrh. cf. Pros.* auro *MT*² *in mg.*

Sed lento potius gestamine uilis aselli
Rectori suffecit honos, leuis ungula cuius
Vt tanto sessore decus mirabile portans
Nobilior sub fasce foret, non illius inpar,
Qui patulo Christum licet in praesepe iacentem
Agnouit tamen esse Deum. plebs omnis adorans
In solido molles subiecit tramite uestes.
Dicite, gentiles populi, cui gloria regi
Talis in orbe fuit? cui palmis compta uel umquam
Frondibus arboreis laudem caelestibus ymnis
Obuia turba dedit? Domino nisi cum Patre Christo,
Qui regit aetherium princeps in principe regnum.

309 Cui sanctus semper conregnat Spiritus aeque.

300 cf. Verg. Ge. III 347

297 putius *A* gestaminae *T* asselli *A* 298 rectoris *AΓ*^{1}*F*^{1}*H*^{1} rectoris uffecit *E*^{1} suffecit] uf *add. T*^{2}, sufficit *AΓ*^{1}*K*^{1} *L*^{1}*Z*^{1}*PR*^{1}*S* honus *MT*^{1}*ACF*^{1}*G*^{1}*ZR*, onus *L*, hon^{or} *K* laeuis *T* 299 sesore *A* mirabil•e (a *eras.*) *T* 300 nubilior *A*, mobilior *Wopk. coni.* non uilior illo *sched. Poelm.* sub] sed *g* faschae *M*, fasc•e (a *eras.*) *T*, uasce *A* foret• (*l eras.*) *A* 301 patu•lo (m *eras.*) *E*, patula *Nebriss. coni.* p̄sepi *AΓ*^{1}*P* 302 d̃m *s. l. A*^{2} pleb^{s} *M*, pleps *AB* adorat *S* ł adorans *in mg.* 303 in solito *AΓLP*^{2}*T Reg. 1 b*, -do *in ras. K* mollis *M*^{1} *T*^{1} uestes] s_2 *in ras. T*^{2} *fuit fort.* vestem 304 gentilis *T*^{1} *corr. m. 2* 305 talibus *M*^{1}*T*^{1} (*corr. m. 2*) urbe *MT*^{1} cumpta *T*^{1} palmis c. iuuentus *Parrh. sched. Poelm.* 306 frondibus] i *in ras. M*^{2}, frundibus *T*^{1} *corr. m. 2* laudes *Oc* ymnis *MTBHLZ R*^{1}*STb*, imnis *A*, hymnis *rell.* 307 obia *AΓ*^{1} xp̄m *T*^{1} *corr. m. 2* 308 etherium *M*, aethereum *T*^{2}*ABCFG*^{2}*H*^{1}*T*, &herum (e *a m. 2*) *K* regum *E*, reg^{num} *F* *sequitur* Cui s̄cs semper conregnat s̃ps aeque *in DG*^{2}*O Ott. 2 codd. Arntz. Arev.* (*in mg.*) *Spir. Poelm. Fabr.* EXPL LIBER ·III· INCP LIBER ·IIII· NOVI TESTAMENTI *M*, EXPL· LIB· III· INC· LIB· QVARTVS· EGO ABVNDANTIVS HVNC LIB CONTVLI *T*, EXPLICIT PASCHALIS CARMINIS LIBER SECVNDVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI TERTII

ƎDEM OPERIS (*f. 11*ᵃ) INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER TERTIVS *Γ*, EXplicit æuangelii liber ·III· incipit liber ·IIII· *A*, EXPLICIT SEDVLII PRBI LIBER TERTIVS NOVI TESTAMENTI. INCIPIT QVARTVS *B*, INCIPIT LIBER TERTIA (*sic*) IN NOVO TESTAMENTO DE DICTIS EVVANGELISTE IN NOMINE DNI CARMEN SEDVLII VIRI ELOQVENTISSIMI GRAMMATICI POETAE *C*, EXPLICIT TERTIVS · INCIPIT LIBER QVARTVS *ES*, EXPLICIT LIBER TERTIVS SEDVLII · INCIPIT LIBER QVARTVS · ORAT XPS AD PATREM *F*, EXPLICIT SEDVLII LIBER ·IIII· INCIPIT EIVSDEM V· *G*, EXPLICIT PASCHALIS CARMINIS LIBER TERTIVS *H*, EXPLICIT PASCHALIS CARMINIS LIBER SECVND · INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIBER ·III· *K*, EXPLICIT LIBER II: · INCIPIT PASCHALIS CARMINIS LIB ·III· *L*, Expł. Lib · IIII · Jncip Lib ·V· *P*, EXPLIC LIBER SECVNDVS · INCIPIT LIBER TERTIVS *R*, EXPLICIT LIBER III: · INCIPIT LIBER ·V· SEDVLII PRBI *Z*, INCIPIT LIBER TERTIVS NOVI TESTAMTI *T*

LIBER QVINTVS.

Has inter uirtutis opes iam proxima paschae
Coeperat esse dies, Domini cum gloria uellet
Ponere mortalem uiuamque resumere carnem,
Non aliam, sed rursus eam, quam munere plenam
Lucis ab infernis releuans ad sidera duxit.
Exclamansque palam 'pater istac memet ab hora
Saluifica, sed in hanc ideo ueni tamen horam;
Clarifica' dixit 'nomen tuum'. magnaque caelo

6 cf. Ioh. 12, 27. 28

1 uirtutes (*corr. m. 2*) *MLPZ*, uirtutis *ex* uirtutes *D* opis (e *a m. 2*) *M*, opis T^1 *corr. m. 2* phasce *A*, pashcę *S* 2 ceperat *uel* caeperat *rec.* esse] ire *coni. Burmannus Sec.* (*Anth. uet. Lat. epigr. I p. 87*) uellit (e *corr. fort. ex* i) *M*, uellit *T* (*corr. m. 2*) *A*, uellt (e *a m. 2*) *L*, uellit (l$_1$ *in ras. a m. 2*, i *corr. m. 2*) *Z*, uelit *P* 3 resumere* (t *eras.*) *T*, sumere *A* 4 *rorsus (prorsus? *m. 1*) *E*, rursum *G* 5 inferis $T^2\Gamma A$ uexit $T^2\Gamma L^2R$ *Arntz.*, **duxit (xit *in ras.*) *K*, duxit (ł uexit *m. 2*) *P*, ducat *Barth. coni.* 6 ista* (c *eras.*) *M*, ista^c (i *in ras.*) *T*, ista $CBF^2G^2H^2$ K^2LZ^1T pa*lam (l *eras.*) *E* meme//////t *M*, memit T^1 *corr. m. 2* ab MT^1 (in *corr. m. 2*) ACG^2O, in *rell. cf. Pros.* ora *T*, horă *P* 7 clarifica *Cant.* hac—hora MT^1 (hanc *corr. m. 2*) ueni* (t *eras.*) *MT* ideo tam̃ ueni horam P^1 *corr. m. 2* *post* tamen *ras. in S* 8 nomenq; (q; *a m. 2*) tuum *c*, nomen pius *coni. Vonck.*, nomen nunc *Wopk.*, nomen tu *coni. Arntz.* nomenque tuum per (dixit *om.*) *Cant. Poelm.* (tunc *in mg.*) *Fabr.*, nomenque tuum inquit *Parrh.* altaque *Ald.*, diuinaque *uel* permagnaque (tuum *om.*) *Wopk.*

Vox resonans uenit per nubila: clarificaui,
Clarificemque iterum. quid apertius est Patre teste,
Caelo adsertore? ac nec sic agnoscere Christum
Gens uoluit Iudaea Deum; pars esse ferebat
Hoc tonitruum, pars angelicam crepuisse loquellam.
O gens caeca oculis, o gens durissima corde!
Num tonitruus potuit Christum, seu angelus ullus
Auctorem generasse suum, qui nomine Patris
Audito responsa daret? sed ab ore Tonantis
Natum agnoscentis, populus quo crederet adstans,
Vox emissa suo respondit consona uerbo.
Annua tunc sacrae celebrans per munera cenae

9 uenit *s. l.* T^2 nube (la *ut uid. s. l.*) *M*, nibula *A* uenit iam clarificaui *M*, ubila claricaui T^2 *in ras. plur. litt.* clarifica**ui (re *eras.*) *A*, clarificaui* (t *eras.*) *K* 10 clarificabo *CDFG*^{1}*HSO*^{1}(?) *bm*, clarificans *cod. Arntz. m. 1, Parrh.* est *om.* M^1T qđ *F* test*e (a *eras.*) *T* 11 a*sertore (d *eras.*) *M*, asertore *F* hac *fere eras. T*, at *nonn. rec. cum quibusdam editt.* ac *idem ualere ac* sed *confirmat Sittl l. c. p. 139* ac //// sic nec (nec *a m. 2*) *Γ* ne *coni. Gruner* cognoscere $Γ^1$*CKRST Cant. m* 12 iudea *MT cum plerisque* gens iudea uoluit dm̄ pars esse uolebat *D* deum] suum *cod. Arntz.* 13 tonitruum *M*, thonitru*m (u *eras.*) *T*, tonitrum (u *a m. 2*) *Γ*, tonitruum *AP*, tonitrum m *in ras. 2 litt. LZ*, tonitrum *rell. cf. v.* 15 *et Neue Forml. I 350* crepuise *A*, increpuisse *Reg. 1* loquillam $M^1T^1K^1L^1Z^1$ 14 °gens ceca T^2 *sequitur* scaeca cordae *T*, cordą *P* 15 num potuit *A* non *Cant. gd cum nonn. editt.*, num] um *corr. H* tonitruus AL^1Z^1P, thronitus M^1T^1 thonitrus *corr. m. 2*, tonitrus (u *a m. 2*) *Γ*, tonitrus] s *a m. 2 K*, tonitrus *rell.* siue *nonnulli rec. et editt.* 16 aucto**rē (to *eras.*) *A* generasse (~ *eras.*) *A*, generare *V* 17 auditure-sponsa MT^1 audita *KLPR*, audita *Z* dedit *g* thonantis *MT* 18 agnoscentes $E^1LZ^1P^1$, agnoscitis *l* quo* (d *eras. M* adstans (s$_1$ *a m. 2*) *T* 19 emisa *A* suum — uerbum *MT* suo (a *a m. 2*) *Γ* 20 adnuat M^1T^1 tunc] ł tum $Γ^2$ *in mg.*, tū *G* sachre *T*, sacra *A* caelebras *M*, caelebrans *T* munere *G* caene *M*, caenae *T*

Paschales ex more dapes humilemque magistrum
Se faciens et grata suis exempla relinquens
Adsurgit famulisque libens famulatus et omnem
Linteolo adcinctus tantum inclinauit honorem,
Discipulis ut sponte lauans uestigia cunctis
Nec Iudam exciperet, quem proditionis iniquae
Nouerat auctorem. sed nil tibi gloria, saeue
Traditor, illa dabat pedibus consistere mundis,
Qui sensu pollutus eras uelut omne sepulchrum
Exteriora gerens albae uelamina formae,
Sordibus interius foedoque cadauere plenum.
Nec Dominum latuere doli, scelerisque futuri
Prodidit auctorem, panem cui tradidit ipse
Qui panis tradendus erat: nam corporis atque
Sanguinis ille sui postquam duo munera sanxit
Atque cibum potumque dedit, quo perpete numquam

32 cf. Verg. Aen. I 130

21 paschalis M^1T^1, pascales *AB* dapis M^1T^1 magistrum *MT*, ministrum *rell. cf. Pros.* 23 a⁎surgit (d *eras.*) *M*, at surgit *D* libens] sui *in ras. m. al. G* famulatu⁎s (m ? *eras.*) *M*, famulatur *BCEGHKOT* omni *A* 24 lenteolo MT^1 (*corr. m. 2*), lentiolo *A*, lintheolo *CS*, linteo $L^1Z^1P^1$ prebuit (ˇ inclinauit) *K*, prebuit L^1P^1, inclinauit Z^1 *in ras.*, indicau *R* 25 ut ⁎ponte *K* labans MT^1 (*corr. m. 2*) 26 exciperit *MAS* perditionis *Gb*, traditionis $L^1Z^1P^1$ iniq: *M*, inique *T* 27 *om. D* nihil MT^1AF^1R tibi sed nil *g* saeuae *KZP*, seuae *L* 28 traditur M^1T^1 ille *FP* nudis *Cant.* 29 sinsu (*corr. in* sensu) *M* pullutus *A* erat MT^1 (*corr. m. 2*), erat *B* uelud *AST* omnes *D* sepulchrum *omnes fere* 30 dexteriora (d *a m. 2*) *T* alb⁎e (a *fere eras.*) *T* uelamine MT^1 (*corr. m. 2*), uelamina *ex corr. in ADFO Reg. 1* 31 sordidus *MTg* int⁎erius (h *eras.*) *T*, interius *ex* internus *A* cadauerę *G*¹*m* plenus *Bg* 32 dm̄ *D*, dn̄ *F* doli; caelerisq; *E ex corr.* 33 prodedit *M*, perdidit b^1g^2, edidit *Parrh. sched. Poelm.* tradedit *M* 34 tradend; *F*, tratendus *D* adque *MT*, & *A* 35 sanguinis (uinis *in ras. m. 2*) *T* sancxit *MTZ* 36 adq: *MT* cybum *T* y *fort. ex* ae perpe⁎tem *M*, perpe^{tem} (tem *a m. 2*) *T*, perpetuæ *A*, ꝑpe *F*² *ex corr.*

Esuriant sitiantque animae sine labe fideles:
Protinus in Iudam, sedes ubi liuor habebat,
Spiritus intrauit teterrimus armaque sumens
In Dominum seruile dedit consurgere bellum,
Pactus grande nefas quauis mercede: neque illi
Culpa datur pretio, sed inhaerent crimina facto.
Tantundem sceleris ter dena nomismata sumens
Argenti paruo caecatus munere gessit,
Quantum cuncta simul terrarum regna marisque
Diuitias omnemque uagis cum nubibus aethram
Si caperet, gesturus erat: neque enim bona mundi
Sufficerent magni fuso pro sanguine Christi,
Qui pater est mundi, qui fecerat hunc quoque nasci.
Atque utinam sterili damnatus uentre nequisset

40 cf. Verg. Aen. VIII 637

37 aesuriant M^1T^1 (ent *corr. m. 2*) sitianq; T^1 esurient sitientque ABC^2DEFGb, esuriunt sitiuntque C^1Sc *post* esuriant *ras. in R* labae *MT* fidelis *MT* 38 sedis M^1T^1, sede*s (n ? *eras.*) *E* libor *L* 39 deterrimus *A* 41 nanctus *A* parua T^2 (*in ras.*) $BCDEFH^1KRST^2b$, quamuis Γ^1, parua quis *A* *cf. Pros.* mercideq: (ne *a m. 2*) *M*, mercide *A* mercede q////li (ne *a m. 2*) *T* nique *P*; *plerique nostri mss.* nec *Arev. cf. L. Mueller de re metr. p. 396* illic *A* 42 praetio *MT* inherent *MTA alii*, sed haerent *Reg. 2* cremina *A*, crimine *T* facta *K* 43 tan*tundē (d *eras.*) *M*, tandem Γ^1, tm̄ *A* nummismata *A*, numismata *BCGRS*; *plerique nostri codd.* numisma *exhibent Arev.* 44 argento *G corr. m. 2* caecat////s *M*, -at*fere euan. in T* munera *MT*, munerae *K* 46 nobibus *A* a&herā *A*, a&ram *FK*, aethra *V*, aethrem *cod. Arntz.* 47 caperet] e_2 *ex corr.* M^2, caperit L^1Z^1P enim] *om. A* bona] om̃a *c* 48 sufficerint $L^1Z^1P^1$ magno *Cant.* fusa T^1 *corr. m. 2*, fusso *A* pro fuso *e* xp̃sti *M* 49 qui* *KZ* (a *eras.*), qui *s. l.* L^2 fecit MT^1 (*corr. m. 2*) *R*, fecerit P^1Z^1 50 adque M^1TE^1 sterel*e *M*, sterelis *T*, stereli Z^1 dānanus *A* *post* damnatus *ras. 1 uerbi in F*, damnatus *Z* uentre *MTDF c Parrh.*, matre *rell.* nequisset] fuisset *g*

Natalem sentire diem, nec luminis huius
Hausisset placidas flabris uitalibus auras
Aeterno torpore latens, miseroque fuisset
Sors melior nescire datam quam perdere uitam:
Aut male fusus humo confestim munera lucis
Perderet ut puluis, quem uentus proicit ingens
A facie terrae rapidisque uolatibus actus
Spargitur in uacuas nebulis obscurior umbras.
Tune cruente, ferox, audax, insane, rebellis,
Perfide, crudelis, fallax, uenalis, inique,
Traditor inmitis, fere proditor, impie latro,
Praeuius horribiles comitaris signifer enses?
Sacrilegamque aciem, gladiis sudibusque minacem

55 cf. Verg. Aen. V 330, Paul. Nol. XVIII 252

51—53 *in mg. add.* C^2 51 nat*alem (h? *eras.*) *T* neq· *D*, ne*que *G*, ne^{c} *F corr. m. 2* 52 ausiss& $AE^1KL^1Z^1P^1$, auxisset F^1 *Ald.* fabris $AG^1L^1Z^1P^1$, labris *c* 53 aeterno ā Intimo corpore latens *A*, aeterno a&erno aut t. l. *S* turpore $M^1T^1H^1$, -or$_{\text{ore}}$- *in ras.* P^2, torpens *T corr. m. 2*, torpere *Parrh.* misseroque *A*, misero*que (s *eras.*) *R* 54 dam^{ta} *T corr. m. 2* nescisse *cod. Arntz. a m. 2 Parrh.* perder&^{e} *C* 55 fussus *A*, fusus^{natus} *K* humo *M* u *a m. 2*, homo *T*, homo^{v} *ΓHP* 56 perdere *A*, perderit L^1Z^1, perderat *R* ꝓiecit *A*, ꝓi*cit *C* 57 faciae *MTE* uola*tibus *LZP* actis^{u} *EK*, actus$^{\text{∴}}$ (∴ iactati *in mg.*) *H*, auctus O^1 58 spargitur *A*, **spargitur (ad *eras.*) *K LPZ* nebolis T^1 *corr. m. 2*, nibulis *A* uacuas* (s *eras.*) *KP* umbris^{a} *H*, auras *g* 59 tunec M^1T audax] Iudas *cod. Arev.* insanæ *L* re*bellis *A*, repellis S^1 *corr. m. 2* 60 crudilis *A* iniquae *D* 61 traditur M^1T^1 fore T^1 *corr. m. 2* inmi*tis (t *eras.*) *F* proditur M^1T^1 62 *in mg. add.* E^2 horibiles *Γ*, horrebilis *M*, horribilis $T^1L^1Z^1P^1O^1V^1$, -es *corr. m. 2*, orribilis *A* ensis *MT* 63 sacriligā* (m? *eras.*) *M* gladis *A* minatem^{c} *M*, minacem (c *a m. 2*) *T*, minantem *cod. Arev.*

Cum moueas, ori ora premis mellique uenenum
Inseris et blanda Dominum sub imagine prodis?
Quid socium simulas et amica fraude salutas?
Numquam terribiles aut pax coniurat in enses,
Aut truculenta pio lupus oscula porrigit agno.
Traditus ergo uiris operator sanctus iniquis
Consuetam non linquit opem pueroque reuulsam
Ense Petri, ne qua pius a pietate uacaret,
Reddidit auriculam. nec enim uindicta Tonanti
Conueniens humana fuit, qui milia Patrem
Angelicas sibimet legiones poscere posset
Plus duodena dari, si mallet sumere poenas

64 cf. Ovid. Met. X 291 75 cf. Verg. Aen. II 103

64 commoueas *MTACF*^{1}*HKLZOPΥb*, cummoueas *G* horiora *MT*, oriora *ΓE cum gl.* xp̄i oscula tua, ore ora *DK*^{2}*P*^{2}*RSΥ sched. Poelm. cf. Pros.* praemens (is *corr. m. 2*) *M*^{1}*T*^{1}, premens *AG*^{1} *cf. Pros.* ueninum *A* 65 inseres *S*^{1} dn̄m blanda *F m* inserens & sub blanda dn̄m i. p: *A* 66 stimulas *g* ām̄icum *D Ald.*, amara *d* simulans inimica *Wopk. coni.* 67 numquid *plerique Arevali* terribilis *M*^{1}*T*^{1}*L*^{1}*Z*^{1}*b*^{1}, *post h. v.* q: *eras. in P* enensis *M*, in ensis *T*^{1} 68 set^{d} *A* tru^{u}culenta (n *eras.*) *A*, tra^{u}culenta *K* lupis *D* obscula *MT* porregit *M*^{1}*A*, porriget *T*^{1}, porrigat *Υ*^{1} *corr. m. 2* 69 traditur *MT*^{1} (traditor *corr. m. 2*) *E*^{2}*LZ*^{1}*Υb*^{1}, tradit^{us} *H* operatur *M*^{1}*T*^{1} *L*^{1}*Z*^{1}, *post* operator *ras. in S* inipsis *A* 70 linquid *MT* (n *fere eras.*) *PS*, liquid *CH*, liquit *DFGΥ* reuulsam] u$_1$ *a m. 2 MT ex* reculsam?, seuulsam *g* puroque *A* 71 inse *M*^{1}*T* petri ense *A* ne//// *LZP* plus *MT*^{1} *cf. Pros.* uacaret *fort. ex* negaret *M*, uacaret *ex* uocaret *C*, uac^{a}eret *L* 72 reddedit *M*, redd^{di}it *Z corr. m. 2* auricula *T*^{1}*E*^{1} mecenim *K* uindita *Γ*^{1} thonanti *MT*^{1}, d^{to}onanti *P* 73 *post* humana *spatium 1 uerbi in Γ* qui *ex* que *P* 74 angelicasq; *A* legionis *T*^{1} *corr. m. 2* poscire *Z*^{1} possit *M*^{1}*T*^{1}, posset^{i} *Γ*, possit *L*^{1}*Z*, poscit *P*, possi *D* 75 *post* mallet *spatium 1 uerbi in Γ*, malit *L*^{1}*Z*^{1}*P*^{1} duodenari^{a} (us *eras.*) *Z*^{1} dari *in ras. P* su^{m}mere (m *eras.*) *E* poenes *A*

De meritis quam sponte suas ignoscere plagas.
Tunc parci mucrone iubet, quia uenerat ipse
Ponere pro cunctis animam, non tollere cuiquam.
Namque Petro clara iamdudum uoce fatenti
Cum Domino se uelle mori 'Prius aliger' inquit
'Quam gallus cantet, hac me ter nocte negabis',
Non reprobando fidem, sed praedicendo timorem.
Continuo ad tristes Caiphae deducitur aedes.
Ille sacerdotum fuerat tunc denique princeps
Et princeps scelerum; namque hoc residente cathedra
Pestifera falsis agitatum testibus ardet
Concilium, iam iamque uolant mendacia mille
In Dominum, uanis hominum confiata fauillis,
Et pereunt leuitate sui, uelut ignis oberrans
Arentes stipulas, uires cui summa cremandi

80 cf. Matth. 26, 34; Luc. 22, 34

77 mucrone* (m *eras.*) *T*, mocroni *A*, mu*crone (c *eras.*) *E* 78 dare p *A* non] nec *Parrh.* uitam cuicam *A* 79 iamque *A Parrh. Ald.* claram *T* dudum iam clara *m in ras.* 80 uelli *D* alliger *MTT²DFK¹T²*, alier *Le¹* inquid *MTEL¹Z¹P¹* 81 cantet *om. M¹T¹* ac *F* me *s. l. A* negauis *T*, negẽbis *L* 82 reprobandū *M* n** (on *eras. ut uidetur*) *E²* praedicando *AH¹OT* 83 continuo (continu *a m. 2*) *T*, protinus *ms. Barthii Parrh.* tristis *M¹T*, uastas *Ald.* caifae *MTFLZP*, caifæ *A*, caife *E*, caiphae *K* deducetur *Z¹*, d*ducitur *S*, educitur *l* hędes *D* 84 ille] hic *Parrh.* tam *b* 85 nam *M¹T¹* que *m. 2 add.* cathedrā *Ab Cant.* 86 pestiferā *Ab*, pestifera* *K* agitatur *T*, agitatum (m *a m. 2*) *M* 87 consilium *Parrh.* iamq; *R* uolutant *A*, uolent *G* 88 dm̄ *A* conflata hominum *S* labellis *Cant.*, cauillis *coni. Heinsius* (*ad Prud. Perist. II 318*), fabellis *cod. Alm.* 89 et] at *coni. Barth. Adv. LIII 3*, sed *Arntz. coni.* periunt *A*, depereunt *Parrh.* sua *nonn. rec.* uelud *ADRT* 90 arentis *M¹T¹* uiris *M¹ T¹*, uis est *K²* (*in ras.*) *Z²* (*in ras.*) *P nonn. rec.*, uiresest *R*, uires (res *in ras.*) *T* summas *A* cremadi *M*, cremando *m*

Materies infirma rapit, uictoque furore
Labitur inualidae deformis gloria flammae.
Postquam nulla dolis patuit uia, brachia tolli
Armat in insontem saeuus furor. heu mihi quantis
Inpedior lacrimis rabidum memorare tumultum
Sacrilegas mouisse manus! non denique passim
Vel colaphis pulsare caput, uel caedere palmis,
Aut spuere in faciem plebs execranda quieuit.
Ille tamen patiens subiecto corpore totum
Sustinuit nostraeque dedit sua membra saluti.
Namque per hos colaphos caput est sanabile nostrum,
Haec sputa per Dominum nostram lauere figuram,
His alapis nobis libertas maxima plausit.
At senior, cui cuncta potens praedixerat auctor

97 cf. Iuvenc. IV 567 s.

91 materiis T^1 *corr. m. 2*, matiries *A* uictoque] que *om.* Γ^1, uictaque *LZP* 92 inualide *plerique* flamme T^2 flammis *a m. 1 ut uidetur* 93 dolis] s *add. m. 2 R* tollit *A* 94 armatq; *A* he^{n} (u *a m. 2*) *MT*, ei Γ *fort. recte cf. Leo de Senecae trag. observ. crit. v. 67 s.*, hei *ex* heu *c* 95 inperior *K corr. m. 2* rabidum (b *corr. ex* p) *M*, rapidum $AB^1L^1Z^1P^1$ *Arntz. cf. Pros.* memore Z^1P^1, memoratum b *corr. m. 2*, memorate *K*; memorare tumultum! s. m. manus: *interpungere uoluit Wopk.* 96 sacriligas *M*, sacrilegis K^1 *corr. m. 2* mouissae *M*, mouiss& *A*, monuisse *K* 97 cholafis *MT*, lapis *A*, colafis *FGLZP* capud *MACK*^{1} cedere *plerique* 98 expuere *M*, expoere T^1 spuere *corr. m. 2* gens (plebs *in mg.*) Γ, pleps *EK* exegranda *P* 99 subiecto** (re *eras.*) *P* 100 sustenuit $MT^1AP^1Z^1$ quae *MT* 101 ^{h}os *T* chophus M^1T^1, cholaphos *corr. m. 2*, colohpos *A*, colafos *FP*, culaphos *Z* capud *MAE*^{1} sanabilac *T* 102 nr̃m Γ, na̅ *A* labere *MTZ*^{1}, lauere (a *in ras.*, e$_1$ *ex* a) *F*, lauare L^1, labare P^1 *corr. m. 2* 103 sputa haec *nonn. editt.* plaudit] tonuit *ut glossa add. in M*, plauxit *E*, plau*sit *K*, plausit *l creuit m*, plaudit *Parrh.* 104 ad *MT* senior] simon *Vonck. coni.* auctur *M*, autor *C*

Quae uentura forent (quoniam transire nequiuit
Infectum quod Christus ait), se prorsus adesse
Ipsius ex sociis semel ac bis terque negauit.
Et gallus cecinit; conpleta est sanctio Christi,
Et sensus rediere Petri: memor ille malorum
Inmemoris damnauit opus, gemituque sequente
Culpa fugit, cedunt lacrimis delicta profusis,
Et dulcem ueniam, fletus, generastis, amari.
Iamque dies aderat, nocturna mestior umbra,
Flagitium uisura nouum, tenebrisque remotis
Pandebat populis Iudaeae crimina gentis.
Mox igitur Dominum Pilati ad moenia duci
Nexibus adstrictum Iudas ut uidit iniquus,
Deriguit scelerisque sui commercia reddens

113 cf. Verg. Aen. II 132

105 que *T* transsire *A* nequeut *M*, nequibit $\Gamma^1LZO^1RS^2$, nequibat *ms. Barthii Cant. Parrh. sched. Poelm.* 106 inperfectum *A* quod] q$^{\bar{d}}$ ($\bar{d}$ a *m. 2*) *Γ* se] d *add. T*^{2}, se* (d *eras.*) E^1FG *HZ*, sed *L*, si *KR* prursus *A* 107 socis *A* hac bes *MT* (bis *corr. m. 2*) 108 et] tunc *Parrh.* caecinit *MT*, cicinit *A* conpletae *MT* t sanctio $\widetilde{\text{xpi}}$ *T*^{2} *in ras.*, sanctio (an *corr. m. 2*) *M*, santio *D* 109 redire *ADLZb*, redere *K* Petro *Fabr. fauet Prosa* 110 inmemores $M^1AG^1L^1$, inmemoris (inme *a m. 2*) *T* opus] u *in ras. M*^{2}, opes AL^1O, opos *R*, ops (i *a m. rec.*) *D* sequentem M^1 sequenti *corr. m. 2*, -ti *in ras. 2 litt. T*^{2}, frequenti *S cf. Pros.* 111 fuit *G*, fu*git *L*, *post* fugit *ras. in S* caedunt *MT al.* dilicta *A* profussis *A* 112 generastis] i *ex* e *corr. M*^{2}, -is *in ras. scr. T*^{2}, -s$_2$ *m. 2 add. in C* 113 diis T^1 *corr. m. 2* mistior MT^1 umbras *MT* nocturnis — umbris *ms. Barthii* 114 flagiti — ū *Γ* uissura *A* 115 populis *ex* -us *C* pandebant $AMT^1L^1Z^1$ iudae *M*, iudæ *A*, iudeae *plerique* cremina *A* 116 Pylati *C* ad] *om. V* 117 adstrictus MT^1 (*corr. m. 2*), adstrictum (i *ex* u) *A* iudas *om. A* inicus *MT*, iniquis *c ed. Lips.* 118 deriguit $T^1\Gamma KLZaf$, diriguit *rell. cf. Pros.* conmercia *E* linquens *cod. Arntz.*

Incassum, facti pretium, non facta reliquit.
Quidnam etenim prodeest, illic trepidare timore,
Nullus ubi timor est? aut quae confessio tetro
Lucet in inferno, cum iam demersa securis
Arboris infandae radicibus, exitialem
Quae peperit fructum, feralia germina uertat
Funditus et dignis pereant mala robora flammis?
Continuoque trucis correptus mente furoris
Se quoque morte petit, quamquam tunc sanior esset,
Cum scelus ulcisci procurreret, ipsaque dirae
Guttura uocis iter, cuncti quae uendere mundi

120 cf. Verg. Aen. VI 491 126 cf. Iuvenc. II 47 129 cf. Verg. Aen. VII 534

119 incassum] *uersui priori adnectunt* MT^1, incasum *F Reg. 1* facti* *A* praetium *MT alii* reliquid *MCEK*^{1}*LZS*, relinquit *A* 120 quidnam enim M^1T^1 (et *s. l. m. 2*) nam] *om. Tbl 2*, namquid enim *Fabr.* prod*est (e *eras.*) *T*, prodest (st *add.*) *F*, prodest *rell.* timorem *T Ott. 2 Ald.* 121 autq· *MT*, atq; *L* tetro] *cum u. sequ. coni. in M* (thetro) T^1 122 lucit M^1, lucet T^2 *in ras.* dimersa $T^2I^1BC^1GLZ$(?)*TVb Cant. Arntz.*, demensa AO^1, dimissa K^2 *Spir. Poelm.*, demissa *Reg. 1 e* 123 arboris *in mg. add.* M^2 T^2 infande M^1T^1 *alii* rdicibus *M* exicialem *MK*, exitialem (t *a m. 2*) *T* 124 quae peperit] *priori uersui adnex. MT* (*corr. m. 2*) peperit** (et *eras.*) *M* fertalia M^1T^1 gemina *G*, gramina *Parrh.* uertit] uer *in ras. Z*, uertit *S a m. 1*, uergat *D* 125 in funditus *M*, *in mg. add.* T^2, funditur *F* et] ut *ms. Barthii Lips.* 126 crucis M^1T^1, truci *c* completus *Wopk. coni.* monte *coni. Barth.* 127 morte* (m *eras.*) *T* petat MT^1 (*corr. m. 2*) quamquam MT^1FG (*in mg.*) *R Reg. 1 Cant.*, quanquam *ΓA*, tamquam] tam *in ras. Z*, tamquam *rell. cf. Pros.* tum] m *a m. 2 T* sanctior M^1T^1 *corr. m. 2 cf. Pros.* 128 tunc *S* ulcisci] i *corr. in E*, ulcisce *R* procurrit M^1 *corr. m. 2*, procurrer& (er& *a m. 2*) *T*, pcuret *A*, pcurreret precurreret I^2, praecurreret *BCF*^{2}*S*, properaret *Gb*, precurreret *L*, nece curreret *Barth. coni.*, praesumeret *Grun.* r& ipsaque dire T^2 *in ras.* ipsaque (∴ st *in mg.*) *A* dire MT^1, dirre R^1 129 gu*tura (n *eras. ut uidetur*) *M*, **guttura (re *eras.*) *T*, gutorea *A*, gutura *DE* ite* *E* r *a m. 2* cunctisq; *L*, cuntiq; *Z* uindere *M* uendere mundi T^2 *in ras.*

Ausa redemptorem, nodatis faucibus angens
Infelicem animam laqueo suspendit ab alto.
Lenior ira quidem tanto pro crimine culpae,
Cunctorum cui nulla foret par poena malorum.
Exitus hic mortis tamen et sublime cadauer
Ostendit populis, quanto de culmine lapsus
Pridem discipulus qui nunc reus, alta relinquens
Sidera tartareum discenderit usque profundum;
Tunc uir apostolicus, nunc uilis apostata factus.
At Dominus patiens cum praesidis ante tribunal
Staret, ut ad iugulum ductus mitissimus agnus,
Nil inimica cohors insontis sanguine dignum
Repperiens, regem quod se rex dixerit esse

131 cf. Verg. Aen. V 489

130—132 *in ras. scr.* T^2 ausa quidem *A* anguis *corr. in* -uens A^2, ang*ens *EL*, agens *b* 131 infelice *M* in *D*, ab (a *in ras.*) *F* lato *M* laqueis expelleret altis *uel* laqueo disperderet alto *uel* disperdidit *Wopk. coni.* 132 leuior *E* (*ex corr.*) *Kb nonn. rec.* ira quidem leuior *Barth. coni.* tantae *BH* (*in ras.*) *Parrh. cf. Pros.* 134 haec M^1, hec T^1 mortis *om. A* 135 hostendit MT^1 populus E^1, popu**lis (pu *eras.*) *K*, popolis *R* quantu *M*, quantum T^1, qanto *F* laps//// *M*, lapsis *T*, lapsus est (est *a m. 2*) *F* 136 discipulos MT^1, discipul**s *C* i *eras.*, discipulis *K*, discipulis Z^1 est nunc *ed. Spir. Poelm. al.* reliquens (n *a m. 2*) *M*, relinquens T^2 *in ras.* (*fuit* reliquit?), reliquens *G*, -linquens *in ras. H* 137 sydera *D* tartareo M^1T^1 *corr. m. 2* descenderit *Ludwig ex Prosa coni.*, discendere MT^1 (-dit at *corr. m. 2*), discendit ad AG^1LZ^1, descendit ad *ΓBCDEFK* (at *uel* ac *a m. 1*) *T*, descendit at *R*, descenderat *O* 138 uir *s. l.* K^2S^2 apostolicos T^1 uilis] uir *Vat. 2* (*s. XV*) 139 ad MTE^1F^1 xp̃s *R* patens *A* 140 **staret (ad *eras.*) *MT* ut *s. l.* M^2 T^2 iuculū *M* agnos T^1 *corr. m. 2* 141 nihil *A* chohors *M*, chors *A*, choors *CFLZR*, -mica cho- *in ras.* T^2 insonti *ES* digno M^1T^1 dignu *corr. m. 2* 142 reperens *A*, reperiens *FR*, comperiens *ms. Barthii sch. Poelm.* regens M^1T^1 dixerat *C*(?) *editiones pleraeque cum rec.*, diceret *f cf. Pros.*

Obicit et uerum mendax pro crimine ducit.
Nec mirum si iura Dei gens perfida uitet
Imperiumque neget, lucos quae semper amauit,
Idola dilexit; simili nam more furentes
Tunc coluere Baal, nunc elegere Barabban.
Damnatoque pio conseruatoque proteruo
Mutauit per utrumque uiam sententia iustam:
Auctor mortis erat iussus qui sumere lucem,
Auctor lucis erat iussus qui sumere mortem.
Credite iam Christum, pro cunctis credite passum.
Quid dubitatis adhuc? en sectus terga flagellis,
Subditus obprobriis, poenas amplectitur omnes,
Ne dignus sentire necem uel latro periret.
Heu falx torua patrum, segitem caesura nepotum,

146 cf. Verg. Aen. X 578 153 cf. Hor. Epod. IV 11

143 obiecit M^1T^1 *ut uidetur, corr. m. 2,* AL^1 uero MT^1 (*corr. m. 2*) creminæ *A*, crimina F^1 dx̄ *A*, dixit Γ^2F (ix *in ras.*) *S*, ducit (u *corr.*) *G*, dicit $K^2L^2Z^2$ 144 ne^{e} *M* mirã *Z* impia Γ^1BDEF^2 (*in mg.*) KL^1R *Reg. 1 Parrh.*, perfida *in ras. Z cf. Pros.* 145 lucros *A* que M^1T *al.* 146 idula *A* semper quae idola adamauit Dilexit lucos *Ald.* erexit *sched. Poelm.* morte *A* fuentes *M* 147 bahal *TBGR Reg. 1* c^1 eligere *L Parrh.* baraban *ACFS*, barabbã *B*, barraban *DRZ*, ba*rabban (r *eras.*) *K* 148 damnat*oque (i *eras.*) *F* piu *M* 149 motauit *A* sententia* (m *eras.*) *T* iustam *K corr. m. 2*, iustã (a *ex* o) *Z*, iusti *g* 150 auctur *M* morti^{s} *T* iusus *A* lucem *in ras.* T^2 *fuit* mortem, uitam *E* (ł lucē) *c e g* (*sequ. v. om.*), lucē *in ras. Z* 151 *om. A* mortis^{lucis} *K s. l. m. 2* 152 cernite iam *H* 153 qui *b cod. Arntz.* dubita*tis (s? *eras.*) *H* adhuc] huc *in* en *corr.* M^2, adhu*c *H*, adh*c *Z* in sectus M^1T^1 flagillis *A* 154 subditur T^1 (*corr. m. 2*) Γ^2G, sub*ditus *F* oppropriis MT^1, obppris *A*, obprobriis *plerique* 155 ne^{o} (c *a m. 2*) *MT*, nec *A* O^1b uelut *A*, uel** *H*, ceu *Cant. Fabr.* 156 heu** *M*, heu me T^1 falx/// (lx *a m. 2*) *M*, fallax T^1A *Reg. 1*, falx (x *in ras.*) *LZ*, falx heu *H* turba $M^1T^1BF^1O$ *Reg. 1*, turua L^1, curua *Parrh.* patrum *s. l.* M^2T^2 segitem $M^1T^1AL^1$, sege*tem *E*, ^{s}eg&em (s *a m. 2*) *K*, segetem *rell.* ce*sura (n *eras.*) *MT*, cessura *A*, ce*sura (s *eras.*) *F*, cesura *ex* casura *G*

[illegible] Pilate, tuum! quot gesseris uno
[illegible] iudicio, uigili si mente notares,
Non solas lauisse manus, sed corpore toto
Debueras sacrum ueniae sperare lauacrum.
Corripis insontem, sistis sub praeside regem,
Praeponis humana Deo; qua morte teneris,
Quod Dominum numerosa cruci per uulnera figis?
Cumque datus saeuis ad poenam Sanctus abiret
Militibus, uilem rubri sub tegmine cocci
Vestitur clamidem, species ut cuncta cruenta
Mortis imago foret; spinis circumdedit amplum

167 cf. Verg. Aen. II 369

157 tu^{um} (um *a m. 2*) *MT* quod $M^1TE^1FH^1K^1O$, quot *corr. in Z* gesserit *E* 158 cremina *A*, crimine *cod. Arntz.* uilis (ri *a m. 2*) *M*, uilis T^1 *corr. m. 2*, uili (*corr. m. 2*) *K*, uigilis in *g* notaris M^1T^1 159 nec *g Ald.* solum K^1T *cod. Arntz.*, solas *R* lauasse *L*, lauasse *AS* sed** (et *eras.*) *G*, sed&** (in *eras.*) *b* sed corde reloto *uel* sed pectore loto *Wopk. coni.* totum M^1T^1 *corr. m. 2* 160 uenia MT^1 *ut uid.* uenie* spectare (s *eras.*, s *add. m. 2*) *E* spectare $I^2AEF^1L^2Sb^1$ *ed. Spir. Poelm.* (*in mg.* sperare), spirare *Wopk. coni.*, expectare *Arev.* 161 correpis MT^1, -ripis *in ras.* K^2Z sacrum] sanctum *l2* sistis] inmiti AL^1, sitis *Z*, et sistis *Parrh.* pressidis E^1F^1 G^1 162 praeponisque *Fabr. Poelm. alii* deo humana *A* quam *T*, qui *Parrh.* more M^1T teneris] neris T^1 *add.* 163 quod MT^1 (*corr. m. 2*), qui *rell. cf. Pros.* crucis O^1 post *Fabr.* 164 datus *s. l.* M^1T^2 seuis scs ad poenam xps *A* seuis *MT al.* 165 militibus clamidem *Γ* (clamidem *in ras. m. 2*) AG^1SOb, militibus cla *L*, m. uilem *H* subtegmine *Wopk.* coci *A* 166 uestit' *Z*, uestitus *Tcg Arntz.* clamidem *M cum pler.*, clamydem *T*, clamidem *in ras.* L^2, uilem *Γ* (uilem *a m. 2*) AG^1 (uili *m. 2*), clamidem *H* species (s$_2$ *in ras.*) *M*, speciesq· ut (sq· ut *in ras. a m. 2*) *T*, speciemq· ut *Γ*, speciesq; ut K^1RVTZb *Arntz.*, speciesque *L corr. m. 2* cruentae $M^2T^2C^2H^2$, cruente E^1 *corr. in* -ta cruenta cuncta *A* 167 foret (fur *a m. 1*) M^2, foret (oret *a m. 2*) T^2

Nexa corona caput, quoniam spineta benignus
Omnia nostrorum susceperat ille malorum;
Implet arundo manum, sceptrum quia mobile terrae,
Inualidum, fragile est, uacuum, leue. moxque alienos
Deponens habitus, proprium suscepit amictum,
Scilicet humanae positurus tegmina carnis
Et sumpturus item, nil iam ut mutabile ferret
Post mortem propria cum maiestate resurgens.
Nec sine diuino constat moderamine gestum
Quod uinum cum felle datum tristemque saporem
Suscipiens tetigit labiis et ab ore remouit,

---

176 Humano ponens mortalem tegmine carnem.

174 cf. Verg. Aen. IV 569

168 *add. m. 2 in K* capud E^1 benignus] us *in ras.* M^2T^2 (*fuit* is), benegnus *A* 169 susciperat M^1AL^1, susceperat *R corr. m. 2* 170 *rondo *M*, arondo (u *a m. 2*) *T*, harudo Γ quia M^1T^1 quod *corr. m. 2*, q Γ^1A, quod *rell.* terrae] semper *DGR²SΥZ²b Reg. 1 V*, terrae *E in ras.* mobile semper K^2 *in ras.* per se *coni. Barthius* 171 fragilae *T*, fragille *A* est *om. S* Facuū Γ^1 alienus M^1T^1 172 abitus *T*, habitum (s *a m. 2*) *K* suscipit M^1A amictum] habitum *A* 173 humane *T et alii* possiturus *A* tigmine T^1, tegmine F^1T^1 174 *item (s *eras.*) *T* nihil *A* iam *om. Parrh. sched. Poelm. cf. Pros.* ut *M* (t *fere euan.*), *om. T, s. l.* K^2, u *corr. in G* mutabilae T^1, motabile Γ^1A, mobile $K^1L^2R^1$, mutabile Z^2 *in ras.* ferre *T*, fer& K^1, for& S^1 175 propriam T^1D^1 magestate *MC*, magistate T^1 ge *corr. m. 2*, resurgens] ns *in ras. MT* (re *fort. fuit*), refulgens *nonn. editt.* 176 *om. MTΓBDF¹KLSO¹ Reg. 1, uncis inclusus in E, in mg. sup. in HR* Numano *C* tegmina G^1 *corr. m. 2*, carnis G^1 *corr. m. 2* mortalem tegmine carnem humano deponens *A*, humano patiens mortalem sumere carnem *Alm. cf. Pros.* 175 *et* 176 *transponuntur in a* 177 n. constat d. sine *A* diuino (o *corr.*) *M*, diuinum T^1 factum e^1l *cod. Arntz.* 178 quo Γ^1K^1, quid *R post* cum *ras. plur. litt. in F* sapore *T* 179 labris *AD Parrh.* hore *M* remouit (it *a m. 2*) *M*

Quippe necem paruo degustaturus amaram
Tempore, quam reduci contemnere carne pararet.
Protinus in patuli suspensus culmine ligni,
Religione pia mutans discriminis iram,
Pax crucis ipse fuit, uiolentaque robora membris
Inlustrans propriis poenam uestiuit honore,
Suppliciumque dedit signum magis esse salutis,
Ipsaque sanctificans in se tormenta beauit.
Neue quis ignoret speciem crucis esse colendam,
Quae Dominum portauit ouans, ratione potenti
Quattuor inde plagas quadrati colligat orbis.
Splendidus auctoris de uertice fulget Eous,
Occiduo sacrae lambuntur sidere plantae,
Arcton dextra tenet, medium laeua erigit axem,
Cunctaque de membris uiuit natura creantis,
Et cruce conplexum Christus regit undique mundum.

180 quippe] p$_i$ *ex* d T^2 paruum M^1T^1 degestaturus *E*, degusturus K^1 amar///am *M*, amarum T^1 181 quem E^1 *corr. m. 2* contemnere• (t *eras.*) *M* pararet] raret *in ras.* Z^2 182 patulis M^1T^1, pat•uli *L* patibuli culmine suspensus religione *A* 183 relligione E^2FGT, relegione *L* motans *A* 184 fuit ipse *A* uiuolentāq· *A* rubura M^1T^1, robura *A* 185 uestiebat *A* honore• (m *eras.*) *T* 187 ipseque *Ionas Aurel.* 188 neue] ue *in ras.* F^2, neue *ex* neui C^2 ignorit Z^1 189 portabit *A* patenti *Lipsius* (*de Cruce I 10*) 190 quatuor *ERS* plagis *H* quadrati• *D* colligat $M^1T^1AK^1LZR$, collig& *T*, colligit *rell.* urbis M^1T^1, orbis & *A* 191 autoris *E* fulgit $M^1T^1Z^1$ eous *in ras.* M^2T^2, eois *Ionas Aur.* 192 occiduoq; *A* lambentur *P*, labuntur *HV Ionas Aur.* sacrae] *Cellarius*: *quidam* flaccae sidere] e *ex* a M^2T^2, sidera *R* plantę (, *a m. 2*) *T* 193 leua *MA alii* tenit L^1 regit *A*, subrigit *B* (e *supra add.*) *Reg. 1*, tetigit *l 2* leue rigat R^1Z^1 *corr. m. 2* acxem *M*, a•xem (c *eras.*) *T*, ax•em (p *eras.*, m *a m. 2*) *K* 194 creantis] tonantis *cod. Arntz.* 195 ex *c* crucem M^1T^1H conplexus $M^1T^1ABO^1$ *cf. Pros.* mondum *P*

Scribitur et titulus: Hic est rex Iudaeorum,
Quo nihil a deitate uacet; nam caelitus actum
Hoc Hebraea refert, hoc Graeca Latinaque lingua;
Hoc docet una fides unum ter dicere regem.
Huius in exuuiis sors mittitur, ut sacra uestis
Intemerata manens a Christo scisma uetaret.
Quin etiam insonti latere ex utroque cruentos
Constituere uiros, meritum licet omnibus unum
Non faciat similis quamuis sententia; namque
Inter carnifices sancto pendente latrones
Par est poena trium, sed dispar causa duorum.
Hi mundo sunt quippe rei pro crimine multo,
Huic reus est mundus, saluatus sanguine iusto.
Suppliciisque tamen rerum dominator in ipsis

196 — 201 in mg. add. P^2Z^2 scribitur] i$_2$ *in ras.* M^2, inscibitur *A* scribitur in titulis super *Parrh.* titolus M^1T^1 hic rex est i. *Fabr.* iudeorum *TA alii* 197 quod M^1TALST, quo* *E*, quo *rell.* nil T^2CF^2GKTZ a* (d *eras.*) *M* deita M^1T **uacat** *A Reg. 1* celitus *T et alii*, caelitū R^1 198 ebrea $MTCE^1$, **hebrea** *pler.* graeca* (m *eras.*) *M*, greca *pler.* linguaque latina *A* linguam *MT* 199 docit *M* fidis T^1 dice^{re} (re *a m. 2*) *MT* 200 cuius *S* in *om. D* exu*iis *MS*, exuuiis (u$_2$ *a m. 2*) *T*, exuis *A*, exuuiis (uuiis *in ras.*) *F*, exuuias V^1 *ut uidetur* mititur *AE* 201 manes *F* scisma** (ta *eras.*) *MT*, scisma *pler.* 202 quin etiam] cum simul *Parrh.* insontis *BCHS Reg. 1*, sonti Z^1P 203 instituere I^2 *Poelm.* licet] li *a m. 2 in K* uirus M^1T^1 meritum non omnibus unum *f Parrh.* 204 facias *M*, facia* (s *eras.*) *T*, facit $L^1P^1Z^1$, fecit *f* similes $E^1L^1T^1$ *Reg. 1 ed. Spir. Poelm.* sententia (~ *eras.*) *M* hos faciat similes *alter Barthii*, hos facit assimiles *Parrh.* 205 carnificis MT^1 206 *et* 207 *abscisi in M* par* (s *eras.*) *F* dispar* (s *eras.*) *T*, dispar sed *Alcuinus* tribus *cod. Arntz.* 207 hii AC^1EL^1Z, hi* *K* rei quippe *A*, quippe sunt *D* creminæ *A* *207 et 208 coniuncti erant in P corr. m. 2* 208 hunc F^1 saluatur S^2 praetioso sanguine lotus *c* 209 suplicisque *A* que *om. V* tamen *s. l.* $L^2Z^2P^2$ dominatur MT^1K^1

Iura potestatis non perdidit: aequus utrumque
Iudex namque tuens hunc eligit, hunc reprobauit,
Amborum merita praecelso examine pensans.
Vnus enim, quem uita ferox nec morte reliquit,
In Dominum scelerata mouens conuicia dictis
Mordebat propriis et tamquam setiger hircus
Ore uenenoso uitem lacerabat amoenam:
Alter adorato per uerba precantia Christo
Saucia deiectus flectebat lumina, tantum
Lumina, nam geminas arcebant uulnera palmas.
Quem Dominus ceu pastor ouem deserta per arua
Colligit errantem secumque abducere gaudet
In campos, paradise, tuos, ubi flore perenni

210 cf. Verg. Aen. X 450 213 cf. Verg. Aen. VI 444
219 cf. Verg. Aen. II 405 s., Prud. Perist. V 235

210 potestates T^2 perdedit $M^1P^1Z^1$ utriusque A
211 iudex fuit A elegit $MTAEFK^1LZ^1P^1RS$ *Rem., fort. recte quamuis contra metrum cf. Pros.* reprobat D 212 arborum P meritum *O Cant. Parrh. Fabr.* pr*ecelsum T^1 *corr. m. 2,* precelsa K ex agmine *Ald.* pensas $M^1T^1E^1$ 213 unus erat *cod. Arntz.* unius quem B reliquid $MCEPZ$, relinquit A 214 scelera^{ta} P monens b conui*cia (n *eras.*) A, conuitia *multi* 215 propris A sed A segiter Γ, se**tiger P hyrcus $CDF^2GHKLPTZ$ 216 ueninoso A, ueneno^{so} P *corr. m. 2,* uenenosa b lacerabat] populatur *Barthius Adv. LIV 7* 217 adoratu MT^1 praecantia MT, pr*ecantia Γ 218 diiectus $KL^1Z^1P^1$ saucia diectus lumina A tamen A 219 lumina *om.* A, libera *Reg. 1 Cant.*, impia c, seua d, aspera g nam* (q· *eras.*) M archebant M^1T^1, sacerbat K^1 *corr. m. 2,* arcebat L^1PZ^1 geminus A uincula (*s. l.*) C^2L^2Sbce *Poelm.* palmam K^1 220 *et* 221 *fere abscisi sunt in M* diserta T^1 *corr. m. 2,* testa P, deserta *s. l. m. 2,* desta (er *s. l. m. 2*) Z 221 colligit T^1, collegit $T^2AF^1P^1$ erantem (r *a m. 2*) T suumque T abducere $TEKLZ$, adducere *rell.* gaudet] -it *in M exstat* 222 paradisi $M^1T^1L^1P^1Z^1$, paradis* F *corr. m. 2,* paradyse *nonn.* tuos *s. l.* M^1T^1

Gramineus blanditur ager, nemorumque uoluptas
Inriguis nutritur aquis, interque benigne
Conspicuos pomis non decipientibus hortos
Ingemit antiquum serpens habitare colonum.
Ambo igitur uarium diuerso calle latrones
Adgressi facinus uiolentum grande patrarunt.
Infernas adit ille fores, adit iste supernas;
Ille profunda sequens penetrauit claustra gehennae,
Abstulit iste suis caelorum regna rapinis.
Interea horrendae subito uenere tenebrae
Et totum tenuere polum maestisque nigrantem
Exequiis texere diem; sol nube coruscos
Abscondens radios, tetro uelatus amictu,
Delituit tristemque infecit luctibus orbem.

229 cf. Verg. Aen. V 732

223 blantur (di *a m. 2*) *MT* nimorumque *K*¹ *sequitur ras.* (quod) uoluntas *AF*¹ 224 interque beate—conspicuos *uel* interque malignus *Wopk. coni.* 225 conspicuus *L*¹*PZ* decipientibus *MTAI*¹ (-fici- *corr. m. 2*, ł fiu *s. l.*) *Se*¹, difcruentibus *A* ru *in ras.*, deficientibus *rell. cf. Pros.* hortum *M*¹*T*¹ (ortos *corr. m. 2*), hortus *L*¹*PZ*¹ 226 anticum *M*¹*T*¹, antiquus *Nebrissensis coni.* serpis *M*¹*T*¹ 227 uarium] uiarum *A* 228 acgressi *DK*¹*P*² 229 adit ille] it ille *corr. in M*, it ill- *in ras. T*² iste, *ed. Bas.* foras *T* 230 profunda *ex* -de *K* petens *Cant. Ald.* pænetrauit *M*, penitrauit *G*¹ gehenne *T et al.*, genne *Z*¹ 231 uis *M*¹ (t *add. m. 2*) *T*¹ (s *add. m. 2*) 232 horrende *T et alii* 233 po*lum (p *eras.*) *D* mestisque *MT al.* negrantem *MT*¹, nigrante *K* 234 *ante h. v. rasura 1 uersus est in P* ex} *cetera uersus desunt in M*, exsequiis *D* tegere *LP* nubem sol diem *K* ** nube (in *eras.*) *L* choruscus *T*¹ (corruscos *corr. m. 2*), coruscus *L*¹*Z*¹, co*ruscus (r *eras.*) *T*, choruscos *b* 235 abs} *cetera desunt in M* thetro *T*¹ amicto *T*² *ex* -tum *uel* -tus, amicto *PT* 236 dilituit *T*²*L*¹*T ed. Spir. Poelm.* inficet *T*, infecit (t *in ras.*) *F*, interficit *S*¹ -fecit *corr. m. 2*, impleuit *sched. Poelm.*, repleuit *Ald.* urbem *T*¹ *corr. m. 2*

Hunc elementa sibi meruerunt cernere uultum,
Auxiliis orbata patris, laetata per ortum,
Maesta per occasum. nam lux ut tempore fulsit
Nascentis Domini, sic hoc moriente recessit,
Non absens mansura diu, sed mystica signans
Per spatium secreta suum; quippe ut tribus horis
Caeca tenebrosi latuerunt sidera caeli,
Sic Dominus clausi triduo tulit antra sepulchri.
Nec tellus sine clade fuit, quae talia cernens
Funditus intremuit, dubioque in fine supremum
Expauit natura modum, ne cogeret omnem
Summus apex inferna petens succumbere molem,
Auctoremque sequens per tartara mundus abiret.
Sed pietas inmensa uagas properabat ad umbras,

orbem luctibus *S* *sequuntur in editt. Aldi et Fabricii al.*
Tota sibi oppositum fratrem quod Delia haberet,
Cum suberat terris, supero (supera *uel* super) ille in culmine coeli,
Impia perpetuam timuerunt secula noctem.
versus tertius aderat in ms. Barthii, qui quidem ex Verg. Georg. I 468 exaratus esse uidetur. ex uetere codice hos uersus Sedulio restitutos esse monent sched. Poelm. Arntzenio teste, sed fallunt

237 hinc *K*, hinc (*corr. m. 2*) *LPZ* elimenta F^1HLPZ^1 merentur *M*, meruerunt (uerunt *a m. 2*) *TK*, -uerunt *fort. in ras. L*, merentia P^1Z^1, merent *c*, metuerunt *cod. Barthii, sched. Poelm.*, maeruerunt *coni. Arev.*, *cf. Pros.* 238 letata *MT alii*, laetata (ta$_2$ *a m. 2*) *K*, laetaq· S^1 hortum M^1T^1, ortum *K* 239 moesta *MT*, mesta *pler.* occasus Γ^2 *s. l.* lux** ut (it *eras.* ut *a m. 2*) *K* 240 dn̄o *K corr. m. 2* 241 mistica *MB alii*, mestica E^1 242 sere*ta (c *a m. 2*) *K* honoris (*corr. m. 2*) M^1T^1 243 caeli] poli F^1 244 clausit *T*, clausi* *MEGZ* sepulchri *omnes fere*, atra sepulcri *Urb.* (*s. XV*) 245 nec] ec *corr. uid. in T*, non *sched. Poelm.* cla*de *E* que *T* cernens talia *C* 246 intremit T^2 *ex* intremuit 247 modum] obitum *coni. Barth.* ne* (c *eras.*) *K* neger& (co *a m. 2*) *P* cogeret *ex* cogiret *Y* 248—250 *fere abscisi sunt in M* subcumberet $E^1F^1G^1LP^1Z$, recumbere *K* 249 tara *E*, tempora *Y* mondus *P* habir& *H* 250 uagans T^1 *corr. m. 2*, uagas (as *in ras.*) *F*

Perdita restituens, non consistentia perdens.
Nulla tamen tanti metuerunt signa pericli
Qui Dominum fixere cruci, quin insuper haustum
Cum peteret sitiens, unus de plebe nefanda
Peniculo infusum calamo porrexit acetum.
Manzeribus populis in deteriora uolutis
Conueniens liquor ille fuit; nam dulcia uina
Sicut in horrendum cum conuertuntur acetum,
A mensis proiecta iacent: ita tempore prisco
Gens accepta Deo, nunc est odiosa propago.
Ergo ubi cuncta boni conpleta est passio Christi,
Ipse animam proprio dimisit corpore sanctam,
Ipse iterum sumpturus eam, quia mortuus idem,
Idem uiuus erat membris obeuntibus in se,
Non obeunte Deo, cuius uirtute retrorsum

251 nec Γ^2 *Ald.*, sed non *Parrh.* 252 nulla* *K* tanti *om. MT* timuerunt *V*, meruerunt *g* 253 quin *MT*, qui* (n *eras.*) *K* [h]aust*um *F corr. m. 2*, austum *LP*^{1}*RZ*^{1} 254 ne**fanda *E* 255 paenicolo *MT*, poeniculo *L*, penniculo *RSb*^{1} *Cant.* acaetum *T*^{1} *corr. m. 2* 256 manzaribus *M ut uid. cf. codd. ad Ven. Fortun.* V 5, 75, manzyribus *TΓe*, manzribus (z *a m. 2*) *G*, manziribus (zi *in ras. m. 2*) *H in mg. gl.* filius meretricis manser, manzeribus (z *a m. 2*) *K*, manz- *in ras. Z*^{2}, nāgeribus *P*, manceribus *cod. Arntz. m*, mamseribus *Poelm.*, manheribus *l 2*, manseribus *ed. Lips.* pupulis *P*^{1} 257 liuor *F*^{1} *corr. in* licor ille liquor *D* 258 dum *E*^{2} *Hb Reg. 1 Cant. cf. Pros.* conuertantur *O*^{1} acaetum *T*^{1}, accetum *Γ* horridum] acerbum *e* 259 amissis *F*, a mensa *c. Arntz.* ita] sic *Reg. 1* 260 accepto *P*^{1} exossa *Γ*^{1} (s$_1$ *eras.*) *B*^{1}, exosa *EF*^{2} (*in mg.*) *LPZ*^{1}*RSO*^{2} xp̄i *in ras. T*^{2} christi *a m. 1 fuisse uidetur* 262 *et* 263 *transp. in C* demisit *MB*^{2}*H*^{1}*T cf. Cypr. I p. 30, 11* (*ed. Hartel*): nam et crucifixus praeuento carnificis officio spiritum sponte dimisit et die tertio rursus a mortuis sponte surrexit de corpore *M*^{1}*T* 263 qui *MT*, q^{uia} (uia *a m. 2*) *Γ*, qua (i *a m. 2 ut uid.*) *P cf. Pros.* 264 uius *G*^{1} obeontibus *M*, obe**untibus *E* 265 obe**unte *E*, abeunte *b*^{1} *Fabr.* monstrat se esse deum c. u. r. *m*^{2} *in ras.*

Infernae patuere uiae, ruptaeque fatiscunt
Diuisa conpage petrae, rediuiua iacentum
Corpora sanctorum fractis abiere sepulchris,
In cineres animata suos; subitoque fragore
Illud ouans templum, maioris culmina templi
Procubuisse uidens, ritu plangentis alumni
Saucia discisso nudauit pectora uelo,
Interiora sui populis arcana futuris
Iam reseranda docens, quia lex uelamine Moyse
Tecta diu Christo nobis ueniente patescit.
Dic ubi nunc tristis uictoria, dic ubi nunc sit
Mors stimulus horrenda tuus, quae semper opimis
Insaturata malis cunctas inuadere gentes

266 cf. Verg. Aen. I 123 267 cf. Min. Felic. Oct. c. 11, 1 269 cf. Verg. Aen. II 692 276 cf. I Corinth. 15, 55; Tertull. de resurr. carn. c. 54

266 inferne *MT alii* rupteque *MT alii*, ruptiq^{o}; *C* fatescunt $M^1T^2\Gamma$ (*s. l.* pa *m. 2*) F^1KLP^1ZR, patescunt C^1DS *Arntz.*, dehiscunt O^1 *ut uid.* 267 diuise K^1 (*corr. m. 2*) *LZ*, diuis$^{a}_{**}$ (a *a m. 2*) *P* rediuiue Z^1 iacente$^{\bar{e}}$ *F* 268 $\widetilde{\text{corum}}$ *in ras. scr.* T^2 factis M^1TK^1 habere K^1 *corr. m. 2*, abire L^1PZ^1TV sepulchris *omnes fere* 269 cineris M^1, ceneres P^1, cl*neres *K* animata] -ita *corr.* T^2 271 procubiisse MT^1, procubu**isse *Z* rito *MT*, ritu Γ ł rite *s. l. m. 2* plagentis K^1 *corr. m. 2* 272 discesso M^1 (*corr. in* descisso) T^1 (*corr. m. 2*), dis*cesso (c *eras.*) Γ, discusso $P^1Z^1T^1$ *f Lips.*, disciso m^1 *Alm.* pectore TK^1 273 interia *L* sui* (s *eras.*) *f* populans *T* arcana $MT\Gamma BF^1H$, archana *rell.* 274 reserenda $MT\Gamma$ (ł monstranda *s. l. m. 2*) *O Reg. 1*, rese- *in ras.* E^2, reserando *P*, monstranda *f*, monstrata *cod. Arntz.* moyse MT^1, mosi Γ^1 *Poelm.*, mosae *Ald.*, moisi *Cant.*, moysi *rell. cf. Pros.* 275 nobis $\widetilde{\text{xpo}}$ *Gg* patiscit MT^1 276 tris^{tis} (tis *a m. 2*) *P* ^{u}nonc *E* sit *a m. 2 in K*, sis *c. Arntz. a m. 2, sched. Poelm. Fabr.* 277 stim^{u}olus *F*, stimulus (u_2 *in ras.*) *S*; stimulis—tuis L^2O^2 *Ald. Fabr.* que *MT*, quia *l 2* abimis *R* 278 instaurata $\Gamma BDFGHKP^2Z^2ST$ *cf. Pros. et Ven. Fort. III 9, 79*

Poenali dicione soles? en pessima, non tu
Peruenis ad Christum, sed Christus peruenit ad te,
Cui licuit sine morte mori quique omnia gignens,
Omnia constituens te non formauit ut esses:
Semine uipereo culpa genetrice crearis
Et uenia regnante peris. iam spiritus artus
Liquerat ad tempus, patulo iam frigida ligno
Viscera pendebant, et adhuc furor arma ministrat:
Cuspide perfossum uiolat latus, eque patenti
Vulnere purpureus cruor et simul unda cucurrit.
Haec sunt quippe sacrae pro religionis honore:
Corpus sanguis aqua tria uitae munera nostrae.
Fonte renascentes, membris et sanguine Christi

283 cf. Verg. Aen. VII 281 286 cf. Verg. Aen. I 150, Lucan. III 315

279 poenale M^1 *corr. m. 2*, penali *pler.* dictione *B* soles (*in ras.*) M^2T^2 (*fuit* mones *?*) pessima *M*, pessimma *T* 280 christum T^1, xpm *corr. m. 2* christus T^1, xps *corr. m. 2* peruenet *ex* -it *M* 281 cui] c *ex* qu *C*, cum *Poelm.* gignens MT^1R, genens C^1 *corr. in* ginens *m. 2* 282 constituit Γ (*s. l.* ens) *G* (ł ens *s. l.*) HP^2, constituente E^1(?)F^1, costitu*** (ens *eras.*) *K*, constituens (ens *in ras.*) *Z* te non] tn̄ Γ^2 *s. l.* 284 eu *uel* tu *D* iam frigida ligno T^1 *corr. m. 2* artus *in ras.* M^2, artos *L*, arcus *P corr. m. 2* 285 frigida ligno *ex corr. in M*, spiritus artus T^1 *corr. m. 2* frigida *ex* -do *C* 286 uescera *M* pendebat *T*, pondebant *P*, pandebant E^2 ministra{ *T*, ministrat *DOPRT*, ministrę (at *a m. 2*) *K*, ministrans *rell. cf. Pros.* 287 *in mg. scr.* E^2 perfossum] ł -us *s. l.* Γ^2 uiolatus Z^1 aeque *MT* BE^2FK, eq;//// *C corr. m. 2*, atque LZ^2RT *Cant. Rem.*, ecce *l2 Parrh. Fabr.* patentis M^1T 288 uulnera *P* porporeus MG^1 (*corr. m. 2*), purporeus T^1 (*corr. m. 2*) *KLPZ* 289 haec ę (c, s *a m. 2*) *K* sacre *MT alii* relegionis *L*, regionis P^1Z^1 honorem *T* 290 corpus aqua sanguis *P*, c. aqua sanguis *KR Arntz.* aqua *ex* equa E^2 trea M^1T^1 *post* munera *ras. in K* nostre *MT*, *in ras. scr.* K^2 291 f*onte (r *fere eras.*) *M* renascentis MTC^2 corpore Christi M^1T^1 (sanguine xpi *corr. m. 2*) *cf. Pros.*

Vescimur atque ideo templum deitatis habemur,
Quod seruare Deus nos annuat inmaculatum,
Et faciat tenues tanto mansore capaces.
Ergo ubi depositi thesaurum corporis amplum
Nobilis accepit Domino locus ille iacente,
Nobilior surgente tamen, generatio fallax
Augebat sub corde nefas, quod nocte silenti
Discipuli Christum raperent et abisse referrent
Ter redeunte die, sicut praedixerat ipse.
Quo stimulante metu uigilum munimina poscunt
Plura dari saeuaque locum obsidione teneri.
Si nondum post uincla crucis, post uulnera ferri,
Post obitum mortis numerosa caede cruentum,
Carnifices, implestis opus nec creditis illum,

298 cf. Ovid. Met. IV 84 302 cf. Verg. Aen. X 109

292 adque *MTC* 293 nos deus *MTR* adnuat *P*, annuat (nn *in ras.*) *LZ* 294 faciat] at *in ras. E*, faciet *F Alm.* tenuis MT^1 mansure MT^1 capacis MT^1 295 deposuit *R* 296 nobis *Γ* lucus (*corr. m. 2*) *KL* dominum—iacentem *MT* iacente ille *Γ* iacenti L^1 297 nobilior surgente, tamen *cod. Arntz. Ald. alii* trepidatio fallax — angebat sub corde (nefas!) quod n. s. *Wopk. coni.* 298 augebat] angebat Ke^1 *Lips. Parrh.*, audebat *Fabr.*, fingebat *Wopk. coni.* sub] *s. l.* P^2Z^2, ne b^1 (sub *in mg.*) *Cant.* 299 xpo *T*, dominum *Parrh. sched. Poelm.* rapere *Cant.* abisse *ex* abysse *D* referent (r *s. l. a m. 2*) *F*, referent *Rem.* 300 dixerat *K* (p *a m. 2*) *PZ* 301 qui *ex* quo S^2 uigilum *s. l.* T^1, uigilium Γb^1 monimina *MT*, numina $L^1P^1Z^1$ poscit *C* 302 dare E^1 *corr. m. 2* saeuaquae *MT* saeuadura q· obsidione (dura *a m. 2*) *Γ* locum] *s. l. F*, *om. R* obsidne *P*, obsiditione *D* teri ne *Z* 303 sed nondum *Parrh.* prost *K* uolnera *M* feri (r *s. l. a m. 2*) *E* 304 ouitum *T* numeros a cede *Z* cede *plerique* 305 carnificis MT^1 (*corr. m. 2*) $K^1LP^1RZ^1$ *cf. Pros.* inplestis *EZ*, implestis (estis *in ras.*) *L* ne *B* credetis *M* ilum (l *s. l. a m. 2*) *L*, illūd *S*

Qui totiens imis animas produxit ab umbris,
Posse suam reuocare magis: peioribus aptos
Consiliis armate dolos, signate sepulchrum,
Ponite custodes, monumento aduoluite saxum.
Quis poterit seruare Deum, cui cardine rerum
Cuncta patent? undis habitat, per tartara regnat,
Et caeli de nube tonat. quid, saeue tumultus,
Excubiis deperdis opus? quid niteris illam
Explorare fidem, cui non uis credulus esse?
Coeperat interea post tristia sabbata felix
Inradiare dies, culmen qui nominis alti
A Domino dominante trahit primusque uidere
Promeruit nasci mundum atque resurgere Christum.
Septima nam Genesis cum dicit sabbata, claret

310 cf. Verg. Aen. I 672 312 cf. Lucan. I 196 314 cf. Verg. Ecl. IX 34

306 quoties T^2 (*ex* quotiens), quocies K^1 *corr. m. 2*, quotiens L^1PT^1, qi totiens *Z*, qui toties *ΓDFH*, quototies *R* produxit *uel* pruduxit M^1, eduxit *uoluit m. 2* ad G^1 *corr. m. 2* 309 costodes *M*, custodis T^1 munuṁto F^1 *corr. in* mo- cxum *M*, esaxum *P* 310 dm̄n *LPZ*^{1} seruare *s. l.* P^2 cui *in mg. Γ*, quo *coni. Cannegieter* 311 patet M^1 cui cuncta patent *R* tarra *Γ*, tartara (ta, *in ras.*) *Z* regna** (et *eras.*, t *a m. 2*) *K* 312 t*onat (h *eras.*) *T* seue *T et alii*, sęue *B* *sunt qui interpungant* quid, saeue, tumultus tumultu *Crusius* (*Probab. crit. p. 170*) *et Burmannus Sec.* tremendae Excubiis gentis est opus *coni. O. Arntz.*, quid, sedule, multis Excubiis defendis opus *Canneg.*, quid, saeue, tumultus E. dementis o. *coni. H. Arntz.* 313 excubiis] b *corr. C*, excubis *K* disperdis *Γ* (ł de... *s. l. m. 2*) DK^2RTZ, dependis E^2LP (*fort.* n *ex corr.*, *s. l.* ał dis *m. 2*) b^2O, quid densis *Crusius* nitiris MKP^1Z^1 314 explorare* *C*, explora *D* non uis] nominis *D*, uis *in ras.* Z^2 credolus (*corr. m. 2*) T^1P^1 315 ceperat *nonnulli* tristitia *D*, tris**tia *G* 316 inradi*re (a *a m. 2*) *E* *qui *E* 318 mondū *P* adque *MTE* resurre P^1 *corr. m. 2* xp̃m *in ras.* T^2 319 gene*sis (s *eras.*) *E*, genesis (is *in ras.*) *K*, genisis *T* dicet *KLPZ*^{1}, dicat *Cant. ed. Spir. Poelm.* sabbata (s *a m. 2*) *E*, sabbe C^1F^1 clarit (*corr. m. 2*) M^1T^1, cl..r& *K*, clarat *Parrh. sched. Poelm.*

Hunc orbis caput esse diem, quem gloria regis
Nunc etiam proprii donans fulgore tropaei
Primatum retinere dedit. hoc luminis ortu
Virgo parens aliaeque simul cum munere matres
Messis aromaticae notum uenere gementes
Ad tumulum uacuumque uident iam corpore factum,
Sed plenum uirtute locum. nam missus ab astris
Angelus amoti residebat uertice saxi,
Flammeus aspectu, niueo praeclarus amictu.
Qui gemina specie terrorem et gaudia portans
Cunctaque dispensans, custodibus igne minaci
Venerat in forma, Christum quaerentibus alba.
Illae igitur Dominum calcata uiuere morte
Angelica didicere fide. perterritus autem

326 cf. Verg. Aen. IV 356

320 urbis M^1T^1 capud ME^1 diēs R 321 hunc S donans (mi *a m. 2*) Γ thropei M, trophei T (*ut uid.*) $CDEKL$ PR, tropæi B, trophei H, tropei F^1G^1LSZ, triumphi *m cod. Arev.* 322 dedit (i *euan.*) M 322 ortum T^1, hortu K 323 fiensq. Maria fientesque M^1 *sequitur* atque aliae *a m. 2, in marg. sup. exstat versus correctus a m. al.* uigo pa*iens K, uirgo (o *in ras.*) Z matris L^1 *323 et 324 transpon. in* T 324 aromatacae (*corr. m. 2*) M^1T^1 noctu *Cant.* uenire $M^1T^1L^1P^1Z^1$ gementis M, dolentes Γ (l gementes *s. l. m. 2*) CO^2P^2, gemente T^1 325 uidentia T 326 uirtute* (m *eras.*) MT, uirte Γ 327 a*moti (m *eras.*) F *sidebat (re *a m. 2*) E, resideba*t (n *eras.*) K uertice B 328 neueo M^1T^1 praeclarus] uestitus E *in ras. Parrh. sched. Poelm.* amictum M^1T^1 329 terrore $M^1T^1E^1$ portat ł tans S 330 cuntaque P disponens B, disponsans E *corr. m. 2*, dispensas F igne* (˜ *eras.*) R menacem T^1 mi*corr. m. 2*, minaci $DE^1KP^1Z^1S$ *Reg. 1* (*corr. in* minacem) T, minace* (˜ *eras.*) R, minace *Ald.*, minacem *rell.* 331 forma—alba DE^2K^1L $P^1Z^1Tb^2$ *rec.*, formam—albam *rell.* xp̃m T^1 *in ras., fuit* christum querentibus T *et alii* 332 ille MT *alii* calcatā M mortem $TK^1L^1P^1Z^1$ 333 *om.* M^1T^1 angelicam—fidem $L^1P^1Z^1$ fidem T^2 didicere *ex* dedicere FG

Miles in ancipiti retinet discrimine uitam,
Deserta statione fugax testisque timoris
Vera refert gratis; postquam data munera, fallit
Discipulumque globum placidi sub tempore somni
Clam sibi nocturna Christum abstraxisse rapina
Conpositus simulator ait. fare, inprobe custos,
Responde, scelerata cohors, si Christus, ut audes
Dicere, concluso furtim productus ab antro
Sopitos latuit, cuius iacet intus amictus?
Cuius ad exuuias sedet angelus? anne beati
Corporis ablator uelocius esse putauit
Soluere contectum quam deuectare ligatum?
Cum mora sit furtis contraria, cautius ergo

335 cf. Verg. Aen. IX 222 337 cf. Ovid. Met. VI 489, Fast. III 185

334 in *ex* m *ut uid.* T^2 ancepiti T^1 *corr. m. 2*, ancipite F^1, ancipite L^1 in ancipíti retin^{et} *in ras.* K^2 retinet *ex corr.* LZ, repetit P^1 *corr. m. 2*, retinens *cod. Arev. cf. Pros.* discrimina M^1T^1 uitam (m *a m. 2*) M, uitae T 335 *add. in* B fugax *ex* fingas *ut uid.* E^2 336 refer^{t} T sed post *Parrh. Ald. Fabr. Poelm. al.* dat MT^1 f$\mathring{e}$llit C 337 discipolumque MT^1 338 nocturnam — rapinam M^1T^1R, nocturna rapinam L^1P, nocturnam rapina Z $\widetilde{\text{xpm}}$ T^2 *fuit* christum, $\overline{\text{xpi}}$ K^1 ^{ab}$\mathring{\text{a}}$dstraxisse P 339 simulatur MT^1K^1P, simolator Z^1, simi$\mathring{\text{u}}$lator b fere M^1T^1 ^{o}$\mathring{\text{i}}$mprobe B custus MT^1K^1 340 respondens M, responde** (ns *eras.*) T respondenscelerata E^1, responde*scelerata K s$_2$ *a m. 2* choors CD, chors R, c^{h}oors F audis M^1T 341 di-*cere (s *eras.*) P, dice^{re} (re *a m. 2*) E *furtim (e *eras.*) P p$\mathring{\text{d}}$uctis P 342 sopitus $MTCFK^1LP^1Z^1R^1ST^1$ in***tus (ten *eras.*) P 343 e^{c}xubias (c *a m. 2*) MT, excubias ΓC^1E^2G (*in marg.*) $H^1K^1L^1O^2PRST$ *cf. Rem. et Pros.* sedit MG^1 beat$\mathring{\text{e}}$ (i *a m. 2*) K 344 *om.* $M^1T^1K^1$ corporis* ublato P ablato Z^1 putabat *l 2* 345 contectū (˜ *a m. 2*) T deue$\mathring{\text{c}}$tare G legatum $MT^1LP^1Z^1$ 346 cūm *ora E, c. hora K^1, cum ora Z^1 furti^{s} (s *a m. 2*) L

Cum Domino potuere magis sua lintea tòlli.
Mentita est uox uana tibi. tamen ista figuram
Res habet egregiam: Iudaeis constat ademptum
Quem nos deuoto portamus pectore Christum.
Plange sacerdotes perituros, plange ministros
Et populum, Iudaea, tuum pro talibus ausis.
Non tuba, non unctus, non iam tua uictima grata est.
Quaenam bella tibi clanget tuba, rege perempto?
Qui tuus unctus erit, quae uerum amiseris unctum?
Victima quae dabitur, cum uictima pastor habetur?
Discedat sygnagoga suo fuscata colore,
Ecclesiam Christus pulchro sibi iunxit amore.
Haec est conspicuo radians in honore Mariae,
Quae cum clarifico semper sit nomine mater,
Semper uirgo manet; huius se uisibus adstans

348 cf. Psalm. 26, 12 352 cf. Verg. Aen. II 535

347 lentea MT^1, linea ΓP^2 *in marg.*, linthea *C* 348 mentita////est (es *a m. 2*) *K*, mentiᵗᵃ est (ta *a m. 2*) *P*; mentitestibi (a *a m. 2*) *Z* tibi $M^1T^1\Gamma E^2F$ (*in ras.*) LPb^1, sibi (s *a m. 2*) *K*, ₛibi (s *a m. 2*) *Z*, sibi *rell. cf. Pros.* figuram] ł formam P^2 *in mg.* 349 aegraegia M^1T^1 iudeis *MT alii* 350 corpore $MT^1K^1L^1PZ^1$, corpore pondere *S cf. Pros.* 351 periturus M^1 minestros *M* 352 iudea *MT alii*, °iudea *B* p* *K* 353 *unctus (i *eras.*) *C* 354 clangent $M^1T^1L^1P^1Z^1$, clang& (& *in ras. m. al.*) *E*, clangit *DSc* 355 qui $MTP^1Z^1c^1$ *cf. I 221*, quis *rell.* erat *Fc* *unctus (i *eras.*) *C*, ⁿuctus *K* que *MT alii* uirum *M* amisseris *H*, occideris *Ald.* 356 dₐbetur *M*, debetur *T* pastur *M* 357 *add. in B* sinagoga *M et alii* colore] o_1 *ex corr. M* 358 sibi pulchro *m* iuncsit *T*, iuncxit *ΓZ*, iungit *g*, uinxit *Reg. 2 Parrh. sched. Poelm.* amorem *MT* 359 conspicui *K*, conspicua L^2, perspicuo *cod. Arev.* ore M^1T, honorem *P* 360 clari *R* 361 uorgo E^1 *corr. m. 2* seᵃuisibus (si *in ras. m. 2*) *E* uissibus *M* cuius *c. Arntz.* adₐtans *T*, adₐtatⁱˢ *K* *corr. m. 2*, ᵈastans (d *a m. 2*) *L*, ᵈastatⁿˢ *P corr. m. 2*, adstans *in ras.* Z^2, astans *DGH*, asstans *ST* manet: Mariae se quippe resurgens *Cant.*

Luce palam Dominus prius obtulit, ut bona mater
Grandia diuulgans miracula, quae fuit olim
Aduenientis iter, haec sit redeuntis et index.
Mox aliis conuiua potens in fragmine panis
Agnitus enituit, quia uerus panis apertis
Semper adest oculis, fidei quos gratia claros
Efficit, ut Dominum uiuentem cernere possint.
Saepe dehinc proprios diuersi temporis horis
Discipulos manifestus adit uescentibus illis
Extemplo nunc ora ferens, nunc piscis obusti
Atque faui mandens epulas, quo rite doceret
Corporeas res esse dapes seseque uideri
In membris, quibus ante fuit. formidine rursus
Plebis apostaticae, Dominum quae caeca negasset,
Cum foribus clausis resideret turba fidelis,
Pace salutantis sese intulit atque foratas

362 pa*lam (l *eras.*) *E* dominos *T* prius] semper *T*, *quod etiam in M¹ fuisse uidetur*, pius *cod. Arntz.* 363 deuulgans *CF¹ G¹b*, diuulgens *K corr. m. 2* miraque *P¹ corr. m. 2* que *M¹T alii* olym *T* 364 indix *L¹P¹* 365 *post* aliis *ras. in L* callemque petens *Parrh. sched. Poelm.* fraumine *TZ¹*, fragmine (*g a m. al.*) *M*, fragmina *KL* (ag *in ras.*) 366 qui *MTΓ BCFG cf. Pros.* 367 oculos *M¹T* fidele *M¹T*, fidei* *E* clarus *MT*, plenos *m* 368 possit *MT*, possit *F* 369 diuersi* (s *eras.*) *LPZ* temporis** (s *a m. 2*) *P* ho**ris *F*, hora *Ald.* propior *ed. Lugd.* *ante hunc uersum nonnulli ponunt uersum 376 teste Cellario* 370 discipulis *T* 371 extimplo *C¹DEHL² P¹Z²R¹STb*, exemplo *Γ¹G* hora *MTK¹* abusti *BCEFGOb Reg. 1, 2 V*, adusti *cod. Arntz. a m. 2, Parrh. sched. Poelm. cf. Pros.* 372 adque *MTE* faui* (s *eras*) *LPZ* aepolas *M T¹* (aepulas *corr. m. 2*), epulis *K corr. m. 2* que *B* quor itæ (æ *ex* a *m. 2*) *E* docerit *K¹L¹P¹Z¹* 373 dapis *T¹* uederi *E¹* 375 apostolicae *TO¹ Reg. 1* negassit *Z¹*, necasset *Parrh. sched. Poelm.* 376 clau*sis *L* 377 paci *Z¹* obtulit *Cant.* salutantis *M*, salutatis *G¹KL¹P¹Z¹*, salutis *H¹*, salutaris *cod. Arntz.* adque *MTE* furatas *M¹T*

[illegible]

Omnia sollicitos odit simulator amicos.
Gnarus item Dominus Petro piscante per aequor
Cum sociis captum esse nihil dimittere lina
In dextras hortatur aquas. mox gurgite clauso
Pendula fluctiuagam traxerunt retia praedam,
Per typicam noscenda uiam: nam retia dignis
Lucida sunt praecepta Dei, quibus omnis in illa
Dextra parte manens concluditur ac simul ulnis
Fertur apostolicis Domini ad uestigia Christi.
Nec piscis prunaeque uacant et panis in uno
Discipulis inuenta loco. quisnam ambigat unam
His rebus constare fidem, quippe est aqua piscis,
Christus adest panis, sanctusque Spiritus ignis.
Hinc etenim abluimur, hoc pascimur, inde sacramur.
Tunc epulis praeceptor eos inuitat edendis

394 cf. Verg. Aen. V 394

391 *in marg. add. B* sollicitus MT^1, solicitos E^1; sollicitis—amicis e^1 simulatur $MT^1L^1P^1Z^1$, similator Z^2, simulatus O^1 amicus $T\Gamma^2Z^1$ 392 Ignarus *M*, gnaros (*corr. m. 2*) *KLPZ* dn̄s T^2 *ex* dominus piscate *M* 393 socii T^1 *corr. m. 2* nil *Γ*, nichil *B* cap*tum *T* demittere $MT^1E^2F^2GH^2K$ *Reg. 1 cf. Pros. et IV 116* 394 ortatur *TD* 395 fluctiuagum M^1T^1 ritia MT^1 praeda MT^1 396 tipycam *M*, tipicam *BCET* noscendi M^1TZ^1, noscenda* (m *eras.*) *b* nam] *s. l.* K^1LZP^2, quia *Parrh. sch. Poelm.*, non O^1 *Ald.* ritia MT^1 397 illo MT^1K $L^1P^1Z^1O^1$ 398 dextera *Ald.* ac simul] *om.* M^1T^1, asimul (c *a m. 2*) *E* 399 apostolicis alma ad *Parrh. sched. Poelm.* dn̄o KL^1PZ^1 festigia *Γ*, uestia *K* xp̄i (i *ex* s) *M* 400 pis^{cis} *Γ*, pisces $KL^1P^1Z^1R$ *Ald.* pruneque *MT alii* uagant *P* 401 discipolis *M*, discipuli* *F* quis Γ^1 ł nam *s. l. m. 2*, tn̄ *s. l. m. 2 in P* ambig& *F*, ambigit *T* 402 constare] stare *in ras.* Z^2 403 xp̄s *in ras.* T^2 adē (ē *in ras. a m. 2*) *P* scos̄q: *M*, et s̄cs *ΓDb*, scs̄quoque *BSf Ald. Spir. Poelm. Fabr.*, s̄cs s̄ps *C* s̄cs̄q; s̄ps ignis *in ras.* T^2 404 etiam O^1, &enim (& *a m. 2*) *KLP* abluimus T^1 *corr. m. 2* hoc] hinc MT^1 (*corr. m. 2*) *Parrh. Ald. sched. Poelm.* 405 aepulis *MT* *post* epulis *ras. plur. litt. in KP* (prece polis *eras.*) *Z* praeceptur *M*, saluator *cod. Arntz.* praeceptor eos epulis *Fabr.* edendis *in ras.* P^1Z^2, edentis *l*

Alloquiis de more piis, mensamque petentes
Vnanimes nota Domini bonitate fruuntur
Et Christum sensere suum. modicoque paratu
Postquam uicta fames et surrexere relictis
Rite toris, an corde Petrus se diligat alto,
Explorat Dominus; Petrus annuit. ergo nitentes
Pastor amans augere greges operario in omni
Parte bono commendat oues, commendat et agnos.
Haec terno sermone monens, ut terna negantis
Culpa recens parili numero purgata maneret.
Inde sequenda docens, Pacem omnes, inquit, habete,
Pacem ferte meam, pacem portate quietam,
Pacem per populos monitis dispergite sanctis
Et mundum uacuate malis: gentesque uocari
Finibus e cunctis, latus qua tenditur orbis,

409 cf. Verg. Aen. I 216, VIII 184

406 illoquiis MT^1 (*corr. in* al-), alloquis *Reg. 1* dē ore *M* mensanque MT^1, me*samq; (n *eras.*) *H* petentis MT^1 407 unanimis MT^1, unianimes L^1P, unanimes (a *corr.*) *Z* notaque đi DGO^1 pietate *cod. Arntz. ed. Spir. Poelm. Fabr.* 408 xpm T^2 *ex* christum modiquoque M^1 *ut uid.*, modicoque T^2 *ex corr.* (modicumque?) paratum M^1T^1 409 fam//// *M*, famis $T^1K^1L^1$ *PZb* exsurrexere *FGHO*^{1}*S Alm.*, &*surrexere *K*, et surrexere (t *ex corr.*) *b*, adsurrexere *Reg. 3* 410 rite] te *in ras. P* toris *M* $T\Gamma E^1G^1$, choris *Ald.*, thoris *rell.* sedieligat MT^1 diligat alto *in ras. C* 411 *in marg. add.* C^2 explurat *M* dominos *T corr. m. 2* nitentis K^2 412 ouans *c* gregis MT^1 operari O^1 *ut uid.* operario omni *Reg. 2* 413 pater bonus *in* M^1T^1 *fuisse uidetur* bona O^1, boni *D* commendæt *D utroque loco*, commendat *S* 414 hac M^1 hae *corr. m. 2*, hoc *editt. pler.* eterno EL^1PZ^1, ternos *D* mouens $T^1GO^1PZ^1$ trino — trina *ed. Lips.* negantes MT^1C^2 415 manere* (s? *eras.*) *M*, maneret] t *a m. 2 T* 416 docens sequenda *C* pacem inquid o. h. *MTLPZR Reg. 3 Υ*, omnes inquit p. h. *D* omnis T^1 inquid EK^1 417 meã (˜ *a m. 2*) *TE* qui&em (*corr. m. 2*) *GL*, quietem *H* 418 pacem portate populos *D* populos *in ras.* T^2 dispertite K^1 *corr. m. 2* 419 mondum *P* uaculate *T* maris *P corr. m. 2* uocate *Ald. Fabr.* 420 et cunctis MT^1O^1V, e* *H* urbis M^1T^1

Iussis mando meis omnesque in fonte lauari.
Haec ubi dicta pio Dominus sermone peregit,
Bethaniae mox arua petit: coramque beatis
Qui tantum meruere uiris spectare triumphum,
Aetherias euectus abit sublimis in oras.
Et dextra sedet ipse Patris totumque gubernat
Iure suo, qui cuncta tenens excelsa uel ima,
Tartara post caelum penetrat, post tartara caelum.
Illi autem laetis cernentes uultibus altas
Ire super nubes Dominum tractusque coruscos
Vestigiis calcare suis ueneranter adorant
Sidereasque uias alacri sub corde reportant,
Quas cunctos doceant: testes nam iure fideles

421 cf. Verg. Ecl. III 97 422 cf. Verg. Aen. I 81 425 cf. Verg. Aen IV 445 = Ge. II 291, V 511 Ovid. Met. XIV 127

421 haec *P*, iussis *in ras. m. al. Z* omnes *M*, omnis *T* omnesq: *corr. m. 2* forte *P* laua^{ri} *P*, lauacri *D* 422 *post* dicta *ras. in S* pius M^1T^1 dominos *T corr. m. 2* 423 qui *in ras. T*^{2} arua *ex* erua *E* 425 euetus *M*, subuectus *Fabr.* habiit *MT*, abi*t (i *eras.*) *E* horas *M*, auras (au *a m. 2*) *T*, oras $L^2P^1Z^1O^1$ *Reg. 1. 2*, auras *rell. cf. Pros. et Lachm. ad Lucr. III 405* 426 ad dexteram *C*, ad dextram *D V b c f g l (ex corr.) Ald. Fabr.*, in dextra *ed. Spir. Poelm.* (ad dextram subit *in mg.*), et dextram subit *Cant.* sedit *MTKL*^{1}*P*^{2}*ZOΥ* ipse *in ras.* L^2Z^2 totumq; (q; *s. l. m. 2*) *H, fere euan. in M*, mundumque *Ald. sched. Poelm.* 427 tenet *BV* excelsaque et *Cant. Ald.* et ima *m* 428 *in mg. add.* E^2 paenetrat *M*, penitrat C^2, penetr& *F* conseruando regit penetrat *Parrh. sched. Poelm.* 429 l&es *E corr. m. 2*, laeti *Ald.* cernentis MT^1, cernentes *s. l.* E^2 cernentes laetis *V* uultibus (u$_l$ *a m. 2*) *Γ* 430 ille K^1 ^{su}per (su *a m. 2*) *KLPZ* nubis T^1 *corr. m. 2* tractosque $L^1P^1Z^1$ choruschos *MT*, choruscos *DF*, coruscos *C*, corruscos *Υ* 431 *et* 432 *abscisi sunt in M* uenerantur *Υ Reg. 3 cum rec. ed. Spir. Poelm. al.*, uerenter *R* 432 sideriasque H^2 alachris T^1 *corr. m. 2*, alacres P^1, alacris (?) L^1Z^1 433 docent *MT*, deceant L^1Z^1P testis MT^1 iã *R ed. Lips.* fidelis MT^1

Diuinae uirtutis erant, qui plura uidentes
Innumerabilium scripserunt pauca bonorum.
Nam si cuncta sacris uoluissent tradere chartis
Facta redemptoris, nec totus cingere mundus
Sufficeret densos per tanta uolumina libros.

434 diuine *T et alii* uidentis MT^1 435 innomerabilium MT^1 scribserunt *Z* 436 sacras MT^1 uoluissen^{t} *M*, uoluissem *T* tradere (tra *in ras. m. 2*) *C* crthis *M*, cart*is (h *eras.*) *T*, cartis *CFKLPRSTZ*, carthis *E*, libris *cod. Arntz.*, scriptis *Parrh.* 437 redimptoris T^1 *corr. m. 2* cingere totus *C* cingeret mmundus *T* 438 suffeceret T^1 *corr. m. 2* densis *M* T^1 *uersus recenti manu exaratus erat deleto alio in O* EXPL· OPERIS SEDVLII SACRI LIBRORVM· NOVI· ET VETERIS TESTAMENTI LIBRI QVIVQ: FELICITER *M*, EXPL· LIBER QVINTVS NOVI TESTAMENTI FELICITER *T*, EXPLICIT PASCHALIS CARMINIS A SEDVLIO HER)METRO COMPOSITI LIBER TERTIVS *Γ*, FINIT LIBER QVARTVS INCIPIVNT VERSVS EIVSDEM SEDVLII (I$_1$ *a m. 2*) DE LAVDE CRISTI *C*, EXPLICIT LIBER IIII· FELICITER *E*, EXPLICIVNT QVATTVOR LIBRI EVANGELIORVM SEDVLII *F*, EXPLICIT LIBER $^{III}_{V}$ SEDVLII OPVS PASHALE DŌ GRAM̄ *K*, EXPL· LIBER III SEDVLII OPVS PASCALE *L*, EXPL LIB̄ V SEDVLII PRBI *Z*, Expl̄· lib̄ v Sedulii opus paschale *P*, EXPLIC LIB̄ TERTIVS SEDVLII OPERIS PASCHALIS *R*, EXPLICIT LIBER ·IIII· *S Reg. 1*, Explicit liber Sedulii (*Reg. 3*) Incipit carmen ipsius: Cantemus *etc. V*, explicit liber IIII sedulii poetę· uersus Asterii q^{i} collegit. R. S. (*sequitur hymn. I*) *d*

CAPITVLA LIBRI PRIMI.

I. Praefatione gentiles arguit hortaturque conuerti. (v. 17.)

II. Orat omnipotentem creaturarum auctorem dari sibi rectam dicendi carminis uiam de miraculis dicturo pauca diuinis. (v. 60.)

III. De translato diuinitus ne moreretur Enoch. (v. 103.)

IIII. De partu Sarrae nonagenariae sterilis. (v. 107.)

V. De uxore Loth in salis statuam uersa. (v. 121.)

VI. De igne non ardentis rubi diuinitus ostenso Moysi. (v. 127.)

VII. De uirga eiusdem Moysi in draconem uersa atque in se reuersa iterum. (v. 132.)

VIII. De sicco mari populo Israhel. (v. 136.)

VIIII. De manna caelitus eidem plebi data. (v. 148.)

X. De productione aquae de petra. (v. 152.)

XI. De locutione asellae Balaam. (v. 160.)

XII. De statione solis sub Iesunaue. (v. 163.)

XIII. De Helia coruis ministrantibus pasto et igneo curru. (v. 170.)

XIIII. De XV annis ad uitam regi desperato additis Ezechiae. (v. 188.)

XV. De Iona ceto uorante seruato. (v. 192.)

XVI. De tribus pueris in camino flamma saeuiente non tactis et persecutore eorum in pecudem uerso. (v. 197.)

Capitulis recensendis e codicum numero, qui partim integra, partim mutilata ea exhibent, selegi $HK(\Gamma)$. *item spreui capitulorum inscriptiones discrepantes, quae in codicibus siue marginales siue uersibus interpositae leguntur cf. Prol. in fine capituli uniuscuiusque indicaui, ubi quodque insertum esset.*

1 CAPITVLA LIBRI PRIMI *HK* 7 moriret' *K* 8 sterili *alii* 9 leth *K* 10 mosi *K* (*passim*) 14 sicca mare *H*, sico mare *K*, siccato m. *alii* 19 curro *H*, curro *K* 22 ea hechię *K* 25 pessecutore *K*

XVII. De Danihelo a famelicis leonibus custodito. (v. 212.)
XVIII. Miraculorum recapitulatio praedictorum. (v. 220.)
XVIIII. Deflet elementorum idolorumque cultores. (v. 242.)
XX. Exhortans semet ipsum in carminis uiam trinitatem astruit et Arrium atque Sabellium uarios rectae fidei percutit inimicos. (v. 282.)
XXI. Hortatur milites in uia fidei signo crucis armatos seque in albo beati ordinis poscit ascribi. (v. 334.)
XXII. Orat Christum, quem formam serui sumpsisse euangelistae quattuor animalium figuris ostendunt. (v. 351.)
XXIII. De expulsione Adam de paradyso et quia ab ipso mortalis sit facta posteritas per Euam, cuius facinus expiatum asserit per Mariam. (lib. II. v. 1.)
XXIIII. De conceptu beatae Mariae a prophetis saepius praedicto et Gabrihelo archangelo nuntiante conpleto. (v. 35.)
XXV. De partu beatae Mariae et angelorum in Christi natiuitate Deum laudantium gratulatione. (v. 41.)
XXVI. Christo Iesu in Bethleem nato Herodes et omnis Hierosolima cum illo turbatur. (v. 73.)
XXVII. De stella magos ad Christum ducente et mysticis eorum muneribus. (v. 89.)
XXVIII. De saeuitia Herodis et nece paruulorum. (v. 107.)
XXVIIII. De doctrina ac magisterio Domini duodenis. (v. 134.)
XXX. De tricenarii baptismo Saluatoris et de spiritu in columbae specie uiso. (v. 141.)
XXXI. De quadragenario Saluatoris ieiunio et trina temptatione peracta. (v. 175.)
XXXII. De electione piscatorum. (v. 220.)
XXXIII. De paterna appellatione. Pater noster qui es in caelis. (cf. v. 237.)
XXXIIII. De sanctificatione nominis. Sanctificetur nomen tuum. (v. 244.)
XXXV. De aduentu regni. Adueniat regnum tuum. (v. 249.)

1 custodis *K* 4 exortans *K* (*passim*) 9 ortat *K* 12 postoritas *K* 15 a gabrihelo *H* 18 cum gratulatione *H* 20 hirlma turbatur *K* 21 sit illa *K* dacente *K* 25 tricennarii *K*, tricenario *H* 27 quadregenerio H^1 30 in caelis *om.* *K*

XXXVI. De effectu uoluntatis. Fiat uoluntas tua. (cf. v. 256.)
XXXVII. De pane cotidiano. Panem nostrum cotidianum. (cf. v. 263.)
XXXVIII. De dimissione debitorum. Et dimitte nobis. (cf. v. 274.)
XXXVIIII. De temptatione uitanda. Et ne nos inducas in temptationem. (cf. v. 279.)
XL. De liberatione a malo. Sed libera nos a malo. (cf. v. 288.)

CAPITVLA LIBRI SECVNDI.

I. De aqua in uinum uersa. (lib. III. v. 1.)
II. De filio reguli absente Domini uerbo sanato. (v. 12.)
III. Quam diuersa loca lustrauerit cunctos sanando languidos. (v. 23.)
IIII. De leproso dominica tantum uoce mundato. (v. 26.)
V. De socru Petri febriente manus dominicae tactu sanata. (v. 33.)
VI. De spirituum expulsione nigrorum et aduersa populis clade saluatis. (v. 40.)
VII. De tempestate maris imperio Domini uerbi sedato. (v. 46.)
VIII. De duobus a legione daemonum in porcos missa curatis. (v. 70.)
VIIII. De paralitico dimissis portinus sanato peccatis. (v. 86.)
X. De prece archesynagogi pro filia suscitanda. (v. 103.)
XI. De muliere a profluuio sanguinis fimbriae dominicae tactu sanata. (v. 116.)
XII. De praedictae resurrectione puellae. (v. 129.)
XIII. De duorum sequentium atque clamantium inluminatione caecorum. (v. 143.)
XIIII. De energumeno surdo mutoque curato. (v. 152.)

2 co*tidiano *H* nostrum] co*tidianum *H*, *om.* *K* 6 in temptationem *om.* *K* 8 malo] EXPLICIVNT (EXPLICI*VN *K*) CAPITVLA LIBRI PRIMI *HK* 10 INCIPIVNT (INCIP̄ *K*) CAPITVLA (CAPITV *K*) LIBRI (LIB** *K*) SECVNDI EIVSDEM OPERIS *HK* 12 absentē *H* 13 languō *K* 22 demonum *HK* 25 archaesynagogi *K* 31 energumino *H*

XV. De potestate curationum discipulis data. (v. 158.)
XVI. De manu arida in synagoga ilico restituta. (v. 182.)
XVII. De caeci ac muti sanatione lunatici. (v. 189.)
XVIII. De erectione mulieris per annos XVIII curuatae. (v. 199.)
XVIIII. De quinque panibus et duobus piscibus uiris V milibus saturatis. (v. 207.)
XX. De ambulatione Domini super aquas et Petro mergente Domini manu leuato. (v. 219.)
XXI. De cunctis in Genesar infirmis sanatis fimbriae dominicae tactu. (v. 236.)
XXII. De filia Chananeae a daemonio liberata. (v. 242.)
XXIII. De diuersorum totius uulgi curatione morborum. (v. 251.)
XXIIII. De saturatis IIII milibus uirorum ex VII panibus paucisque pisciculis. (v. 257.)
XXV. De transfiguratione Domini et Moyse pariter Heliaque monstrato. (v. 273.)
XXVI. De lunatico cuiusdam filio patris supplicatione saluato. (v. 293.)
XXVII. De statere reperto in ore piscis ad soluendum Domino iubente tributum. (v. 313.)
XXVIII. De eo quod discipulis de primatu percunctantibus humilem dixit fore maiorem. (v. 320.)

XXVIIII. De sanatione multorum et diuitibus camelo comparatis atque eleemosynis faciendis. (lib. IV. v. 1.)
XXX. De duobus caecis poscentibus a Domino inluminatis. (v. 31.)
XXXI. De sanatione caecorum claudorumque multorum et arefacta uerbo ficulnea. (v. 40.)
XXXII. De muto reddita daemone pulso loquella. (v. 57.)
XXXIII. De dimissis mulieri peccatis, quae dominicos pedes lauauit lacrimis tersitque capillis. (v. 64.)

3 & muti *H* 6 $\tilde{\text{V}}$ = V milibus *om.* *H* 10 in *om.* *K* 12 ė *K* 15 saturis quattuor milia *H* 17 more *H*, mose *K* eliaque *H* 25 comparans *K* 26 elimosinis *K*, elemosinis *H* 27 cecis a dn̄o *K* 31 loquela *H* 32 peccantis *K*

XXXIIII. De daemonis expulsione fatentis ipsum esse Christum. (v. 82.)

XXXV. De dato languoribus remedio et silentio daemonibus imperato. (v. 90.)

XXXVI. De muto et surdo, qui ad tactum manus dominicae et locutus est et audiuit. (v. 99.)

XXXVII. De caeco, in cuius oculo expuit Dominus et sanatus est. (v. 106.)

XXXVIII. De copia piscium, quae duas impleuit Domino iubente nauiculas. (v. 109.)

XXXVIIII. De suscitato unico filio uiduae matris. (v. 125.)

XL. De septem daemoniis Mariae Magdalenae dominica iussione depulsis. (v. 142.)

XLI. De electione discipulorum LXXII, quos non de subiectione daemoniorum sed de nominum in caelo iubet conscriptione gaudere. (v. 150.)

XLII. De hydropico sabbatis in domo Pharisei Domino iubente sanato. (v. 172.)

XLIII. De X leprosis dominica iussione mundatis. (v. 189.)

XLIIII. De caeco Timei filio inportunitate clamoris inluminato. (v. 210.)

XLV. De eo qui IV ab amico panes noctis silentio clamans inportunus extorsit. (v. 218.)

XLVI. De Samaritana, quae aquam dare dubitans perituram agnoscens sua Domino pandente commissa postulat sempiternam. (v. 222.)

XLVII. De culpa mulieris in adulterio deprehensae sub condicione ulterius non peccandi soluta. (v. 233.)

XLVIII. De inluminatione caeci nati et ipsius mysterio facti. (v. 251.)

XLVIIII. De Lazaro quatriduano mortuo suscitato. (v. 271.)

L. De sessione aselli et de turbis laudantibus Deum. (v. 291.)

7 c&ro *K* 9 implebit *K* 12 dęmones *H* 14 LXXII (*sic*) *K* 16 gauder& *H* 17 ydropico *H*, ĥidropico *K* 22 tres *H* 24 perituram *om. K* 25 cõmmissa *K* 27 conditio] *K om. cet.* 31 quadriduano *K* 32 d&'bis *K* Deum] EXPLIC CAPITVLA LIB•I SEC. INCIPIT LIBER TERTIVS EIVSDEM OPERIS *K*

CAPITVLA LIBRI TERTII.

I. De eo quod propinquante pascha exclamante Domino 'clarifica' paterna sit caelitus uoce responsum. (lib. V. v. 1.)

II. De humilitatis exemplo, quo pedes seruorum Dominus lauans nec Iudam exceperit traditorem. (v. 20.)

III. De consecratione panis et uini et proditore tincti panis porrectione monstrato, quem dicit melius fuisse non nasci. (v. 32.)

IIII. Inuectio in Iudam, quod dux et signifer armatorum signo pacis tradiderit Saluatorem. (v. 59.)

V. De praedictione, quod Petrus ante galli cantum ter foret aeternum Deum negaturus. (v. 69.)

VI. Quod traditus abscissam auriculam seruo Dominus tangendo tradiderit. (v. 79.)

VII. De falsis testibus et concinnato contra Dominum Caipha praesidente concilio. (v. 83.)

VIII. De sacrilegio quo Dominum sputis palmis et colaphis inluserunt. (v. 93.)

VIIII. De negatione Petri praedicta et gallo canente culpa memoris fletu soluta. (v. 104.)

X. De relato sacerdotibus a Iuda pretio uel magnitudine facinoris ac suspendio eius. (v. 113.)

XI. De crimine, quod Dominus regem se dixerit esse, quo reiecto atque damnato elegerunt Barabban. (v. 139.)

XII. De ablutione manuum Pilati. (v. 156.)

XIII. De clamidis coccineae et coronae spineae uel harundinis mysterio. (v. 164.)

1 INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI TERTII EIVSDEM *ΓH* 2 de id *ΓK* pasca *K* exclanti *Γ* 3 *capitula V et VI transp. in K* 16 ɔconnato *Γ* dm̄ *K* 18 sacrilego *Γ* 20 canante *ΓH* 22 p&tio *K* 23 suspendo *K* 25 barrabban *HK* 27 clamidis *Γ* ærundini *H*, arundini *K*

XIIII. De uino cum felle mixto tacto labiis et remoto. (v. 177.)

XV. De salutiferae crucis quadripertita positione uel quadrifaria totius orbis protectione porrecta. (v. 182.)

XVI. De trilingui titulo super caput regis posito Iudaeorum. (v. 196.)

XVII. De sortione non scissae uestis (v. 200.)

XVIII. De duobus latronibus cum Domino crucifixis. (v. 202.)

XVIIII. De tenebris horarum diei trium. (v. 232.)

XX. De terrae motu eiusdem temporis. (v. 245.)

XXI. De aceto in spongia iam Domino in cruce pendenti porrecto. (v. 252.)

XXII. De morte Domini, in qua petrae scissae sunt apertaque sepulchra et uelum templi scissum pandens legis arcana. (v. 261.)

XXIII. Inuectio aduersum mortem. (v. 276.)

XXIIII. De sacramento sanguinis et aquae de latere Domini profluente. (v. 284 iam.)

XXV. De custodiendo Domini signandoque sepulchro. (v. 295.)

XXVI. De primatu uel dignitate diei, quo Dominus resurrexit, ac de mulieribus et angelo geminae speciei custodibusque pecunia corruptis, ut furtim sublatum Domini corpus mentirentur. (v. 315.)

XXVII. De reiectione synagogae et electione ecclesiae imitantis semper uirginem matrem. (v. 351.)

XVIII. De agnitione Domini in fractione panis. (v. 365.)

XXVIIII. De eo quod Dominus saepe se discipulis manifestans partem piscis assi fauumque comederit. (v. 369.)

XXX. De dubitatione uel confirmatione Thomae praebente Domino manus et latus. (v. 374 formidine.)

XXXI. De captura piscium CLIII et rerum mysterio trium piscis panis et ignis prandioque discentium. (v. 392.)

1 tacto *om.* *H* 5 capud *K* 11 spongea *ΓK* pendente *HK* 14 sepulcra *K* 15 archana *K* 16 inuentio *K* 21 die *K* 22 mulieri *K* 27 anitione *Γ* 30 uel *om.* *H* 32 CL trium *Γ*

XXXII. De amore Petri, qui ter negauerat, trina fit percunctatio et ouium commendatio pascendarum. (v. 409.)

XXXIII. De praecepto tenendae praedicandaeque pacis et baptizandarum gentium iussione. (v. 416.)

XXXIIII. De ascensione Domini, quam laeti conspexere discipuli. (v. 422.)

XXXV. De testibus id est iure fidelibus, qui de bonis innumeris diuinae uirtutis pauca scribere maluerunt. (v. 429.)

7 idem *ΓH* 8 maluerunt] EXPLICIVNT CAPITVLA *Γ*

HYMNVS I.

Cantemus, socii, Domino, cantemus honorem,
  Dulcis amor Christi personet ore pio.

Primus ad ima ruit magna de luce superbus:
  Sic homo, cum tumuit, primus ad ima ruit.
Vnius ob meritum cuncti periere minores:
  Saluantur cuncti unius ob meritum.
Sola fuit mulier, patuit quae ianua leto:
  Et qua uita redit, sola fuit mulier.
Frater iniquus erat iustum qui perculit olim:
  Damnator Christi frater iniquus erat.

7 cf. Verg. Aen. II 661

INCIPIVNT VERSVS SEDVLII PRESBITERI *ΓP* (*post hymn. II*), INCIPIT HYMNVS SCI SEDVLII *F*, INCIPIT YMNVS EIVSDEM *G*, HYMNVS SCI SEDVLI *Π* (= *Parisinus 13047 s. IX f. 161*), INCIPIVNT CARMINA EIVSDE *R*, INCIPIT PARACTERICVM CARMEN EIVSDE SEDVLII *T*, INCIPIT YMNVS EIVSDEM *b*, VERSVS SEDVLII *β′* (= *Bern. 455 s. X f. 23*), hymnus Sedulii cum figura epanalesi incipit *V′* (= *Vossianus Q 86 f. 79 s. IX cf. Alcimi Aviti opp. ed. R. Peiper p. LXVI*), *inscr. om. rell.*, Caelii Sedulii elegia *Poelm. cum pler. editt.*; *vide supra p. 146 et quae disputaui in comm. de Sedulii poetae vita et scr. p. 41 s.* 1 dominum *T* dño socii *f* honore *Π*, honores *Ald.* 2 xpsti (xps *a m. 2*) *T fuit* Christi *cf. etiam v. 10*, christum b^1 (ℓ $\widetilde{\text{xpi}}$ *m. 2*), Christo *Cappusotus* consonet *X* (= *Cantabr. 173 s. VIII—IX cf. Zangemeister, Bericht etc. p. 70*), personet (per *in ras.*) *F*, resonet *TΠ* 3 de duce *m* 4 hic homo *D* tenuit (?) T^1, tumuit *corr. m. 2*, timuit (u *a m. 2*) *Γ*, timuit *cod. Arntz.* contumuit *O* 5 *in marg. add.* E^2 perire *X*, perire *F* minoris T^1 *corr. m. 2* 6 cuncti saluantur *Osbernus* (*s. XI*) 7 que *TX alii*, qua *BC* (per quā ianua *m. 2 s. l.*) *E*, quae (e *add. m. 2*) V^1, quae *uel* qua *O* leto (a *eras.*) *T*, loeto *uel* lęto *rell.* 8 et *TEHΠ*, ex $Γ^1XBCDFKPST β′$ et ex qua *G*, per quam *Π′* (= *Paris. 7558 s. IX f. 166*) *Reg. 3* rediit *X* 9 iniqus *F* perculi *P* olym *T* 10 xpsti (xps *in ras. 2*) *T fuit* Christi incus E^1

Transitus ille monet, quid prima amisit origo:
Quid uentura parent, transitus ille monet.
Arca leuatur aquis, homines ut perderet aequor:
Ne pereant homines, arca leuatur aquis.
Sume, pater, populos pro nati uulnere cunctos:
Cum tradis Christum, sume, pater, populos.
Hostia summa Patris, tacitis signata figuris:
Quam reserat Christus, hostia summa Patris.
Claudicat ecce uidens Dominum, dum praeualet, heres:
Aspera gens Christum claudicat ecce uidens.
Reppulit ille famem, uenitus crimine fratrum:

15 cf. Verg. Aen. V 533

11 monet (docet *m. 2 s. l.*) *Γ* quod C^1K, quod *H* prima misit T^1P (a *add. m. 2*), admisit *Urb.* 12 uenturu T^1 *corr. m. 2* patent *TΠK*, par*ent (i *eras.*) *Π'*, paret *Ald.*, *quod coniec. etiam Wopk.* 13=14 archa *BFOΠΠ'ST* leua*tur (n *eras.*) *E*, leuiatur *β* hominis T^1 *corr. m. 2* = 14 ut $T^1Πβ'$ *Reg. 3*, ne (*a m. 2*) *V'*, ne *rell.* 14 aqis *P* (*finit*) 15 per nati *Π'V* uulnera *V*, funere *coni. P. Burmannus* 16 contradis *Reg. 1 a m. 1*, cumtrahis *g* sumis *Cant.* xpm T^2 *in ras. fuit* Christum Christum tradis *Spir. Poelm. Fabr.* 17 ostia *EKΠΠ'* suma E^1 tacitis *s. l.* T^1, l dudum tacitis *Γ*, tacitis *in ras. E*, magna *X*, dudum $K^1Oβ$ *Alm. f*, sanctis *Urb.* sicnata T^1, signa^ta (ta *a m. 2*) *G* fugiris E^1 *corr. m. 2*, fuguris *V'* tactus signata figura *g* 18 uel f reserat *X*, referat *C*, rexerat *E*, reserat (*c. gl.* aperit) *G*, referebat *K*, referat *in codd. Rom. ut uidetur*, *Poelm. in textu* Christi *Π*, x̃ps (s *ex* o) *Π'* *post 18 sequuntur 69 et 70 in b* 19 dn̄o $T^1F^1ΠV'$ perualet *Π* uel e heros *X*, heros *G*, heres *H cum gl.* Iacob ad quem peruenit ereditas isahac patris sui, haeres *Poelm. cf. Rem.* 20 asper* (a *a m. 2*) *TE* xp̄s T^2 *in ras.*, christum *m. 1* 21 famen T^1S, fame *a* p repulit (p *a m. 2*) *F*, repulit *β* uenitus *Υ Cant. Alm. Reg. 3 Rem.*, uenatus *V Reg. 2 a d l l 2*, uinditus T^1 (*corr. in* uenditus) *X*, uenditus *ΓBC* (*c. gl.* distractus) $E^1F^1GH^1KΠΠ'OV'$ *Arntz.* *ββ'gm*, distractus *DScefg* famem frater quem uendidit auro *Ald.*, uenum actus crimine fratrum *Arev. coni.*, *an* uenumdatu' c. f. *?* l crimne T^1 i *add. m. 2*

Venditus est Christus, reppulit ille famem.
Perfide, corde peris, dum uastant omnia plagae:
Dum cessant plagae, perfide, corde peris.
Agnus ab hoste sacer reuocauit sanguine patres:
Sanguine nosque refert agnus ab hoste sacer.
Obruit unda nefas populo gradiente per aequor:
Nunc populis mundi obruit unda nefas.
Murmurat impietas, manna ueniente refecta:
Panis adest Christus, murmurat impietas.
Plebs sibi dura caput terrae cultoris adoptat:
Abstulit, heu, Christum plebs sibi dura caput.
Lex dedit indicium ueteris de crimine poenae:
Quodque salus ueniat, lex dedit indicium.
En lapis inriguus, satiare, incredule, fonte:
Qui Christum reprobas, en lapis inriguus.

25 cf. Verg. Aen. I 235

22 uinditus T^1 *corr. in* uenditus, uiditus *corr. in* uenditus X uenditus est xps G *c. gl.* a iuda, uenditus ab Iuda *Ald.*, uenditus a Iuda *Poelm. in marg.* 23 cum T^1 (*corr. m. 2*) $E^1\Pi'$ plage T *et alii*, pla*ge (n *eras.*) E 24 cum $CGST$ *Cant. c* plagę T^1, penę T^2, poenae E^2G (plage *s. l.*) *cod. Arntz. c* 25 reduxit $T^1E^1\Pi\Pi'TV'\beta$, redduxit X, conduxit *Ald.*, reuocauit *rell.* patris T, patre Π' fratres G 26 nos reuocat *Ald.* agnos (u *a m. 2*) T, ag*nus V' 28 populis mundi $T\Gamma CK\beta\beta'TV$ *Reg. 3 a*, populi mundi F^1, populus m. E^1, populis m. (s *add. m. 2*) V', populos m. Π', populos mundans f, populum mundi m^1, populis mundis *Spir. Poelm.*, mundi populis *rell.* oruit unde Π *unda (m *eras.*) V' 29 murmorat (= 30) Π mana (n *s. l. a m. 2*) $E\Pi'$ uiniente T^1 *corr. m. 2* refecta* T, referta $BC\Pi'$, refecta *ex* referta E 30 murmorat (*corr. m. 2*) TV' 31 ples (= 32) Π c*put (a *eras.*) T, caput *in ras.* Γ, capud (= 32) Π, capit O^1 terre T *et al.* cultores Π ado*tat (p *eras.*) H, adortat Π', adorat *Poelm. in marg.* 32 heu] hunc O^1 33 ueteres Π d*crimine C, discrimine O^1V, de culmine *cod. Arev.* pene C 34 quoque *Poelm.* uenit d dedit salus ueniam lex indicium m 35 irriguus CDH, inriguis (*corr. m. 2*) E saciare $\Gamma BDEF\Pi\Pi'bm$ incredulos X, incredulo H 36 quid *cod. Arev.* christum T^1 xpm *corr. m. 2* reprobis O^1

Carpitur igne sacro munus uotumque piorum:
Seditiosa tribus carpitur igne sacro.
Regna beata Patris legis non contigit heres:
Iesus dispensat regna beata Patris.
Distruit arca Dei, muros dum circuit, hostem:
Sic hostem mundi distruit arca Dei.
Area uellus habet, madido sed uellere sicca est:
Siccum tota madens area uellus habet.
Vincis honore Dei promisso in munere gentes:
Affectum natae uincis honore Dei.
Tu decus omne tuis, qui sternis caede Goliam:
Qui uincis mundum, tu decus omne tuis.
Maxima dona Dei cuncti cecinere prophetae:
Impleuit Christus maxima dona Dei.
Pondera dura tulit mandatum legis et iram:
Gratia mandati pondera dura tulit.

47 cf. Verg. Ecl. V 34

37 p*iorum (r *eras.*) $T\beta'$ 38 sedicisatribus (o *a m. 2*) *E* igni T^1 igne *corr. m. 2* 39 beaa *T* leges E^1 *corr. m. 2* contegit T^1 *corr. m. 2* heres] heros *coni. Arev.* 40 his *m*, Christus *Ald.* despesat (?) T^1, dispensat *corr. m. 2*, despensat Π' 41 distruit T^1 (*corr. m. 2*) $F^1\Pi'$, distrui*s E^1 (destruit *corr. m. 2*), destruet *Cant.* archa *TBFGS* (*uariant v. 42*) de T^1 *corr. in* dī *m. 2* dūm] ū *corr. in T* 42 mundi] u *corr. in T* dis T^1 destruit *corr. m. 2*, distruit $E^1F^1\Pi'$ mundi et destruit *Cant.* 43 areaui (e *corr. a m. 2*) *T*, aerea (= 44) *X* habe^t *T* est] ē *fort. m. 2 add. in T* 44 madans *K* a*rea (u *eras.*) *E* abet *T* 43 *et* 44 *transponuntur in C* 45 amore dei *Wopk utroque loco coniec.* in *om. VII' Spir. Poelm.*, in *s. l.* β gentis T^1 *corr. m. 2* 46 effectum T^1 (*corr. m. 2*) *Ald.*, aeffectum *V'*, affectu *Cant.* nata *T* amore *ed. Spir. Poelm. Fabr.* 47 tum Π' tuis] s *a m. 2 T* quis ternos E^1 *corr. m. 2* cede *ex* tede T^2, cede *uel* cęde *rell.* golian *BEFXS*, gloriam *V' a m. 1* 48 cu////cis T^1 quiuin *m. 2 in ras.* tues T^1 *corr. m. 2* 49 concti (u *a m. 2*) *T* caecinere TG^1, cecinere tuis *f* profete *T*, prophęae (ę *a m. 2*) *E* 50 impleui^t (t *a m. 2*) *T* 51 dura *s. l.* $T^2B\Pi'$ dedit tulit β regis *Vat. 2* (*s. XV*) 52 abs tulit *CK* dira *a*

Virgo Maria nitet nullo temerante pudore:
Post partum pueri uirgo Maria nitet.
Filius hic hominis fit maxima quaestio mundi:
Nobiscum Deus est filius hic hominis.
Gaudia magna Dei mundus percepit et ambit:
Respuit, heu, mundus gaudia magna Dei.
Signa mouent populos, cernunt magnalia caeci:
Nulla tamen duros signa mouent populos.
Aspera mors populis ligno deducta cucurrit:
Aufertur ligno aspera mors populis.
Ipse tulit Dominus pro poenis munera seruis:
Pro seruis poenas ipse tulit Dominus.
Vita beata necem miseris auertere uenit:
Pertulit a miseris uita beata necem.
Lumen adesse Dei persensit tartarus ingens:
Nec cernunt homines lumen adesse Dei.

53 nit** *G* temerata *Π' Ald.* pudure T^1 *corr. m. 2*, pudorẽ *ΓXDFGHOV' Reg. 2 Sg Alcuin. Spir. Poelm.*, pudore* (~ *eras.*) *f* 54 pos *T* 55 hiq *C* fit T^2 *ex* fuit *ut uidetur*, fuit *X* ʰominis *E* questio *T cum plerisque* modi (un *a m. 2*) *T* 57 gautia T^1 *corr. m. 2* magno *X* pertepit T^1 *corr. m. 2*, percepit *β*, praecepit *cod. Arev.*, accepit *Reg. 2*, haec sentit *Spir. Poelm. al.* ambit *poni pro* ambiit *suspicatur Burm.* 58 respuet *T* heu* (m? *eras.*) *T*, hic *C*, heus *e* mudus *T* (n *a m. 2*) 59 ppulus T^1 *corr.* ceci *T* 60 tmen *T* durus *Π* populos signa *e* populos (s *add. m. 2*) *T* 61 populis *ex* populos *corr.* $Γ^2X$, populis (s *a m. 2*) *EV'* (= 62), populi *H* ligna *Π* detucto T^1 *ut uid. corr. in* deducta *m. 2* cocurrit T^1 *corr. m. 2*, cucurrit *Reg. 1*, cucurrit *β* 62 aufer*tur *T*, fertur *corr. in* aufertur *X* 63 tulit detulit dns *β* po*enis (t *eras. ut uid.*) *T* munere *Π* seruis *corr. in C* 64 p** *S* penas (s *a m. 2*) *T*, poena *Π*, poenas *K*, pęnis *T*, pęnis *S* 65 netem T^1 *corr. m. 2* (= 66) a miseris *C* 66 Bertulit *K*, extulit (*s. l. m. 2*), *T*, depulit *Ald.* a *om.* T^1 *add. m. 2* 68 credunt $T^2ΓBCDΠ'T$ *β a d f Arntz. Spir. Poelm.*, cernunt *X*, cernunt (cern *in ras. m. 2*) *EV'*

Mors fera per hominem miserum sibi subdidit orbem:
Subdita congemuit mors fera per hominem.
Suscitat ecce genus morti pater ille profanus:
Ad uitam Christus suscitat ecce genus.
Hic populus Dominum dura ceruice negauit:
Suscepit primus hic populus Dominum.
Sanguine laeta redit fuso gens impia Christi:
Gustato Christi sanguine laeta redit.
Crimina cuncta suis terrenus contulit auctor:
Dissoluit Christus crimina cuncta suis.
Libera corda sibi facinus deuinxerat olim:
Nunc reficit Christus libera corda sibi.
Fortia uincla dedit peccati saeua potestas:
Dulcis amor Christi fortia uincla dedit.
Iam super astra sedet, cuncti exultate fideles:
Perfide, quid saeuis? iam super astra sedet.

69 f*erat (u *eras.*) *T* homenem T^1 *corr. m. 2*, homines *Π*, homine *Π′* sibi miseru T^1 *ut uid., corr. m. 2*, misero *B* subdedit T^1 *corr. m. 2* 69—70 *om. b* 70 contremuit E^1O *Reg. 3, in marg.* βd mor (s *a m. 2*) *E* hominẽs (˜ *a m. 2*) *T* subdita mors gemuit m. f. p. h. *e* 71 ecce (ce *m. 2 fort. ex* ti) *T* morti forti *Π* pphanus *Dβ* 73 h*ic (u *fere eras.*) *TS* populos *K*, pupulus *V′ a m. 1* dura dn̄m *C* teruite T^1 *corr. m. 2*, ceruice* (m *eras.*) *V′* 74 suscipit T^1 *corr. m. 2* primum E^1I^1 (l primus *s. l. m. 2*) *Π′ O¹S Cant. Alm.* 75 redit (= 76) T^1 (*corr. m. 2*) I^1, uel ridet rediit *X*, ridit *V′ a m. 1*, redit E^1 ridet *uoluit m. 2*, ridet F^1GH. bibet *ad* fuso (s *a m. 2*) *T* 76 costato *T* gustato sanguine x̃pi *ΠX* rediit *X* 77 terrenis *V′* (*a m. 1*) *D*, terren*s *T* autur T^1 *ut uid., corr. m. 2* 78 cuncta* (s *eras.*) *T*, cunctis *X* 79 deuinxerat] in *in ras. unius litt.* T^2, deuixerat *S*, diuinxerat *Π′*, euinxerat *Rem.*, disiunxerat *cod. Arev.* 80 reficit *ex* refecit *K* libera corda] a c *in ras. V′* 81 seua *T et alii*, seua (a *ex* e) *Π′* 82 *x̄pi (s? *eras.*) *D* 83 supr* *K* sedit *T* exul*tate (& *eras.*) *D* fidelis T^1 *corr. m. 2*, fidel** *S* 84 perfede T^1 *corr. m. 2* qued *corr. in* quid T^2 seuis *T cum plerisque* sedet T^1 -it *corr. m. 2*

Mortuus ille tonat, caelum terramque subegit:
Quid facient hostes? mortuus ille tonat.
Pellitur umbra die, Christo ueniente figura:
Christus adit gentes, pellitur umbra die.
Te properare docent et signa et saecula prima:
Nos sacra quae gerimus te properare docent.
Vnicus adueniens firmauit uota priorum:
Vota dedit nobis unicus adueniens.
Passio, Christe, tui conpleuit munera legis:
Munera nostra replet passio, Christe, tui.
Hic homo qui Deus est, spes est antiqua priorum:
Spes in fine piis hic homo, qui Deus est.
Munus erit fidei toto credentibus aeuo:
Qui dedit ut credant, munus erit fidei.
Te ueniente, Deus, mundanus concidit error:

86 cf. Verg. Ecl. III 16

85 tonat (t_2 *m. 2 add.*) *T* celum *T et alii* 86 faciunt *ΓDGKSVb Arntz.*, faci$\overset{u}{\underset{\cdot}{e}}$nt (u *a m. 2*) *E*, faciant *Ald.* ostes *T* faciat hostis *g* 87 pellitor T^1 *corr. m. 2*, pellitus *E*, pella^{itur} *K corr. m. 2* diei *EΠ'* Christo *ex* Christi *E*, xp̄i *b Cant. Poelm.*, xp̃e *Π'* figurae (e *a m. 2*) *F*, fugura *Π' g* adet *corr. in* adit T^2 gentis *T* pellat *K* die* (s *eras.*) *V'* 89 dotent *T* ꝑpa////$\overset{r}{\underset{\cdot}{t}}$e *β* et signa] et *om. TΠV'* (*m. 1*) *β Reg. 2. 3, s. l.* E^2b^2 docent^{tot} *B* tot *βfV' in marg.* 90 satraq; T^1 *corr. in* sacraq · *m. 2* quae] *om. Π'* dotent *corr. in* docent T^2 91 aduenies *T*, adueniens] ens *in ras. V'* (= 92) uota] tot$\underset{\cdot}{a}$ *Π* piorum *KO* 92 uota (o *corr.*) *T*, tota *c* 93 tua *T* (a *a m. 2*) *editt. pler.* legis] *ras. post* s *in V'* 94 munera **** (nera *eras.*) *T* 95 que T^1 *corr. m. 2*, qui* (d *eras.*) *V'* ds̃ pes T^1 *corr. m. 2* spes e.] finis *Π'* tuorum T^1, piorum T^2*XΠKOV*^{1} 96 spes cum fine *Ald.* hec *T corr. m. 2* quid est T^1 *corr. m. 2*, quid̄ſ (ſ *a m. 2*) *S* 97 in unū e. f. et toto corde credentibus euo X M$\overset{u}{n}$us (u *a m. 2*) *E* erat (= 98) *Π'b*^{1}*cm* fedei *T* tota redeuntibus H^1 *corr. m. 2* euo *T et alii* 98 dedit*ut (t *eras. uid.*) *T* credunt *H*, credent *Reg. 2* 99 uente ds *T*, tunc v. *d* contedit T^1 *corr. m. 2*, condidit *f* 98 *et* 99 *in mg. add.* C^2

Occidit hic mundus te ueniente, Deus.
Gratia plena Dei est, quae totis gentibus extat:
Abscedant sectae, gratia plena Dei est.
Sola columba redit, quae totum circuit orbem:
Discedant corui, sola columba redit.
Adueniet Dominus dare digna piis, mala prauis:
Credite iam, miseri, adueniet Dominus.
Visio, Christe, tui tormentum et poena malorum est:
Gloria cuncta bonis uisio, Christe, tui.
Gloria magna Patri, semper tibi gloria, Nate:
Cum sancto Spiritu gloria magna Patri.

100 occubuit mundus *ΓDE¹O Reg. 3*, ocubuit m. *C* occidet *Xg Fabr. Cell.*, occumbet *Π'*, concidit *Reg. 2 Ald.* hic *s. l. T²* mondus *T* 101 gloria *O¹* dei plena est *T*, gratiă dei plena *K* que *T*, qui *C* exstat *E* 102 obstedan^{t} *T¹ corr. m. 2*, abcedant *Υ*, discedant *Alb.*, ascendant *l Spir. Poelm.* s**ectae (at *fere eras.*) *T*, saecte *E*, secta *S* gratia* *V'* plena* *V'* 103 rediq· *T¹*, reditque *corr. m. 2* colunba *D* 104 distedant *T¹ corr. m. 2*, disce*dant (n *eras.*) *Π'*, descendent *Cant.* 105 signa *cod. Arntz.* piis** (et *uel* ed *eras.*) *T*, piiset *Π'Υ* dare digna piis et *β* ut piis mala *l 2*; *fort.* dare piis digna et mala *cf. de Sed. poet. vit. et scr. p. 109* pa*uis (r *eras.*, ~ *a m. 2*) *F* 106 credete *T* 107 tormentom (u *a m. 2*) *T* po*ena (t *eras.*) *T* sit *T¹* est *corr. m. 2*, est] *om. X¹F Reg. 3 Sβ* 108 cuncta *V'* tui* *T*, tui est *Reg. 2* 109 gratia *ex* gloria *O* nate *in ras. scr. T* 110 sco spo *T*, spu sco *ΠCSad*, flamine cum sco *e*, pneumate c. s. *g*, cum sancto flatu *Poelm.* spiritui et nato *Ald.* gloria* *V'* patri amen *Πf* FINIT *ΓF* (*in marg. ad uers. 109*), EXPLICIT *E*, EXPLICIT CARMINIS LIBER SEDVLII *H*, Finit hoc opusculum deo gratias amen *X*, Finit Amen. incipit ars Sedulii poetae *O*, EXPLICIT RECIPROCVM CARMEN SEDVLII *Υ*, Explicit liber Sedulii *V*

HYMNVS II.

A solis ortus cardine
Adusque terrae limitem
Christum canamus principem,
Natum Maria uirgine.
Beatus auctor saeculi
Seruile corpus induit,
Vt carne carnem liberans
Non perderet quod condidit.
Clausae parentis uiscera
Caelestis intrat gratia,

1 cf. Psalm. 112, 3 6 cf. Prud. Cath. XI 45

INCIPIT CARMEN Γ (*f. 19*[a]), YMN' SEDVLII POETAE C, INCIPIT HYMN̄ EIVSDEM E, YNVS SCI SEDVLII DE NATLT DNI F, INCIPIT YMNVS SEDVLII K *Alm.*, Incipit carmen natalis domini nostri Iesu Christi L' (*Laudunensis 468 s. IX*), INCIP̄ CARMEN EIVSDE̅ XPI DE MIRACVLIS P, Incipit carmen de n̄tu xpī X, Inc̄p Ambrosianum ipsius Sedulii V' (iambicum tetrametrum quod recipit iambun locis omnibus spondeum inparibus *m. 2 in marg.*), INCIPIT YMNVS EIVSDEM DE NATIVITATE DNI T, Versus Sedulii de Christo O, ITEM ALIVM β', YMNVS EIVSDEM SEDVLII b; *bini uersiculi plerumque sunt coniuncti* 1 ortus] s *corr.* Γ, ortu[s] (s *add. m. 2*) GKV', ortu $EHL'Pd$, ortu* (s *eras.*) β' 2 et usque XL', &[ad]usq· GKb, usque H 3 christo β' *m. 1* cana[mus] (mus *a m. 2*) G principi β' 4 Mariae uirginis β' *Alm.* 5 auctor] auc *in ras.* E 7 carne *ex* carni G 8 n̄[*s] (~ *eras.*, e *a m. 2*) C, ne $BEFGb$, ne ñ V' perdet[re] K quos $XE^2G^1V^2$, quos qd̄ V' 9 clausae ΓPO^1, clausae G, casta CVl, caste F, castę BbV' (*seq. ras. 4—5 litt.*) *cf. II 47* clausa ingrediens parentum H 10 caelesti[s] E intra[t] (t *a m. 2*) Γ, intra F

Venter puellae baiulat
Secreta quae non nouerat.
Domus pudici pectoris
Templum repente fit Dei,
Intacta nesciens uirum
Verbo creauit filium.
Enixa est puerpera
Quem Gabrihel praedixerat,
Quem matris aluo gestiens
Clausus Iohannes senserat.
Faeno iacere pertulit,
Praesepe non abhorruit,
Paruoque lacte pastus est,
Per quem nec ales esurit.
Gaudet chorus caelestium,
Et angeli canunt Deum,
Palamque fit pastoribus
Pastor creatorque omnium.
Hostis Herodes impie,
Christum uenire quid times?

11 baiolat *E*, baiolat *KΥ* 12 nouerat (uerat *in ras. m. 2*) *E* 13 corporis *XL'O¹V' cf. supra V 350* 16 uerbo concepit *BCFPΥ bβ'cdeg*, uirgo creauit *Arev.* 17 nixa *Spir.*, enititur *breuiarium Rom.* est *om. Poelm.* enixa iam p. est *Fabricius cum aliis*, enixa est iam p. *Kehrein* (*Lat. Anthol. aus lat. Dichtern d. M. A. p. 120*) 18 gabriel *FL'* 19 albo *X* quem uentre matris gestiens | baptista clausum senserat *brev. Rom.* 20 iohannis *XK*, Ioannis *L'*, iohann*s *V'* 21 ⟨eno *Γ*, feno *FHRβ*, fæno *L'*, foeno *V'* 22 aborruit *E¹F¹G¹V'β'*, obruit *b¹* aborruit *corr. m. 2*, oborruit *E²β'd* 23 pauoq; *Γ* late (c *a m. 2*) *E*, lact*e (a *eras.*) *V* et lacte modico *brev. Rom.* 24 esuriit *X* 25 corus *F* 26 cantant *β'* deo *BE²HV'b Alcuin.*, *Poelm. in mg.* 27 psalmusque *X*, pa*lamque (l *eras.*) *E*, p*alm·q; *β'* (psalmetq; *m. 1*) 28 creatorque *Γ¹* (que *exp. m. 2*) *P*, creator *K*, creatus *e*, creator *rell.* 29 Herodis hostes *Erasmus coni.* impiae *β'* hostes *corr. in* hostis *KV'* 30 xp* *V'*, deum *l 2* uenisse xpm *H*, chr. uenisse *K Alb. g l* qui *FP* crudelis Herodes deum | Regem q. t. *brev. Rom.*

Non eripit mortalia
Qui regna dat caelestia.
Ibant magi qua uenerant,
Stellam sequentes praeuiam;
Lumen requirunt lumine,
Deum fatentur munere.
Katerua matrum personat,
Conlisa deflens pignora,
Quorum tyrannus milia
Christo sacrauit uictimam.
Lauacra puri gurgitis
Caelestis agnus attigit,
Peccata qui mundi tulit
Nos abluendo sustulit.
Miraculis dedit fidem,
Habere se Deum patrem,
Infirma sanans corpora
Et suscitans cadauera.
Nouum genus potentiae:
Aquae rubescunt hydriae,

31 diripit *V'* (*m. 2*) *Reg. 3*, arripit *KVϒacfg* 32 qui regnat in caelestibus *b* 33 quã u. (˜ *a m. 2*) *E*, qũa u. (*sic*) *F*, qui uiderant *C*, qua* (e? *eras.*) uene**rant *V'*, qui uenerant O^1, quam uiderant *B Reg. 3* $ϒb^2acdefg$, qua uiderant *l cf. Carm. II 45* 34 peruiam *XL'* (*a m. 1*) 35 lumine] munere *Alcuin.* 36 deus placatur munere *X* 37 personant *V*, consonat *f* 38 amissa *C*, concisa *V* de*flens *E*, deflent *G corr. m. 2*, deflent *H* pignera *f* 40 sacrauit] uit *add. m. 2 in V'* uictima *Reg. 2 c cod. Arev. Alcuin.*, uictimas *Burm. coni.* 37—40 *om.* *β'* 41 lauacrum *KϒcB'*, lauacro *Poelm.* 43 qui mundi tulit *Γ* (que n. detulit *s. l. m. 2*) *P*, quae non detulit *rell. cf. Ioh. 1, 29* 44 non E^1 *corr. m. 2* abluendos *Hg* 46 secundum patrem *g* 47 sanas (n *a m. 2*) *b* corpora] pectora *c* 48 resuscitans *Cant. Ald. Poelm. in mg.* 50 aquae r. *V'*, aqua° erubescunt (e *s. l. a m. 2*) *E*, aqua erubescunt *β'*, a. ru*bescunt *H* idrię *F*, haebriæ H^1, hebreae (e_2 *in* i *corr.*) *K*, ydriae *pler.*

Vinumque iussa fundere
Mutauit unda originem.
Orat salutem seruulo
Nixus genu centurio,
Credentis ardor plurimus
Extinxit ignes febrium.
Petrus per undas ambulat
Christi leuatus dextera:
Natura quam negauerat
Fides parauit semitam.
Quarta die iam fetidus
Vitam recepit Lazarus,
Mortisque liber uinculis
Factus superstes est sibi.
Riuos cruoris torridi
Contacta uestis obstruit,
Fletu rigante supplicis
Arent fluenta sanguinis.
Solutus omni corpore,
Iussus repente surgere,

54 cf. Ovid. Met. VIII 182, Iuvenc. IV 648

51 uinū^{qi} (que *a m. 2*) *Γ* originem] laus honor uirtus gloria *β' (finit)* 53 orat (t *in ras.*, *fuit* orans?) *EV'* 54 flexus *ΓC V Ald.*, flexu* (s *eras.*) *E*, flesus *F*, flexu^{s} (s *a m. 2*) *b* flexo genu *g* 55 plurimus (lu *ex* ro *uel* no) *V'* 56 extinguit *Ca*, extinxit (xit *in ras. m. 2*) *E*, extincxit *V'*, extincsit *P* ignes (es *corr. ex* is) *V'* 57 ambulans *GHL' Fabr.* 58 lenatus *F*, leuatur *GHL'V'* (*a m. 2*) *Poelm.* dextra *X* 60 semitā (˜ *a m. 2*) *V'* 61 quarto *FL' Reg. 2 c* fetit' *C*, feditus E^1b^1, foetidus *L'* 62 Lazarus] *finit C* 63 cunctisque liber *V Ald.* 64 factus *om. V* factus est superstes sibi *Alcuin.* sibi] belli *f* 65 torridi* (s *eras.*) *V'*, horridi *f*, luridi *c* 66 contecta *b*, contracta *f* *post* uestis *ras. 4—5 litt. in V'* obruit *H*, obruit *Γ* 67 fletu* (s *eras.*) *EF* fletus rigantis *BO Alb. b*, fletu roganti^{s} (s *a m. 2*) *Γ* rogitantis *Rem.* supplici *Gc* 68 clausit EG^2 *in mg. bc* fluente *X* 69 solutos (u *a m. 2*) *EH* omni languore *Alcuin.* 70 iusso E^1 *corr. m. 2*

Suis uicissim gressibus
Aeger uehebat lectulum.
Tunc ille Iudas carnifex
Ausus magistrum tradere,
Pacem ferebat osculo,
Quam non habebat pectore.
Verax datur fallacibus,
Pium flagellat impius,
Crucique fixus innocens
Coniunctus est latronibus.
Xeromyrrham post sabbatum
Quaedam uehebant compares,
Quas adlocutus angelus
Viuum sepulchro non tegi.
Ymnis uenite dulcibus,
Omnes canamus subditum

71 sui^{s} (s *a m. 2*) *b* 72 aeger *in ras. E*^{2} ueheba*t (n *eras.*) *E*, ueebat *F* lectulum] u$_{2}$ *in ras. E* 73 iudax *E*^{1} *corr. m. 2*, audax *c* 75 obsculo *E*^{1} *corr. m. 2* 76 quem *E*^{1} habebat *G* (*l* gerebat *s. l.*) 77 *in mg. s. a. m. al. E* 80 coniungit** *E*, cun*ungit (*g eras.*) *F*, coniungitur *BGHKTb Romani praeter O Reg. 2* 81 Xeromyrram *Γ* (*in mg. a m. al.* id ⌒ sero) *GHK L'PVb Romani plerique*, Xero (e *ex* i) mirr^{am} *B*, chero miram *XV'* (*a m. 1*) *F*, $\overset{l\ \overline{xpo}}{\text{xero}}$ *g*, Seromirã *E* (Se *a m. al.*) *Ott. 2 Alb.*, chyromyrrham *cod. Arntz. Alcuin.*; Christo myron *coni. Arev.*, *fort.* chiromyrrham *uel* cheromyron, *significantur aromata uel unguenta, quae parauerant mulieres* (*cf. Luc. 23, 55 et 24, 1*); *de nouati uerbi accentu cf. quae protulit de similibus Corssen Auspr. u. Vok.* ²*II p. 517* 82 ueebant *F*, uehebat^{n} *V'* quedã (˜ *a m 2*) *E*, quę *H* corporis *X*^{1} *corr. in* corporei, corpori *FGHKTd e f l Poelm.* 83 allo-quuntur angeli *GH* (allocuntur) *VT* quibus definit a. *EG*^{2} (*in mg.*) *Alm.*, quibus cecinit a. *Cant.* 84 tegi* (t *eras.*) *E* sepulchrum *V' a m. 1, corr. m. 2* c̄tegi *c*, n̄ c̄tegi *g* non tegi illum tumulo *a*, uiuum sep. non tegit *Alcuin.* 86 cantem' *E* subditū *P*, subditi *F*, $\overset{subditum}{\text{iugiter}}$ *T* canentes subditi *b*

Christi triumpho tartarum,
Qui nos redemit uenditus.
Zelum draconis inuidi
Et os leonis pessimi
Calcauit unicus Dei
Seseque caelis reddidit.

87 triumpho* *V'* triumphum nobilem *FG* (tartarum *s. l. m. 2*) *H*, xp̄m triumpho *b* 88 uenditos *BE*[1]*L'V' a m. 2 Alm. Alcuin.*, uenditus *P* 90 hos̄ *X* 91 unicus] ł unius *s. l. G*[2] 92 sese qui *Alcuin.* seq; reddit caelestibus *E* celo *FGH*, caelestis (s$_2$ *add. m. 2*) *V'*

reddidit] Gloria patri ingenito,
Gloria unigenito
Vna cum spiritu sancto
In sempiterna saecula

addunt Γ (al. m.) PV' b Alcuin. EXPLICIT HYMNVS SEDVLII poetę uel r&hor ⟆ de natiuitate et traditione et passione et resurrectione et ascensione dn̄i n̄i ih̄u xp̄i ad caelos ab eodem poeta decantatus. qui uidelicet hymnus metro iambico *etc. Γ (a m. rec.)*, Explicit carmen de nat̃ dn̄i n̄i ih̄u xp̄i *X*, Explicit uersus *O (sequitur praef.)*, Explicit YMNVS SEDVLII (*sequitur hymn. I*) *P*

SEDVLII

PASCHALIS OPERIS

LIBRI QVINQVE.

NOTARVM INDEX.

P = codex Parisinus nr. 12279 s. IX inf.
G = fragmentum Sangallense cf. cod. 877 s. IX.
R = codex Rheinaugiensis nr. 77 s. X.
H = codex Harleianus nr. 3012 s. X.
B = codex Bruxellensis nr. 5649—5667 s. XI.
I = codex Iureti (= editio princeps).
Col. = editio Coloniensis a. 1618.
Par. = editio Parisina a. 1654.
Gall. = editio Gallandii a. 1773.
Arev. = editio Arevali a. 1794.
v = editiones omnes uel aliquot.
Carm. = Paschale Carmen.
F = [illegible] Iureliaunensis 303 s. X

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

SANCTO AC BEATISSIMO PATRI MACEDONIO PRESBYTERO SEDVLIVS IN CHRISTO SALVTEM. Praecepisti, reuerende mi domine, paschalis carminis textum, quod officium purae deuotionis simpliciter exsecutus uobis obtuli perlegendum, in rhetoricum me transferre sermonem. utrum quod placuerit, ideo geminari uolueris, an quod offenderit, ut potius arbitror, stilo censueris liberiore describi: sub dubio uideor fluctuare iudicio. sanctis tamen iussionibus non resultans iniunctam suscepi prouinciam et procellosis adhuc imbribus concussae ratis uela madentia tumentis pelagi rursus fatigationi commisi per emensos cursus reuoluti discriminis et Cycladas ingentes, quas praecipitanti formidine celerius ante transiueram, longa maris circuitione discurrens, ut illos portus et litora, quae dudum praetereundo lustraui, diligentius opera nunc

11 cf. Hor. C. I 14, 20

INCIPIT EPISTOLA SEDVLII (PRESBITERI *P*) *PRH*, Dedicatio operis paschalis ad Macedonium *v* 1 presbitero *PRH* 2 xp̃o *PRH* precepisti *P* 3 pascalis *H* officio *Hv* 4 executus *R*, ex*ecutus *H* optuli *R* perlegemdum *H* 5 rethoricum *PR* me potius transferre *Gall. coni.* *utrum (q? *eras.*) *P* quod utrum *libri*, quod utrum quod *Arev. coni.* 6 geminare *P* censeas ueris *H* 8 ^{non}resultans *R*, resi****ns *H*, resiliens *v* 9 prouintiam *P*, prounica *RH* 10 ł amadentia *P* cursus *ex* cursos H^2 11 cicladas *R* 12 praecipitante *R* cælerius *P* transieram *Hv* 13 portos̆ (u *a m. 2*) *H* illas̆ *R* discurrens] s$_i$ *in ras. 2 litt. P* que *P* 14 pretereendo̊ *P* diligenti** oper* *H*, diligentiori o. *v*

uiserem tarditatis. siquidem multa pro metricae necessitatis angustia priori commentario nequaquam uidentur inserta, quae postmodum linguae resolutio magis est adsecuta, dederimus hinc aliquam forsitan obtrectatoribus uiam, dicentque nonnulli fidem translationis esse corruptam, quia certa uidelicet sunt in oratione quae non habentur in carmine. si qui tamen istud obiciant, faciuntne intellegendo, ut nihil intellegant? nam si aut saeculares litteras adsecuti aut diuinis uidebuntur libris instructi, debent exempla ueterum recensere nec similia lacerare conentur iniuste. cognoscant Hermogenianum, doctissimum iurislatorem, tres editiones sui operis confecisse, cognoscant peritissimum diuinae legis Origenem, tribus nihilominus editionibus prope cuncta quae disseruit aptauisse. nec eorum quispiam mordacis linguae laceratur iniuria, cum potius inde laudis consequantur augmenta, quod prouectibus uberioris ingenii diligentiore posteros fide noscendae ueritatis instruxerint. aliud namque est mutare composita et aliud integrare non plena. quamuis spatia diuinae legis inmensa, quibus dicta semper adiciuntur et desunt, uelut mare fluuiorum penitus incrementa non sentiens, nullis terminari sensibus queant,

7 cf. Terent. Andr. prol. 17

1 uiserem (i *a m. 2*) *P*, uisere *R*, uiser*m *H* traditas *I*, Tradita *v* 3 assecuta *RH*^{2} 4 aliquam forsitan *om. v*, *eras. in H* 5 correpta *RH* quia] i *corr. m. 2 P* certe *H* 6 que *P* siquid *P* 7 faciantne *P* ne] nae *Arev.*, nec *Gall. cum reliquis patrum bibliothecis* intelligendo *ex* intellegendo *P*^{2}*H*^{2} aut] *in ras. litt. min. scr. R*, si*** *H*, sicut *I* nam si saeculares *v* 8 seculares *PH* assecuti *R* 9 in libris *P* 10 ne *v* 11 ediciones *H* 12 nihil hominus *R* 13 propecunia *R*, prope////cunia *H* disseruisse *R*, deseruit *H* 14 *ante* cum *rasura in H* 15 consequat̃ *P* augmenta] gm *corr. m. 1, s. l. add. m. 2 P* quod *v*, quo *P*, qua *R*, q///// *H* prou***ibus *H*, prouentibus *v* 16 instruxerunt *v* (*exc. Col.*) 17 aliud est namque *PHv* muta *H* integrare ****ena *H* integrare. Nam *v* 18 spatia] s *a m. 2 P*, spacia *H* imꝑ mensa *PR* 19 addiciuntur *P* uelud *H* paenitus *P* 20 quæant *P*, qu*eant (a *eras.*) *R*

nullis explicari linguis eualeant: sic et nostri prorsus ab sese libelli non discrepant, sed quae defuerant primis addita sunt secundis. nec impares argumento uel ordine, sed stilo uidentur et oratione dissimiles. proferant igitur sua si qui carpere nitentur aliena. promptius est omnibus iudicare quam facere et de castrensi munimine pugnantium pericula securo uultu conspicere. credo tamen, pater egregie, nullum fore quamuis inpudenter obloquum, si meruero dextrum tui pectoris adipisci iudicium. faue primus ut alii faueant, et omnium mentibus sententia se probatae iugiter auctoritatis infundat. tu facies ut delectet euasisse discrimina, cum serenior coeperis aperire tranquilla. nauigaui prius in aequore, nunc in portu iam nauigem; tandem aliquando post undas calcare liceat nos harenas! tetigimus montes ex pelago: tangamus montes ex saxo et infirmos aquis inruentibus gressus nauali positos statione firmemus. priores igitur libri, quia uersu digesti sunt, nomen PASCHALIS CARMINIS acceperunt, sequentes autem in prosam nulla cursus uarietate conuersi, PASCHALIS designantur OPERIS uocabulo nuncupati. utramque uero materiem uobis orantibus,

3 cf. Terent. Andr. prol. 11—12, Hieron. Ep. LVII p. 305 Vall.

1 explicare] e_2 *ex* i P^2 *ex corr.* linguis (s *a m. 2*) *P* *euale-ant (s *eras.*) *P*, *ualeant *H*, ualeant *v* abẽe *R*, *a sese (h *eras.*) *H* 2 addita** (ta *eras.*) *P* 3 inpares *H* argumento] o *corr.* P^2 5 nituntur *Rv*, nit**tur *H* *post* est *ras.* (enim?) *in H* facere* Sed de (t *eras.*) *P* 6 muni**ne *H*, munime *I* pugnantium] *eras.* H^1, *om. v* 7 egregi*e (a *eras.*) *H* 8 impudenter *Rv* oblocum *P*, obliquum *R*, obloquium *v*, *ras. in H* tui] *eras.* H^1, *om.* *P*, *v* 9 primu* *H*, primum *v* 10 sententias repbæ *P* (repbate *in mg. add. m. 2*), sententia reprobatę *R*, s. reprobate *H* facias *H* 11 dilectet *H* 12 nauiga////// equore *H* nauigare rursus *v* nagigem *P* nunc in portu iam nauigem] *locum Iuretus asterisco notauit* 13 Tandem aliquando post undas calcare liceat. nos arenas tetigimus montes ex pelago. Tangamus etc. *Col. Par.*; calcare liceat; non arenas *Gall. in textu*, c. liceat nos arenas qui tetigimus m. e. p. *in adn.* 14 ex saxo] s *a m. 2 P* 15 irruentibus *Rv* nauali] naua *H* 16 qu·a *R* 18 nullam *H* prosa nulla *v* 19 utram *RH* materię *R*, materia *H*

Domino nostro Iesu Christo, qui uota non recusat humilium, congrego supplicanter et offero, cui uirtus, honor et gloria cum Patre et Spiritu sancto per omnia saecula saeculorum. Amen.

1 dn̄o nr̄o ih̄u x̄po *RH*, nostro *om. Pv* qu uota *H* 2 **grego *H*, et grego *Iv* (*uel* et rogo), erogo *Arev. coni.* cui ē *R*, cui *** *H cf. epist. Carm. praemissam* 3 sp̄u sc̄o *PR*, sancto spiritu *H* sc̄la sc̄lor̄ am̄ *R* EXPLICIT EPISTOLA *R*, *om. PH*

SEDVLII PASCHALIS OPERIS

PRAEFATIO.

Paschalibus te dapibus conuiua quisquis inpertis, accubitare nostris non dedignatus in toris, erectum supercilii depone fastigium si carus aduenies et amicus, nec opus codicis hic requiras artificis sed exigua paruae mensae sollemnia laetus accipiens, contentus adsumens, libentius animo saturare quam cibo. aut si magna potius ubertate rerum caperis opimarum diuitiasque praecipuas deliciosus expectas, nobilium debes cenis satiari doctorum, quorum multiplices referri nequeunt apparatus. illic profecto repperies quicquid maris nutrit unda uescendum, quicquid terrae fecunditas subministrat, quicquid in nubibus pennali corpus libramento sustentat. in ipsis etiam ferculis

Incipit p̃fatio sacri operis beati sedulii pbr̄i (*in mg. m. 2*) *P*, incipit praefatio Sedulii antistitis in soluta oratione Paschalis carminis ad lectorem *v* impertis *R*, inpertis *H* (*corr. m. 2*) acubare *G*, accumbere *v* 2 thoris (*exp. m. 2*) *H*, thoris *G* 3 aduenis *HGv* 4 artificis] *in ras. G* solemnia *RH* 5 adsumens *G*, assumens *PRH* contentu⁹ (s *a m. 2*) *H* · libenttus *H* (*corr. m. 2*), libencius *G*, libens plus *fort.* (*cf. Carm. v. 6*) satiare *P* (*in mg.* saturare *add. m. 2*), saturare *G* (*in mg.*) 6 at *v* pocius *G* opimarę̄ *P* (*corr. m. 2*), opimarū (ū *a m. 2*) *H* 7 diutiasq: (i *a m. 2*) *H* praepu////as (ci *a m. 2*) *H*, p̃cipu⁹⁹ *G* delitiosus *PH*, delicios *G* exspectas *G* 8 saturari *R*, saciari *HG* referreneq:unt *H*, nequeunt referri *v* aparatus GH^1 (*corr. m. 2*) 9 reperies *GRH* quidquid (*utroque loco*) *v* ma⋆ris *H* nutriuit *Par. Gall.* 11 poenali *P*

pretiosa nimis uarietate gemmatis flauescunt nectareis sua mella cum ceris, et aureis adpositus in canistris colore metallo fauus adludit. at nos de pauperis horti seminibus holus uile decerpsimus, quod in rubra testae parapside uoto magis quam splendore cernimur ministrare.

LIBER PRIMVS.

1 Cum poetarum studiosa consuetudo gentilium fabulosi carminis nugas nobilium commendet pompa uerborum, et siue clamoribus coturnatae tragoediae seu ridiculi Getae comica foeditate uel quibuslibet metricae numeris disciplinae priscorum scelerata temporum gesta, nonnulla etiam probrae narrationis arte composita Niliaci papyro gurgitis calamo perarante contradant: cur ego, qui decacordo psalterio inter beati dogmatis choros Dauiticae modulationis cantus exercens spiritalia reuerenter

1 ptiosa *P*, prętiosa *R*, praetiosa *H* (*exp. m. 2*), pciosa *G* uari*tate *H* flabescunt *G* nectaregis *P*, nectaris *R*, nectarei* *G* 2 con ceris *G* appositis *R*, adpositus *H* (*corr. m. 2*), adpossiti *G* concolore *H*, ccolor *G*, concolor *v* 3 faus *G* alludit *RH*(?)*G*, *sic ex uestigiis detritae scripturae ueteris exemplaris expressi Iur.* pauperis (cis *corr. m. 2*) *H* olus *R* 4 decerpsimus *ex* decerpsit *G corr.* pabside (ra *a m. 2*) *P*, paropside *v* 5 cernimur *RG*, cernimus *PHv* 6 *Inscriptionem addidi* 7 f*abulosi *H*, fabulosas *v* 8 commendet (ar *a m. 2*) *P*, commend& *G*, commendaret *RH* 9 conturnate tragoedíae (t *a m. 2*) *P* coturnate *RH* getæ *P*, geſtę *G* comitca *H* 10 disciplinam P^1, *corr. in* disciplinae *m. 2* 11 ettiam *P*, eciā *G* probæ (a, e *a m. 2*) *P*, probra *v* narracionis *G* 12 calomo *P* papy *H corr. m. 2* cradant *G* 13 Quur *P* ergo *G* deca corda *G* in *G* dogmitis *H*, docmatis *G* coros *H* diuiticę *G*, dauidicæ *v* modulationis] s *in ras. m. 2* *H* exerens (c *a m. 2*) *P* spiritualia *v*

dicta respondeo, mirabiles Christi salubresque uirtutes pressa uoce reticeam, cum ueritatis opus arripere et fidelis instrumento sermonis dona debeam caelestis gratiae non tacere? nulli siquidem iustius humani cordis et sensus famulatur officium quam omnipotenti Domino, qui sensus instituit, corda fundauit ut deuota semper Creatori materies proprium non relinquat auctorem, cui fabricam sui iuris nec subtrahi conuenit nec perire, cui dicione perpetua in aetheriis arcibus una est cum Patre potentia, par splendoris claritas, communis apicis indiuisa sublimitas, honor aequus, eadem uirtus, sociale fastigium, regnum temporibus infinitum, iugi semper manens aeternitate principium, sceptri societate consors gloria, similis et maiestas. haec est ad salutis domicilium dirigens uia, haec firmis gressibus ad paschalia dona panditur semita. hic nostri ponemus operis fundamenta, huc igitur aegras cuncti mentes aduertite, hanc morbis medicinam letalibus adhibete, quos noxiae disputationis uana serpit intentio et Attici dogmatis insanabilis disciplina Cecropiae sauciat ueneno doctrinae, ut cum uitales auras, diuinae legis spiramenta flagrantis odorem gratiae

1 dicta *H corr. m. 2* praessa *H*, p̄ssa *G* 2 arripere* (t *eras.*) *P* instruendo *H*, instrumenta *Gv* 3 caelestis (s *a m. 2*?) *P* gracie *G* tacere] DE QVALITATE PATRIS ET FILII *R*, de qualitate patris et filii *H* (*corr. m. 2*) 4 famulantur *H*, famulati *G* 5 instruit *RH* et corda *Gall.* 6 craeatori *H exp. m. 2* 8 conditione *P*, ditione *RH*, dic|cione *G* ętherˌis *H corr. m. 2*, aethereis *v* 10 uirtu sociale *G* sociale* (t *eras.*) *P* 11 iuge *R* 12 societafte (f *a m. 2*) *P*, societas *RHGv cf. Carm. v. 34* magestas *RG* 14 pranditur *H* r *exp. m. 2*, pandit'i *G* ponemus *P*, ponimus *RHGv sed cf. Carm. v. 37* 15 huic *PH* 16 lo&alibus *PRH*, letalib; *G* noxie *P* 17 una (a *a m. 2*) *P* insanibilis *H corr. m. 2* 18 doctrinae] *explicit G* 19 spiramento *v* flagantis *H*, flagrantes *v* odore *Hv fort. recte*

suauitatis hauriatis, Athenaei paedoris ingluuiem sensu deinceps puriore linquatis. quid tenebrosis erroribus labyrintheos, Thesidae, circumitis anfractus et inuolutis exitu pereunte uestigiis caligantia caecis ambagibus antra lustratis? quid adhuc labruscam bonae uiti praeponitis? quid nitidis saliunculam rosariis antefertis? quid in lapideis simulacris et aereis figuris inani cultu confidere, an fana profana, ueneranda metallica, proderit animas seruitute damnare? parcite, quaeso, iam parcite squalentibus harenosi pulueris glebis et sterilium nuda perfrui siccitate camporum, ubi numquam grauidis arua uisceribus laborem sudantis agricolae fecunda norunt releuare mercede. nec de caespitis cruenti germinibus toxica letalis suci nutrimenta uellatis, quae cibis semper amica tartareis uitae nesciunt famulari sed morti. quin potius iucunda florei graminis prata et amoenos beatae sedis accessus per liquidos puri fontis latices introite, ubi uitalium seminum diuinis aquis animata fecunditas nutrit segetem reuulsa sentium asperitate crescentium, quae nimia frugis ubertate multiplicis Dei queat

1 suauiter *fort.* hauritis *v* pedorē *H* athenei *P* *RH* inlubiem (u *a m. 2*) *P*, ingluuiae *R*, inlubie *H*, illuuiem *v* 2 lin///quatis *H* quid] *s. l. P*² labyrintheos *v*, labyrinteo *P*, labirintheo *R*, laberintheo *H* 3 circuitis *v* preeunte *R* 4 caliganti *P*, ca*ligantia *H* 5 ui**ti (ti *eras.*) *H* saliuncam *v* 6 lapidis (e *a m. 2*) *H* &ęreis *R* 7 ina*n cultu *H* ac *v* pfana *s. l. P*² 8 animos *v* 9 arenosi *P* perfrui (p *a m. 2*) *P*, perflui *R* 10 sccitate (i *a m. 2*) *H* 11 foecunda *P* reuelare *P*, reuelare *H corr. m. 2* 12 decespitis *R*, decerpitis *H*, caepitis *uel* cespitis *v* cruentis *R sed cf. Carm. v. 51* lo&alis *PR*, laetalis *H* suci (c *s. l. m. 2*) *P*, soci *H corr. m. 2* 14 iocunda *PRH*¹ (*corr. m. 2*) flore *P* germinis *Hv* parata *H exp. m. 2* 15 baeatę *H* a *exp. m. 2 et sic saepe* 16 latices *P* introistis *R*, introitis *H* it *in ras. m. 2* 17 crescentium (em *a m. 2*) quae nimia *P*, crescenteque nimia *R*, crescentemque nimiam *HI* 18 ubertatem *H* multiplici (e *a m. 2*) *P*, multiplicis *RHI* quaeat *R*, q///at *H*

esse iam messis ac spem futurae mercis aperiens centenis cumulis fructum maxima recondat in horrea.

Omnipotens indiuidui Deus numinis et aeterni, qui totum 2
sacro nutu contines mundum, qui machinam caeli tuorum digitorum operatione firmasti et potentis uerbi fabricam condidisti, qui rapidam pelagi fluctuantis insaniam limitem terrenae uicinitatis obruere terminis prohibes constitutis, qui solis radiantis aspectus et cornigeros lunae uultus diei noctique conterminans utriusque luminis uices sacro moderationis libramento dispensas, qui stellarum numerum potestates signa nomina loca cursus ac tempora solus colligis, solus agnoscis; qui rudis terrae membra torpentia per diuersos motus uiuis animasti corporibus, qui hominem fructus arboreos uetita praesumptione mandentem postquam morte condemnas, melioris cibi sacramento resuscitas et a uiperei morsus uoluptuosa fallacia potu sanguinis inmaculati conseruas; qui humani generis nomen praeter quos custos arca munierat repentina surgentis inundatione diluuii mersum penitus ac sepultum ex una rursus progenie multiplicas restitutum, ut mysticae

1 futuре *P* operiens *PRH*^{1}, operiens *uel* aperiens *v* 2 maximum *v* 3 DE ORATIONE IPSIVS SEDVLII *R*, ORAT OMNIPOTENTEM CREATVRARVM AVCTOREM DARI SIBI RECTAM DICENDI CARMINIS VIAM DE MIRACVLIS DICTVRO PAVCA DIVINIS *H* nominis *PRH* et] *om. H* 5 potenti uerbi uirtute *coni. Gall.*, potenti uerbo *coni. Arev.*, *sed cf. 20, 20* nempe rerum omnium creatori, cuius cuncta seu nota siue latentia uerbi constant machinis fabricata 6 rabidam *R* pelagis fluctuantis *H*, fluctuantis pelagi *v* 7 terraenae *H* ciuitatis *P corr. m. 2*, uicinalis *H corr. m. 2* constitutis *om. P* 8 noctisq; *R* 9 luminis uices (uultus *a m. 2*) *P* sacrae *Hv* 10 potestatis (e *s. l. a m. 2*) *P* 11 munera *v* 12 menbra *P* diuersas *H* 13 saporeos *P corr. m. 2* ue*tita *H* 15 resuscitans *nonn. editt.* uipereo morsu *R* 16 fallatia *PRH* immaculati *Rv* 18 diluuii inundatione *v* 19 progeniae *P* multiplicare *v*, multiplicare statuisti *uel* multiplicas restitutum *coni. Gall.* misticæ *P*, mystica *R sed cf. Carm. v. 75*

demonstratione uirtutis, quod carnis delicta necauerant, fida ligni protectione uallatum per unum totius mundi baptisma panderes abluendum: illam mihi placidus uiam, illam supplici demonstra nunc semitam, quae ad salutaris urbis moenia paucorum dirigit angusto calle uestigia, Hierusalem scilicet ciuitatem Dominicam, Christi passione nostrum pascha gestantem, ut per hanc corporalis gratiae hospitalitate fungentem ad illam spiritalis gloriae mereamur patriam peruenire, et sit lucerna pedibus meis uerbum tuum, Domine, quo recti fulgor itineris ad illa me florei graminis loca perducat, qua nitidum bonus pastor ouile conseruat, qua uirginis ouis agnum niuea claritate purissimum grex omnis sequitur candidatus. non est uia difficilis, si te ducem praebere dignaberis. omnia tuae subiacent potestati, omnis tuis imperiis natura succumbit et in aduersas species ac figuras iussu dominante pertransit. si uelis glacialibus segetes annuas flauere temporibus, producit falcibus agilem hiems pigra messorem, si uernalis plagae temperie, cum prima florum palla tellus adoperta resplendet, grauidis uineam pampinis iubeas parturire, musteo uinitor in amne tripudians uiscera felicis uuae nectarea temulentae calcis grata propulsabit iniuria: cunctorumque temporum uices mutatis fructibus non rennuent Creatori seruire. mirabilium siquidem

9 cf. Psalm. 118, 105

1 demonstrationae *H* carminis (mi *exp. m. 2*) *H* necarent (ue a *m. 2*) *P corr. m. 2*, naecauerant *H* 2 mundi *om. P* totum baptisma *R* 3 placide *H* supplici] placide (supplici *m. 2*) *P corr. m. 2* 4 nunc demonstra *v* 6 dominica *P* 7 hospitalitatem *P*, hospitalitatem *Hv* fungentem *PR*, fulgentem *Hv* 9 quod *RH* 10 illa me] illam *H* 15 diuersas *H* spetias *H corr. m. 2* 16 si uelis glacialibus segetes annuas flauere *v* producit *PH*, perducit *R* 17 fal**cibus (la *eras.*) *R* agilem] *uncinauit* P^2, habilem *R*, *euan. in H* hiemps *PH* pigra] *s. l.* P^2 uernales *R* temperiae *P*, temperiem *R*, temporis *v*, tempore *Arev.* 18 pallida *H* 19 uinitori nam netri pudians *P*, uinitor in amne tripudians *R*, uinitori nam nec//// *H1*; uinitori iam nec repudians uiscera felicis uuae nectarea, temulentae *v ex coniectura Iur.* 20 temulente *PR* 21 pulsabit (p *a m. 2*) *P* rennuent *PRH*

diuinorum cana pandit fides indicium et antiqua patrum testis origo priscorum, nec abolenda saeculis aeuo senescente transactis inmortalia caelestium uirtutum signa perdurant. ex quibus metu trepidantis ingenii pauca saltim audaci relatione perstringere uix nǫstris animis et cordi permittimus inbecilli, ut siluam magnae densitatis ingrediens aliquos enitar extrema digitorum summitate ramos adtingere. nam etsi humano corpori centum simul ora subpeditent centenisque linguarum motibus uox ferrea clamare non cesset, quis cuncta ualeat expedire quorum numeris nec astra caeli densissima nec bibula maris harena conueniat?

Primus, ex quo in claram mundi faciem rerum confusa 3
materies, quae chaos dicta est, uerbo fabricante surrexit, Enoch Deo gratissimus et dilectus uiuacem gloriam consecutus, per innumeros annorum cursus humanae modum naturae transgrediens, nascendo terrae munus impleuit sed morti miraculum, cui subtractus est, concitauit.

Marcebant Sarrae iam senectute membra languentia, et 4
grandaeuo situ sanguis extinctus annosi corporis uenas desperatae prolis sterilitate damnauerat, cum senioris uiri fecundata conubio sinum gelidi repente uentris extendit et tumidis nouo partu praecordiis natum sera felicitate progenitum in spem

2 seculis *P* euo *P* 3 immortalia *R* 4 saltem *v* 5 inbecillae *R* 6 enitar *v*, enitear *PR*, emetar *H* 7 adtingere P^1, attingere P^2RH corpore *R* 8 ora ora *P* suppeditent *R*, subpenditet *H* 10 numerus *H* densissimam *P* 11 arena *P* *post* conueniat *ras. in H* 12 DE TRANSLATIONE ENOCH *R* in] *s. l.* P^2 mundum faciem — confusam *H* 13 surrexit] DE TRANSLATO DIVINITVS NE MORERETVR ENOCH *H* Ex quo in claram rerum faciem confusa materies, quae chaos dicta est, Verbo fabricante, surrexit. Enoch *v* Aenoch *P* 16 terræ *P* sub morti *H* 17 subtractus P^1 (tū *corr. m. 2*), sub|stractus *R* 18 DE CONCEPTV SARAE IN SENECTVTE *R*, DE PARTV SARRAE *H*, de partu Sarrae nonagenariae sterilis *v* Sarae *R* 19 grandeuo *libri* sanguinis *H Par.* exstintus *H* desperate *P* 21 conubia *RH* simul *P corr. m. 2*, signum *H*

futurae gentis et populi ad lactei potus ubera mater tremebunda suspendit.

5 Quem genitor munus Deo obtulit, cuius fuerat in desperatione promissio; stetit puer ad iugulum et factus est aries holocaustum. o sancti mens intemerata pontificis! humana respuit, diuina prospexit, filio dum uitam denegat adquisiuit. Abraham gladium protulit ut feriret, et Dominus sacrificium sibi mutauit ut parceret. grande scilicet gerebatur in hac pietate mysterium, quod pro humani generis uita sponte se Christus mitis agnus offerret ad uictimam.

6 Loth peritura fugiebat ex Sodoma, cuius uxor incautae praesumptionis audacia, dum respicit quod euasit, mutata salis remansit in statuam non pro sapientia, sed pro poena. nullus enim ad contempta semel mundi discrimina praecipiti rursus cupiditate conuersus iucundae salutis laetitia perfruetur. nec enim dignus est arator ille uentura fructuum fertilitate gaudere, qui sulcum uomeris recto cursu firmandi retro sui uultus auersione confundens praeteriti laboris ordinem dissiparit.

7 Rubus, innocuis quondam ignibus inuolutus, non ardens

1 populis *H* potu suberam (potu *a m. 2*) *P*, p. uberorta *H fort.* ubera uber orta 3 VBI ISAAC IMMOLAT' *R*, *om. H* obtulit deo *Hv* optulit P^1R 4 promisso *Par.* et] at *fort.* 5 in holocaustum *v* 7 et] *fort.* at 8 sibi] s *a m. 2 P* parceret] filium non feriret *Hv* hanc *P* parte *Hv* 9 quod] ut *Hv* 10 agnum *H* offeret *P*, offeret *H corr. m. 2* uictima *R*, ad uitā *H* 11 DE VXORE LOTH IN STATVAM MVTATA SALIS *R*, DE VXORE LOTH IN SALIS STATVĀ V̄SĀ *Hv* fugebat (i *a m. 2*) *R* incaute *H* 12 quae *v* 13 statua *libri sed cf. Carm. v. 122* poenam *H* 14 contenta *P* 15 cupitate *R corr. m. 2* iocundae *PRH* 16 illae *H*; *uocalium e, ae, ę, œ permutationes in his codicibus non infrequentes nisi ubi momenti esse uidetur non notabo* fructum *H corr. m. 2* 17 formandi *Arev.* retro sui *scripsi*, retro si P^1RH, retrorsi P^2v, retrorsum *coni. Arev.* 18 dissipar& *R* 19 DE IGNE RVBI *R*, DE IGNE ARDENTIS RVBI DIVINITVS OSTENSO MOISI *Hv*

uidebatur ardere, cuius materies nec incendiis alimenta praestabat nec circumfusi caloris igne correpta detrimentis exusti roboris subiacebat. ita diuini fomitis temperabatur adtactus, ut blandiente ramis aestuantibus flamma splendor in frondibus cerneretur esse non poena.

Mitis uirgae natura tractabilis in inmitem et intractabilem 8
mutata est draconem: quae uipereos motus tam sinuoso flexa uolumine quam trisulcas uibrando linguas exercens, geminos inimicae fraudis angues absorbuit atque propriam uirgulti speciem rigida rursus mutatione suscepit.

Per media marinis fluctibus profunda latentia reuolutis in 9
geminum latus undis et aequorea diuinitus aedificatione suspensis pedestris turba transiuit. stetit undique pontus ut murus et cognati gurgitis spoliata uelamine tellus permansit nuda, donec populus pelago gradiens absente per pelagus uestigiis hospitam peregrinis aquosae uiam carperet siccitatis. mutauit natura semitam iussa paululum relaxare constantiam, et innumera lubrici salis campos multitudo transgressa rude baptismatis mysterium nesciendo cernebat, quae per aquarum freta salubria duce Christo transiuerat. ita denique propheta cecinit illa significans: uox Domini super aquas multas. uocem igitur uerbum dici quis dubitat? uerbum patris autem

21 cf. Psalm. 28, 3

2 circumfulsi *RH* 3 at tactus *RHv* 4 ramos *H* flamma* (s *eras.*) *P*, flammas *R*, flamina *Par.* frontibus *H* 6 DE VIRGA MOYSI IN SERPENTĒ VERSA *R*, DE VIRGA IN DRACONEM VERSA ATQ: IN SE REVERSA *H*, de uirga eiusdem moysi in draconem uersa atque in se reuersa *v* inmitem *H*, immitem *PR* 7 in draconem *H* que *P*, quē *R*, qua *Hv* sinuo^so *P* flex* uolumin* *H*, flexu uolumina *v* 10 spetiem *P corr. m. 2* motatione *H* 11 DE DIVISIONE MARIS *R*, DE SICCATO MARI POPVLO ISRAHEL *H*, de siccatione maris populo Israel *v* 12 ge,nūmi *P corr. m. 2*, ingenium *H corr. m. 2* lati *H* aedificatone *H corr. m. 1* 14 unnda *P*, nudo *H* 15 absente *H* pelagos *H* 17 naturam *H* 18 salis] is *ex* os *P* 19 misterio *H* 22 *er*ebat *H*, gerebat *v* patris *om. v* autem patris *R*

Christum esse quis abneget? qui ueteris ac noui conditor testamenti inmensum primae legis abyssum suo patefecit aduentu, quatenus recentiore doctrina tamquam remotis undarum molibus intimis ac profundis sequens aetas nil periculi formidans per callem planae libertatis incederet iam secura.

10 Quid eiusdem plebis cateruas innumeras in desertis terrarum spatiis et totius uictus sterilitate damnatis cibos angelicos panemque caelestis gratiae referam consecutas, ubi nectareus aetheriae maiestatis nimbus inrorans populo dapes ex pluuiis et copiosas ex imbribus escas effudit.

11 Per squalentia rursus uiolentis arua feruoribus sitiens aestuabat exercitus, qua familiari semper ardore negatis fontibus iacens terra languebat, qua spem bibendi pariter ac uiuendi deficiens aquarum natura subduxerat: cum stupentis saxi uiceribus torpor inclusus spumantem subito fluctuanti caute redundauit in laticem siccaeque ieiuni marmoris uenae potum cunctis uomuere multiplicem. his tribus ergo rebus iam magna sui nuntians sacramenta mysterii Christus erat in pelago, Christus in pane, Christus in saxo.

12 Asella, uile pecus et stolidum, angelicae potestatis uisione

2 inmens*m *H*, immensam *Gall. Arev.* abysum *P* 3 recensiore *H* 4 mollibus *H* pericli *v* 5 plane *H*, planę *corr. m. 2* 7 DE MANNA QVOD SIGNIFICABAT $\widetilde{\text{XPM}}$ *R*, DE MANNA CELESTIS PLEBI DATA QVE SIGNIFICABAT $\widetilde{\text{XPM}}$ *H*, de manna caelitus eidem plebi data *v* 8 uictos *H* angelicos] *s. l. m. 2 H* 9 panemquae *P* caelis H^1 caelestis *corr. m. 2* 10 aethereae *v* inrotans (r *a m. 2*) *P* 11 effudit *v*, effundi *P*, infudit *R*, infundit *H* 12 DE AQVA QVAE ET IPSA XPI GEREBAT FIGVRAM *R*, DE PRODVCTIONE AQVAE DE PETRA *Hv* auruca (u *exp. m. 2*) *H* scitiens *P* 13 qua] qui *H* ardor* *H* 14 qua] quam *H* bibendo *H* 15 stupentes *P* 17 sic*teq; (a *eras.*, c *a m. 2*) *P* 18 uomere *H* iam rebus *RH* 21 DE ASINA BALAAM QVE HVMANE LOCVTA EST *R*, DE LOCVTIONE ASELLAE *H* (Balaam) *v* *in H capitula 12 et 13 ordine inuerso se excipiunt* ac stolidum *v*

perterrita sessorem uerbis adloquitur, et rudentis linguae clamor inconditus humanae uocis affatibus explicatur.

Sol in medio caeli cacumine rapidos anhelantis flammae 13
cursus infrenans contra Gabaon per insolitas diei moras dilato
uespere lucem fixus adstrinxit, nec luna suis legibus mota
pigrae stationis limen excedens ordinem consueti gressus
exercuit, donec gladius uictoris exercitus hostilem funditus
amputaret caelestis auxilii coniuratione uirtutem. famulantia
denique uidebant ipsa iam sidera per similis uocabuli sacra-
mentum Iesum Dominum nomine praecedente uenturum.

Heliam praeter naturae dispositum corui diurnis epulis 14
transegerunt, alesque uoracis rostri rapacitati subiectus, qui
facilem praedam cauo gutturi subministrat, ieiunis morsibus
escam deferebat inlaesam. nunc Heliae bonus ac fidus, qui
Noe quondam malus ac perfidus in terris abluit culpam in
aquarum inundatione contractam. at ille Deo plenus existens,
postquam miracula terris plura monstrauit suaque dignum
successione per spiritum uelut hereditaria largitate propriae
uirtutis munus transtulit in amicum, flammeis raptus equis
et curribus per illos clarae serenitatis excessus, qua leuior
puri tramitis uia nullos in aetherio campo feruentis rotae
sulcos orbita demergente conseruat, dexteriora maioris spatii

1 affectibus *H* 3 ORANTE IHV SOL STETIT AD GABAON *R*, DE STATIONE SOLIS SVB IESVNAVE *Hv* anelantis *H* 4 die[1] moras *P* 5 asstrinxit *R*, a*strinxit *H* 7 uictoris e exercitum *H*, exercitum *v* 8 amputauit[rē] *P* uirtutē *R*, uirtute *H*, uirtuti *v* 11 DE HELIA ET CORVO *R*, DE HELIA CORVIS MINISTRANTIBVS *H* pacto atque igneo curru in caelum recto *addit v* Heliā *R*, Helian *P*, Haelian *H* 12 uoracis] *In u. c. erat scriptum* feracis rostri, *sed postea a librario primae duae litterae dictionis* feracis *duobus punctis subnotatae et desuper apposita syllaba* uo, *ex quo effeci* uoracis, *quae lectio huic loco apte conuenit Iur.* rapacitatis *R* 14 inlesam *PRH* non[u] cęliae[h] *P corr. m. 2* 15 Noe] *in ras. R*[1] 16 deo *om. v* 18 succes*sione *H* hereditariam largitatem *v* 19 raptum[s] *H corr. m. 2* 20 clare *PH*[1] 21 nullus *H* 22 demerte[gen] *P* dexteriora* *H*

sic petiuit, ut triumphi caelestis axe resplendens humani limitis metam longa fretus uiuacitate contemneret. quam bene uocabulo pariter conuenienter ac merito Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit! cui si Graio sermone queat una per accentum littera commutari, sol speciaeliter uideatur expromi.

15 Ezechiae, regi iustissimo, in extremis uitae terminis constituto quindecim Dominus sua pietate uel iure annos addidit ad salutem mortisque claudens patefacta iam limina uitam in occasu languentem ad ortus reuocauit originem.

16 Ionas in marinos fluctus anxiae puppis trepidatione iactatus uteroque sorbentis ceti reconditus, non sensit aquas in pelago constitutus, uitale scilicet sepulchrum ne moreretur ingressus, tutusque mitissima sub uoraci uentre custodia depositum dei uidebatur esse non praeda, hostilique salubrius protectione seruatus uenit ad terram uomitu, non carina. cui facto diuersitate contrario nauta feritatem praebuit, fera nauigium ministrauit.

17 Cum inspirante caelitus Deo trium puerorum una cordis intentio Babylonia sacra contemneret pariter ac negaret

1 spatiis sic *P* exhe (axe *a m. 2*) *P*, axae *R* 3 hac *H* helie H^1, helię H^2 4 semite H^1 *corr. m. 2* nomini *PHv* graio *R*, greco *PHv* 5 quacad *P*, q*at *H* ~ *a m. 2* 6 expromi (i *s. l. eras. uid.*) *P* exprimi uideatur *v* 7 DE EZECHIA REGE CVI ADAVCTI SVNT XV ANNI VITAE *R*, DE QVINDECIM ANNOS EZECHIAE ADDITIS *H*, de quindecim annis ad uitam regi desperato additis Ezechiae *v* 8 piaetate *H ut saepe* 9 sa*lutem (u *eras.*) *H* 10 occasum *P* langentem *H* 11 DE IONA IN VENTRE CAETI *R*, DE IONA CETO VORANTE SERVATO *Hv* fluctos *H* anxie H^1 *corr. m. 2* 12 sorbenti *R sed cf. Carm. v. 192* coeti *PRH* 14 *post* depositum *rasura 2 litt. in H* dei] *s. l. P* (*m. 1*?) 15 *stilique *H corr. m. 2* 16 uomitu* (m *eras.*) *H* 17 *eritatem *H*, ueritatem *I* 19 DE TRIBVS PVERIS IN CAMINO *R*, DE TRIBVS PVERIS ET PERSECVTORE EORV̄ IN PECVDEM VERSO *H*, de tribus pueris in camino flamma saeuiente non tactis et persecutore eorum in pecudem uerso *v* inspirante *P*, sins pirante *H*, spirante *Rv* 20 babilonia *R* pariter] penitus *v*

durumque mortis exitium tyrannicae legis atrocitate susciperet, cuius rabies Achaemenii furoris igne succensa torrentem fornacis propriae superabat ardorem, rogos uincti truduntur in medios pyra iuuenes non audente contingere, qui tantum corde feruentes uicerunt imagineum poena deficiente supplicium. o quanta est credentibus salus et gloria! flammis fidei plus calentis restincta torpuit uis camini.

Auctor igitur tam nefandi iudicii dignum facti supplicium **18** non euasit. nam quia uecordi raptus insania humanae pietatis iura dispexerat, ferino uixit ritu per siluas et consortia pecudum sectatus agrestia aulici deliciosa conuiuii, pastus faeno, potatus fluuio permutauit, quem sub huius deformitatis aspectu hirsutum siluis et montibus septem uiderunt tempora peruagatum.

Nec minus Darii postmodum regnatoris dum praeteritam **19** furor imitatur insaniam, Danihel, Hebraeorum decus amplissimum, cum feris ieiunio stimulatis includitur et simplicis animae corpus innoxium saeuis uorandum morsibus deputatur. belua tamen facta mitis et placida, ne sanctos artus insano dente laceraret esuriens, coepit amare iam famem; uultusque

1 exicium *R*, exitum *H* 2 achamoenii *P*, achemenii *RH* 3 rogoſ cuncti *PR* 4 in medios *PR*, in medio* *H* rogo uincti (*H*) traduntur in medio *v*, rogos uincti truduntur in medios *scripsi* (*cf. Dan. 3, 21*) pira *PR* 5 imagin^{e}um *P* deficientes *P*, def***ente *H* imaginem poena deferente (deferiente *Par.*) supplicium *v* 6 quant^{a}ẽ *H corr. m. 2* 7 caelestis $^{\text{plus calentis}}$ restincta (restina *m. 1*) torpuit *P* pl. calentis *a m. 2* ca*entis *H* salus, cum gloria flammis fidei plus candentes (*uel* cadentes), restincta *etc. v* 8 DE NABVCHODONOSOR *R*, DE NABVCHODONOSOR REGEM IN BOVEM CONVERSO *H* (*post rasuram*) *v* factis *Hv* 9 qui *v* 10 pecodum *R* 11 agrestia ministri regis aulici *R* (*in quibus glossema inesse uidetur*) deliciose *H* pasti *H* foeno *libri* 15 DE DANIHELE IN LACV LEONVM *R*, DE DANIELO A FAMELICIS LEONIBVS CVSTODITO *Hv* 16 furori mutatur *P*[1] imitat' *R*, imitatus *H* daniel *H* hebreorum *PH*, ebreorum *R* amplissim^{u}am *P* 17 stumulatis *H* includetur *H* 18 saeuius *I*(?) *v* 19 platida *H* sancto astis *H* 20 famen *P*

terribiles rabies mollita submittens atque in saeuis faucibus ira blandior conquiescens genuinae feritatis inmemores praedam seruare docuit tunc leones.

1220 **20** Dic ubi post talia tuae sunt leges, pertinax o natura, qui totiens tibi iura subtraxit? qui translatum nescire uirum iussit infernum, sterili maritae fecundam praestitit senectutem, ad aram sponte uenire conpulit pecudem, muliebrem effigiem in salis simulacra conuertit, ramos incendiis aestuantes non ardere monstrauit, uirgultum soluit in colubrum, per marinos fluctus pedestres patefecit incessus, pluentibus nimbis nectareum manna diffudit, ex arentibus saxi uisceribus undas eiecit, ora mutae quadrupedis humana effari uerba permisit, elementa defixis cursibus longa statione suspendit, uolucrum ministeriis hominem pauit et in caelum corusci equitatus axe perduxit, morienti iam regi tria uitae lustra donauit, feri praedonis in utero portum dedit esse naufragio, rore sidereo puerorum membra proluit in camino, regem uagum dumosa per pascua feris ac pecoribus fecit esse conuiuam, leones praedae parcere et rapinam docuit non amare? nempe rerum omnium conditori, cuius cuncta, seu nota, siue latentia uerbi constant machinis fabricata sui operis subiacent fundamenta, et sequitur iubentis imperium creatura quacumque nutu traxerit diuina sententia.

1 terribilis *H Par. Arev.* sumittens *P*, submittans *R* 2 uira *P* 4 VBI RECAPITVLAT SVPERIORES VIRTVTES *R*, MIRACVLORVM RECAPITVLATIO *H* (praedictorum *add. v*) qui* (s *eras.*) *P* 5 toties *P* quis toties — quis translatum *v* 6 steril** ma**** *H* matri *v* 7 compulit uenire *v* 8 effigi*em *H* u *eras.* simulacra *PR cf. v. 225*, simulacrum *Hv* incendii *P* 9 colubrem *H* em *corr. m. 2 ex* im 10 nimb*is *H* 12 ore *P* ore *fort. recte* munae *P* humana] a$_2$ *ex* e *P* fari *RHv* 14 chorusci *R* aequitatis f ep duxit *P* axae *R* 15 moriente — rege *R* tria **** (uite *eras.*) *H*, uitae *om. v* 16 naufragio *P*, naufrag*o (i *eras.*) *H*, naufrago *R cf. Carm.* 18 leonis *R* 19 prede H^1 *corr. m. 2* nampe H^1 20 conditori* *H* creatori omnium *v* seu latentia *v* 22 quecumq; *P*, quocumque *Par. Gall.* nutu traxerit *PR*, n. retraxerit *H*, naturae traxerit *v* 23 diuine H^1 ę *corr. m. 2*, diuinae *v*

Heu miseri, qui uanis cultibus inclinati stultum sinistri 21
cordis officium sculptis a se simulacris inpendunt factoremque proprium relinquentes suae manus uenerantur effigies! quis furor est? quae tanta mentes ludit insania, ut turpem uolucrem, obscenissimam bouem, tortum draconem et semihominem canem homo integer membris adoret?

Solem nonnulli nebulosis mentibus obcaecati rerum geni- 22
torem illa uolunt opinione censeri, quia terrarum tractus et spatia clarae serenitatis luce perfundens caeli plagas ac sidera flammigera lustrare uelocitate non cessat: cum ab ipsa potius instabili mobilitate, quam rapidis discursibus uagus ignis exercet, officium constet esse, non deum, quique certae dispensationis ordine custodito nunc oritur, nunc ad occasum horis uergentibus inclinatus uices cum nocte partitur. nec ubique semper est constitutus, quique nulla nascentis uidit mundi primordia, nisi peracto sine sole die iam gemino prouidus eum genitor a tertiae lucis instituisset radiare principio.

Sic etiam lunae superuacua plerique uota dependunt, quam 23
crescere semper ac minui praefinitis mensium temporibus intuentur.

1 DE IDOLATRIA *R*, DEFLET ELIMENTORVM IDOLORVMQ: CVLTORES *Hv* inclinatis *RH* 2 cultis (*corr. m. 2*) *P* 3 qui furor *v* 4 menti* *H*, menti *Col.*, mentis *Par. Gall.* 5 obscenissimum *v* tortũ* (˜ *a m. 2*) *H* 7 DE HIS QVI SOLEM VENERANTVR *RH* (*in scriptura continua*), *om. v* et solem *v* nonulli *P* n *a m. 2* 8 opineone (-ni- *corr. m. 2*) *P* 9 desidera *H* 10 flammi^{gera} *P* gera *a m. 2* non — mobilitate *s. l. a m. 2 P* ipsa (a *ex* i *corr. m. 2*) *H* 11 rapidis (is *ex* us *corr.*) *H*, rapidis (p *ex* b *corr. m. 2*) *P* 12 esse quam Dominum *Iv* quippe *Par. Arev.* certo *Hv fort. recte cf. v. 253* 13 ocasus (c *s. l. a m. 2*) *H* oris *R* 14 inclinatur *H* 15 con stitutos *H corr. m. 2* 17 eum genitor *RHP*^{2} (genitus *a m. 1*), eum conditor *v* 18 DE HIS QVI LVNAE VOTA FERVNT *R*, *om. Hv* 19 prefinitis (*corr. ex* -tus) *H* m*en*sũ* *H* (˜ *a m. 2*) 20 in*tuentur *H*

24 Sic stellis quoque litare non desinunt, quae depulsae noctis abscessu matutinae lucis uultibus effugantur.

25 Hic aquarum cultor est, ille flammarum, sed species sibi natura contrarias non audent uicinas efficere, ne propriore discordia aut ignis ardentior latices debiliores exsiccet aut impar undis ingentibus rogus subito moriatur extinctus.

26 Alius arboreis radicibus aras instituens, dapes adponens ramos ac robora flebiliter orare non cessat ut natos, domum, rura, coniugium, famulos censumque custodiant. lignee, ligna quid obsecras? surdis operam disperdis exclamans, a mutis responsa nihil auditurus expectas, quae domorum constantiam illa tantum ratione sustentant, si securibus amputata pendentia culminum tecta suffulciant, aut focis adhibita sumendis dapibus famulentur accensa.

27 Nonnulli dementius holerum ueneratores existunt et in hortis numina rigantes arentia transplantatorum se deorum edocent ueros esse cultores. sed plura de talibus referre iam pudet, ne sanctae religionis in pagina dum numerosos stulti-

1 DE HIS QVI STELLIS LITANT *R*, *om. Hv* sacrificare litare *R* 2 abscessū *P*, abscessu* (m *eras.*) *H* matutine H^1 3 DE HIS QVI AQVĀ COLVNT ET IGNEM *R*, *om. Hv* cultores stelle *P* flammarum famularum *P s. l. m. 2* sed despetiae (sed *a m. 2*) *P*, sed speties *m. 2 in mg.* 4 natura* (s *eras.*) *R*, natura (*corr. ex* -is) *H* audet *R* inimicas *v* prop*iore (r *eras.*) *R*, proprie *H* *cf. Neue Forml. II 114* 6 inpar H^1 u inparendis (u *a m. 2*) *P* rogos *H* 7 DE CVLTORIBVS LVCORVM *R*, *om. Hv* arbore *P* adponens (p *a m. 2*) *H* 8 domos *v* 9 lign*ee (a *eras.*) *R* ligna quod *Col. Par.* 10 obssecras *H* dependis disperdis *P* dependis *a m. 2*, depe*dis *H*, dependis *v* 11 u auditurīs *H corr. m. 2* 12 racione *H* pendentiā (ū *a m. 2*) *P* 13 culminum P^1 -na *corr. m. 2* tecti *H* culmina tecti *v* subfulciant *H* 15 DE CVLTORIBVS HORTORVM *R*, *om. Hv* 16 hortis *R*, ortis *H* riga*ntes *H* tranplantatorum *H* sed eorum *H* 17 uero ẽe (s *a m. 2*) *P* scae cessitatem *P a m. 2* iam referre *v* 18 ne] in sanctae — p. *Hv* religioni**s *H*

tiae castigamus errores, aut lilia nimio decore molissima rubus asper exurat aut per uiolaria florentis campi purpurea carduus et spinosis armatus aculeis paliurus exsurgat. igitur increpando iam satis est quod humanis erroribus coli monstra derisimus uel potius tales actus miserando defleuimus. nunc per incepti iuuat ire tramitis institutum montemque sublimem firmo gradu conscendere atque ad urbem, nostrae libertatis auctorem, totarum uirium studio peruenire. ipsa denique tranquillae pacis est domus, ipsa tutum salutis habitaculum, ipsa perpetuum libertatis hospitium. si enim de terrena mortalis regni ciuitate et a mortali fabricatore fundata poeta saecularium ita cecinit litterarum:

Et quae tanta fuit Romam tibi causa uidendi?
Libertas . . .

quanto magis caelestium in ciuitate regnorum, quam Deus Dominus instituit fabricator, iura perpetuae libertatis esse credamus, de qua uates ait talium canticorum: aedificans Hierusalem Dominus, et in sequenti nihilominus psalmo similiter explanauit: lauda, Hierusalem, Dominum, lauda Deum tuum, Sion, quoniam confortauit seras

11 Verg. Ecl. I 26 17 cf. Psalm. 147, 12 s.

1 lia (li *a m. 2*) *P* 2 floris (ent *a m. 2*) *P* cardus *P* 4 quod] qui *v* derissimus *P* 5 nunc] Exhortatur semet ipsum *inscribit v* 6 iuuati re *P* ir*e (a *eras.*) *H* institutu* *R* mentem sub (o, q; *a m. 2*) *P* sublimen *PH* fimo *R* 7 ad *ex* at *H*² 8 dirium (v *a m. 2*) *P* traquillæ (n *a m. 2*) *P* 9 domus est pacis *Hv* totum *PR*, totum *H* habitaculum (~ *eras.*) *R* 10 liberatis** *P*, libertas (ti *a m. 2*) *H* *o*p*ium *H*, obsequium *v* terrenana *H* mortalis habitaculi *v* regn* *R* 11 fundata (e *a m. 2*) *P*, fundatę *R* poeta *om. H*¹, poetę *in marg. add. m. 2* 13 uidendi libertas *R* uiuendi (d *a m. 2*) *P* 15 d̃s dn̄s (d₂ *corr.*) *P* deus *om. H* 17 credemus *v* uatis *R*¹ *H* aitaliorum *P* spiritualium *v* 18 nihilomminus *H*

portarum tuarum. benedixit filios tuos in te, qui posuit fines tuos pacem, et cetera. audiamus ipsum quoque rerum omnium conditorem in euangeliis suis, sacrosancto sermone cuius esse memorarit hanc urbem: dico, inquit, uobis non iurare omnino neque per caelum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius, neque per Hierusalem, quia ciuitas magni regis est. tamquam si diceret mea, quod apertius dissimulauit exprimere ut humilitate sermonis culmen suae panderet maiestatis. ita enim cum doceret, ammonuit dicens: tollite iugum meum super uos et discite a me, quia mitis sum et humilis corde. hic est ubi regia fuluis aula tholis inradiat, ubi petens accipit, quaerens inuenit, pulsanti mox panditur.

28 Hic ille pretiosus est lapis, qui ab aedificantibus reprobatus in anguli nitet capite constitutus: cuius onus nimis leue sentitur, cuius iugum suaue plurimum conprobatur.

Igitur per digesta quaedam ueteris testamenti miracula retulimus, quaenam Pater Filii consortio sanctoque Spiritu secum gesserit constituto. per digesta similiter quaedam noui testamenti miracula referemus, quaenam Filius Paterno consortio sanctoque Spiritu secum gesserit constituto, ut deitatis una potentia inseparabili semper uirtute conspicua et sim-

4 cf. Matth. 5, 34 s. 11 Matth. 11, 29

1 filios tuos (i, i *a m. 2*) *P*, filios tuos *Hv*, filiis tuis *R* 3 *fort.* euangelii sui sacrosancto sermone 4 dico autem *v* 5 inquid *P*, inquid (*corr. m. 2*) *H* 6 tronus *H* 7 hierusalem *P*, iherusolymam *H*, hierusolimã *R* 8 sdiceret *P* 9 qui apertius *v* (quia *fort. in I fuerat*) 10 com *P* ammonuit *PRH* 13 stolis *H* petens] potens *H* 14 aperitur *H* 15 DE LAPIDE ANGVLARI QVI EST XPS *R*, *om. Hv* heic *Gall.* pciosus *R*[1] est] enim *v* 17 comprobatur] Trinitatem adstruit aduersus Arrium et Sabellium *v* 19 quenamq; *P* 21 referimus *P*, referamus *H* 23 inseparabilis *P*

plici maiestate sit triplex, et triplici persona sit simplex. haec est fides uera et firma credulitas.

Hanc salutem infelix Arrius habere contempsit, qui per **29** deuios curui callis anfractus dum rectum nititur iter auertere, tetram dilapsus in foueam caligantis tartari secutus est tenebrosa, tam sensu uacuus et inanis quam tempore iusti supplicii uentre quoque uacuus fusis uisceribus exspirauit. demens, qui paternae diuinitatis iura, nullius exemplo similitudinis coaequanda, caducis putauit gradibus conparari! inter homines namque carnali lege nascentes filius minor est patre, quoniam pater ipse qui filium nunc praecedit paulo ante filius fuit, et qui filius esse nunc cernitur, eum patrem fieri posse non habetur ambiguum. sic per omnem nepotum seriem noua proles excurrit et auorum ataui senio numerantur ingenti. Dominus autem, qui uerbum, uirtus, sapientia et totum commune Patris est Christus, de lumine lumen exortum, de solo solus est natus, qui nec Patre minor in aliquo, nec est quo crescat, rebus uniuersis excelsior, quippe qui genitus, non creatus, nomen habet pro summitate Principium: ita enim secundum Iohannem Iudaeis requirentibus sese dixit esse principium. quid est ergo principium nisi cacumen excelsum, supra quod

1 persona maiestate *R* *post* triplici *spatium 7 litt. in H* triplici maiestate *v* 2 uera fides *RHv* 3 DE ARRIO ET SABELLIO *R*, *om. Hv* 4 cor*ui* calles *H* regnum *P* 5 secutus ē tenebrosa *P* (*cf. v. 302*), tartari uiam ē tenebrosam (uiam *a m. 2*) *R*, t. s. est tenebrosam *H* 6 &*inanis *R* 7 quia oqi (oq; *a m. 2*) *P* quoequanda *P* 9 conparaū* (˜ *a m. 2*) *H*, computari *v* 10 nascentis *R*, nascentis *H* 11 patre ipse *P* qui *om. H* 12 filius e* *H* patre fieri poss* *H* et qui filius esse nunc cernitur, compater *Col. Gall.*, et qui filius est, nunc cernitur, cum pater *Par. Arev.* 13 prolis *P* 14 aptaui (t *a m. 2*) *P*, attaui *H* seninumerantur *H*, serie numerantur *coni. Arev.* ingente *H* 15 autem] *om. Hv* qui uerbum *iterauit P* 16 lumen/// *H* 17 alico (aliquo *corr. 2*) *H* 20 Iohannem (o *in ras.*) *H* Iudeis *R*, Iudeis *PH* dixisse *P*, dixisse t esse (*corr. m. 2*) *R*, dixit esse *Hv* 21 qui est *P* q. e. principium est *v*

nihil penitus reperitur, semper in Patre permanens, quia semper in ipso permanet Pater, rerumque omnium caput unus indiuiduae maiestatis est Deus, non quod Filius hic credatur esse qui Pater est, sed quia Filius hoc credatur esse quod Pater est, sicut per euangelicam locutus est ipse doctrinam dicens: ego in Patre et Pater in me. deinde consequenter adiecit: ego et Pater unum sumus. Arrius unum dici audiat, Sabellius sumus dici cognoscat; alter a trinitate refugiens, alter ab unitate dissentiens: ambo pares errore licet diuersa sectantes. qualiter gentilium dogmatum suis obuiare dictis inuicem conantur auctores, qui brachia nudis humeris proferentes exerta, nihil docendo tradere sed tantum parati sunt longa disputatione certare, quorum prudentia iacet stulta, quia uana est coram Deo mundanae sapientiae fragilis disciplina. hic plus loquitur, ille plus tacet; hic ambulando disputat, ille stando pronuntiat; alius semper inlacrimat, alius inridere non cessat: diuersis igitur modis par uesania uidetur in cunctis.

30 Interea dum uiatici laboris sarcinam sermonibus alleuamus spesque simul ac fides in ardua meum comitantur incessum, blandius ad arcis summae fastigium deposita difficultate peruenimus. ecce sacrata crucis uexilla iam radiant, ecce magni regis castra piissima coruscum lumen ostentant flatuque sidereo

6 cf. Ioh. 10, 38 7 ibid. 30

1 repetit̃ *P*, repetit᷑ *R*, reper*itur *H* qui* *H* qui in ipso semper manet *v* 3 quia filius *v* 4 qui filius *H* 5 ipse locutus e. *v* 8 audeat *P* su*mus *H* 9 hunitate *P* 10 sentientes *Par. Gall. Arev.* obuia redictis *P* 12 exerta *PRH* 13 testare *P* *stulta (*ante* s, c *uel* o *eras.*) *R*, inguita (c, l *a m. 2*) *P*, inculta *Hv*, insulsa *coni. Hartel* 14 Domino *v* mundane (-nę *corr. m. 2*) *H* 15 hi*c p. *H* 17 ridere *Rv*, ri*dere *H* 19 DE SIGNO SACRAE CRVCIS *R*, Signo crucis armatus se in albo beati ordinis poscit adscribi *v*, *om. H* sarcini *H m. 1, corr. in* a *m. 2* 20 qu*e (a *eras.*) *R* 21 summae] mae *a m. 2 H* dificultate (f *a m. 2*) *R* 22 sacrae *v* lucis *P* 23 ostendunt *Hv* choruscum *PH* siderici *H*

tuba Dominicae stationis exclamat, militibus suae portae patet accessus: qui militat ingrediatur intrepidus. ianua uos aeternitatis inuitat, quae ianua Christus, scilicet uox paterna. aurea perennis uitae remuneratione gaudebitis qui caelestia Domini uiriliter arma tractatis et in fronte decus affixum, fidelis signi sacramenta monstratis. en ego decus et arma caelestia tuae militiae pars minima, bone rex, baiulo consecrata. hic proprias me sedes accipere, huius urbis in moenibus exigua dignum habitatione concede, tuus semper ut incola tuusque uernaculus paruo sanctae mansionis in angulo constitutus inter beati ordinis ciues albo uitalis paginae postremus merear municipalis adscribi. grandia quidem postulo, sed tibi grandia dare subpeditat magnitudo, quem ille magis offendit, qui spem dubiam de tanta pietate conceperit.

Christe uotis annue, uotis arride qui morientem mundum 31
uiuificare festinans caelitus petisti terrena, humanam sumere dignatus effigiem, aliena quidem suscipiens sed propria non relinquens. hoc Matthaeus adortus inprimis hominem genera-

1 do dominicae *P* dn̄i certationis *H* 2 uos] *in ras. a m. 2* *H* 4 renuneratione (m *a m. 2*) *P* quia *v* 5 fixum *H* 6 sacramenta *R*, sacramenta *PHv*, *fort.* sacramentum ego (r? *eras.*) *R* 8 accepere (e$_1$ *corr. in* i) *R* 9 tuas *P* ut] *om. v* 10 uernaculissparuo *P corr. m. 2*, uernaculus *Hv*, uernacula *R*, *in margine* alīb uernaculus; *fort.* uernula 11 ciuis (*m. 1*, *corr. m. 2*) *R* 12 adscribi (*corr. m. 2*) *H* municipalis merear *P* (mereat *a m. 1*) 13 subpeditat *PH* 14 de *om. H* 15 DE MYSTERIO QVATTVOR EVANGELISTARVM *R*, DE IIII EVANGELISTIS QVOMODO QVATTVOR ANIMALIVM FIGVRIS OSTENDVNT *Hv* (ostenduntur) aride (r *a m. 2*) *P* uotis ***** adnue uotis (*corr. m. 2*) *H* (*in ras. fuit* arride) annue uotis qui *v* 16 petiisti *v* (*cf. v. 352 et H. Iordan, krit. Beiträge zur Gesch. der lat. Sprache p. 266*) 17 dignatus sumere *v* dignatus *s. l.* *P*^{2} effigiem *ex* effugiem *H* alienā—propriā *H* 18 Matheus *P*, Mattheus *RH* adorsus *R*

liter expediuit, Marcus ut leo mirabilis per deserta uociferatus infremuit, Lucas sacerdotali religionis exordio sumpsit similitudinem de iuuenco, Iohannes aquilae uolantis impetu caelum uerbi maiestate penetrauit. quattuor isti proceres ac praecones una te uoce canentes ceu tempora totidem per latissimam totius orbis spatiantur effigiem. sic apostolici quoque culminis et honoris duodenus apex semper effulgens numeris horas imitatur et menses, ut rebus omnibus congregatis annus tibi militet uniuersus. hinc igitur uetusta memorans antiquae mortis exordia nouam properare delector ad uitam, ut qui fletus seminauimus in Adam laetitiam metamus in Christo et Dauiticam mereamur dicere cantilenam: qui seminant in lacrimis in gaudio metent. euntes ibant et flebant, mittentes semina sua. uenientes autem uenient in exsultatione, portantes manipulos suos.

12 Psalm. 125, 5. 6

1 desęta (*corr. m. 2 ex* desata) *H* uociferatur *P* 2 religinis *R*, religione *H fort.* sacerdotalis religionis 5 unate *I Gall.*, unite *Par.*, una te *Col. Arev.* cantantes *Hv* (*cf. v. 359*) 6 orbis *RH*, urbis *P* sparguntur *Hv* 7 et] *ras. in H*, *om. v* duodenus apex semper *R* a*pex emper *H corr. m. 2* refulgens *v* numeris (*in marg. add. m. 2*) *H* 8 congregatus *H* 9 uniuersis *H* Igitur hinc *Hv* 10 exordio *P* pprare *P* 12 dauiticae *H* seminat (n *a m. 2*) *H* 13 hibant *H* 14 mitteńttes *P* 15 suos] EXPLICIT LIBER PRIMVS *P* EXPLICIT LIBER PRIMVS. INCIPIVNT CAPITVLA SECVNDI *R*, *om. H*, Explicit liber primus cum capitulis ueteris testamenti *v*

LIBER SECVNDVS.

Expulerat serpens ille nequissimus de paradisi sede florigera primogenitum dolosis artibus uirum et inlecebris blandi saporis absconditam mortem gustare fecerat mox amaram. nec indignationis diuinae sententiam solus praecepti temerator uitae damno susceperat, sed ab ipso ueniens humana progenies longae mortis fuerat condicioni succumbens. heu, coniunx crudelis et noxia! an ille magis draco perfidus homicida? ille draco perfidus homicida, sed tu coniunx quoque crudelis et noxia. pro dolor! duo tantum fuerant aeterni. postquam crescere coepit origo, tunc periit clademque parturiens a semine detrimenta suscepit. quid illa tempestate numerosa dies ac multiplex, quid felicibus uitae spatiis nongentos proderat annos excedere nepotumque decima senescente progenie sui generis externum sanguinem iam uidere, cum sors humanae condicionis

INCIPIT LIBER SECVNDVS ET CAPITVLA EIVS *P*, *post capitula* INCIPIT LIBER SECVNDVS *PR*, de expulsione Adae de paradiso *in capitulis* *R*(*v*) 1 xpulerat *R* paradisi (a *eras.*) *H* 3 morte *H* gustari *Hv* 4 diuene (*corr. m. 2*) *P* sentiam (ten *a m. 2*) *P* dampnos caeperat *P* (*in marg.* susceperat *m. 2*) sententia *R* 5 dampno *Pv*, damnum *RH* (*sed cf. v. 5*) ueniens humana ueniens progenies *H* 6 conditione *P* succombens *P* 7 *post* homicida *rasura 4 uocabulorum in H* Ille—homicida *om. v* 8 fidelis et *P* 9 et aeterni *H* 10 petiit (*m. 1, corr. 2*) *H* cladesq; *P*, clandemq; *H* 11 sunt coepit *P corr. m. 2* 12 qui *P* uitae spetiis (*corr. m. 2*) *H* utte *P corr. m. 2* 13 senescentae *H* 14 etnam (x *a m. 2*) *P* consors *H* sor (s *a m. 2*) *P*

extrema inreparabilis horae supremis cursibus occupata, licet serum nequaquam tamen declinaret interitum, longamque temporum per aetatem uita breuis existens nihil esse diutinum, quod fine clauderetur, ingemeret. nec huic malo remedium
2 spes ulla promitteret adfuturum, sed primi terrigenae meritum sepulchrale cunctas postremi quoque germinis nationes auida passim fauce sorberet, nisi pius ille rerum creator et conditor, cui proprium est ueniam delictis infundere quam poenaliter inminere, fabricam sui operis ab ipso debilem fundamento firmius per eundem rursus lapidem dignaretur erigere, ne uidelicet imago quae ad similitudinem Dei facta fuerat uiuens dissimilis haberetur ex morte, munusque uenialis indulgentiae largiretur ac pomis, quae parentes acerba uorauerant, filiorum obstupere dentes arceret donaretque mitissimus ac placatus ut unde mortem peccata contraxerant inde uitam pietas renutriret inmensa, ac uelut rosa suauis atque mollissima de spinoso cespite nascitur nil laesura matrem, quam gratia iucunditatis obscurat: ita de stirpe nocentis Euae Maria sacro ueniente cum lumine primae uirginis luem sequens uirgo di-

1 inseparabilis *H* ore *P* suppremis *RH* (ae), supmis (p̃ *ex* m) *P* 2 seruum *H* inclinaret *P* longuamq; *P* 3 existens breuis *v* uita bre uis (bre *a m. 2*) *P* *post* diutinum *rasura 3 litt. in H* 4 quod *om. H*, qui *v*, quum *Gall.* ne^{c} (c *a m. 2*) *P* 5 DE RESTAVRATIONE HVMANI GENERIS PER XPM̃ *R*, *om. H* terriginae *H* 6 sepulcra^{h}** (*corr. m. 2*) *H*, sepulcrale *P* 7 sorberet] *sequitur inscriptio in H* p*ius *H* 8 delictis ueniam *P* quem^{a} *P* 9 debilem *Pv*, debili *R*, debilis *H* 10 lapidem rursus *Hv* 12 uiuen^{c}dissimilis *P* indulgentia *P* 13 pom** quae pa***t*s *H*, poma quae patres *v* acerua *HI* uorauer*nt filior^{a} o*pt*ere (*corr. m. 2*) *H* uorauerunt *v* obstupere *R*, obstupuere *Pv*, obstupescere *coni. Arev.* 15 uita* (m *eras.*) pi*tas *enutriret *H* uitae — enutriret *v* 16 immensa *R*^{1} *corr. m. 2* ac *scripsi*, q̄; *P*, Quo *R*, quoq: *H*, et *v* uelud *PH* adque *H* m^{o}ellissima *P* 18 iocunditatis *PRH* (*corr. m. 2*) sacro ueniente cū *R s. l. m. 2* aeuae *H* 19 lucem *PH*

lueret, ut quia prior natura uitiis inquinata durae necis fuerat condicioni subiecta, nascente Christo per hominem homo quoque possit renasci per Christum, originalis maculae foeditatem uetusti corporis innouatione positurus.

Haec postquam prophetica saepius uox praedixit et Gabrihel 3
archangelus Mariae iam praesentia nuntiauit, mox puellae credentis in utero fidelis uerbi mansit adspirata conceptio prolesque siderea nascendi sub lege delituit, quae cuncta suo nasci nutu concessit. tumebant uirginis sinus, et fecunditatem suorum uiscerum corpus mirabatur intactum. grande mundo spondebat auxilium feminei partus sine uiro mysterium, quando nullius maculae naeuo fuscata tenso nutriebat uentre praecordia, genitoris genetrix mox futura.

Nonus interea mensis effluxerat et decimi lumen inmortale 4
radiabat claruitque fetu uirgineo spiritalis gratiae manifesta promissio: et uerbum caro factum est et habitauit in nobis, id est, habitauit in homine, cuius se dignatus est carne uestire. infans namque paruus ac maximus, membris

16 Ioh. 1, 14

1 ut quae *v* durecis *P* dure (*m. 1*, ę *m. 2*) *H* 2 conditioni* (s *eras.*) *R*, condicione *P* subiecit *H* p** *H* 3 possit *PH*, posset R^2 origenalis *H* faedititatem *H* 4 uetustati *v* possiturus *P* 5 VBI SCAE MARIAE ANGELVS LOQVITVR *R*, DE CONCEPTV BEATAE MARIAE *H*, a prophetis saepius praedicto *add. v* 6 angelus *v* præsenti anuntiauit *H*, praesenti annuntiauit *v* 7 asspirata *R*, a*spirata *H* 8 dili*tuit *H* quia P^1 (quæ *corr. m. 2*) 9 tumebant (*corr. m. 2*) *H* foconditatem *P* 10 uisce P^2 iustorum *a m. 1 fuisse uidetur* intactum] DE PARTV BEATAE MARIAE ET ANGELORVM IN XPI NATIVITATE DNM LAVDANTIVM GRATVLATIONE *H* 11 sin uiro (e *a m. 2*) *P* quae *v* 12 nutriebatur *v* 13 genitrix *P* 14 VBI COMPLETI SVNT DIES EIVS VT PAREret *R*, VBI COMPLETI SVNT DIES EIVS *H*, De partu beatae Mariae et Angelorum in Christi natiuitate *v* 15 radiebat *H* claruit *v* foetu *PR* (*ex corr.*, *fuit* fe?) spiritalis (s *a m. 2*) *R* 16 et Verbum *v* 17 idem *H* dignatus (s *a m. 2 in ras.*) *H* 18 uestire *PR*, uestiri *Hv* namque *om. v* ac] et *P*

scilicet exiguus, deitate praecelsus, per hospitalis templi sinceram defluens castitatem, non laesit corpus abscedens, quod non laeserat cum uenisset. uere diuinae generationis est hoc secretum: testis uirginis partus ostenditur qui materni pudoris custos ingressus clausis uisceribus et conceptus est et creatus. quae nouae lucis illa tunc claritas mundi totius oras impleuit! quae caelo laetitia! quis ille nitor effulsit, cum Christus splendore sidereo, uelut sponsus procedens de thalamo suo, Mariae processit ex utero! cuius ita species diuina uidebatur gratia praenitere, ut Dauiticus ipsum psalmus ita pronuntiet: speciosus forma prae filiis hominum diffusa est gratia in labiis tuis, et cetera. bene autem prae filiis hominum speciosum forma definiuit, quia licet humanae susceperit incarnationis effigiem filiumque hominis in euangelica praedicatione saepe se dixerit, peccatum nos tamen originale foedauerat, quod ipse non habuit qui suae nos natiuitatis puritate mundauit. o pietas clemens et facilis ad salutem! ne nos iugum diuturnae premeret seruitutis pro condicione peccati, Dominus serui membra suscepit. audiamus uocem Pauli dicentis Apostoli: semet ipsum exinaniuit et formam serui suscepit, et cetera, quique cuncta uestit ab origine mundi nascentia pannis inuolui sua passus est

8 cf. Psalm. 18, 6 11 Psalm. 44, 3 20 cf. Philipp. 2, 7

1 exiguis *H* hospitalitatis *P*, hospitales *H* 2 qui *v* 3 lacesserat *P corr. m. 2* cum *om. H* 4 sacramentum] alīb secretum *in marg. R* 5 conceptis (*m. 1*, -us *m. 2*) *H* ē creatus *H cf. Paschasium Radbertum de partu Virg. p. 1385 M.*, nec creatus *P*; conceptus et creatus est *v* 6 hortis *P* 7 laeticia *H* 8 siderio *H* uelud *PH* thamo *R* 10 gratia *om. v* p////// *H*, praeminere *cum glossa in margine* al. praenitere *v* ipse psalmus (p *a m. 2*) *H* pronuntiat *H* 12 autem *om. v* 13 forma *om. v* (*cf. v. 51*) 14 filiumqui *P* 15 sepe dixerit *H* 16 fedauerat *P*, fẹdauerat *R* 17 munda ū (purit̄ *et* ū *a m. 2*) *H* pietas] e *in ras. m. 2 H* 18 praemeret *H* 21 uertit *R*[1] 22 inuolui] i$_2$ *a m. 2 H*

membra, et cui caeli paruus est limes, terra deficit, maris unda non sufficit plenus mansit in corpore puerili, modico Deus recubans in praesepi.

Salue, parens optima, tanti regis puerperio consecrata, qui supernis ita iugiter dominatur et infernis, ut eius imperium, potestas et nomen nec initium nouerit habere nec finem, quae beati uentris honore conspicuo simul et mater esse probaris et uirgo. cui nulla penitus aequalis femina reperitur, quae tuum decus similiter praecesserit aut sequatur: sola placens singulariter Christo nulli compararis exemplo. 5

Tunc angelici iucunditate sermonis pastores primi gregem suum nocturnis uigiliis reseruantes natum Dominum cognouerunt, ut et pastoribus pastor mundi claresceret et inter greges agnus genitus appareret. igitur ut euangelicus sermo testatur, ita pronuntians: et subito facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium Deum et dicentium: gloria in altissimis Deo et in terra pax hominibus bonae uoluntatis. ostendit Euangelistae fidelis assertio, de cuius ageretur hic regno, quando caelestis militae multitudo Deum laudat in Christo, ut licet humana fuerit pro matris condicione creatio, deitatis tamen una communio Patrem cognosci demonstret in Filio. dicebant ergo: gloria in altissimis Deo. utique in altissimis gloria Dei permansit, unde Christus ueniens non recessit. et in terra pax hominibus bonae uolun- 6

militiae

15 Luc. 2, 13. 14

1 caelum *v* limes (es *ex* is *corr.*) *R*, limis *PH* defecit *P* 2 sufficiat *H* 3 rebans (*corr. m. 2*) *R* 4 LAVS SCAE MARIAE *R* 5 supernas (*corr. m. 2*) *H* infinis *P*, infimis *R*, infernis *scripsi* eum frenis *H* et infimis dominatur *v* 8 repperitur *H* 9 dec'em *P* se**atur *H*, signatur *v* (sequatur *coni. Gall.*) 10 nullo *R* 11 VBI PASTORIBVS NVNCIAT' AB ANGELO *R* iocunditate *PR*, **cunditate *H*, facunditate *v* 12 seruantes *v* 14 apparet (re *a m. 2*) *H* euangeliis *H corr. m. 2* 17 dn̄m *P* 19 dec' *P* 22 demonstrat *v* filia *Col. Par.*

tatis. terram credendum est homines nuncupari, de qua sumus Domino fabricante plasmati, qui Adam increpans dixit: quia terra es, et in terram ibis. tunc enim terra nostra pacem meruit post illud bellum ferale quo cecidit, quando Christus terram nostrae carnis adsumpsit. nam si terram in hoc loco campos arbitremur dictos et montes, quam pacem potest habere uel praelia muta moles et pigra? in homines ergo specialiter pax illa descendit quos bonae uoluntatis capaces inuenerit, ut ubi studium sinceri propositi renum scrutator et cordis esse conspexerit, illic domicilium suae delectetur instruere mansionis. pax est enim et ratio melioris arbitrii contra spiritum carnis non fauere certamini, sed utramque materiem concordi iugiter puritate cum spiritus dominatione seruare. nec debemus tantum de carnis inbecillitate diffidere, ut de caelesti uideamur auxilio desperare. omnipotens enim Dominus Iesus Christus, qui Dei mediator et hominis adprobatur, ut excusationem nobis corporeae fragilitatis auferret, studium nostrae tantum uoluntatis inquirens, perfectionem boni operis suae maiestati seruauit. apostolica namque doctrina sic explicat dicens: uelle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio, quia uidelicet nostrum est bonum uelle, Dei perficere qui pacem suam hominibus bonae uoluntatis infundit. diuinus deinde sermo prosequitur dicens:

3 cf. Gen. 3, 19 17 cf. Tim. 2, 5 21 Rom. 7, 18

1 terra credum (den *a m. 2*) *P*, terra crededum *H* homine^{s} *H corr. m. 2* 3 et *om. v* enim *om. v* 4 in terra *P* illum (*m. 1, corr. m. 2*) *H* quod (*m. 1, corr. m. 2* quo) *R*, quod *H*, quo *v* 5 terram *s. l. P*^{2} 6 arbitremur (*corr. ex* æ) *R* 7 m*ta *H* (u *eras.*), mutata *v* 9 quod *P* inuenit *P* 10 rerum *v* 11 delecter&ur *R* 13 utramque materiem *PR*, utr*mque ma*****m *H* (*fuit* materiam), utrumque manentem *v* 17 Dei et hominis mediator *Hv* approbator *H* 18 auferret *H* (au *fere eras.*), auferat *Par. Gall.*, offerret *Migne* 19 tantum nostrae *v* suae *om. P* 20 maiestatis *H* 21 adiacens mihi est *v* 22 belle *P* 23 perfice (re *a m. 2*) *P* suum (*corr. m. 2*) *H* *post* hominibus *rasura 1 uerbi in R* 24 deide (n *a m. 2*) *R*

Cum ergo natus esset Iesus in Bethleem Iudae, 7
in diebus Herodis regis, ecce magi ab oriente
uenerunt Hierosolimam dicentes: ubi est, qui natus
est rex Iudaeorum? uidimus enim stellam eius in
oriente et uenimus adorare eum. audiens autem
Herodes rex turbatus est et omnis Hierosolima
cum illo. et congregans omnes principes sacer-
dotum et scribas populi sciscitabatur ab eis ubi
Christus nasceretur. at illi dixerunt: in Bethleem
Iudae. sic enim scriptum est per prophetam: et
tu Bethleem, terra Iuda, nequaquam minima es in
principibus Iuda. ex te enim exiet dux, qui regat
populum meum Israhel. tunc Herodes clam uocatis
magis didicit ab eis tempus stellae, quae appa-
ruit eis. et mittens eos in Bethleem dixit: ite et
interrogate diligenter de puero. et cum inuene-
ritis, renuntiate mihi, ut et ego ueniens adorem
eum. conuenienter scripturarum sanctioni concordans Christi
natiuitas ab oriente fulgebat, quia implet quod Zachariae
designat oratio: uisitauit nos oriens ex alto. nam et
Dauiticus similia continet psalmus: in sole posuit taber-
naculum suum, et cetera. per solem uero significat orientem,
de qua regione semper oritur dies. quid igitur, Herodes, astutius
furis? quid dementer insanis? Christum siquidem lingua

1 cf. Matth. 2, 1 sq. 20 Luc. 1, 78 21 Psalm. 18, 6

1 DE EO $\overline{\text{QD}}$ $\overline{\text{XPS}}$ IN BETHLEEM NASCERET' *R*, De stella magos ad Christum ducente et mysticis eorum rebus *v* esset] t *a m. 2 in ras. H* Iudęae *R* 3 hierusolimam *H* 4 Iudeorum *R* 5 orientem *H* 6 hierosolimi *H* 8 sciscitauit *v* 10 Iudæ *R*, Iuda *H* 11. 12 Iudae *P* reget *H Par.* 15 illos *Hv* Bethleem dixit *in ras. R* 17 adorare *P* 18 scripturam H^1 (*corr. m. 1*) sactioni (*corr. m. 2*) *H* concordatis *P* 19 qui* *H*, qui *v* 22 sole *v* 23 astutius *Hartel*, sautius *P*, socius R^1 alib saucius *in mg.*, acutius *v*, *post* Herodes *rasura in H* (acutius ?), *fort.* saeuius *cf. 205, 15* 24 xp̃m *H* (*in mg. a m. 2*)

profiteris, corde persequeris mentemque tetram et nebulosae caliginis obscuritate damnatam iucundi uultus serenitate dissimulas. Christum namque mandas inquiri non adorandum religione quam fingis, sed necandum fraudibus quas moliris. erras nimis et falleris illum credens tibi succedere, qui regia primus dominatur in sede, qui nec succedit penitus nec decedit, sed aeternus solium suae possidet maiestatis, legemque legis ac neglegis qui regi regum tua regna minitaris. caret uerbis haec culpa, caret excusatione perfidia: hunc enim conaris extinguere, quem te promiseras adorare. minus forte deliqueras, si de Christo nihil quaereres, quatenus homicida tantum uelut ignotum hominem persequendo, non etiam sacrilegus esse Deo uidereris offenso. nonne legeras eum Dauitico cantico sic monentem: nolite tangere christos meos et in prophetis meis nolite malignari? cum ergo diuinae praeceptioni parere necesse sit, ut neque christi eius neque prophetae maligna quicquam inprobitate sustineant, quia uidelicet spiritali consecratos unguento nefas grande sit contumeliose tractari: quale nomen habebit hoc crimen, ut ipsum Dominum Christum, a quo christi sunt nuncupati, ipsum uerum prophetam, a quo uerax prophetia descendit,

14 Psalm. 104, 15

1 pfiteris (e *eras.*) *R* p** sequeris *H*, prosequeris *Col. Par.* nebulosa *P* 2 damnatum (*m. 1, corr. m. 2*) *H* iocundi *RH* ultis *H corr. m. 2* 4 religionis *P* neccandum *P* 5 falles *H* (e *ex* i *corr.*) succere *P* 6 dominantur *H*, domina *R* paenitus *H* 7 ętertius *P corr. m. 2* possedet (*corr. m. 2*) *H* legemquae *H* 8 neclegis *H* s *corr. m. 2*, negis *R* min**ar** *H*, minaris *v* 9 hinc *P* 10 extingere *H corr. m. 2* promiserat *H corr. m. 2* delinqueres *RHv* 11 nil *P* 12 uelud ignitum *H corr. m. 2* 13 uideretis (r *a m. 2*) *P*, uideris *v* offenso] so *in ras. R* nonne (ne *a m. 2*) *P*, non *H* 15 cur *v* 16 pcepcioni *H* pareri *P* 17 sustineam *v* 19 contumeliore *H* 20 noncupatiq; *P* (q; *exp. m. 2*) 21 uero *v* pfetam *H*

tuis ambias dolis interfici? nonne Dauid, mandatis Domini seruientem, debuisti sectari, qui Saul in speluncam, qua latebat, ingressum dum cogeretur extinguere [ita respondit:] absit a me omnino hoc, mihi non contingat a Domino, si fecero uerbum istud Domino meo, christo Domini mei, ut inferam manum meam in eum, quoniam christus Domini hic est. et ille quidem pepercit inimico se uolenti perimere. tu autem insidiaris Domino, qui mundi natus est ad salutem. quodsi nullis ut immemor ueterum tangebaris exemplis, ob hoc saltim parricidalis conatus debueras arma relinquere, ne sceptri quod gerebas deiceres potestatem, qui unctus agnosceris persequens unctionis auctorem. ne tamen nominis tui cruenta perfidia tanti sceleris a satietate discedat, sub honore crucis aetherio, sed crimine tuae gentis inferno, quod frustra saeuiens tu moliris Herodes alius post uidebit.

Euangelicum ergo sequens ait ita capitulum: qui cum audissent regem, abierunt. et ecce stella, quam uiderant in oriente, antecedebat eos, usque dum ueniens staret supra, ubi erat puer. uidentes autem stellam gauisi sunt gaudio magno ualde, et intrantes domum inuenerunt puerum cum

3 cf. I Reg. 24, 7 16 Matth. 2, 9 seq.

1 tuis *s. l. P²* ambiguas donas intfiq; *P corr. m. 2* 2 seruientem *om. H* debuistis *P* spelunca *RH* in qua *Par. Gall.* 3 cum ita cogeretur *v* (dum *Col.*) cogetur *H* ita respondit *om. PRH, fort.* absit ⟨ait⟩ 4 non] *s. l. H²* 6 quia *v* ipxpf *P* 8 perhimere *P* insidiaueris *H* mundo *H* 9 qui si *v* immemor *PR* 10 ab *R* salutem *P* ab hoc — parricidali conatu *H* 12 agnoscens *P* persequeris *R* auctori *H* (*m. 1, ẽ corr. m. 2*) nec tamen *P Col. Par.* 13 sacietate *R,* satiaetate *H corr. m. 2* 14 infer•o *H,* infero *v* 15 qu•e *H,* quo *P* saeriens *P* puidebit *P* 16 DE MAGORVM MVNERIBVS *RH,* De adorato a Magis Christo et muneribus oblatis *v* Euagelicum *R corr. m. 2* 20 aut stellam gauisi *R* am *a m. 2,* stell *in ras.*

Maria matre eius et procidentes adorauerunt eum et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera: aurum tus et myrram. quid est hoc, ut praecederet eos stella quam uiderant, nisi ut ducatum parui sideris intuentes materiem pleni luminis inuenirent? adorauerunt autem quia uere uenerant adorare, quod Herodes se mentiendo facturum non meruit obtinere. nisi enim ueris adoratoribus Deum non conceditur adorare, sicut ipse Dominus noster ad Samaritanam mulierem locutus est dicens: uos adoratis quod nescitis; nos adoramus quod scimus, quia salus ex Iudaeis est. sed uenit hora et nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et ueritate. nam et Pater tales quaerit, qui adorent eum. licet ergo Dominicae uerba doctrinae manifesta sint et aperta, quod Deum nisi ueritas non adoret, debemus tamen uim sermonis diligentius perscrutari, quid sit uenit hora et nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu et ueritate. arbitror itaque iuxta sensum, quem meae Dominus paruitati largitur, quod per significationem praesentis temporis, quo se palam mundo monstrauit, in se Patrem dixerit adorari. sic enim sequentibus patefecit alloquiis dicens: iudicium omne dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem. magnifice uero postquam dixit in spiritu, adiecit et ueritate, quoniam spiritum Dei gerentes ueritas sequitur, alienum fallacia comi-

11 Ioh. 4, 22 s. 22 cf. Ioh. 5, 22 s.

2 optulerunt R^2H 3 myrram *PRH* 4 ni^{si} ut *P corr. m. 2* paruis *P* 5 matheriam *H* 6 quod—optinere] *in marg. a m. 2 H* 7 dominum *RH* 8 ·reditur *H* c *a m. 2* 11 ora *H* 12 adhorabunt *H* 13 querit adoratores *P* 15 Dominum *v* sermone H^1 *corr. m. 2* 16 perscrutaq; *P corr. m. 2* qui sit *Hv* 18 me *H* 19 deus *v* 20 mostrauit *H* 21 dix̄ *R* (*cf. Zinkii de Fulgentio mythographo disputationem p. 48*) adorare *H* alloquiis *PRH* 22 ut omnes honorificent Patrem *H* sicut honorificauit Patrem *Col. Par.* 25 in spiritu *H* sequitur] r *ex* s *P* a*lienum (l *eras.*) *H* fallatia *H*

tatur. declaratur et aliud in hac magorum persona mysterium: per illos namque gentiles et aduenas ad se Dominus noster Iesus Christus ingressos gratiam futurae legis ostendit, quod omnibus ad se gentibus ueniendi aditum iam pararit. ita enim et per prophetas suos et per se ipsum noscitur elocutus. per prophetas quidem licet saepius ista praedixerit, Dauitico tamen testimonio sic explanauit: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam et possessionem tuam terminos terrae. mirabilem gentes hereditatem dixit, quia per noui gratiam testamenti Domino parabatur adquiri. per se autem ipsum in euangelio tamquam bonus pastor ita promisit: et alias oues habeo, quae non sunt ex hoc ouili. et illas oportet me adducere et uocem meam audient et fiet unum ouile et unus pastor. nec deuotionem munerum diuino caruisse nutu credamus. nam per illas species merito uariae significationis oblatas Christi potentia patuit declarata. aurum namque diligentius inquiramus quid pronuntiet adtributum? sine dubio tam praeclara materies et opulentia metallici

7 Psalm. 2, 7 s. 13 Ioh. 10, 16

1 aliud *om. v*, aliu d H^2 *fuit* alia 4 uenienti *PH*, uenientibus *v* a*ditum (u *eras.*) *R* pareret *R* 5 per *om. H Par.* et se ipsum *Col.* locutus *Hv* 6 praedixerit *PRH Par. Gall.*, praedixerat *rell. ed.* dauitice **** (tamen *eras.*) *P* 7 testimonios sic *P corr. m. 2* planauit *PR* dns dns *P* 8 postola *H* 9 et — mirabilem *om. v*, *fere eras. in H* gestes *P corr. m. 2* 10 mirabiles *P*, mirabiles *R* 11 quę — parabatur *R corr. m. 2*, qui — parabantur *v* 12 parabantur (?) *P* se aut ipsum *PR* ipsum autem *H* autem *om. v* 14 hoccouili *P* ouile *R corr. m. 2* medducere *H* 15 audiunt *P corr. m. 2* 16 nam *P corr. m. 2* 18 deccreta *P* 19 si diligentius *v* pronunet a*tributum *H corr. m. 2* 20 dubie *P* tam *om. H* opulentam *H*, opulenta *v*

splendoris inradians utpote regi memoratur inlata. sed et in hoc rege duplicem fatemur esse substantiam: Christus enim et spiritaliter regnat in caelis, et carnaliter natus est rex Iudaeis. turis autem munus, quia religioso libamini illud olim proficiebat incensum, Christo datur ut Deo; myrra uero, quia tumulandis est apta corporibus, humanam morituro per carnem sepulchralem traditur ad honorem. ipsa quoque trinae quantitatis oblatio cultum catholici dogmatis pronuntiabat ex numero, quippe Deus omnipotens, qui praesentia praeterita conspicit ac futura semperque manet mansit iugiter ac manebit, triplicis in sua deitate uirtutis in eorum temporum cursu rerum omnium posuit fundamentum, quamquam praesentia sub eius oculis semper uniuersa consistant, qui nec uetustatis senium nec iuuentutis suscepit incrementum, sed qui semper quod est idem esse non desinit. nam potestatis suae nomen excelsum Moysi sollicite perquirenti, ut Israhel populo nuntiaret, de flamma rubi non ardentis hoc edidit: ego sum qui sum, et dixit: sic dices ad filios Israhel: qui est misit me ad uos. in euangelio nihilominus ad Iudaeos Abraham sibimet praeponentes antiquitate sic inquit: amen, amen dico uobis, antequam Abraham fieret, ego sum. uide distantiam utriusque substantiae, Deum discernentem et hominem. de Abraham dixit: antequam fieret;

17 Exod. 3, 14 20 Ioh. 8, 58

1 utpote (o *ex* u) *R* et *om. v* 2 regi *P*, regem *H* esse fatemur *H* 3 specialiter *v* 4 turris *H* autem *om. v* quia *Pv*, quo *R*, qua *H* regiose *P corr. m. 2* libamine *R* 5 Christi datum Deo *H* 6 quae *v* tumulandis] is *ex* us *H* 7 *post* sepulchralem *ras. 3 uerborum in H* sepulcrali lege *v* 9 quippe qui *v* praesentia *om. v* 11 in *** (sua? *eras.*) *H* una *v* deitate* (s *eras.*) uirtu (r *corr.*) *P* 12 praesentiam *R* 13 quin et *P* ne uetustatis *Col.* 14 suscepit *R corr. m. 2* qui *scripsi*, quia *PRH*, quod *v* 15 non *P* 16 sollite *I*, solli**te *H* ifrł *P*, Israhel *H*, israhelitico *R*, Israeli *v* 17 rubi ardentis *Par. Gall. Arev.* 18 dic** filiis *H* 20 praeponentis *H* 23 de *om. v*

de se ipso non dixit ego fui, sed ego sum, quoniam diuinitatis esse est non fuisse, quae uiua semper aeternitate consistens nec initiis oritur nec terminis explicatur. tempus enim a Deo est, non Deus a tempore.

Lectionis itaque sermo prosequitur: et responso accepto **9** in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam regressi sunt in regionem suam. debemus igitur imitari nos etiam magorum facta fidelia, et sicut illi somnio crediderunt, nos euidentissimis aspectibus iam credamus, quatenus qui Christum signo crucis praelucente repertum meruimus adorare eidemque de thesauris nostri cordis munera trinae laudis offerre iam minime reuertamur ad huius mundi principem, qui nos ante seduxerat, deceptorem, sed priorem semitam relinquentes per illius callis secreta pergamus, qui ad caelestem patriam gressus dirigit confidentum.

Dehinc talia per ordinem gesta narrantur: tunc Herodes **10** uidens, quoniam inlusus esset a magis, iratus est ualde et mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethleem et in omnibus finibus eius a bimatu et infra secundum tempus quod exquisierat a magis. igitur a magis, quos crediderat inludendos, inlusus dissimulatos motus ira praecipiti rex impius publicauit, si

5 Matth. 2, 12 16 Matth. 2, 16

1 se *om. H* 2 est *om. P* uia *v* 3 conssistens *H* 5 QVID SIGFICET PER ALIAM REDIRE VIAM *R* ressponso *P* somno *H* 6 eum ad *H* haliam *H* 7 reuersi *PHv* 8 aetiam *H* magorem *H corr. m. 2* omnino *H*, somno *v* 9 quatinus *P* 10 praelucentem *v* ad*orare *H* (h *eras.*) 11 tesauris *P* 14 pgem*us *H* quia d *P* 15 diligit *P*, dirigit *H* git *a m. 2* confitendo *Hv* (confidendo *Par.*) 16 dein *H* p. o. talia gesta *v* 19 ab imatu *R* 20 exquesierat *P*, audierat *H* audi *fere eras.* 21 magis] DE NECE INFANTVM *R*, De saeuitia Herodis et nece paruulorum *v*, *quae a uerbis* Tunc Herodes etc. *cap. incipit* (*cf. c. 6*) quod *R* a magis inludendos *H* 22 dissimulatus *H* puplicauit *H*

regem dici conueniat, qui nec pietatem tenuit, nec suos regens animos temperauit, sed tamquam leo saeuissimus et cruentus, cui si tener quiuerit forsan agnus auferri, in totum parui sanguinis gregem impetus ferinos exercet pecusque mollissimum mandit, lacerat, decerpit, extinguit; stant eminus fetae miserrimae pignora uocantes frustra iam perdita crebrisque balatibus inanes auras exagitant: sic Herodes Christo stimulatus ablato paruulorum cateruas elidere sanguinulenta non destitit tyrannide. quonam, rogo, crimine simplex morti turba succumbit? cur qui uixdum modo sunt geniti, digni sunt iam puniri? furor est in cruento rege non ratio, qui primis uagitibus inimicus et innumerum patrare nefas adgressus, puerilis milia mactauit aetatis unoque luctu tot simul genetrices orbauit. haec effusam uultibus comam miseranda dilacerans crinalis damni foeditate nudum uerticem sauciabat, illa madidas lacrimosis imbribus genas unguium proteruitate sulcabat, duris alia pectus sanguinulenta uerberibus, infelix mater nec iam mater super unici gelidum corruens cadauer extincti per abscisas uberum uenas lactis copiam cum cruore fundebat. nemo calamitatis illius tam uarias tamque multiplices potest imagines expedire, ubi diuersis generibus lamentorum dolor aderat non diuersus. quis tibi sensus, quaeue fuerit mentis

1 di* (q; *eras.*) *P* suoregens *P* s *a m. 2* suos *om. H* 3 cuius itener *P* tiner *ex* tener H^2 praui *R* 5 stante minus *H* foete *P*, foetae *R*, faetae *H* 6 misserimæ *P*, miserrima *H*, miserrime *v* (miserrimae *Arev.*) crebis *P* r *a m. 2* 7 bala*tibus *H* aures *PH* erodes*** xpo(stin *eras.*) *P* 8 paruorum *P* cateruas] s *a m. 2 H* sanguinolenta *R* 9 quaenam *R corr. m. 2*, quaenam *H* 10 modos *P* 11 furorem in *H* 12 adgressus H^1 *corr. m. 2* 13 genitrices *H* ni *a m. 2* 15 damna *P* 16 durus *P* 17 pectus *P* sanguinolenta *R*, sanguinolentum *v* mater caedebat *v* 18 iam modo *Hv* mat **** *H* conruens H^1 *corr. m. 2* per *eras. in H, om. v* 19 abscissas *v* 20 tum *P* uaries *H* tante *P corr. m. 2* 22 non diuersus dolor aderat *P* sensusq; fuit *H* fuit *v*

intentio, non iam tyranne, sed lanio? quos fremitus eructabas accensus, cum insontium uulnera paruulorum ex arce summa prospiciens uastum pelagus lacrimarum cerneres inundatione collectum? inter necatos tamen infantes, quos occubuisse certum est non perisse, quamquam Christus afuerit, absens esse non potuit, qui periculis sanctorum semper insertus, alienis pro se corporibus inrogata pio motu sentit ipse supplicia.

Cumque iam aetate proficiens annos duos gereret supra **11**
decem, cuius numeri de carne traxerat quantitatem, aeuum scilicet temporale humana ratione percurrens, senioribus seniorem sese prudentia, magistris magistrum pandebat esse doctrina ut, legis suae manifestus interpres quantus esset, inferior demonstraret.

Nec post longam temporum moram (quaenam potest esse **12**
temporibus, quae uolucri cursu fugacia nondum ueniunt, iam recedunt) ut euangelista significat, ipse Iesus erat quasi annorum triginta, ut putabatur filius Ioseph. praeclare nimis utrumque uerbum quasi et putabatur diuinitati seruauit; sicut enim quasi triginta uidebatur annorum, cum sit aeternus, ita Ioseph filius putabatur,

16 cf. Luc. 3, 23

1 quo* (d *eras.*) *H* eructuabas *R* 2 sontium *Par.* uulnerū *P* 3 cerneres] es *ex* is *R* 4 necato^{r} (ſ *a m. 2*) *P* 5 afuerit xp̃s absens ẽe n̄. fuit *R*^{1}, ẽe n̄. ^{de}fuit *corr. m. 2* 6 potuit *Hv*, fuit *PR* sanctorum—sentit *in mg. add. m. 2 P* 7 in se *Hv* 8 DE DOCTRINA XP̃I CV̄ ESSET ANNORVM XII *RH*, De doctrina ac magisterio Domini duodecimo anno *v* Cum *Hv* proficie^{n}s *P* n *a m. 2* duo *P* gerere^{t} *R* t *a m. 2*, gereretet *P* 10 s^{e}ilicet *H* c *a m. 2* temporalem *P* 11 ẽe prudentia—magistrum ẽe doctrinae *R* doctrinam *P* 12 esset *om. R* inferior *Hartel*, interior *libri* 13 monstrat *H*^{1}, monstraret *corr. m. 2* 14 esse mora *v* 15 fugatia *P*, fugat^{c}ia *R*, fugati *H* 16 *Inscriptio post* significat VBI XP̃S TRIGINTA ANNORVM BAPTIZATVR A IOHANNE *RH* (*omisso* a Iohanne), de tricenarii baptismo saluatoris *v* 17 iam annorum *v* Iosep *PH* 18 pred^{cl}are *P* cl *a m. 2*, praecl^{ic}are *H* ic *a m. 2* 19 diuinitatis *v* sic *H* 20 c. s. annorum aeternus *H* a^{e}t̃nus *P* e *a m. 2* Iosep *P*, Ioseph ***** *H* filius *om. v*

cum sit ex uirgine procreatus. tunc Iordanis ad fluenta baptizandus accessit expetens quod uenerat ut donaret, abluendus qui uenerat abluere. hunc Iohannes Baptista conspiciens, quem matris in utero senserat, dum lateret iam Christi conscius adfuturi, prophetiae munus exercens, licet loqui non posset, tamquam muti patris a silentio temporali descendens, proclamare coepit et dicere: ecce Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi. cum dicit tollit, ostendit eum non habere quod tollit, quod quidem tulit non ut ipse gereret sed ut ipse deperderet. sicut tenebris nocturnae caecitatis ortum radiantis diei subito uidemus infundi, nec tamen caliginis tactu, quam decutit, splendoris sui gratiam lux amittit, ita Dominus Iesus Christus, humani generis delicta suscipiens non tenuit, sed fugauit. nam ut ignis metalla sordium consumptione clarificat, ita nos ab originali contagione sua bonus opifex flamma mundauit. tunc inmaculatus aquas ingressus in se nostram lauauit inluuiem nihil habens proprium quod lauaret. ipsos denique latices sacri corporis maiestate purificans beauit gurgitis famam, honorem Dominici baptismatis consecutam. senserunt tremendam deitatis undae praesentiam, pontus recessit a litore, fluuius remeauit in fontem. de quibus propheta cantitans haec designat: mare uidit et fugit, Iordanis conuersus

7 cf. Ioh. 1, 29 22 Psal. 113, 3. 5

1 baptizatus *H*, baptizaturus *v* 2 abluendis *P* 3 ueniebat *v* 4 xp̃o conscius *P* s₁ *corr. ex* c 5 possit *PH* 6 mutạ *R* 7 ecce qui *v* peccata *v* 8 qu**i *H*², qui *v* 9 gerere^t — deperdere^t *R* 10 ^de perderet (de *a m. 2*) *H* 11 quem *v* 14 ut *om. P* consumatione *PB*, consummatione *Hv* clari^ficat *R* 15 contagio *PHv* bona *H m. 1*, bonus *m. 2* opimex habundanter *P* mundauit (m *a m. 2*, f *m. 1*) *B* 17 inluuiụm *P* e *a m. 2*, in*luuiem *B* denique *ex* quoque *H*² 18 magestate *R corr. m. 2* bea***uit gurgites *H* 19 lympham *v* senserunt ^elem̄ta *R s. l. m. 2* 20 trem**ndā (de *eras.*) *B* inde *R* 21 funtem *P corr. m. 2*

est retrorsum. quid est, mare, quia fugisti, et tu, Iordanis, quia conuersus es retrorsum?

Euangelicae lectionis ergo textus ita prosequitur: baptizatus autem confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt caeli, et uidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam uenientem super se. et ecce uox de caelis dicens: hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene conplacui. consideremus attentius, quantum reueletur et in hoc loco mysterium. postquam enim Dominus de aqua baptizatus ascendit, mox aperti sunt caeli. quomodo mox aperti, cum Christo, cui super sidera semper est domus, numquam caelum uideatur obclusum? sed arbitror, quantum pietas eius meis sensibus adspirare dignatur, quod ideo tunc aperti sunt caeli, quando Dominus ab aqua baptizatus ascendit, ut suis misericors doceret exemplis homini, cuius effigiem sumpsit, caelorum regna tunc pandi, cum meruerit spiritalis aquae consecratione perfundi. quod autem Spiritus Dei super eum in specie columbae descendit, ostenditur quanta sit eius bonitas, mansuetudo, simplicitas per uolucrem fellis amaritudinem non habentem. et ne corporaliter uisus esse nesciretur Deus, uoce Patris asseritur dicentis: hic est Filius meus dilectus, in quo mihi conplacui. praeclarus iste dilectionis affectus plenam catholici dogmatis continet firmitatem unamque Patris et Filii pronuntiat esse 13

3 cf. Matth. 3, 16. 17

1 quod fugisti *HBv* 3 *post* prosequitur VBI CAELI APERTI SVNT *R* baptizatus (us *ex* um) *P* 5 ei caeli *Bv* 6 columba *P* colummeus H^1 *corr. in mg. m. 2* 9 attentius—enim *om. H* 10 dominus *om. P* baptizandus *P* s *corr.* 11 cum] sunt *HBv* 12 semp *P* semper est *om. Hv* caeli *P*, caeli *B* uidetur *RHv* occlusum *R* c_1 *ex* b *corr.* 13 ei *P* adspirare *H corr. m. 2*, aspirare *PR* 14 quaddo *P* n *a m. 2* dominus ascendit *v* 16 pandi* (τ *eras.*) *R*, pandit *H* 17 consecrationis *P* 18 speciae *P* t *a m. 2* 19 ei *P* 20 uoluc*re *H* e *ex* t *m. 2* 21 patre uocis *P* aseritur *H* 22 quo* conplacui *P*, complacui/// *H* 23 plena *B*

uirtutem. caritas enim, quae in Deo consistit, a similitudinis et aequalitatis spiritu non recedit. nam qui dixit sui lege mandati: diliges proximum tuum tamquam te ipsum, docuit diligentis et dilecti nullam fieri oportere distantiam. nam et in sequenti uerbo quod addidit: in quo mihi conplacui, intellegitur potestatem unius deitatis explanasse communem. plus est enim conplacui dixisse quam placui, quia conplacui conuenientiae uerbum est et geminae cernitur adhaerere personae. quod ideo uox caelestis expressit, ut et Pater in Filio et Filius conplacuisse uideatur in Patre. nam et ipso tam Paternae uocis quam Filii baptismatis uel Spiritus aduolantis congregato consortio trinitas uno fulsit ex Deo, quo dignus non meretur existere qui non numerauerit unitatem.

14 Tunc Iesus ductus est in desertum a spiritu, ut temptaretur a diabolo. et cum ieiunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esuriit. et accedens ad eum temptator dixit ei: si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. igitur temptabatur a diabolo, fidei semper inimico. nemo enim manifestam sibi rem discutit, nisi qui, fallaci plenus ingenio, compertae ueritati non credit sicut ipse diabolus, qui postea

2 Galat. 5, 14 15 Matth. 4, 1 seq.

1 enim *om. H* deo* *H* similitudinibus *P* bu *exp.* 2 legē *HB* 3 diligis *PH*^{1} (*corr. m. 2*), diliges *R* i, *m. 2 corr.* 4 decuit *R*, sicuti *P* diligentius *R corr. m. 1* 7 dixisse—conplacui *om. B* 8 conuenientientiae *P* cernit *HBv* 9 persona *P*^{1} *corr. m. 2* et *om. R* 11 ipse *P* 12 congregatio consortio *H*, consortio congregato *v* trinitatis *PH* trinitas *B* fulsit (l *ex* f) *B* 13 qui *** numerau**it (er *eras.*) unitatem *H*, qui numerauit trinitatem *v* 15 VBI SE PERMISIT TEMPTARI A DIABOLO *RH*, Christum temtatum a diabolo *v* d. est Iesus *v* 16 diabulo *H* XL *PRHB* 19 lapidesti *R corr. m. 2* fiant panes *H* 21 sibi manifestam *Hv* ingenio plenus *R* 22 compto *P*, cõpertę *R*, comperti *H* postquam *H*

quam Iesum paterni claritate sermonis Dei Filium esse cognouit eiusdemque potentiam singularem quadraginta diebus et quadraginta noctibus nihil uescentis expauit (licet Moyses similiter et Helias totidem dierum sustinuerint noctiumque ieiunium, sed illos alieno fultos auxilio quamquam suo merito nouerat haec fecisse, Iesum propria cernebat operari uirtute), spem repente uanissimam stultae temptationis arripuit, quia Dominus esuriuit. nec audebat adgredi diuinitatem, nisi mixtum uideret hominem. mox antiquas molitus insidias ciborum, inprobos dolos fallacia suscitauit adsueta demonstransque lapides, suas magis epulas, serpens ait: si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant, quasi non posset hoc facere, qui tale iugiter opus exercens de saxeis terrae uisceribus producit segetem frugali uictu praegnantem et spicea messium densitate cautis nutrimento crescente panis uberem cibum de lapidum fecunditate largitur. sed maluit sapientia singularis gloriam mirabilis facti contemnere, ne repetitionem temptationis admitteret. Deus enim credentes suscipit, temptantes excludit. nam populus Israhel ob hoc legitur Deum offendisse quam maxime, quia beneficiorum eius oblitus, temptare ausus est eum, ut cum desperatione peteret epulatum. de quorum et Moyses in libris suis incredulitate non tacuit et Dauid ita memorans

1 ih̃m *B* 3 nīl *RB* uescentis] s_2 *ex* b *H* Moyses et Helias *B* 4 Elias *v* sustinuerit n *a m. 2 P* 5 quanquam *P* fultos (o *ex* u) *B* 6 haec *PHBv*, hoc (o *corr. in* ę) *R* proprio *R* opera *H* uirtutem *P* 7 uanissimam a stulte *P* stulte H^1 8 esuriit *P* aggredi (g^1 *ex* d) *P*, aggredi *RH Bv* myxtum m *P* uideret et *PRH*^{1}; et *om. Bv, fort.* ei 9 antiquas *P* molitus (l *eras.*) *B*, moliturus *coni. Hartel* inprobum *P*, inprobos (o_2 *ex* u) *R*, inprobas H^1 ū *corr. m. 2*, improbos *B, fort.* improbus 10 adsueta P^1 demonstransque] rans *in ras. 2 H* 12 hoc acere *P* 13 saxis *R*, sax**s (ei *eras. 2*) *H* 14 fragili *P* spicea] i *in ras. m. 2*, e *ex* i *corr. m. 2 H*, spiceat (?) *B* 17 petitionem temptatoris *HBv* amitteret *PR*, ammitteret H^1B, admitteret *uel* amitteret *v* 19 oc *H* deum legitur *RB* 21 **peteret (re *eras.*) *P* decorum *P* et *om. Hv*

breuiter explanauit: et temptauerunt Deum in cordibus suis, ut peterent escas animabus suis. et male locuti sunt de Deo et dixerunt: numquid poterit Deus parare mensam in deserto? et cetera. quid enim illi potest esse difficile, qui pro inmensa rerum omnium possibilitate uocatur omnipotens? respondens ergo Dominus Satanae sic dixit: scriptum est: non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. apta nimis et competens data est inimico responsio. nam percunctanti, si filius Dei esset, uelut homo respondit, quatenus per eum potius uinceretur, quem uidebatur adgressus. quo audito fractus et debilis, arma tamen audaciae non deponit. et duxit illum diabolus et ostendit illi omnia regna orbis terrae in momento temporis et ait ei: tibi dabo potestatem hanc uniuersam et gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, et cui uolo do illa. tu ergo si adoraueris coram me, erunt tua omnia. quid mirum, si peruersa locutus est miser, qui ne rectas uias incederet serpentis torti sumpsit effigiem, regni fragilis et caduci Christum aestimans cupiditate contingi, qui ualidum potius et aeternum suis uenerat conlaturus? aut ille diuitias dignaretur saeculares adquirere, qui docere uenerat ut perirent, monstrumque caelo deiectum adoraret, cui thronus est caelum, terra subpedaneum, mundus omnis obsequium,

1 Psal. 77, 18. 19 7 Matth. 4, 4 13 Luc. 4, 5—7

1 explicauit *B* 3 & dixerunt *P* & *a m. 2* 4 poterat *B* 6 autem *Pv* 8 uiuet *P* 9 de ore] *supra m. 2 P* 10 percontati *P* 11 quatinus *H* cum *P* 12 adgressus P^1H^1B factus *R* audatiae R^1H 13 dux̄ (x *in ras.*) *P* ei *v* 14 im *P* 16 traditae sunt claues *H* qui *B* 17 uoluero *R* adoraueris me corā *P* 18 locutus -ē- sit *H*, locutus sit *B*, sit locutus *v* 19 nec rectas *H* (rectas *in ras. m. 2*) incedere *H* serpentas (*in* is *corr. m. 2*) *P*, serpenti *B* effigiem sumpsit *v* 20 *estimas (n *a m. 2*) *R* cupitate *R* 21 conlatu***rus *R* aut] *putarem legendum* An *cum interrogatione Arev.* 22 diuitias (s *a m. 2*) *H* dignaret** *H* saeculares dignaretur *HBv* 24 suppedaneum *R*

quem nullus audet aspicere et cunctae submissis uocibus laudant super sidera potestates. at iterum Dominus eum tali responsione confundit dicens: scriptum est: Dominum Deum tuum adorabis et illi soli seruies. adhuc ex humana cernitur respondere persona dedignatus scilicet infirmum rebellem uirtute maioris potentiae subiugare, licet huius quoque uerbi liuor ille uipereus congressione deiectus nondum posuerit temeritatis ingenium, sed trisulca linguarum uibratione confidens contra uictricem Trinitatis manum tertio caput erigit sauciatum. tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem et statuit eum supra pinnaculum templi et dixit ei: si filius Dei es, mitte te deorsum, scriptum est enim: quia angelis suis mandauit de te, et in manibus tollent te[, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum]. o quantum caecitatis atque caliginis nigro semper dominatur in pectore, mensque tenebris propriae malignitatis obscura nescit indeprehensam custodire fallaciam! ecce dicens si filius Dei es, ostendit hoc se nescire. cum quaerit dicens iterum angelis suis mandauit de te, confitetur hunc esse, quem cernit, sed ancipitis usus uarietate sermonis simulator ac dissimulator inuentus, mendax suis artibus adprobatur. nec solius fallaciae, sed etiam stultitiae domus est cor malignum. quid enim poterit ineptius

3 Luc. 4, 8 10 Matth. 4, 5. 6 21 cf. Sallust. Cat. 5, 4 23 cf. Prov. 12, 23

1 nullum *H* 2 portantes ad rerum *P* eum] cum *P*, *om.* *B* responso non *P* 3 confudit *Hv* 4 ex *om.* *P* humana (h *a m. 2*) *H* 5 dedignatus *R corr. m. 1* 6 uirtutem *R* maiori* (s *eras.*) *H*, maiori *Par. Arev.*, maloris *P* 7 libor *I*, *om.* *B* ui*pereus (m *eras.*) *P* posierit *P*, deposuerit *Hv* 9 manu* (m *eras.*) *B* 11 super *R sed cf. v. 202* pennaculum *R* 13 sus *R* 14 toll*nt *R* ne—tuum *om.* *PR* 15 caligo *R* 17 indeprae·ensam (h *a m. 2*) *H* 18 se] *ex* me *corr.* *P*² 19 q*rit *H corr. m. 2*, querit *P* 21 uarietatis *H* (*post* ancipitis *rasura*) hac *H* 22 adprobatur (r_2 *ex* s) *P* fallatiae *R corr. m. 2*

repperiri quam ut illum crederet licet alta sublimis templi fastigia et cacumen excelsi pinnaculi saltu formidare praecipiti, qui ut planis uideretur in terris, de summa caelorum arce descendit, de quo clamans Dauid dicit: et inclinauit caelos et descendit, simul humillima continens et altissima non relinquens. igitur deficientis audaciam sic eloquens perculit uox diuina: scriptum est: non temptabis Dominum Deum tuum. hic Dominum Deumque sese iam pandens tales ergo ultra conatus adsumere prohibet temptatorem, suis nos ammonens pius doctor exemplis spiritum, uetustae maligni-tatis artificem, illic humanis procul dubio subiacere uirtutibus, ubi fuerit Deus simplicitati puri cordis infusus.

Ait ergo lectionis instructio: tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt et ministrabant ei. uidetur ut arbitror in hoc diaboli fugientis abscessu et ministerio consequenter angelico quandam paschalis gloriae declarare praecedentibus signis imaginem. nam sicut uictis temptationibus depulsoque diabolo praebuerunt angeli ministerium Saluatori, sic contumeliis Iudaeorum et poenis beata crucis passione contemptis ipsaque, diaboli fructu, morte

4 Psalm. 17, 10 7 Matth. 4, 7 13 Matth. 4, 11

1 crederere *H* 2 excelsum *P* e *a m. 2* pennaculi *R*, pignaculis altum *P*, pinnaculis salto *H*, culminis alto *B* reformidare (re *ex* r&) *R* 3 uid**tur *H*, uidetur *v* 4 clamat — dicit *HB* et dicit *v* 5 Et descendit et inclinauit caelos *HBv* 6 deficientes *H corr. m. 2* pertulit *R* 8 esse iam** (se *eras.*) *B*, se esse *v* 9 ergo conatur adsumeret *P* 10 nos *om. H* ammonet *R*, āmonet *H* spem *P* uetust**e *H*, uetustate *PB* 12 hubi *P* fuerit] *in marg. adiecit m. 2 H* in | infusus *P* 13 DE RECEDENTE DIABOLO ANGELI MINISTRABANT *R* ergo] enim *v* reliquid *PB* 14 acesserunt *R* 15 illi *H* fugentis *R*, figmentis *B* apcessu *H* ex *B* 16 consequenter] ter *ex* tur *H*¹ gloria *P* 17 p̄cedentis *P* declarauit *H* 18 depulso qđ *H* ministerio *P* 19 beatae *Hv* 20 fraude et *Bv*; *fort.* frude

calcata surrexit ab inferis, euectus est astris et consueto maiestatis imperio Christus ab angelis adoratur in caelo.

Exin discipulos ex piscatoribus quosdam sibimet sociauit accitos, humanas deinceps animas piscaturos, quae lubricam sectantes mundi laetitiam tamquam natantes uias ponti fluctuantis incertas per uoluptuosos lapsus uagis cursibus errauerunt, talesque uitae conciliauit aeternae, quos nec generosa prosapies ortu terrenae nobilitatis inflaret nec nitor eruditae facundiae gloria uanae garrulitatis extolleret, sed quos sanctum uitae simplicis institutum superba nimis humilitate conspicuos caelo faceret iam uicinos. namque Deus omnipotens stulta mundi potius elegit et infirma, rennuens quae sapientia uidentur et fortia, quia sicut scribit Paulus apostolus doctor egregius quod stultum est Dei, sapientius est hominibus, et inbecille Dei, fortius est hominibus. et confestim iterum dixit: quae stulta sunt huius mundi elegit Deus ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus ut confundat fortia, et ignobilia et contemptibilia mundi elegit Deus, et quae non sunt tamquam quae sunt, ut ea quae sunt destrueret. quin etiam salutem celerem misericors cupiens adhibere

16

14 cf. I Cor. 1, 25 16 ibid. 27 seq.

1 *post* inferis *ras. 4 litt. H* consuetudo *P* magestatis *P* 2 imperii *B* 3 DE ELECTIONE APOSTOLORVM *RHv* (piscatorum) exinde *H Par. Gall.* 4 accitas *H*, accito' *B* qui *P* lubriã *H* 5 sectanti *P* notantes *PH* uias fluctuantes *H* ponte *P* 6 per] *supra l. m. 2 P* 7 conc**iauit *H*, contiauit *I* generos*a *H* generosae prosapiae *Par.*, generosa prosapia *Col. Gall.* 8 t̃r*enae *H* nec*nit*ore ruditate *P* facundiue *P* 9 gloriae *H* 11 caelos *P* iamc̃inos (ui *a m. 2*) *P* 12 infi*ma (r *eras.*) *R*, infirma *PHv* q̃* *H* (¯ *a m. 2*) 13 scripsit *H*, *om. v* egreius *B* 15 inbecille — et *om. B* est] *s. l. m. 2 P* 16 stulta] a *ex* i P^2 sunt stulta *v* stultitia *B* huius *om. P* 17 sapientes — confundat *om. B* 18 ignobilia mundi e. c. *HBv* 19 mundi *om. P* 20 tamquam non sint *v* destruet *H* 21 *caput seq. incipit cum inscriptione* Expositio orationis dominicae *in v*

Saluator orandi quoque modum precesque constituit. iudexque piissimus breuiter uult rogari, quo citius annuat supplicanti. sic orandum ergo docuit patrem, suum scilicet pro natura, nostrum uero pro gratia, honorem proprium largitus hominibus, ut quod solus habet egregium cunctis donaret indultum.

17 PATER NOSTER QVI ES IN CAELIS. qui caelorum perpetem regnatorem patris audemus nomine nuncupare, primum debemus aduertere non separatim singulis, sed communiter uniuersis donum tanti muneris adtributum. nam quamuis semotus a ceteris et secretioribus habitans latenter in locis Dominum quilibet uerbis huius orationis imploret, non inquiet Pater meus, sed Pater noster, quoniam soli Christo debetur hoc uerbum, cuius proprie pater est Deus. quamquam enim in omnibus euangeliis hoc habeatur adscriptum, in illo tamen euidenter Dominus Iesus ipse capitulo iuris sui potentiam singularem docuit a populari permixtione discretam, ubi discipulos confortabat haec alloquens: uado ad Patrem meum et Patrem uestrum. quod ait

18 cf. Ioh. 20, 17

1 iudex *v* iudexque—quo *om. H* 2 piissimus (ii *in ras.*) *P* annꝫuat *H* 3 orandō *H corr. m. 2, s. l. P*^{2} p naturā—p gratiā *B* 4 largitur *PB* 5 largiretur *HBv* indultum] De ratione *H corr. m. 2* 6 caelis] DE ORATIONE DOMINICA *R* 7 audiemus *Par.* nosnuncupare (s *corr.*) *P* nuncupare] a *ex* u *H*^{2} 8 auertere *P* cōmnit̄ (u *a m. 2*) *P* 9 domum *H*, domum *v* adtributum *H corr. m. 2* quasuise *I*, quasi *Iur. v* 10 ****semotus *H* habitans *HBv*, habitant *P*, habit& *R* 11 libet *PH*, libet (c *a m. 2*) *R* **ius orationib; *H* °rationis (o *a m. 2*) *B* inplorat *H* 13 xp̃o soli *P* cui *B* pprię *P*, ppri*e *RH*, ppriæ *B* 14 habetur *H* 15 adscriptum (ad *s. l. m. 2*) *P*, a*scriptum (d *eras.*) *H*, asscriptum *R* **** capitulo (*ras. 4 litt.*) *H*, in c. *v* 17 confortabit (a *a m. 2*) *P*, *an* confortauit? loquens *R*, alloquens (haec *om.*) *v*, ad ⟨eos⟩ loquens *coni. Hartel* 18 & patrem (ad *s. l. m. 2*) *P* ac *H*

meum, hanc sibi specialem gloriam congrue uindicauit; quod ait uestrum, generalem gratiam communiter cunctis esse patefecit, et quoniam scriptum est doceant uos terrena quae sunt caelestia, similitudinem faciamus hic aliquam, ut ex humanis diuina capiamus. ponamus igitur quempiam nobilem uirum, cui Filius unicus et aliquanti sint famuli. numquid ob hoc, quia pater familias adpellatur, potest apud eum seruorum ac filii par dilectionis esse condicio, cum et ipse filius dominus probetur esse cunctorum? nos igitur utimur hac oratione, non Christus, quoniam prece huius supplicationis ipsum quoque deposcimus, qui cum patre unus est Dominus coaeternus. dicentes igitur pater noster confitemur nos omnes in ipso fratres existere. cuius nominis non debemus affectum mutuae caritatis expulsione contemnere nec originalis odii monumenta sectari, quo Cain, germani sanguinis fusor, parricidalis maculae factus est inchoator, sed mansueti spiritus igne feruentes carnalis ponamus nequitiam uetustatis et nouo homine gratulemur induti, ne cum coeperint a caelestibus opera degenerare terrena, tanto patre uideamur indigni, qui Christo nos duce sacra natos adoptione suscepit.

SANCTIFICETVR NOMEN TVVM. sanctificatio quae potest

1 meus ē *P* 3 et quoniam — caelestia *om. Bv, in H fere eras. m. 2* 4 hi*c (n *eras.*) *H* 6 cui' *P* aliquantis *P* famuli] *ras. in H, post* li ſ *eras. uid. in B* 7 nunc (*corr. m. 2*) quid *P* ab *R* quia] qui *B*, quod *v* apellatur *P* potest] *s. l. m. 2 P* 8 hac *H* ęē *P* 9 filius] *s. l. m. 2 P* p̄b&ur *R*, probet *H* cunc **** toru (cunc *a m. 1*) *B* 10 hac (n *a m. 2*) orationē (˜ *a m. 1*) *P* 11 cui' *P* 12 igitur *P*, itaque *RHBv* 13 cui *P* debemur *H* 14 mutate *P* 15 moniñta *RB* 16 fusar *P in mg.* † incoator (h *a m. 2*) *R*, inscoator *B* mansuetis *P* 17 feruentis *H* ponamus carnalis nequam *P in mg.* † 18 nouem *P* gratulentur H^1, gratulemur H^2 20 nos xp̃o *H* duce *in mg.* H^2 sacra] s *a m. 2 H* 21 q̃* *ex* q; *H*

aestimari, qua Dominus sanctificari ualeat, qui cuncta sanctificat, nisi ut cor pium, mite, placidum, castum ad eius praeparemus ingressum? quatenus tali domicilio delectatus sanctificationis suae in nobis operetur augmentum, quemadmodum ipse Dominus noster Iesus Christus in discipulis se clarificatum esse memorat, qui clara semper diuinitatis luce fulgebat. nam in euangelio secundum Iohannem pro discipulis supplicat patri; inter diuersa quae prosecutus est uerba sic inquit: et clarificatus sum in eis, scilicet quia claritatem suam in eis inuenit. ubi ergo et sanctificationis suae signa reppererit, sanctificare se ibidem dicit. pietas enim illa, sine modo mitissima, sibi conferri pronuntiat quicquid suis famulis ipsa fructificat. similis itaque sensus ostenditur et ut se benedici praecipiat, cum ipse potius uniuersa benedicat. namque trium puerorum in camino canentium ab omni creatura per ordinem benedicendum Dominum generalis hymnus exclamat.

ADVENIAT REGNVM TVVM. regnum aduenire deposcimus regnatoris, qui regnare non desinit, ut fallacem huius mundi principem pro praesumpta puniat tyrannide solusque qui solus

8 Ioh. 17, 10 17 Matth. 6, 10

1 quã *B* scīficare *P* cunctus (*corr. in* os) *P* 2 *post* nisi *ras. 4 litt. in H* mitem *P*, mi•te (t *eras.*) *H*, mitte *B* aut ei p̄paremur (r$_2$ *ex* s) *P* 3 quatinus *B* delectatur *P*, delectatus (u *in ras. m. 2*) *H* 4 agmentum *H* quam (*corr. m. 2*) ammod. *R* 5 discipulis suis *HBv* 6 memoratq; *P*, memorabat *v* luce *om. B* 7 iĥo pro *H* dum pro *Bv* supplicat (*corr. m. 2*) *R* 8 q̄// *H* prosequtus H^1 inquid *P*, inquiđ *B* 9 eis] is *add. m. 2 H* quia *R*, qui *PHBv* 10 inueni• *H*, inueni *v* repererit (p *a m. 2*) *R*, repperit *B* 11 motu *H* mittissima *P* 12 pnuntiă (*corr. m. 1*) *B* ⁱⁿsuis (in *s. l. m. 2*) *R* 14 potuif *P corr. m. 2* 15 puerum *H* canentium *HBv*, canticum *PR* 16 generalis *ex* generaliter H^2 ymnus *R* 18 *Erat scriptum in uet. cod.* huius pro mundi principem *sed uox* pro *suo loco non uidetur posita, nescio an auctor scripserit* huius mundi proprincipem *Iur.* ut *om. P* 19 pro] p̄ *B m. 1* pumat *P* tyrannidem *P*, tyramnide *B* que qui] quia *P*

est suum demonstret imperium, nec morti conscium nec temporibus consumendum. nescit etenim tempus lucis illius dies nocte continuus, ubi fortissimus miles adorato Christo diuersa mundi post praelia uictor existens caesariem beati capitis ornatura perpetuae nobilitatis gratulabitur iam corona.

FIAT VOLVNTAS TVA SICVT IN CAELO ET IN TERRA. praecedentis et hic continentiae sensus uidetur intellegi, quod iugibus dies noctesque precibus debeamus exposcere, ut illius caelum terramque uoluntas adimpleat, qui nusquam uult esse nequitiam, quo deiectum caelo diabolum nec terrae patiatur infestum nec terrenam corporis nostri substantiam tamquam limo concretam saeuus coluber ut escam suae uoracitatis inuadat ac pessimis nos suasionibus inuolutos squamosis nexibus amplectatur et ambiat, donec letalibus uenenis inebrians miserabilem uitam lambendo consumat. ideoque Dominum deprecemur assidue, ut animam in nobis pariter tueatur et carnem; altera namque caeli pars sumus, altera terrae semen existimus.

1 demonstraret *P* morti *P*, morti^{f} (f *a m. 2*) *R*, morte *H BI* consenum *P*, conscium *RB*, conscium *ex* consttum H^{1}, constium *I*, constrictum *Par. Gall.* 3 continus (u *s. l. m. 2*) *P* odorato *I* 4 p̄lia *P*, proelia *RH*, pericula proelia *BI*, praelio *corr. Iur.* caesariem *PHBv*, caesaream *R* (*in mg. m. 2* alibi cęsariæm) 5 ornaturām *RHv* perpetue *P*, perp&e (u *a m. 2*) *R*, perpete *Bv* nobilitatus *HBv* gratulabat̄ *B* coronam *RH* 9 uoluntas *ex* uolutas P^{1} quin'q; (uā *a m. 2*) *P* uel H^{1} *corr. in* ult *m. 2* 10 quod eiectum *PHB*, quo* (d *eras.*) deiectum *R* a cælo *B* terrae *R*, t̄re *P*, terra *HBv* 11 infectum *H*, infensum *Bv* terenam (r *s. l. m. 2*) *R*, terrene *B* nr̄am *B* quam *H* 13 nos (*s. l. add.*) *R* pessim'— suassionibus *P* inuoluq; (at *a m. 2*) *P*; *fort.* inuoluat atque squamos his *P* 14 amplectetur *HB* lo&alibus *RHB*, lotalibus (e *a m. 2*) *P* uenis (ne *a m. 2*) *R* 16 praecemur *H* assiduæ *B*, assiduae *H* animam pariter i. n. *HBv* tutur (e *s. l. m. 1*) *P* 17 alterā *P* celi (*s. l. m. 1*) *P* par *P*

PANEM NOSTRVM COTIDIANVM DA NOBIS HODIE. panis alimoniam cotidiani petentibus tripartitus intellegentiae sensus aperitur, quamquam scripturas diuinas sic oporteat omnes aduerti. ergo et secundum litteram specialiter frumentarii germinis panem uescendi uidemur gratia postulare et moraliter ut serui Dominum deprecamur, quo diurnam consequi mereamur annonam, dum tamen utriusque rationis formam de spiritali nouerimus procedere disciplina. ob hoc enim epulas uictuales cotidie iubemur exposcere, ne quid in crastinum reseruantes de diuina cernamur dubitare pietate. quod tamen ita laboriosum probatur et arduum, ut a paucis uiris atque rarissimis talis queat regula custodiri. namque Dominus ipse fidelis in omnibus, qui filios Israhel productos ex Aegypto per annos in eremi sterilitate quam plurimos sabbatico tantum cibo parcentes, cotidianis dapibus gubernauit, hoc et nobis, si fides non deficiat, se daturum euangelicis sermonibus compromisit alloquens suos ita discipulos inter alia quae docebat: nolite ergo solliciti esse in crastinum. crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipse. si uero plenius spiritaliter dicta, de quibus loquimur, uelimus agnoscere, sentiemus hunc panem diuinum esse sermonem, a cuius substantiali doctrina si uacans animus uel paululum ieiunus remanet, magnae famis penu-

1 Luc. 11, 3 17 Matth. 6, 34

1 odie *P* 3 apperitur *B* quanquam *B* (n *ex* m) *H* 4 auuerti *H* ergo *om. H* et *om. v* 5 mortaliter *Par.* 6 quod diurnam (d, *exp.*) *R* d⁎⁎⁎nam *H* 7 dum tam *Bv* utrius *B* 9 nequit *P* reseruates (n *a m. 2*) *P* 10 dubitare de diuina pietate cernamur *Hv* quid *RH* tamen ita] in *B* 11 a⁎ (b *eras.*) *R* 12 talesq; ad rgła^{m} (m *a m. 2*) *P* custodire^{i} *P* 13 egypto *PR* 14 ęremi *P*, heremi *RB* sterelitate *PB* cibo *om. v* parcentes *PB*, parentes *Rv*, parentis *H* 16 deficiet *P* eūangelicis *B* compmisit *PR*, cūpmisit *B* 17 aliq̄ *H* 19 ipsi *Rv* 20 sentiamus *B* 21 substantiale *P* 22 palu⁎lū (c *eras.*) *P* ieiunus reman& *R*, ieiunauerit *Pv*, ieiunaret *HB* (r&)

riam sustinebit. distantia siquidem non pusilla inter spiritales epulas et corporales existit. has etenim parcius edere, illas numquam praecipimur recusare. hic abstinentia salubris, illic auiditas fit uitalis. denique Dauid meditationem Dominicae legis exercenti die ac nocte beatitudinem his uerbis praedicat inhaerere: beatus uir, qui non abiit in consilio impiorum, et in uia peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentiae non sedit, sed in lege Domini uoluntas eius, et in lege eius meditabitur die ac nocte. haec enim meditatio nimium saturat et delectat tamquam mellis crassi dulcedo, quae licet aluum cito uescentis adimpleat, nectarea tamen suauitate naturae numquam probatur horrere. audiamus hinc etiam idem propheta quid dicat: quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, super mel et fauum ori meo! perfecte uerba legis cibum definiuit intellegi, cum faucibus dulcia dicit esse, non auribus, et super mel et fauum ori, non auditui ministrari. nam et surdi, quibus auditus minime suffragatur, praeceptis caelestibus per oris officium legentes implentur similiter, et apostolus

6 Psal. 1, 1. 2 13 cf. Psal. 118, 103

1 distantiam *P* 2 *post* existit *ras. 3 litt. in H* 2 ^{H}as (H *a m. 2*) *P* e**im *H*, enim *v* partius/// *H* 3 numquam *PR H coni. Gall.*, namq; *Bv* recusare (s *corr.*) *B* abstinenti^{a} (a *s. l. m. 2*) *R*, abstinentiam *H* 4 abuiditas fallitalis *P*, fit *om. H* dominice *P* 5 beatitudinis *BI*, beatidini se *Iur. v* 6 inherere *PHB* habiit *PHBR* (h *exp.*) 7 chathedra *B* 9 eius erit *B* 10 nocce hę$^{c\ enī}$ meditatio (c enī *a m. 2*) *P*, enim *om. v* nimirum *v* saturitate *P* 11 crassi *RHB*, traxit *P*, crassa *Par. Gall.* lib^{c}et (c *a m. 2*) *P* al^{u}*um (i *eras.*, u *s. l. m. 2*) *R* 12 nectareet ^{t}amen (t *s. l. m. 2*) *P* natura *R* 13 *fort.* horreri hi*c *H*, hic *v* prophetam *P*, ꝑpheta (p *ex* b) *B*, idem propheta *om. H* qui^{d} (d *a m. 2*) *P* dicam^{t} (t *a m. 2*) *P* 15 perfecta *P* cibum *eras. in H*, *om. v* diffiniuit *P* 17 haec super *Bv* ori *s. l. m. 1 P* 18 minimus^{e} (e *a m 2*) *P* suffraget̃ *B* 19 horis *P*

ad Corinthios usus epistola manifestauit spiritales epulas esse doctrinam dicens: et ego, fratres, non potui uobis loqui quasi spiritalibus sed quasi carnalibus, quasi infantibus in Christo lac uobis potum dedi, non cibum. nondum enim poteratis. quis dubitet, quaeso, uel ambigat haec omnia spiritaliter figurata; neque enim fuisse illos infantes aut lactis ab apostolo nutrimenta sumpsisse uel stultus poterit aliquis arbitrari. sed incipientes uerba legis haurire ac paulatim diuinis imbui institutis, lactea uelut infantes bibere primordia scire nos conuenit, quia sicut salutaris cibus est bona doctrina, sic noxius est maligna. ideo Dominus discipulos ammonebat a fermento Pharisaeorum et Sadducaeorum specialiter se cauere, sciens acidi dogmatis uirus totius dulcedinis ubertatem paruo tactu corrumpere, quoniam secundum quod ait idem Paulus apostolus, modicum fermenti totam massam corrumpit: nam etsi corpus Domini nostri Iesu Christi magis esse credamus hunc panem, ab spiritali nihilominus ratione nequaquam noscitur declinare, maxime quia talis epulatio uel talis oratio nulli gentilium, nulli Iudaeorum, nisi solis diuinitus traditur Christianis.

2 cf. I Cor. 3, 1. 2 15 I Cor. 5, 6

1 chorinthios *P*, corinteos *H*, coritithios *B* epistola *PRH*, epła *B* 2 uobi^{r} (f *a m. 2*) *R* 3 carnalibus quasi *om. B* 4 potum lac dedi *HBv* 6 que soł *B*, solusque *Iur.* quis diebitet que solus *I* ////gat (*ras. 12 litt.*) *H* figurari *v* (figurat *Col.*) 7 ut lactis *H* 8 uel—arbitrari *om. B*, *in mg. m. al.* liquis|ai|ri| status potuerit aliquis *P* aliquis poterit *Hv* incipientis *P* 9 aurire *PB* (h *m. al. add.*) institos *P* lactea łlunt *P* 10 ebibere *HBv* nos] om̃s *B*, *om. v*, uero nos *P* qui^{a} (a *al. atr. scr.*) *B* 11 ••• (sic *eras.*) doctrina *P* maligna] *supra* est *m. al.* mala *B* 12 ammonebat *libri*, monebat *v* pharisseorum *P*, phariseoꝝ *R*, farissæorum *B* 13 saduceoꝝ PR^{1} (d *s. l. m. 2 add.*) *B*, sadducæorum *Hv* spiritaliter *uel* spiritualiter *v* accidi *P*, acedi *B* uir•us (t *eras.*) *PR*, uir•s *H*, uiros *Col. Par. Arev.* 15 idem Paulus *om. H*, Paulus *om. P* fermq; *P*, fermenti *RB*, fermentum *Hv* 16 corrũmpit *B* 18 noscit^{ur} *R* qualitalis *H* (*corr. m. 2*) 19 *post* nulli *ras. in B*

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA, SICVT ET NOS DIMITTIMVS DEBITORIBVS NOSTRIS. si diligentius petitionis nostrae uota metiamur, uel tribuendam nobis indulgentiam uel negandam propriis dinoscimus exemplis. hoc enim sperare iubemur a Domino, quod cernimur dimisisse conseruo, quippe quos sponsio paris eadem condicionis adstringit, ut debitores, sicut esse nolumus, ita nec habere cupiamus. in aliorum namque personis aut absoluimur aut ligamur. quodsi putatur incertum, de quibus debitoribus hic agatur, ponenda est excusationis infirmae materies, et seu fortassis in culpa siue pecunia uel in quocumque tibi frater reus fuerit, hoc relaxa. nam et nos tam delictorum crebra praesumptio, quam pecuniariae quantitatis inhonesta tractatio plurimis ostendit apud Deum nexibus inuolutos. quisquis enim, prout facultas uirium ponderatur, egenti fuerit inhumanus, Deo quae sua sunt infitiatus abiurat, cuius pietas infinita miserorum sic tuetur angustias, ut quicquid pauperi dispensatio benigna largitur sibi profecisse testetur. in uotis etiam quae promittimus, diuina beneficia consecuti debitores existimus, donec ea fideli mente soluamus. haec igitur, quae de pecuniariis dicta sunt debitis, etiam de

1 *inscript. om.* B^1 (*s. l. m. al.* Et dimitte nob debita irł.) 3 tribuenda — indulgentia *Hv* neganda *v* 4 dinoscimus *H*, dinoscimur *PB*, ur *corr. in* us R^2, dignoscitur *v* 5 cernit̃ *B* dimissesse P^1, dimississe *B* qd̃ nos (uos *s. l. m. 2*) *R*, quo* (d ?) *H* 6 sponsio *eras. in H*, *om. v* patris *P* eadem lex *Par. Gall. Arev.* adstringit (s *a m. 2*) *H*, asstringit *R* 7 nomus (lu *a m. 2*) *H*, n *a m. al. B* abuere *H* 8 nonaque *H* asoluimur *P* intelligamur (intel *exp.*) *P* 9 excusationis *om. P* 12 et non *v* pecuniariem *P*, pecuniari *B* 13 inonesta PR^1H tractio (ta *s. l. m. 2*) *P* dominum *v* 14 inuolutas *P* 15 inhumanis (v *a m. al.*) *B* q̃* *ex* q; *H*, que *B* infinitas *R*, miserorum infinita *P* 16 intuetur (sic *a m. 2*) *P* 17 qua qui *P* dispensati *P* sibi] si** *H*, bi *ex* ui *m. al. B*, sine *I* pficisse PR^1, pf*cisse *H* 18 testatur *PB* uobis *P* q̃; (~ *a m. 2*) *P* 19 secuti *P* mentes *P* 20 peniariis (cu *a m. 2*) *P*

ceteris peccatorum generibus ac diuersis, quibus aeterno iudicio tenemur obstricti, sentire nos conuenit scientes, ob hoc aerariam similitudinem flagitiis comparatam, quoniam radix omnium malorum est auaritia, sine cuius semine uitioso nulla propemodum scelera generantur in mundo. hic homicidium perpetrat, ut innocenti quod affectauit eripiat, alter praemio sollicitatus accepto mendacis testimonii fit iurator. nonnullos ad lenocinium adulterini commercii coetus foedae redemptionis inpellit. alii furto se maculant, alii depositum negant. sunt istis et plura similia, quibus amica semper fames auri conmilitat. nullum tamen facile crimen admittitur, cui pecuniae ministerium minime suffragatur. igitur diuinae pietatis munus indepti et inpunitatem caelestis indulgentiae consecuti, quod accepimus inuicem non negemus, ne maioribus absoluti, cum parua non resoluimus, maximis iterum uinculis inplicemur, moxque Dominus ille misericors donator, debiti

3 cf. I Tim. 6, 10

1 decęris (te *a m. al.*) *B* generibusquae *H* ** (ac *eras.*) *H*, *om. v* iudice *P*, iudici *B* 2 hob *P* 3 flagitus (iis *corr.*) *P* radix *om. H* 4 sine] n *a m. al. B* 5 generant *P*, generat (n *m. al.*) *B* m**lo (*ex* mundo) *H*, malo *v* 6 pperat (t *a m. 2*) *P*, (rat *a m. al.*) *B* perpetrauit innocenti *H* affectauit] a$_2$ *corr. in P* 7 mendacis (bu *a m. 2*) *R*, mendatis *P*, mandatis *H*, mendaciis *B* testimoniis *R* *post* testimonii *ras. 2 litt.* (um ?) *H* 8 nonnulos *B* cō*mercii (n *eras.*, ˜ *a m. 2*) *P*, commertii R^1HB coetus PR^1H, coitus *Bv*, census *s. l.* R^2, quaestus *Hartel* foedę (o *m. 2 add.*) *R*, foedere *P*, fędę *B* 9 furto (r *ex* i) P^1, furio (t *a m. 2*) *R* 10 plurima *R* 11 famis *B* aur** (es *eras. uid.*) *R*, aur** (es *eras.*) *H* facile** (le ?) *P* crimen facile *Hv* crim* amittet (m ? *eras.*, a *in ras.*) *P* amittitur (d *a m. 2*) *R*, amittitur *H*, ammittitur *B* 12 pecuiae *R*, pecu*niae (i *eras.*) *H* minime] *s. l. m. al. in B* diuine H^1B 13 et *eras. in H*, *om. v* indemepti et inpunitatem *P* 14 accipimus *P* maribus (io *a m. 2*) *P* 15 com *P* resoluimus] mus *a m. 2 H*, exsoluimus *R* uiculis *P* 16 ille] *s. l. R*

non exactor, qui talentorum nobis decem milia relaxauit, si propter denarios centum senserit nos strangulare conseruum, saeuis tradi tortoribus cuncta iubeat exigendo, inque carceralem detrusi custodiam penitus egredi non sinamur, donec luamus uniuersa usque ad modum ultimi quadrantis amissa.

ET NE NOS INDVCAS IN TEMPTATIONEM. non quod Dominus, qui lucis uia, pacis est semita, in laqueos quemquam temptationis inducat, sed abhorrens diuinis monitis non parentes, cum eos deserit, introire permittit. omnes enim, qui lubrica sectantes mundi contagia, retibus deliciosis inclusi, luxus blandae perditionis affectant, a Domino, qui purae uirtutis amator est, derelicti pergunt ingredi, qua se temptatio uoluptuosa pertraxerit. ab hac igitur pedem retro nitamur abducere, semitam potius conterentes angustam, quae tenui calle multis incognita caelestium regnorum subit arduam latenter ad portam.

SED LIBERA NOS A MALO. cum liberari nos a malo deprecamur, bonum esse quem petimus, ut nos liberet, confitemur. nec inmerito sectandus iste qui liberat, ille fugiendus est

6 Matth. 6, 13

1 exactor] o *ex* e *H* qui *ex* qua *H* 2 extra*ngulare* (m *eras.*) *P*, nos^{stra} angulare (stra *s. l. m. al.*) *B* conseru*um (i *eras.*) *P* 3 traditoribus *PR*^{1} (tor *s. l. m. 2*) *H*, tradi (*s. l. m. 1*) tortoribi *B cf. v. 276* exi^{g}endo (g *m. 2*) *P* in^{i}q; *P* carce^{r}lalem (r *a m 2*) *P* 4 destruxi *P*, conclusi *B* sententiam *B* ^{e}gredi] *om. H* lu*amus (n *eras.*) *P*, us *in ras. m. 1 B* 5 amissa *PH*, ammissa *BR*^{1} (d *s. l. add. m. 2*) 6 ne ne *B* na^{m} (on *a m. 2*) *P* 7 uiam (m *exp.*) *R* pacisq;* (ue *eras. uid.*) *R* est *PR*, et *HBv* lequeos *B* quemquem *H* tempti^{ta}onis (ta *a m. 2*) *R* 8 inducit *Col.* aborrens *P* parentis *P* 9 o^{i}ms (i *a m. 2*) *P* que *P*^{1} *corr. m. 2* 10 deliciosis (s$_2$ *a m. 2*) *P*, diliciosis *H* 11 a *om. P*^{1} pure *P* uirtutis *s. l. m. 1 B* 13 hanc *P* ni*tamur (t *eras.*) *B* adducere *H* 14 conterente*s *H* 15 sub arduam *P*^{1}, *in mg.* subt̄ arduā *m. 2 add.*, sub^{it} *R* 17 depca***m̄ *B* 19 seccandus *P*^{1}, sectando *H*

qui trucidat. in hoc enim per bonos fructus arbor est uitae, in illo per malos radix praeuaricationis antiquae. actus namque fructus intellegi euangelica lectio declarauit, ubi Dominus uarias diuersorum mentes aperiens ex suis quemque fructibus id est ex operibus iussit agnosci dicens: ex fructibus eorum cognoscetis eos. siquidem quanta distantia caelum separatur a terris, ignis ab aquis, lumen a tenebris, pax a bellis, uita nihilominus a sepulchris, tantum magnae remotionis abscessu longius bona discernuntur a malis. duplex etenim semper electio deliberationis nostrae famulatur arbitrio, quo uel dextrum teneamus tramitem uel sinistrum, non ignari uel dubii dextram semitam esse iustorum in Abrahae Patriarchae sinu laetantium, laeuam uero profundis impiorum suppliciis deputatam, unde nullus ad alterum per tam grande chaos et abruptae molis inmensum ualeat transmeare periculum. haec est igitur nobis libertas optabilis, ut oues et agni summi pastoris si fuerimus digni censeri, toruos mereamur lupi morsus euadere atque suauissima Christi per pascua largi floris amoenitate gratissima uitam carpere iam securam.

5 cf. Matth. 7, 16

1 arbor est (st *corr.*) *P*, arborem *HBI*, arbores *v* (arbor *Gall.*) 2 per *om.* *P* 3 declaratur (ū *a m. 2*) *P* 4 uaries *P* ap*eriens *B* sus *B* 5 idē *PB*[1] agnosici *P* 6 eos] Et multi sunt aliiq; cognoscunt sequidem *P* 7 superatur *P* 8 magne *PH*[1] 9 longuis *P*[1] discernantur (u *a m. 2*) *PH* 10 famulatus est *H* 11 quod (d *exp.*) *R*, quo* (d *eras.*) *H* teneamus teneamus *H* ignari*s *P*, igna|**ri *R* 12 uel] nec *Bv* abrahe *P* patriarche *P* 13 leuam *libri* 14 ad*lterum (a *eras.*) *H*, ad ulterum *Col.* 15 abrute *B* mo*lis (l *eras.*) *B* immensum *R* 16 ut *s. l.* *P*[2] et (u *a m. 2*) *P* 17 tor*uos *B* 18 lipi *HB* suauissimā *B* Christi— gratissima *om.* *B* 19 amoenitare *P* gratissimam *P* carere *P* EXPLICIT LIBER ·II· INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI TERTII. (*sequuntur*

capitula) EXPLICIT CAPITVLA. INCIPIT LIBER TERTIVS *P*, EXPLICIT LIBER SECVNDVS. INCIPIVNT CAPITVTVLA LIBRI TTII. (*post cap.*) EXPLICIT DE CAPITVLIS LIBRI TERTII. INCIPIT TEXTVS EIVSDEM DE PRIMO SIGNO VBI DNS DE AQVA VINVM FECIT *R*, EXPL LIBER PRIMVS NOVI TESTAMENTI. INCIPIVNT CAP LIBRI ·II· TESTAMENTI EIVSDEM. (*sequuntur capitula*) EXP CAP INCIP LIBER ·II· DE AQVA IN VINVM VERSA *H*, *om. B*, De aqua in uinum conuersa *v*

LIBER TERTIVS.

1 Prima Dominus nuptiis interesse dignatus uirtutis suae documenta patefecit, ubi conuiua praecipuus diuinam reserans potestatem non pasci uisus est, sed pauisse. defuerunt namque uina solemnibus, et inter epularum cumulos ferculis adgregatos tantum uacuati iam calices mera siccitate torpebant. terrenus abscesserat potus uidelicet ut caelestis intraret. conuertit Christus ergo tunc latices in uini speciem transeuntes. amiserunt aquae quod natae sunt, aquis indigentes ad potum, undaque nobilior facta quam genita colorem pariter mutauit et nomen. cunctis denique mustum dulce rubebat in poculis ac per omnium iucunda mensarum captos suauitate conuiuas haustus fluminei nectaris ebriabant. stupebant fontium ministri sex hydrias, quas aquis impleuerant, uino redundante fuscatas subitaque Christi totas feruisse uindemia, quippe qui uitis aderat uirtutis colonatu fructifera, sub aetheriae frondis umbraculo nutriens racemos spiritalis pampini semper amoenitate uicturos.

2 cuiuia *P*, conuiua (*ex* uiaia) *B* diuina *P* 3 pati *P* solemnibus *RH*, solempnibus *PB* 4 adgregatos (g *ex* d *fec. m. 2*) *P*, agregatos *H*, aggregatos *Bv* 5 iam *eras. in H*, *om. v* calicis *P* siccitatis *H* terrenorum (orum *exp.*, us *a m. 2*) *P* 6 abscesserant (n *exp.*) *P* scilicet *HBv* 7 ergo *om. B* tam (*corr. m. 2*) *P* uni (i *a m. 2*) *H* amiserant (a$_i$ *in ras.*) *P*, ammiserant *H* 9 undaquae (da *ex* de) *P* geniti H^1 *corr. m. 2* mutauit pariter *HBv* 10 mu*stum (l *eras.*) *P* 11 iocunda *libri* (iucunda *corr.* H^2) mensuram *H* 12 nectareis *P* 13 hydrias (i *corr.*) *R* fu*catas (s *eras.*) *R* 14 totas *R* (*ras. s. l.*), tota *rell.* ferbisse *P* 15 aderet *H* colonatu *RP* (tu^{f}), colono nata *H*, c. nato *B*, colona nata *v* umbracula *H*

Dehinc regulus quispiam Domino flebiliter supplicabat, ut 2
aegrum morientis filii releuaret incommodum deque sede
corporis anxiantis animam labi prohiberet infirmam. tunc
larga diuinae potestatis humanitas, quae credenti nil denegat
nec donum dilatione suspendit, quod a comitatu fidei non recedit,
plenam puero sospitatem uoce praestitit, sermone concessit.
ita namque respondit: uade, filius tuus uiuit. quam
imperiosa Domini potestas est, quamque magnifica, quae non
uicturum annuit, sed iam uiuere designauit! hoc enim diuini-
tatis est singulare, ut omne cernat praeteritum quicquid
decreuerit adfuturum.

Inde per diuersas urbes et compita perque rura, uicos et 3
castra salutiferos gressus accomodans, cuncta depulsis morborum
uitiis membra sanabat: cum repente de medio stipantis turbae
concilio uaria leprosus infelicitate perfusus et obsceno factus
candore miserior Dominum sic inquiens postulabat: Domine

7 Ioh. 4, 50 16 Matth. 8, 2

1 VBI CIRCVIBAT VRBES CASTELLA SANANS OMNEM INFIRMITATEM *R* (*sequuntur enim cap. 3 et 4, in capitulis p. 24*^{b} *recte: III* de puero centurionis), *idem cap. ordo in P*, De filio reguli absente dn̄i uerbo sanato *H*, De filio reguli resuscitato *vel* sanato *v* dehinc *PR*, inde *H* *Bv* regulas *P*^{1} *corr. m. 2* subplicabat *P* 2 *post* filii, se *eras. B* 3 corporea *v* anxiantis (x *ex* t) *P*, an*iantis (*corr. m. 2*) *H* 4 larga] *vel* large *eras. in H, om. v* humantas-q^{ui} (ui *exp.*) *P* 5 domum *PB*^{1} (*corr. m. rec.*) subpendit *H* quo^{d} (d *a m. 2*) *R* a] *eras. in H, om. Bv* 6 praestetit *B* 8 imp*eriosa *H* quae] que *eras. in H*, q^{ui} (ui *exp.*) *P* 9 annuit *libri* 10 cernat] t *s. l. m. 1 B* 11 decreuerat *v* adfuturum (f *a m. 2*) *P* adfuturum] *sequ. in* (*P*)*R* ·IIII· DE SOCRV PETRI *cf. c. 4* 12 *de codd. PR uide supra*, de eo quod diuersa loca ꝉ trauerit (lustrauerit *in capitulis*) cunctos sanandos *H*, de sanitate per multa loca multis restituta *v* compita domos *B* per quę *P* et uicos *v* uicos *s. l. B* 13 mormorum *l* 14 menbra *P*, men*bra *B* cum] *caput nouum incipit in HBv*: xpo leprosus dicebat si uis domine potes me sanare *H*, de leproso sanato *uel* mundato *v* 15 infecilitate *H* pfu*sus (s *eras.*) *B* 16 mis*erior (t *eras.*) *B*

si uis, potes me mundare. non fuit supplicis isto parua fides in uerbo, qui suae mundationis effectum in diuina tantum uoluntate credidit constitutum. namque ut eum Dominus sancta contigit manu dicens: uolo mundare, confestim bicolor aegritudo discessit, ponensque maculosae cutis horrorem peregrina corpus caruit foeditate. cernebatur a populis repentino mutatus auxilio sanamque proferens iam figuram uera magis in specie suoque minus agnosci uisus est in colore.

4 Petri socrum uiolenter affectam correptis igne uisceribus anhela febris urguebat, ualidique lampas ardoris aestuantibus acriter medullis insederat. pendebat sors animae trepidantis ambigua inter funus et uitam, gelidaeque mortis aduentus nimia coquebatur flamma membrorum. ast ubi Dominus aegram periculis inuolutam salutifero tactu uisitauit, letale subito fugit incendium uiuaci fonte restinctum, surgensque mulier sospitata, sedulis officiosa seruitiis, quae modo languerat, sui medici fit ministra.

5 Quin etiam diabolicae feritatis insaniam a membris

4 Matth. 8, 3

1 potes* (t *eras.*) *P* 2 mundationis *ex* mandationis H^2 affectum *P* in diu mutatum *P* 3 uoluntate *B* orederit (credidit *corr. m. 2*) *P* institutum H^2 (*ex* const.) *v* 4 sacra *HBv* uolu *P* 5 maculose *P* 6 peregna (ri *a m. 2*) *R* *post* cernebatur *ras. 3—4 litt. in H* 7 mutatur *P*, m*tatus *H*, motatus *I* 8 spetiæ suo quae *P*, specie* (s *eras.*) quoque *H*, specie quoque *Bv* agnoscit (t *exp.*) *P* colore] DE PVERO CENTVRIONIS *R* *cf. supra c. 3* 9 *de PR uide supra*, de socru Petri a febribus tactu sanatu *H*, de socru Petri febre liberata *v* affectum *P* correctis P^1 (*corr. in* correptis) 10 urg*ebat (u *eras.*) *B* ualidoque *H* lapsa *H* aestuentibus *P* 11 insederat] r *corr.* *P* 12 in *R* aduentu *coni. Hartel* 13 nimio quoq;batur P^1, coquebatur *corr. m. 2* at *HBv* 14 tactu salutifero *HBv* loetale *RHB*, laetale *P* 16 sospita *P* officioso P^1, -sa P^2 seruitutis *H*, seruitii *B* qu*æ (i *eras.*) *P* 17 medioi fit (c, i *a m. 2*) *P* 18 VBI IN POTESTATE PRECIPIEBAT SPIRITIB· IMMVNDIS *R*, de spituum expulsione nigrorum *H*, spiritibus immundis imperat *v* diabolice *P* foeditatis *P*, seueritatis *HBv*

saepius humanae misericors conlisionis exclusit, ne in diuinitatis opus insertus saeuiret spiritus non diuinus, passimque cateruis innumeris usum corporis sauciati morbis fugientibus reformauit atque uaria populos clade languoris periculo deficiente subtraxit.

Dehinc litoreas harenosi callis oras obambulans paruae **6** lintris tabulata conscendit ac discipulis comitantibus coeperat transfretare; cumque motu carbasi tumentis inpulsa procul ueheretur a litore iam carina, surgit hiems inmitis et aspera, totum mare funditus procellis exagitans ac puppim fluctu recedente submersam undis iterum tumentibus alleuabat. turbauerat maestos salus desperata discipulos nullumque remedium in sua prorsus arte consistere fateri cogebantur et nautae; cuncti se denique iam perire et aut tabularum trabibus inhaerentes aut brachiali remigio peruolutos scopulosis credebant naufragos litoribus conlidendos. Christus autem, uerus gubernator ac prouidus, modico ceruicali suffultus fluctuanti dormiens quiescebat in puppi, sopitus corpore, peruigil maiestate,

1 sepius *PHB* excludit *P* rem (rem *exp.*, ne in *a m. 2*) *P* seruiret *H*, seuiꝛ̄ *B* sps (*s. l. m. 2*) *P* 2 diumꝰ *P*¹ *corr. m. 2* cateruis *om. B* 3 sautiati (*corr. m. 2*) *P* 4 atque *PR*, aꝫqꝫ *H*, aqua *BI*, *fort.* aque *uel* atque a *cf. v. 45* langoris (u *a m. 2*) *H* 6 DE TRANQVILLITATE MARIS *R*, de temtate (*sic*) maris imperio dn̄i sedata *H*, Christo nauigante tempestas discipulos turbat *v* deinde *H*, dein *Bv* orans *P* 7 consendit (c *a m. 2*) *P* cominitantibus *P* 8 inpulsi *P* 9 a litore ueheretur *v* allitore *P* iam *om. R* imitis *H*, in- *ex* im *B* 10 tontum *B* aᶜ (c *a m. 2*) *R* 11 recedentẽ *H* summersam *P*, submersit *H* alleualabat *H* 12 mestos *PRH*, męstos (o *ex* u *m. al.*) *B* disperata *P*¹*R* 13 cogebatur *H*, cogebātur *Col.* nauta *P*¹ *corr. m. 2* 14 tabulorum *P* trabibus (*in mg.* al uib;) *R*, tractibus *PHBv* inerentes *P* 15 aut *om. P* *fort.* prouolutos scopiosis (l *a m. 2*) *P* 16 conlidentes *H* 17 profidus *HB* (*corr. in* ui *m. al.*) *I Gall.* ceruicali *s. l. P*², ceruicalei *B* 18 sopitusꝫ *P*, in *eras. in H* corpore] *eras. in H* magestate *P*

quoniam secundum Dauiticam prophetiam: non dormitabit neque dormiet qui custodit Israhel. cumque discipulis una simul uoce clamantibus: Domine, libera nos, perimus, exurgit suscitatus, uentis imperat ut quiescerent, mari praecipit ut taceret, subitoque ponti pariter et aetheris inopinata temperies praesentiae proditrix fit diuinae. quid igitur conuenit illa de tempestate censeri? numquidnam pelagus saeuas erexit procellas in Dominum, aut seditiosum flabra luctamen contra suum mouere nisa sunt conditorem? absit ut hoc elementa temptauerint, quod iniuriam ingereret maiestati: sed ut cuncta Christi uirtutibus humili deuotione subiecta potius sentiamus, omne creditur fretum Dominica nauigatione laetissimum, quod uenerit obsequens ac procurrens ex imis undarum sedibus aestu candidiore feruescens. sic etiam leuium praepes natura uentorum puppim, qua Christus insederat, alis uolucri iucunditate diffusis tamquam regia ducis castra coetu famulante uallauerat. neque enim cui uiolentae potestatis licentia suffragatur imperioso facile cogitur obedire domino, sicut

1 Psal. 120, 4 3 cf. Matth. 8, 25

1 q** (qnm̃) *H*, *om. B* prophetiam d. *HBv* dormitauit (u *ex* b) *HB* 2 custodiet (e *exp.*) *P* 3 uocę simul *P* 4 exsurgit *PR* suscitatis *P* tonare (tonare *exp.*, mare *a m. 2*) *P* 5 praecepit *PR* pariter iter *HBv*, patuit iter *Col.* haeris (h *a m. 2*) *H* oppinata (op- *exp.*) *P*, p *ante* p *eras. uid. in B* 7 numquid** *H* 8 ā *H* 9 moue*re *B* ut *om. H* haec *H* 10 *lemta (l *ex* d) *B* temtauerit (p, n *a m. 2*) *P* incuriam *P* gereret *PRB*, generent *H*, ingereret *v* (generet *Col.*), *fort.* ingererent magestati *P* 12 censeamus *v* om*ne (i *eras.*) *B* 13 obstrepens *coni. Hartel* p̄currens *P*, pcurrens *B* 14 aestuand. *P* praepens *P* 15 naturā *P*, *post* natura *ras. 4 vel 5 litt. in B* puppim (p$_2$ *exp.*) *P* xp̃o *P* alios *H* uolucris *PHB* 16 iocunditate *libri* (di *s. l. R*) regia] *s. l. R*^{2} 17 uilente *P*, uiolentiae *Rv*, uioe*** (enti' *eras. uid.*) *H*, uolente *B*, *fort.* uolenti 18 imperiose *R* cogitur *R*, coitur *P*, cogatur *HBv* dn̄o *PRHv*, dominio *B*

aequor et uenti diuinis Christi iussionibus inclinati cursus rapida commotione praecipites languenti subito deposuere torpore.

Interea quieti iam gurgitis Dominus lenitate transuectus 7
relicto nauigio per oram uicini litoris incedebat, cum repente duo uiri saeuissimi torua daemonum legione possessi de sepulchralibus monumentis fremitu prosiluere terribili et ob hoc ferreis catenarum nexibus innodati. heu quam grauis est furoris condicio! qui uim sustinet lacerantis insaniae, illum necesse est et uinculis poenalibus subiacere. conuenienter tamen spiritus ille nequissimus inter busta magis habitabat et cineres, cui nihil est cum uita commune. tunc Domino ueniente perterritus et a sedibus purgatae mentis exclusus, in humanam rursus effigiem, quam Christum uidebat gerere, metuens intrandi licentiam postulare, pecus inmunda sordium obscenitate laetissimum et olentis caeni semper amicitiis inuolutum pro suis adire meritis impetrauit. quippe niger, hirsutus et horridus, propriae deformitati consimilem studuit eligere mansionem tristisque continuo phalangis incursus gre-

1 aequorum *HBv* xp̄i (i *ex* s) *R* inclinata *R* 2 ra*pida (p *eras.*) *B* deposciere *H* 3 torpore] t *ex* c *P*, torpere *H* 4 DE D,OB· VIRIS A QB· DEMONIA EIECIT *R*, de lectione demoniorum missa in porcos *H* (*corr. m. 2*), Demones in porcos immissi *v* quiet*am (i *eras.*) *P*, quietiam *B*, quin etiam *Hv* gitis (gur *a m. 2*) *R* dn̄s *s. l. B*¹ 5 eum *P* 6 torua *R*, *eras. in H*, turba *PB*, turba *uel* turba et *v* sepulchralibus *libri* 7 *et (s *eras.*) *H* 8 *post* ferreis, modi *exp. in P* psili*ere (i₂ *ex* u) *B* innodati *om. P*, n₂ *ex* d, d *ex* n *m. al. in B* qua *H* 10 et *om. P* uinclis *v* conuenit̄ (en *a m. 2*) *R*, ** c̄onuenient̄ (et *eras.*) *H* 11 **busta (ar *eras.*) *H* magis abita magis habitabat *P*, m. habitat *B* 13 sepedibus (pe *exp.*) *P* m̄tis (tis *ex* te) *B* exclusi *H* 14 metuens (me *a m. 2*) *H* 15 licent*iam *P* inmunda (a *ex* o) *R*¹ 16 *ceni (s *eras.*, o *a m. 2*) *R*, ceni* (s *eras.*) *H* amicitiis] *haud suspecta uox Gall.*, amicis *H* 17 addire *P* 18 yrsutus *P* 19 tristesq; *PB*, tristeq· (s *a m. al.*) *B* falangis *P*, palangis *H*, phalanges *B* tristesque—phalangas *v* (*exc. Col.*)

gem peruasit, impulit ac necauit in marina praecipitem fluenta porcinum. nec inmerito diabolus generaliter dicitur inimicus, qui cunctis ita sit noxius, ut et quos odit impetat et quos amat extinguat.

8 Hinc Dominus nauigio rursus famulante subuectus natalis soli fines intrauit, ubi quia creator omnium nasci se uoluit, illius regionis oppidum suam patriam nuncupauit. tunc ad eum quattuor uiri ceruices lecto suppositi quendam detulere languentem, uix adhuc hominem, iam cadauer. cuius uita motu corporis carens funeream praeludebat imaginem. ita membra iacentia, resolutis neruorum uinculis ac dimissis, per fluxos artus et saucios morboque marcidae tabis alienos uti propriis officiis non ualebant. quem ut Dominus supernae uirtutis egere uirium restitutione conspexit, a peccatis prius curauit absoluere, quae malorum omnium sunt radices, ut in hominem depulso sordium squalore mundatum tamquam praeparatam sibi salus introiret in domum. dicit ergo iacenti tunc misero, sed felici protinus adfuturo: surge, tolle grabatum tuum et uade in domum tuam. nec moratus

18 Marc. 2, 11

1 in marina *s. l.* R^2 praecipitem *ex* percipitem *P* 3 ita *eras. in H, om. v* et *s. l.* P^2 impetrat *P* *post* quos *ras. 3 litt. in B* 5 DE PARALYTICO *R*, de paratico dimisso sanato grabattū (˜ *m. 2*) tollit *H*, de infirmo qui iussus (*uel* iussum) grabatum tollit *v* hinc (h *corr.*) *P* subuectus 2 (*in mg.* subuent') *P* naturalis fines *P* 6 *post* soli *ras. 3 litt. in B* ubi quia] ubique *HB*, ibique *v*, ubique *uel* et ubi *coni. Gall.* *post* ubique *ras. 3 uel 4 litt. in H* om̄ *P* nascisse *P*, nesci *R* 7 illius *s. l.* R^2 12 flexos *R*, fusas (as *corr. ex* us) *H* martidetalis *P* alienis *H* ut *B* 13 uolebant *P* superne *P* 14 uirigium *P* conpexit (f *a m. 2*) *P* 15 abssoluere *P* quia P^1, *corr. in* quae *m. 2* om̃s *P*, ⁎ominū (h *eras.*) *H* in *om. B* 16 dpulso *B* tanquam (tā *corr. m. 2*) *P* 17 dicet (*corr. m. 2*) *H* 18 affuturo *H*, affecturo *B*, effecturo *Col. Gall.*, furo *Par.*, futuro *Arev.* grabbatum *PB*, grabattum *RH*

ille parere iussis adsurgit, ex inbecilli ualidus, ex desperato confisus, ex moriente uicturus, tollensque lectulum in quo iacebat inmobilis et ipsius arentis ligni robore factus aridior, suis tandem plantis incedens alienis se gaudet caruisse uestigiis grataeque mutua redhibitione mercedis uectorem proprium humeris famulantibus mox reuexit.

Haec igitur Domino faciente miracula principis synagogae 9 filia uitalibus terminis occupata, supremae lucis spiramenta perdiderat iacebatque corpus inmobile, soli iam debitum sepulturae. tunc amissi pignoris clade genitor sauciatus excurrens, cui finis extremus spem generis abstulerat iam florentem, lacrimans ingemensque Domini uoluebatur ad pedes. uix uerba precantia singultu quatiente confirmans, miserere patris orbati, miserere senis, inquiens, destituti. unicam habeo uel magis habui filiam, quae modo deficiens in annis necdum puberibus constituta, paterni mihi nominis cernitur abstulisse uocabula. confer opem et subueni dilapsamque animam membris restitue iam frigentibus, cui totum posse suppeditat, cui totum posse nil obuiat. tales uix ille preces impleuit,

13 cf. Marc. 5, 23

1 iussit *P* adsurgit *PH*¹ ex] et *H* inbeci*li (l *eras.*) *H*, becilli *B* et *P* 2 in *om. PHBv* 3 et] ē *P* ipseius arentibus *P* 4 incedere *v* 5 grateque *PH* morare ibitionem *P* mortua *H* redibitione *HB* mercerdis *B* 7 DE ARCHISYNAGOGO CVIVS FILIA INFIRMABAT' *R*, de prece archisinagogi pro filia resuscitanda *H*, principis filiam Dominus sanat moribundam *v* famulante *P* suppremę *RH*, supraeme *P*², supernæ *v*, supremae — sepulturae *om. P*¹, *in mg. et supra uersum add. m. 2* 9 iacebatquae *H* 10 amissi *PR*, amis** (si *eras.*) *H*, a miseri *Bv* excludens *P* 12 lacrimas (n *m. al.*) *B* 13 quasigente (*corr. m. 2*) *P* 15 abui *P* q· (ui *a m. 2 exp.*) *P* 18 subueni* (t *eras.*) *P* dilapsam (a₂ *corr. ex* u) *P* restitu*e (t *eras.*) *H* 19 frigentis *PR* tatum (*corr. m. 2*) *P* 20 posset *B* nihil *R* obiit *H*, obi**at *B*

et iam Dominus constipatus discipulis et cateruis ad puellae gradiebatur funera suscitandae.

10 Ibat autem turbis mixta nimio cruoris fluento per annos duodecim mulier sauciata, quae medentibus plura conferens nihilque proficiens, et facultatibus pariter uacuata perdebatur et sanguine. sed ubi credulo iam sani cordis arcano fidelis coepit abundare praesumptio, mediis se cateruis uehementer inseruit paruamque saltim desiderans summitatem Dominici contingere uestimenti latensque posterius ab extrema pendentis ora laciniae furtiuam subito rapuit sospitatem. o quam rebus arduis impetrandis plus est confidere quam rogare! quippe uenit ex corde fiducia, preces ex lingua precesque saepius sine corde funduntur, fiducia sine corde non nascitur. ecce nunc femina longae passionis supplicio desperata uenit ad medicum, non obsecrans, non ingemens, non deplorans, sed tacens abstulit quod quaerebat. stabat in ore muto silentium, et animus clamabat ad Deum. mox undosi sanguinis riuos maior fidei desiccauit alluuio, cunctisque gratiae mulie-

1 aetiam *P* dispulis (ci *a m. 2*) *P* 2 puellam ingrediebatur P^1, gradiebatur *corr. m. 2* suscitande *P*, suscitanda *H* 3 DE PROFLVVIO SANGVINIS *R*, de muliere a profluuio sanguinis sanata dominicę tactu *H*, de muliere a profluuio curata *v* terbis (*corr. m. 2*) *H* immixta *Bv* fruento *P* annis *P* 4 sautiata (c *a m. 2*) *P*, sauciataque *HB* 5 nil *HBv* perdebatur *Hartel*, prodebat *PH*, pro|ueebat *R*, prodibat *Bv* 6 credulo *om. P* corporis *H* archano *RH*, archana *P* 7 habundare *B* 8 paruaq; *P*, paruą (˜ *eras.*) *B*, paruam *Hv* salutem *H*, sal⁎tē (u *eras.*) *B*, saltem *v* 9 uestimentis *P* 10 lacinio *R* furtiua *P* sospitate *P* 11 plures *P*, est *om. Hv* 12 preces⁎ (q *eras.*) *H*, liguæ (u *a m. 2*) *R*; preces ex lingua, preces sepius *Col.*, ex lingua preces saepius *v* 13 corda *P* fundantur (*corr. m. 2*) *P* 14 longe (on *in ras., s. l. m. 2, in mg. m. 2* longe) *P* ⁿᵉnit (ue *a m. 2*) *H* 15 gemens *HBv* 16 sustulit (*m. 1, corr. m. 2*) *H* gerebat *P* mutuo *Col.* 17 exclamat *P*, clamabat (ex *a m. 2*) *R* dm̃n *Pv* 18 fides (s *ex* i *m. al.*) *B* *post* desiccauit *ras. 2 verb.* (sui muneris?) *H cf. seq.* adluuio *B* muliebri *PB*

bris ignaris Christum non latuit sui muneris donum, de cuius fontibus emanauit quod spes confidentis impleuit, furtumque publicans tam fidele donis salutaribus remuneratus est uim rapinae.

Ventum erat interea miserandae domus ad tecta lugentia, funus ubi uirginis inmaturum lacrimis omnium iacebat expositum, coetusque flebilis ac tumultus uniuersa uocibus amarae iubilationis impleuerat. clangebant gemitu modulante tibicines cantus inferis blandientes, et inlaetabilis multitudo discurrens crebris clamosa doloribus aedes confuderat infelices. uetat Dominus fleri somno compositam, uetat ut mortuam lugeri uicturam. cunctis etenim corpus uidebatur extinctum, soli Christo, qui ad uitam uenerat largiendam, sopor apparebat infusus. et hoc quidem ad eius gloriam pertinuit singularem, quod defunctam dixerit dormientem, ut admirabilium scilicet facta uirtutum parentibus monstraturus, minus se donare pronuntians quam donabat, humanae laudis declinaret iniuriam. tunc cadauer inmobile corpusque iam gelidum et frigidae mortis rigore constrictum spiritus igne remolliens imperiosae uocis arbitrio uirginem suscitauit a tartaro semelque progenitam uiuere praestitit bis puellam. stupebant parentes in

11

1 donum *s. l.* P^2 2 fonte *HBv* 3 remuneratus *H*, remuneratur *Bv* 5 VBI RESVSCITAVIT FILIAM ARCHISINAGOGI *R*, ubi resuscitat filiam archisinag̃ *H*, de puella mortua suscitata *v* miserende *P*, mirandae *R* 6 funus *ex* fumis *B* inmatura *P* 7 actum uultus *P* uocis *PR* 8 plangebant *BI* tubicines P^1, t*bicines (u *eras.*) *H* 9 inferiis *coni. Gall.* 10 cedes *P* confunderat *B* infelicis *P* 11 fere l *s. l.* R^2 uetat* ut*mortuam *P* ut *eras. in H, om. v* lugere *HB* 12 et*enim (e *eras.*) *B* extinctum — dixerit *om.* P^1, *add. m. 2* 13 aparebat P^2 14 quidem (*s. l. m. 2*) *H* 15 defuncta *P*, defunctum *B* uitam mirabilium *P*, ut mirabiliu* (s *eras.*) *H* 16 facta (a$_2$ *ex* o) *B* munus *B* sed *P* 17 pronuntiat *P* *donabat *B* 18 iam] *eras. in H, om. v* 19 constrictū (*corr. ex* uctū) *B* 20 semelquae *H* 21 p̄stat *H*, prostitit *B* stupebant (e *ex* æ) *R*, studebat *H*

filia cunctantes credere quae uidebant, subitaeque rei iucunditate permoti gaudio lacrimis plus perfusis genus mutauere plangoris.

12 Inde peracta recidiuae lucis operatione discedens duos conspicit uiros amissis luminibus sauciatos, talibus paene uocibus deprecantes: miserere nostri, fili Dauid. illam scilicet misericordiam postulabant, ut noctem remouens caligantem extinctis diem uultibus reformaret. quam tutum credere, quam sanum est in Deo studiose confidere! corde siquidem iam uidebant qui Christo gradiente lucis semitam sentiebant. tunc oculi maesta supplicum caecitate compressi, uelut oleo torpens ignis infuso, tactu micuere Dominico dextraque serenitatis applicita suis lucernis radiarunt ora uidentia.

13 His itaque uix dimissis alius morbis et triplicibus oblatus est inbecillis, qui uoce desertus, uacuatus auditu, per inania raptis usibus membra, plenus solo uidebatur esse daemonio. hunc uersis in contrarium causis Dominus ilico sic curauit, ut daemonio uacuasset eiecto, uoce pariter et auditu repleuisset infuso.

6 Matth. 20, 30

1 conctantes *P* que P^1 subiteque *P*, subitaque *H*, subitoque *B* iocunditate *PRH*^{1}*B* 4 DE DVOBVS CAECIS *R*, de duorum sequentium atque clamantiũ illum natione cecoꝝ *H*, duos caecos curat *v* 5 ac missis (c *exp. m. 2*) *P* sautiatos *PB* 7 deprecabantur *Hv*, deprecabant *PB* caligatem *P* 8 ex**nctis *H*, ex cunctis *v cf. v. 145* totum *P*, tutum est *v* 9 studio intendere se confidere *H* 10 uidebat *B* gradientẽ *P* 11 mesia *P*, mestã *H* supplicum *P*, supplici* *H*, suppliciũ (li *in ras. m. al.*) *B*, supplicii *v* compressi torpens signo infuso tactum *P* 12 torquens *H* igni *RH cf. v. 149* hic uere *P* serenitatis (e *a m. 2*) *P* 13 applicata *B* lucerna *H* 14 DE MVTO ET SVRDO *R*, de demoniaco surdo mutoque curato *H*, demoniacum surdum et mutum curat *v* uix] *eras. in H* oblate *H* 15 uacuatus* (ẽ *eras.*) *H* inania* *H* 16 demonio *PHB* 17 uersis *PR* (i *ex* u), conuersio *HBv* causis causi^{f} (*corr. m. 2*) *P* 18 e*iecti *H* auditu** *H* repleuit et *P*

Nec cunctatus duodecim quoque discipulis tantundem tradere 14
potestatis iubet eos omnia posse perficere, quae uideant se fecisse, totisque uirtutibus opulentos mittit ad ouium indaginem perditarum, domus scilicet Israhel, quia necdum per omnes iugiter gentes huius nominis disperserat dignitatem. euntes ergo, sic ammonet inter alia quae iubebat, praedicate dicentes: quia adpropinquauit regnum caelorum. infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, daemonia eicite; gratis accepistis, gratis date. tamquam si diceret pastorali Dominus cura sollicitus: ego uobis operariis utpote sollertibus commendo cautius greges bonus pastor existens, pro quorum uictuali solacio proprii iuris agros impertio: nullus itaque meis agnis et ouibus uendat pascua meae potestati subiecta. quod ideo prius apostolicae tradidit disciplinae, ut ab eorum dehinc magisterio propagata in posteros defluueret sequentis aeui doctrina,

6 cf. Matth. 10, 7. 8

1 VBI MISIT XII APOSTOLOS AD P̄DICANDVM *R*, de potestate curationum discipuł data *H*, Verba Christi ad apostolos *v* *post* discipulis *ras. 3 vel 4 litt. in H* 2 potestates *B* quae *om. H* uidebant *Bv* 3 *mittit (a *eras.*) *B* indagine *P* 4 perditorum *H* neodum *B* 5 disperseret *H* 6 autem *B* amnet *P*, ammonet *RHB* ali* (a *s. l. m. 2*) *H* uidebat (*corr. m. 2*) *P* 7 adppinquabit *R*, adpropinauit *H*, ppinquabit *B*, propiauit *v* 8 suscitare *P* lepsus *PH*¹ 9 demones *H*, demonas *v* eiecta *P* 10 sic *R* *post* diceret, a *eras. in H* cura Dominus *B* 11 utpute *H*¹*B* solertibus (l *s. l. m. 2*) *H*, solertibus *Bv* cau*tius (s *eras.*) *P* 12 solatio (*corr. m. 2*) *P* 13 ruris (r$_i$ *ex* i *m. al.*) *B* annos (g *a m. 2*) *P*, agnos *B* nulli *H* 14 uendit (*corr. m. 2*) *P* pascuę *P* meae *P*, mea *H* potestatis *PR* ubi sectam *P* 15 abpostolicae *P* disciplenae *H* magesterio *P* 16 posterus (*corr. m. 2*) *P* ppagatā *H* posteris *H* aeui] sequi *P*

sicut ex uno paradisi fonte quattuor leguntur amnes erumpere, de quorum tractibus deriuata per totius mundi limitem flumina uagantur innumera. quisquis itaque deitatis opus exercet, quod non proprium gerit, sed spiritali dignus traditione suscepit, puri muneris gratiam consecutus, puri muneris gratiae sit deuotus, ut dispensator potius quam uideatur esse mercator et cantico Dauiticae iucunditatis impleto spem sibi uitae sic pronuntiet adfuturae: quia non cognoui negotiationem, introibo in potentiam Domini. nullus namque sine Domini largitate potest habere quod ministret aut unde dona distribuat, si non acceperit quae dependat. Paulum audiamus apostolum similiter haec dicentem: sic nos existimet homo ut ministros Christi et dispensatores mysteriorum Dei. hinc iam quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur. et iterum monet idem doctor et dicit: quid autem habes quod non accepisti? quodsi accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

Synagogam deinde Dominus cum fuisset ingressus, cernit inualidum stupore dimensi corporis mancum, membris seminecem sauciatis, totum nec uiuere nec obire, cuius arentem

11 cf. I Cor. 4, 1. 2 15 cf. ib. 7

1 sicut—tractibus *om. HBv* (sicut *coni. Gall.*) paradi^{si} *R* leguntur *s. l. R*^{2} amnes aues (*corr. m. 2*) *P* 2 diriuata (e *a m. 2*) *P*, diriuata *B* 3 inmunera *B* 4 traditione *s. l. P*^{2} 5 puri numuneris (*corr. m. 2*) *P* gratiam—muneris *om. B* sit *P*, *om. H*, fit *Par.* 6 dispensat^{or} *P* 7 pnuntiat *P* 8 adfuturae] ad *s. l. R*^{2}, affuturae *HBv* qui* (a *eras.*) *H*, *om. Bv* negotiationes *Bv* 8 potentiāf *P* 10 habere famulis *Hv*, famulis *B* minister *P* donantis*tribuat (s *eras.*) *P*, d. distribuet *HB* 14 hic *HBv* *post* dispensatores *ras. 1 litt. B* queritur *PH* in *H* 16 quodsi accepisti *s. l. P*^{2}, *om. B* (*in mg. m. al.* cepisti) 17 gloriatu^{ris} (ris *a m. 2*) *P* quasi qui *Bv* non *om. H* operis *P* 18 DE EO QVI HABEBAT MANVM ARIDAM *R*, de manu arida in sinagoga ilico restituta *H*, Aridam homini dexteram Dominus reddit *v* deinde] de, *s. l. R*^{2} 19 demersi *H* 20 obedire (*corr. m. 2*) *H*

dextram pigri torporis glacies amputarat, desperatis usibus iam positam. tunc imperioso potenter auxilio palmam neruis cessantibus alienam in calorem sanguinis uenarum motibus animari non arte praestitit, sed iubendo concessit dicens: extende manum tuam, et extendit manum suam, et restituta est ei sicut et altera. uere Dei munus istud est singulare, quod incessanter exercet qui humanae saluti nihil adimit et semper uniuersa restituit.

En iterum lubricus adest ille chelydrus et noxius instau- **16** rator ad dolos artium uetustarum, qui liuido ueneno fellis uberrimus, tabo pinguescere gaudet humano, quodque per multos alternis passionibus occupatos saepe uirus effudit, in unius totum membra saeuiendo congessit, cui mentem rapuit, uocem clausit, lumen extinxit, triplicesque simul clades innectens mutum caecumque conpulit insanire. huic misericors totius mundi Saluator, lux nostra, sermo genitoris, obsceno spiritu proturbato uisum reddidit, os mutauit; perque uerbum uerba proficiunt, per lumen lumina reuiuiscunt.

Mulier quoque uenerat sospitanda, ueteri magis contracta **17** morbo quam senio, gestu tremula, gemitibus anhela, scapulis

5 cf. Matth. 12, 13

1 dexter *P* corporis torporis glaties (c *a m. 2*) *P* amputare (t *a m. 2*) *P*, amputaret *H*, amputauerat *v* 2 sopitam *Bv* palmam] mā *in ras. m. 2 P* neruis] meruit *v* 3 aliena *P*, alienum *v* 4 animali *P*, amari *H* 6 restituta est ei (t, est *a m. 2*) *P* ei *om. H* et *om. Bv* 7 est istud *v* salutis *H* 8 nil *Bv* destituit *P*, restituet *H* 9 DE MVTO CAECO ET SVRDO *R*, de ceci ac muti sanatione lunatici *H*, mutum & caecum factum a daemone Christus sanat *v* ille *om. R* chelidrus *P*, cęlydrus *R* r *corr. in B* 10 ad — uetustarum *om. Bv* ad dolosa ... uetus ..... *H* liuidi *R* 11 uberrimis *B* 12 occupatis *B* 14 clausit (sit *ex* dit *m. 2*) *B* extinit *P* innectens (ens *in ras.*) *P* 16 obscino (*deinde ras. 5 uel 6 litt.*) *B* 17 pturbato *P*, turbato *v* reddit *B* nouauit *HBv* perquae *H*, perqđ *B* 19 DE MVLIERE QVAM INCVRVAVERAT SATANAS ANNIS DECEM ET OCTO *R*, de erectione mulieris XVIII^no^ curatae (XVIII anno *in cap.*) *H*, Mulier incuruata sanatur *uel* erecta *v* 20 anela *B* scapulis (a *corr.*) *B*

curua, uultibus inclinata, semperque despiciens humilem cernua depressione tellurem. quae Domini uirtutibus alleuata post octo iuges annos ac decem membris erecta suspensis caelum tuetur ac sidera globumque solis ardentem aliquando reminiscitur se uidisse. quid differat idola colentes aduertite inter Deum, quem fugitis, et daemonem, quem placatis, si placari tamen is possit, qui laedere non desistit. omnes enim quos ille possidet opprimuntur, quos Christus iugo suauissimae leuitatis onerat alleuantur.

18 Inde cum populum in deserta sese prosecutum ut Moyses typicus et propheta uerus aspiceret antiqua uictus sterilitate deficere, maxime mirandis antiqua solatia reparauit augmentis. tunc siquidem repentinam multae uolucris carnem, duorum modo piscium redundare fecit quantitatem; tunc uberrimum caelo manna diffudit, modo quinque panibus distributis totidem uirorum milibus epulas abundare concessit. ceterae modus turbae delituit mulierum paruulorumque multitudine numerum non habente. quodque magis amplius admireris quisquis ista perlegeris, si necdum tibi nota didiceris, post expulsam saturatae plebis esuriem cophinos ablata duodecim fragmentorum moles impleuit. nec tanta fuit copia cum daretur, quanta fuit in reliquiis iam fastidita cum tollitur.

1 despectans *Bv* 3 uices *P* 4 ac] *ex* hoc *B* 5 differet *H* auertite *H* 7 ledere *libri* 8 opp̄mantur *P* 9 lenitatis *P* honerat *P* 10 DE QVINQVE PANIBVS ET DVOBVS PISCIBVS *R*, de duobus piscib: et quinq: panib: turbis pas^{tis} *H*, In deserto duobus piscibus et panibus turbas pascit *v* 11 uerunt *P* aspiret *Par.* antiquæ *v* *fort.* uictum sterelitate *B* 12 maxime mirandis antiqua *scripsi*, maximus antiqua *P*, maxime miranti|qua *R*, maxime miranti antiqua *H*, maximis antiqua *Bv* solatio *P* augmentis *B* 13 *fort.* carnem dedit *cf. Carm. v. 211* 14 modo duorum *BHv* fecerit *PRH* 15 magno *P* 16 habundare *PHB* modo *H*, motus *v* 17 delicti ut *P*, dilituit *H* paruullorum quae *P*, paruolorumque *HB* multitudinem *HB* 18 habentem *PHB* iam mireris *P*, ammireris *RHB* ita *H Col.* 19 perlegerit *P* expulsa *P* saturate *P*, saturitatē *H* 20 exuriem *P*, esurientem *H* quofinos *P* fracmentorum *PH* 21 condaretur *P*, c. daret *Hv* 22 reliquis *PH* fastidiata *Bv* (*except. Arev.*)

Interea sub caerulosa aestuantis undae feruores oceano diem suscipiente praecipitem, cum stellatae noctis proximum uesper pallidus nuntiaret aduentum, terris magistro residente discipuli marinum soli petiuere nauigium furebatque pontus expositam flabris aduersantibus in carinam. tunc umbrosae noctis quarta fere uigilia calcatas Dominus super undas obambulans, tumidos spumosi gurgitis fluctus placido comprimebat incessu, sacraque Christi uestigia miti pelagus alluuione lambebat. mirantur nouum subito periclitantes aspectum, pedestri sub calle uias patuisse nauigeras. cunctisque nutantibus, utrum uere Dominus appareret, an oculos metu discriminis obumbratos incerta caliginis simulacra deciperent, Petrus fidei socius et amicus, cui familiaris gratia Christum semper agnoscere concedebat, ut ad eum pergeret postulauit. uocatusque nil trepidans in marina descendit, nulla refluentis undae rapacitate submersus, qui Dominicae manus auxilio subleuatus potentis dexterae tutissimum confugisset ad portum, perque uitreos salsi marmoris campos callem secuit, contra mentem pelagi uiator existens. o fidei crescentis augmentum! pridem retia pauperis contempsit, uitae solatium; nunc ipsam rennuit uitam, quatenus ueniret ad Christum.

1 VBI VENIT AD DISCIPVLOS ABVLANS SVPRA MARE *R*, de ambulatione dn̄i super aquas et de dexteram petri porrectione *H*, Super undas ambulanti Petro dextram Christus porrigit *v* caerulosa *PHBv*, cęrulosę *R* estuantiscinde *P* feruoris *Bv*, *fort.* feruore; caerula aestuantis unda feruoris *v* 2 suscipientem *P* 2 praecipitem *om. B* stellatae] si illa te noctis *P* 3 per p. *Bv* pallidum *v* 5 imbrosę *R* 6 undas *P* 7 spondosi *P* fluctibus *P* cumprimebat *P* 8 abluuione *Hv* lambebant *P* 9 periclitantis *P* aspectus *P*, aspectu *R* 10 nauiceras *P* 12 simulata *R* 13 potius *P*, saucius *v* 14 semper Christum *v* 15 descendens *H* 16 inde *P* summersus *R*, submersis *H* dominice *P* 17 confuisset *P* 18 falsi *H* maris *Hv*, marmoris *ex* marinosis *B* contra mentem *PB*^{1}*v*, contrementem *RHB*^{2} 21 quatinus *B*

20 Genesar igitur terram coetu comitante discipulorum relicta Dominus naui calcabat, cuius incolae gratum suscipientes aduentum, suos diuersis languoribus impeditos ad diuinam sanandos praesentiam congregabant, ut fimbria saltim uestimenti eius adtacta morbis mederetur asperrimis. et quisquis meruit hoc potiri, compos factus est mox salutis. quam pretiosa fuit haec uestis! uel pretium magis ista non habuit, quae nullo uenundata commercio parui fili muneribus ipsa redimebat uniuersos.

21 Hinc Tyri Sidonisque praetereuntem regionis itinera mulier Chananaea pro filiae uitio anxiata, quam spiritus ater insederat, suppliciter obsecrabat se canibus postulans exaequandam, qui dominorum mensas sagaciter non relinquunt, ut reliquias delambentes excussas cadentium micarum exiguitate pascantur. nox humillima, sed fides excelsa, quae filia sospite canem transtulit mox in ouem, inque sentibus suae gentis exortam Hebraei graminis fecit introire per pascua.

22 Alta dehinc iuga montis ascendens populo comitatus innumero milia claudorum pariter et caecorum, surdos etiam leprososque conuentus ac manibus inbecilles et quicquid aegrum uulgi confluxerat, usum reformauit in pristinum suisque

1 VBI DESIDERANT TANGERE FIAM VESTIMENTI EIVS (mbri *a m. 2*) *R*, de cunctis in genesar infirmis curatis *H*, de miraculis factis in terra Genesar *v* terram—comitantem *H* discipulo *P*; *post* discipulorum *lacuna 6 litt. in B* 2 nau' *B* 3 diuersos *H* sanandas *P* congegabant (g_2 *ex* b) *P* fimbriam *P* saltem *B* 5 attacta *R* ad taceam orbis *P* 6 campos *P* 7 magistra non *P* nulla *P* 8 cōmertio *libri* 10 DE MVLIERE CHANANEA *R*, de cananee filia a demone liberata *H*, Chananeae filiam a uexante spiritu liberatam *v* p̄ter eandem *P* itinere *P*, itenera *H* 11 filia *P*, filio H^1 *corr. m. 2* anxiata *scripsi*, sautiata *PR*(?), sauciatae *Hv*, saucitatae *B*, sollicitata *coni. Hartel* quum *P* uter *P*, a*ter (u *eras.*) *H* 12 exsequandam *H* 13 reliquid *P*, relinquent *RH* 14 delabentes *P* excusas *P* pascuntur *P* 15 sospitae *R* 16 sensibus *P* 17 pascuam *B* 18 DE DIVERSIS LANGVORIBVS *RH*, millia aegrotorum a morbis liberata *v* comitatur *P* in miro *P*, innumera *R*, -ro *s. l. m. al. B* 20 et leprosos *v* manus *B*

neruis et motibus organa debilium statuit temperata membrorum.

Dumque mirabilis operatione uirtutis agmen refouet sauci- 23
atum, dies tertius decurrebat, et in locis arida siccitate ieiu-
nis nullam uictus attigerat plebs defatigata substantiam,
geminisque laboribus excitandum languens inedia nutriebat
incommodum, si per callem redituris gressibus ingeminantem
longam penuriae sarcinam populus sustineret exhaustus. qua
miseratione flexus Omnipotens, qui semper largus panis est
indigentum ibique cibos impertit, ubi fruges sterilis neces-
sitas abnegarit, paucis admodum modicisque pisciculis et
septem panibus comminutis quattuor uirorum milia saturauit
praeter feminarum agmen inmensum et paruulorum examen
apibus coaequandum. utque magis aliud plus mireris, auctae
sunt epulae, dum uorantur, et cibos morsibus enutritos fecunda
mensis detrimenta generarunt. expauit proprias fames fugi-
tiua reliquias septem sportarum cumulis adgregatas, ubi tanti
fragminis ubertate collecta uidit paruo de semine messem
redundare multiplicem.

Quamuis autem humani corporis Christus a maternae gene- 24
rationis occasu membra uideretur ferre mortalia, latere tamen
Deus esse non potuit, quia nec ciuitas in capite montis
absconditur constituta, nec ardens cauo ponitur lucerna sub
modio, sed altius eleuata uiuacis flammae substantia lumen

1 statuit] *s. l. R* teꝑpera tam̃brorū *P* tempera**ta m. *B* 3 DE SEPTEM PANIBVS ET PISCIBVS PAVCIS *RH*, septem panibus et paucis piscibus pasta multa hominum millia *v* sauci**tū *B* 4 arida] da *corr. in* la *B* ieiuniis *P* 5 atigerat *P*, adti*gerat H^1, atti*gerat *B* plebs] *s. l. B* 6 gemmisq; *H* langues *H* 7 calem *P* ingeminantem] *Hartel*, inminentem *libri* 8 penuriam *H* sustentaret *P* exaut' *P*, exausus *H*, exhausus *I* 9 largus ~ *P* 10 indientum *P*, indigentium *B* cibus *R* ibique] ubi *v* steriles *R*, sterelis *H* 11 abnegaret *PR*, abnegarat *B* ammodum *HB^1* et septem panibus *om. P* 12 cumminutis *P* milia uirorum *Hv* 14 apic' *P* mirens *P* 15 morantur *H* contritos *coni. Hartel* fecundæ *P* 16 generant *P*, generarũ *B* fugitiuas *P* 20 DE TRANSFIGVRATIONE IN MONTE *RH*, in monte Dominus transformatur *v* humani] *ras. in H* 24 set *H^1, corr. m. 2* flam̃*e (m *eras.*) *H*

omnibus administrat. tribus namque discipulis secum testibus in excelsa montis abductis speciem suae gloriae transfiguratus ostendit et uelut igneus solis radiauit aspectus, niuis candorem uestibus imitatus. cur uero diuinae maiestatis splendidissimam claritatem, quam nullius aspectus potest acies intueri, solis et niuium figurae uisibili prudentissimus euangelista contulerit, ratio manifestior edocebit. nihil est in hoc mundo siquidem sole clarius, niue candidius, et ob hoc illud specimen summae diuinitati ratus est conferendum, quia nihil ultra mortalibus oculis probatur esse concessum. in tantum namque Domini fulgor ille praecipuus et solem superabat et niues, ut solem quidem niuesque conspicere facile cuilibet obtutus subpeditet, Christum uero propriae lucis claritate fulgentem cum nequirent apostoli cernere, pronis in terram uultibus concidissent. o sublimium meritorum grande fastigium, quibus data sunt haec in mundo cognoscere, quae mundus non merebatur aduertere! quid quod et Heliam nihilominus ac Moysen corporalibus ignotos aspectibus oculis interioribus cognouerunt,

1 amministrat *PB*, ^{am}ministrat (am *a m. 2*) *R* *post* tribus, n *eras. uid. in R* 3 uelud *P* igne|is *R*, *fort.* ignei 4 immitatus *B* magestatis *R* splen^{di}dissimam (di *a m. 2*) *P* 5 caritatem *B* nu^{l}llus *R*, nullus *PB* 7 manifestatiore *P* docebit *HBv* nobis est *P* 8 siquidem in hoc *HBv* carius *B* candidus *P*, candi^{i}dus *B* speci*e* *H*, speci*ē* (e *eras.*) *B* illius speciem — conferendam *Col.*, illud speciem conferendum *Par. Gall. cum adnotatione: Legendum uidetur* illud speciei (*scilicet* tum solis, tum niuis) — conferendum 9 diuinitatis *Arev.* su$\bar{p}$me *P* diuinitatis *P Arev.* qui^{a} *PB* mortalibus ultra *HBv* 10 probatum *R* concessum] c$_2$ *ex* i *R* 12 facite *P*, facere *H*, facili *B* optutus *P*, obtutu *H Par. Arev.* suppetit et *P*, suppeditet *Bv* 13 lucis] *s. l.* *R*^{2} claritatem *B*, -te* (˜ *eras.*) *H* 14 p̄nus *P* terra *B* conciderunt *Par. Gall. Arev.* 15 sublimum *H* gra^{n}de (n *a m. 2*) *R* fastidium *P* 16 cuius date *P* merebat *Hv* 17 quicquid *P*, qui$^{d\ \tilde{c}}$. (*corr. m. al.*) *B* Moysem *v* 18 igni^{o}tos (o *m. al.*) *B*

ut maioris fidei ueritas innotescens illum α et ω id est initium esse finemque monstraret? ad quem tales prophetae uisi sunt conuenisse, quorum alter adhuc uiuaci senio perfruatur, alterius finalis luminis metam nullus humanae sortis cursus excedat, sidereique sermonis oraculo caelitus prorogato, cum dicit: hic est Filius meus dilectus, in quo bene conplacui, uerbo docuit Christum uox paterna progenitum.

At postquam corporeum Dominus resumpsit aspectum carnisque uelamine rursus aetheriam praetexit effigiem seque palam populis demonstrauit, quidam repente uir humilis, genibus inclinatus, maerore deiectus, supplicans sic orabat: unicus mihi, Domine, superest filius, si superesse dicendus est in confinio mortis uitaeque suspensus, quem spiritus nimium debellat inmundus eumque dilacerans aut flammis exurere aut in aquis nititur molestis frequenter extinguere, multisque fatigato periculis terminum machinatur extremum. hunc, oro, depulsa mentis insania mihi redde uel sibi, ne potestas inimica luci et caeca misero uitam subtrahat desperatam. haec adhuc fletibus ille gemituque fundebat et Dominus pio iam pectore puerum sospitabat. tunc praedo furibundus et turbidus, qui male tractatam iuris alieni fabricam diu uexauerat, peruasae

5 cf. Matth. 17, 5

1 maiori^{f} *R* innotescens (ns *m. al. in ras.*) *B* α ω *P*, α *s. l. H*, a et ω *in ras. B* 3 uici (ua *a m. al.*) *B* 4 finalem *v* sortis] o *ex* e *B* excedatur sus (o *a m. 2*) *H*, excedat cursus *Bv* 5 prorogata *P*, p *ex* p̃ *B* 6 filius *om. P* quo mihi *B* 7 uox *s. l. R*^{1} 8 DE VNICO FILIO A QVO DAEMONIVM EIECIT *RH* (*at R post* demonstrauit *inscribit*), fugatum daemonem a corpore pueri *v* ad *P* dñs corporeum *P* 9 protexit *v* neque *RH* (*cf. Matth. 17, 14* et cum uenisset ad turbam) 12 super *H* superesse] superest *R* 13 *ante* mortis *ras. 1 litt. in B* ni*mium (l *eras.*) *B* 14 debellauit *RH* dilacerans *om. H* flamis sexurere *P* 15 in *om. R* quis *H* molestis *om. R*, frequenter molestis *P* 16 ore *I* 18 subtraham *P*, subtraat *B* 19 fletibus (t *ex b*) *R* gemitumque *B* fudebat *P* 20 torridus *P* 21 mala *P* tractam *PRH*, *fort.* tactam auxerat *H*, uexarat *v* (uexerat *Col.*) peruersae *v*

domus habitaculo migraturus, in iram stimulatur accensam correptaque membra discerpere Domino uetante non praeualens in inferna puero peruolauit inlaeso.

26 Rex etiam qui solus est regum et dominus probatur esse dominantium, tributum non dedignatus inferre caesareum, de marinis fluctibus piscantem Petrum iubet erigere natantem didragmatis aurei portitorem. tunc mobilium uelox habitator undarum uorauit tremulas hami decipientis insidias, a genuinisque aequoribus calamo flagellante suspensus piscisque uilissimus diuitem deferens pensionem pluris ualuit honore ponderis alieni quam proprii. quantum hoc nihilominus facto suae nos Christus imitatores esse uoluit doctrinae, qui cum rennuere posset indignam huius praebitionis iniuriam (utpote cui nihil erat sociale cum plebe, nisi ut salutaribus cunctos beneficiis adiuuaret), maluit superfluum munus exsoluere, quam petenti cuilibet aliquid abnegare, ut iustitiae conditor et magister, qui dixit: omni petenti te tribue, primus instituta suae legis impleret.

27 Cumque simpliciter, ut solebant, eum percontarentur apo-

17 cf. Luc. 6, 30

1 habitaculum *R*, *sed cf. v. 309* 2 uitante *P* p̄uolens *P* 3 infena *B* 4 DE TRIBVTO PRO SE ET PETRO *RH*, tributum soluere Caesari Christus Petrum iubet *v* dominus et *B* 5 censureum *P* 6 maris (ni *a m. 2*) *R* erigerere *B* 7 dragmatis *H*²*v*, *Gall: Legendum* didrachmatis *ex ipso Sed. III 316* aureq; *P* potitorem *P* mobilior *PH*¹*B Par. Arev.* 8 uorauit] *s. l. R*², uorami *P* tremulus *P*, tremula *B* ami *P*, fami *B* decipientes *B* a gieiunis *P*, genuinisque *R*, genuinis•• (et ?) *H* 10 ui••lissimus (ci *eras.*) *H* 11 ꝑprio *P* factos *P* 12 immitatores *B* uoluit esse *Hv* 13 possit *RH*¹ (*corr. m. 2*) ututpote *P*, utputa *R* 14 faciale *P* con *H* 16 negare *HBv* iustitia *P* 17 te] *s. l. R*², *om. Hv* (*exc. Gall.*) 18 institutas ł legis *P* 19 VBI INTERROGATVR A DISCIPVLIS QVIS (QVI *H*) SIT MAIOR IN REGNO CAELORV̄ *RH* interrogato Domino quis in regno caelorum maior sit, respondit esse humilem *v* eum *om. B* percunctarentur *RHBv*

stoli qui maior in caelorum posset regno censeri, tamquam Deus doctorque mirabilis omnibus humilem respondit esse potiorem, cunctosque praecellere qui cunctis sese nouissimum praestitisset, uelut puer infantulus, quem spiritalis exempli gratia tenebat in medio constitutum, aeui scilicet pusilli uel teneri, sectandum praecipiens ingenium, non aetatem, quoniam anni uidelicet infantiles exiguae paruitatis nec mundanae pompae quid diligunt, nec honoris ambitione tanguntur, nec tumore superbi fastus inflantur. ideoque uitae simplicitas inclinatae, quantum uicina fit solo, tantum uicina fit caelo: mens enim uergens erigitur, erecta diuergitur; inferiorque cordis incessus, quo descendere nititur, sublimatur. humilem namque Deus et pauperem de stercoribus erigit et potentum societati coniungit: ceruicem diabolicae uero superbiae de caelesti dignitate praecipitem in squaloris tartarei profunda deiecit. ita namque lectio diuina proloquitur: humilibus Deus dat gratiam, superbis autem resistit. et iterum similiter memorans dicit: suscitans a terra inopem et de stercore erigens pauperem, ut collocet eum cum principibus populi sui. omnis enim paupertas humilitatis est socia. audi Salomonem dicentem: paupertas humiliat

16 cf. Iac. 4, 6 18 Psal. 112, 7. 8 21 cf. Prov. 10, 4

1 quis *HBv* regnum posset *B* 2 quā *P* omni *B* esse] *s. l. B*¹ 3 esse *HB* 5 silicet pulsilli *P* cumque — pusilli *in ras. m. 1 B* 6 teneris *B* ingniū *B* aetate *P* 7 an**** *H* infantil** *H*, infantilis *B* exigui *PI*, exigu* *H* 8 qui *PHI Col.* tumore* (s *eras.*) *H* 9 superni *PR*¹ (*corr.* bi *m. 2*) *B* 10 tantum tantum *P* tam fit uicina *v* 11 uergit *P* diuergitur *R*, deuergitur *HBv*, deuertitur *P* 12 quod *P* descenderent̃ *P* 13 sordibus *HBv* potentem *P* societate (*in* ti *corr. m. al.*) *B* 14 uere *v* de] *eras. H*, *om.* Migne 15 squalore *H* squalorestantarei *P* 17 similiter memorans dicit *s. l. B*¹ 18 de stercorem *P*, de*** stercore *B* 19 cum princib: cum princib: *H* 20 nim paupertas humilitas *in ras. B* est] *om. Bv* 21 paupatas *B*

uirum. sed parua nimis exiguaque referimus, si per singula diuinitatis facta currentes specialiter reuoluamus, quae nullis explicanda sermonibus generaliter innotescant.

1 que] *om.* *P*, quae *H* 2 currentes *om.* *P* reuoluamurq; *P* 3 explicande *P* innotescunt *H* EXPLICIT LIBER TERTIVS. INCIPIVNT, CAPITVLA LIBRI QVARTI *sequuntur capitula. f. 56*ᵃ EXPLICIVNT CAPITVLA. INCIPIT LIBER QVARTVS *P*, EXPLICIT LIBER TERTIVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI QVARTI. *post capitula* EXPLICIT DE CAPITVLIS. INCIPIT LIBER QVARTVS DE MIRABILIBVS QVAE FECIT TRANS IORDANEN *R*, EXPL̄ LIB. II. INCIP̄ CAP. LIBRI ·III· *post cap. f. 55*ᵇ EXPLICIVNT CAPITVLA *H*, *om.* *B*

LIBER QVARTVS.

Iam cum Iordanis denuo fluenta transgrediens Iudaeae I
semitam praeteriret, passim uulgus inmensum, et cateruas ab omni uarietate languoris sine nomine curauit innumeras, infirmos accipiens et incolomes remeare concedens. nil igitur summo conferre difficile est de se sperantibus Deo, cui facultas prona subpeditat ardua planare, curua dirigere, quod est superbos ad humiliora deponere, errantibus semitam demonstrare. Esaias namque propheta magnificus ita noscitur elocutus, Christi cum denuntiaret aduentum: et erunt, inquit, praua in directa, et aspera in uias planas. numquid de saxis aut sentibus aut inflexis uiarum prophetauit anfractibus, cum Christus ad saluandum uenerit mundum non in siluis et montibus, sed humanis gentibus constitutum? hoc est illud etiam uox clamantis in deserto, quod ammonet: parate uiam Domino, rectas facite semitas

9 Is. 40, 4 14 ib. 40, 3 15 cf. ib.

1 Nam *libri* eum *P* denuo Iordanis *v* iudeam ꝑteriret semitam *P* 3 langoris *P Par.*, langoris (u *a m. 2*) *H*, -is *ex* es *B* 4 incolomes *PRH*^{1}, colomes *B*, columes *v* 5 domino *Hv* 6 prona] *om. B* ardua] *adnotat Iuretus: existimo ita emendari oportere, pro quo habebat v. c.* curua dirigere: *quae postrema lectio, quamuis ferri possit, minus tamen apta est. nam curuum directo hic opponere uoluit. non apparet quid uoluerit.* 8 hesaias *P*, Isaias *v* et agnoscitur *P* 9 Christi] Hebrei *P* erun^{t} *R* 10 inquid *P*, *om. HBv* 11 aut] au *P* inflexibus *P* uiarum] rum pro *in ras. H*^{1} 12 mundum] dum *P* nan** (*corr. m. 2*) *H* 13 in *om. v* 14 que *B*, quae *v* ammonet *PR*, am *eras. in H*, mouet *B*, monet *v* 15 parare *HBv* parare—facere *Par. Gall. Arev.*

eius, uiam scilicet cogitationum et semitas uoluntatum, qua Dominus ad mundi cordis habitaculum recto gradiatur ingressu. cogitationes etenim et uoluntates uiae sunt operum, quae bonum cuiuspiam siue malum praecedere uidentur effectum. quicquid ergo uis denegat naturalis, diuinae facillimum sub- 5
2 iacet potestati. namque belua camelus inmensa sicut foramen acus exiguum pro tanti corporis mole non potest transmeare, sic opulentus diues et tumidus nequiret ad regna caelestia tenuem angusti callis introire per portam, nisi rerum prouidus gubernator, qui totum lege continet nec tenetur ipse sub 10 lege, quem nulla umquam facies aspicit, sed ipse cuncta semper intendit, motos hac condicione discipulos talibus fouisset alloquiis consolator: apud homines hoc inpossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt; non omnibus quippe diuitibus patrimonium sui census est oneri, sed 15
rectorem Hauthal qui propriae malus est rector ubertatis. nam cum dicit Dominus per prophetam: aurum et argentum meum est, ostendit malum non esse quod eius est, si operarius illud bonus habuerit; nihil etenim differt, utrum bonis quis operibus nil dependat, an plurima malignis effundat. ille siquidem 20

13 Matth. 19, 26 17 cf. Ioel. 3, 5

1 scilicet cognitionum *v* uolumptatum (m *exp. m. 2*) *H*, uolumtatum *B* 2 graditur *v* 3 uolumptates (m *exp. m. 2*) *H* uie *P*, *lacuna in B* 4 bonam *P* 5 naturaliter uis d. *v* 6 potestati *om. R* DE COMPARATIONE DIVITIS ET CAMELI *R* (P *in cap.*), *om. rell.*. camelis *R*, camel *H* inmense *P* 7 aquus *P* 8 si° (c *a m. al.*) *B* opulentur *P* timidus *B* nequiret *PRB*, nequi**t *H*, nequit *v* 10 legem *P* 11 facias *P* apicit *H* ipse** (se *eras.*) *RH* 12 motus *H* ac *P* fouiset *P* 13 soconsolator *B corr. m. 1* 15 quoq; *P* succensus est meri *P* oneris *Hv*, honeris *B* 16 qui *s. l.* *R*, illi qui *v* rectorem F ppria *P*, proprie *R* rector est *Hv*, est *om. B* cum/// (quod *eras.*) *H* 17 pphetam *R* 18 non esse malum *HBv* ei *P* eius** (ei' *eras.*) *R* operarius si *R* 19 bonum *R* nil *B* 20 nihil *H*

suas tuto seruat opes et collocat, caeloque thesauros occulit ac recondit, ubi non edacis tineae, non aeruginis scabrae quicquam morsus absumit nec furibus ad furandum aditus reseratur effossus, qui ieiunis cibum, sitientibus potum, peregrinis ministrat hospitium, maestos solatur in carcere, fouet aegros in corpore, cunctisque largissimus sibi tantum pauper est et egenus. nec dubitare quis debet illam prorsus in caelum substantiam peruenire, quae sub uilissima pauperis forma Christo probatur impensa, quae detrimentis augetur, spargendo seruatur, perit ut maneat, uitam mortua repraesentat.

Interea dum populo Dominus comitante uallatus Hiericho 3
fuisset egressus, duos oculis captos aspicit considentes in aggere, reddi sibi lumina postulantes. petebant itaque considentes, quia gressuum mobilitati confidere tenebrae reluctantur aduersae. nec cunctata uel paululum uirtus illa pietati nil abnuens, quae salutem consueuit inferre, qua fidem sentit ardere, diuturno lumina somno compressa uigili repente tactu perexcitat claustraque latentium sub fronte reserans fenestrarum intrante protinus die noctem reppulit caligantem.

Hinc sacra templi per moenia rursus obambulans caecis 4

1 tuto (u *ex* o) *B* qui coelo *v* tesauros *P* occultat *Bv* 2 recundit *P* edaces *RH*, ædates *B* nec *H*(?)*v* aerugini *R* 3 absummit *P* 4 effossis *H* quiq;iunis *P*, ieiunus *B* 5 ospitio mestos *P* consolatur *R* foues *P* 7 prsus (r *ex* p *m. al.*) *B* 8 quod *P* 10 seniatur *P* mortuã prepsentat *B* 11 DE DVOBVS CAECIS *R*, de duobus cecis *H*, duorum caecorum curatio *v* commitante *P* uallatur *P* hierichū *R*, hieri//// *lacuna 3 litt. B* 12 ingressus *PH cf. Matth. 20, 29 s.* cspicit *B* consedentes *PRB* 13 petebat *P* ita *v*, *ras. in H* confidentes *Bv*, /////fidentes *H* 14 quia] *eras. H*, q. *B*, *om. v* gressū *B*, gress*** *H* mobilitate *H*, cum mobilitate *v* considere sed *v*, *ras. in H* reluctantur *H* (re *eras.*) *Bv* 15 cuncta *P* 16 abluens *PH* quã *B*, *fort.* quae *cf. Carm.* 17 conpraessa *H* reponte *P*, rep&ente *R* 18 perexitat *P* fenestrã *P* 19 pepulit *HBv* cagantē *R* 20 IN TEMPLO CAECOS ET CLAVDOS CVRAVIT *RH*, De ficu quae aruit Domini iussione *v*

dedit aspectum, claudis reformauit incessum. post haec nobilium monumenta uirtutum, Dauiticam deserens ciuitatem, uenerat in loca Bethaniae, dieque remeans subsequente ad eius urbis denuo tecta pergebat. ficus haud procul a semita conexis frondium uelamentis umbrosa, cuius in robore cum nullum penitus pomum Dominus carnaliter esuriens inuenisset, inhumanos arboris ramos non maledicto sauciat, sed praecepto condemnat increpans sic in eam: numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. confestimque ficulnea sucis uiduata subtractis, infecunda protinus et deformis comarum posita dignitate peraruit. non tamen haec accipiamus ad litteram, licet manifesto credantur impleta, quoniam spiritalibus causis conuenit lex diuina. quid enim materies sine sensu peccauerat? praesertim quae fructum, sicut Marcus euangelista commemorat, incongrui ratione temporis non habebat: nisi ad instructionem Dominus nostrae utilitatis hoc ageret, qui factorum sermonumque parabolis uitale nobis iter ostendit. omnis igitur humanae conuersationis industria, quae Deo nil studet nutrire quod placeat, tamquam pigri stipitis arbor inutilis, plena fronde, non germine, lignis aequabitur concremandis, quemadmodum et illa ficus infructuosa consistens, quam dominus uineae qui eam plantauerat praecipiens amputari sub unius anni dimisit indutiis, ut, si fructum uel

8 Matth. 21, 19 14 cf. Marc. 11, 13 21 cf. Luc. 13, 6 s.

1 glaudis *P* reformare *H* ceci^{f} *R* incensum conso r. (*sic*) *P* DE ARBORE FICI *R* 2 monimenta *RH*, -ni *ex* nu *in* *B* uir^{cū} dauiticam (cū *a m. 2*) *P* 3 uenerat *om.* *R* subsequent^{ē} *H* ad euar urbis *P* 4 ficus] sicut *P* a H^{1}, haud *corr. m. 2* 8 in *om.* *B* ex] in *Hv* te] *s. l. m. al.* *B* 9 nascetur *HBv* aeternum *v* qui *B* 10 subtractus *H* 11 peraruńt *H* 12 manifeste *H* (e$_{2}$ *ex* ae) *Bv* 13 diuina cognosci *Bv* qui^{d} *R* 14 praesertimq; *H* 15 incongrae *H*, incongrue *ex* incongruæ *B* natione *H* 18 ostedit *R* 21 quem ammodum *H* ficus] sicut *P* 22 eum *P* 23 dimisit ut si fructum ł industriis sero *P*

sero redderet, permaneret, alioquin merito iam periret. at uero iuxta canticum psalmi dicentis: iustus sicut palma florebit et sicut cedrus, quae in Libano est, multiplicabitur.

Exin oblatus est ei quidam cum furoris incommodo sermonis quoque subiacens detrimento, cui praeclusis faucium spiramentis nulla labiorum cymbalis uox sonabat, nihilque penitus ore denuntians tacendo mutam publicabat insaniam. sed conditor ille sidereus, infirma roborare consuetus, latronem angustiis anhelantibus inminentem a faucis obsidione decutiens, per aperta uocis itinera resolutae uinculis linguae plena reddidit loquaci libertate commercia. 6

Praeterea dum Pharisaei cuiuspiam postulantis propria Dominus sublimaret humilitate conuiuium, aderat properanter ingressa peccatrix mulier et famosa, quae multis delictorum uulneribus sauciata, uitam gerebat obscenam. Dominique corruens prouoluta uestigiis nec fletu proluere nec crinibus detergere nec pretioso quiescebat unguento pedes osculans inrigare, donec promulgata Dei sententia, quae cadentibus 7

2 cf. Psal. 91, 13

1 pmanere *P* an alioquin *R* iam *om. H* aut *P* 2 salmi *P* 5 DE EO QVI VINCIEBAT' CATENIS *RH*, De muti curatione *v* fororis *B* 6 praeclusi *H* spirantis *B* 7 labrorum *P* nilque *R* 8 denuntians (a *ex* e *m. al.*) *B* tacende *P* muta *P*, mutuam *R* publica**t (ba *eras.*) *H*, publicauit *B*, publicat *Par. Gall. Arev.* 9 sidereus (us *ex* os *m. 2*) *H* latron* (ē *eras.*) *H*, latronum *Par. Arev.* angustis *HB v* 10 anhelantibus] *male v. c. Iur.*, anhelatibus *v* faucibus *H* 11 apta *B* itinera *om. P*, iti**nera *H* resoluta *P* plæna *R* 13 DE MVLIERE PECCATRICI *RH* (peccatrice *H et R in cap.*), de muliere quae lacrimis pedes Domini rigauit *v* pretere* *B* pharisei *RHB* postulandis *P* ppriā — humilitatē *R*, propria *om. H* 14 sublimare *P* couiuium *B* properante ingressu *v* 15 ingressu (u *corr. ex* a) *H* et *om. RH* 16 sauciatā *H* obscena *P* denique *B v* 17 corruens] *s. l.* R^2, curuens *H* crin**ibus (mi *eras.*) *H* 18 ungento *H*, un**guento *B* 19 pmulta *P* quae] que *P*, quem *v*

manum dare non paenitet, si nos antiquae lubricum poeniteat iam ruinae, uerbis indulgentiam talibus relaxaret dicens: fides tua te saluam fecit: uade in pace. o quantum miseris opitulatur infirmis illud confessione detegere, quod absconditum fit letale! nutrit sua namque uulnera qui celarit et stimulo doloris insertam medico nudare neglegit plagam. ecce nunc femina diuturni contagio morbi polluta parui gemitus afflictione purgatur suique gurgite fletus abluitur et lacrimis perfusa, capillis extersa discedit munda quae uenerat sordidata.

8 Ad urbem quoque Capharnaum nomine Dominus cum uenisset inque plurimo synagogae concilio caelestis populos edoceret, subito per humanae uocis ministerium corporale nequissimus ille diabolus talem fremuit in clamorem: quid nobis et tibi Iesu Nazarene? uenisti perdere nos? scio qui sis, sanctus Dei. moxque Domino minaciter dicente perterritus atque deiectus: obmutesce et exi de homine, spiritus immunde, magno reboans cum mugitu, quo diuino se fateretur imperio uerberatum, reliquit humana praecordia, fugiens in auras non uidendus obscuras.

2 Luc. 7, 50 13 Marc. 1, 24 16 ib. 1, 25

1 penitus et si non *P* paenitentiam *H* 2 tam *P* relaxare *P* 4 informis *H* detgere *P* 5 loetale *libri* namque sua *v* caelarit *P* stimolo *B* 6 inserta *P*, incertus *v* neglegit (*corr. m. 2*) *H* palmam *P* 7 diuturni] *om. P* 8 purbatur *P* gurgite] e *ex* i *R* 9 mundamque *H* sordida *v* 10 VBI PCIPIEBAT SPIRITIB· INMVNDIS VT TACERENT *R*, ubi preciebat spiritibus inmundis ut taceret *H* (n *a m. 2*), de daemone ab humano corpore fugato *v* cū *s. l. m. al. B* 11 in qua *v* plurimū *P*, plurimos *H*(?) *v* consilio caelesti *Gall.* et subita per humana *H* 13 quid et tibi *H*, quid //// tibi * *B*, quid tibi et *v* 14 Nazarenae (*corr. m. 2*) *H* perdere nos *s. l. m. a. B* quis *Bv* quis scs *P* 15 moxquae *corr. m. 2 H* minacitur *P* 16 adque H^1 obmutesce (e, *corr. in* i *m. al.*) *B* excide homini *v* (*except. Gall.*) 17 com *P* gemitu *B* quod *P* 18 uerberatū/// *B* reliquid *PH* 19 diuidens *H*, uidendo *v*

Similiter Dominus multis diuerse languentibus et uariae cladis calamitate uexatis opem praestitit salutarem multaque daemonia uerbo suae potestatis exclusa loqui penitus non sinebat, fidem maiestatis aetheriae tali dedignatus teste uulgari. quippe uetus anguis ille tartareus, uitae perditor, mortis inuentor, cum tota socialis pompae dementia totoque damnatae militiae foedo satellite caelesti deiectus e culmine, Christum, quem in illa nouerat arce sidereum, stupebat in terris carnis humilitate uestitum, magisque gemebat hinc liuidus, quod uir- 10 tutis Domino cernebat hominem sic dilectum.

Dumque Tyria dehinc loca praeteriens Sidonio Dominus 9
graderetur in litore, curauit oblatum gemina quendam calamitate miserrimum, qui uocis et aurium priuatus officiis nec sua dare nec aliena poterat uerba suscipere. sed tactu manus 15 aetheriae cunctis penetralibus, quae pernicies clauserat uiolenta, disruptis repente fores patuere inpulsae, uenarumque custodiis protinus relaxatis qui modo mutus uidebatur ac surdus et ipse loqui meruit et alios loquentes audiuit.

Tu quoque Dominicae uirtutis dona sensisti, cuius in oculis 10
20 tartarea caecitate compressis Christus expuit, speciem ilico

1 Cur eiectos e corpore dæmonas Christus loqui non sinebat *inscrib. v* 1 multis *om. R* multis diuerse *om. P* diuersæ *HBv* uarie *PR* 2 calamiaetate *P*, calimitate *B* 3 demonio *P* exclusam *P* poenitus *P* 4 magestatis *P* desiignatus *P* 5 sanguis *H* 6 saucialis *H* damnaq; *P*, damnato *v* 7 satelito (*corr. m. 2*) *H* deiectus] dictus e *P* e culmine (*u eras.*) *H* 8 anse *P* 9 libidus PB^1 uirtutes *H* 10 delectum *Col. Par.* 11 DE MVTO CAECO ET SVRDO *RH*, Mutum et surdum curat Christus *v* Tyria] *in ras. m. al. B*, tyri *v* Sidonei *H*, Sidoneo *Bv* 12 graderetur (a *ex* e) *B* littore *P* obtum (la *a m. 2*) *R* 13 misterium *P* primatur *P* 14 suadere *P* 15 ethene *P*, aethereae *v* penetrabilibus *B* pernecies (ne *ex* ni) R^2, pernicis *Par. Arev.*, pernici *Col.*, pernix *Gall.* uiolenter *P*, uiolentia *v* 16 uenerumq; custodis *P* 17 uidebatur mutus *P* *post* et *ras.* (p?) *B* 19 DE EO CVI EXPVIT IN FACIEM ET INLVMINATVS EST *RH*, De magna piscium captura iussu Domini *v* cium in *P* *fort.* oculos—compressos *at cf. v. 107* 20 species *H*

simulatae mortis extersit. cumque perennis uitae suffragia sacris habere populos edocens institutis Deum sese manifestius aperiret, uitans paululum turbas praecipitanter infusas ad stagnum marini gurgitis uenit, paruaque Simonis residens in carina plebem litore permanentem diuinis inbuerat oraculis. tandemque dicta definiens numquam desideriis copiosa, iubet altius eunte nauicula pelago retia dimitti piscantia, quae totae noctis euoluto curriculo nihil trahere de profundis opera ualuere frustrata. paret Simon sacro laetus imperio turbasque fluctiuagas linea doctus obsidione concludens, aquosi marmoris gentes murali cinctas obsidione captiuat, tantumque piscium multitudo sinus cumulauit extensos, ut et Simonis et quae socia propter adstabat squamosis molibus occupata periculis erepta sit uix carina. sic nos etiam plerumque perturbat maximi successus inopina felicitas, et gaudium, quod uotiue suscipimus, si modum mensuramque transcenderit, uelut onus intolerabile iam timemus; quia prompta diuinitati concedere metuunt homines uel optare.

1 DE EO VBI DIXIT PETRO DVC IN ALTVM ET LAXATE RETIA *R* (*in cap.* laxa) 2 sese] ēe *R* 3 aperire *RH*, apperiret *B* euitans *RHBv* paululum (paulu *in ras. m. a.*) *B* p̄cipitant *P* 4 *fort.* stagna *cf. Carm.* marina *P* Simonis *s. l.* R^2 residens] si *ex* se *B* 5 imbuebat *Bv* 6 tandem *Bv* deffiniens *P*, diffinens *H* numq; *P* cupiosa *P* 7 dimittit *P* qua *H* totæ *B*, totius *v* (*exc. Col.*) 8 curricolo (u *a m. 2*) *H*, circulo *v* traher& *R* opere *Hv* 9 frustrato *v* 10 lineo *B* obsidionem *P* 11 cunctas *P*, cinctus *R*, cinctis *H* obs//dione *H*, protectione *v* tantaqne *R* 12 *post* cumulauit, tantumque *eras. in H* Symonis *P* 13 propter] puppis *v* adstabat PB^1, asstabat RB^2, a*stabat *H* molibus] *in marg.* H^2 (*rasura in textu*) periculi *H Par.*, periculo *Arev.* 14 sit *om. R* 15 succensus *P* quod] q· *B* uotiuę *B* 16 mensuraque *P*, mansuranq; *B* transcenderet *P* ueluto non *P* ////nus *H* 17 intolerabile metiunt homines (*sic*) *P* quia *RH*, quae *Bv* prompti *R* diuinitate *Hv* conceduntur *Par. Gall. Arev.* 18 metiunt *P*, metuant *H* uel] *eras. H*, *om. v*

Talibus insignis clarusque uirtutibus urbem, quae Naim 12
dicitur, properabat intrare discipulis Dominus populisque uallatus, cum repente iuuenis aspicit cadauer efferri uanis exequiarum muneribus tristi ministerio sublimatum, cuius matrem secundo sors inuida pridem marito, nunc filio geminae uiduauerat urnae miseria. nihilque remorata pietas, doloris inimica, uitale protinus commodauit auxilium feretroque manu redemptionis attacto dixit Dominus ad defunctum: adolescens, tibi dico, surge. et resedit qui erat mortuus et coepit loqui, et dedit eum matri suae. licet enim iuuenis luce priuatus, torpore fuerit pigrae mortis oppressus et funus ueheretur extinctum, nec famulus Domino se uocante reticere, nec spiritus praesente uita poterat non redire. mox igitur omnis erat lacrimando qui nubilus facie redditur serenata conuentus et in recidiuum tramitem posito gressus maerore conuertens suis sedibus matrem candida reuocauit pompa gaudentem.

Nec tibi, Maria, salus exigua Domino medicante conlata, 13
multis uulnerum plagis laesum pectoris curauit arcanum, quam septena rabies globo cuneata daemonico septenis armorum motibus possidebat. sed squamei serpens maculosus

8 Luc. 7, 14. 15

1 DE VNICO FILIO VIDVAE QVEM SVSCITAVIT *RH*, Mortuus iuuenis Christo iubente surgit *v* 3 afferri *PR* 4 sublimarum *P* 5 secondo *P* 6 nemiseriæ *P* nilque *B* 7 man/// *H* redemptoris *ex* redemptionis H^2 8 atacto *PB*, attacto *R* adolescentib; *P* 9 ***surge (con *eras.*) *H* 10 eum] illum *s. l.* R^2 matris PB^1 enim] eum *P* 11 corpore *H Col.* mortus *P* 12 ueeretur *P* 14 nubib; *R*, nubil** *H*, nubila *Iv* fac//e *H*, facile *IB* 15 retidiuiri *P* ///merore *H* suis ///sedibus *H* 16 didam *P*, candidam *H* 18 DE MARIA A QVA EIECIT VII-DEMONIA *RH* (a qua *ex* qua *corr. m. 2*), Septem malos spiritus e Maria iubet Dominus exire *v* 19 uulneris *P* pec**toris (ta *eras. uid.*) *B* archanum *RB*, armanum *H* aspectum rabies quam septena *P* 20 demonia *H* 21 quamei* (s *eras.*) *H*, squa *in ras.* B^1

horroris, tremenda fugiens Omnipotentis imperia tuo pulsus ex corde, chaos tartarei petiuit inferni, septem membrorum gyros intorquens septenisque simul uoluminibus euanescens.

14 Tunc ne copiosae messis germen uberrimum rari cultoris opera deficiente langueret, alios quoque duos et septuaginta discipulos mente simplices, puritate fulgentes, qui numero meritoque conspicui libra digni sint aurea nuncupari, uelut insontes agnos et mites ad asperas hominum mentes quasi lupos inter iubet ire raptores. talibus eos uerbis hortatur, et alloquens: ite, ecce ego mitto uos, sicut agnos inter lupos. rursusque reuersis alacribus, quod eis etiam daemones subiacerent, dixit haec ammonens: ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones et supra omnem uirtutem inimici, et nihil uobis nocebunt. uerum tamen nolite gaudere, quia spiritus uobis subiecti sunt. gaudete autem, quoniam nomina uestra scripta sunt in caelo. haec est enim regula diuini iudicii uitam factis anteferre, non facta uitae praeponere. nam si meritum sancti cessauerit instituti, nihil habent momenti miracula, quae probantur et a malignis fre-

10 Luc. 10, 3 12 cf. ib. 19 s.

1 erroris *PHv* imperia] im *m. al. B* **pulsus (ex *eras.*) *H*, expulsus *Bv* 2 cahos *B* inferni] ni *ex* nis *B* 3 gilos *P*, geros (*corr. m. 2*) *H*, gyros (s *ex* n *corr. uid.*) *B* torquens *PHBv* septenisque] que *om. B* simul] *eras. in H*, *om. v* 4 DE SEPTVAGINTA DVOBVS DISCIPVLIS *RH*, Suma data potestate discipuli ad praedicandum missi *v* copiose PH^1 5 opere *Bv* alios langueret *P* 7 digna *P*, digni *ex* nis *B* sunt *R*, *ras. in H*, *om. v* in aurea *Bv* nuncupari *P* 8 set *P* agnos& *ex* agnosc& *B* asperas (e *ex* i *m. al.*) *B* 9 iræ *B* hortatus *B* (*sed corr.*) *v* et] *fort.* haec; hortatus est *coni. Hartel* 10 ego *om. Rv* 11 alacribusque *Bv* ut daemones *v* 12 subijcerent *Col.* ammonens *libri* do *Pv*, o *s. l.* H^2, dedi *R* (*in marg.* alib do) 13 potestatem] tem *m. al. in ras. B* supra *R* 15 quod *v* 16 s*nt (i *eras.*) *B* autem] *eras. in H* 17 enim *B*, *om. v* 19 istituti *P* nil *B* 20 mo**menti *H*, monimti (i, *ex* u *corr.*) *B*, monumenti *I*

quenter ostensa, quibus ille secretorum testis et arbiter gestorum se in retributione dicturum euangelicis ita praedixit eloquiis: non noui uos, discedite a me, omnes qui operamini iniquitatem. tales sub Aegyptia quondam Pharaonis aderant tyrannide duo sceleratae societatis artifices, qui Memphiticis uanitatibus confidentes Moysi caelestia nitebantur aemulari miracula, dolisque magicis fabricatas humanis uisibus aemularum opponebant imagines et figuras.

Interea cuiusdam Pharisaeorum principis ueniens obsecratus ad epulas, non magis uescendi gratia quam eius domum clarificare festinans, uidit hominem falsae crassitudinis tumore distentum, cuius uenter aqua redundante perspicuus utris putabatur esse, non uterus, praegnansque cutis inmanitas necem parturibat inclusam, et tabescentium detrimento membrorum sinus augebatur inmodicus. ita macies ubique dominata totum hydropem in aluum turgidam congregarat. non tulit mundi pater hanc speciem se praesente consistere suaque sabbata, quae tunc aderant, non curauit hominem curare festinans,

3 cf. Matth. 7, 23

1 secreto^{rū} (*ex* tū) *B* 2 ////retribut////or/// d///ct///rı/// *H*, se retributore dictorū (tore *m. al. in ras.*) *B*, seu retributor dictorum *v* (*in nonnullis editt. mendose* doctorum *pro* dictorum *Arev.*) euangelista *Bv*, euangelistae *v* ita] uitam *P* 3 discite *B* 4 talis H^2 (*ex* tales) aegyptiam — tyrannidem *P* 5 tyran^{nl}de *R*, tyramnide *B* duo* (s *eras.*) *H* memphiticis] me facis *P* 6 uatibus *H* 7 æq***ari (*ex* æmulari) B^1 dolisquae *P* magnificis *v* febric̄//////// (*ras. 4—5 litt.*) *B* uisibus] *om. P*, usibus *H* 8 nebularum *HBv* offendebant *P* (ostendebant?) set *P* 9 DE YDROPICO *RH*, hydropicum Dominus curat die sabbati *v* principes *B* 10 eius *om. R* donum *B* 11 fa^{cla}bricare *P* fasse *H*, falsa *B*, falso *v* cres cressitudinis *P* 12 destentum *P* uenter] *eras. in H*, *om. v* redundantem *P* putebatur *P* 13 esse *om. P* numter' *P* cuti *R* 14 parituribat *P*, parturiebat *B* 15 in modias *R* ubi**q· (u, i *corr.*) *B* 16 album *P* ydropem *RH* congregaret *P*, congregar& *B* 17 spetiem *P* sabbapta *P* 18 tunc] tam *P* festinans curare *v*

quem suum magis esse desiderat. nec enim hominem propter sabbatum Deus instituit, sicut in alio euangelii sancti capitulo suis Dominus ipse uerbis edocuit, sed sabbata propter hominem procreauit. tunc opus salutis inpertiens humentem uiscerum desiccari iussit inluuiem: cum repente morbosa paludis corporeae unda discessit lacusque uitreae iam carnis exhaustus lymphatae pestis subito uacuatur abscessu.

16 Cumque Dominus Hierosolymam petens per Samariam et Galilaeam Hierichumque transiret, quoddam castrum clementer ingressus est. quem procul ut decem miseri uidere leprosi, maculosa corporis obscenitate foedissimi, quos discolor sparsa uultibus poena turpi fecerat deformitate portenta, simul una uoce clamauere flebiliter: Iesu magister, miserere nostri. tunc singularis illa potentia, quae numquam pietate fit uacua, respondit miseranter ac dixit: ite, ostendite uos sacerdotibus. subitoque dum properant fugit omnis ex eorum membris iniquitas et mutuis se uisibus intuentes alterna pariter mundatione gaudebant, quod in nullo quicquam ex horrenda uarietate remanserat. ex quibus unus tamquam decimas pro omnibus percepti muneris oblaturus grata festinatione regrediens ante Dominum se prostrauit in faciem. magna uiri

13 Luc. 17, 13 15 ib. 14

1 magis suum *P* esse] ẽe *in mg. R* desiderans *B Col.*, desideraret *v* 2 sabbaptum *P* instauit H^1 (*corr. m. 2*) 4 preauit *P* imperiens (t *a m. al.*) *B* 5 ingluuiem *R* 7 limpha**tæ (ti *eras. uid.*) *B* uacuat *P*, uacuatus *Hv*, uacuata *B* abscessit *H* (t *ex* s *m. al.*) *Bv* 8 DE DECEM LEPROSIS *RH*, leprosi decem mundati *v* hierosolimã *PRH*, hierusolimã *B* 9 hiericoq· *B* clementer (r *ex* s) *B* 10 misere *P* 11 macula^{ofa} *B* foecundissi *P* quod (*corr. m. 2*) *H* color *P* sparsi B^2 (*ex* sparsas) 13 misere *H* 14 num^{qua} *P*, numqua *B* 15 u////c///ua *H*, *fortasse* fuit uacua *Arev.* fit] *fort.* defit ac miseranter *HBv* 17 motuis (*corr. m. 1*) *B* 19 ueritate *B* remanserant *P* 20 prae *Bv* gratia *P* 21 fautiem *P*

fides magnaque prudentia, qui sub unius qualitatis effectu geminae luit deuotionis officium: fides quod ab hoc se mundatum credidit quem rogauit, prudentia quod sacerdotibus se iussus ostendere Iesum maluit adorare. quis enim nisi Dominus Christus pontifex pontificum, sacerdos est sacerdotum? gemini libaminis auctor et conditor, cui secundum ordinem Melchisedech munera, quae pro nobis obtulit crucifixus, sui corporis et sanguinis offeruntur: triticeae segetis cibus suauis et amoenae uitis potus amabilis.

Cum uero Timei filius iuxta uiam fraudatus lumine reside- **17**
ret, qua Christum cognouerat transmeare, crebroque uociferans cum clamore nec populis uetantibus conticescens oculatae sibi tribui copiam claritatis magis ac magis postularet, ad Dominum uenire iussus aliena manu perrexit et uoti compos accepti nullo fultus duce remeauit. o confidentiae uirtus infractae! quam uiolenter impetras quod optaris, et adsiduis ex corde precibus congregatis tamquam debitum exigas, quae postulas sic mereris! quicquid enim pro qualitate difficili res durior abnegarit, sola uotis simplicibus et honestis oratio

1 quis *P* affectus *H* 2 gemma oliue *P* gemine H^1 (*corr. m. 2*) *B*, gemina *v* deuotione *v* ob *v* 3 quia *v* 5 et *P*, *om. HBv* 6 gemini (geminę *m. 2*) libationis *H* cuius *v* 7 que H^1 (*corr. m. 2*) sui] u s. *l. m. 2 H* 8 consanguinis *B*, consanguinitate *v* turorititiae *P*, triticæ *B* sementis *v* 9 amoene PB^1, ammoene H^1 (amoenę *corr. m. 2*) et amabilis *H* 10 DE CAELO TYMEI FILIO *RH*, caecus curatur *v* uero *eras. in H*, *om. v*; cumque *B* tymei *R*, thimæ *B*, Thimae *Col. Par. Arev.* residere *P* 11 quia *RH cf. v. 211* cognouerit (a *a m. al.*) *B* 12 uitantibus (e *a m. al.*) *B* conticiscens *H* oculatæ (a *eras.*) *B* 13 tribuit *P* postulare *RH* adnm *P*, Christum *HBv* 14 alienam una *P* uotis *P* cumpos *B* 15 acceptis nulla fultus *P* rediuit *HB*, rediit *v* confidentia *H* 16 quae *Bv* obtaris *R*, opta*** *H*, optatis *v* 17 exiges *H*, exigis *v* q///// *H*, qua *Par.*, qua quod *Col. Gall.* (*malim* qua postulans *Arev.*), *fort.* quod 18 diffili (ci *a m. 2*) *R*, difficile *PH Bv* 19 abnegarat *P*

frequens obtinet supplicantis, non quod aliquid Deo difficile, sed quod magnitudo causae sit humanitus desperatae. sicut ille, nocturno silentio qui panes sibi diutius negante postulans ab amico, quia iure caritatis mereri non ualuit, auxilio iutus inportunitatis extorsit.

18 Samaritana quoque Dominus loca praeteriens humanae sitis ardorem die collegerat aestuante, fonsque iugiter uiuus et perennis aquae semper inriguus, undam desiderabat exiguam, qua materiem gerebat corporis, epotandam. hic mulier illius regionis indigena, quae profundo latices hauriebat e puteo, dum modicae cunctatur munus aquae tribuere, cognoscens uoce prophetica numeroso uel alieno de coniuge sui criminis uitam, orat talia sibi Dominum fluenta largiri, quorum numquam deficiente substantia sitis deficeret abolenda, ignorans prorsus ac nesciens nullum tanto munere potiturum nisi qui gurgite Iesu Christi summersus undis spiritalibus anima fuerit, non corpore satiatus.

19 Dumque patrio tonans ore Saluator sacri moenibus resideret templi, populum miseratus errantem in rectum tramitem

1 optinet *B* subplicantis *P* 2 clause *P*, causae** *H* sit] clarescit *Hartel* humanitas *P* desperare *HBv* 3 panecibi *P* diutinus *v* 4 qui *HB*, quae *v* merereri *R*, merere *v* iustus *Hv*, *ras. 4—5 litt. in B* 5 extorset *P*, ** extorsit (se *a m. 2*) *R*, extorsi *HI* 6 DE MVLIERE SAMARITANA *RH*, Christus a Samaritana aquam petit *v* humane *PH*[1] 7 a*dorem (r *eras.*) *H*, adorem *I* colligerat *PR* æstuantem *B* que *om. P* peruius *Hv*, uiiuis *B* et] *eras. cum alia uoce antecedente H* 8 pemissa quae *P* inriguas *P* 9 quam *P*, quā *R*, qua**** (mquā *eras.*) *H*, *fort.* quia sepotandam *R*, e*potandam *H* haec *H* 11 dum *om. Bv* atq; *P* *post* tribuere, non *eras. in H* cognoscescens *P* 12 alieno] l *ex* r *B* coniuge] luce *P* 13 uita morat talia *P*, u. orat mortalia *H*, uita in mortalia *B*, u. immortalia *v* si *H* largirior *P*, largiri orat *v* 14 deficere *R* abolendam *P* 15 tantā (˜ *m. 2*) *B* 16 sūmersus *R* umdis *B* spiritalibus *om. P* 17 satiatus] *om. P*, saciatus *RB* 18 DE MVLIERE IN ADVLTERIO DEPRAEHENSA *RHv* patrio] *eras. in H*, huius *v* conans *P* sacris *R*, *fort.* sui *cf. v. 233* 19 in templi (templo *P*) *libri*

amica uitae monitione conuertens, ecce ducebatur abstracta coetu magnae multitudinis praeceps ad eum deformis adultera legitimae consuetudinis instituto lapidum ictibus obruenda. quam pio dum iudici saeuus accusantium furor ingessit damnare cupiens, liberauit, nam condicione proposita ut puniendi sceleris auctor existeret qui sceleris nihil haberet, nullus suo iudicio purus inuentus est qui feriret inpuram. nec enim ex alterius oculo festucam quis audebat euellere, cum trabem sciret in proprio permanere. mox igitur totum rabidae seditionis incendium conscientiae fugit inundatione restinctum, omnisque tacite confitendo reus inuentus est accusator. tunc clemens Domini mitisque sententia manifesti criminis moecham non iudicans absoluit, sed miserans non puniuit reuersuram scilicet ad poenam, si reuerteretur ad culpam. nam quisquis canini ritus inluuie quae uomuit appetit et relambit, nec ueterem studet habere ueniam nec futuram, huius lucra perdens quam inaniter adquisiuit, illius damna sentiens ad quam peruenire non meruit.

Hac etiam Dominus e regione discedens caecum conspicit naturalem, qui miserae matris ex utero lapsus ipse miserior,

1 uita/// *H*, ⁎⁎ta (ui *eras.*) *B*, uita *I* 2 coetu] *om. P* magne *P*, agne H^1 ad *om. B* eam (a *ex corr.*) *B* deformans adultera *P*, deformis adulteria *R* adulter⁎a (i *eras.*) *H* (*ex* adulterio?) adultera ad eum deformis *v* 3 instituta *H*, institutā *B* actibus (*corr. m. 2*) *H*, iactibus *B v* 4 quempiam iudicis *P* dum] *om. v* accusantiam *P* 5 cipiens *P* liberauit *om. P* non *P* 6 qua *P* nil *B* habebat *P* nuentus *P* 7 fer///ret /////puram *H*, ferret in p. *I* 8 oculos *P* auderet *P* 9 sentiret *P* in *om. H* totum *om. P* rabidae *R*, rapida *P*, rapide H^1 10 incendio *P* fuit *P*, fu////it *H*, fuit *ex* furit (?) *B*, fuit *v* (*exc. Col.*) inmunditione *PB*, immunditie *v* (imunditia *Col.*) 11 taci tecte *I*, tacitate *Iur. Gall.* confite sidoreus *P* confidendo *H*, confitenda *I* 13 non] nion (?) *P*, *om. R* reuersurum *P* 14 si ʳᵉuerteret *P*, si ʳᵉuerteretur (re *a m. 2*) *R* 15 canino ritu *Col. Gall. Arev.* ingluuię *R*, inluuie/// *H* euomuit *v*, uomit *B* 16 futuram] *corr. m. 2 H* 17 adquesiuīt *P* 19 DE CAECO NATO *RH*, Caecum natum Dominus curat *v* haec *P* descendens H^1 (*corr. m. 2*)

in lucem sine luce peruenit. tunc humani sator ille principii mundique conditor atque perfector operis sui fabricam non passus manere minus impletam speculari deficiente materia, lutum, naturale scilicet instrumentum, genarum claustris inliniens quod in homine minus esse conspexerat, de ueteri bonus opifex caemento suppleuit. nec prius tamen ille sumpsit aspectum, quam Domini praeceptis ammonitus Siloae salubrem uenisset ad laticem et tutus consanguinei medicamento iam limi unda oculos abluisset infusa. mox itaque sanis ex uultibus acies gemellae fulserunt tandem dignae conspicere quem prorsus ignotum habuere primitus diem. omnes igitur spiritaliter haec legentes oportet aduertere, quid mystica doceant huius facti miracula. caeca sumus etenim proles fetibus Euae creati miserrimae, per tenebras genuinae caliginis longis erroribus incedentes. sed postquam Deus habere dignatus est humanae carnis effigiem, data nobis est terra salutaris ex uirgine, quae fontibus sacri lota baptismatis, renascentis aperuit lumina claritatis.

21 Bethaniam deinde sollicitus salutiferis gressibus clementer aduenerat, ubi Lazarus humana finem condicione sortitus sepulchrali sub lapide quartae iacebat lucis cursu iam fetidus.

1 umani *P* principi *B* 2 operi *P*, o**ri *H*, oris *v* 3 passu^{s} *P* matheria *P* 4 luctum *P*, latum *H* 6 bonus ẽe opifex gemens *P* subpleuit *PH* 7 ammonitus *PRB*, ammonitur *H* 8 t///tus *H*, fotus *coni. Gall.*, iutus *fort.* cumsanguinei *P* medicamenta *P* 9 abluisse *P*, ///////uisset *H*, habuisset *v* (lauisset *Arev.*) 10 digne *PB*, digni *H* 11 primitus *s. l. m. 2 R* 12 Omnis ergo *P* haec spiritualiter *v* a̲uertere (d *m. 2*) *R*, a̲uertere *B* 13 /////enim *H*, cum enim *B*, enim *v* 14 f///ętibus (ę *corr. m. 2*) *H* aeuae *RHB*, eue *P* 16 human//// *H*, humani *I* 17 quia *P* sacris *P* lauata *Bv* 18 renascentibus *H* (uſ) *v* 19 DE LAZARO *RH*, mortuum Lazarum suscitat *v* sol///i///is//////// (*fuit* sollicitus . . luciferis) *H* solitis *ex* solitus *B*, solitis *v* (soli litus *Par.*) 20 ibi *v* humanā *B* fine *P* 21 sepulcrali *Bv* quart/////acebat *H* quarta *I*, quartae *Iur.* foetidus *B*

cuius ad tumulum Domino ueniente collectae flebant pio luctu germanae, flebat turba consistens, fleuit et ipse simul Omnipotens, non deitate sed corpore, qui frigentes artus exanimis, qua parte moriturus fuerat, hac dolebat. impendit namque lacrimas ut amicus, ostendit gloriam suae maiestatis ut Deus. quid adhuc Martha non credis? et tu Maria quid ingemis? quae Christum dubia trepidatione cunctamini, an unum possit ab inferis hominem suscitare, qui totius mundi turbas innumeras rediuiua faciet animatione resurgere. igitur Dominus ut imperiosae uocis iussu mirabili dixit exclamans: Lazare, prodi foras, magna repente formidine tartara patuere concussa, inferni penetrale contremuit, letale chaos expauit et lex profundae mortis abscessit; animaque sui corporis iterum fibris infusa rupto monumenti tutamine uiuum cernitur cadauer adstare. postque iusta sollemnia, post impletam funeris sepulturam, tamquam denuo fuerit editus et creatus, ipse sibi moriens et postumus extitit et superstes abscessit.

Vtque Dominus saecularis ambitus caduca contemnens Deum **22** sese celsissimum magis humilitate monstraret, non altis curribus, qui pompae mortalis amor ostenditur, quadriiuga celeri-

10 cf. Ioh. 11, 43

1 ad] *s. l. P* chori sistens *R* 3 frigentis *v* *rtus *H*, cortus *I* examinis *H*, exanimes *I* frigentis artus exanimes *Iur. cum adn. nisi quis malit* corpus exanime 4 ac dolebat *H*, addolebat *v* (adolebat *Par.*) 5 magestatis *P* 6 ingemiscis *P* 7 trebidatione *P* contamini *P* 10 imperiosue *P* dixit] *rasura 5 litt. in H, om. v* (*sensus uidetur postulare* exclamat *Arev.*) 11 ueni *PH* mana *P*, magnae *H* concussit *R* 12 contremuit] r *ex al. litt. B* loetale *libri* 13 profund* *H*, profundo *v* (*corr. Gall.*) abscessu *v* (*corr. Gall.*) 14 membris *Hv* cenit *B* 15 posque *H* 16 tamq· *B* fuerit denuo *v* denuo] *in ras. H*², *om. B* *editus (a *eras.*) *H* 17 supertis R^1 (*corr. m. 2*) posthumus *P*, postfumus (fu *m. al.*) *B* accessit *R* 18 VBI INGRESSVS HRSLM SEDENS IN ASELLO *RH* (hierusalem), de asello Domini uectore *v* ds *R* caduc//// *H*, caducae *B I* *fort.* caduca culmina *cf. v. 291* Dominum *v* 19 excelsissimum *P* cursibus *P* 20 honor *coni. Gall. cf. Carm.*

tate subuectus iter explicuit orbita sulcante puluereum, nec ardua frementis equi terga compressit, qui faleris et ostro conspicuus ora concutit inquieta, spumosum cruenti pondus auri mandentia: sed uilissimi lento potius aselli gestamine Domino fuit honos ille sufficiens. cuius ungula non pretio magna, sed merito tanti sessoris claruit sub face nobilior, non illius impar antiqui, modico qui Christum quamuis cerneret in praesepi, Deum tamen esse cognouit. huius gratia nituit subiugalis, cui mediam gradienti per semitam plebs omnis subdidit uestimenta. dicite cuncti nunc populi, qui gentilibus hactenus subiacetis erroribus, cui gloria fuerit similis aliquando regnanti? cui palmis ac frondibus frequens umquam turba plenae festiuitatis occurrit modulans ymnis caelestibus cantilenam, nisi Domino Iesu Christo, qui sidereum cum Patre moderatur imperium princeps in principe sempiternum.

1 subiectus *H* item *P* sulca calte *P* 2 fa*leris (l *eras.*) *H* 3 inqu&a *R*, inquietas *PH*^{1} (*sed* s *eras. m. 2*) 4 mendatia *B* sedulis simi lento *P* spumosa* (s *eras.*) *H* uilissimo *H* 5 honos] nor *m. al. B* hastamine *Par.* sufficiens] f$_i$ *ex al. litt. B* 6 tantis *P* 7 imperanti qui *P* antiqui *eras. in H*, antequi (e *ex* i *m. al.*) *B*, *om. v* qui modico Christum *v* quamuis] s *ex* x *m. al. B* 8 p̄sepe *P* tamen] *om. P, eras. in H* gradiendi *PRHv*, -ti *ex* di *B* 9 ples *P* 10 suddidit *P* 11 actenus *PR*^{1} (h *m. 2 add.*), hactenus *H* subiaceris *P*, subiacetas *B*^{1} 12 floribus *H* frequentis *HBv* 13 turbae *HBv* plena festiuitas *Bv* hymnis *HBv* 14 sedereum *P* moderat *HBv* principe* (~ *eras.*) *B* 16 sempiterno *v*

EXPLICIT. INCIPIVNT CAPITVLA. *post enumerationem capitulorum* EXPLICIVNT CAPITVLA. INCIPIT LIBER QVINTVS *P*, EXPLICIT LIBER QVARTVS. INCIPIVNT CAPITVLA LIBRI ·V· TI. *post capitula* EXPLICIT ///// DE CAPITVLIS. INCIPIT LIBER QVINTVS DE EO QVOD SCRIPTVM EST PATER SALVA ME DE ISTA HORA *R*, *sequitur enumeratio capitulorum subscr. et inscr. om. in H*

LIBER QVINTVS.

Inter has diuitum copias sine fine uirtutum pascha coeperat esse iam proximum, quo gloriosa Christi potentia mortalem uellet exponere resumptura carnem perpetuo iam uiuacem, non alteram, sed eandem, quam remuneratione lucis impletam ab inferis excitans eleuauit ad sidera. turbatusque pauxillulum mortis uicina ut homo formidans, talibus ad Patrem uerbis fiducia piae religionis exclamat Dei filium se demonstrans: pater, salua me de ista hora; sed propter hoc ueni in istam horam. pater, honorifica nomen tuum. nimium diuine locutus est et potenter, qui cum semet honorificari deposceret, patris nomeu honorificandum esse signauit. Deus enim nomen est illi, quod pater et filius communi pariter maiestate possident indiuisum. uenit autem uox de caelo: et honorificaui et iterum honorificabo. quid apertius testimonio paternae professionis impleto? quid clarius caelestis est assertionis oraculo? tamen Iudaea gens perfida, quae pondus tantae ueritatis audiuerat, nequaquam

8 cf. Ioh. 12, 27. 28 13 cf. ib. 28

1 DE EO QVOD SCRIPTVM EST PATER SALVA ME DE ISTA HORA *RH*, Christo orante (Christum orantem *Gall.*) uox e caelo clarificat *v* 2 iam *om. P* quod *RHB* 3 uell//////// onere (*ras. 4—5 litt.*) *H*, u. ponere *v* resumptura *scripsi*, sumptura *libri cf. v. 3* uiuacem (a *ex* u) *B* 4 remunerationem *P*, remuneratione *ex* -nis *B* 5 infernis *Hv* leuauit *PHBv* pausillulum *P* 6 mortis *B*¹ uicina *PRI*, uicin* (a *eras.*) *H*, uicinã *B*, uicinia *Iur. coni.* 7 pia *H* 8 saluum me fac *B* 10 diuinę *B* 11 et patris *v* (*exc. Col.*) 12 Deus est enim *v* inom̃ ẽ *P* 13 maiestatæ *B* indiuisam *P* 15 quod *Par. Arev.* 16 asertionis *H* Iudaeę mgens *P* 17 caritatis *H* adierat *H*

signis ita manifestis inpulsa, Domini Iesu Christi deitatem credidit adprobatam. quidam enim strepitum fuisse tonitruus adstruebant, alii locutum eius angelum disputabant. o plebs oculis uere caeca et corde durissima, de qua prophetans ita locutus est Esaias: obcaecauit oculos eorum et indurauit cor eorum, uti ne uideant oculis et intellegant corde et conuertantur, et sanem eos. neque enim tonitruus Christum aut angelus creatura suum generauit auctorem, cui clamanti confidenter ad Patrem ilico respondisset ut Pater, sed ab ore Dei specialiter Patris, qui Filium uere cognouit, reloquens uox processit, ut hac saltim ratione compuncta turba nimis incredula sero caelestem duceretur ad fidem. hoc est itaque Patrem Filio respondere, suae uoci similiter consonare, quoniam uerbo genitus uerbum Patris est Christus, et parilis coniectura sermonis Patrem reuelauit in Filio, Filium reuelauit in Patre.

2 Tunc annui sacramento conuiuii cum paschales epulas celebraret ex more, ut humilitatem diligi suo potius edoceret exemplo, surrexit ac linteo se praecinxit doctorque discipulis Dominus sese, famulis pedes abluens, inclinauit tantumque suae deposuit fastigium potestatis, ut ab huius obsequii dignitate nec Iudam fecisset exsortem, quem nefandae nouerat

5 cf. 6, 10

1 ita] item *H* deitate *H* tonitruus *PB*, tonitru *R*, tonitrui *Hv* 3 asstruebant *RB*, astruebant *v* ples *P* 4 oculis] *eras. in H*, *om. v* et *om. v* 5 isaias *PB* oculos] o$_2$ *corr. ex* u *B* 6 ut *PH* ne* (c *eras.*) *H* intellegatur *P* 8 tonitru *R*, tonitrus *P cf. v. 15* autorem *H* 9 ill* *H*, illi *v* respond////////et *H*, responderet *coni. Arev.* 10 d*** *H*, diei *I* qui *om. PRH* 11 haec *P*, h *ex* d *B* saltem *B*^{1} compunctę *R* 12 nimis (u *m. al.*) *B* coelitem *Bv* duceret *B*, deduceret *v* 13 uoci* (s *eras.*) *H*, uocis *B* consimiliter *v* 15 releuauit *B* 16 patrem *PB* 17 DE CAENA DNI ET HVMILITATIS EXEMPLO *R*, discipulis dns pedes abluit *Hv* conuiui (i *supra a m. 2*) *B* cælebraret *B* 21 dignitate* (s *eras.*) *H*

proditionis auctorem. sed nihil hinc gloriae consecuturus eras, traditor execrande, ut mundus uidereris uestigiis, qui polluebaris in animis tamquam sepulchrum exterius dealbatum, quod foedis cadauerum sordibus intus horret impletum. nec doli Dominum latuere dispositi, sed illum futuri caput esse sceleris designauit, cui panem traderet panis ipse tradendus ad necem. tunc manifestatus est sermo Dauiticus dicens: qui edebat panes meos, ampliauit aduersum me supplantationem.

Postea uero quam corporis sui Dominus Iesus Christus et 3
sanguinis duo uitae munera consecrauit propriisque discipulis spiritalem cibum potumque porrexit, quo caelestibus epulis saginatae famem sitimque sentire nequeant animae iam fideles: mox in Iudae corda, nequissimas sedes ubi liuor inuenerat, tetri spiritus introiuit inmanitas, inque Dominum tela corripiens execranda seruilis belli concitauit insaniam, pactus scelus grande negotii sub qualibet quantitate mercedis; nec enim culpa manet in pretio, sed crimen conualescit in facto. tantundem sacrilegii triginta caecus argenteis paruum sumens munus admisit, quantum, si cuncta simul regna terrarum marisque diuitias et omnem uagis cum nubibus oram lucraretur aetheriam,

8 cf. 40, 10

1 consecutus *Bv* eras *Ludwig*, ẽſ *R*, es *ex* est *HB cf. Carm.* 2 uidere *H*, uideres *B* 3 inanis *RH*, in animis *Bv cf. v. 29* sensu 4 cadarum (ue *a m. 2*) *H* 7 manifestus *B* dauidicus *v* tunc — supplantationem *om. P* 10 DE IVDA TRADITORE *RH* (*sed infra ante* MOX *ut edit.*) uero] *eras. H*, *om. v* 13 saginate *corr. m. 2 H* famen *B* iam fideles] *om. H* 14 corde *R*, cor** (da *eras.*) *H*, *legendum fortasse* cor *Gall.* nequissima *RHB* nequissimam sedem *v* ub' *B*¹ liuor *ex* luuior *B*² abebat *H* 16 exetranda *H* seruiis *H*, seruiris *I* 17 quantitatem *P*, quantita^te *R*, *om. Bv* mercede *v* (qualibet mercedis *Par.*) 19 sacrilegia *P*, sacrilegi' (i *supra m. al.*) *B* 20 ammisit *PB*, amisit *R*, ammisit (*corr. m. 2*) *H* 21 lucraret *HBv* eteris *P*, aetheream (e$_3$ *ex* i) *B*

flagitii perpetrarat. neque enim totius mundi bona sufficerent Christi fuso comparari cum sanguine, qui mundi pater est uniuersi, qui hunc quoque nefandum nasci concessit. atque utinam matris arida sterilitate damnatus diem natalicium non uidisset nec aetheriae lucis iucunda conspiceret, aeterno torpore nil permanens; miseroque foret illa sors melior uitam nescire traditam quam sentire subtractam, aut confestim, ut meruit procreari, meruisset et mori fieretque psalmi principalis exemplum, quatenus ita prorsus toto deperiret a saeculo tamquam puluis, quem proicit uentus a facie terrae, nullamque memoriam sui nominis reliquisset infelix. tune igitur audax, cruente, ferox, rebellis, insane, tune fallax, crudelis, inique, uenalis ac perfide, tune traditor, latro, fere proditor, inmitis et impie, praeuius ductor ac signifer hostes comitaris horribiles, aciemque sacrilegam gladiis et fustibus uiolenter armatam cum minaciter moueas, mendacibus osculis foedus incommodas mellaque uenenis adiungis et saeua Domino traditione blandiris? cur socium fallaciter profiteris et amicae fraudis salutatione perfungeris? numquam noxios aut pax coniurat in gladios aut lupus oscula porrigit agno truculenta mitissimo.

9 Psalm. 1, 4

1 flagitiam *P* perpatrarat *R*, perpetraret *v*, *fort.* perpetraturus erat bona *ex* dona *B* 2 con *B* 4 sterilitate arida *P*, sterelitate *B* dies *P* 5 iuconda *P*, iocunda *RHB* ēeno *P* 6 to*pore *H*, tepr̄ *B* nihil *H* sors illa *P* sor *I* sor**nelior *H* 8 princpalis *R* 9 quatinus *B* tota *H* 10 quem — uentus *om. P* faci*e (a eras.) *H* 11 relinquisset *H* tunc *ex* tune H^2 12 insane] *eras. in H, om. v* 13 ac] et *v* perdite *R sed cf. v. 60* 14 hostis *v* commitaris *P*, cōmitaris *B* 15 orribiles *R* aciem quam *v* sacrilegem *H* ē* *H* 16 cum] com *P*, tu *B* oculis H^1 (o *eras. m. 2*) *B* fo*dus (e *eras.*) *H* 17 sena *P* protradit*one *H*, proditione *B v* 18 amic* (ę *eras.*) *H*, amice *B* 19 fraudi* (s *eras.*) *H* saluatione *Par.* ////////////ngeris *H*, perfingeris *B*, perstringeris *v* aute pax *P* 20 aut] *om. H* 21 mitissimo *om. v*

Igitur operator sanctus uiris traditus execrandis, opem soli- 4
tam non relinquit, sed auriculam puero uiolenter abscisam,
quam Petri gladius amputarat, ne quo se tempore pius a pie-
tate suspenderet, protinus restituit ac sanauit. nec enim rationi
5 conuenerat humanam Deo suffragari uindictam, qui sibi patris
defensione transmitti plus duodecim milia legiones angelicas
poterat postulare, si mallet de sceleratis poenas exigere quam
suae caedis iniuriam relaxare. iubet nudi mucronis ergo tunc 5
aciem uagina condi custode, quoniam ipse uidelicet suam pro
10 cunctis animam ponere, non uenerat alicuius eripere. ipsi
namque tunc Petro confidenti uoce pollicito uelle sese cum
Domino et mori dixit: amen, amen, dico tibi, quoniam
non cantabit hodie gallus, donec tu ter me abne-
ges, non infidelitatis hunc arguens, sed metum futurae trepi-
15 dationis aperiens.

Mox ad Caiphae deductus est aedes, qui religionis ritu 6
Iudaicae princeps illa quidem tempestate fuerat sacerdotum;
sed in cathedra pestilentiae cum sederet et in peccatorum
uia consisteret, principatum uidebatur scelerum possidere.
20 concilium siquidem uiolenter accendi et falsis coeperat testi-

12 cf. Matth. 26, 34 Luc. 22, 34

1 DE AVRICVLA PVERI AMPVTANDA *R*, auriculam puero petrus abscindit *vH* (absciditur) traditur *H* 2 reliquit *Pv*, relinquid *H*, dereliquid *B* ascisam *H* 3 amputaret *HB*, amputauit *v* nequ*s* *H*, ne quæso *I* 4 *post* suspenderet, et *eras. in H* restuit *B* rationem *P*, ratione *R* 5 hum*nam (a *eras.*) *H* 6 *fort.* defensionem pli*s *H* XII cī *P*, XII *R* angelicorū *H* 7 malet *B* 8 VBI DICIT PETRO RECONDE GLADIVM IN VIGINAM *RH* (uagina); *post* eripere *inscribunt Hv* tunc] ergo tim *P*, *eras. in H*; iubet ergo nudi mucronis aciem *v* 9 custodē *B* uideli*et *H* 10 cunctas *B*[1] *corr. m. 2* 11 tam petro *P* confitenti *B* uelli *P* 12 mori cum dño et dixit *P*, dño & mori dixit *R*, mori ih̄ſ respondit ac dixit *HBI* 13 ter tu *HBv* abnegas *H* 14 tunc *v* futur*e *H* 15 apperiens *PB* 16 VBI XP̄S AD CAIPHAE DVCTVS EST AEDES *R* m*x (o *eras.*) *H* ductus *B* 17 iudeicæ *B* 18 cum] con *P* resideret *v* 20 consilium *B* ceperat *H*, *om. R*

bus excitari. uolabant in Dominum mille mendacia, uanis accusantium fauillis emortua, non fidei calore uiuentia, periebantque mox omnia motu propriae leuitatis exhausta, sicut ignis insaniens per stipulas aridae siccitatis excurrens, cui uires alta cremandi cacumina materies non ministrat infirma, sed in cinerem protinus reuoluta perdit inanem flamma uictoriam.

7 Postquam nullum dolis iter arrisit, fraus uiribus cedens uertitur in furorem atque in Dominum manus erigere plebs armatur inpatiens. heu mihi quantis lacrimarum roribus inpeditus, quantis animi gemitibus sauciatus erectas in Dominum rabidi tumultus insania manus horreo memorare sacrilegas! denique nec caput colaphis propulsare nec faciem sputis adspergere nec palmarum ictibus uerberare plebs execrabilis conquieuit. ille tamen omnia patienter excipiens nostrae saluti se tradidit ac pro nobis sanctum corpus suppliciis deputauit. per illos enim colaphos habemus capitis sospitatem, illa sputa nostrorum uultuum sunt lauacra, his alapis libertatem sumus consecuti perpetuam.

8 At senior, cui ueritatis auctor cuncta praedixerat, quia manere nequibat infectum quod Christus signauerat adfuturum,

1 uolabat *P*, uolebant *H* 2 acussantium *H* e*mortua (t *eras.*) *H* fide *P* ui//////////a////////bant///// *H* aperiebant *v*, apparebant *coni. Arev.* 3 moto *P* exausta *PH* a***de *H*, aridas *B* 4 siccatis *R* uires] ui *supra m. 2 B* 7 DE COLAPHIS ET SPVTIS ET CETERIS *RH* adscripsit *P* caedens *H* 8 uertit *ex* -et *B*, uertit *v* plebs *ex* blebs *B* 9 armatus *B* incupiens *P* hieu mhi *B* *ante* quantis, quantis *eras. in H* 10 inpeditur *H* motibus *Hv*, motus *B* sauciatis *P*, sauciat *B* 11 rapidi *P* tumultuſ *B* orreo *PH* merare *B* 12 necaput (c *m. al.*) *B* 13 adspargere H^1 palmari *P* exsecrabilis *R* 14 salutis e *PB* 15 p** *H* suum *Hv* suppliciis *ex* suspliciis *B* 16 enim] *om. B* 17 nr̃m *P* ultuum] *suprascr.* B^1 alipis *P*, alapidib *R* (*corr. m. 2*) 19 DE NEGATIONE PETRI T̃TIO *RH*, Ter Christum negat Petrus *v* *ante* cui *ras. 1 l. in B* quia] que *H*, cuique *v* 20 quo *P*, quę *B*

usque in aedem principis sacerdotum Domini uestigia subsecutus, quod ex eius esset etiam ipse discipulis ter est agnitus, ter negauit. et gallus, diei nuntius, cantauit impletoque diuinae sanctionis oraculo pristini quoque sensus reuersi sunt Petro, qui memoriam culpae recolligens obliuionis in se castigauit errorem; gemituque continuo prosequente peccata fugiunt, delicta discedunt et lacrimarum imbres effusi dulcem ueniam fletibus amarissimis contulerunt. apostolicis igitur eruditi debemus exemplis uim poenitentiae meritumque dinoscere, ut talibus remediis adnitentes ab animarum fatigatione nostrarum mortiferos mereamur morbos excludere. si enim noxiis cogitationum uenenis aut actuum uel etiam contagiis fuerimus turpium sauciati sermonum, ad saluberrimam poenitentiae mox nitamur confugere medicinam, quatenus dolentes ex culpa non doleamus ex poena, lacrimantes ex uulnere non lacrimemus ex morte. nec tamen poenitentiam futuris paremus erroribus, sed praeteritis adhibeamus admissis. sub indulgentiae namque fiducia delinquentes difficile ueniam consecuntur optabilem, quam sibi plerique praesumptam securitate pollicentur, ut peccent. nam et Dauid propheta mirabilis dum indulgentiam praeteriti postularet erroris, ut hanc facilius impetraret, per ignorantiam se deliquisse tali prece signauit: delicta iuuen-

22 cf. Psal. 24, 7

1 ęde *P*, ædes *Bv* subsequutus *P* 2 ee̊ aetiam cum *P* ipse *om. R* est *om. R* agnitus et *P* 3 et] *om. P* cantitauit *B* 4 diuinę *ex* deuinę *B* pristini *ex* prestini *B* 5 quę *B* memoria *H* 6 errore *P* fugunt *P* 7 descedunt *H* ducem (l *m. 2*) *H* 9 exemplis debemus *v* dignoscere *v* uitalibus — ut ab *v* premediis *P* 12 cogitationem *P* actu** (um *eras.*) *H*, actu *v* contagii *P* 14 quatinus *PHB* 15 uulnere ex morte *P* 16 futuri *P* 17 p̄teriti *P* adibeamus *H* amissis *P*, ammissis (d *m. 2*) *R*, ammissis *HB* indulgentia *P* 19 summa *P*, praesumpta *Hv* 21 p̃tiriti *P* hac *P*, hac *R* 22 tale *R*, tali* (b. *eras.*) *B*, talibus *v* prece] p̄ *P*, *evan. in H*, praeci *I*, prae se *coni. Iur.* inuentis *P*, iuuentutis meae *v*

tutis et ignorantiae ne memineris, Domine. quid ergo, quaecumque flagitia iuuenalis aetas admiserit in senectutem debent relaxanda seruari? absit ut in nobis uitia permaneant et senescant. sed cum diuina clementia patienti longanimitate mitissima iudicii suspenderit ultionem, nullae nos ex istis indutiis spes impunitatis obtundat; sed tamquam famuli diutius fugitiui sero saltim nostrum reuertamur ad Dominum, ab ipso uel senes lubricae iuuentutis ueniam postulantes, quamuis conueniat unumquemque peccantem confestim, cum adhuc est culpa recentior, poenitentiae ferramentis eius ulcus abscidere, ne serpentis morbi primitiae uelut radices amari germinis altius neglegentis agricolae remissione submersae, nullo ualeant euelli penitus iam labore. idem denique propheta, ne pro iuuenalibus delictis ut neglegens uideretur serius supplicare, addidit ignorantiam, quo apud pium iudicem facilius sibi relaxari meruisset errorem.

9 Igitur et Petrus apostolus Christum negare non studuit, sed in obliuionis casum simpliciter et ignoranter incurrit. nam qui sese mori uelle cum Domino plena deuotione promiserat, alienus ab eius uideri consortio sub quolibet periculo non

1 ignorantiae meae *HBv* deus *v* 2 flacia *P* amiserit *PHI*, ammiserit *BR* (d *s. l. m. 2 add.*) 3 senectuta *P* nobis /////// ita *H* absit in nobis ut ita maneat *v*, *ante* ita *ras. 1 l. in B* 4 consenescant *Bv* 5 mitissimam *RHv* iudici *P*, iuditii *H*, iudicis *R*, *fort.* iudiciis suspenderet *PBv* nulla *HBv*, nolle *Ludw.*, nulla en *fort.* 6 nos] non *v* indutiis *R*, indutis *P*, indutus *HI*, iudicus (*an* iudiciis?) *B*, indultae *coni. Iur.* spes] *om. PR* inpuditatis *P*, inpunitatis *ex* inponatis *B* obtunsa (s *ex* t *m. 2*) *B*, optanda *P* 7 diutius] dicite *ex* dicitis *H*, diu *v* fugitiuus *P*, fugitiui ero *H* 8 ipsis *P* 10 confostim *B* cum—abscidere *om. Bv* est] ter *P* 11 mors *P* uelud *H* necligentis *P*, negligentis H^1 12 acricole *P* remissione *H* 13 *uelli (e *eras.*) *H* 14 nec *P* pro *om. P* negligens *P*, neglens *H* 15 supplicare *libri*, applicare *Ludw.* quod *PR* ad principium *P* 16 relaxare *I* 17 DE BONA POENITENTIA PETRI *R*, *om. Hv* 18 namqui *HBv*, namsi *P* 19 deuotio *P* 20 sub] si *B*

ferebat. prompserat enim inter cetera magnificum suae credulitatis exemplum, quod eum a Christo nec exitio posset segregare formido, ad quem media festinando per maria rapidos dudum se praecipitauit in fluctus, nulla uicinae mortis trepidatione deterritus.

Interea dies nouum uisura flagitium nocturnis maestior umbris inluxit, quae tenebrarum remota caligine Hebraei coetus infanda reserabat uulgo consilia. tunc Iudas, draco nouissimus et priori similis homicida uenefico (nam sicut ille Adam uitae subtracto, sic et iste Christo morti contradito generationis humanae factus est persecutor), ad Pilati Dominum conspiciens deduci praetorium eumque uinculis adstrictum, qui resoluit uincula peccatorum, deriguit miser et horruit, pecuniamque, funeream mercedem scilicet cruoris innoxii, restituens saeuis dispensatoribus ac refundens pretio criminis sese uacuauit ille, non crimine. quid enim poterit securitati conferre trepidatio mortis ibi concepta, nullus ubi timor consequitur iam medelam secundum psalmi continentiam proloquentis: illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor, hoc est, in ipso iudicio, ubi correptionis tempus et spatia non habet infructuosa formido, aut in inferni iam faucibus constituto quae potest

18 Psal. 13, 5

1 ferebant *P* prompserat] *Hartel*, promiserat *PR*, praemiserat *HBv* 2 exiui *P*, exicio *R*, exitu *B*, exitus *v*, *fort.* exitii possed *H* (*corr. m. 2*) 3 ad quem] atq; *P* rabidos *RHB* se] *eras. in H*, *om. v* 4 trepidationem *P* 6 DE MORTE IVDAE TRADITORIS *RH*, de Iudae suspendio *v* 7 inluxq; *B* caligine remota *P* ebrei *P*, dehebrei *B* 9 prior *B* hihomicida *P* uenific•o (i *eras.*) *H*, uenefício *Bv* 10 substracto *B* cum tradito *P* 11 persequutor *B* domum *RH* 12 dediuci *P* uinclis *Bv* 13 redarguit *P* orruit *PH* peccuniamq; *H* 14 funeream *Arev.*, funere ad *PRH*, fueram *B*, funerum *Par.*, funeram *Col. Gall.* seei *P*, sę•uis *R* 15 •ac (h *eras.*) *H* preciocio *P* uacuauit illę non *R* 16 secunctati *P* conferret *P* 17 *ante* nullus, ubi *eras. in H* medellam *H* 18 proloquentes *H* 19 timorę *P* fuit *H* est *om. P* 20 correctionis *Hv* 21 potest] post *P*

opitulari confessio, cum legatur: in inferno autem quis confitebitur tibi? Iudas enim publicus parricida, qui, quod audere non metuit, non suum tantum parentem, sed totius mundi iugulauit auctorem, poenitudinis frustra remedium inuestigabat; quem post traditionis audaciam sententiae supplicium iam tenebat, ut securis ad arboris radices applicata, quae fructum protulit execrandum, mali roboris germen inutile funditus amputando saeuis ignibus deputaret. dementem subito correptus est in furorem, sibi mortiferum nihilominus molitus interitum, quamuis sanior ille tunc fuerit, cum nefandae coniurationis in se flagitium uindicauit, uiamque gutturis execrandi, qua uox processit inmitis uendens omnium redemptorem, faucibus nodatis adstringens, animam trabalibus laqueis expulit infelicem. parua siquidem poena pro tanto uideretur flagitio, cui nulla suppliciorum aequari ualeat magnitudo, tamen ipsum funesti genus exitii morsque pendentis ab alto cadaueris caelum negat aspici, terram uetat attingi, ut reus sceleris inauditi simul ab utrisque dignus elementis expelli nec aere frueretur ad uitam nec homo generali compositus more hominis animam dimitteret exhalatam. habet et aliud leti ista

1 Psal. 6, 6

1 con *P* aut *P* 2 homicida *Hv* quid *P*, d *eras. in RH*, qui *Bv* 3 quod] quem *Ludwig* quod — metuit] audere *scripsi*, audire *libri* metuit *scripsi*, meruit *libri* pere.ntem (n *m. al.*) *B* 4 iuganuit B^1 (*corr. in* iugulauit) fraist*a (r *eras.*) *B* 5 uestigabat *Hv* audaciae *RH* (*fort. ex* audaciē) 6 ut *scripsi*, et *libri* arborum *PR*, *fort.* arboris iam applicita *Hv* 8 deputarat *Ludw.* dementem *PHBv*, Vtmentē *R*, mente *Ludw.* 10 molitur *v* tunc] tam *P* 11 uiamque *Arev.*, uitamque *libri* 12 execrandis *P* quia *H* uidens *H Par. Col.* redempt////em *H*, redemptionem *v* 13 nudatis *R*, nudatis *H* tra*alibus *H*, tranalibus *B* 15 illa flagitio *v* suppliorum *P* aequali *P* 16 istud *R* funestī *ex* fonesti *B* exitu *H* pendentes *P*, pendentibus *B* 17 apicit *P* uetatque *Hv* 18 in auditu *B* dignis *H* 19 frueret *B* umo *P*, hum**o (an *eras.*) *H* generali*** (ter *eras.*) *H* compositos *H* homini *P* 20 anima *H* exalatam *P*, exalatum *HB*, exhalantem *v* et *om. HBv* decoris istas species *H*, dedecoris ist*a in specie* (s *eras.*) *B*; dedecoris istas in species *v*

species propriae deiectionis indicium. quod enim in sublimi fastigio necem sortitus est perfidus et desertor, patefecit ex quanto culmine sit prolapsus: nuper discipulus, modo iam reus; nuper apostolus, nunc apostata nominatus est.

Cum uero Dominus ante tribunal praesidis staret intrepi- 11
dus, ut agnus mitis productus ad iugulum, nihil dignum morte repperiens, quod ei populus accusator obiceret, regem se dixisse, qui manifesto rex aderat, studio seditionis exclamant. nec mirari quispiam debet si plebs, amica fallaciae, ueritatem protraxit in crimen imperiumque sidereum et diuinam rennuit potestatem, quae Creatoris ingrata suffragiis lucos olim coluit, idolis obsecuta seruiuit. una quippe dementia parque uidetur insania Baal praeposuisse tunc Domino, Barabban praeposuisse nunc Christo, dumque pius occiditur impiusque seruatur, iustitiae mutauit uiam errans in utroque sententia: auctor mortis deputatus ut uiueret, auctor uitae deputatus ut obiret. ex hoc igitur cuncti, qui hactenus manetis infidi, Christum pro mundi salute passum fuisse iam credite, qui flagris terga sulcatus, obprobriis lacessitus, poenas omnes amplectitur, ne perire suis meritis dignus uel latro sustineret exitium.

Heu quam triste falcis acumen est, quae messem Iudaicae

1 q̃//// *H* (˜ *a m. 2*) in *om. H* 2 sortitus *ex* sordidus *B* profidus *H* 3 quanta *B* culminus *P* prolapsus] pro *eras.* in *H*, lapsus *v* discipulis *P* 4 nunc] modo *H* est *om. v* 5 QVOD ANTE TRIBVNAL $\widetilde{\text{XPS}}$ FLAGELLIS CEDITVR *R* (*in mg.* alīb auditur) *H* (auditur), Christo obiecisse Iudæos quod regem se esse dixerit *v* 6 morti *R* 7 sese *Bv* 8 quia *H*, q̃m *B* manifeste *v* 10 protraxerit *v* crimine *HBv* 12 clementia *H* 13 bahal *HB* ba*rabban (r *eras.*) *H* **dumque (mo *eras.*) *H* 14 impius *B* 16 deputatus] est *utroque loco add. Ludw.* 17 est] *om. Hv* igitur qui *B* actenus *H* infidi *ex* -de *B*, in fide *v* 19 *post* flagris *ras. 4—5 litt. in H* terga] *eras. in H*, *om. v* obprobriis (p *ex* b) *B* 20 complectitur *H* sui *B* 21 exit*um *H* 22 de lauatione manuum Pilati *v* a*cum *B*

posteritatis abscidit! nam qui necem Domini postulantes in se suosque filios eius sanguinem professi sunt permanere, dicentes furialiter et clamantes: sanguis huius super nos et super filios nostros, omnem fructum sui germinis damnauerunt, donec ab eis haec macula illius aqua spiritaliter abluatur, cuius in eis cruor letaliter dominatur adspersus. heu nequitia tui, Pilate, facinoris, quam patrasti! qui tot in uno iudicio uel potius praeiudicio crimina commisisti, quae si prouida sanandus mente cognosceres, non solas manus abluere, sed totum iugiter corpus sacro debueras aquae spiritalis lauacro perfundere. iustum iniuste diuerberas, regem praeses examinas, Deo te praeponere mortalis homo non trepidas. igitur luendi supplicii iam teneris in uinculis, quia numerosa per uulnera cruci Dominum creaturae configis, Caesaremque magis offendere quam Caesaris metuis conditorem.

12 Cumque militari Christus executioni contraditus mortis sententiae subiaceret, in ipso nihilominus cultu, quem regiae sub imaginis inlusione suscepit, magni gerebantur sacramenta mysterii. quod enim coccineae clamidis uelamen indutus est, cruentum futurae mortis demonstrabat aspectum. spinea caput eius corona circumdedit, quoniam spinas omnium peccatorum, quae humanum genus passim inuaserant, pia solus humilitate portauit. manu datam gestabat harundinem, mundano regno

3 cf. Matth. 27, 25

1 postteritatis *H*, posteritatis *ex* psosteritatis *B* namque *v* 2 que] *om. B* 3 eius *H* 4 clamauerunt *R*, dampnauerunt *B* 5 aquas *H* 6 laetaliter *H*, loetaliter *B* 8 un**o (ic *eras.*) *H* 9 pro uita *R*, prouicia *H* ablueres *Hv* 11 profundere *H* iustūs *R* iniustę deuerberas *HB* 12 domino *v* omo *B* quibus igitur *Bv* 13 quia *Hv*, quę *B*, qui *R cf. Carm.* 14 configeris *H* 15 cęsarē magis *R* 16 DE COCCINEA CLAMIDE CORONA ET ARVNDINE *R*, *om. H*, De ueste purpurea, corona spinea, arundine et uestibus Christi *v* secutioni *H* 17 sententiae *R corr. m. 2* cultum *H* quęm *B* 18 gerebat̃ *B* 19 coccinae *H* clamidis *RHB* 21 corona *om. H* 22 *post* humanū *ras. 1 litt.* (s?) *B* 23 manu H^1 (nam *corr. m. 2*), nam *v* arundinem H^1 munda *R*

sceptrum uere consimile, quod pro motatione saepissima fragile, uacuum, leue cernitur et caducum. moxque uestibus alienis **13** exutus suis protinus est amictus, tamquam positurus in obitum corporis indumentum, quod se post paululum nouerat receptu-
5 rum, nihil iam mutabile sumpturus, quippe post mortem plena cum maiestate suae carnis rediens ac resurgens.

Nec illud a consortio diuinitatis abscedit, quod datum sibi **14** uinum tristi felle mixtum labris tetigit et ab ore proiecit. signum fuit quippe mirabile, amaram mortem Dominum degu-
10 stare confestimque uirus eius horribile reducis uultus auersione contemnere.

Igitur alto patibuli defixus in ligno iram discriminis exe- **15** crandi pia religione mutauit et abiecta crudelitate pax ascendit in crucem uiolentaque saeui roboris instrumenta suis membris
15 inlustrans poenam honore uestiuit, supplicium salute dedicauit, ipsaque pius in se tormenta sanctificans signum in damnationem propositum fecit beatitudine consecratum. ut autem nullus animo peregrinetur ignaro, crucis speciem causam uenerationis ostendere, quae Dominum meruit adoranda por-
20 tare, per quattuor eam plagas orbis extendi prudenti debet

1 uenere *R*, ue**re (ne *eras.*) *H* mutatione *RB* 2 VBI EXPOLIATVS CLAMIDE ET SVA INDVTVS EST VESTIMENTA *R* 3 sui *R* tamquam] quam *RH* positurus *ex* possiturus *B* obitii *B*[1], obitu *v* 5 nil *R* m*tabilę *H*, mortale *B*, motabile *I Col. Par.* sumpturus mutabile *Hv* p*** *H* plena* (m *eras*) *H*, plenam *B* prae mortem plenam *I* 6 ma**state *H*, maiestatis *Par.* 7 DE POTATIONE VINI CVM FELLE DATA *R*, cum felle data *H*, fel Domino datum quid signet *v* abscessit *v* sibi] sumit *v* 8 tristi] Christi *H*, *om. v* permixtum *HBv* labiis *Par. Gall. Arev.* procedit *H* 9 quippe fuit *v*, fuit *om. B* 10 uisus *H* reduces *R*, reduci *B* 11 contempnere *B* 12 VBI SVSPENSVS EST CRVCI *R*, *om. H*, Christum cruci affixum *v* alte *H*, alto *ex* abto *B* 15 saluti *coni. Ludw.* dicauit *v*, *fort.* ditauit 16 in] *eras. H* damnationi (*ex* damnationem) *H*[2], dampnationi *Bv* 17 beatitudinē *HB*[1] (˜ *eras.*) autem] aut̃ *R*, ****is *H*, hic *v* 18 nullius *R* pereginetur *B* ingnaro *R*, ignare *H*, igna(*ex* no)ro *B* 19 generationis *H* 20 quatuor *B* extendi *R*

quisque ratione colligere. caput enim Christi distentis in cruce membris expositi axis Orientis accepit, Occiduus autem limes plantis arrisit, Arctous dextera claruit, medius laeua refulsit. cunctaque prorsus mundi substantia Creatoris corpore fecundata crucis in se lineam rectis obliquisque limitibus demonstrauit impletam, quam primae lucis ab origine cernitur consecuta.

16 Cumque milites eius sibi uestimenta diuiderent, tunicam sortiti sunt quis haberet, quoniam suta non fuerat, sed de superioribus texta per omnia, nefariumque duxerunt speciem tanti uiolare miraculi. legant haec scismatici profecto doctores et sciant, quid impietatis exerceant catholicam lacerando concordiam. si enim militibus sacrilegis ac funestis durum uisum est Christi carpere uestimentum, quale nefas admittunt qui ecclesiastica pace turbata ipsum Dominum Christum scismatibus diuidere non quiescunt!

17 Titulus quoque trina linguarum significatione conscriptus, habens Hebraicis, Graecis litteris ac Latinis: hic est rex Iudaeorum, supra Dominum legebatur adpositus. quae sit etiam huius ratio sacramenti, absurdum non uidetur inquiri. nec enim fugit a magno mysterio, quicquid gestum manifestatur in Christo. cur ergo tribus linguis hic titulus legebatur adscriptus, cum plures ac uarias multitudinum nationes nequa-

2 crucem *Hv* acsis *B* 3 plantas *B* adrisit *H* arctus *H* dextra *Hv*, dextræ *B* claruit *om. H* 4 mundi prorsus *B* 5 fecundata *H*, iocundata *RBv* 8 DE SORTE IN VESTIMENTA XPI *RH* (uestimento), *om. v* 10 dixerunt *H*, duxerant *v* 11 scismatici *RHB* = 15 12 sciant *ex* sentiant *H*, sciant *v* quod impietates *Bv* 14 āmittunt *R*, a*mittunt (m *eras.*) *H*, ammittunt *B* 15 ęcclęsiastica *B* 17 DE TITVLO TRINA LINQVARVM SIGNIFICATIONE CONSCRIPTO *R*, *om. H*, de titulo crucis *v* significationē *H* conscriptis *H* 18 hebręis *H*, hebreicis *B* litteris Graecis *v* 19 iudeorū *B* dum *ex* dnī *B* 20 huius etiam ratio *HB* huius sacramenti *R* 23 adscriptus *H* multitudinum *Iv*, muntitudinum *B*, multitudinem *RH*, multitudine *coni. Ludw.*

quam Hierosolimae defuisse apostolicorum actuum magnitudo testetur, et possit aut una interpretis diuersis lingua sufficere; aut, si cunctorum uoluit oculis hoc Pilatus exponere, pluribus linguarum commerciis instructam uulgi notitiam reddidisset? sed quia non est humana dispositione perfectum, spiritaliter illud sentiamus impletum. uera siquidem fides catholicaque confessio, quae designabatur in Christo, unum populis regem trino docebat explicari sermone; quod autem Iudaeorum regem eum specialiter uerbo pronuntiat, qui supra creaturam dominatur uniuersam, tam saeculari causae quam rationi conueniens est diuinae. primum quoniam Pilatus uel propter Caesaris metum uel propter suae credidulitatis admissum, quia regem dixerit quorum fuerit, definiuit, ne puro regni nomine designato generaliter eum regem uideretur exprimere atque aduersus Caesarem praedicare et tamquam in suum quoque rectorem decreta morte sacrilegus extitisse. dehinc quia rex Iudaeorum Christus religiose nominatur et omnis gentilitas idolorum cultibus occupata, cum Christiani dogmatis meruerit sacramenta sortiri, inter Abraham filios incipiet Dei filium nuncupare, cui legitur promisisse, quod eum faceret, sicut et fecit, omnium gentium patrem. Iesus ergo dictus est Rex Iudaeorum, non tantum praesentium, sed etiam futurorum, quia naturaliter

1 hierosolime *H*, hierusolimę *B* apostolorum *ex* apostolurum *B* 2 posset *RH* una *s. l. B* interptes *B* 3 hic *B*, hoc oculis *v* plurimum *B*, plurimarum *v* 4 instr,ctam *R* fulgi *I*, *eras. in B* reddidisset *H* 5 set *ex* sed H^2 seq^{q} *B* quod *v* 6 illud *om. H* siquidem] *ras. 4—5 litt. in H* 7 signabatur *B* regem — eum *om. v*, *fere eras. in H* eum regem *B* 9 speciali*** *H*, spiciali *B*, speciali ter *Ludwig in adn.* creatura — uniuersa *B* 12 amissum *RHI*, admissum *corr. Iur.* quia *R*, q*** *H*, qui^{a} *B* (a *m. 2*), aquæ *I*, qui *Iur.*, q *Col.*; quod se *fortasse rectius Gall.* se regem *v* 13 designat*o (i *eras.*) *H* 14 exponere *Bv* 16 quia] qm̃ *B* 17 religione *H* 18 meruit *P* 19 habraham *B* incipit *v* dei *ex* deo *B* filium] populus *v* nuncupari *HBv* 20 promisse *H* 21 ergo] autem *H* rex dictus est *R* 22 quia] qui *HBv* naturalis *Bv*

germinis inutilem relinquentes horrorem, mox in oleam fecundae suauitatis unguento sancti chrismatis inserendi perdent amaritudinem sterilis oleastri.

18 Quin etiam plebs feralis et noxia, nullis animum satiata suppliciis, cruentos ex utroque latere circa Dominum uiros eadem statuit damnatione confixos, ut iniectas uulnerum plagas talium aceruaret iniuria personarum, licet meriti similitudinem non haberet similitudo sententiae. inter latrones namque iusto pendente carnifices trium uidetur esse par poena, sed duorum dispar est causa. illi quippe pro crimine rei sunt mundo: huic ipse reus est mundus, cuius sanguine liberatus est a peccato. in illo tamen Dominus patibulo constitutus potestatis suae iura non perdidit, qui de sublimi crucis examine, uelut de regali throno, iudex aequus utrumque prospiciens et amborum merita diuini cordis lance perpendens hunc elegit, hunc reliquit, non praeterita quae luebant facta discutiens, sed praesentes mentium diuersitates intendens. unus enim, a quo ferocis atrocitas instituti nec in mortis discrimine declinauit, saeuis Dominum lacerabat iniuriis, dictis mordacibus execrandis, tamquam caper hirsutus uenenosi dentis attactu palmiti suauissimae uitis inimicus, ita loquebatur inludens: si tu es Christus, saluum te fac et nos. alius uero spe meliore

21 cf. Luc. 23, 39

1 horrorem *ex* honnorem *H*, honorem *Gall.* oleo̅ *B* 2 sc̃i *ex* sc̃ae *R*² crismatis *B* inserendi (*ex* do) *B* 3 sterilis (r *ex* b) *B* 4 DE DVOBVS LATRONIB· ET DISTANTIA EO̅R *RH*, De duobus latronibus ad Domini latera crucifixis *v* *post* quin *ras. 1 litt. B* 5 circa] ci *ex* ca *B* 6 ut in iectas *R* 7 acerbaret *Bv* 8 hab& ro *R* (re *a m. 2*), habeat *H*, habet *Par. Arev.* 9 uide*t̃ *B* par] per a *H*, *om. R* dsed *B* 10 illi quidem *H* *B*, illi siquidem multo *v* 11 ipsi *H* 12 dn̄s (s *ex* e) *B* potestati *B* 13 p**didit (ro *eras.*) *H* sublimis *HBv* 15 illum reliquit *v* 16 reliquid *B* 18 mortis] *eras. in H*, *om. v* declinauit (*supra* uit *ras.*) *B* 19 execrandus *Bv* 20 hyrsutus *B* at*ta*tu *H*, a*tactu (c *eras.*) *B*

modestior, qui, dum suae parcit linguae, pepercit et poenae, supplicibus Dominum uerbis alloquitur, deflectens lumina, tantum libera quae gerebat, in terram, quoniam tensi uulnerum nexus ab humilitatis officio uolentes inclinari palmas arcebant. nam postquam socium, qui iam desociari meruerat, iusti sermonis increpatione redarguit suaeque culpam proteruitatis agnouit, Dominum sic precatur: memor esto mei, cum ueneris in regnum tuum. quem pius ilico Dominus, ut errantem per auia deserta pastor ouem cum gratulatione recolligens, allocutus est dicens: amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. o mirabilis et diuina promissio! paradisum se dicit intrare qui properabat ad inferna descendere, quatenus euidentius edoceret nullum tempus existere, quo Deus non ubique sit praesens. ut enim latronis animos iam beati mortis formidine uacuaret, non tantum inquit hodie mecum eris, ne sepulturam putaretur edicere, sed adiecit in paradiso, ubi flore perpetuo blanda per agros ridet amoenitas et inriguis uoluptas fontibus enutrita pulchrosque molliter per hortos infusa, totum grata suauitate laetificat interque

7 cf. Luc. 23, 42 10 ib. 43

1 mo*destior (s *eras.*) *B* 2 supplicio *H*, supplicīo *B* supplicio ac domini *I* dñi *B* uerbis] *emendauit Iuretus*: ac Dominum uerbis precantibus alloquitur (ac *om. Gall. Arev.*) deflete$^{c\ ns}$ *B* limina *H* 4 inclinari] *om. H* palmescebant *I* 5 *ocium (s *eras.*) *H* qu**am (i i *eras.*) *H* otium quae iam *I* desociare *HI*, disociari *B* meru*erat *B* sermones^{i} *B* 6 culpa *B* 7 precabatur *HBv* 8 dum *v* 9 cum gratulatione] alib dum *in marg. R* (*haud dubie ad superiora* cum ueneris *pertinent*) 10 Amen, amen *B* 11 paradyso *RH* miraculis *H* 12 parady*um *H* secum *coni. Gall.* 13 quatinus *B* euidentius *om. Bv* e*docere (t *eras.*) *H* quod$^{\cdot}$ *R*, qđ H^1 (qo^{u} *corr. m. 2*), quo* *B*, quo *v* 14 dominus *v* sit ubique *v* animum *HBv* 15 beatę *R*, beati H^1 beatę *corr. m. 2* 16 ne—adiecit *om. Iv*, *rasura usque* paradiso *in H*, *Gall. lacunam recte suspicatus coniecit*: non tantum, inquit, (*supple* meminero tui) sed hodie 17 agres *H* 18 inriguis] *ex* inriguas *B* uoluptas *ex* -tis *B* pulcrosque *H* 19 ortos *R*

beatos frondibus ramos ac nullis ultra pomorum decipientes insidiis serpens ingemit ille tartareus, antiquum sine lapsu degere iam colonum. ambo igitur uariis currentes motibus ut latrones iter diuersi callis inuadunt ac locis remotioribus inminentes discretam factis uiolentiam perpetrarunt. ille fores infernas intrauit, iste supernas inrupit; ille caligine profunda submersus gehennae claustra penetrauit, iste limen clarae lucis ingrediens caelorum regna diripuit.

19 Interea subito cunctus obscuratus est mundus, tenebris repentinae caecitatis oppressus ac mesta nebularum mole perfusus funereas dies celebrauit exequias; sol radiis remotus absconditis, tetra uelatus palla, delituit orbemque luctibus alienae noctis infecit. talem siquidem uultum patris orbata solatiis meruerunt elementa sortiri, ut cuius ortu laetata sunt, tristarentur occasu. sicut enim Domino nascente lux claruit, ita moriente discessit. tunc stella per diem fulsit, modo nec in nocte comparuit. sed quamquam caelo terraque fugitiuum lumen abscessit, non tamen diutius in hac remotione permansit per ipsa temporis interualla suspensi, magno uisum conuenire mysterio. nam sicut tribus horis mundi facies tenebris oppressa subiacuit, ita Dominum triduo clausum tumuli sepultura con-
20 texit. nec tellus sine clade tunc adstitit, omnibus contremescens fundamentis, quae talia sentiebat admitti, mundique rata

1 pemorum *H* decipientis (cipi *in ras.*) *B*, decipientibus *v* 2 ingemuit *v* 3 dege**re *B* ut] *eras. H*, *om. v* 4 iter] inter diuersa *R* (*an ex* itiner?) 5 perpetrarent *H* 6 inferni *v* caligini *Bv* profundae *Hv*, profunde *B* 7 sū*mersus *H* (˜ *a m. 2*) gehennae claustra p. *R*, claustra penetrauit g. *HBv* lumen *Hv* 9 DE TRIBVS HORIS TENEBRARVM *RH*, de sole obscurato, terrae motu & aceto porrecto *v* cunctus] totus *HBv* est obscuratus *v* 11 ex*equias *H* sed sol *v* 12 dilituit *HB* 13 tamen *H* 14 meruerunt] e$_2$ *corr. ex* i *R* 16 discescit *H* 17 fugiuum (ti *a m. 2*) *H* 19 suspensa *H* 20 oris *H* 22 DE TERRAE MOTV *R*, *om. Hv* adstitit *H*^{1}, asstitit *H*^{2}*R*, astitit *B* contremens *Bv* 23 admixti *H*, admitti (d *ex* m) *B*^{2} sentiębat *B* rato *H*

uenisse iam finem dubio pependit natura sub termino, ne summus scilicet apex ad inferna descendens omnem protinus molem secum iugiter inclinaret in mortem atque proprium comitatus auctorem praeceps in chaos mundus efflueret. sed illa pietas diuinitatis inmensa properabat clementer ad tartara, quo perdita restitueret, non quo instituta deperderet. cumque 21
talia cernerent euenire pericula qui Dominum ligno crucis affixerant, nequaquam expauere tot signa, tot praesentis metus inaudita prodigia. quin insuper cum potum sitiens postularet, unus de plebe nequissima spongiam calamo nexuit et acetum eius ori porrexit. o quam Iudaeorum menti nequissimae liquor fuit ille conueniens, qui deteriora secuti uel infima pro culpa scilicet infidelitatis manzeres sunt uocati! sicut enim uina suauia, cum fuerint in acetum triste conuersa, cunctis a mensarum poculis repulsa iactantur, ita gens ista feralis et impia, quae priscis temporibus Deo placuerat, nunc odibilis et nimis est execranda.

Vt ergo beatae Dominus omnia passionis impleuit, animam 22
protinus suam sancto de corpore uolens ipse deposuit, eam uoluntarie rursus ipse sumpturus, ut fecit, quoniam mortuus quidem fuerat sed uiuebat, membris obeuntibus non diuinitate defunctus. audiamus ex eius persona Iohannes euangelista quid referat; ait enim Dominus ad discipulos suos: propter

23 cf. Ioh. 10, 17. 18

2 summis *H* 4 commitatus *B* effuer& *B*, afflueret *v* 6 restituerat *H* non quo] *R*, quo *eras. H*, *om. v* DE SPONGIA CVM ACETO ORI $\overline{\text{XPI}}$ PORRECTA *R*, *om. Hv* 7 periculis quae *H* 8 expauerunt*o* signa *H*, expauerunt. O signa *Bv*, ob signa *coni. Arev.* 9 inauditu *R* qui *B* sciens H^1 (sitiens *corr. m. 2*) 10 saeuissima *HBv* 11 iudeorum *B* 12 infirma *v* 13 manzeres] e, *corr. B*, manzires *I* enim] *eras. H*, *om. Bv* 15 po*ulis *H*, populis *Bv* tangens ista *I* i*sta *H* 16 nuc (n *a m. 2*) *R* et] cum *B*, ac *v* 17 est] ẽ *m. 2 supra l. H* 18 VBI EMISIT $\overline{\text{SPM}}$ *RH*, Christus expirat, uelum templi scinditur, sancti resurgunt *v* 20 ipse rursus *v* *post* sumpturus, ipse *eras. H* 21 quidam *H* 23 qui *B*

hoc me Pater diligit, quod ego pono animam meam et iterum accipiam eam. nemo tollit eam a me, sed ego pono eam a me: potestatem habeo ponendi eam et potestatem habeo iterum accipiendi eam. hoc mandatum accepi a Patre. quis itaque possit dubitare uel audeat eum, cui suam ponere licuit animam cum liberet, potuisse quoque resumere cum placeret, et hanc in sese magis operari uirtutem, quam dignatus est in plurimis demonstrare? reserantur fores ecce tartareae Christo ueniente deiectae, patet inferna retro iam semita, rumpuntur saxa, finditur terra, uacuantur sepulchra corporibus, reuiuescit turba sanctorum; et ne fides defecisset in credulo, agnoscitur resurgentium multitudo.
23 tunc illud quoque templum mirabile, plenum religionis antiquae, maioris templi culmina cecidisse conspiciens, uelut alumnus tristis et ingemens proprium defleret auctorem, discisso protinus uelo nudum cunctis pectus ostendit, interiora scilicet euidenter arcana gentibus reseranda significans et populis fideliter adfuturis, quoniam lex, quae sub Moyse uelamine diu tecta permansit, Christo nobis adueniente perclaruit. dic age, mors tristis et impia, nunc ubi tua sit feralis illa uictoria, nunc ubi stimulus execranda tibi seruiens ad sepulchra, quae a primae generationis interitu nullis umquam saturata funeribus humanum genus inuadens miserae soles fragilitati poenali semper dicione dominari? ecce nunc ad Christum tu pessima non uenisti, sed ad te Christus ultro descendit, cui sine morte licuit mori, qui cuncta gignens, cuncta constituens

2 et] *ras. in H, om. v* nemo—ponendi *om. v* 5 dubitari *H* 6 non audiat *v* libere* (t *eras.*) *H* 7 conplaceret *B* 9 patent inferni—semite *H* uenie *B* 10 findi**t̃ (in *eras.*) *B* 11 reuiuiscit *Bv* sanctorum *om. Bv* 12 credulos *H*, credulis *Bv* 13 VBI VELVM TEMPLI SCISSVM EST *R* 14 maiores *R* culmina] ***mina *H*, cum mina *I* 15 deflerat *v* disscisso *R* 17 euidenť (˜ *ex corr.*) *H* archana *libri* populus—adfuturus (i *a m. 2*) *R* 18 Moysi *Arev.* 19 adueniente* (m *eras.*) *H* praeclaruit *HBv* 22 a *ex* ea *B* primo *v* 23 miserere *H*, misere *B* 24 tu] *om. Bv*

te solam liuidam non creauit. scriptura quippe uenerabilis dicit: Deus mortem non fecit. originis igitur tuae si materiem cupis agnoscere, serpente patre conciperis et culpa genetrice procrearis, sed indulgentia nunc regnante consumeris. Interea Domini spiritus iam de corpore migrarat ad tempus, frigidaque crucis in robore Christi membra pendebant, et adhuc furor arma non deserens inimicae manui lanceam subministrat ictuque nefario latus Domini plaga uiolauit infixa, altum uulnus aperiens ac defossum, per quod sanguis pariter et aqua fluxerunt. o quam catholico dogmati sociatur haec causa! o quantum Trinitatis fidei conueniunt haec sacramenta! corpus namque sanguis et aqua tria uitae nostrae sunt munera. omnes enim, qui Christo duci nos tradimus, in aquarum fonte renascimur eiusque corpus et sanguinem sumentes edimus ac potamus, ut templum sancti Spiritus esse mereamur. nam et Paulus apostolus ita loquitur dicens: an nescitis, quia templum Dei estis et Spiritus Dei habitat in uobis? quod ut Dominus iubeat templum nos inmaculatum gerere supplicemus, quatenus angustos et tenues tantus mansor sibi faciat idoneos et capaces.

2 Sap. 1, 13 16 I Cor. 3, 16

1 libidam *BI* 2 Dominus *HBv* fecit] (f, c *in ras.*) *H* igitur] t̃ *s. l. B* 3 materiam *HB* conciperis] i, *ex* e *corr. R*, conceperis *Col. Par.* culpã *B* 4 genitricę *B* indulgentiam *B* consum•eris (m *eras.*) *B* 5 VBI LATVS XPI LANCEA PERFORATVR *RH*, de lancea in latere Christi *v* (latus *Gall.*) migrat *RH*, migrauit *B*, migrarat *v cf. v. 285* 7 manui *ex* munui *B*, manus *v* 9 altum *om. B* apperiens *B* dęfossum *B* sanguis *ex* -nis *B* = 12 10 et] *om. R* aquae *Bv* satiatur *B* 11 quãantum *B* fide' *H* sacramenta] *in marg.* aꝛ secrata *R*, sacrata *HBv* 12 uitae] nostrae *om. R* 13 duce *v* nos tradimus] nostram *H*, nostr' *B*, nostro *v* in—edimus] *in mg. add. B* 14 eiusque] que *eras. H*, *om. v* 15 s. spiritus templum *Hv*, templum *om.* (?) *B* 16 Apostolus Paulus *v* 17 quoniam *Bv* spiritus sanctus *HBv* 18 iub& *B* 19 quatinus *B* 20 sibi *om. B*

25 Postquam igitur thesaurum corporis pretiosi depositum sacer locus ille suscepit, qui Domino ibi iacente nobilis claruit, resurgente nobilior triumphauit, generatio fallaciae iam deuota consuetum sub impio corde nefas excogitans Christum nocturno silentio discipulis iactitat rapientibus auferendum, ut sicut ipse praedixerat, diem uulgaretur surrexisse post tertium. hac itaque Iudaei furtiua suspicione perterriti plurimam petunt custodiam sollertius adhiberi tumulique fores et ianuam fida nimis obsidione uallari. si nondum post crucis acerba supplicia, post ferri plagas et uulnera, post mortalem corporis sepulturam, cruentum, carnifices, implestis officium nec odium post innocentis exitum saturastis iniustum Dominumque potentiae singularis, qui totiens animas eduxit ab inferis, suam reuocaturum potius non probatis: in peiorem partem consilia uobis apta peragite, fouete sensibus dolos perfidiae nutrimentis armatos, sepulchri claustra signate, uigilias militares adponite, monumentum saxo praecludite cunctaque malignis, ut facitis, dispositionibus instruentes dicite: quis Deum poterit custodire, cui cuncta reserantur, nihil obstruitur? regnat in caelis, imperat fretis, dominatur et inferis. quid itaque, tumultus in-

1 DE LOCO SEPVLTVRAE CORPORIS $\overline{\text{DNI}}$ *RH*, Corpus Domini conditum sepulcro adhibita custodia militari *v* posquam *B* tesaurum (h *a. m. 2*) *H* 2 *ante* Domino, a *eras. B* ibi] *om. Hv* 3 iam] *eras. H*, *om. Bv* 4 consuetum] *om. R* 5 rapientibus] *eras. H*, *om. Bv* 6 resurrexisse *R* postertium (t *a. m. 2*) *H* 7 ac *H*, *haec v*, hac *coni. Arev.* Iudei *B* suspicione *ex* susceptione H^2 8 petant *H* 9 acerua *H1B* u *in* b *corr.* 11 implesti^{s} *B* exit*um *H*, exitum *v* 12 saturasti^{s} *B*, saturatis *Col. Par.* que] qui *v* d**$\overline{\text{m}}$*** potentiae *H* 13 quotiens *RHv* eduxerit *R* 14 potius reuocaturum *v* concilia *Hv* 15 apta] *om. R* 16 sepul claustra *R*, sepulchris cl. *B* 17 $\overline{\text{monimtu}}$ (o *ex* u) *B* 18 dominum *v* 20 et] *om. HBv* itaque perfidis *v*

condite, perdis opus excubiis et labore? quid fidem niteris explorare, quam non uis, etiam cum probaris, admittere?

Interea illud triste post sabbatum coeperat dies inradiare 26
festiuus, qui Domino dominanti gratissimus nomen ab eius maiestate sortitur, dictus hoc honore Dominicus, quippe qui tantum consecutus est dignitatis, ut primus meruerit intueri mundi nascentis originem et resurgentis Christi uirtutem. sic enim liber Geneseos, rerum manifestus assertor, die septimo sabbatorum a suis requieuisse Deum dicit operibus. apparet ergo perspicue, quod caput orbis iste sit dies, a quo primario per ordinem definitum numeratur septimus sabbatorum, quem gloria regis aeterni tropaeo quoque suae resurrectionis inlustrans primatum cum religione concessum dierum censuit retinere cunctorum. huius lucis ortu conspicuo mater uirgo cum ceteris 27
mulieribus fideliter congregatis, quae munus pariter ferentes aromatum Domini uenerant ad sepulchrum, lacrimis ora sulcabant, pectus gemitibus commouebant. moxque locum conspiciunt sepulturae uacuum corpore iam patere, sed mira plenum redundare uirtute. de caelis angelus namque descenderat et

1 labore* (m *eras.*) *H*, laborē *B* finem *v* niteri*s *H* expoliare *B* 2 nobis etiam comprobaris ammittere *R*, nouis etiam c*nprobaris a*mittere (m *eras.*) *H*, quam noles etiam cum probares ammittere *B*, quam nobilis etiam comprobaris ammittere *I*, *em. Iur.*, etsi iam comprobaris a. *coni. Hartel* 3 DE RESVRRECTIONE $\overline{\text{DNI}}$ *RH*, De resurrectione die dominico et angelo tumulis adstantibus *v* Interea coeperat i. t. *Hv* (ceperat *H*) 4 fest***is *H*, felix *v* iradiare festis quæ *I* domino *s. l.* R^2 dominanti (i_2 *corr. uid.*) *R* 5 domi////nicus *H* 6 meruerit primus *H* 7 mumdi *H* resurgenti *H* 8 hic enim *v* gene^{seos} (gene *in ras.*) *B* manifestus] mundi'| factus *B* 9 requieuisse (ie *s. l.*) *H* 10 caput *om. R*, capud *B* sit si *B* 11 definitus *Bv* 12 tropeo *R*, tropleo (?) *H*, tropheo *B* 13 religione] li *s. l. B* consuit *H*, consuit *B* 14 DE MVLIERIBVS QVAE VENERVNT AD MONVMENTV̄ ET DE VISIONE ANGELI *R*, *om. H* 15 fideliter] *s. l. B* qua *HB*, quia *v* 16 Domini] dum *v* uenerunt *HBv* sulcabant (t *in ras. m. 2*) *B*, sulcabat — commouebat *Hv* *ora (h *eras.*) *H* 19 namque angelus *v*

a tumuli foribus euoluto mirabilis residebat in saxo, uultu flammeus, uestimentis albatus, ut gemina uidelicet diuersitate resplendens terrorem pariter laetitiamque monstraret, terrorem profecto custodibus ignea facie comminatus, laetitiam quaerentibus Christum niuea uestis iucunditate blanditus. ergo mulieres angelica reuelatione firmatae Dominum gaudent
28 reuixisse post mortem. milites autem tali uisione perterriti uitam nequeunt retinere in ancipiti discrimine constituti desertaque continuo statione praecipites urbem repetunt, miracula referentes gratisque manifesta renuntiant. postquam fidem pretio uendiderunt, in fallaciam permutantur ignauam, moxque Christi discipulos nocturnae quietis insidiis aucupatos eum diripuisse confingunt. dic, nefande custos et improbe, fare, scelerata legio, quid mediteris adstruere, quae studio pecuniam conquirendi foueam tui casus non uides et periculi, quantum supplicii merearis ignoras, cum mauis neglegens uideri quam uerax. constat enim te fuisse peruigilem, sollicitum, perspicacem, numquam lumina somno flexisse, nisi labori uicibus perfouendo proximus rite collega succederet, ita locum excubiis communisse, ut nullis adiri posse fraudibus appareret. num Christus, ut audes falsa uoce componere, nocturni operis tempore te quieto suorum manibus raptus est a sepulchro, cuius ibi

1 a* (d *eras.*) *H* tumuli *ex* tumulo *B* resedebat *H* 5 iocunditate *RH*[1]*B* blanditus] b *in ras.* *B* 7 post *B* autem] *eras.* *H*, *om.* *v* DE FVGA MILITV̄ ET MENDACIO EORVM *R*, *om.* *H* perterri *H* 8 ancipiti *ex* ancipite *B* ne nequeant *coni.* *Ludw.* 9 r̄o petunt *R*; repetunt *om.* *H* 10 **ferentur (re *eras.*) *H*, (feren *in ras. m. 2*) *B*, perferentes *1 Gall.* 11 ignauam *v*, ignauiam *R*, ignau*am *H*, ignauia *B* 12 insidias *R* occupatos *H* 14 meditaris *H* asstruere *RB*, astruere *H* peccuni* (a *eras.*) *H*, pecuniae *Bv* 15 conquirend* *H*, conquirendae *v* cui *Hv* non uides] **n̄ fides *B* pericli *Bv* 17 uera *B* enim] tunc *m. al. in ras.* *B* 18 nise *ex* nisi *B* 19 proximos *B* suaderi *B* 20 nullus *H*, nullis *ex* nullus *B* posse* (t *eras.*) *R*, posse *ex* -set *B* num] nam si *HBv* 21 au*dis (i *eras.*) *H* nocturnis *R*, nocturnos *H* 22 te] *eras.* *H*, *s. l.* *B*, *om.* *v* e sepulchro *Bv*

lintea, cuius adiacent uelamenta, circa cuius residet angelica uirtus exuuias? an beatum corpus ille, qui rapuit, prius exuit et nudauit, celerius arbitratus detectum posse subduci quam ligatum, sicut manebat, auferri, cum sit mora furtis rapacibus inimica potueritque cautius et latenter cum suis quoque Domini uelamentis auferri. mentita est iniquitas sibi. habet tamen ista res gratiam figurati sensus egregiam. Iudaeis etenim Christum spiritaliter constat ablatum, quem nos tota mentis et pectoris deuotione portamus. plange, Iudaea, tuos itaque sacerdotes, plange ministros et populum, quae pro tantis deserta flagitiis non iam tuba gaudebis, non unctu firmaberis, non sacrificiis perfrueris. cuius spe namque uirtutis tibi tuba perflabitur, cum regem uideas interemptum? quis unctus ultra iam dabitur, cum ipsius unctus amiseris principatum? quae uictima ferietur, cum uictima fuerit pastor ipse mactatus? discedat synagoga proprio iam colore fuscata: Christus sibi pulchram niueo decore sociauit ecclesiam. haec **29** honorem Mariae praesentat et gloriam, quae, Domini cum claritate perspicua semper mater esse cernatur, semper tamen uirgo conspicitur. huic sese Dominus ilico post triumphum

6 Psal. 26, 12

2 ad excubias (ad *s. l. m. 2*) *R*, exuuias *ex* excubias *H*, exuu*ias (uu *m. al. in ras.*) *B* exiuit *PB*, ex*uit *H* 3 aruitratus *P* 4 auferri] *sequitur rasura duorum versuum, incerta litterarum uestigia adhuc exstant H* manebat auferri mentita *v* 5 cautis *P* suisq; *P* 6 ini///qutas *B* 7 *post* iudeis *ras. in B* 9 pectoris] corporis *P* portam *P*, portamus *ex ras. H*² 11 gaudebis] clangebas non iuncta firmaueris *P* uncto *HBv* *ante* tuba *ras. 1 litt. B*, *post* tuba, tibi *s. l. B* 12 namque] poenamque *H* 13 intemptum *P* 14 unctus iam ultra *v* uncti* *B*, unctis *Par.*, uncti *Gall. Arev.* principatū* (s *eras.*) *P* 15 q̃** *H*² 16 sinagoga *libri* 17 eclesiam *P* LAVS SCAE MARIAE MATRIS *R*, *om. H* 18 honere *P* Mariae* (s *eras.*) *H* praes**tat (en *eras.*) *H* praestat ad gloriam *Bv* Domini] *om. PHBv* 19 conspicuam *P*, prospicua *Hv* **semper (et ? *eras.*) *H* cernitur *H* 20 sese] *om. B* hilico *P* postriumphum *H*

resurrectionis ostendit, ut pia genetrix et benigna talis miraculi testimonium uulgatura, quae fuit nascentis ianua, dum uenisset in mundum, haec esset eius et nuntia deserentis infernum.

30 Mox deinde conuiuio cum quibusdam uelut praeteriens uiator interfuit, atque confractione panis eorum se sensibus et oculis publicauit, quia cum uerus ipse sit panis, illis luminibus innotescit, quos fides interior reserans ac detegens ad

31 agnitionem Domini gratiae claritate perducit. frequenter etiam diuersis temporibus et momentis manifestum sese discipulis demonstrauit: nunc uescentibus inopinus apparens, nunc obusti piscis et faui cibos accipiens, quatenus euidentius edoceret res esse corporis dapes, quas edendo uidentibus approbauit illa se membra nunc gerere, quae nuper gesserat ante.

32 Rursus idem, cum metuentes apostoli plebis, quae Dominum saepe negauerat, uiolentam sustinere saeuitiam, clausis domus ianuis permanerent, obseratis adstans foribus inprouisus, pacem cunctis dedit salutatione sermonis, ut afflictis laetitiam tribuens repensam, quod prophetica uoce signauerat, approbaret,

1 genitrix *P* miraculis *B* 3 inferna *HBv* 4 QVOD IN FRACTIONE PANIS SIT DNS AGNITVS *R*, de fractione panis ubi dns fuit agnitus *H*, Christus discipulis apparet, fauum et piscem manducat *v* uel ut preteriens *R* 5 confractione] in fractione *Bv*, in *ex* cum(?) *H* se *om. RB* 6 quia] p *B* cum] quod *HBv* illis] *eras. H*, *om. v* 7 innotescet *P* nterior (a *eras.*) *H* reserans] reserant *P*, inserens *v* detegens] alib detge| *in marg. R*, detergens *PH*, detegens *v* 8 DE FAVO MELLIS ET PARTE PISCIS ASSI *R*, *om. H* 9 manifesta *P* 10 demonstrauit *om. P* abusti *B*, adusti *v* *post* conbusti *sequuntur in P* tale genus—Dei *cf. p. 300, 9* 11 faui cibos] faucibus *P* quatinus *PB* edoceret euidentius *Hv* edocere *P* 12 res] *om. R* sedendo *P* 13 illa *H* nun *B* ante] mortem *Hv*, mortē *B* nunp geferut ante XV *P* 14 VBI INGREDITVR AD DISCIPVLOS CLAVSIS FORIBVS *RH* (*post* saeuitiam *inscr.*), Christus ostendit plagas suas discipulis *Par. Col.* Rursus—saeuitiam *in ras. B*^{2} contumentes *P* dns *P*, dm *B* 15 saepe dominum *R* uiolentia *P*, uiolentiam *H Par. Gall.*, uiolentā (a *corr.*) *B* clausis (s *eras.*) *H* 16 obtrusis *H*, obstrusis *Bv* 17 laeuitiam *P* 18 repensam *H*, repentinam *v* prophetia *B* adprobare *P*

quia cor contritum et contribulatum Dominus non relinquet. moxque manus aperuit perforatas, plagam lateri nudauit infixam, ne phantasma crederent, si uulnerum indicia non uiderent.

Quoniam uero Thomas aeque uenerandus apostolus, quem 33
Didymum uocabulo nuncupabant, ibi non aderat, et talia sociis referentibus non credebat: ecce Dominus eodem postmodum residente cum fratribus inmotis se denuo foribus repraesentat, qui numquam spiritaliter ab ipsis abscesserat, coramque cunctis uisus in medio non dedignatur morem gerere trepidanti discipulo: palmisque rursus et latere demonstratis tactu uulnerum patitur se probari, magis hinc agnitus, quod ipse sit Christus, quia dubitantis animum placida fouit lenitate susceptum. quisquis enim dolos artifices caeca sub imagine fraudis exercet uanasque nebulas et figuras ad decipiendas instruit mentes incautas, non uult inquiri, non uult sua facta cognosci, quo lateat sub nubis uelamento fallacis, oculosque compositis miseros simulacris inludens odit sollicitos, si deprehendi coeperit, et amicos. Dominus autem uerax in omnibus Christus etiam credere dubitanti mitissimus, non irascitur ambigenti, sed ut digitos quoque mergat in uulnera, leni

1 cf. Psal. 50, 19

1 humiliatum *Hv* 2 relinqu**et (er *eras.*) *H*, relinquit *R* apperuit *B* perforatos *P* planga *P* 3 mundauit *P* fantasma *libri* 4 uiderent] *sequitur ras. 2 fere uersuum in P* 5 VBI THOMAE MONSTRAT LATVS PERFORATVM ET FIXVRAS CLAVORVM *R*, *om. H* apostolus (o, *ex* u) *B* 6 nuncupa**nt (ba *eras.*) *H*, nuncupa*bant *B*, nuncupant *v* (*except. Col.*) 8 foribus] fratribus *R* repraesentat] re *eras. H*, praesentat *v* 10 usus *H* 11 tactū (˜ *eras.*) *B* 12 cognitus *R* 13 Christus sit *HB* qui *Bv* animam — susceptam *Hv* placita *R* 14 artificis *Hv* 16 *post* incautas, uult inquiri *eras. H* inquiri non uult *om. Bv* 17 quo *B*, non *R*, *ras. in H*, quod *v*, num *Ludw.* lateant *coni. Ludw. in adn.* 18 miseris *H* inludens (l *a m. 2*) *R* *fort.* sollicitus *cf. Carm.* 19 amicos] amictos *v*, *uox mihi suspecta Gall.* 20 dubitandi *HI* 21 ambigendi *R* (t *a m. 2*), ambigendi *H* uulnerali *H* leni *om. v*

facilitate concedit, sciens huius probationis exemplum non ad Thomae tantum, qui fuerat iam beatus, sed ad fidem deinceps pertinere multorum.

34 Post paucos iterum Dominus dies Petro piscanti cum sociis ad marinum sese litus ostendit, totaeque noctis labore peruigili nullam cernens fessos habuisse capturam. dextrum retia dimitti iubet in pelagus, confestimque clauso gurgitis salo piscosae congregationis inmensa crepantes sinus eduxere cum praeda, quam ante Domini gaudentes proiecere uestigia. tale genus ergo miraculi non uulgari facto sentiri, sed typica debet intellegentia ponderari. retia siquidem credamus praecepta Dei lucida nimis atque perspicua, quibus omnes dextera sectantes a saeculi fluctibus eruendi clauduntur Christi uestigiis inclinati. nam et piscis supra prunas adpositus, eodemque panis in loco simul ab ipsis inuentus catholica religione cernitur non carere. nam piscis aqua uidetur intellegi, qua nos ablui certum est ac renasci, panis Christum significat saluatorem, cuius eodem corpore uescimur ad salutem. ignis Spiritus sancti gerit imaginem, quo deuoti consecramur ad fidem. in eadem namque specie demonstratus effulsit, cum beatos apostolos, sicut liber eorum Actuum protestatur, clara

1 facile *Col.* 2 h̄tomae *H*, athomę *B* fuerit *B* tam beatus *v* 4 VBI DIX PETRO LAXA RETIA AD DEXTERAM *RH* (in dext.), Christus piscanti Petro in dextram iacere retia iubet *v* item *Bv* piscante *H* con *B* 5 maritinū *B* totaq; (o *a m. 2*) *R*, totoq; *H* peruigili] perpili *Iv*, *forte* peruigili *uel* perpeti *Iur.*, perpero *coni. Gall.* 6 capturas *ex* -rū *B* 7 pe///-lagos (*ras. 1. l.*) *B* 8 inmersa *v* crepantes (it *a m. 2*) *H*, crepitantes *v* 9 procere *H* 10 tipica *P*, typyca *H* 11 credamus] a *ex* i *R* 12 dilucida *v* dextra *HBv* sectantes] *fort.* stantes 13 a] *om. H*, et *v* fluctibus ////////////// ruentis *H* (*ras. 7—8 litt.*) Christi *addidi, post* clauduntur *ras. 3 litt. in H cf. v. 399* 14 inclinati H^1 *corr. in* inclinata VBI EXPONIT DE PANE PISCE ET PRVNIS *R*, *om. H* 15 chatholica *H* religione] ratione *mauult Migne.* 19 quam *H* 21 beatus *H* apostolos (o_3 *ex u*) *R*, apostolos *B*

sui diuinitate perfudit. tunc ad epulas eos sumendas inuitat placida solemnium praeceptione uerborum, qui mensae Domini mox unanimes congregati cibos sanctae benedictionis accipiunt et Christum plena fidei ueritate cognoscunt.

Cum uero modicis surrexissent dapibus competenter impleti, **36** Petrum Dominus, an eum diligat, clementer interrogat. cui protinus annuenti cupiens greges utpote bonus pastor augere, tamquam fidelissimo nimis operario uel probato suas oues agnosque commendat. et haec tertio repetit ac reuoluit, ut recentioris culpae trina negatio parili dilectionis purgaretur ex numero. quod autem Petro specialiter alendi gregis tribuit dignitatem, cum probetur omnes aeque diligere, non ad aliorum pertinet detrimentum, sed rationi uidetur esse coniunctum. hoc animal namque mitissimum pro simplicitate naturae iustis est comparatum, quos, cum uenerit in maiestate sua rex omnium, taliter a dexteris adstantes, sicut ipse docuit, alloquetur: uenite, benedicti Patris mei, possidete regnum paratum uobis a constitutione mundi, et cetera. ingressuros igitur iustos in regnum consequenter illi commendat, cui claues se daturum eiusdem regni promiserat.

Inde monitis eos beatis erudiens et pacificae roborans tradi- **37** tione doctrinae per omnes imperat terras religiosae fidei

17 Matth. 25, 34

1 perfundit *H* 2 placida] *s. l.* R^2 pceptione *B* 3 mox *ras. in H*, uoce *v* unianimes *H* 4 ////plena* (m *eras.*) *H* 5 VBI TER INTERROGATVR PETRVS A DOMINO SI EVM DILIGAT *RH* (ter *om.*), Oues et agnos Petro alendos Dominus mandat *v* insurrexissent *v* 6 ////cui *H* 7 utpute *R*, ut *v* pater (*ex* pote) *B* pastor bonus *v* 9 reppetit *H* 10 recentiori *HB Par. Arev.* cupae *B* parili] li *eras. H*, pari *Bv* 11 Petrus *I* greges *v* 13 pertinet ad detrimentum *v* esse] *om. R* 15 est] *eras. H, om. v* comperatum *B* 16 ad *B* dextris *HBv* alloquitur *HBv* 17 possedete *H* 18 contitutione *H* 18 paratum uobis regnum *HBv* etc. *v* 19 ingressurus *H* 21 VBI DIXIT DNS ITE DOCETE GENTES *RH*, Pacem seruandam discipulis mandat *v* beatus H^1 (*corr. in* os *m. 2*) pacifice *H* traditionē *H* 22 imperans *Bv* religione *H*

praecepta dispergere sacrique baptismatis unicam trinitatem cunctis gentibus praerogare, sic inquiens ac decernens: data est mihi omnis potestas in caelo et in terra. euntes nunc docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quaecumque mandaui uobis, et cetera.

38 Cumque diuinitatis omnia mandasset impleri, mox in Bethaniam iisdem pariter eductis egressus coram beatis protinus uiris, qui tanti uisionem triumphi meruere sortiri, per oras euectus aetherias, arcem sidereae dominationis ascendit et ad dexteram patriae residet maiestatis, totumque proprio regit et gubernat arbitrio, qui cuncta iugiter excelsa possidens ac profunda post caelum descendit ad tartarum, post tartarum remeauit ad caelum. ob hoc igitur uoluit hisdem praesentibus ad astra migrare (quantum paruitatis meae dignatur sensibus aperire), ut iter eis qua sequerentur ostenderet, quibus ante passionem sibi dicentibus: Domine, nescimus quo uadis, quomodo possumus uiam nosse? respondit euidenter et dixit: ego sum uia et ueritas et uita. uia, quoniam per eum Patris peruenitur ad gratiam. ueritas, quia credentibus tribuit quae promittit. uita, quoniam morti non

2 cf. Matth. 28, 18 seq. 18 Ioh. 14, 5

2 prorogare H^1Bv 4 eas *R*, eos *HBv* 6 obseruare *Bv*, conseruare *Ludw.* omnia *om. B* 7 & c$\tilde{\text{r}}$ *B*, etc. *v* 8 DE ASCENSIONE DN̄I *RH*, Ascendit Christus in caelum coram omnibus *v* diuinitas *v*, dominus *suspicatus est Gall.* 9 hisdem *RB*, isdem *H* 10 uiris] uersis *H* uisione *B* horas *R*, horas *I*, **ra* *H*, auras *Ludw. cf. Lachm. ad Lucr. III 405* 11 aethereas H^1v 12 dextram *v* reside^{t} *H* sidereae residet maiestatis *R* 13 arbitro (?) *H* pfunda *B* 14 ascendit *R* *post* profunda *spatium* $^1/_2$ *uers. H* 15 in caelum *Bv* ob *ex* ab *B* isdem *H*, hidem *B* 17 apperire *HB* eisdem *v* 20 uia ueritas *B* uita Qm̄ *B* 21 peruenit̄ H^1 (˜ *add. m. 2*) ueritatēque *B* 22 tribuet *v* quę̇m *H* **morti *H*, et morti *v*

subiacent quos adoptat. laetissimi intuentes ergo discipuli Dominum supra nubes excelsum coruscos siderum tractus propriis deuicto mundo calcare uestigiis uenerantur supplices et adorant, redituque gratissimo famulatas eius gressibus aerei tramitis plagas, quas oculis uiderant, reuoluunt cordibus et reportant cunctas monituri gentes, ut credant. testes namque fideles et maximi diuinae probantur esse uirtutis, qui facta Domini Iesu Christi uidentes innumera nobilium scripserunt pauca gestorum. nam si religiosis omnia potuissent chartis innecti nostri miracula Saluatoris, nec ipse forsitan mundus, sicut Iohannes euangelista testatur, qui scriberentur, uolumina caperet uniuersa librorum.

11 cf. 21, 25

1 Laeti////////// *H*, laetis//////// *B*, laetis uultibus *v* 2 corusco[r] siderum trac**tus (ta *eras.*) *R*, c*os siderum corus tr. *H* 3 deuoc*to (o₁ *in* i *corr.*, c *ex alia littera*) *B* uenerant *RH*¹, uenerantur *H*²*v* 4 familiae *v* 5 ærii *B* *ante* tramitis *ras. 1—2 litt.* *B* quas *B* uiderent *H*, uiderunt *v* reuolunuunt *B* 6 cunctę *B*, cuncti *v* monitu rigentes *R*¹ (*corr. m. 2*), morituris gentes *B*, generis uiris ut gentes *v* 7 & magni**dinæ (tu *eras.*) *B* 8 innumerabilium *v* 10 cartis *libri* annecti *v* forsitan* (t *eras.*) *H* 11 qu** *H* 12 caperent *H* EXPLICIT LIBER QVINTVS SEDVLII DE CARMINE PASCHALI *R*, INCIPIT EPISTOLA SEDVLII *H*, EXPLICIT PROSA SEDVLII *B* *Iur.*

APPENDIX.

I. CARMINA AD SEDVLIVM SPECTANTIA.

II. EXCERPTA EX REMIGII EXPOSITIONE IN PASCHALE CARMEN.

I.

CARMINA AD SEDVLIVM SPECTANTIA.

I. TVRCII RVFI ASTERII CARMEN.

Sume, sacer meritis, ueracis dicta poetae,
Quae sine figmenti condita sunt uitio,
Quo caret alma fides, quo sancti gratia Christi,
Per quam iustus ait talia Sedulius.
Asteriique tui semper meminisse iubeto,
Cuius ope et cura edita sunt populis.
Quem quamuis summi celebrent per saecula fastus,
Plus tamen ad meritum est, si uiget ore tuo.

II^{a}. VERSVS BELLESARII SCOLASTICI.

S edulius Christi miracula uersibus eden **S**
E micat, inuitans paruae ad solemnia mensa **E**

2 cf. Sedul. p. C. I 17 2 cf. Sedul. p. C. I 2 sq.

I. *Cf. de carminis auctore meam de Sedulii poetae uita et scriptis commentationem p. 31 sq., de notarum siglis indices supra descriptos.* INCIPIVNT VERSVS EIVSDEM (*scil. Asterii*) *G*, sequentes eiusdem indicant asterii uersus *in summo folio 45 incipiens Q* (*Paris. 8319 s. XI cf. Riesii Anth. lat. 491*), VERSVS ASTERII *b in mg.* 1 Summe *Od* pater *d Cellarius ex cod. Cantabr.* ueracia *Sirmond* (*ad Ennodium epp. I 24*) *al.* 3 sancti quo *cod. Arntz.* 4 agit *b*, tot *Reg. 2* per] o *c* 5 Astriique (e *a m. 2*) *F* iuuet te *Withofius* 6 cura haec edita *cod. Arntz.* tedita *b*, didita *coni. Barthius, fort.* tradita 7 quae *cod. Arntz.* celebrant F^{1} *corr. m. 2*, caelebrent *b* factos *Reg. 2*, fasti *Cellarius cum nonnullis* 8 est *om. Pbd* II^{a}. VERSVS BELLESARII SCOLASTICI *Γ* (*m. s. IX*) *F HP'* (= *Paris. 8094 s. XI ex collatione Riesii*) *Reg. 6* (= *Vat. Reg. 2078 s. IX cf. Peiper, Alcim. Avit. p. CXVII*), ISILI VSBSR SCOLS DISCIPVLI Sedulii *E*, INCIPIT VERSVS BELLESARII SCOLASTICI *K*, ITEM *R'* = *Reg. 15 B XIX* (*cf. infra p. 309*), *inscript. eras. in GT*, *om. C DO Reg. 1 cf. Prol.* 2 parua *duo mss. Barthii* (*cf. Adv. LIII 5*) *Poelm.* sollempnia *DR'*

D ignum conuiuam, non hunc, qui carperet illu **D,**
V ix quod nobilium triplici fert aula parat **V,**
L aetum quod ponit sub áurea tecta tribuna **L,**
I n quo gemmiferi totque aurea uasa canistr **I**
V iuida pro modico portant sibi prandia uict **V,**
S ed quod holus uile producit pauperis hortu **S.**
A t post delicias properant qui sumere magn **A,**
N ituntur paruum miserorum spernere germe **N:**
T utum quod nihil est (tutum nil uentre tumesci **T),**
I nsidias membrisque mouent animaeque ludent **I.**
S i tamen his dapibus uesci dignantur egeni **S,**
T emnat diuitias animus paucisque quiesca **T**
E xemplo adsumptus Domini, qui milia quinqu **E**
S emotis cunctis modicis saturauit ab esci **S.**

3 conuiuium *DFPR'*, coniuiū *C*, conuiui•um *K*, conuiui•• (a *a m. 2*) *H* quia *P'* carperet *ΓC¹EFG²HR'T*, caperet *Reg. 2*, carpis et *C¹DG¹*, carpere s& *K*, carpescat *P'*, cappit et *cod. Barth.*, carpserit *Arev.* 4 uix ad *CDFGKP' Reg. 6*, uix quam *Reg. 2* tripli *D* profert triplici *ΓET Poelm.*, praefert triplici *Reg. 2*, profert aulaea *Reg. 1* 5 ponet *CFGHKO Reg. 2*, poneret *P'*, spondit *Reg. 1* subque *cod. Barthii* 6 tot *Γ fort. recte* ū area *F* 7 uuida *EOT Reg. 1. 3. 6*, uita *F¹H¹K¹*, uiui *Mabillon* sibi *om. F* gaudia *nonn. editt.* uita *duo mss. Barthii* 8 sedq. *C* ʰolus *E*, uilis *unus Barthii* pauperes *F* (*corr. m. 2*) ortus *ΓDFG¹PR'* 9 ẽt *E 2*, ad *K*, aut *unus Barthii* apud *Ott. 2*, *fort.* per dilitias *ΓDG²KP'R* 10 nititur *H¹ corr. m. 2* 11 tantum *Reg. 1*, totum *coni. Arev.* quo *E 1. 2 Reg. 6* nihil] nil *FH¹P'*, nubem (est *om.*) *C* tutum *scripsi*, dum cum nil *CDG* (nihil *a m. 1*) *HP' Reg. 1*, dum nil cum *ΓE 1. 2 KOT Reg. 6*, nihilum dum *coni. Arev.* in uentre *Reg. 2*, conuescendo *R' Ott. 2* tumesat *E 2* 12 insidiis *Reg. 2* menbris *C*, membras *E 2*, uentrisque *unus Barthii*, que *om. rell.* mouent *scripsi*, remouens *E 1.* moueat *R'*, mouens *rell.* animaequi *Reg. 6*, que *om. ΓE 2 O* laudenti *ΓC*, luenti *GKT*, ruenti *Fabr.* 13 dignatus *CDFK*, dignatur *EGHP'*, dignanter *T*, dignantur *ΓR' Arev. cum Romanis* (?) aegenis *ΓR'* 14 temptat *P'*, teminat *E 2*, tempnat *plerique* diui••as *C* pacisq; *R'* 15 assumptus *GT*, assumpsit *O* quo *CD E 1 GK Reg. 3* quinquae *plerique* 16 satiauit *Poelm. Fabr.*

II[b].

1	**S** edulius Domini per culta noualia pergen	**S**
	E n loca prospexit multo radiantia flor	**E**:
	D iscurrit per prata libens, quo gramine Daui	**D**
	V idit diuino modulantem carmina cant	**V.**
5	**L** audabili psallente uiro refluit cythara me	**L.**
	I lle ubi grandisoni captus dulcedine plectr	**I**
	V ritur et celeri graditur per lilia pass	**V**
	S acratosque iterum late conspexit amoeno	**S,**
	A eterna Christi fluuios quos abluit und	**A,**
10	**N** ec passus torpere diu doctoris acume	**N,**
	T unc sua Dauiticus delectus plectra poposci	**T**

1 cf. Verg. Ecl. I 71 3 cf. Sedul. epist. ad Maced. p. 2, 13 11 ib. p. 3, 12 11 cf. Sedul. p. C. I 23 sq.

II[b]. *Sequitur nullo spatio intermisso in CHK, post spatium 1 uel plur. uers. in DFG, praecedit priori in E2 R', inscr. om. P' Reg. 1, 6; carmen om. ΓE1 OY*: INCIPIVNT VERSVS LIBERATI SCOLASTICI DE SEDVLIO *R'* (*Cod. Reg. Mus. brit. 15 B XIX s. IX cf. Zangemeister, Bericht über die Durchforschung der Bibliotheken Englands p. 31*), INCIPIVNT VERSVS LIBERATI SCOLASTICI EX VTRAQVE PARTE ANACROSTICI *f* Liberti *unus Barthii*, Liberii *v* 1 cuncta *unus Barthii Mabill.* gaudens *Reg. 6* 2 perspexit *E2 R' Reg. 1 c*, conspexit *Fabr.* multa *EFm* radientia *DEGHP'R' Reg. 2. 6 m* 3 discurrunt *C* pata *F*, petra *R'* quod *CFGHP'* 5 modolantem *CP'*, moderantem *E2 fm duo Barthii*, moderantur *R'* carmini *K*, carmine *Poelm.* 5 laudabili *CDFGHKP' Reg. 2. 3. 6 unus Barth. Poelm.*, laudis *E*, laudis et *R'*, laudis hic *fm*, laudis hoc *unus Barth.*, laudis ceu *Reg. 1*, laudato *Fabr.*, laudes hoc *Arev.* uiri *Reg. 1 fm* refluit *E2 H Reg. 1 fm*, refluunt *CDFGK* crihereme *C* cythere *DF*, cytharę *GHK Reg. 1*, cythara *E2 fm* 6 grandissoni *DFP'*, gradisoni *H* ducedine *K* plecthri *DP'*, pulchri *Reg. 2* 7 exceleri *E2 R'* 8 sacroque *C* lacte *libri Barthii, Poelm.*, lucos *coni. Arev.* prospexit *Reg. 1*, conspexerit *R'*, cõplexit *C* amenus *C*, amonos (e *a m. 2*) *D*, amenos *m*, amomos *E2 cf*, hamos *R'* 9 aeterno *Reg. 3*, aeternam *Reg. 6* fluuios *CE2 FK*, fluuio *GH Mab.* adluit *CDK Reg. 6*, habuit *G* 10 Nam *C DFG[1]HKP' Reg. 2. 3* nec *E2 f* torpore *CF cfm libri Barthii* ductoris *Poelm.* 11 Non sua *libri Barthii* suo *C* dauitico delectu *ER'* (dilecto) *mf* (dilectu), diletus *K* plecta *C*

I rrita polluti contemnens numina mund I.
S igna crucis fronti ponit breuiterque triumpho S
T angit, Christe, tuos numerosaque praemia liba T.
E rgo dum uario decorat sua rura color E,
S tabunt hi garrula dicti testudine uersu S.

III. [CARMEN DE INCARNATIONE].

Omnipotens genitor| tandem miseratus ab alto
Postquam cuncta dedit caelo constare sereno,
Omnibus in terris| diuinum aspirat amorem,
Semper honore pio nomen| Natique Patrisque
Ornare et canere| paribusque in regna uocari
Auspiciis, hinc progeniem uirtute futuram
Egregiam, et totum quae legibus occupet orbem.
Ne tamen in terris| mortalia pectora turbet
Ignotum numen|, Deus aethere missus ab alto
Mortalis uisus| potuit| quantusque uideri.

12 cf. epist. ad Mac. 2, 7 s. 13 cf. Sedul. I 343 1 Aen. V 727 (alto est) 2 Aen. III 518 (uidet) 3 Aen. VIII 373 4 Aen. VI 116 (Nati R γ 2 b) 5 Aen. VII 256 6 Aen. VII 257 (huic progeniem uirtute) 7 Aen. VII 258 (uiribus) 8 Aen. III 56 *et* IV 412 (m. pectora cogis) 9 Aen. IV 574 10 Aen. IV 277, II 591 (qualisque uideri)

C = codex Paris. lat. 13047 s. VIIII (olim S. German. 841)

12 polliti *E* contemsit *E*, contempsit *DR' c f m* nomina *K* 13 tange *K* triumphus G^1 *vv. 14—16 desunt in C* 14 tang& *D*, tange *K* numeroq: *R'*, numeros sacri *Reg. 6* premia *plerique* 15 ergo is *E 2 c f m Ott. 2*, ergo his *R' Poelm.* uaro (o *in ras.*) *m* uera suo *D*, uera sua *FK Reg. 2. 3*, sua sura *Reg. 1*, uera *GP' c*, uerarua *Reg. 6*, sua membra *nonn. editt.* decorantur uera *Mab.* 16 Stabant *DGP'* in *D Reg. 1 c* hi *E 2 GHm*, bi (?) *K*, *om. F* garrula *DGHKP'R' Reg. 1*, garula *E 2 Reg. 3. 6 f m*, gracili *Fabr.*, parua *coni. Riesius*, *fort.* querula ducti *E 2 c f Rom.*, dicta *Reg. 2* testitudine *P'* III. 1 *Inscriptionis auctor est Martenius, qui centonem hunc Vergilianum primus edidit in Ampliss. Collectionis t. IX. p. 1—14* 6 hinc *om. C* progeniemque piă C^1, prolemque *suprascr. m. 2* futura *C* 8 nec amen *C* 9 aetherae *C*

Virgo matura fuit, iam plenis nubilis annis,
Cui genus a proauis ingens| nomenque decusque,
Intemerata toris|. talem se laeta ferebat,
Casta pudicitiam| miro seruabat amore.
Huic se forma Dei|, caelo dimissus ab alto
Spiritus, intus alit et casto corpore miscet.
Ante tamen dubiam| dictis solatur amicis:
Alma parens|, mundi Dominum paritura potentem
(Nam te digna manent generis cunabula sancti),
Vade, ait, o felix nati pietate|, quocumque uocaris,
Auspiciis manifesta nouis|! hic uertitur ordo,
Huius in aduentu fides| et fama perennis.
Dixerat: illa| pauens oculos suffusa nitentis,
Suspirans imoque trahens a pectore uocem
Virgo refert: |haut equidem tali me dignor honore
Non opis est nostrae| nec fas|, nec coniugis umquam
Praetendi taedas aut haec in foedera ueni.
Sed post iussa Deum| nihil est, quod dicta recusem.
Accipio agnoscoque libens|: sequor omina tanta
Promissisque Patris exsequar caelestia dona,
Admiranda Dei tantarum munera laudum.
Panditur interea domus omnipotentis Olympi

11 Aen. VII 53 (matura uiro) 12 Aen. XII 225 (cui *MRγbc*), II 92 13 Aen. III 178 (intemerata focis), I 503 14 Ge. II 524, Aen. VII 57 (miro properabat amore) 15 Aen. IV 556, Ecl. IV 7 (c. demittitur alto [dimittitur *R*]) 16 Aen. VI 726, 727 (et magno corpore m.) 17 Aen. V 770 18 Aen. II 591, cf. Aen. VI 621 19 cf. Aen. VI 71, III 105 20 Aen. III 480, Ecl. III 49 21 Aen. III 375 (manifesta fides), 376 (is) 22 Aen. IX 79 (set *M*, sed *P γbc*) 23 cf. Aen. II 705 *al.*, I 228 24 Aen. I 371 25 Aen. I 335 (haut *M*) 26 Aen. I 601, IV 338 27 Aen. IV 339 28 Aen. VI 461 (sed me) 29 Aen. VIII 155, IX 21 30 Aen. V 863, Ge. IV 1 caelestia dona| Exsequar 31 cf. Ge. IV 3 *et* Aen. VIII 273 32 Aen. X 1

11 natura *C* 13 *fort.* tori 16 et *om. vulgo* casto se *C* 25 haud tali equidem *coni. Arev.* 27 praetendit aetas *C* 28 et post *coni. Arev.* 30 patriis *C* sequar haec *coni. Arev.* 31 ammiranda *C*

Sideream in sedem, terras unde arduus omnis
Aspicit|, et natum| uerbis conpellat amicis:
Nate, meae uires, mea magna potentia solus,
Nate|, mihi quem nulla dies ab origine rerum
Dissimilem arguerit|, comitem complector in omnis.
Te sine nil altum mens inchoat|: omnia mecum
Aeternis regis imperiis|; et quidquid ubique est,
Nulla meis sine te quaeretur gloria rebus:
Omnia sub pedibus, qua sol utrumque recurrens
Aspicit oceanum, uertique regique uidebunt.
Quae tibi polliceor|, neque est te fallere quicquam,
Haec tibi semper erunt| uatum praedicta priorum:
Nec mea iam mutata loco sententia cedit.
Nascere praeque diem ueniens age, lucifer, almum;
Nascere|, quo toto surgat gens aurea mundo.
Vnde etiam magnus caelorum nascitur ordo.
Nascere|, ut incipiant magni procedere menses,
Ne maneant terris| priscae uestigia fraudis,
Prospera| uenturo laetentur ut omnia saeclo.
Adgredere o magnos (aderit iam tempus) honores:
Aspera tum positis mitescent saecula bellis
Pacatumque reges patriis uirtutibus orbem.
Haut mora: continuo Patris praecepta facessit,
Aethere se mittit| figitque in uirgine uultus,

33 Aen. X 3 (4 aspectat) 34 Aen. II 372 35 Aen. I 664. 665 36 cf. Aen. IX 281 37 Aen. IX 282, 277 (comitem casus) 38 Ge. III 42 39 Aen. I 230, I 601 (nec) 40 Aen. IX 278 41 Aen. VII 100 42 Aen. VII 101 43 Aen. IX 201, Ge. IV 447 (quicquam *MR*) 44 Ecl. V 74, Aen. IV 464 (priorum *FPγabc*) 45 Aen. IX 220 46 Ecl. VIII 17 47 Ecl. IV 9 (ac toto) 48 cf. Ecl. IV 5 49 Ecl. IV 12 (et incipient) 50 Ecl. IV 31 51 Ecl. IV 52 52 Ecl. IV 48 53 Aen. I 291 54 Ecl. IV 17 (reget) 55 Ge. IV 548 (matris) 56 Aen. IX 645, XII 70

33 sideriam *C* 37 dissimile *C* 40 quaeritur *C* 45 caedit *C* 50 prisce *C* 51 seclo *C* 53 mitescunt *C* 54 pagatumque *C*

Nec mortale tuens, afflata est lumine quando
Iam propiore Dei|. nam tempore eodem
Matri longa decem tulerunt fastidia mensis,
Et noua progenies| mox clara in luce refulsit.
Mox etiam magni| processit numinis astrum,
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
. . . . . .
. . . . . .
Ille dies primus leti primusque salutis
Monstrat iter| uobis ad eum|, quem semper acerbum,
Semper honoratum| cuncti| celebrate fauentes.
Annua uota tamen| noctem non amplius unam
Haut segnes| uigilate, uiri|, dapibusque futuris
Luce palam| cumulate piis altaria donis.
Hac uestri maneant in religione nepotes.
Iamque egomet patris| sedes arcemque reuiso.
Accipite ergo animis atque haec mea figite dicta,
Ore fauete omnes| et huc aduertite mentem.
E diuerso sedem quotiens uenietis in unam,
Vndique collecti|, pacem laudate frequentes.
Cogite consilium|, coeant in foedera dextrae,
Qua datur| pacis solum inuiolabile pignus.
Discite iustitiam|, aeterna in pace futurae

57 s. Aen. VI 50 (sonans—numine) s. 58 Ge. I 483 59 Ecl. IV 61 (menses) 60 Ecl. IV 7, Aen. I 588 (claraque) 61 Ecl. IX 47 62 Aen. II 694 63 Aen. IV 169 (primusque malorum) 64 Aen. II 388, V 49 65 Aen. V 50, VIII 173 66 Aen. V 53, Aen. I 687 67 Aen. XI 64, IV 573, I 214 68 Aen. IX 153, XI 50 (cumulatque) 69 Aen. III 409 (hac casti) 70 Aen. II 760 71 Aen. III 250 72 Aen. V 71, VIII 440 73 cf. Aen. II 716 74 Aen. II 414, XI 460 75 Aen. XI 292 76 Aen. XI 293, 363 77 Aen. VI 620, XII 504 (aeterna gentes in pace futuras)

58 propiora *C* *post v. 6 lacunam statuit Riesius* 64 ad eo *C* aceruum *C* 65 caelebrate *C* 67 Aut *C* signes *C* 73 uenientis *C* 76 Condatur *coni. Buecheler*, qua detur *Riesius*, *fort.* dabitur

Concordes animae|, si non inrita dicta putatis.
Nulla dies usquam memori uos eximet aeuo:
Mortalem eripiam formam| et praemia reddam
Fortunatorum nemorum sedesque beatas.
Non eritis regno indecores, nec uestra feretur
Fama leuis|, mecum pariter considere regnis.
Vrbem quam statuo, uestra est|: intrare licebit.
Nusquam abero, et tutos patrio uos limite sistam:
Idem uenturos tollemus in astra nepotes.
Quae uero nunc quoque uobis|, dum uita manebit,
Praemia digna feram|? non uobis numine nostro
Diuitis uber agri rerumque opulentia derit.
Fundit humo facilem uictum iustissima tellus
Prouentuque onerat sulcos atque horrea uincit,
Floret ager, spumat plenis uindemia labris,
Exuberant fetus| ramos frondentis oliuae:
Quotque in flore nouo pomis se fertilis arbor
Induerit, totidem autumno matura tenebit.
Non liquidi gregibus fontes, non gramina derunt,
Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponit.
Haec sunt, quae nostra deceat uos uoce moneri.
Viuite felices| et condita mente tenete.
Haec ubi dicta dedit|, mox sese attollit in auras

78 Aen. VI 827, X 244 (putaris) 79 Aen. IX 446 (umquam) 80 Aen. IX 101 81 Aen. VI 639 82 s. Aen. VII 231 (erimus) s. 83 Aen. I 572 84 Aen. I 573, III 254 85 Aen. II 620 (tutum patrio te limine) 86 Aen. III 158 87 Aen. V 724 (manebat) 88 cf. Ge. III 22, Aen. VII 261 (n. u. rege Latino) 89 Aen. VII 262 (Troiaeque) 90 Ge. II 460 91 Ge. II 518 (oneret—uincat) 92 Ge. II 6 93 cf. Aen. VI 808 *uel* VII 428 94 Ge. IV 142 95 Aen. IV 143 (induerat—tenebat) 96 Ge. II 200 97 Ge. II 201 98 Ge. II 203 (reponit *Mb1c1*) 99 Aen. III 461 (liceat) 100 Aen. III 493, 388 (tu) 101 Aen. VI 628 *al.*, IV 176

79 extimet *C* 85 auero *C* tuto patri suo *C* 87 uobis quoque nunc *Riesius coni.* 90 homo *C* 91 honerat *C* 93 exuberant *C*, *fort.* exsuperant 94 quodquae *C* 96 deerunt *C* 97 dibus *C*

Suspiciens caelum, caput inter nubila condit.
Atque ita discedens terris animisque suorum
Concretam exemit labem purumque relinquit
Aetherium sensum atque aurai simplicis ignem.
Ex illo celebratus honos, laetique minores
Seruauere diem| atque haec pia sacra quotannis
Matres atque uiri|, pueri innuptaeque puellae
Carminibus celebrant| paterisque altaria libant.
Ast ego| qui cecini magnum et mirabile numen,
Haec eadem gentique meae generique manebunt.

102 Aen. XII 196, IV 177 103 cf. Aen. IX 40 104 Aen. VI 746 105 Aen. VI 747 106 Aen. VIII 268 107 Aen. VIII 269, V 59 (mea) 108 Aen. VI 306, 307 109 Aen. VIII 303, XII 174 110 Aen. I 46 *al.*, cf. Ge. IV 566 111 Aen. IX 302 (matrique tuae)

103 discidens *C* 106 celebratos *C* 107 sagra quodannis *C*

II.

EXCERPTA EX REMIGII EXPOSITIONE IN PASCHALE CARMEN.

In catalogo uirorum illustrium id est in libro, quem beatus Hieronymus inchoauit, sed Paterius discipulus eius perfecit, ibi legitur quis fuerit iste Sedulius. Fuit enim primo laicus saeculari sapientiae deditus; postea ad Deum conuersus scripsit hunc librum quasi per dirocheum id est duplicem refectionem, de ueteri et nouo testamento. Et sciendum, quia prius prosaice fecit, postea metrice composuit et praetitulauit eum paschali carmine, consecrans Macedonio presbytero. Mos enim erat apud antiquos, ut sua scripta sapientibus et nobilibus conferrent, ut eorum auctoritate roborarentur et ab aemulis saluarentur. Docuit autem in Asia, partim in Italia. Modo facit epistolam ad Macedonium. Decurso ·i· finito, participium est sine uerbi origine. Censeas ·i· iudices. Seueritatis ·i· grauiditatis. Obiurges ·i· reprehendas. Suffultus ·i· adiutus, fulcio est adiuuo inde fultor dicitur ab adiuuando. Paschalis ·i· euaugelicae. Maiestatis ·i· Christi, sicut apostolus ait: Pascha nostrum immolatus est Chri-

Epist. p. 1, 3

16 I Corinth. 5, 7

A = *cod. Monacensis* (*ol. Tegerns.*) *19456 s. X.*
B = *cod. Monacensis* (*ol. Windberg.*) *22307 s. XI.*

INCIPIT EXPOSITIO REMIGII IN OPVS CARMINIS PASCHALIS *A*, INCIPIT GLOSA SVPER SEDVLIVM *B*; *cf. Prol.* 5 dyrocheum *A cf. Prud. Ditt. I* (*ed. Dressel*) id est *A*, ·i· *B* (*passim*) 6 quod A^1 *corr. m. 2* 7 cū *B* 12 ·i· *add.* A^2, *om. B* 13 grauitatis *A* 14 aduiuo (u *a m. 2*) *A*

stus. Pelagus, pelagus dicitur profunditas maris, sed hic pro profunditate diuinitatis ponitur. Tyro, nouellus miles p. 2, 1 et rudis, qui nouiter ad militiam Christi uenit. Lintre, nauicula; translatiuis uerbis utitur ·i· metaphorice. Superius dixit 'inmensum pelagus' profunditatem mysterii paschalis, modo dicit 'parua lintre' pro 'paruo ingenio'. Expurgem, excusabo. Modo se excusat apud Macedonium, qualiter ausus fuit prosaice hunc librum componere, post metrice. Audacem, praesumptuosum. Deuotum, humilem. Portum ideo pectus nuncupat, quia sicut in portum multae conueniunt naues, ita et in pectore multae geruntur cogitationes. Naufragium ·i· nullam heresim incidisse. Occupatus, detentus... Non utilitati ·i· non doctrinae spiritali. Sed inani ·i· saeculari sapientiae. Deprehenderem ·i· tribuerem. Lusibus, ludos uocat saecularia carmina. Fabricam ·i· me fabricatum ab eo. Condiuit, saliuit, repleuit. Oculos cordis uisum animi dicit. Dicitur autem oculus quasi ocior lux, quod cito intenta respiciat, siue quod palpebris occulentibus probatur occultus. Sentes: sentes sunt spinae, dum similiter dicuntur truncatiue spinae et pluraliter declinantur, inde dumosi agri ·i· spinosi. Per sentes dumosi agri ·i· per saecularem doctrinam. Nisu ·i· conamine. Cultum ·i· obsequium. Procella, sollicitudine; procella dicitur unda a percellendo ·i· p. 3, 7 percutiendo, eo quod mentes hominum percellat. Aegros anhelitus ·i· suspiria similiter sicut et uos. Quamuis ipsi: honorat Macedonium dicens 'ipsi' pro 'ipse'. Igniculum in me: uos, inquit, cogitatis me habere aliquem igniculum prudentiae. Silicis: silex est petra durissima, ex qua ignis egreditur. Ne p. 4, 3 non carerem ·i· ut non carerem. Creditam ·i· datam mihi a Deo. Ingenium suum uocat quantitatem unius talenti; euangelicam parabolam tangit, ubi dicitur: homo quidam peregre proficiscens uocauit seruos suos e. d. d. t. a. d. a. u. Per ·V· talenta ·V· sensus corporis intelleguntur, per duo intellectus et operatio, per ·I· intellectus tantum, quia quidam sunt quibus datur intellectus sine gratia operandi. Hi sunt qui quasi fodiunt illud

8 *an* postea? psumptuosum *A* 12 detentus] *Excerpta incipiunt*

in terram, quando aliis non manifestant, hoc est quod dicit 'lue non carerem', culpa illorum scilicet, qui talentum infodiunt. Procliuioris lubrici ·i· inclinationis. Vnum accipitur pro fixo, quasi diceret 'procliuioris lubricitatis', non est in usu. Lubrum dicitur rasile lignum ·i· non planum, unde lubrica res non plana, unde labimur, sed hic pro peccato ponitur. Clipeus dicitur maius scutum; clepte graece furari, inde clipeus *ἀπὸ τοῦ*
p. 5, 9 *κλέπτειν τὰ σώματα* ·i· furando corpora. Mellitum, dulcoratum. Viam libertatis appellat catholicam fidem, ubi est uera libertas. Qua occasione ·i· siue per metrum siue per prosam; prosa
p. 6, 2 uero est soluta oratio. Egregius dicitur quasi e grege electus, qui pro suo merito et sanctitate segregatur a grege, et sicut eximius ab eximendo ·i· separando. Remissioribus alis ·i· inmissioribus pennis. Aquila quando alte uolat, extensas tenet alas, quando uero ad terram, retrahit sibi alas, ita et tu non debes semper altas legere scripturas. Hoc dicit propter suum carmen.
p. 7, 4 Antistare dicimus praecellere, inde antistes dicitur eo quod anteit praecellens omnes. Tyrocinio id est primo tempore; tyrocinium dicimus primum tempus militiae; tyrones dicuntur rudes milites ·i· pueri, qui exercebant se ad palum in campo Martio et faciebant ictus aliquando caesim, aliquando punctim, et qui eos instituebat campidoctor uocabatur. Pacatus ·i· pacificus, quia eo tempore, quando Sedulius fecit hunc librum, Alani et Wandali uastabant Italiam. Astutiam ·i· prudentiam, astutia dicitur
p. 8, 2 ab 'astu' nomine indeclinabili. Gallicanum aeque ·i· similiter presbyterum sicut alii. Mitissimum ·i· ualde mansuetum, mitis dicitur quasi mutus. Eruditus ·i· rudis dicitur nouus, inde eruditus quasi de rure sublatus ·i· ab ignorantia ductus et in doctrinae sinibus collocatus. Simplicitatem columbae s. habet Laurentius, quia ad hoc uigilat, ut non alium decipiat, ab alio non decipiatur sicut columba. Vere felicem: alludit de nomine poeta.

3 inclinationis *A corr. m. 2* 6 clyppeus *B* 7 clepte] *fort.* clepere *cf. Anecd. Helv. p. 238, 12* clepsin to somata *A*, clypsyn to s. *B* 11 e] a *AB* 12 segregatus *A* 21 caesi—puncti *AB* 22 campidoctor (u *a m. 2*) *A* 23 qn̄ *A*, qnm̄ *B* alani (man *a m. 2*) *A* Wantandali *A* 24 austun *A*, austu *B* 25 indeclinabile *B*

Idoneos ·i· formatos, idos graece, forma latine. Hieronymus ad nobiles et praeclaras feminas ·i· ecclesiasticas transmittebat sua scripta, quales fuerunt Chromatius et Heliodorus, Paula et Eustochium. Domicilium, domicilium dicitur solarium proprie p. 9, 3 eo quod in superiore parte domus sit uelut cilium in eminentiori parte corporis. Syncletices, praenomen. Ministrae, diaconissae. Syncletos graece consul uel senator, inde Syncletia senatrix. Allecta ·i· associata. Alludit ad nomen, cum dicit senatu, quia sena uocabatur in praesenti, in futuro angelico senatu perfrui mereatur. Castum ·i· restrictum; castum dicimus strictum, econtra incestum dissolutum. Refertum ·i· repletum. Posset et docere etiam, et apostolus prohibet mulieres docere in ecclesia dicens: Mulieres in ecclesia taceant. Nomine meritoque: p. 10, 6 alludit de nomine. Perpetua enim erat nomine et perpetua merito. Teneram, iuuenculam. Nuptae ·i· sponsatae, quia nupta mulier ornatos debet habere habitus. Huc usque ex persona Mace- p. 11, 2 donii loquitur, hinc ex sua persona. Deterreas ·i· timere facias; deterrere enim est aliquem minando expellere. Implesti per syncopam pro impleuisti. Omnia omnibus factus es, sicut apostolus: Factus sum Iudaeis tamquam Iudaeus, gentilibus tamquam gentilis. Omnia omnibus factus sum ut omnes saluos facerem. Non dicebat hoc, ut eos inuitaret, sed quia uolebat, ut omnes salui fierent. Iactura ·i· damnum; iactura proprie dicitur, quam p. 12, 1 faciunt nautae in mari. Tempestate enim orta ⟨onera⟩ proiciuntur in mare, ut leuigetur nauis. Ne pigeat ·i· ne pigrum te faciat. Anchoram ·i· firmitatem. Metaphoram seruat, quia superius dixit gurgitis profunditatem paschalis carminis, modo dicit 'anchora' pro fortitudine. ΑΓΚΥΡΑ graece manus, inde anchora manus ferrea, quae mordens terram facit stare nauim inmobilem. Pascha nostrum. Pascha Iudaeorum erat, quod ad uesperam immolabatur. Pascha nostrum est Christus, qui immolabatur pro peccatis nostris,

13 I Cor. 14, 34 20 cf. I Cor. 9, 20. 22

1 latine] ·l· *AB* 3 scriptura *AB* eliodorus *AB* Pala *B* 6 sincletices *B* pnom̄ (i *a m. 2*) *A*, pnom̃ *B* 24 onera *addidi* 25 leu&ur A^1 26 infirmitatem A^1B

sicut dicit 'Pascha nostrum' ·i· Christianorum, non Iudaeorum 'immolatus est Christus'. Illi habebant pascha pecuinum, nos uero
p. 12, 1 diuinum. Cum dicit cum patre et spiritu sancto demonstrat eos in diuinitate esse aequales, quia Arriani dicebant 'gratia patri in filio', filium minorem patre asserentes.

IN LIBRVM I.

v. 1—9 Paschales ·i· sollemnes. Metaphorice alloquitur lectorem sub specie conuiuae inuitans ad paschale carmen ueluti ad cenam. Paschales uocat dapes caelestia mysteria. Dignatus, participium pro uerbo ·i· dignare. Accubitare dicit, quia antiqui cubando prandebant. Supercilium: cilium dicitur pars corporis ·i· pellis, qua teguntur oculi; 'cillere' dicunt Graeci mouere, inde cilia dicuntur a mouendo, sicut palpebrae a palpitando. Hinc supercilia dicuntur pili, qui superminent oculis. Ponitur hic supercilium pro superbia, quae maxime oculis deprehenditur. Pone pro depone, et est aphaeresis. Hoc carmen ideo paschale uocat, quia illius agni facta narrat, qui 'pascha nostrum immolatus est Christus'. Cognoscas ·i. intellegas; inter cognoscere et agnoscere hoc distat: cognoscimus quos nunquam uidimus, agnoscimus quos iam uidimus. Amicum, amicus quasi animi custos uel animi aequus. Artificis ·i· artificalis. Est autem artificalis codex pompatice compositus secularem retinens eloquentiam, diuini autem libri nudis et simplicibus constant uerbis. Saciare ·i· replere, ac si diceret: magis debes repleri cibo spiritali quam corporali. Cibus est uictus coctus esui hominum tantum aptus, nam reliquorum animalium crudis est uictus. Hinc et apud Graecos et homo et cibus brosis uocatur, eo quod solus in animalibus cocto cibo utatur. Cenis ·i· car-

1 cf. I Cor. 5, 7

5 Explicit $\overline{\text{EPLA}}$ *A* (INCIP̄ LIBER *s. l. m. 2*), explicit Epistola *B*
12 ġillere *A*, Illere *B* dn̄t (t *ex* r) *A*, dn̄r *B* 14 oculi *B*
15 oculos *AB* 16 afferesis *A*, afferesisis *B* 17 narrat ^{fa}cta *B* 20 equus *AB* 26 prosis *AB*

minibus. Sensus est: si tu deliciosus ·i· insolens haberis, ut no- v. 9—25
strum carmen flocci pendatur a te eo quod sit modicum, pasce animum saecularium poetarum carminibus. Caenon graece, commune latine, inde caena dicitur a communicando, quia ibi multis apud antiquos prandebant, sicut et conuiuium dicitur a conuiuendo, quod Graeci sympusion uocant. Sed Cicero dicit melius latine conuiuium, ducit a conuiuendo, quod Graeci sympusium uocant a compotando. Quicquid uolat ·i· omnia genera auium. Allegorice loquitur. Tres sunt species philosophiae, quas hic tangit: Ethica, Physica, Logica. Per mare intellegitur Ethica ·i· inmortalis, quae de moribus hominum disputat; per terram Physica, quae de rerum omnium natura tractat; per astra Logica ·i· rationabilis, quae de diuinis rebus narrat. Carpsimus ·i· sumpsimus. Metaphoram seruat: per hortum paruum ingenium, per holus modicum carmen, per testam corpus caducum, fragile uel fictile uult intellegi; unde apostolus: Nos habemus thesaurum absconditum in uasis fictilibus ·i· corporibus nostris. Grandisonis, grandiloquis carminibus. Tres sunt caracteres: humilis, medius, grandiloquus, hos omnes Virgilius tangit. Tragico ·i· uili. 'Tragos' enim graece, hircus latine; hinc 'tragemata' graece, uilia munuscula, colobidia hebraice, latine bellaria. Getae, persona comica est apud Terentium. Getae ipsi sunt Mysii populi, ioculatores lusibus nimium studentes. Contagia ·i· uitia, scelera. Contagium est morbus porcinus dictus, quod unius contactu in plures diffunditur, idem est et porrigo a porrigendo eo quod ab uno in alios porrigat. Monimenta ·i· recordationes, monimentum ·i· memoria eo quod mentem moneat. Niliacis biblis. Nilus est Aegypti fluuius et ibi biblus nascitur. Biblus enim est maior iuncus, qui et papirus dicitur, unde fiebant libri apud antiquos. Bibli enim graece, latine libri. Dicitur autem 'Nilus' quasi Neonilus ·i· nouum trahens limum. Odas ·i· laudes. Resonare ·i· concrepare, sicut in psalmo legitur: In psalterio decachordo psallam tibi. Sed hoc non recipitur de psalterio,

6 cf. de sen. 13, 45 16 cf. II Cor. 4, 7 31 Psalm. 143, 9

1 n̄solens *AB* 4 latine *om. A* 5 conuiuium] *sc.* conbibium *et* conbibendo multos A^1B 12 logicā *A*, astrologica *B* rationaℓ *A* 22 misu A^1, musii *B*

sed de X praeceptis legis. ·X· chordas uocat uetus testamentum, in quo X praecepta legis continentur. Psalterium est instrumentum musicum habens X chordas et percutitur ab inferioribus et resultat ab inferioribus. Per 'odas' X chordarum psalterium uult intellegi,
v. 31—43 '·X· chordas' ·X· legis praecepta. Arcibus ·i· in mansionibus. Arx dicitur altius aedificium in ciuitate, dictum ab 'arcendo' ·i· repellendo, eo quod longe repellat a se hostem, quia etymologia etiam dicitur. Sceptrum ·i· imperium. Est autem gestamen regis et pro regno ponitur. Principium deus dicitur uel quia sine initio uel quia omnia quae sunt ab eo initium essendi sumpserunt. Medullis ·i· mentibus. Medulla est interior pars ossium, dicta eo quod sit media. Curis, cura dicta eo quod cor urat. Serpit ·i· penetrat. Cecropei: Cecrops fuit rex Graecorum ueneniferis imbutus doctrinis, hinc Cecropeum uenenum dicitur doctrina illius mala. Spirantis odorem: Hypallage est, debuisset enim dicere: sectantes odorem spirantis uitae. Pedorem ·i· faetorem. Pedor proprie dicitur faetor pedum. Pagi. Page graece dicitur fons, inde dicitur uilla, eo quod sit iuxta fontem sita; inde pagani dicuntur uillani, eo quod longe sint a ciuitate dei uel quasi ex uno fonte potantes. Laborintus fuit ypogea ·i· subterranea fossa, quam fecit Daedalus. Fabula talis est. Pasiphe fuit uxor Minois, regis Cretae, quae amauit taurum et per consilium Daedali, qui erat artificiosissimus, concubuit cum eo, inde natus est Minotaurus semihomo ·i· semitaurus, qui comedebat homines. Videns autem hoc Daedalus fecit ypogeam ·i· subterraneam fossam cum ·C· ostiis, in qua inclusus est Minotaurus, quam domum Laborintum uocauit et dicitur Laborintus quasi labor intus, quia qui semel ingrediebatur, nunquam reuertebatur. Hinc poeta metaphorice Laborintum uocat errores Atheniensium, qui uilibus delectantur carminibus magis quam ueris dictis euangelicae lectionis. Reuera taurus Minois regis notarius fuit, qui cum Pasipha concubuit, nomine Minotaurus. Daedalus artificiosissimus fuit, cuius

1 chordarū *B* 2 quo X] quorum *AB* 6 altus *B*
7 repellat *om. B* et himologia *AB* 15 yppalage *AB*
17 fa&orē *A* fetor *A* page] pue *AB* 20 uno] *fort.* uiuo *uel* suo 27 laborarintus *AB*

nomine artificiosi uocantur. Hinc logodaedalos dicimus subdole loquentes. Labruscam, labrusca uocatur agrestis uitis, dicta v. 45—64 quod in labris uiarum nascitur. Vua dicitur quasi uuida, placidis uuis .s. euangelicae lectionis. Saliunca flos est rosae similis .s. fetida, dicta a saliendo eo quod cito crescat, quae graece orcitunica uocatur; saliuncam mittit pro gentilitate. Fana, fone graece uox; hinc fanum dicitur templum eo quod ibi responsa dabantur, et profanus quasi porro a fano .i. longe a templo dei. Metallis .i. simulacris. Iuger est quantum par boum potest arare in die. Plagas .i. climata, .V. zonae sunt mundi, .III. inhabitabiles et duae habitabiles. Toxica autem uocat saecularia carmina uilium rerum, quae ducunt hominem in tartara. Vireta .i. uirentia, amoenum dicitur quasi amunium .i. sine officio .i. locus tantum uoluptati aptus. Per latices .i. per baptismum. Animantur .i. uiuificantur, hoc est quod in euangelio legitur: Qui sitit ueniat ad me et bibat, et de uentre eius fluent aquae uiuae; hoc autem dicebat de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Vt messis .i. collectio dei. Per horrea .i. caelestes mansiones. Merx mercis .i. lucrum, merces mercedis .i. retributio. Omnipotens: oratio poetae. Omnipotens compositum est ab eo nomine, quod est omnia et potens, participium quod proprie ad deum pertinet. Est autem ex nominibus, quae comparatione carent, quae fit in augendo aut in minuendo. Omnipotens enim est, cuius potentia nec augeri nec minui potest, ideoque nec comparari. Potens autem simplex dicitur quasi patens eo quod illi omnia patent. Aeterne, aeternum a graeco deriuatur quod est eon, quod pro perpetuo accipitur. Deus graece timor interpretatur, uenit autem a graeco 'theoro' .i. uideo. Sedulius hic morem antiquorum seruauit poetarum et maxime Virgilii, proposuit enim, inuocauit, narrauit. Procella dicitur eo quod percellat homines timore uel naues unda. Sol dicitur eo quod solus apparet in die; luna dicitur quasi lucina, ea est et Iuno. Apud gentiles dicitur lucina eo quod in lucem nascentibus praeest secundum deliramenta gentilium. Luna autem

15 cf. Ioh. 7, 38

1 logodelos A^1B subdolo A^1B 4 est *om.* A 17 autem *om.* A 30 nauis A

v. 66—106 corniculata est in crescendo et decrescendo. Qui stellas. Hyginus et Aratus astrologi fuerunt fingentes se scire numerum stellarum, sed mentiti sunt. Nullus enim hoc scit nisi deus. Potestates, quia quaedam sunt quae dominantur calori, aliae frigori, aliae tempestatibus. Diuersa in corpora. Corpus a corruptione dicitur, quia cito resolui possit et hoc loco corpus intellegi uult omne quod V sensibus percipitur uel quicquid dextra procreatur. Mysticum Graeci dicunt secretum, unde mystica dicuntur secreta et mysterium atque symmistes ·i· secretarius. Arca, arca dicta, quia quae continet nobis arcana sunt ·i· occulta. Modo allegorizat, quod significet arca. Diluuium. Sicut, inquit, ille qui in arca salui fuerunt morientibus aliis, ita nunc per baptismum, in quo fides sanctae trinitatis continetur, saluantur fideles et damnantur infideles. Nam diluuium significat peccatum, aqua diluuii baptismum. Callis, callis dicitur a callo ·i· a callo pecorum, qua pecora pergunt. Semita dicitur quasi semis uia. Via dicitur a uehendo quasi uehea uel, sicut Augustinus dicit, uia dicitur a ui pedum, eo quod pedibus teratur. Sunt autem IIII genera uiarum ·i· callis, semita, uia et actus. Actus dicitur uia publica duo carpenta recipiens ·i· duo plaustra, unum euntem, alterum redeuntem. Hiemps: hiemps dicitur ab hemisperio, quod est dimidia pars sperae caelestis. Vernare est florere, hinc uernale tempus eo quod tunc floret totus mundus. Patentem ·i· apertam, patentem siluam uocat multitudinem miraculorum. Sidera a considerando dicta uelut a sidero uerbo ·i· mico, quod significat moueo, quia simul cum caelo mouentur. Pectus ·i· pulmonem, de pulmone enim uox egreditur. Bibulus, bibulus dicitur multum bibens. Post inuocationem suam facit narrationem. Chaos, chaos dicitur primordialis confusio. Viuacibus ·i· diu uiuentibus. Viuax dicitur multum qui uiuit, hinc Virgilius 'uiuacis cornua cerui'. Abusque et adusque pro ab et ad ponitur. Naturae, quia humanae naturae est ut moriatur homo uel post ·C· annos. Mors est priuatio uitae, dicitur autem mors secundum Augustinum a morsu uetiti pomi.

30 Ecl. VII 30

1 Yginus *AB* 10 archana *A* 11 inquid *AB* 20 *fort.* euntum—redeuntum

Grandaeuo situ ·i· nimia senectute, situs pro senectute ponitur, v. 108—142
proprie situs dicitur lanugo terrae in locis neglectis ·i· soli inaccessis. Ponitur hic situs pro uetustate. Frigidus dicitur, quia in iuuenibus sanguis calet, in senibus uero friget; frigidus ergo ·i· uetulus. Cum seniore uiro, quia Abraham iam senex erat, siquidem Abraham centenarius, Sara uero nonagenaria habebatur. Senes dicuntur secundum Varronem quasi se nescientes, quia prae nimia senectute delirant. Plus pietatis habens s. in deum. In hoc crudelis fuit Abraham, quoniam filium decollare uoluit, sed pius, quia deum plus quam filium dilexit. Occumberet ·i· rueret. Modo allegorizat: Abraham significat deum patrem, Isaac filium, aries humilitatem. Duas naturas in Christo credimus, unam personam, et sicut aries immolatus est et Isaac incolumis mansit, ita humanitas Christi passioni succubuit, sed diuinitas inpassibilis fuit. Loth interpretatur declinans, Sodoma pecus mutum, quia contra naturam irrationabiliter peccabant. Chaos ·i· confusio elementorum, perditionem significat mundi. Nota est historia. Pluit deus ignem et sulphur super Sodomam, quoniam angelus praecepit Loth et uxori eius, ut fugerent et post se uultum non deflecterent. Aspiciens uxor eius retro uersa est in statuam salis, et bene in statuam salis, ut hoc exemplo mentes audientium condirentur, ne similia perpetrando similia paterentur. In sua terga, qui si fecerit, faciet sulcum obliquum ·i· tortuosum aut uulnerabit crura iugalium. Per arantem designat praedicatorem, per arationem praedicationem ·i· ipsam orationem. Sicut enim arator non debet referre uultum in sua terga, ita praedicator non debet ea facere, quae praedicat uitanda. Frondea pro frondosa, frondosum dicitur habens frondes; frondeum uero aliquid de frondibus ramis factum sicut scena ·i· umbraculum. Plexos ·i· curuos. Trisulcis ·i· trifidis. Serpens tanta agilitate linguam mouet, ut uideatur hominibus trisulca. Chelidrus ·i· serpens, qui uiuit in terra et in aqua. Cherson graece terra, ydor aqua, inde chelidrus quasi chersidrus eo quod in terra et in aqua possit uiuere. Incedens ·i· ingrediens. Baptisma, baptisma hebra-

7 cf. meam de Remigio comment. p. 21

13 incolimus A^1 26 ea fatere ferre *B* 27 fatere (c *a m. 2*) *A* 33 chelidus A^1 chersidus A^1

v. 142—180 ice, balneum graece, lauacrum latine. Rude ·i· nouum, hic et haec rudis et hoc rude, trium generum est et significat nouum, quando uero uirgam decorticatam, feminini est rudis. Rudus etiam ruderis neutri generis est, trita tegula uel ruinae maceriarum. Moyses typum Christi gerebat sicut in apostolo legitur: Omnes in Moyse baptizati sunt ·i· in Christo. Sicut enim saluatus est populus Israel in mari rubro sub Moyse et exercitus Aegyptiorum deletus, ita et nos sub Christo in baptismo saluamur et diabolus cum suis aduersitatibus uincitur. Clamat uox domini super aquas. Quattuor sunt elementa, quorum duo sibi sociantur in leuitate ·i· ignis et aer, sursum enim semper feruntur; duo sociantur sibi in grauitate ·i· terra et aqua, semper enim a superioribus ad ima cadunt. Abyssum, abyssum uocat nimiam profunditatem scripturarum, nam abyssus nimia profunditas dicitur. Nimbis ·i· pluuiis. Nimbus dicitur densa et repentina pluuia et dicitur nimbus quasi nubus a nubibus, sicut imber quasi umber ab umbra. Nectaris ·i· dulcedinis. Nectar generale nomen est omnium dulcedinum. Siccus dicitur quasi sine suco. Metallum uocat omne durum. Christus erat panis, quoniam dedit eis panem sicut ipse dixit 'Ego sum panis uitae'. Christus petra, quoniam dedit eis aquam, sicut apostolus ait: Petra autem erat Christus. Christus in undis, quoniam duxit eos per mare. Rudenti ·i· uociferanti. Ruditus proprie est uox asinorum sicut balatus ouium. Sol stetit ad Gabaon ·i· contra Gabaon, ciuitas est metropolis. Arma dicuntur eo quod armos tegunt. Famulata ·i· obtemperantia. Iesusnaue et Iosue idem est et interpretatur saluator. Sine more ·i· consuetudine, quia corui prius solent rapere quam ministrare. Auido ·i· cupido, guloso. Ales dicitur ab alis, coruus a raucitate suae uocis. Heredem ·i· Eliseum, heres dicitur ab herendo uel ab ero ·i· domino. Astra, astra dicuntur ab astreo, astrologo. Sulcos ·i· rigas. Tria elementa sulcum faciunt. Aer diuiditur sagitta, aqua naue, sed cito in se recurrunt, in terra uero sulcus manet, ignis non recipit sulcum, sed quicquid

21 cf. I Cor. 10, 4

3 rudus] rudis *AB* 10 elementa mundi *B* 16 *fort.* numbus 31 astrolo^{go} (go *a m. 2*) *A*

inuenit in se conuertit. Helias, si mutetur a in o et accentus v. 185—233
in ultima sit, helios ·i· sol. Helias interpretatur deus mens dominus, hel deus, i mens, as dominus. Coetus apud latinos masculini generis, apud graecos neutri est τοῦ κήτους et pluraliter τὰ κήτη, inde coete grandia legimus, hebraice leuiathan dicitur. Depositum ·i· commendatum. Spirante ·i· auxiliante. Babilonia ·i· quam Nabuchodonosor erexerat. Achemeniam. Achemenius, rex Parthorum, fuit tanti furoris, ut si semel irasceretur, nullo modo placari posset, quousque XII homines immolarentur. Cuius iram iste habebat. Nil urente rogo ·i· nil incendente igne. Rogus est coadunatio lignorum. Vecors ·i· sine corde, ue pro non ponitur, sicut uesanus ·i· non sanus. Pecudes de minoribus, pecora de maribus dicimus. Septena tempora ·i· VII annos. A parte totum, unus quisque enim annus IIII tempora habet. Hirsutus ·i· pilosus, quia in modum aquilarum pili et ungues eius excreuerant. Nec minus s. similiter, figura est quae litotes dicitur, cum duo abnegatiua faciunt unum adfirmatiuum. Tyranni, tyrannus apud Graecos pro rege ponitur, apud Latinos uero pro inuasore alienae possessionis. Belua trissyllabum est; resolutio in metro, et posuit singularem numerum pro plurali. ·VII. enim fuerunt leones. In faucibus. Fauces sunt maxillae, et dicuntur fauces a fage ·i· comedere. Dic ubi. Per recapitulationem alloquitur naturam sub interrogatione, quam poeta facit sibi quodammodo respondere. Qui tartara. Modo introducit illam quasi sibi respondentem. Anum ·i· uetulam. Sara duo patiebatur, nam anus erat et sterilis. In anguem ·i· draconem. Nimbis ·i· pluuiis. Filiis Israel Deus pluebat manna; illi uidentes dixerunt manhu, quod interpretatur 'quid est hoc?' ideoque cibus ille manna dicitur. Volucres, uolucres dicuntur a crebro uolatu. Tria lustra ·i· tria quinquennia. Viro ·s· Ezechiae. Graeci per Olimpiadas ·i· per quadriennium numerabant sua tempora, Romani uero per lustrum ·i· per quinquennium, quia quinto anno redintegrat sol suum ortum. Nam primus annus habet dies CCCLXV et unum quadrantem, secundus et tertius annus

4 plurał *B*, plr *A* τKHKCTH *AB* 8 partor$^{\bar{r}}$ (ū *a m. 2*) *A* 17 adfirmatiuā *B* 21 leones fuer$^{\bar{e}}$ *B* 22 fage] *sc.* fagein *cf. p. 318, 7*

similiter, quartus uero habet CCCLXVI dies, quia quattuor quadrantes faciunt unum diem; ipse est bissextus qui quarto anno inseritur. Quinto uero anno inchoat sol eosdem cursus. Verbi gratia sol in primo anno est in fronte arietis, secundo in spatulis, tertio in latere, quarto in renibus, quinto uero in frontem iterum reuertitur. Lustrum etiam dicitur a lustrando eo quod Romani totam ciuitatem quinto anno lustrabant cum cereis et lampadibus in honorem suorum deorum, quomodo nos facimus per singulos annos mense Februario in honorem sanctae Mariae. Lustra uero
v. 254—257 pluraliter dicuntur cubilia ferarum. Naufragus, naufragus dicitur qui sustinet damna in mari. Naus graece, nauis latine; inde naufragium dicitur nauis fractio. Caminus et clibanus graeca sunt et fornax latinum. Rictus est nimia apertio oris. Venit autem a uerbo 'ringo' ·i· os aperio. Instimulante ·i· prouocante. Stimulus est proprie uirga habens ferrum in summitate, qua ammonentur boues. Nempe non, inquit, mirum est si ista contra naturam facta sunt. Quocumque ·i· in quamcunque partem. Vana uel fana ·i· idola. Sinistro ·i· peruerso. Dolet poeta de erroribus paganorum. Idolum diminutiuum est ab idea ·i· forma. Dementia ·i· deliramenta. Lira enim sulcus est aratri, inde deliro ·i· exorbito, a uia rationis deuio. Proprie autem delirare est, quando boues de sulco exorbitant, ita et senes delirare dicuntur, quoniam a uera locutione recedunt. Bouem ·i· apin, nam apis uocatus est taurus, qui Isidi reginae offerebatur. Semihominemque ·i· simiam, simia enim semihomo et semicanis est. Tria genera sunt simiarum: una est uillosa, quae spinx dicitur, alia cercopithecus dicitur caudam habens, tertia sine cauda, quae simia nuncupatur faciem et pedes ad similitudinem hominis habens, ceterum uero corpus ad similitudinem canis. Vt uolucrem ·i· ibin. Ciconias dicit Aegyptiacas domesticas, quas Aegyptii colebant propter serpentes, quos deuorabant. Geminum ·i· aequalem. Geminum pro aequali posuit, quia illi tres dies in initio mundi aequales fuerunt, post uero solem quarto die creatum inaequales sunt dies, aut enim crescunt aut decrescunt non tantummodo in aequinoctiis. Fugantur ·i· obtenebrantur, et hoc poeti-

26 ſpinix *A* 27 circopecur' *A* 30 aegiptia/////æcas *A*

cum est, quia stellae a stellando dicuntur. Lignee. Ligneus v. 268—300
dicitur homo, qui lignum adorat, sicut lapideus, qui lapidem adorat. Surdis ·i· ad surdos. Surdus dicitur eo quod sordes capitis retineat, mutus dicitur a mugitu eo quod uocis sonum naribus retinet. Culmina a culmo dicuntur. Carduus, carduus est herba spinosa, quae uulgo calcatripa uocatur. Monstra ·i· idola, idea forma. 'dulia' seruitus est, inde idolatria seruitus idolorum et idolatra homo dicitur seruiens idolis. Montem. Montem appellat difficile carmen euangelii. Tolis. Tolus est summa pars tecti, unde contignatio procedit. Vbi dantur digna petenti. Illud tangit quod in euangelio dicitur: Petite et accipietis. Reprobus ·i· reprobatus. Angulus ·i· populus Iudeorum. Ille lapis est Christus, qui reprobatus fuit a Iudeis, quando dixerunt: Nolumus hunc regnare super nos, et in psalmo: Lapidem quem reprobauerunt et cet. Lapis angularis dicitur Christus, quia coniungit sibi gentilem populum et Iudaicum, ueluti lapis coniungit parietes. Simplet ·i· simplum faciat. HISTORIA DE ARRIO. Arrius fuit doctor Alexandriae ciuitatis, quae est metropolis Aegypti, quam aedificauit magnus Alexander. In qua erat Petrus episcopus, sub quo iste erat doctor scholae. Qui latenter docebat esse Filium minorem Patre et Spiritum sanctum minorem utroque. Tunc Petrus missus est a Licinio, socio Constantini, in carcerem propter fidem catholicam, quam praedicabat. Cui Christus apparuit in specie pueri pulcherrimi inductus colobio candidissimo adeo ut uix conspici posset, sed dilacerato ueluti a canibus. Deinde Petrus grauatus pondere catenarum, quibus erat ligatus et non ualens surgere, clamauit dicens: Domine quis ita te affecit .i· dilacerauit? Cui dixit Dominus: Arrius me scidit, diuisit enim me a patre meo, sed uide ne ei communices. Postea interfecto Licinio a Constantino, quia eius imperium uolebat praeripere, congregauit Constantinus maximam synodum trecentorum uidelicet et X et VIII episcoporum exceptis diaconibus et abbatibus, ubi

11 Ioh. 16, 24 15 Psalm. 117, 22

14 *palmo (s *eras.*) *A* 30 constantio (n *a m. 1*) *A*
32 abatib; *A*

iussus est uenire Arrius, ut ibi eius patesceret fides. Qui cum adpropinquasset ad synodum, sancto Alexandro episcopo in oratione perseuerante nimio terrore arreptus est, adeo ut omnia uiscera eius dolore deficerent. Tunc iussit sibi parari latrinas. Ad quas cum uenisset, diffusa sunt omnia uiscera eius, quia iusto iudicio
300—332 dei sicut uacuus erat mente, sic remansit uacuus uentre. Curua per auia ·i· per falsitatem praui dogmatis. Auium est locus sine uia, a pro sine ponitur. Nepos, nepos dicitur filius filii et nepos quasi natus post. Quando filium aut filiam significat, facit hic nepos et haec neptis, quando uero luxuriosum, hic et haec nepos. Aui, auus dicitur quasi auitus ·i· antiquus. Totum commune. Communio uel communitas in sancta Trinitate est exceptis relatiuis nominibus. Quod potest cathegorizari de patre, hoc de filio, hoc de spiritu sancto: ut bonus, magnus, pius, omnipotens et cet. exceptis sicut supra dictum est relatiuis nominibus. Quo crescat ·i· ubique perfectus est non creatus. Arrius dicebat 'esse creaturam', sed mentitus est, non enim fuit creatus, sed genitus. Nam quia qui summus ·i· excelsus. Intellege uim uerborum: Non hic est filius qui et pater, sed hoc est filius quod et pater ·i· una substantia. Distat inter hic et hoc, hic ad personas, hoc ad substantiam pertinet. Vnum sumus. Non dixit 'unus' sed 'unum' ·i· una substantia. Arrius unum ·i· unam substantiam scire debet. Ille enim dicebat tres esse personas bene, et tres substantias male. Dicebat enim Filium minorem Patre, Spiritum sanctum minorem utroque et contra Sabellius unam substantiam bene, sed unam personam male. Dicebat enim: Pater quando uult, pater est, quando uult, filius est, quando uult, spiritus sanctus est. Iste ·i· Sabellius fidem ternam debet scire. Ast hic ·i· Arrius. Cachinnus est dissolutus risus ·i· crispus. Potest etiam hoc ad philosophos referri, nam philosophus aliquis multum loquitur sicut Epicurus, qui de creatione mundi multa dixit. Dicebat enim mundum ex atomis constare. Tacet nimis alter sicut Pythagorici, qui quinquennio discebant, per quinquennium

5 difusa *A* 7 parui A^1 *corr. m. 2* 24 pat^{re} (re *a m. 2*) *A* 25 sapellius *A* 32 athomis *A* 33 pitagorici *A*

silentes meditabantur; ambulat Peripateticus, stat Stoicus, amat fletus Socrates, qui semper flebat eo quod uideret homines huius saeculi uitia sectari, crispat cachinnum Democritus, qui semper risisse dicitur, quia uidebat homines auaritiam et turpia lucra huius saeculi sectari. Hinc Iuuenalis 'perpetuo risu agitare solebat pulmonem Democritus'. Vexilla dicuntur a uehendo. Vexil- v. 337—368
lum est signum militare. Ianua uos. Apostrophum facit ad illos, qui Christo militant. Ianua dicitur Christus, quia per ipsum uenitur ad ipsum. Ianua est initium domus et dicitur a Iano deo, cui consecratum erat initium uniuscuiusque rei. Inde Ianuarius mensis dicitur eo quod anni sit principium. In albo ·i· in caelesti libro. Album est tabula, ubi scribebantur eorum nomina, qui ad militiam recipiebantur, et si aliquis eorum interemptus esset, ad caput nominis ipsius Θ littera scribebatur, quae mortem significat. Tremit ·i· sonat atque dicit: Parate uiam domino. Leo magnam uocem habet et ipse est rex bestiarum, propter quod uero Marcus in similitudinem leonis pingitur, quia ea uoce suum inchoauit euangelium ut uox clamantis in deserto, et regalem Christi describit dignitatem. Iuuenci, uituli. Iuuencus dicitur a iuuamine eo quod iuuamen praebeat ad sulcandam terram hominibus. Iuuencus enim erat solitus immolari in templo, et Lucas ea describit, quae dominus in templo et circa templum gessit. Iohannes per aquilam designatur, quia sicut aquila in reuerberatis oculis solem aspicit, ita Iohannes supra omnes caelos uolitans diuinitatem Christi, quam ceteri euangelistae describebant. Proceres ·i· principes. Proceres proprie dicuntur mutuli ·i· capita trabium, quae eminent in aedificiis. Hinc principes proceres dicuntur eo quod emineant inter ceteros. Mensis uocatur a mene ·i· a luna, quia secundum cursum lunae mutantur menses. Maniplos primitiuum est, inde manipulus diminutiuum, proprie autem quingenti milites, idem est et cohors. Manipulos uocat bona opera. Meto est colligo, inde dicitur messis, quod singulis annis colligatur. Metior metiris est mensuro, metor metaris est

5 Sat. X 33

10 ũcini' (u *a m. 2*) *A* 18 d̃eferto (de *a m. 2*) *A* describebat *A* 31 choors *A*

eligo. Ab hoc loco incipit poeta exequi quod promisit. Promisit enim se scripturum ab Adam usque ad natiuitatem Christi.

IN LIBRVM II.

v. 1—52 Primogenitum ·i· protoplastum. Protos graece primus, plastus formatus, inde protoplastus ·i· primus formatus. De sede ·i· de paradyso. Paradysus interpretatur hortus deliciarum, Adam terrenus homo uel terra rubra. Illecebris ·i· uoluptatibus. Illecebrae dicuntur ab illiciendo ·i· decipiendo. Heu. Dolet poeta de culpa mulieris. Noxia culpabilis. Interrogationem facit ad mulierem. O coniunx, fuistine magis noxia an perfidus ille draco? Modo ipse sibi respondet: Perfidus ille draco ·i· fraudulentus, sed tu quoque non cares culpa, quia consensisti. Est autem hoc loco syllogismus integer, constans ex propositione, assumptione, conclusione. Perfidus dicitur quasi prodens fidem, perdit enim diabolus fidem, quando dixit: eritis sicut dii. Non enim quod promisit inpleuit, quia non solum dii facti non sunt, sed etiam mortales fuerunt. Demon dictus quasi daimon ·i· ualde. Eua mater interpretatur. Nongentos. Adam uixit nongentis XXX annis, Matusalam DCCCLXXX. Nepos ·i· primi terrigenae ·i· posteri Adae. Fauces dicuntur a graeco fage ·i· comedere. Difficilis ·i· tardus, quia non semper uindicat. Veniale ·i· dignum uenia. Duas naturas rationabiles condidit deus: angelum et hominem, quorum unus nullo suadente nec fragilitate corporis circumdatus peccauit, ideo inrecurabiliter periit; homo uero, quia fragilis erat corpore et diabolo suadente peccauit, ideo ueniam meruit. Tensos ·i· grauidos et oneratos. De limine ·i· de principio, de ingressu. Caro factum, est autem synecdoche ·i· a parte totum. Homo enim carne et anima constat. Clausa ·i· uirginem relinquens. Prae natis ·i· prae filiis, hoc de psalmo sumpsit, ubi legitur: Speciosus forma prae

30 Psalm. 44, 3

7 terram rubram *A* 13 sillogism' *A* 18 valte *A* 20 fage] *cf. p. 327, 22* 21 comedere *A* 22 rationabilis (e *a m. 2*) *A* 24 inrecubabiliter *A*

filiis, cuius in labiis pulchris diffusa est gratia, quia etiam secundum humanitatem pulchrior fuit ceteris. Obsitus .i. circumdatus. Salue. Salutat poeta matrem Christi. Tenet .i. regit. Giro .i. circulo, sicut circulus uel corona nec initium neque finem habere uidetur, ita imperium Christi. Femina. Femina et mulier non sunt nomina corruptionis, sed sexus et naturae, nam uirgo et femina et mulier potest appellari. Pastoribus. Pastores erant in deserto ultra Bethleem iuxta turrim gregum, qui uocatur Adernam. Si aliquem timorem haberent, illam ascendebant. Ibi erat planities apta atque utilis pecoribus. Eous. Mobile est eous, eoa, eoum. Eous fixum .i. pars caeli. Tyrannus. Tyrannus graece, latine rex. Tyrannus apud nos dicitur inuasor alienae possessionis, unde et Herodem appellat tyrannum. Alienigena enim fuit, patre Idumeo matre Arabica, nutritus ab Hyrcano pontifice Iudeorum, quo mortuo inuasit regnum. Nubila .i. tristitiam mentis. Alens .i. nutriens; facie laetus erat, sed mente tristis. Tractat .i. meditatur. Neglegis .i. non intellegis, quia ille legerat in lege Iudeorum, quod Christus de Iuda deberet nasci. Numina .i. potestas uel uoluntas, quia uoluntas pro effectu operis accipitur. Patrandum .i. perficiendum. Alacres .i. laeti, festini. Thesauris. Thesauros uocat thecas uel pixides, ubi munera erant. Solutis .i. aptis. Per aurum futurum regem, per thus deum, per myrrham mortalem crediderunt, quia myrrha conduntur corpora mortuorum. Tres magi significant genus humanum a tribus filiis Noe disseminatum per tres mundi partes .i. Asiam, Africam et Europam, quia uenit ad Christum cum tribus naturalibus disciplinis: Physica, Ethica, Logica. Cur tria et non ampliora? Propter numerum sanctae Trinitatis uel propter III tempora, quae deus semper cernit. Postquam uenimus ad Christum non repetamus iniquum .i. non reuertamur ad diabolum, sicut magi non sunt reuersi ad Herodem. Herodes interpretatur pelliceus uel pellis gloria et significat diabolum, qui primos parentes exutos stola in mortalitatis induit pelliceis uestibus. Postquam enim per baptismum uenimus ad Christum, non debemus reuerti ad diabolum, cui

v. 58—106

13 aligenigena *A* 14 yrcano *A* 23 mirra *A* 26 c̄,trib; *A*

. 108—156 abrenuntiauimus in baptismo. Aperit ·i· manifestat, illam scilicet iram, quam latebat. Sicut superius dixit 'nubila mentis habens'. Facinus ·i· scelus, quod uoluit facere, non potuit perficere. Christus enim ad Aegyptum fugerat. Facinus ton meson est, in bono enim et in malo ponitur. Inmerito ·i· iniuste. Vixdum sicut agedum; adiectio syllabica est dum. Vagitus ·i· primas uoces infantium, inde uagiticanus deus dicitur, qui praeest infantibus. Innumerum nefas ·i· multiplex peccatum. Orbata ·i· priuata filio. Lanio ·i· crudelis. Increpatio ad Herodem. Lanio dicitur lupus a lana, quia interfecit oues, nam laniare est interficere. Alieno in corpore ·i· in corporibus sanctorum, sicut Paulo ipse dicit: Saule, quid me persequeris? Non dixit meos sanctos, in hoc manifestum est, quod deus in sanctis martyribus patitur. Emeritus ·i· perfectus; merere per e breuem dicimus; milites dicuntur qui expleto quinquagesimo anno cessabant a militia et dabatur eis aliqua dignitas, inde emeritus dicitur totus perfectus. Nec mora ·i· sine mora. Postquam Christus duodenis erat, inuentus est in templo docens. Si aliquis dicat interrogando quare dixerit 'nec mora', cum magnum spatium sit inter XII et XXX annos, quantum ad hominem pertinet, respondet per parenthesin ·i· interpositam dictionem cum interrogatione. Fluens ·i· nascens. Alludit poeta. Non est mirum, inquit, super se prophetat sine sermone, quia patrem habet mutum. Spiramina. Spiras dicimus reuolutiones funium in nauibus, hinc spiramina quaedam dicit uocari reuolutiones ·VIII. mensium. Verum quia hoc exemplo caret, melius dicimus taciturna spiramina noui mensis emissiones et reciprocationes spiritus prophetae sine uoce usque ad natiuitatem Iohannis. Tollere cum dicit exponit, quod dicit ueniens peccatum tollere mundi. Mihi ·i· omnibus, se enim pro omnibus posuit. Decutit ·i· expellit. Non obfuscata ·i· non denigrata, non obscurata. Sicut enim lux, cum in tenebras uenit, nihil obscuritatis accipit, sed potius ipsas tenebras ⟨decutit⟩, ita Christus quamquam carnem suscepit, nullam tamen maculam carnis ·i· peccati in se ipsum accipit. Attactu ·i·

7 cf. Aug. de c. dei I 155 12 cf. Act. 9, 14

2 *fort.* quae 8 piuata (r *a m. 2*) *A* 10 aluna *A* 24 spirasmina (mina *in ras.*) *A* 32 decutit] *addidi cf. Carm. v. 154* 33 Ataetu (c *a m. 2*) *A*

suo baptismate. Caro aliquando pro peccato accipitur, et Christus peccatum gessisse dicitur, cum similitudinem carnis .i. peccati suscepit. Torrentum .i. currentum et est adiectiuum nomen et fixum. v. 157—195 Limphas Graeci dicunt nimphas, nos limphas, nam eiusdem nominis nota est apud Graecos .N., cuius est .L. apud nos .i. quinquaginta. Reflues .i. retro fluentes; poeticum est. Factum est autem, quando filii Israel transierunt Iordanem pergentes ad terram repromissionis. Tunc primi transierunt sacerdotes et statim, ut aqua tegit pedes eorum, pars Iordanis, quae deorsum erat, fugit .i. cecidit in mare mortuum; illa uero, quae sursum erat, stetit in una mole. Hoc detulit poeta ad baptismum domini. Harenas: harenae dicuntur ab ariditate, quando sine aspiratione scribuntur, quando uero cum aspiratione dicuntur eo quod hereant fabricis. Honore .i. honorabitur. Illa columba . . . . . Mansuetum .i. misericordem. Mansuetus dicitur quasi manu suetus .i. pius. Mitem: mitis dicitur quasi mutus, qui prae nimia humilitate sermone carere putatur. Deus in mansuetis habitat, sicut ipse dicit: Super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem et quietum et trementem uerba mea. Per uolucrem. Volucres dicuntur a crebro uolatu; ideo in columba Spiritus apparuit, ut ostenderet Christum simplicem, et eorum corda replere per simplicitatem et innocentiam diligunt. Probatur Pater in uoce, Spiritus sanctus in specie columbae, Filius in persona hominis, qui baptizabatur. Pater est ibi, Natus est ibi, Spiritus sanctus est ibi, ibi Trinitatem hic demonstrat. De caute .i. de duro lapide. Cautes et cotes idem sunt. Vipereis .i. serpentinis, ueneniferis; uipera dicitur eo quod ui pariat, caret enim uulua, sed ore concipere fertur. Potestas s. angelica et archangelica. Nec mirum si diabolus, qui spiritus est, potuit omnia regna mundi Christo ostendere, cum beatus Benedictus in corpore adhuc positus potuit aspicere totum mundum, non quia mundus breuiatus sit, sed mens eius per contemplationis est gratiam dilatata. Ideo diabolus post baptismum dominum temptauit, ut ostenderet nos tunc acrius temptari, cum se deserere et seruitio dei uiderit diligentius insi-

14 *sequitur ras. 5 versuum in A* 34 & ^{ser}uitio (ser *a m. 2*) *A*

v. 204—249 stere. Delapsus ·i· dimissus uel descendens. Labere ·i· mitte te deorsum. Imperatiuus est a uerbo labor. Fastigia ·i· summitatem, pinnae sunt cacumina ·i· sublimiores partes domus. Hic autem pro tabulatis posuit templi. Templum domini tricameratum erat ·i· trium tabulatorum: a terra usque ad primum XXX cubiti erant, a primo usque ad secundum alii XXX, a secundo usque ad tertium LX, ecce CXX. Curuauit ·i· formauit, curuauit quia in modum camerae sunt caeli. Vectus ·i· deportatus sua ipsius uirtute, sicut de Spiritu sancto passiue legimus 'Spiritus domini ferebatur super aquas'. A quo enim ferretur nisi sua potentia? Cuspide ·i· lancea, iaculatione. Gladium dixit uerbum dei, unde apostolus et gladium spiritus, quod est uerbum dei, quo tunc deus aliquem percutit, cum de peccatore efficit instum. Praecipites ·i· cadentes. Confringens sapientia. Sapientia neutraliter dixit. Confringit deus fortes, cum eos a timore superbiae deicit et ad ueram humilitatem ducit. Perdit sapientes, cum uanam sapientiam illorum destruit et ad ueram, quae Christus est, perducit. Non elegit deus rhetores et sapientes et imperatores, sed pauperes et humiles et piscatores. Tractare ·i· sectari. Germanum, quia fratres sumus; germanus proprie dicitur, quasi de uno germine patris manans. Vetusti doli ·i· antiquae fraudis. Vetus dolum ·i· originale peccatum. Dolum ideo, quia fraude diaboli inmissum est; ergo debemus delere inuidiam de cordibus nostris, quae uere diaboli nota est. Degener dicitur qui non respondet nobilitati parentum ·i· qui suis factis se ignobilem exhibet, ·s· tunc a deo degeneramus, cum nos inuicem odimus. Sicut benedicier idem, magna subauditio est, ·s· sic iubet se sanctificari a nobis, a quo sanctificamur omnes, sicut iubet idem benedici a nobis, a quo benedicimur omnes. Iam iamque aduerbium est optantis ·i· cito, dominus semper et ubique regnat, ·s· petimus, ut nos ad se ipsum colligens regnet in nobis. Non succedunt ·i· non aduenium. Per aeuum. Aeuum pro perpetuitate ponitur, et uenit a graeco quod est eon tempus, nihil aliud est nisi cursus et uicissitudo rerum ·i· cum diei nox et nocti succedunt dies. Corona

1 demisus *A* 2 deorsum (de *a m. 2*) *A* 11 gladius *A* 14 rēthores *A*

propter aeternam retributionem ponitur, quia sicut corona non habet initium neque finem, ita illud praemium initio et fine carebit. Nusquam, in nullo loco, usquam econtrario in aliquo loco, sicut v. 257—278
nunquam in nullo tempore, unquam in aliquo. Vtque polo. Per polum animam intellege, per humum corpus humanum. Ydrus, ydrus est serpens aquaticus. Vendicet ·i· usurpet et proprie-faciat. Artus ·i· membra, artus dicitur ab artando ·i· stringendo, eo quod stringit corpus. Panem nostrum. Non iste panis, sed spiritalis intellegitur, qui est Filius dei, qui substantialis dicitur, quia omnem substantiam uel essentiam supergraditur, et licet dialectici in deum categoriam quae est usia cadere dicant, deus tamen ultra usiam est, et ideo secundum humanam intellegentiam nihil est, quia omnem exuperat intellectum, ut ait apostolus 'pax dei, quae exuperat omnem sensum'. Annonam ·i· salarium, idem est et praebenda. Annona dicitur eo quod singulis renouetur. Diurno, a die diurnus ·i· unius diei, a diu diuturnus ·i· longi temporis. Corpore ·i· illo spiritali mysterio. Verbumque cibusque: uerbum, quia deus est ante saecula, a deo patre genitum, cibus, quia cum esset deus homo factus est, ut esset cibus hominum, qui erat cibus angelorum. Cautio ·i· confirmatio; cauo, cauis ·i· firmo, facit praeteritum caui, inde cautio dicitur firmatio, unde in euangelio 'accipe cautionem' ·i· firmationem uel scripturam. Tortoribus ·i· demonibus. Per decies millena talenta intelleguntur maiora peccata sicut est fornicatio, adulterium, homicidium, per ·C· denarios minora uelut ira, odium et cetera. Si ergo nos dimiserimus fratribus nostris minora, dimittet nobis deus maiora, si non, nectemur grauius iam soluti a peccatis. Hic tangit euangelium, ubi legitur 'homo quidam posuit rationem cum seruis suis'. Donec finitum pro infinito posuit, quia illi qui in inferno damnandi sunt, nunquam ueniam merebuntur, non sicut Origenes dicit, post mille annos soluetur satanas cum suis, sed magis sententia domini cauta erit, qua dicit 'ibunt impii in supplicium aeternum'. Ergo donec pro semper posuit, sicut in psalmo

13 Paul. ad Phil. 4, 7 22 Luc. 16, 6 28 cf. Matth. 25, 19 32 cf. Matth. 25, 46 33 Psal. 122, 2

2 ut∗ (a *eras.*) *A* 7 artus — corpus *add.* A^2 15 brebenda *A*

legitur 'ita oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misere-
v. 278—300 atur nostri' ·i· semper. Breuem ·i· minimum. Amen. Haec particula signum et quoddam sigillum est dominicae orationis, quo confirmantur omnia, quae supra dicta sunt. Malum ·i· diabolum. Bonum ·i· Christum, deum adimus non gressu corporis sed intentione mentis, deo enim non loco sed mente approximamus aut elongamus. Ducit ·i· dirigit. Versus et hemistichium Virgilii est ·i· unus et dimidius uersus. Et bona libertas, quia possunt euadere ·i· effugere. Per pascua ·i· per mansiones caelestis Hierusalem, pascua est dulcedo diuinae uisionis.

IN LIBRVM III.

v. 1—34 Thalamis pro nuptiis: thalame graece uoluptas, inde thalamus dicitur, ubi uoluptas perficitur. In ydriis. Lacus appellat hydrias et dicuntur a latendo, quia ibi latebant aquae; ydor graece aqua, inde ydriae dicuntur uasa receptui aquarum parata. Gaudia ·i· fantasia, imaginatio quaedam poetae est, quoniam insensibili rei dat sensum ·i· ut desinerent esse quod [non] erant, et inciperent esse quod non erant. Inocciduas uuas ·i· indeficientes fideles, nunquam perituros. Pampinus est folium uitis, quod a calore solis et iniuria imbrium protegit racemos. Ita diuina protectio fideles sanctae ecclesiae, ne deficiant, ⟨ab⟩ aduersantibus huius seculi protegit et munit. Post ·i· postea, postquam in uinum conuertit aquam. Febris. Febris dicitur a feruendo, et licet a calore dicatur nonnunquam frigida est, et in diuina scriptura omnes infirmitates febris dicuntur nomine. Quantum imperii, uirtutis. Admiratio est; quantum illius rei dicimus, ut quantum uini, quantum aquae. Rura ·i· uillas. Casas ·i· domos pastorales. Castellum, diminutiuum a castris. Candore miser ·s· alii gaudebant propter suum candorem, iste contristabatur, quia lepra gaudet in corpore. Lepra graece uarietas, inde leprosus dicitur qui uariis coloribus maculosum corpus habet. Quaeritur, cur leprosus in uia occurrit domino; quia lex praecipiebat, ut omnis leprosus a consortio communis habitationis separetur. Febris ·i· febris, licet a feruore dicatur, aliquando tamen frigore corpus cruciat. In

funere ·i· in dubia morte. A funibus funus mors dicitur. ⟨Funes⟩ ·i· v. 34—83
candelae, candelae sunt funes cera obliti. Coquebat, quia primum frigida est febris, postea calida. Fontem dicit fidem mulieris, quae in corde latebat. Iras ·i· uexationes nigrorun dicit, non quod spiritus nigri sunt, non enim accidit color nisi corporibus, sed nigros dicimus damnatos uel mortuos a graeco, quod est nicros, et maligni spiritus propter malignitatem dicuntur nigri, quia licet perpetualiter uiuunt, tamen mortui sunt felicitati aeternae. Honorem dicit hominem, quia homo honor est omnium naturarum, per illum enim omnia honorantur. Norat ·s· Christus; diabolus secundum substantiam dei est, quia ipse eum creauit, secundum autem id quod malus est, non est dei, quia deus eum bonum creauit et cuncta ualde bona fecit. Arentes algas ·i· siccas herbas. Algae dicuntur purgamenta matris uel alicuius rei, ideo marina loca petiit, ut ibi quisquis deum uerum esse monstraret. Cymbae ·i· nauiculae. Cymba graece, cumba latine. Librabant ·i· tendebant, modificabant. Librare proprie est aliquid in altum extendere. Ratis proprie est incastratura trabium uel strues lignorum. Flabris ·i· uentis, inde flabellum diminutiue paruus uentus. Hyems est quarta pars anni, sed abusiue pro tempestate ponitur. Procellis ·i· magnis undis; procella est uentus cum aqua mixtus. Vada salsa ·i· saliuae aquae maris. Poeticum est quod dicit salsum, quia mare Galileae dulcem habet aquam, habilem ad potandum ·s· ideo dicit hoc, quia generaliter dicitur ab amaritudine, et sciendum quia nauigationes domini in mari fuisse Galileae dicuntur. Naufragia ·i· periculosa putabant se naufragia passuros. Dormire est quiescere, dormitare ante quietem pigritare et somniculari. Citus ·i· cito; uerba turbatorum, in turbatis enim non est continuus sermo sed separatus. Exiliens ·i· gaudens propter Christum. Auidas ·i· cupidas. Pennas dicuntur habere uenti propter suam uelocitatem. Prosiluere ·i· cum impetu exilierunt; gemino dixit, quia duo erant. Mala ·s· supplicia. Legio. Legio est $\widetilde{\text{VI}}$ · ∂C · LX VI demones; legio keras dicitur graece, macedonice phalanx. Duplex, quia interius erant demones peruasi, exterius uinculis inretiti. Pro

1 candelęm *A* 7 nikros *A* = *νεκρός cf. p. 346, 3* 26 fuer̄ *in mg. A* 33 sexingenti *in mg. A* 34 kera *A*

v. 88—142 meritis, quia dignum erat, ut inmundus mundum peteret. Oletum et olidum idem est et sunt ton meson, unde semper egent epitheton ·i· adiectiuo nomine. Phalanges ·i· multitudines et est lingua Medorum, quod dicimus legiones. Horrens ·i· toruus, horribilis; tria sunt epitheta sine coniunctione, quae figura uocatur asyndetos. Sine usu, ·i· sine officio. Cum dicit resoluta ostendit, quid sit paralisis. Lisis, solutio; paralisis, resolutio, inde paraliticus per sua membra resolutus. Vincula ·i· compaginationes. Nerui sunt uincula corporis, cum uero resoluuntur laxum et fluuidum reddunt corpus. Malis ·s· infirmitatibus. Quinque modis datur infirmitas: primo propter gloriam dei, ut laudetur deus sicut in Lazaro et in caeco nato; secundo ad custodiam uirtutum sicut Paulo, ne insolesceret tanta magnitudine; tertio ad augmenta uirtutum sicut Tobiae et Iob, qui patienter ferentes infirmitatem sanctiores fuerunt; quarto propter peccata sicut huic paralitico; quintus modus est reproborum, qui hic ideo incipiunt torqueri, ut per haec tormenta ueniant ad aeterna sicut contigit Herodi et Antiocho. Grata mercede ·i· uicaria, quia illum, a quo portatus fuerat, portabat. Haec dicta sunt per periphrasin. Clauso ·i· ultimo. Functa pro defuncta. Adultae ·i· excretae, quia duodenis erat, digna iam coniugio. Spem dicit, quia in illa erat spes posteritatis. Funera ·i· cadauer. Inundantem ·i· profluum, nomine emorreusa ·i· sanguinem fluentem. Ema graece sanguis, reuo ·i· refluo. Filum uocat fimbriam uestimenti Christi. Mos erat apud Iudeos ut in ·IIII· angulis pallii fila ponerent iacintiri, ut per haec discernerentur a ceteris gentibus. Lugentia. Metonymice sunt lugentia. Culmina moesti tecti ·i· deflentem domum, in qua erant deflentes, per id quod continet et id quod continetur. Moriens pro mortua. Trepidus ·i· dubius. Vlulans ton meson est. Vlulatus dicitur exercitus insequens et exercitus fugiens. Funereos ·i· funeri aptos ·i· tibia sonantes. Vis est musicae artis, ut gaudentes plus gaudere faciat et dolentes plus dolere. Plangor ·i· luctus. Frequens ·i· magnus. Versis, subest cantilenis ·i· qui prius plorauerunt per

2 epteton *A* 4 *fort.* nos dicimus 6 asintheos *A*
7 paralisin *corr. in* -sis *A* 13 tantam magnitudinem *A*
14 thobie *A* 23 emat *A* 27 metonomie *A*

dolorem, nunc plangunt propter insperatum gaudium. Contrarium esse uidetur, quod dicit euangelista 'mortua' ·i· puella, et hoc quod dominus 'non est mortua'. Vtrumque tamen uerum est, nam hominibus mortua erat, illi qui suscitare eam poterat, non erat mortua, sed dormiebat. Biothanatus ·i· bis mortuus, nam thanatos ·i· mortalis, athanatos, immortalis. Inclite ·i· generose, cleos enim v. 144—217
gloria. Filius Dauid dicitur, non aliorum patrum, quia ad eum repromissiones de filio dei specialiter factae sunt. Cognosce pro cognoscere. Torpens ·i· pigrescens, deficiens. Sed domus Israel ·s· tantum praecepit eis in Israel ire, ne Iudei occasionem haberent dicendi ad alios: Pergunt et nos dimittunt. Hoc nomine ·s· ut Israel uocarentur. Verba sunt poetae per parenthesin. Gratis aduerbium est a gratia. Est autem gratia spontaneum donum, quod sine merito alicui impenditur, acsi diceret dominus: Et uos mei estis et oues meae sunt et pascua mea sunt. Nolite ergo uendere meis ouibus pascua ·i· doctrinam uel spiritum sanctum, qui datur per inpositionem manus. Hoc dixit, ut sacerdotes exemplum haberent, quatenus ne uenderent sacerdotale ministerium. In paradyso quidam fons est, ex quo procedunt quattuor flumina: Geon ipse est Nilus; Phison ipse est Ganges; Tigris et Euphrates propriis nominibus uocantur. Synagoga dicitur congregatio, sicut ecclesia conuocatio. Dimenso ·i· diminuto. Reduci ·i· reuertenti. Nil tollit ·s· sicut solent medici quiddam praecidere de membris, ut totum corpus sanetur. Instaurans ·i· reparans. Chelydrus ·i· diabolus. Cherson, terra; ydor aqua, inde chelidrus serpens, quia in terra et in aqua potest esse. Despectans ·i· deorsum aspiciens. Iuges ·i· continuos, ideo dicit iuges, ne per aliquot annos putares currere infirmitatem. Ima petunt ·i· terrenis opibus inhiant; inhiare est intendere. Modo allegorizat. Illa mulier significat illos, qui pondere peccatorum pressi terrenis opibus delectantur. Maioribus ·i· maiora miracula quam sicut fecit Moyses, plus enim fuit de duobus piscibus et quinque panibus magnam multitudinem satiare quam de inmensa largitione coturnica. Coturnix idem est et ortigometra. Cophinus et corbis et canthara idem sunt. Aucta ·i· amplificata; tanta copia frag-

6 anathos *A* 20 eufrates *A* 34 ozzigometra *A* corbes *A*

v. 220—270 mentorum suscepta est, quanta non fuerat apposita. Diem ·i. solem. Pallor ·i· nigredo. Poeticum est quod dicit rapiente, poetae enim dicunt solem sero mergi in oceano, mane surgere in oriente. Hesperus stella est, quae surgit post occasum solis et uocatur Venus media nocte, mane uero Lucifer. Arua ·i· planities maris. Arua sunt quicquid sustinent aliquid, arua auium sunt ager, arua nauium mare, arua hominum terra. Glaucis ·i· uiridis coloris; glaucus dicitur uiridis, est autem color inter album et nigrum. Sub calle pedestri ·i· sub itinere pedum. Genesar regio est trans mare Galileae et dicitur Genesar, generans auram sibi, sicut mare tempestatem. Quot ·i· quanti. Tyrus et Sidon ciuitates sunt maritimae, interpretatur autem Tyrus angustia, Sidon uenatio, quae etiam ante Sarra uocabatur . . . Pro uitio ·i· infirmitate. Cham fuit filius Noe, unde omnes Chananei dicuntur. Odoratae, quia cibis odorem accipit; odorum est quod ex se ipso odorem dat, odoratum quod aliunde accipit sicut uestimentum, odorisecum quod insequitur odorem sicut canis. In sentibus ·i· in errore gentilitatis. De gramine ·i· de doctrina euangelii ·i· de scientia diuinarum scripturarum, quae Hebreis datae sunt. Hebrei enim tunc in deum credebant, aliae uero gentes nondum credebant, unde psalmista: Notus in Iudea deus. Attemperat ·i· coaptat; organum uocat officia membrorum, nostrum enim corpus quasi ex officio musicae artis constat, quia sicut musica ars foris fidibus temperatur, ita corpus aequalitate elementorum. Nam infirmitas corporis nil aliud est nisi inaequalitas elementorum, sanitas uero aequalitas illorum est. Organa concordia membrorum; nerui sunt uincula corporis. Geminanda ·i· multiplicanda ·s· si ieiuni reuerterentur, ipse labor itineris famem augeret. Qua ·s· turba. Enorme ·i· inmensurabile; norma est regula uel mensura, inde enormis, cuius per sui magnitudinem mensura non potest inueniri. Secundi ·i· feminei, primus sexus uirilis, secundus muliebris. Et aetatis ·s· secundae ·i· pueri uel prima aetas est infantia, secunda pueritia. Reliquias suas et culmina eadem sunt, est autem

21 Psalm. 75, 2

9 genaser (a *ex* e) *A* 11 tirus *A* 16 uestis ètum *A*, *in mg.* odorisecum *m. 2* 18 in °rore A^1

epexegesis quae fit, quando una res aliis uerbis bis repetitur. Sportarum. Sporta est uas ex foliis palmarum contextum. Poe- v. 270—330
tice dixit expauisse ipsam famem, messem uocat ipsas reliquias. Lichnus. Lichnus graece, latine lucerna. Clarum communis figura est, quae graece dicitur κοινοῦ. Ignotos, quia antea eos non uiderunt. Alfa prima littera est Graecorum, ω ultima. Enachos licet postea sit, non est littera sed character numeri, et per haec significatur 'deus initium et finis', sicut ipse dicit in apocalypsi: Ego sum alfa et ω, primus et nouissimus. Principium intelligitur Christus per Moysen, qui in tertia mundi aetate fuit, finis per Heliam, qui in quinta aetate fuit prope iam sextam, et adhuc uiuit uel inter Heliam et Moysen stetit, quia ipse initium et finis prophetiae. Limine uitae ·i· in ingressu quasi in ostio resurrectionis stans, quia iam ultima aduenerat aetas, in qua electi resurgentes ad uitam aeternam erant transituri. Deiectus lumina. Figurata locutio ·i· deiecta lumina habens, in deiectione oculorum eius humilitas ostenditur. Tributum ·i· uectigal et dicitur a uehendo. Totus mundus reddebat censum Caesari ·i· V. anno unum nummum aureum. Per alios ·V· unum argenteum et per alios aereum; ter quini ·XV· et hoc est indictum uel indictio. Gerulum ·i· portitorem, piscem uidelicet qui habebat in ore staterem ·i· duo dragmata. Dragma est genus nummi, quod appendit ·X· denarios, hinc dicitur quasi decima pars dragmatis sit, dragma uero aliter est duo denarii et dimidium. Idem est et stater, praeterea statera dicitur ubi aliquid ponderatur. Aliter dragma dicitur graece, latine fabula; inde dragmaticum carmen dicitur fabulosum. Aulae ·i· in aula ·i· in palatio. Aula dicta est ab aulaeis ·i· cortinis. Est autem aula domus regalis. Non annis, quia non possumus, sicut apostolus 'Estote paruuli malitia, sensu autem perfecti'. Nec resupina ·i· superba, resupinos dicimus superbos, qui resupini et erecti solent incedere.

8 Apoc. 1, 8 29 I Cor. 14, 20

1 repetit̃ *A* 5 KOENY *A* 9 apocalipsis *A* 11 ^{n}eliā *A* 12 fecit A^1, *corr.* stetit *m. 2*

IN LIBRVM IIII.

v. 1—52 Placidas ·i· tranquillas. Iudea generaliter regnum omne Iudeorum dicitur, specialiter uero illa pars meridiana, in qua erat Hierusalem et tribus Iudea et Beniamin cum tribu sacerdotali, quae etiam Iudea appellatur. Camelus a graeco uenit, quod est camir ·i· curuum, est enim curuum animal, curuum et gibberosum aptum ferendis oneribus. Fertilitate ·i· habundantia. Velle est ·i· uoluntas illius opus est. Mitescere ·i· uilescere. Sensum ·i· substantiam ·s· auferendo ab eis sollicitudinem diuitiarum. Hoc impossibile est, ut dives amator diuitiarum ingrediatur in regnum caelorum. At alto deo possibile est omneuis, quia ipse potest facere, ut dives diuitias suas pauperibus tribuat et pauper factus deum sequatur. Aerugo et rubigo uitium est metallorum; aerugo uero segetum dicta ab auro, eo quod aureum colorem in se habeat. Tinea est uermis quicquid conterit adurens, et pertinet ad uestes, aerugo uero ad aurum. Nec famulatur ·i· oboedit, quia hic famulatur aurum furibus, cum se permittit auferri. Considere a uerbo sido sidis, considere ·i· residere. Vagas auras ·i· uacuum aerem. Bethania uiculus est in latere montis olueti mille passibus ab Hierusalem distans. Ficus dicitur a fecunditate, aliquando enim pomum maturum habet, aliquando acerbum. Frondea pro frondosa dixit. Frondeum est quod constat ex frondibus ·i· ex uirgis, unde fit scena ·i· umbraculum, frondosum uero quod habet frondes sicut arbor. Repperit esuriens ·s· non ideo quaesiuit dominus fructum in ficu uel quod ignorat, quia non erat tempus, et secundum euangelistam non erat tempus, ut haberet fructum. Quid ergo peccauit arbor? Nihil, sed illa arbor significat synagogam Iudeorum, ubi Dominus nullum fructum inuenit et ideo maledixit illi. Stipite. Stipes est proprie truncus, de quo rami procedunt ·s· hic pro tota arbore posuit. Sucis ·i· uirore, uiduare est derelinquere, inde uidua derelicta. Nil fertile nutrit ·i· nihil boni. Modo allegorizat. Allegoria est inuersio, quando

6 giberosum *A* 9 aferendo *A* 19 uictulus *A* 20 ad *A*

de littera transit ad spiritalem intellectum. Amoeno ·i· pulchro. v. 54—92
Amoenus locus dicitur aptus uoluptati. Palma. Palma dicitur quasi pacis alma, eo quod uictoribus datur uel eo quod ad similitudinem manus sit insita. Et bene iustus comparatur palmae, quia non habet palma fortitudinem et fundamentum in radice, sicut aliae arbores, sed exilis est et in summitate crassa ibique habet fundamentum, ita et sancti non respiciunt in terram nec curant de terrenis ·s· in caelestibus habent omnem fortitudinem. Libanus mons est in Iudea, ubi nascuntur cedri, altissimae arbores et interpretatur Libanus dealbatio. Tacendo: quia tacendo demonstrauit se mutum esse, cum solitum sit hominibus suas infirmitates loquendo declarare. Pharisei interpretantur diuisi, qui merito speciali sanctitatis se a cetero populo diuidebant. Dicti a Phares filio Iudae. Incumbens ·i· retro stans. Flagrante ·i· nardo pretioso redolente. Fouens ·i· ungens; pedes domini significant eius humilia membra, ille pedes domini lauat lacrimis et tergit capillis, qui pauperibus compatitur et necessitatem illorum suam putat. Vnguento fouet eos cum bonae opinionis odorem de se emittit. Nulla enim manus uacua a munere, cuius arca cordis plena fuerit bona uoluntate. Capharnaum ciuitas est in monte Tabor posita. Synagoga dicitur congregatio sicut ecclesia conuocatio uel conuentus. Erat domus apud Iudeos, quae synagoga uocabatur, in quam conueniebant die sabbati ad audiendam et docendam legem, sicut nunc in ecclesia fit. Proteruo ·i· horribili, proteruus dicitur quasi porro toruus ·i. ualde horribilis. Quid nobis et tibi ·s· commune est uel quod nobis pertinet. Cur nos uenisti perdere ·i· damnare. Et sanctum .s. te esse filium dei. Minora enim dicebant demonibus, quibus utcumque promissum est nosse filium sanctum Dei, minora uero nescierunt, usque dum gloria et fortitudo eius fregit infernum. Demones enim quamuis dignitatem perdiderunt, naturam tamen non. Sunt enim ut dicit Augustinus corpore aeria animalia, spiritu aeterna, animo maligna et sunt naturae subtilioris ideoque futura aliquando praeuident Tria latuere diabolum: partus uirginis, diuinitas hominis, passio redemptoris. Demonas accentus grae-

21 Thabor *A* 24 ad] & *A* 28 dicebat *A* 30 nescirent *A*

v. 92—148 cus, ideoque corripitur. Prohibet ·i· non uult, ut per talem testem annuntietur, quia non est pretiosa in ore peccatoris. Nigrae mortis. Nigram mortem dicit a graeco, quod est nicros. Nam nigros appellamus mortuos, sicut et candidos uiuentes. Amicum. Amicum illius dicimus, amicum illi possessiuum est, amicus illi adquisitiuum. Legens ·i· nauigans, unde Virgilius: Legunt uela ·i· nauigant. Spiramina. Spiramina uocat sensus, per quos spiramus. Ruptis penetralibus ·i· interioribus reseratis; penetrale est secretum penetrabile, quod penetrari potest. Procumbens ·i· damnate oculis. Speciem simulatae mortis uocat caecitatem, qua mortui non uident. Stagna ·i· mare. Stagnum dicitur a standō, ubi aqua stat. In alno ·i· in nauicula. Alnus est species arboris, de qua sunt naues, ponit autem speciem pro genere. Aquosis gentibus ·i· piscibus. De piscibus gentes dicit, sicut Virgilius de apibus 'gentis adultos educunt foetus' et idem ipse de piscibus 'ibat eum uasti circum gens humida ponti', cum de Proteo loqueretur. Exequiis. Exequiae sunt officia, quae mortuis inpenduntur, dicta ab exequendo. Funere ·i· morte, funus dicitur mors a funibus ·i· candelis. Candelae sunt funes cera obliti. Vrna ·i· sepultura uel mariti uel filii. Vrna uas erat apud antiquos, ubi cineres mortuorum solebant recondi, unde pro sepultura ponitur, idem est et memoria. Feretro. Feretrum graece, latine capulus a capiendo. Feretrum et faretra ab uno graeco, quod est foron ueniunt ·i· ferre. Vnum enim fert mortuum, alterum mortem. Residens et loquens duo signa sunt uitae, et est hysterologia, primum enim reuixit, deinde resedit. Candida pompa ·i· laeta gloria. Mos antiquus erat, ut in aduersitatibus et doloribus pullis uestibus ·i· nigris induerentur, in prosperitate uero et in lactitia candidis, hoc est quod dicit candida pompa. Squameus pro squamosus. Anguis dicitur squamosus ·i· squamas habens, sicut piscis ad modum loricae, unde inuulnerabiles sunt. Gehenna compositum est ex ge et enna et interpretatur uallis gratuita; ge enim hebraice uallis dicitur, Hennon quidam homo

6 cf. Aen. III 532 15 Ge. IV 162 16 Ge. IV 430

15 eidem *A* 16 enim *A* 22 &ordia *A*

fuit, a quo dicta est ista uallis, ad quam confugerunt filii Israel recedentes a templo dei propter amoenitatem illius loci, ubi adorauerunt idola, quia fons Siloa irrigabat eam. Tunc dupliciter ibi perierunt: anima, quia idola coluerunt, corpore, quia ab hostibus interfecti; inde gehenna ponitur pro inferno, quia ibi est duplex poena: calor et frigus. Septem gyros. ·VII· reuolutiones; idem est septena uolumina, septenarius numerus pro plenitudine ponitur, quia omne tempus huius saeculi per ·VII· dies uoluitur; unde ·VII· pro plenitudine demoniorum, quae in ipsa erant, posuit. Vipereas ·i· uenena diaboli. Vipera dicitur eo quod ui pariat, nam interfecta matre nati exeunt. Cessante ·i· quiescente. Simulastis ·i· finxistis ·s· praue uiuendo, per miracula bonos uos uoluistis ostendere et cum iniquas res ageretis, diuina fingebatis uos opera facere. Quidam sunt, qui cum uiderint homines facientes miracula, non uitam sed miracula attendunt; deus uero potius bonam uitam quam miracula respicit. Carminibus ·i· incantationibus. Figuras ·i· non ueras sed falsas. Nota est historia: uirga uersa in ueracem draconem. Deus enim potestatem habet creaturam suam mutare inquamcumque uoluerit. Magi uero non habent potestatem creaturae, sed oculos intuentium fascinant ·i· decipiunt. Fascinum dicitur laus inuidiosa, inde fascino, fascinas. Post ·i· posthac. Facili ·i· leui, quia mos est diuitum ut difficile inuitentur, sed dominus facili precatu uenerat ad domum Pharisei. Phares fuit filius Iudae, a quo Pharisei dicuntur et interpretantur diuisi. In spatium uteri ·i· quasi totum effectum fuerat uenter. Ydrops: ydor graece aqua, inde ydropicus aquaticus, ydrops est intercutaneus morbus et dicitur latine ueternus, ydropicus morbus est ex uitio uesicae natus cum turgido uentre et anhelitu foetido. Fluuidus, quia quo plus bibit, eo amplius sitit. Lacum ·i· corpus ydropici; lacum appellat uentrem, aqua ueluti in lacu. Adibat dominus domos principum, non quo indigeret eorum epulis, sed ob eorum famulos, quia seruitio detenti eum adire non poterant et eius praedicationem audire, nam aeque de omnibus curabat. Portenta. Portentum est quod subito apparet et aliquid praetendit. Idem est

v. 149—192

1 c̄fuger *A* 10 pareat *A* 31 domos *ex* domus *A* principiū *A* 34 *fort.* portendit

et prodigium, signum quod subito tantum est et nihil significat.
v. 192—266 Lepra. Lepra est porrigo uel prurigo siue ebullitio, quia humor putridus a corpore defluit; ipsa lepra portentum. Obscenis ·i· cum turpibus. Obscenas aues dicimus, quae malum omen ·i· augurium ferunt et tunc componitur a cano uerbo. Obscenus uero ·i· turpis a ceno componitur ·i· ab luto. Reduci ·i· conuerso. Redux dicitur qui de aliquo periculo uenit. Christus namque est uerus sacerdos, qui se ipsum et non aliam hostiam pro mundi salute in ara crucis obtulit. Melchisedech interpretatur rex iustitiae. Melchus rex, side iustitiae, qui nomine et actu Christum ostendit; actu quia Christus panem et uinum in mysterium corporis et sanguinis sui instituit, sicut enim Melchisedech legitur primum panem et uinum deo in sacrificium obtulisse. Importuna ·i· infesta perseuerans. Portus est statio et requies nauium, hinc inportunus dicitur quasi sine portu et sine requie. Vnanimum ·i· carum, fidum. Petebat panem ·i· rogabat. Peto te illam rem, et peto a te illam rem. Foribus clausis. Fores proprie sunt portae, quae foris aperiuntur, ualuae quae intus. Obnixe ·i· et confidenter; tot aduerbia ponit, ut ostendat instantiam negantis. Accola ·i· alienigena. Accola dicitur qui aliunde ueniens alienam terram incolit. Testudine. Testudo dicitur instar huius animalis facta testudo. Testudo est camera curua domus, quae in templis fiebat ad similitudinem scenae. Testudo etiam densitas scutorum, qua militum capita protegebantur ad similitudinem animalis testudinis, quod durissima testa munitur. Ad peruia ·i· ad rectitudinem boni operis. Peruius est locus, ubi est uia. Reatus omnis culpa, quae reum facit. Moechae ·i· adulterae. Moechus dicitur adulter, inde mechanica ars uocatur, quae tanta subtilitate fit, ut oculos intuentis fallat. Per claustra ·i· per orbes oculorum. Consanguinei limi. Affectate dixit consanquinei, quia homo et limus consanguinei sibi sunt ·i· uicini. Nam homo ex limo formatus in limum reuertitur. Mystica: mysticen dicunt Graeci secretum, inde mystica miracula dicuntur Christi, quia licet corporaliter fierent, spiritaliter tamen aliquid insinuant. Natas, quia in tenebris eramus. Iste caecus genus humanum significat. Per sputum sapientia dei designatur. Spiritus enim a capite in os defluit, similiter

sapientia defluit sicut ipsa dicit per Salamonem: Ego ex ore altissimi prodii. Ex sputo ergo et terra dominus lutum fecit, quia diuinitas humanae naturae sociata est. Allegorizat. Per sputum intellegitur diuinitas, per terram humanitas, quae simul in Christo coniunctae causa nostrae salutis extiterunt. Abluta causa v. 269—803 metri corripuit. Bethania ciuitatula in radice montis oliueti non longe ab Hierusalem distans, stadiis ·XV·, et interpretatur domus oboedientiae. Lazarus interpretatur adiutus. Populatio ·i. multitudo populi et est uerbum affectatum et noue inuentum. Secundum hominem flebat deus, quia diuinitas inpassibilis non subiacet passioni. Post funera ·i· post mortem. Funus est proprie cadauer mortui hominis dictum a funibus ·i· candelis. Lethale chaos ·i· mortalis confusio. Lex perit. Lex mortis est, ut semel acceptum retineat et nunquam reddat. Caduca culmina ·i· transitorios honores. Phaleris ·i· bullis. Phalerae dicuntur generaliter omnia ornamenta equorum, graece ephippia dicuntur. Ostro ·i· purpura. Ostrum dicitur purpura ab ostreis ·i· pisciculis, quorum sanguine tinguitur. Aurum ·i· frenum aureum, indicium opimi equi est sanguinolentas ab ore spumas eicere. Honos pro honor. Non fuit impar ·s· aequalis dignitatis fuit iste asinus, cuius et ille, qui agnouit Christum in praesepi. In solido ·i· duro. Alloquitur gentiles.

IN LIBRVM V.

Coeperat ·i· aduenerat dies, in qua Iudei pascha celebrare v. 1—19 debebant. Pascha dicitur a transitu, non a passione ut quidam dicunt. Ista enim die transierunt filii Israel ex Aegypto. Pascha autem erat apud Iudeos agnus, qui immolabatur ad uesperum. Gloria ·i· maiestas Christi. Pulchra locutio est, quando pro persona per circumlocutionem declaratur qualitas, ut Virgilius 'robur Troianorum' ·i· Hector, ita dicitur gloria domini ·i· Christus. Clarificem ·s· in resurrectione. Consonam ·i· consors; quia

1 Eccl. 24, 5 29 cf. Aen. II 281

6 cauicula *A* 23 lib ·III· (*in marg. m. 2*) *A*

patrem uocauerat, respondit ei pater. Ita uox non fuit dei patris substantialiter, sicut columba non fuit Spiritus sanctus nec ex aliis columbis generata, sed ex aere, ita ista uox non fuit patris substantialiter, sed signum ut demonstraretur Christus filius dei.

v. 90—97 Annua, quae singulis annis celebrabat; annua ·i· uniuersalis, quia uno quoque anno in mense primo ·i· Aprili, qui hebraice nisan uocatur, apud Iudeos pascha celebratur. Et sciendum, quia Iudei non habebant computum, sed per XXX dies numerabant mensem et lunam. Prima die mensis faciebant primam lunam, decima die decimam, quarta decima die quartam decimam et tunc immolabatur agnus et fiebat pascha. Ex more ·i· in comedendo agnum cum suis discipulis secundum consuetudinem Iudeorum. Humilem. Humilis dicitur quasi adclinis. Sepulchrum albae formae est deforis, intus uero corruptione plenum mortuorum, dicitur autem sepulchrum quasi sine pulsu ·i· sine flatu. Liuor proprie est tumor plagarum, aliquando autem pro inuidia ponitur ut in hoc loco. Pactus ·i· promittens, pollicens. Paciscor duo praeterita habet, pepigi et pactus sum et est polissemus sermo ·i· multa significans. Paciscor pacem facio et promitto sicut in hoc loco. Paciscor ·i· adipiscor, ut Virgilius mortem pro laude pascisci ·i· adipisci. Nomisma a nomine dicitur, quia denarius nomine regis insignitur. Sterili matre ·i· utinam fuisset mater eius sterilis, ut non potuisset nasci. Sors melior ·i· fortuna. Primum optat poeta, ut non fuisset ille natus, et si natus, ut cito mortuus esset. Fusus ·i· natus. Signifer ·i· signa ferens. Ipse enim signum osculo ferebat. Premis ·i· est imprimis. Pax in enses ·i· in praelia. Enses pro bello posuit. Per id quod efficit, id quod efficitur, intellegitur. Aut. Lupus numquam osculatur agnum. Puero ·i· Malcho. Parce ·i· cessa. Parco multa significat ·i· indulgeo uel seruo, inde parcas apes dicimus seruatrices mellis. Et parco est cesso, sicut in hoc loco. Aliger ·i· alas gerens. Concilium ·i· ipsa multitudo, consilium res de qua agitur, conciliabulum ipse locus. Mille, finitus numerus est pro infinito. Vanis fauillis ·i· sententiis uel mala intentione. Fauilla est cibi ignis et dicitur a graeco, quod est fage ·i· comedere. Pul-

20 cf. Aen. XII 49

sare ·i· percutere, colapte graece cudere, inde colaphus ·s· colli incussio, uel caedere ·i· alapas dare. Plausit ·i· fauit, v. 103—156
arrisit, quia ante sub seruitute diaboli eramus. Alapa est incussio faciei dicta a ·lata palma. Infectum ·i· inperfectum ·s· sed factum. Sanctio ·i· promissio. Damnauit ·i· puniuit ·s· illud opus, quod fecit quando erat inmemor, damnauit quando fuit memor. Cedunt ·i· recedunt. Delicta. Delictum est, quando id quod agere debemus dimittimus, et dicitur quasi derelictum. Rigeo facit praeteritum rigui, inde dirigeo ·i· durum facio. Commercia ·i· pretia. Commercium ·i· commutatio mercium et proiecit in corbanan. Corbanan enim est gazophilatium, ubi dona populi recondebantur. Corban donum, inde corbanan donarium, ubi reges et principes dona condebant in sabbato. Incassum. Casses dicuntur retia aranearum, inde aduerbium incassum ·i· inutiliter. Vertat ·i· subuertat. Sanior ·i· iustior. Angens ·i· constringens, suffocans. Recte per guttur suspensus fuit, quia de illo male locutus est, de Christo. Iudas inter caelum et terram periit, et ut quidam dicunt in ficu, quia non erat dignus, ut ab his elementis reciperetur. Refuga, retrorsum uadens. Apostata graece, retro conuersus latine uel retro cedens. Hinc uerbum apostato, apostatas et nomen apostasia ipsa res ·i· retrocessio. Et iste Iudas apostata fuit, quia apostolorum dimisit consortium et Iudeorum caecitati se sociauit. Ad iugulum ·i· ad decollationem. Iugulum prope est collum, inde est quod iugulare dicimus decollare. Lucus. Lucus est locus amoenus et arborosus. Iudei in siluis et in excelsis locis adorabant idola. Idolum dicitur quasi idos dulos ·i· seruitus formae et deriuatur idolum ab idea sicut formula a forma. Tunc ·i· antiquo tempore. Barrabbas interpretatur filius patris eorum ·i· diaboli, bar graece filius, abbas pater uel barrabas per duo ·r· filius magistri eorum. Rabbi enim hebraice, latine magister. Iussus ·s· fuit, pro omnibus Christus passus fuit, etiam pro latrone. Omnis enim non semper generaliter ponitur sed particulariter, quia dominus passus est non pro malis. Torua falx. Falx est ferrum unde inciditur foenum, per falcem intellegitur maledictio Iudeorum,

24 locus (u *a m. 2*) *A* 25 siliuſ (i *eras.*) *A* 26 *fort.* idodulos 27 diriuat̃ *A*

quando dixerunt: Sanguis eius super nos et super filios nostros. Sicut enim falce inciditur foenum, ita Iudei ista maledictione incisi
v. 158—208 sunt. Vigili ·i· sagaci. Lauisse pro lauare. Sacrum, quod praestat ueniam. Implet arundo manum: cum dicit implet, demonstrat, quod magna fuit. Arundo idem est et ferula. Sceptrum inualidum ·i· infirmum, quia exilis et flexibilis herba est. Vacuum ·i· quia non habet medullam. Moxque ·i· postquam illusus fuit, Christus in alienis uestibus illusus fuit. Allegorizat. Hoc accepto alieno dimisit proprium uestimentum et iterum accepit, significat quod depositurus erat mortalem carnem et iterum sumpturus resurgendo inmortalem. Vt mutabile ·i· mortale. Vinum felle. Mirra et fel amarissimum reddunt uinum. Discriminis ·i· supplicii. Supplicium ·i· tormentum. Ideo crucem elegit, ut leuius nos saluaremus a diabolo et eius fraudibus inposito signo crucis, quia si lapidatus fuisset, ut Iudei uoluerunt, portaremus lapidem in signum eius. Cruce sua dominus continet totum mundum sicut ipse dicit: Cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum. Positus ergo in cruce dominus uertice tenuit orientem, pedibus occidentem, dextra septentrionem, laeua meridiem. Hae sunt quattuor partes mundi, quae graece ita uocantur: Oriens anathole, occidens disis, septentrio arctos, meridies mesimbria. Colligit ·i· coniungit. Tribus linguis scriptus est iste titulus: hebraice propter diuinam scripturam, ut uidelicet omnis lingua secundum uocem apostoli confiteatur, quia dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Ergo Iudei uelint nolint confitentur, quia Christus rex Iudeorum est; graece propter humanam sapientiam, quia Graeci multas artes inueneruut; latine propter romanam potentiam, omnibus gentibus paene imperabant. Exuuiis ·i· spoliis, exuuiae sunt proprie pelles ferarum exutae a membris earum, sed abusiue pro omni spolio ponuntur. Scisma graece scissio, hinc et scismatici haeretici, qui se scindunt a fide catholica. Licet unum fuerit iudicium ·i· supplicium crucis Christo uidelicet et latronibus, non fuit tamen unum meritum, quia Christus propter nostram salutem pendebat. Sententia ·i· iudicium. Reus

1 Matth. 37, 25 17 cf. Ioh. 12, 32

6 fexibilis *A* 7 ·i· quia] iq(*A* 31 scismata *A*

ton meson .i. in bono et in malo, in malo sicut in hoc uersu, ubi hi mundo damnabiles ·i· rei; in bono sicut in sequenti uersu, ubi reus est mundus ·i· obnoxius et debitor, quia debet illi aeternam fidelitatem. Conuicia a uicinis dicuntur, quia uicini inter se v. 214—265 probra iactant. Colligit ·i· coadunat, facit apostropham ad paradisum. Edem hebraice, paradisus graece, hortus latine. Violentum ·i· pro grandi uiolentia. Facinus ton meson est, sicut et facio, a quo deriuatur. Aliquando enim bonum facinus dicitur. Polum ·i· caelum, non partem sed totum nuncupauit, quia eclipsis partem poli tenet, quando fit secundum naturam. Sed tunc non fuit naturalis, sed signum. Et sciendum quia eclipsis solis nunquam fit nisi in tricesima luna uel in prima, tunc quarta decima erat. Exequiis ·i· seruitiis: exequiae dicuntur, quae secuntur cadauera mortuorum. Delituit ·i· abscondit. A lateo componitur deliteo. Non mansura diu ·s· ipsa lux solis, nisi per tres horas. Mystica ·i· figurata. Per spatium trium horarum significabatur, quod tribus diebus iaceret dominus in sepulchro, a sexta hora usque ad nonam. Tres horae sunt, quibus occultatus est sol. Verbum de uerbo transtulit, cum dixit mystica, secreta. Mysticon enim Graeci dicunt secretum. Nec tellus sine clade fuit ·i· sine damno. Modo dicit, quomodo condoluit terra, quia iam dictum habet de caelo. Supremum ·i· ultimum. Suppremo per duo ·pp· significat ultimum et uenit a uerbo supprimo, sed hic non potuit propter metrum, supremus uero per unum ·p· summum deum significat. Apex ·i· sublimitas Christi. Succumbere ·i· deorsum cadere, putans ·s· cum auctore suo ad infernum descendere. Vagas ·i· mutabiles. Perdita ·i· genus humanum. Consistentia ·i· manentia ·s· mundus. Penniculo ·i· spongiae, quam circumdederunt hysopo cum arundine. Manzeribus ·i· de scorto natis. Ideo Iudeos de scorto natos dicit, quia uirum animae suae ·i· Christum deserentes Barraban latronem quasi adulterum eligendo secuti sunt. Acetum ex optimo uino fit et dicitur quasi acidum ·i· acerbum. Ita et Iudei de patribus ·i· de patriarchis nati sunt. Odiosa propago ·i· inimica generatio. Bonus Christus dicitur a graeco, quod est boo ·i·

13 equſ (ii *a m. 2*) *A* seruit (iis *a m. 2*) *A* 19 mistichon *A* 31 x (e *a m. 2*) *A*

v. 266—323 uoco, eo quod omnes naturali bonitate uocat. Dimisit, quia uoluntate mortuus est. Mors non adiit illum sicut homines. Non obeunte deo ·i· non moriente diuinitate, obeo significat circumdo, significat et morior. Fatiscunt ·i· habundanter resoluuntur, hio hias ·i· os aperio. Facit inchoatiuum hisco, hiscis, hinc conponitur fatisco ex graeco, quod est fatos ·i· multum, unde affatim aduerbium et fatisco uerbum, quod significat habundanter. Fragore ·i· sonitu. Fragor dicitur magnus sonitus, tractum a fractis rebus. Maius templum uocat corpus Christi, quia erat plenum diuinitate. Alumni ·i· socii, sicut socius gemit alterum uel discipulus magistrum, ita et illud Christum. Poetice dixit ob dolorem nudasse templum sua pectora uidens Christum mori et hoc secundum Iudeos, apud quos uestis scindebatur, si eis accideret aliquis dolor. Sciendum uero quod duo uela erant in templo: unum interius, alterum exterius, quod exscissum est. Patescit ·i· aperitur, ostendit quod significat scissio ueli, reserationem uidelicet legis. Sicut enim facies Moysi uelamine operiebatur, ita lex ante aduentum Christi carnali et litterali intellectu tecta erat. Non formauit, non creauit te. Vipereo ·i· serpentino. Poetice mortem patrem habuisse illum serpentem, per quem primus homo seductus est, matrem uero eius culpam fuisse, quam idem homo commisit. Ad tempus, ideo dicit ad tempus, quia mox resurrecturus erat ·i· post tertium diem. Per ecbasin ·i· per euagationem, quando redit ad narrationem. Et patenti ·i· aperto. Cruor dicitur a currendo, quamdiu currit, etiam sanguis cruor uocatur. Mansore ·i· habitatore. Nobilis ·s· locus ex eo, qui illic iacuit. Nobilior, qui inde surrexit. Augebat ·i· multiplicabatur. Et referrent ·s· illi discipuli ·i· dicerent. Signate ·s· anulo praesidis. Sigillauerunt sepulchrum sigillo et bulla ·i· anulo ipsius Pilati. Excubiis ·i· uigiliis. Excubiae dicuntur uigiliae diurnae, sicut uigiliae nocturnae. Sabbata. Sabbata et sabbatum singulariter unum diem demonstrant. Per hoc quod dicit septimum diem, commemorat ultimum ostenditque diem dominicum, qui sequitur, primum esse, quia omne tempus per ·VII· dies uoluitur huius saeculi. Cum munere ·i· cum unguento aromatibus perfecto. Aromatum genus est unguenti

6 *an* ἄδος? 17 ita—erat *in marg. m. al. scr. A* 27 referunt *A*

et colligitur sicut messis. Dispensans ·i· perficiens ·s· quae v. 330—402
circa sepulturam domini erant. Angelica fide ·i· fideli narratione angeli; ideo in specie ignis apparuit angelus, ut terreret custodes. Sopitos ·i· dormientes. Exuuiae sunt uestimenta mortuorum. Soluere ·i· disligare. Contectum ·i· uestitum, coopertum. Deuectare ·i· portare. Fur nunquam diligit moram. Perituros *ἀπὸ κοινοῦ* est figura ·i· a communi. Non tuba ·i· festiuitas, in qua tuba canitis. Non unctus ·i· tuus rex. Nec tua uictima, quia in kalendis et in neomeniis ·i· in noua luna faciebant Iudei uictimas et elemosynas et magna conuiuia. Fuscata ·i· denigrata. Synagoga primum sponsa Christi fuit et postea adoratis idolis adulterina facta est et in loco illius Christus sibi sociauit ecclesiam sicut apostolus dicit: Desponsauit sibi ecclesiam non habentem maculam neque rugam. Beata uirgo Maria praesignat ecclesiam, quia illa casta et uirgo fuit ante partum et post partum, ita ecclesia cottidie spiritaliter filios deo gignit in baptismo et tamen casta permanet fidei integritate. Diuulgans ·i· annuntians. Hoc poeticum est. Index ·i· indicatrix ·s· redeuntis Christi. Duobus discipulis euntibus in castellum Emaus apparuit et in fractione panis se demonstrauit. Obusti ·i· assati. Apostatice ·i· incredule. Thomas. Thomas interpretatur abyssus. Didymus. Didymus interpretatur dubius uel simillimus, quia ex parte similis erat Christo. Limine ·i· ianua. Quisquis ·s· magus. Ars magica semper uult latere et nunquam demonstrare se nec magus diligit eos, qui requirunt artem eius. Pendula ·i· pendentia. Fluctiuagam ·i· pisces, qui in fluctibus uagantur. Viam ·i· rationem, non uacat a mysterio. Rete plenum fuit. CLIIII. Iste numerus significat numerum electorum. Rete praedicationem uocat, quia sicut reti pisces, ita animae piorum praedicationibus discipulorum coniunguntur. Dignis ·s· fidelibus. Concluditur ·i· capitur. Sicut illi rete miserunt in dextra, ita Christus suos in dextera parte beatitudinis. Vlnis ·i· brachiis. Ad uestigia ·i· imitationem. Olenos graece cubitus, inde ulna dicitur pars brachii. Vnam ·s· fidem. Constare ·i· permanere. Allegorizat. Piscem aqua

13 cf. Paul. ad Eph. 5, 27

2 sepultura dñe *A* 7 *ΑΠΟΚΕΝΤ A* 21 apyssus *A*

·i· baptismum, Christus est panis sicut ipse, Ego sum, inquit, panis uiuus. Spiritus sanctus ignis, quia Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit discipulis in die pentecostes. Hinc aqua
v. 405—436 baptismatis. Epulis ·i· ad epulas edendas. Modico paratu ·i· parua praeparatione; parua, non luxuriosa, sicut solent facere reges et principes. Ritu ·i· ex more, quia antiqui prandentes toris discumbebant. Toris ·i· herbis, ubi discubuerunt cum magistro. Operario ·i· Petro, oues dicit praedicatores. Bethania ciuitatula est in monte oliueti posita et interpretatur domus oboediens. Dextra aequalem gloriam significat. Dominus non habet dextram ·s· dextra pro aequalitate et potestate ponitur. Plurima innumerabilium bonorum discipuli non scripserunt omnia, quae fecit Dominus, sed tantum scripserunt, quantum pertinet ad saluandum genus humanum, quia si facerent, non potuisset mundus capere. Carta dicta a Cartano oppido, ubi primum repertus est usus cartarum, sicut pergamentum a Pergamo oppido. Cartae sunt membranae, membranae autem sunt pelles ouium et dicuntur eo quod a membris ouium exuantur. Descriptis miraculis hortatur poeta secum omnes canere Christo et gratias referre.

IN HYMNVM I.

v. 1—14 Honorem ·i· gloriam. Ore ·s· nostro. Pio ·i· glorioso. Paractera graece repercussio, inde paractericum carmen, dicitur repercussum eo quod repercutitur unus uersus ab altero, hoc est initium primi fit ultimum secundi. Vnius ·s· Adae. Ob meritum ·i· ob causam. Minores ·i· posteri. Vnius ·i· Christi. Quae patuit ·i· fuit ianua, quia per illam mors intrauit. Iudam uocat iniquum fratrem, quia Christus omnes discipulos suos fratres appellat. Transitus ·i· translatio Enoch. Quid amisit ·i· qualem locum perdidit. Parent ·i· praeparent. De transitu Christi, quia et nos ita transiemus. Aequor ·i· diluuium. Archa Noe ex lignis leuigatis fuit ·i· dolatis et non habuit magnum pondus.

1 Ioh. 41, 51

20 caⁿem' *m. 2 in mg. A* 24 ũciũ (*in marg.* initiũ *m. 2*) *A*

Similiter iusti non habent pondera criminum. Hostia summa v. 17—41
est ·s· Isaac. Tacitis ·i· tectis, quia immolationem Christi futuram tegebat. Reserat ·i· aperit. Heres ·i· Iacob, ad quem uenit hereditas Isaac. De Iacob loquitur, quomodo proeliatus est cum angelo. Iacob claudus fuit, quia angelus eum tetigit in neruis, et propter mysterium et ideo Iudei non manducant neruos. Gens ·s· Iudeorum. Claudicat ·s· in credendo. Venitus ·i· uenditus. Venundatus a ueneo, is, quasi uenum eo, sed uenum non est in usu. Fratrem ·s· suorum. De Ioseph loquitur. Venditus ·s· a Iuda. Reppulit ·s· a nobis. Omnia ·i· totam terram Aegypti. De Pharaone loquitur. Dum cessant ·s· tu similiter semper peris. Sanguine ·s· suo. De agno loquitur, quem immolauerunt filii Israel in pascha, de cuius sanguine fecerunt signa in ostiis, quia angelus illa nocte transiebat per totam Aegyptum interficiens omnia primogenita Aegypti, et ubi sanguis erat, nullum malum faciebat. Obruit ·i· dimergit. Vnda ·s· baptismatis. Refecta ·i· saturata. De filiis Israel loquitur, quando pluit illis deus manna. Adoptat ·i· eligit. De filiis Israel loquitur, quando adorauerunt idola. Sibi ·s· a se. Indicium ·i· signum, quia homines ante legem nesciebant habere peccatum, non concupiscentiam, nec ipsam sentiebant esse peccatum, donec insinuant, ut lex dicens 'nec concupisces rem proximi tui'. En lapis ·i· ecce de lapide dicit, unde fluxerunt aquae. Iste lapis significat Christum, sicut ait apostolus 'petra autem erat Christus'. Munus ·i· holocausta. Seditiosa: Dathan et Abiron. De filiis Israel loquitur, quando insurgentes contra Moysen uoluerunt eum lapidare, et tunc descendit ignis de caelo super holocaustum et consumpsit illud et maximam partem castrorum in tantum, ut, si Aaron tenens turibulum cum incenso non stetit inter mortuos et uiuos, paene omnes morerentur. Heres ·i· populus, qui egressus est de Aegypto et in deserto fuit mortuus excepto Iosue et Caleb. Et Iosue diuisit terram populo suo; ita Christus disponit beata regna patris suis fidelibus. Muros de Iericho dicit, quando filii Israel ueniebant de Aegypto

22 cf. Exod. 20, 17 24 I Cor. 10, 4

13 pasca *A* 20 nesciebat *A* 25 abyran *A* 29 incensio *A* 31 Calep *A*

sacerdotes portauerunt archam per sex dies, in septima ceperunt
v. 41—110 ciuitatem. Archa dei ·i· caro Christi uel ecclesia. Vellere ·s. sub; de Gedeon loquitur, qui cum uellet proeliari contra Madianitas, petiit signum, ut esset ros super uellus siccata terra et alia nocte esset ros super terram siccato uellere. Vincis ·s· o Iephte. Gentes ·i· Madianitas; de Iephte loquitur, qui cum pergeret in bellum promisit deo dare in munere quicquid primum inuenisset. Qui et inuenit suam filiam dicens: Non claudam os meum super te, sed deo implebo, quod dixi. Tamen dedit ei spatium ·IIII· mensium, ut lugeret uirginitatem suam. Quare hoc? Quia lex maledicebat omnes feminas, quae non haberent semen. Affectum ·i· dilectionem, quia plus dilexit deum quam filiam. Tulit ·i· abstulit ·s· a nobis. Mandati ·i· euangelii de noua lege, ubi legitur: Si aliquis percusserit te in maxillam, praebe ei alteram. Temerante ·i· maculante. Mouent ·s· ad creduli-
tatem duros Iudeos, licet omnes crederent et signa mouerent, sed omnes duri Iudei credere noluerunt. Tulit ·i· attulit. Seruis ·i· generi humano cum debuisset afferre poenas, attulit pro poenis munera. Tulit ·i· sustinuit. Vita ·i· Christus. Tartarus ·i· infernus, tartarus dicitur profunditas inferni apo tartarizin
·i· a tremore, quia profunditas alicuius rei tremet. Profanus ·i· Adam, quasi sacrilegus peccando. Dura ·i· rebelli, quia ex illis discipuli eius fuerunt. Gustato ·i· potato, quia pro nostra gente sanguis eius fuit effusus et cotidie potamus ex eo. Euinxerat ·i· ualde ligauerat. Vincla ·s· caritatis ·s· apostolis et martyribus,
quos non poterant supplicio terrere. Hostes ·i· inimici Iudei. Properare aduentum iudicum priorum ·i· prophetarum. Munera nostra ·i· corpus et sanguinem nostrorum. Priorum ·s· prophetarum. Piis ·i· sanctis. Sectae ·i· hereses plenae sunt in ecclesia. Corui ·i· impii. Columba ·i· ecclesia. Prauis,
dicitur toruosus, non rectus. Visio Christi remuneratio erit electis et damnatio reprobis. Spiritus longum habet spi, sed maluit poeta corrumpere regulam quam minuere Trinitatem.

9 cf. Iudic. 11, 36 14 Luc. 6, 29

3 dege·deom *A* 6 Iepte *A* (*bis*) 15 moun& *A* 20 a portarrizin *A* = *ἀπὸ ταρταρίζειν*

IN HYMNVM II.

Baiolat .i. portat. Secreta .i. caelestia. Collisa pignora v. 1—88
.i. interfectos filios. Flexus genu .i. per genu. Centurio dicitur .C. homines habens, graece hecatontarchos sicut chiliarchos mille homines habens. Chile mille. Fletu rogitantis .i. supplicantis. Quaedam .s. mulieres. Cheromirram: sicca unguenta, quasi manibus confecta. Xero graece siccum, miron unguentum, inde xerofagi .i. sicca comedentes. Et inde miropole taberna dicitur, ubi uenduntur unguenta. Idem est et farmacopole, farma est unguentum, cuius uenditores atque cultores mirocopi uocantur. Chira graece manus, copos labor, inde chirocopi; hinc et copia dicitur, quia omnis substantia ex labore constat. Sic bibliopole dicitur locus, ubi libri uenduntur, quorum uenditores Sosii uocantur. Sanna est obscenus sonitus narium, unde et pro irrisione ponitur. Venditus .s. a Iuda. Leonis pessimi. Leo dicitur deus propter fortitudinem, et leo diabolus propter saeuitiam.

4 &catontarchos *A* 7 miro nunguentū *A* 16 saeuitiam] finit *A*

I. INDEX SCRIPTORVM

QVI VEL CITAVERVNT VEL IMITATI SVNT SEDVLIVM.

EPISTOLA AD MACEDONIVM.

1, 3 s. Ermoldus Nigellus p. 5 v. 23 (ed. E. Duemmler, Poetae lat. aeui Carolini II) Ast ego lintre rudi rimoso nauita remo| immensi pelagi aequor adire uolo.
9, 7 Walahfridus Strabo p. 377 v. 249 (Duemmler l. c.) Et fieri in magno allectos per saecla senatu.
12, 1 Walahfridus l. c. p. 289 v. 31 Iam plurima cesset| uerborum iactura uelim.

CARMINIS LIBER PRIMVS.

1 Aldhelmus, de re gramm. et metr. p. 525 (ed. Mai, class. auct. V), Cruindmelus, ars metr. p. 77, 25; 26, 19; 34, 11 s. (ed. I. Huemer).
2 Beda, de art. metr. p. 244, 19 (ed. H. Keil, Gramm. lat. VII); Cruindmelus l. c. p. 27, 10; 33, 31.
3 Petri et Pauli carm. dubia p. 65 XXX 5 (Duemmler l. c. I) Pone supercilium, hospis, qui haec quoque limina scandis; Iulianus Toletanus p. CCXXXIII 20 (Hagen, Anecd. Helvet.).
4 Cod. Paris. lat. 9380 s. IX f. 348 Codicis huius opus struxit Theodulfus amore; Appendix ad Alcimi Auiti opp. (ed. R. Peiper) p. 195 XXIIII 4 Ponentur nitidae codicis arte dapes.
10 Alcuinus p. 331 VI 4 (Duemmler l. c. I) Multiplices auri nec numerantur opes; Ermoldus l. c. p. 49 v. 304 Quorum nec numerus, nec numerantur opes.
11 cf. Alcuinus l. c. p. 203 v. 1535 seq., Hrabanus Maurus p. 187 v. 15 (Duemmler l. c. II).
12 Ennodius carm. I 9, 20 (ed. Hartel) Quicquid terra creat, gignit mare, parturit aether; Alcimus Auitus carm. II 157 sq. (ed. Peiper) Quod caelum, quod terra creat, quod gurgite magno| producit pelagus; *cf. etiam* Venant. Fortunatum carm. XI 16, 13 (ed. Leo); Versus s. IX (Duemmler l. c. I p. 98 v. 11) Quicquid ad astra uolat.
13—14 Aldhelmus de uirg. pros. c. 2.
15—16 Ennodius carm. I 8, 29 s. At mihi uix illud transmittunt pauperes horti| Rubra quod acceptum testa refutat holus.
16 Isidorus Hispal. Orig. lib. XX c. 4; Beda, de art. metr. l. c. p. 244, 21.
17 Beda, de art. metr. l. c. p. 246, 6; Cruindmel. l. c. p. 35, 15. 16.
17 seq.] Godescalcus uita S. Landeberti (Mabill. Act. S. III p. 61) Si pagani figmenta saeua et nefanda prolixa studeant pomposa plurima mendacia codicibus suis commendare, ut eorum uana gloria

discurrat: cur nos Christiani salutiferi taceamus miracula Christi, cum possimus... Walahfridus Str. l. c. p. 297 II 1 Si tantam meruere suo pro carmine famam| qui scelerosorum mores et facta tulerunt| laudibus in caelum, perfusi daemonis arte| friuola nectentes hominum monimenta malorum: cur non liberius sanctorum facta canamus|, quos placuisse deo nobis miracula produnt.. Paschasius Radbertus in Matth. (bibl. patr. max. XIV p. 411) Vnde miror satis quod non uelint mystica Dei sacramenta ea diligentia perscrutari, qua tragoediarum naenias et poetarum figmenta sudantes cupiunt inuestigare labore; Yso magister, de mirac. B. Otmari (Pertz, MG II p. 469) Non pomposa uerborum complexione superuacuam laudantium gloriam aucupantes, sed dictorum tantummodo simplicitate ueritatem rerum quaerentibus ostendere cupientes... Froumundus Tegerns. carm. XIX *et* XXXII (Zacher, Zs. XV 423) Cum sua gentiles etc. — Vita S. Remacli auct. anonym. (Mab. Act. S. II p. 469) Cum sit studium gentilium sua figmenta et uanos ritus errorum luculenter aptare obscoenis carminibus eaque commendent in perpetuam memoriam sibi subsequentibus: cur ego sileam nec proloquar manifesta opera Christi? Vita S. Mederici auct. an. (Mab. Act. S. III p. 7) Si saecularium scriptores famosa quorundam gesta pomposa studuerunt prosequi stilo famamque ipsorum ad notitiam posterorum prolixam tam prosaico quam metrico deducere certauerunt eloquio, suam utique ostentare sapientiam... cur ueri Dei cultores.. Vetus auctor uitae Adalberonis (Pez, Script. rer. Aust. II p. 6) Philosophi.. cursus, uias, uirtutes siderum rimati sunt, terrarum spatia et cetera hominibus incognita sollerti inuestigatione perdidicerunt. 'Sic sua — boatu' et ritu magistro pulchra mendacia sua parum posteritati futura pulchris aenigmatum adumbrare et includere figuris. Translatio S. Theobaldi auct. an. (Mab. Act. S. IX p. 175) Mortalium laudes et humanas infulas antiqui poetae soliti pompare tyrannorum regumque uictorias in publicis theatris enarrare—illa uero tamquam umbra praeterierunt. Nos uero qui super Pythagoram et Empedoclem perennis uitae cupimus heredes fieri, Syrenarum relinquentes cantum et philomelae spernentes lasciuam melodiam caelestis regni callem—aggredi satagimus. Vita S. Geraldi auct. an. (Mab. Act. S. IX p. 851) Nemo enim sanum sapiens phalerata uerborum figmenta debet attendere, sed utrum catholicum sit quod attendit mentis intuitu subtiliter debet perspicere. Vita S. Galterii (Mab. Act. S. IX p. 802) Cum ueterum dicta et facta gentilium tenaci memoria scriptis suis—et facetissima uerborum suauitate extulisse figmenta sua antiquissimos poetas utique ethnicos uideamus: dignum uidetur militum caelestis Regis etc.

18 cf. Catonis de Musis uers. (Baehrens P. l. m. III 243); Cruindmelus l. c. p. 35, 22; Carm. Cenomanensia p. 627 v. 63 (Duemmler l. c. II) toruo garrire boatu; Carm. Varia l. c. p. 682 v. 27 Non hic grandisoni reboant figmenta coturni.

19 Aldhelmus, de re gramm. et metr. l. c. p. 574; Auctor an. quaest. gramm. cod. Bern. 83 (Hagen, Anecd. Helv. p. 186, 26).

20 Bonifatius, aenigm. p. 23 X 1 (Duemmler l. c. I) Saeua nefandorum non gessi furta..

22 Walther Spirensis, uita et pass. S. Christophori I 53 (ed. W. Harster) Quotquot Niliacis descripsit Graecia biblis.

23 Cruindmelus l. c. 3, 13; Arator, de act. apost. II 115 Meministis ab ore| Dauiticae resonare lyrae. Venantius Fort. c. II 9, 19 Carmine Dauitico diuina poemata

pangens; Aldhelmus apud Gronov. in Eccl. c. XX Odas Dauiticas modulantes carmine sancto.

25 Beda l. c. p. 231, 18; Cruindmel. l. c. 14, 29.

26 Subscriptio cod. Trev. 146 s. VIII (cf. N. Archiv VII 139, VIII 597) Clara salutiferi pandens miracula Christi; De exordio gent. Francorum p. 145 v. 142 (Duemmler l. c. II) Scilicet ut Christi referam miracula uersu; Gesta Apollonii p. 484 v. 6 (Duemmler l. c. II).

30 Gesta Apoll. l. c. p. 485, 23 qui iure perenni.

31 cf. Append. ad Ven. Fort. Carm. l. c. p. 275 carm. II.

34 Beda l. c. p. 246, 15; Cruindmel. l. c. p. 35, 25; 38, 14.

37 cf. Ermold. Nig. l. c. p. 6 v. 29; Append. ad Walahfrid. l. c. p. 426 IV 2 mentes huc uertite cuncti.

38—39 Libri Carolini, capit. de imag. lib. II c. 30 (Mign. t. 98 p. 1100); Iscanius de bello Troiano I 30 Quin te Cecropii mentita licentia pagi, *etiam* III 454.

47 Venant. Fort. VM I 300 diuelli fana profana; Alcuin. l. c. 174 v. 192 fani structura profani; Theodulfus p. 462 v. 52 (Duemmler l. c. I) fana profana fugit.

50 Florus Lugd. p. 524 v. 11 (Duemmler l. c. II) Auida quo posset fructum producere tellus.

53 Ennodius carm. II 38, 1 Respice, qui gressum sinuas per amoena uirecta|, ut discas cultis lucem praeferre diserti.

55 Arator II 665 concurrere gaudent| Et latices intrare pios maculasque uetustas| Fonte lauare nouo.

56 s. Thomas Cisterc., Comm. in Cant. (Mign. t. 206 p. 392).

59 Venant. Fort. carm. III 9, 105 Centeno reditu tecum mansura per aeuum| Messis abundantis horrea fruge reples; Cruindm. l. c. p. 35, 27.

60 Dracontius, de Deo II 1 Omnipotens aeterne Deus; Ennod. c. I 4, 87 generis spes unica summi; Paulus Diaconus p. 45 VII 1 (Duemmler l. c. I) spes unica mundi; Paulinus Aquil. p. 130 v. 142 (Duemmler l. c. I) lati spes unica mundi; Bernowinus p. 417 XIII 4 (Duemmler l. c. I) spes unica uitae; Clemens gramm. (cf. Rhein. Mus. 1866 p. 558); Hrotsvitha I 1 (ed. Barack).

70 Beda l. c. p. 247, 27; Cruindmel. l. c. 44 2; Visio Tnugdali v. 587 (ed. A. Wagner) Sed uiolando sacrum uetiti dulcedine pomi.

72 cf. Cruindm. l. c. 3, 6.

73 Ven. Fort. c. III 9, 55 qui genus humanum cernens; Hrabanus Maurus l. c. p. 199 str. 36, 5 praeter quos arca uexerat.

73—75 Walahfridus Str. p. 353 V 24 Et genus humanum parua de stirpe refecit.

75 Florus Lugd. l. c. p. 525 v. 48 Vna se stirpe resurgat.

79 Ven. Fort. carm. II 4, 33 Pande benigna uiam.

84 Ven. Fort. carm. II 3, 6 In cruce restituit uirginis agnus oues (ouis Codd.).

85 Cruindm. l. c. p. 10, 16; Carm. Varia l. c. p. 669 XIII 1 te duce, Christe, uia facilis.

86 Paschasius Radbertus, de corp. et sanguine d. (Mign. t. 120 p. 1268).

89 Ennodius carm. I 3, 17 Blandior ad falcem messor perducit aristas| Si rastris segetem pectere continuet.

90 Wandelbert. Prum. p. 613 v. 265 (Duemmler l. c. II) Vernali sub sole pari coniuncta recursu.

96 Corippus panegyr. in laudem Anastasii p. 116 (ed. Partsch) Inmensam siluam laudum, uir iuste, tuarum| Aspiciens celsos nitor contingere ramos| Grandiaque a summis decerpere poma racemis.

98 Aldhelmus l. c. p. 546; Auctor an. uitae S. Theobaldi (cf. Areval. ad h. l.) Testem inuoco habitatorem eius Spiritum sanctum multa cognita me praetermisisse et de magna silua uix paucos ramos perstrinxisse.

99 Alcimus Auitus carm. III 335 Non cui uel centum linguae uel ferrea uox est| Enumerare queat; Orientius (bibl. patr. max. t. VIII p. 878) Non mihi si linguae centum oraque centum; Priscianus, de laude imp. Anast. v. 13 (ed. Endlicher) Non mille dentur si mihi linguae; Theodulfus l. c. p. 494 v. 9 Si mihi mille forent centeno in gutture linguae| Aerea uox cunctis ferrea uerba daret; Walahfridus l. c. p. 402 v. 13 Si mihi centenas linguas natura pararet| Oribus et totidem mille soni fierent; Visio Tnugdali v. 60 At mihi si centum linguae simul oraque centum,| Ferrea uox esset, genus omne uel omnia uere| Nomina penarum metro non scribere possem. cf. Zingerle, Ouidius u. sein Verhältnis etc. p. 70.

102 Thiofridi E. uita Willibrordi IV 143 (ed. C. Rossberg) Signa poli stellis, maris exaequantur harenis.

103 Theodulfus l. c. 477 v. 5. Mundus abusque chao; Alcuin. l. c. p. 209 v. 7 meritis uiuacibus almus; 323 II 3 meritis uiuacibus ambo.

105 Cruindm. l. c. p. 17, 31.

106 Theodulfus l. c. p. 477 XXI 11... Enoch sibi mors miretur ademptum.

109 Petri et Pauli carm. l. c. p. 71 XXXVII 11 Tardus in annoso tabescit corpore sanguis.

110 Nasonis (Muaduini) ecloga p. 384 v. 6 (Duemmler l. c. I) Carmine uelato cum seniore uiro.

112 Ven. Fort. carm. III 16, 11.. spes nobilitatis opimae.

113 Ven. Fort. c. VIII 3, 103 suspendit ad ubera natum; Paulinus Aquil. p. 128 v. 57 (Duemmler l. c. I) suspensos ubera matrum; Thiofridi uita Will. I 64 suspendit ad ubera natum; Commenta in Donati artem II. (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. CXI.).

115 Isidorus Orig. XII 1, 9.

119 Arator I 192 quod Christi sanguine fuso.

121 Beda l. c. p. 243, 24.

122 Cruindmelus l. c. p. 10, 10.

127 Thiofridi uita Will. I 34 Seque rubi typici flammis insontibus uri.

132 Beda l. c. p. 244, 34.

134 Gesta Apollonii l. c. p. 499 v. 520 squamea colla tumescens| Cum sonitu dulci mulcet linguaque trisulci.

136 Beda l. c. p. 244, 10; Idem, de tropis (cf. Halm, Rhetores lat. min. p. 610, 18); Aldhelmus l. c. p. 581; Quaestiones gramm. (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. 184, 20).

140 Beda l. c. p. 244, 15; Aldhelmus l. c. p. 562.

141 Alcimus Auit. V 445 Mutauit natura uices.

146 Alcuinus l. c. p. 201 v. 1447 Maxime scripturae pandens mysteria sacrae| Nam rudis et ueteris legis patefecit abyssum.

153 Corippus Ioh. VI 270 Qua feruens loca sicca dies sub sidere cancri| Sole perusta tenet nimium, semperque laborant| Arua siti Zephyrisque carent.

156 cf. Paul. Diac. l. c. p. 37 v. 33.

157 Aldhelmus l. c. p. 581.

159 Beda l. c. p. 246, 17; Iulianus Toletanus gramm. (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. CCXXXI); Walahfridus Str. l. c. p. 298 v. 66 Christus erat, Christus sermo, Christus documentum.

161 Aldhelmus l. c. p. 569.

167 Auctor de gen. nom. (Keil, Gr. l. V 579, 20); Theodulfus l. c. p. 549 v. 10 Impius antiquam gladius consumeret urbem.

170 Aldhelmus l. c. p. 542. Walahfridus l. c. p. 295 v. 43 Heliam corui, Mammem pauere columbae.

179 Aldhelmus de uirg. pros. c. 10.

184—187 Beda in libros reg. quaest. 28, (Mign. t. 91 p. 733). Hrabanus Maurus in libros reg. l. IV c. 23 (Mign. t. 109 p. 268); Claudius Taurin. quaest. XXX super libros reg. (Mign. t. 104 p. 805).

185 Alcuinus l. c. p. 247 XXVIII 6 Meritis et nomine fulgens.

192 Walahfridus l. c. p. 295 v. 44 Vt Ionas coeto uiuus sorbente repertus; Florus Lugd.

l. c. p. 529 v. 217 coeto sorbente uoratus.
193 cf. Ennodius carm. I 11, 20 seq.; Theodulfus l. c. p. 478 v. 53 Ne moriatur habet Ionas uitale sepulchrum.
197 Alcuinus l. c. p. 219 v. 16 Inspirante deo, flamine ueridico.
200 Scholia Statiana ad Theb. VIII 286 (ed. Ven. 1508).
201 Florus Lugd. l. c. p. 529 v. 206 Tres iussu pueri regis truduntur iniqui.
205 Arator II 628 Quibus affuit ardens|, Vt caderet uapor ille, fides, finemque calori| Altera flamma daret; Alcimus Auit. III 63 Sed sic accipiet struentis flamma camini. *cf. etiam* Apoll. Sid. c. XVI 24; Ven. Fort. VM II 27 restincta est flamma camini.
219 Aldhelmus de uirg. (Mign. t. 89 p. 237).
220 Arator I 826 Dic ubi sunt mundana tuae sapientia leges? etc.; Ven. Fort. carm. II 7, 39 Dic ubi mors inimica iaces? ubi uicta recumbis?
222 Angilbertus carm. dub. p. 376 v. 416 (Duemmler l. c. I) uada caerula Rheni.
228 Hibernicus exul l. c. p. 402 V 1 Qui ex duro latices iussit producere saxo|... fundere saepe merum.
238 cf. Alcimum Auit. I 136 seq.
242 Ermoldus l. c. p. 60 v. 71 uana colunt miseri.
245 Arator I 661 Quis furor iste nouus?
250 Angilbert. l. c. p. 372 v. 255 Clara serenatis fulgescunt lumina flammis.
252 Walahfridus l. c. p. 310 v. 185 rapidis discursibus anno.
255 Dracontius, de Deo II 10 Partita cum fratre uices.
259 Aldhelmus l. c. p. 544.
268 Cassiodorius Senator expos. in psalm. 113, 12 (Mign. t. 70 p. 814), Ars anon. Bern. (Hagen, Anecd. Helv. p. 100, 2).
276 Paulus Diac. l. c. p. 44 VI 12 Quosque referre pudet.
277 Gesta Apoll. l. c. p. 493 v. 304 Plura referre potes; Thiofridi uit. Will. II 544 Palluit arescens rosa, fuscant lilia sentes.
279 Waltheri Spir. uita S. Christ. VI 12 Cardnus et tribulis compar paliurus acutis| Exsurgent.
280 Ermoldus l. c. p. 60 v. 75 Iam satis errori tempus tribuere profano.
284 Dracontius, de Deo III 415; Ven. Fort. c. VII 7, 8; Carmen de Quintino (cf. cod. Par. 14, 143 s. IX f. 73a).
285 Ven. Fort. c. I 1, 11 Emicat aula potens; I 4, 1 emicat aula decens; Theod. l. c. p. 447 v. 90 Emicat aetheriis arx ubi sancta tholis.
290 Beda l. c. p. 231, 34; ib. p. 249, 25; Cruindm. l. c. p. 15, 14.
293 Carm. Var. l. c. p. 675 v. 14 cum socia patris uirtute.
296 s. cf. Rustic. Elpid. de Christi benef. v. 15.
297 Paulinus Aqu. l. c. p. 127 v. 14 In deitate quidem simplex essentia constat|, In trinitate manet sed subsistentia triplex.
298 cf. Arator II 900, Dracontius p. 359 ed. Fabr., Aldhelmus l. c. p. 571.
299 Arator II 653; Paulinus Aqu. l. c. p. 128; Hibernicus exul l. c. p. 399 III 1.
300 s. cf. Paulin. Petr. I 273 s.
300 cf. Paulin. Aqu. l. c. p. 128 v. 94 s.; Ven. Fort. c. II 7, 31 curua per auia raptus; Theod. l. c. p. 450 v. 229 sic auia curua| carpentes rectam deseruere uiam, p. 493 v. 2 spernant auia curua pedes; Ermoldus l. c. p. 45 v. 138 auia curua petas, p. 60 v. 48 auia curua petit.
301 Aldhelmus l. c. p. 593; Theod. l. c. p. 453 v. 54 Corruet in foueam lapsus uterque simul.
302 Bonifat. l. c. p. 12 v. 291 lustrantes ima profundi; Paulin. Aqu. l. c. p. 129 v. 97 petit ima profundi; Ermold. l. c. p. 67 v. 331 properabit ad ima profundi.
319—320 Beda l. c. p. 233, 5; Cruindmelus l. c. p. 16, 14. 16; *laudantur in quadam Reuelatione Ildephonsi episc. s. IX;*

cf. etiam Paulin. Aqu. l. c. p. 127 v. 18.
321 Beda l. c. p. 252, 25.
324 Godescalcus in schedula ad Hincmarum (Mign. t. 121 p. 479).
325 Cruindm. l. c. p. 10, 12; cf. Ven. Fort. IV 26, 43. VI I[a] 133.
327 Wandelbertus l. c. p. 585 v. 250 Celsa crucis radiant uexilla repertae.
332 Carm. Cenom. l. c. p. 629 v. 37 crispare cachinnum.
338 Carm. Cen. l. c. p. 630 v. 73 tuba clamat herilis.
341 Bonifatius l. c. p. 8 v. 174 Lucida perpetuae expectant me premia uitae; Alcuin l. c. p. 191 v. 989 purgatae ad praemia uitae, p. 197 v. 1244 caelestis premia uitae; Bernowinus l. c. p. 433 v. 18. Quis meruit uitae premia perpetuae; Walahfridus l. c. p. 329 v. 810 Munera perpetuae capiens ingentia uitae; Vita S. Gerardi ap. Baronium a. 939 n. 4 Aurea perpetuae ut contiugat praemia uitae.
349—350 Cassiodorius Senator, de inst. div. litt. c. 27 (Mign. t. 70 p. 1142), Expos. in psalt. 36 (l. c. p. 274); Append. ad Walahfrid. carm. l. c. p. 452 v. 903. Grandia qui nosti miracula pandere gratis.
351 Appendix ad Ven. Fort. carm. I v. 169 Christe, faue uotis. — Alcuin. l. c. p. 205 v. 1616 dubia sub morte iacebat.
353 Arator I 167 Maiestate potens — terreni sumere formam Corporis.
357 Ven. Fort c. III 6, 28 iure sacerdotii, VM III 391 iure sacerdoti; Alcuin. l. c. p. 201 v. 1424 iura sacerdotii; De exordio gent. Franc. l. c. p. 143 v. 82 iura sacerdotii.
359 seq.] Theodulfus l. c. p. 519 v. 69 s. Quattuor egregie reboant per compita mundi| Haec proceres, quorum uox sonat una simul; *cf. etiam* p. 534 v. 87—96; Paulin. Aqu. l. c. p. 128 v. 88. Quattuor et proceres parili quam uoce fatentur; cf. Flor. Lugd. l. c. p. 516 v. 13.
362 Arator I 110 duodena refulgent| Signa chori.
363 Florus Lugd. p. 527 v. 132 totus tibi militat orbis.
367 s. Arator I 365. Da semina uerbi... Colligat ista manus te fructificante maniplos.
368 Aldhelmus l. c. p. 562.

LIBER SECVNDVS.

8 Paul. Diac. l. c. p. 39 v. 83 Perfidus ille draco; Alcuin. l. c. p. 315 XIV 2 perfidus ille draco.
9 Anonymus in cod. Bern. 123 (Hagen, Anecd. Helv. p. XXXVI); Commentum Einsidlense in Donati art. mai. (ib. p. 266, 4); Ermoldus l. c. p. 89 v. 138 Pro dolor aeterni.
20 Cruindmelus l. c. p. 8, 30. 33; Arator II 378 Sator ille benignus| Ni donare uelit.
28 Gerson serm. 3 de concept. Deip. En uelut e spinis nobilis rosa.
29 Cruindmelus l. c. p. 13, 28.
30 Cruindmelus l. c. p. 13, 3.
35 Hrabanus l. c. p. 160 v. 19 Quod sic uenturum sancti cecinere prophetae.
36 Beda l. c. p. 232, 24; Cruindmelus l. c. p. 13, 5; Gesta Apoll. l. c. p. 485 v. 30 Angelus intactae quem dixit quippe Mariae.
41 s. cf. Rustic. Elp. l. c. v. 65.
43 Alcuinus l. c. p. 294 v. 20 uerbum caro factum; Thiofridi vita Will. IV 82 Ex quo non factum uerbum patris est caro factum.
49 Appendix ad Ven. Fort. carm. p. 372 v. 27 Qua tanquam sponsus thalamo procedit ab aluo;

Aldhelmus l. c. p. 546; Cruindmelus l. c. p. 13, 8.

51 Appendix ad Wal. p. 425 IV 1 forma speciosus amoena; Florus l. c. p. 549 v. 3.

63 Thegani versus (Duemmler l. c. II 352 adn. 1) Salue magne parens.

64—70 Beda *in Homiliario Alcuini (Colon. 1569) in Comm. B. Virginis profert.*

65 Alcimus Auitus II 43 Nomen et aeternam..; Anth. l. 718 (R.) v. 2 conplectens omnia [gyro]; Florus l. c. p. 531 v. 28 Et quaecunque poli gyrus conplectitur ingens.

66 Bonifatius l. c. p. 21 I 12 sine fine manendus; Pauli et Petri uers. p. 74 v. 32. Sed sine fine manens; Hibernicus exul l. c. p. 405 XV 8 Nunc sine fine manet; Epitaphium Riculfi (Duemmler l. c. I p. 432 v. 13) uirtus sine fine manebit; Theodulfus l. c. p. 579 LXXVIII 6 quae sine fine manent; Candidus l. c. p. 99 IV 2 semper sine fine manentem; Florus l. c. p. 530 v. 242 regnum sine fine manens; Carm. Cen. l. c. p. 634 v. 21 requiem sine fine manentem; Carm. Var. p. 653 v. 3 Nil sine fine manet.

67 Ennodius c. I 6, 26 sine semine feta| Ad matrem iungens uirginitatis onus. Ven. Fort. c. VIII 3. 280 cum uirginitatis honore; Hrotsvitha Agn. v. 4 pro uirginitatis honore.

68 Hrotsvitha I 185 Nec primam similem nec habere sequentem.

69 cf. Ekkehard. IV. cod. Sang. 393 p. 117 (Zsch. f. deutsch. Alt. XIIII p. 12).

74 Beda l. c. p. 232, 21; Cruindmelus l. c. p. 40, 9.

76 Ven. Fort. c. I 3, 3 orientis in axe.

77 Beda l. c. p. 247, 20; Cruindm. l. c. p. 43, 34.

78 Theodulfus l. c. p. 489 v. 227 ferus aestuet hostis.

79—85 cf. Rust. Elp. l. c. v. 89

95 cf. Rust. Elp. v. 81 Gens Chaldaea prior uentura dicatis| Per speciem documenta ferens dat munera regi| Diuitias, dat thura Deo myrrhamque sepulchro.

102 Carm. Sang. l. c. p. 480 v. 12 In somnis moniti faciem fugere tyranni; Hrotsvitha I 657 Qui mox in somnis moniti sub tempore noctis| Ad patriam laeti redeunt per deuia ducti.

110 Hrotsvitha Agn. v. 127 Vt leo frendescens rapidam conuersus in iram.

110—116 Hrabanus l. c. p. 246 hymn. III str. 3—5.

111 Ven. Fort. VM I 511 cuius ab ore sacro.

119 Ermoldus l. c. p. 64 v. 228 qui meruere mori; Hrabanus l. c. p. 232 LXXX 8.

127 s. Hrabanus l. c. p. 246 hymn. III str. 5.

138 Candidus l. c. p. 113 XX 3 Hrabanus iure magister.

140 Walahfridus l. c. p. 389 v. 51 fecit habere moras.

141 Arator I 245 languore coaeuo| Octo lustra gerens; Ven. Fort. c. IV 3, 5 sex qui lustra gerens; Florus l. c. p. 540 v. 11 placidi Iordanis ad undam.

143 Arator II 78 Clamauit uirtute potens baptista Iohannes; Ven. Fort. c. IX 2, 38. Vir baptista potens ipse Iohannes obit.

148 Aediluulfus p. 586 v. 27 (Duemmler l. c. I) Qui ueniens sontis peccatum tollere mundi; Florus l. c. p. 517 v. 10 Agnum hunc esse Dei, hunc crimina tollere mundi.

160 Aldhelmus l. c. p. 583.

168 Paulin. Aqu. l. c. p. 127 v. 31 sanctusque columbae| Spiritus in specie.

171 Arator I 661 Nisi sit sine felle columba; Thiofridi vit. Will. IV 208 Ales felle carens.

176 Ermoldus l. c. p. 6 v. 51 sacro spiramine plenus; Candidus l. c. p. 105 v. 16; Walahfridus l. c. p. 291 v. 25 sancto spiramine plena; Flor. l. c. p. 530

v. 15 dum sancto plenus spiramine.
193 Alcimus Auitus I 145 Praecellis factis... factorem pronus adora.
197 Appendix ad Walahfr. p. 460 v. 1270 famularier uni.
209 cf. Commentatorem Bedae de art. metr.
215 Ven. Fort. VM I 102 et ualidi transfixus cuspide uerbi; Florus l. c. p. 532 v. 71 Ter Christi ualida confossus cuspide cessit.
231 Hibernicus exul l. c. p. 396 I° 5 festina dominae conferre salutem; Walahfr. p. 409 III 6 perpetuam noris conferre salutem; Appendix p. 434 v. 188.
238 Cruindmelus l. c. p. 3, 17.
249 Beda l. c. p. 231, 8; Cruindmelus l. c. 14, 25.
256 Ermoldus p. 78 v. 741 caelo terraque potestas.
260 Angilbertus l. c. p. 366 VI 22 pietate redundans; Theodulfus l. c. p. 485 v. 75 pietate redundant, 528 v. 27 pietate redundans; Florus p. 521 v. 172 larga pietate redundans, 543 v. 15 pietate redundans.
283 Walahfridus l. c. p. 410 LXXI 1 almae uirtutis amator.
294 s. Visio Tnugdali v. 826 sq. Dextra leuat sursum uel celica gaudia pandit| Digna bonis digne, nam leua malorum| Exercet poenas et ad impia tartara mittit.
298 Ven. Fort. VM I 400 in tartara ducit.

LIBER TERTIVS.

2 Walahfridus l. c. p. 288 v. 11 uirtutis documenta tuae.
4 Appendix ad Wal. p. 470 v. 1674 Aequoreos latices uini qui mutat in haustum.
15 Appendix ad Wal. p. 438 v. 355 quem larga potestas.
24 Alcuinus l. c. p. 209 II 3 Vel castella casas uel conpita semper ubique, p. 473 v. 40 Lustrare aut cessat conpita rura casas; Ermoldus l. c. p. 6 v. 61 Culmina terrarum uel quot castella peragrans.
34 Appendix ad Wal. 433 v. 158 languorem febris anhelae.
43 Excerpta inedita (cf. Hagen, Anecd. Helv. p. CCXXXV).
46 Cruindmelus l. c. p. 15, 16.
53 Arator I 989 Lux quia Christus adest, spoliat uada salsa draconis.
56 Alcuinus l. c. p. 350 XXII 1 Qui placido in puppi carpebat pectore somnum.
57 Hrabanus l. c. p. 162 v. 17 qui non dormitat in aeuum; Florus l. c. p. 564 v. 161 cui non dormitat in aeuum.
68 Amalarius p. 428 v. 67 (Duemmler l. c. I) rapidoque uolatu.
81 Auianus fab. VI 2 (ed. Froehn.) Et luteis tantum semper amica uadis.
82 Aldhelmus l. c. p. 548.
83 Aediluulfus l. c. p. 594 v. 9 tristesque phalanges.
84 Beda l. c. p. 230, 32
89 Dracontius, de Deo I 648 Funera uiua gerens, uiuax in morte cadauer.
90 Theodulfus l. c. p. 507 v. 547 Bis bina es ceruice.
108 Ermoldus l. c. p. 78 v. 727 Singultu quatiente.
122 Aldhelmus l. c. p. 546.
123 Arator II 1209 subitam rapuere salutem; Rusticus Elp. hist. test. p. 755 (Fabr.) Haec mulier tactu uestis furata salutem est| Siccauitque fides uenas fluuiumque pudendum| Pulchra fides, cui uis cogendi magna tonantem.
128 Aldhelmus l. c. p. 529.
134 cf. Cod. Par. l. 8175 f. 41.
143 Cruindmelus l. c. p. 10, 20.
190 Ven. Fort. c. II 3, 3 Quodque ferus serpens infecit felle ueneni; Orientius v. 988 nigri de felle ueneni.
210 Walahfridus l. c. p. 397 v. 14 uolitantes alite multo.
211 s. Appendix ad Wal. p. 470

v. 1675 s. Milia qui saturat quino sub pane uirorum| Quinque quidem pariter geminis et piscibus auctis; Florus l. c. p. 521 v. 100 milia quinque uirum quinis de panibus ille| Piscibus et geminis mira uirtute refecit|, Fragmine bis senos cofinos ablata replerunt.

213 Walahfridus p. 286 v. 22 Quinque dedit Dominus quondam per milia quinque.

214 Ermoldus p. 48 v. 268 claudi quae numero nequeunt; p. 49 v. 303 cetera turba latet.

226 Appendix ad Wal. p. 470 v. 1673 salsas superambulat undas.

228 Walahfridus p. 293 XXIII 34 lambebat plantas.

238 Quaest. gramm. (Hagen, Anecd. Helv. p. 186, 18) cf. Zs. f. österr. Gymn. 1877 p. 336.

248 Appendix ad Wal. p. 439 v. 379 sospite nata.

266 Ven. Fort. VM IV 467 Sexus et aetatis numerosa caterua meorum.

276 Walahfridus p. 278 v. 21 Vrbs in monte sedens modio neque tecta lucernae| Flamma perit; Carm. Cen. p. 631 v. 77. Ignis et accensus modio non subditur umquam.

296 cf. Beda l. c. p. 230, 32; Alcuinus p. 347 CXIX 2 Vir humilis maesta caelum conscendit ab humo = Commentum Einsidlense (Hagen, l. c. p. 227, 3).

305 Ven. Fort. VM III 235 Martini genua amplectens pedibusque uolutans.

338 Alcimus Auitus I 318 Non immensa loquor; Apoll. Sid. V 199 Parua loquor.

339 Dracontius, de Deo II 183 Et speciale iubes, tamquam generale tueri; Alcuinus p. 230, 71 Hoc generale malum releuet speciale per orbem.

LIBER QVARTVS.

8 cf. Alcim. Auit. III 86, 223.

39 Hrotsvitha pass. S. Gong. 515 Atque diu clausae reserantur uocibus aures.

41 Theodulfus p. 452 v. 3 Famina qui mutis, qui dat uestigia claudis.

46 Beda l. c. p. 232, 2.

53—54 cf. Bedam in Collectaneis. (cf. Mign. t. 94 p. 549).

63 Alcuinus l. c. p. 194 v. 1108 Atque diu tacitam iussit proferre loquelam.

70 Ven. Fort. VM II 359 sed lambere plantas; Angilbertus l. c. p. 376 v. 410 gaudentes lambere plantas; Alcuin. l. c. p. 221 v. 31.

89 Alcuinus l. c. p. 179 v. 416 et uacuas fugit uagus hostis in auras.

93 Appendix ad Wal. p. 467 v. 1565 dirae non mortis amator.

117 cf. Arator II 948.

131 Carm. Cen. l. c. p. 627 v. 79 Cumque suprema tuas uiduauerit urna pupillas.

142 Aldhelmus l. c. p. 548.

145 Appendix ad Wal. p. 438 v. 335 Daemonici cunei pellit sociamina Gallus.

156 Dracontius d. D. II 237, 730 Iura potestatis.

186 Ven. Fort. VM I 245 iussit abire procul.

189 cf. Gramm. lat. V p. 571.

202 Hrotsvitha pass. S. Gong. v. 329 Grates pro tanto reddentes munere Christo.

219 Angilbertus l. c. p. 373 v. 276 per opaca silentia siluae; Ermoldus l. c. p. 19 v. 451 per laeta silentia noctis.

221 Ermoldus p. 83 v. 129 precibus deposcor anhelis.

224 Ven. Fort. c. V 2, 28 Influit inriguae fonte perennis aquae.

233 Candidus l. c. p. 113 v. 12 media testudine templi.

243 Alcuinus l. c. p. 300 v. 9 Si nostram, lector, festucam tollere quaeris| Robora de proprio lumine tolle prius.

275 Paulinus Aqu. p. 135 str. 20, 4 Flebant Martha et Maria, cunctus flebat populus.
295 Ermoldus p. 66 v. 297 Mittit equos faleris multos ostroque paratos.
297 Florus L. p. 528 v. 162 sed malo uilis aselli.

LIBER QVINTVS.

1 Alcimus Auitus c. VI 370 Has uirtutis opes.
8 Beda l. c. p. 252, 31.
12 Cruindmelus l. c. p. 40, 26.
39 Cruindmelus l. c. p. 40, 6
59 Beda l. c. p. 240, 19; Cruindmelus l. c. p. 10, 29.
71 Arator I 862... ut nunquam pietate uacet.
75 Cruindmelus p. 12, 28.
77 Dracontius, satisf. v. 157 Rex inimicorum iugulis mucrone pepercit.
79 Florus L. p. 522 v. 144 Clara uoce patrem seseque unum esse fatetur.
81 Florus L. p. 515 v. 237... quod se ter nocte negaret.
131 Paulinus Aqu. p. 129 v. 96 Eunomius laqueo sese suspendit in alto.
138 cf. Ven. Fort. c. III 12, 19; Alcuinus ep. 31 (cf. Iaffé, Mon. Alc. VI 239); Thiofridi uit. Will. II 212 Sed licet abstractus, licet esset apostata factus.
182—195 Smaragdus abbas, collectiones in ep. et euang. (Migne. t. 102 p. 188).
184 Cruindmelus p. 10, 18.
184—195 Appendix ad Caroli M. cap. de imag. (Migne. t. 98 p. 1321); Dungalus Reclusus adv. Claud. Taur. (Migne. t. 105 p. 495); Ionas Aurelianensis, de cultu imag. II (Migne. t. 106 p. 348).
190 Aldhelmus l. c. p. 538; Thiofridi u. W. I 18 Quadrifidi cosmi solem.
191 Cruindmelus p. 40, 6.
195 Amalarius, de eccles. officiis I c. 14.
196 Cruindmelus l. c. p. 40, 20.
200 Beda l. c. p. 252, 35.
206 Alcuinus p. 300 II 5 Vnum opus amborum, dispar sed causa duorum.
215 Cruindmelus l. c. p. 14, 13.
230 Bonifatius p. 21 II 8 pertranseo claustra gehennae.
234 Aldhelmus l. c. p. 544.
252 Arator II 106 Perdita restituens tumulisque iacentia tollens.
255 Aldhelmus l. c. p. 575; Hrabanus p. 206 V 7 potum porrexit aceti.
265 Thiofridi u. W. II 399 Auxilio fisus cuius uirtute lecythus.
269 Hrabanus p. 160 v. 36 Abluit et fonte crimina multa sacro.
280 Ven. Fort. c. VI 3, 23 peruenit ad Christum; Cruindmelus l. c. p. 18, 1; 41, 3.
298 cf. Arator II 110 seq.
352 Cruindmelus l. c. p. 40, 28.
365 Florus L. p. 523 v. 201 pandit se in fragmine panis.
378 Alcuinus p. 233 v. 160 Expandens palmas.
402 Cruindmelus p. 40, 4.
427 Angilbertus p. 365 V I qui celsa uel ima gubernas.
431 Dracontius d. D. I 4 ueneranter adorent; Corippus in laud. Iust. II 35 famulantur adorant; Appendix ad Wal. p. 458 v. 1184 celebrant uenerantur adorant.

HYMNVS I.

Alcuini *carm.* CCX (de Christo mundi saluatore) *fere totum ex Sedulii hymno consarcinatum est* (cf. Froben. ed. III p. 226, Duemmler l. c. I p. 166) v. 1—4 = 53—57, 4—6 = 95—97, 6—8 = 61—63, 8—13 = 67—72; *item* Hrabani *carmen* XVI

(Duemmler l. c. p. 178) *ad Sedulii exemplum est expressum.*
1 Cruindmelus l. c. p. 34, 16; Hrabanus p. 248 VII 1 Cantemus domino deoque nostro; Florus L. p. 516 II 1 Cantemus domino ..
2 Cruindm. l. c. p. 34, 18.
2—3 Cruindm. p. 34, 7.
4 Cruindm. p. 27, 16.
5 Cruindm. p. 42, 16; Candidus l. c. p. 116 v. 9—10 Hanc legem iure primi meruere parentes| Vnius ob culpam.
6 Alcimus Auitus c. IV 188 Vnius ob meritum.
47 Ven. Fort. c. XI 5, 1 dulce decus nostrum; Hrotsvitha pass. S. Pelagii v. 167 Tu decus omne meum, tu gloria magna parentum.
49 Paulinus Aqu. p. 129 v. 118 prisci cecinere prophetae.
57—58 Hrabanus p. 235 v. 43 gaudia magna Dei.
59 Hrabanus p. 235 v. 25 Signa mouent populos, cernunt magnalia caeci.
69 Beda l. c. p. 231, 2; Cruindmelus p. 14, 15.
108—109 Beda l. c. p. 252, 18; Cruindmelus p. 39, 27.
109 Appendix ad Ven. Fort. p. 275 II 1 Gloria summa patris natique ac spiritus almi; Pauli et Petri carm. p. 78 LXIX 13 Gloria magna patri.

HYMNVS II.

Alcuinus *hymnum recepit inter orationes* (cf. Mign. t. 101 p. 609).
1 seq.] Beda l. c. p. 256, 28 s. Metrum iambicum tetrametrum recipit iambum locis omnibus, spondeum locis tantum imparibus, quo scriptus est hymnus Sedulii: A solis — principem.
1 Cruindmelus p. 49, 1; Planctus de obitu Caroli (Duemmler l. c. I p. 435) A solis ortu usque ad occidua.
9 Ven. Fort. c. VIII 3, 102 Quae dominum peperit, clausa Maria tenet.
15—17 Hrabanus p. 200 str. 44, 1 s. Virgo deum conceperat| Gabriel quem praedixerat.
16 Ekkehardus IV. (cod. Sang. 393 p. 8) Sedulius: uerbo creauit filium, ubi insulsi 'concepit' canunt.
17 Ven. Fort. c. IV 26, 45 Tempore iam certo est enixa puerpera prolem.
25 Hrabanus p. 248 V 4 Herodes hostis inuidus.
29 Walahfridus p. 381 str. 14, 1 Gaudeat caeli chorus.

II. INDEX VERBORVM ET LOCVTIONVM*).

A ab: pronus ab amne bibit C I 210. cum constet ab istis motibus C I 251. ab ipso simul omne genus (ueniens *Pros.*) C II 5. Christus ab aluo processit C II 50. orientis ab axe progenitum C II 77. hunc Baptista ut uidit ab amne Iohannes C II 143. mens ieiuna a Christo C II 265. a clade leuauit C III 45. firmabat ab aequore C IV 113. ab ore tonantis uox emissa respondit C V 19. ab extrema pendentis ora laciniae furtiuam subito rapuit sospitatem 240, 9.

ablatiui usus rarior: cerea mella gemmatis canistris flauescunt C I 13. stare choro C I 25. cui arcibus aetheriis una est cum patre potestas C I 31. planis incederet aruis C I 147. medii cacumine caeli fixit lucem C I 164. siluis et montibus errans C I 211. ut fiat caelo terraque uoluntas C I 256. huius mihi moenibus urbis exiguam concede domum C I 345. albo beati ordinis conscribi C I 347. quae noua lux mundo, quae toto gratia caelo C II 48. seruantes lumina caelo fixa magi C II 89. uentre latet C II 144. somno posita puella C III 137. stans limite uitae C III 290. opes caelo recondi C IV 19. litore sistentem plebem C IV 113. proprio qui lumine grandem sciret inesse trabem C IV 245. quem uita ferox nec morte reliquit (in morte *Pros.*) C V 213. residebat uertice saxi C V 327. aluo gestiens H II 19. faeno iacere H II 19. pectore habebat H II 76. quae caelo laetitia 200, 7. qua Christus insederat 236, 15. terris magistro residente 247, 3. sparsa uultibus poena 266, 11. — puppe cadens C I 192. uelut ipse decorus sponsus ouans thalamo (*sc.* processit) C II 50 *cf. Pros.* corpore nasci C III 87. fremitu prosiluere terribili 237, 7. stipatus discipulis et cateruis 240, 1. suis sedibus matrem candida reuocauit pompa gaudentem 263, 16. — pelago dilatus C III 86. parua lintre cucurrerim 2, 1. (uia) quae ducit angusto calle C I 80. (semita) quae dirigit angusto calle uestigia 180, 5. longa maris circuitione discurrens 171, 13. — Enoch meritis uiuacibus C I 103. presbyter difficili comparatione 7, 10. sed lento potius gestamine uilis aselli rectori suffecit honos C IV 297. sed uilissimi lento potius aselli gestamine Domino fuit honos sufficiens 272, 4. — quarto die iacebat C IV 273. necem paruo degustaturus tempore C V 180. tribus horis latuerunt C V 242. triduo tulit antra sepulchri C V 244. quartae iacebat lucis cursu iam fetidus 270, 21. sicut tribus horis mundi facies tenebris oppressa subiacuit, ita Dominum triduo clausum tumuli sepultura contexit 290, 20. — seniore uiro gelidi praecordia uentris in partum tumuere nouum C I 110. quid-

*) *Numeri paginas lineasque*, C *I—V Carminis paschalis libros*, H *Hymnos significant.*

quid natura negat se iudice praestat C IV 8. — *ablat. compar. insol.* cui nec minus est Patre quicquam C I 314. — *ablat. pro accus.* in lumine Christus expuit C IV 108. in oculis tartarea caecitate compressis Christus expuit 261, 19.
ablator corporis C V 344.
ablūta C IV 269.
abolenda sitis 268, 14.
Abraham 182, 7. 208, 20. 230, 12. 287, 19.
absens manere C V 241.
abstractum pro concreto e. g.: coniugii fides C I 267. 190, 9. — iura sacerdotii (*al.* sacerdotis) C I 357. crescere postquam coepit origo C II 10. 197, 10. quid prima amisit origo H I 11. naufragium C I 234. 188, 16. puerilis aetatis milia 210, 12.
abusque chao C I 103.
abyssus uctus C I 146. primae legis 184, 2.
ac: qui praesentia praeterita conspicit ac futura 208, 10. manet mansit iugiter ac manebit 208, 10. *et sim.* — ac uelut: *i. q.* tamquam si (*Pros.*): ac uelut hoc dicens C III 166. — ac *i. q.* sed: ac ne sic agnoscere Christum gens uoluit Iudaea C V 11.
Achaemenia ira C I 200. furor 187, 2.
Achiuus sermo: nam si sermonis Achiui una per accentum mutetur littera C I 186.
accitus: discipulos ex piscatoribus quosdam sibimet sociauit accitos 219, 4.
accola gentis C IV 225.
accommodans salutiferos gressus 233, 13.
accubitare toris C I 2. in toris 175, 1.
accusatiuus: pelagus maiestatis — parua tiro lintre cucurrerim 2, 1. caerulosa aestuantis undae feruores 247, 1. funereos modos gemebant tibicines C III 133. natantes uias incertas 219, 5. caelestia psallere C I 25. resupina tumet C III 330. parua loquor C III 338. uilem rubri sub tegmine cocci uestitur clamidem C V 165. nihil uacare C V 197. tantum calentes C I 200. tantum feruentes 187, 5. tantum inmanis C IV 119. quantum — uoluit 252, 11. nimium saturat 225, 10. nimium debellat 251, 13. — algentes onerata sinus C I 112. squamea colla tumens C I 134. proprium non obfuscata serenum C II 153. deiectus lumina C III 296. sectus terga C V 153. quattuor uiri ceruices lecto suppositi 238, 8. terga sulcatus 283, 19. animum satiata 288, 4. tantum — longius bona discernuntur a malis 230, 9.
accusator 269, 11. populus accusator 283, 7.
acies nullius aspectus 250, 5. acies gemellae 270, 10.
actus tales C I 281. 191, 5. actuum liber 300, 21.
ad: imbui ad fidem 5, 14. superbos ad humiliora deponere 255, 7. ad litteram accipere 258, 11. ad tempus C V 285. 293, 5. — ad = contra: ad Gabaon C I 163 *cf. Pros.*
Adam C I 366. 196, 11. 202, 2.
adesse *i. q.* esse: qui caeli fabricator ades C I 61. Verbum Christus adest C I 145. (Deus) semper adest semperque fuit C II 100. funus adesse III 136. qui semper egentum panis adest C III 263. multiplicandus adest C IV 56. quis nisi Christus adest C IV 207. se prorsus adesse C V 106. quippe est aqua piscis, Christus adest panis C V 403. quippe qui uitis aderat 232, 15. tales sub Aegyptia quondam Pharaonis aderant tyrannide 265, 5.
adfabilis amicus 6, 11.
adforet *i. q.* aderit C I 310.
adhuc: uix adhuc hominem 238, 9.
adiectiuum uel participium loco substantiui positum: caelestia C I 25. serus natus C I 113. profundum C I 139, 302. II 223. depositum C I 195. uolucer C I 246. 246, 13. curua auia C I 300. totum commune C I 313. ardua C I 335. terrena C I 352. II 242. 195, 16. deserta C I 356. III 207. 246, 10. properata C II 36. procellosum profundum C II 59. puerilia milia C II 121. partus natus C II 148. proprium serenum

C II 153. montana C II 187. aeterna C II 192. excelsa C II 195. humillima C II 213. inferiora — excelsa C II 214. uaga caerula C II 222. stulta — infirma II 229. fortia — sapientia C II 230. indulgenda C II 233. terrena C II 242. adoptiui nati C II 243. conspicui iusti C II 295. marina C III 46. medium profundum C III 51. miser iacens C III 97. alius aeger C III 152. in contraria C III 156. ima petunt C III 206. maiora acta C III 209. resupina C III 330. humilis egens C III 334. tumidus rebellis C III 336. speciale bonum — generale C III 339. maiora caelestia C IV 109. uastum profundum C IV 115. nubila C V 9. tetrum infernum C V 121. tartareum profundum C V 137. humana C V 162. uiolentum grande C V 228. mystica secreta C V 242. inferna C V 248. perdita — consistentia C V 251. uigiles C V 301. procliuius lubricum 4, 14. humiles 174, 1. ueneranda metallica 178, 7. media profunda 183, 11. infirmus rebellis 217, 5. humillima — altissima 218, 5. plura similia 228, 10. uniuersa 241, 7. 245, 8. inualidus mancus 244, 18. marina 247, 15. potens dextera 247, 17. inferna 252, 3. infirma 259, 9. parua exiguaque 254, 1. ardua — curua 255, 6. humiliora 255, 7. opulentus diues et tumidus 256, 8. cuncta 256, 12. profunda 262, 8. miseri infirmi 260, 3. maligni 264, 20. miseri leprosi 266, 10. caecus naturalis 269, 20. exanimis 271, 3. inferna 271, 12. 289, 12. 291, 2. iusta sollemnia 271, 15. antiquus ille 272, 7. perfidus (= diabolus) 283, 2. cuncta 278, 19. 292, 26. perdita 291, 6. instituta 291, 6. deteriora uel infirma 291, 12. manifesta 296, 10. cuncta excelsa ac profunda 302, 12.

adiectiua gen. neut. cum gen.: sollemnia modicae mensae C I 5. caerula ponti C I 136. ima tetri profundi C I 302. nubila mentis C II 81. incerta profundi C II 223. infima mundi C II 229. opima carnis C III 211. caerula ponti C III 219. debile uulgi C III 254. infirma sexus C III 265. sanctum diei C IV 87. omnia inimicae uirtutis C IV 158. omnia beatae passionis 291, 18. omnia diuinitatis 302, 8. peruia directi callis C IV 234. periculosa procliuioris lubrici 4, 13. dexteriora maioris spatii 185, 22. deliciosa aulici conuiuii 187, 11. tenebrosa caligantis tartari 193, 5. caerulosa aestuantis undae 247, 1. excelsa montis 250, 2. profunda squaloris tartarei 253, 15. lubricum antiquae ruinae 260, 12. penetrale inferni 271, 12. caduca saecularis ambitus 271, 18. uicina mortis 273, 6. iucunda aetheriae lucis 276, 5. inmensa piscosae congregationis 300, 8.

adiectiuum pro genetiuo substantiui uel pro substantiuo cum praepos. torrida damna C I 130, frondea robora I 131, uetus abyssus (= abyssus ueteris legis) I 146, uenter ferinus I 194, Achaemenia ira I 200, Hebraeum decus I 214, muliebres artus I 225, arboreae radices I 264, apostolicus honor I 361, mortalis lex II 5, ueniale opus II 24, sidereum onus II 38, seruile iugum II 54, aurea munera II 95, sancta pericula II 132, flumineum lauacrum II 166, igneus ardor III 38, 279. aequoreae aquae III 48, porcinus grex III 84, litorea saxa III 55, furtum fidele III 127, tactu sereno (= sereni = serenitatis) III 150, apostolicae aures III 170, amica fides III 231, uox patria III 292, corporei artus III 293, arboreae comae IV 48, uirtus erilis IV 57, linea claustra IV 119, daemonicus globus IV 145, uipereae minae IV 157, carnalis lacus IV 188, Pharisaea manus IV 238, sepulchralis honor IV 289, puluereum iter IV 294, angelicae legiones V 74, infernae fores — supernae V 229, gramineus ager V 223, angelica fides V 333, corporea res V 373, turba fidelis V

376, seruile corpus H II 6. — Dominica protectio 4, 14. munimen castrense 173, 6. naualis statio 173, 15. pennale libramentum 175, 11. decacordum psalterium 176, 14. arborei fructus 179, 13. uiperei morsus 179, 15. musteus amnis 180, 19. lacteus potus 182, 1. rigida mutatio 183, 10. aquosa siccitas 183, 16. hostilis uirtus 185, 8. sancti artus 187, 19. muliebris effigies 188, 8. diuina sententia 197, 4. meritum sepulchrale 198, 5. femineus partus 199, 11. maternus pudor 200, 4. corpus puerile 201, 2. corporea fragilitas 202, 18. parricidalis conatus 205, 10. metallicus splendor 208, 1. sepulchralis honor 208, 7. crinale damnum 210, 14. silentium temporale 212, 5. saxea uiscera 215, 13. uoluptuosi lapsus 219, 7. terrena nobilitas 219, 8. popularis permixtio 220, 17. originale odium 221, 15. sabbaticus cibus 224, 14. lactea primordia 226, 10. pecuniaria quantitas 227, 13. aeraria similitudo 228, 3. carceralis custodia 229, 3. deliciosa retia 229, 10. uoluptuosa temptatio 229, 12. conlisio humana 235, 1. brachiale remigium 235, 15. grex porcinus 238, 2. funerea imago 238, 10. Dominicum testamentum 240, 9. gratia muliebris 240, 18. tactus Dominicus 242, 12. Dominica manus 247, 16. uictuale solatium 243, 2. apostolica disciplina 243, 15. mortales oculi 250, 10. corporales oculi 250, 18. corporeus aspectus 251, 8. linea obsidio 262, 11. morbosa unda 266, 5. corporea palus 266, 6. uitrea caro 266, 6. oculata claritas 267, 13. principium humanum 270, 1. sepulchralis lapis 270, 21. quadriiuga celeritas 271, 20. iter pulnereum 272, 1. paterna professio 273, 15. arida siccitas 278, 4. delictum iuuenale 280, 14. funerea merces 281, 14. trabalis laqueus 282, 13. funereae exequiae 290, 11. poenalis dicio 292. 24. inimica manus 293, 7. angelica uirtus 297, 1.

adiectiua aduerbialiter e. g.: contentus adi C I 8, geminae consona legis testamenta regens I 145, flebilis orat I 265, inpiger dilapsus labere II 204, manifesta tenet II 271, flebilis et supplex rogabat III 13, miserere citus III 60, supplex tendit III 297, uox respondit consona V 19, manifestus adit V 370, abit sublimis V 424. uoluntarius adquiratur 5, 13. laetus accipiens, contentus adsumens 175, 5. deliciosus expectas 175, 7. facillimum subiacet 256, 5. sinus augebatur inmodicus 265, 15. laetissimi intuentes 303, 1.

adlecta 9, 8.

adludere: metallo fauus adludit (alludit (*RHG*) 176, 3.

adprobo: qui Dei mediator et hominis adprobatur 202, 17.

adsequi: quicquid rhetoricae facundiae perlegunt, neglegentius adsequuntur 5, 7. quae linguae resolutio magis est adsecuta 172, 3. saeculares litteras adsecuti 172, 8.

adseri reuerenter 3, 6.

adusque C II 278, H II 2.

adulta proles C III 105.

Aegyptia tyrannis 265, 4.

aequorea aedificatio 183, 12.

aera *i. q.* aereae figurae C I 47. *cf.* 178, 6.

aeraria similitudo 228, 3.

aerios sulcos C I 180.

aemularum (nebularum *HBv*) imagines et figurae 265, 8.

aestuare C II 79, feruores 247, 1.

aetas temporum 198, 3.

aethereus: aethereum regnum C IV 308, orae V 424. 302, 11, arces 177, 8. maiestas 184, 10. 261, 4. campus 185, 21. honor 205, 14. frons 232, 15. manus 261, 15. ora 275, 21.

aeuum *i. q.* aetas C III 327. *i. q.* tempus C IV 49.

affectus natae H I 46, dilectionis 213, 23, nominis 221, 14.

affectare 228, 6. 229, 11.

afflictio parui gemitus 260, 7.

agere *i. q.* efficere: cunctis lumen agit C III 278.

agilis messor 180, 17.

agmen *i. q.* numerus uirum C III 265, feminarum 249, 13.

aiens (agens *T¹BZ*) C III 291.
ait = inquit (*orationi rectae praemittitur*) C I 321. 205, 16. 215, 11. 218, 13. 220, 18. 221, 2. 226, 15.
album beati ordinis C I 347, albo uitalis paginae adscribi 195, 11.
alere: nubila mentis alens (*al.* habens) C II 81.
aliger gallus C V 80.
alimonia panis 224, 1.
aliquanti = aliquot 221, 6.
aliquis = *ein* = uel stultus poterit aliquis arbitrari 226, 8.
alloquens haec (*si locus integer*) 220, 17. alloquens suos ita discipulos inter alia quae docebat 224, 17.
alluuio fidei undosi sanguinis riuos desiccauit 240, 18. miti pelagus alluuione lambebat 247, 8.
aluus parua C IV 112.
alto corde diligere C V 410.
amator nigrae mortis C IV 93, purae uirtutis 229, 11.
ambages longae excusationis 12, 2.
amicitiis olentis caeni inuolutum pecus 237, 17.
amissum: donec luamus uniuersa usque ad modum ultimi quadrantis amissa 229, 5.
ammonere: ammonitus 4, 12. ammonens 218, 9. 264, 12. ammonebat 226, 12. ammonet 243, 6. 255, 14. 270, 7.
amor: qui pompa mortalis amor ostenditur 271, 20.
ancora auctoritatis 12, 4.
angelicus: cibi C I 149. 184, 8. minae C I 160, coetus C II 72, legiones C V 74, potestas 184, 21.
anhela febris C III 34, preces anhelae C IV 221. 234, 10.
anhelans lux C I 164, flamma 185, 4.
anhelitus aegri 3, 7.
animam suspendit ab alto C V 131.
animatio rediuiua 271, 9.
annona fidei C II 263, diurna 224, 7.
annosa patientia 8, 6.
ante *adv.* 6, 1.
antiquus: fames C III 209, ops C III 210. sterilitas 246, 12. solatia 246, 12. ruina 260, 2. colonus 290, 2. religio 292, 13.
antistes Vrsinus 7, 5.
anxiare 233, 3.
aperire iram C II 108.
apex: communis C I 32, duodenus apostolici honoris C I 361. 196, 7. summus C V 248. 291, 2.
ἀπὸ κοινοῦ: quid lapides atque aera coli, quid fana profana proderit et mutis animas damnare metallis C I 48. ut messis queat esse Dei mercisque futurae maxima centenum cumulare per horrea fructum C I 58. cuius quaecumque uidentur seu quaecumque latent et rerum machina sermo est C I 239. reprobum quem uertice gestat angulus atque (*sc.* qui) oculis praebet miracula C I 288. Arrius unum debet scire sumusque Sabellius esse fatendum C I 323. hic loquitur nimis, ille tacet C I 331 (*cf. Pros.*). alter amat fletus, alter crispare cachinnum C I 332. cuius super aethera sedes, terra pedum locus est C I 194. hic quia liberat, ille trucidat C II 289, quos non mala daemone pauco, sed legio uexabat atrox C III 74. maxima paruorum legio uel maxima matrum C III 215. quam pretiosa fuit quae nunquam uendita uestis C III 240. quid quod et Heliam et clarum uidere Moysen C III 285. cui prona facultas — et quidquid natura negat — praestat C IV 6. quem frons nulla uidet sed totum conspicit ipse C IV 15. quem faucibus artis angebat uis — uitiumque tacendo perdiderat C IV 59. ieiunis qui ferre cibum, sitientibus haustum, hospitibus tectum, nudis largitur amictum C IV 24. quia mortuus idem, idem uiuus erat C V 264. nec ueterem studet hic ueniam nec habere futuram IV 249. quod nocte silenti discipuli Christum raperent et abisse referrent C V 299. quem gloria regis nunc etiam proprii donans fulgore tropaei primatum retinere dedit C V 320. sese uideri in membris quibus ante fuit C V 374. spes in fine piis hic homo qui Deus est H I 96. non eripit mortalia qui regna dat caelestia H II 32. illos portus et litora 171, 12. quid in lapideis simu-

lacris et aereis figuris inani cultu confidere, an fana profana, ueneranda metallica proderit animas seruitute damnare? 178, 8. quam bene uocabulo pariter conuenienter ac merito Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit 186, 4. qui nec Patre minor in aliquo, (*sc.* cui) nec est quo crescat 193, 17. de lumine lumen exortum, de solo solus est natus 193, 16. quia uidelicet nostrum est bonum uelle, Dei perficere 202, 22. cui filius unicus et aliquanti sint famuli 221, 6. quo deiectum caelo diabolum nec terrae patiatur infestum nec terrenam corporis nostri substantiam — saeuus coluber inuadat 223, 12. qui lucis uia, pacis est semita 229, 7. ubi quia creator omnium nasci se uoluit, illius regionis oppidum suam patriam nuncupauit 238. 6. coetus flebilis ac tumultus 241, 7. quam tutum credere, quam sanum est in Deo confidere 242, 8. uoce pariter et auditu repleuisset infuso 242, 18. tunc siquidem repentinam multae uolucris carnem (*fort.* dedit), duorum modo piscium redundare fecit quantitate 246, 13. non in siluis et montibus sed humanis gentibus constitutum 255, 13. ubi non edacis tineae, non aeruginis scabrae quicquam morsus absumit 257, 2. nec sua dare nec aliena poterat uerba suscipere 261, 14. non quod aliquid Deo difficile, sed quod magnitudo causae sit humanitus desperatae 268, 2. nocturno silentio qui panes sibi negante postulans ab amico quia iure caritatis mereri non ualuit auxilio iutus inportunitatis extorsit 268, 5. quo gloriosa Christi potentia mortalem uellet exponere, resumptura carnem 273, 2. quoniam ipse uidelicet suam pro cunctis animam ponere, non uenerat alicuius eripere 277, 10. nuper discipulus, modo iam reus; nuper apostolicus nunc apostata nominatus est 283, 4. fides catholicaque confessio 287, 6. cui cuncta reserantur, nihil obstruitur 294, 19. totum proprio regit et gubernat arbitrio 302, 12.

apostata uilis (*sc.* Iudas) C V 138. 283, 4.

apostatica plebs C V 375.

apostolicus: honor C I 361, uir C V 138, ulni C V 399, disciplina 243, 15, actus 287, 1.

apparere *i. q.* uideri: apparuit olim non ardens ardere rubus C I 127.

aptare prope cuncta tribus editionibus 172, 13.

aptus: peioribus aptos consiliis armate dolos C V 307.

aquosus: gentes (= pisces) C IV 188, siccitas 183, 16, marmor 262, 10.

arbiter aulae Hebreae *i. e* Herodes C II 78, orbis C IV 165. 265, 2.

arbitrium imperiosae uocis 241, 20.

arborei fructus 179, 13.

arca = *Arche*: C I 73. H I 13, 14. 41, 42. 179, 17.

Arctos C V 193.

Arctous 286, 3.

ardet concilium C V 86.

area H I 43, 44.

argentei triginta 375, 19.

aromatica messis C V 324.

arridere: Heliae claritati uel nomine fulgentis semitae maiestas arrisit 186, 4. uotis arride 195, 15. postquam nullum dolis iter arrisit 278, 7. Occiduus autem limes plantis arrisit 286, 3.

Arrius infelix C I 300. 193, 3. 194, 7.

artifex: artificis codicis opus C I 4, 175, 3. fraudes C V 387. doli 299, 14.

arua freti C III 227.

aspectus: at postquam corporeum Dominus resumpsit aspectum 251, 8.

aspicio: aspiciunt inopina uota C III 141.

astutius furis (saucius *uel* socius *codd.*) 203, 23.

assertor rerum manifestus 295, 8.

at *postpos.*: C I 176.

Athenaeus: Athenaei pagi paedorem C I 42, Athenaei paedoris inluuies 178, 1.

Atticus: doctrina C I 40, Attici dogmatis insanibilis doctrina 177, 17.

auctor: mortis C V 150. 283, 16, lucis C V 151. 283, 16, terrenus

H I 77, saeculi H II 5, libertatis (urbs) 191, 7, gentilium dogmatum auctores 194, 10, libaminis 267, 6. sceleris 269, 6. proditionis 275, 1. ueritatis 278, 19. proprius 291, 4.
audax fiducia C III 125.
auertere iter 193, 4.
augere: necdum nomine gentes auxerat hoc omnes C III 162.
augmenta laudis 172, 15. augmentum sanctificationis 222, 3.
aui numerantur auorum C I 311.
auidae pinnae C III 69.
aulae *gen. loc.* (*fort.* aulai) C III 320.
aulici conuiuii deliciosa 187, 11.
ausum C V 352.
aut = at, sed: C I 7. 175, 6. — aut potius C I 281.
axis orientis C II 76. 286, 2. caelestis triumphi axe resplendens 186, 1.

Baal C V 147. 283, 13.
Babylonia sacra C I 197. 186, 20.
baptisma 212, 19. 302, 1.
Baptista potens C II 143. Iohannes Baptista 212, 3.
baiulo H II 11.
Barabban C V 147. 283, 13.
beare famam gurgitis C II 160. 212, 18.
beatissimus pater (Macedonius) 1, 1. 171, 1.
belliger miles 5, 8.
belua camelus 256, 5.
benigne conspicui horti C V 225.
Bethania C IV 113. 271. V 423. 258, 3.
Bethleae orae II 73. 270, 19. 302, 8.
bibliotheca caelestis 8, 11.
bibula harena C I 102. 181, 10.
bicolor aegritudo 234, 5.
blandimentum uersuum 5, 9.
blandius peruenire 194, 21.
boatus tragicus C I 18.
bona *i. q.* optabilis: libertas C II 299.
bonitas: nota Domini bonitate fruuntur C V 407.

Cadere: cecidit uiolentia flammae C III 39.
caducus: caduci uultus C III 201. gradus 193, 9.
caecus: caeca fauce C II 19, potestas C III 303.
caelitus C II 77, V 198. 186, 19. 195, 16.
caesareum tributum C III 315. 252, 5.
caesaries beati capitis 223, 4.
calidus pontus C III 219.
Cain 221, 15.
Caiphas C V 83. 277, 16.
callis planae libertatis 184, 5.
campi lubrici salis 183, 18.
cana origo C I 94, fides 181, 1.
canistra gemmata C I 13, aurea 176, 2.
canticum: uates talium canticorum 191, 17. cantico Dauiticae iucunditatis impleto 244, 6. canticum psalmi 259, 2.
cantilena *i. e.* psalmus 196, 2. turba — modulans ymnis caelestibus cantilenam 272, 14.
capax C V 294. 202, 9. 293, 20.
Capharnaea urbs C IV 82.
Capharnaum 260, 10.
capitulum euangelicum 205, 16. 220, 15. in alio euangelii sancti capitulo 266, 3.
captura C IV 119.
cardo rerum C V 310, solis ortus H II 1.
carnalis lex C I 308, lacus IV 188. 193, 10, nequitia 221, 15.
carnaliter 208, 3. 258, 6.
caro *i. q.* corpus C II 34.
castrense munimen 173, 6.
catholicus: disciplina 8, 4, concordia 286, 12, confessio 287, 6, dogma 293, 10, religio 300, 15.
catus: certare cati C I 329.
caulae ruris C I 82.
cautius commendo 243, 11.
Cecropius: uenenum C I 40, uenenum Cecropiae doctrinae 171, 18.
census *i. q.* diuitiae, patrimonium: C III 119, IV 18 7, 12. 190, 9. census dies 10, 4. patrimonium sui census 256, 15.
cerni *c. inf.*: qui filius esse nunc cernitur 193, 12 *al.*
ceruicale 235, 17.
ceruix diabolicae superbiae 253, 14.
cessare *c. inf.* C II 117.
Chaldaea lex C I 199.
Chananaea mulier C III 244. 248, 10.

chaos: penetrale chaos C IV 148, rerum confusa materies, quae chaos dicta est 181, 13. ne — praeceps in chaos mundus effluereret 291, 4.
chartae C V 437. religiosae chartae 303, 10.
chelydrus C I 134, III 190.
cheromyrra H II 81.
chrisma 288, 2.
christi 204, 20.
christiani 226, 20. christianum dogma 287, 18.
cibi sanctae benedictionis 301, 3.
cineres: corpora — in cineres animata suos C V 269.
clam fuit *c. inf.*: nec tamen Christum — clam fuit esse deum.
clamis C V 166, coccinea 284, 19.
clamosa multitudo 241, 9.
clangere: quaenam bella tibi clanget tuba C V 354. clangebant gemitu modulante tibicines cantus inferis blandientes 241, 8.
clarare: septima Genesis cum sabbata dicit, claret hunc orbis caput esse diem C V 320.
claudere *i. q.* munire C I 73.
clausae parentis uiscera (*sc.* Mariae uirginis) H II 9.
claustra genarum = oculi C IV 256. 270, 4. claustra sepulchri 294, 16.
clementer: quoddam castrum clementer ingressus est 266, 8. salutiferis gressibus clementer aduenerat 270, 19.
clementia uestigia C IV 67.
clipeus dominicae protectionis 4, 14.
coccineus 284, 20.
coccum C V 165.
coetus (= quaestus) foedae redemptionis 228, 8.
cohors (chohors *M*, choors *CFLR Z*) inimica C V 141, scelerata C V 340.
colligere: quem Dominus ceu pastor ouem deserta per arua colligit errantem C V 220. qui stellarum numerum potestates signa — solus colligis 179, 11.
colona uirtus C III 9.
colonatus uirtutis 232, 15.
colonus C IV 151. V 226. 290, 3.
commercia sceleris C V 118. commercium adulterinum 228, 8. nullo uenundata commercio 248, 8. plena commercia reddidit 259, 11. linguarum commercia 287, 4.
commodae causae 6, 8.
comparare *c. dat.*: nulli compararis exemplo 201, 10. — similitudo flagitiis comparata 228, 3.
comparationis gradus inter se confundit auctor 1. *comparatiuus pro posit.*: senioribus esse corde uidebatur senior (= senioribus seniorem sese prudentia — pandebat esse *Pros.* 211, 11) C II 136. ut sanior esset C III 117. clementior infit C IV 196. clementius aspexit 2, 9. secretioribus habitans in locis 220, 10. res durior (dura *Carm.*) 267, 19. cum adhuc est culpa recentior 280, 10. recentioris culpae trina negatio (recens *Carm.*) 301, 10. — 2. *comparatiuus pro superl.*: postquam miracula terris plura monstrauit 185, 17. quae medentibus plura conferens 240, 4. — 3. *superl. pro comp.*: cesset plurimorum iactura uerborum 12, 1. — 4. *iunguntur posit. et comp.*: cautius ac latenter 297, 5. — 5. *pos. et superl.*: rosa suauis ac mollissima 198, 16. infans paruus ac maximus 199, 18. leo saeuissimus et cruentus 210, 2. a paucis uiris atque rarissimis 224, 12. oscula porrigit agno truculenta mitissimo 276, 20. *cf.* magis, nimis.
compares *de mulieribus quae ad Christi sepulcrum uenerunt* H II 82.
competens responsio 216, 9.
competenter 301, 6.
concedere: hic proprias me sedes accipere, huius urbis in moenibus exigua dignum habitationis concede 195, 9. ut digitos mergat in uulnera, leni facilitate concedit 300, 1.
condicionales periodi: si sermonis Achiui una per accentum mutetur littera, sol est C I 187. nutribat geminanda fames si saucia callem rediret C III 261. parua loquor si facta Dei per singula curram C III 338. quem ferre manum non paenitet umquam, si nos paeniteat C IV 73. si caperet —

gesturus erat C V 47. uigili si mente notares — debueras sperare C V 160. si uelis — producit, si iubeat — propulsabit 180, 6. cui si Graio sermone queat una per accentum littera commutari, sol specialiter uideatur expromi 186, 5. quique nulla nascentis uidit primordia, nisi peracto sine sole die gemino — instituisset 189, 17. minus forte deliqueras, si de Christo nihil quaereres 204, 11. cui si tener quiuerit forsan agnus auferri — exercet 210, 3. nec audebat adgredi, nisi uideret 215, 8. si diligentius — metiamur, dinoscimus 227, 4. gaudium si modum mensuramque transcenderit, uelut onus timemus 262, 16. si meritum sancti cessauerit instituti, nihil habent momenti miracula 264, 20. tantundem sacrilegii admisit, quantum si cuncta regna — lucraretur — flagitii perpetrarat 276, 1. poterat postulare, si mallet — exigere 277, 7. *cet.*

conditor rerum 2, 9. 192, 3. 198, 8. 259, 9. 267, 6. 270, 2.

conferre 4, 6.

confessio catholica 287, 7.

confisus: ex desperato confisus 239, 2.

confortare 220, 17.

confractio panis 298, 5.

congregare: euangelistarum dicta congregans 12, 7. adsiduis ex corde precibus congregatis 267, 17. mensae Domini mox unanimes congregati 301, 3.

congregatio piscosa 300, 8.

congrue: hanc sibi specialem gloriam congrue uindicauit 221, 1.

conlationes adsiduae disputationis 11, 6.

coniectura parilis sermonis 274, 15.

coniugationis formae rariores: molire (= moliris) C II 88. famularier C II 197. benedicier II 247. uiderier C III 289. obstipuere C III 141. nutribat C III 260. parturibat 265, 14. transiueram 171, 12. transiuit 183, 13. transiuerat 183, 20, introiuit 275. 15. quiuerit 210, 3. circumitis 178, 3. perisse 211, 5. applicita 242, 14. applicata 282, 6. lota 270, 17. periebant 278, 2. iutus 268, 4.

coniugatio periphrastica: nemo saluandus erit = saluabitur C I 125. uicturus erit C III 20. multiplicandus adest (multiplicabitur *Pros.*) C IV 56. dicturus erit C IV 166 — fuerat succumbens 197, 6. absens esse 211, 6. honos fuit sufficiens 172, 5. liquor fuit conueniens 219, 12.

coniunctiui usus rarior: 1. *in enuntiatis relatiuis*: quae Deo similis uiuens adstaret (quae ad similitudinem Dei fuerat *Pros.*) C II 22. quae sit dicta Naim (dicitur *Pros.*) C IV 126. qui milia Patrem legiones angelicas poscere posset (qui — poterat postulare *Pros.*) C V 74. Dominum quae caeca negasset (negauerat *Pros.*) C V 375 — in homines ergo specialiter pax illa descendit quos bonae uoluntatis capaces inuenerit 202, 9. qui Dominicae manus auxilio subleuatus — confugiaset (*cf. Carm. III 234*) 247, 17. ibi cibos impertit ubi fruges sterilis necessitas abnegarit (*fort. fut. ex.*) 249, 11. quia regem dixerit quorum fuerit 287, 13.

conlisio humana 235, 1.

conlucere: conlucent aurea uasa fauis C I 14.

conplexus *pass.* C V 195.

conscium morti 223, 1.

consecutio temporum: quot gesseris uno crimina iudicio si mente notares, non solas lauisse manus — debueras C V 158. piaret, ut — renasci possit homo C II 34. dilueret, ut per hominem homo quoque possit renasci 199, 3. uentis imperat ut quiescerent 236, 4. paradisum se dicit intrare qui properabat ad inferna descendere, quatenus euidentius edoceret nullum tempus existere, quo Deus non ubique sit praesens 289, 13.

consequenter adiecit 194, 6. c. angelicus 218, 16. c. commendat 301, 19.

conseruus C II 275. 227, 5. 229, 2.

considere *i. q.* sedere C IV 251.

consimilis propriae deformitati mansio 237, 18. mundano regno sceptrum uere consimile 285, 1.

consistere *i. q.* esse C III 326, V 251. 208, 13. 209, 3. 214, 1. 265, 17.
consolator 256, 13.
constanter opem adhibete C I 38.
constare: sibi tantum constat egenus C IV 26. quisnam ambigat unam his rebus constare fidem C V 402.
contagio 212, 15.
conterminans diei noctique 179, 9.
continentia: praecedentis et hic continentiae sensus uidetur intellegi 223, 7. continentia psalmi proloquentis (= *Wortlaut*) 281, 18.
contingere C III 284. 187, 4.
contrado: Niliaci papyro gurgitis 176, 12 — contraditus 281, 10. 284, 16.
conuenientiae uerbum 214, 8.
conuenire: in uteri spatium totus hydrops conuenerat C IV 180. cui fabricam sui iuris nec subtrahi conuenit nec perire 177, 7. quorum numeris nec astra caeli densissima nec bibula maris harena conueniat 181, 11. si regem dici conueniat 210, 1. ad quem tales prophetae uisi sunt conuenisse 251, 3. spiritalibus causis conuenit lex diuina 258, 13. quod autem Iudaeorum regem eum specialiter uerbo pronuntiat — tam saeculari causae quam rationi conueniens est 287, 10. magno uisum conuenire mysterio 290, 20. o quam Iudaeorum menti liquor fuit ille conueniens 291, 12.
conuersatio: desiderium sanctae conuersationis 11, 8. humanae conuersationis industria 258, 18.
copia oculatae claritatis 267, 13.
copiosa: dicta numquam desideriis copiosa 262, 6.
coquo: gelidae mortis aduentus nimia coquebatur flamma uerborum 234, 13.
cornigeros uultus aspectus 179, 8.
corporea palus 266, 6.
corporalis gratia 180, 7. ministerium corporale 260, 12.
correptionis tempus 281, 20.
corusci equi C I 231.
coturnata tragoedia 176, 9.
creator H II 28.
credulus C V 314. 292, 12.
credulitas 193, 2. 281, 2. 287, 12.
crinale damnum 210, 14.
crispare cachinnum C I 332.
cruor purpureus C V 288.
culpa defossae pecuniae 4, 5.
cultor caelestis bibliothecae 8, 11. aquarum 190, 3. transplantatorum deorum cultores 190, 16.
cultus inlustrati pectoris 2, 14, catholici dogmatis 208, 8.
cum: tres una cum mente uiri C I 198. nihil esse diu cum fine doleret C II 17.
cum *ubi* dum *exspectes*: cum dare cunctatur C IV 227. quam Pharisaea manus cum damnare parat plus liberat (*cf. Pros.*) C IV 239 — cum: quamquam tunc sanior esset, cum scelus ulcisci procurreret C V 128. inde — cuncta depulsis morborum uitiis membra sanabat, cum repente postulabat 233, 16. tunc opus salutis inpertiens — desiccari iussit inluuiem, cum repente — unda discessit 266, 6 — cum potius: nec eorum quispiam mordacis linguae laceratur iniuria, cum potius inde laudis consequantur augmenta 172, 14.
cumba (*T*) C III 47.
cuncta passio C V 262.
cunctor: quae Christum dubia trepidatione cunctamini 271, 7.
cuneata rabies C IV 145. 263, 20.
currere: mustum C I 90. aspera mors populis ligno deducta cucurrit H I 61.
curua per auia C I 300.
cuspis uerbi C II 215.
Cycladas ingentes 171, 11.
cymbala labiorum 259, 7.

Daedaleum tectum C I 43.
daemon C III 155.
daemonicus globus C IV 145. 263, 20.
daemonium C III 163. 242, 17. 18; daemonia 261, 3.
damnare *c. abl.*: animas damnare metallis C I 48. toxica damnata Tartareo cibo C I 53. siccis fluentis damnauit patulas audax fiducia uenas C III 125. sterili damnatus uentre C V 50. uenas desperatae prolis sterilitate damnauerat 181, 20. totius uictus

sterilitate damnatus 184, 8. mentem nebulosae caliginis obscuritate damnatam 204, 2. matris arida sterilitate damnatus 276, 4.
damnator H I 10.
Danihel C I 214. 187, 16.
dare laudem C IV 307, uerba (= loqui) 261, 14 — *c. inf.* da lucere lucernam C I 81. ardere dedit C I 226. pasci dedit C I 231. *cf. inf.*
Darius C I 212.
datiui usus rarior: quae non sunt credita mundo C III 284. cui possessa est alieni fabrica iuris C III 308. mentita est uox uana tibi C V 348. panis in uno discipulis inuenta loco C V 401. cui crucifixus est mundus 8, 8. cui si queat littera commutari 186, 4. hi mundo sunt quippe rei C V 207. huic reus est mundus C V 208. natus est rex Iudaeis 208, 4. euectus est astris 219, 1. conscium morti imperium 223, 1. quibus conmilitat 228, 11. Domini prouoluta uestigiis 259, 17. quod magnitudo causae sit humanitus desperatae 268, 2. cum milites eius sibi uestimenta diuiderent 286, 8. nunquam somno flexisse lumina 296, 18. mensae Domini congregati 301, 3. iustis est comparatum 301, 15.
Dauid 205, 1. 225, 3.
Dauiticus: cantus C I 23. urbs C IV 42. modulatio 176, 14. cantilena 196, 12. psalmus 200, 10. 203, 21. canticum 204, 13. testimonium 207, 6. prophetia 236, 1. iucunditas 244, 7. ciuitas 258, 2. sermo 275, 8.
de *ubi* ex *exspectes*: de horto carpsimus C I 16. de tellure cruenta uellatis C I 51. dissimilis de (ex *Pros.*) morte foret C II 23. de qua regione oritur C II 80. hoc spatium de carne trahens C II 135. panem de caute creat C II 183. de plebe propinquos C II 223. de cane fecit ouem C III 249. de tegmine fulsit III 282. proles de fetibus (*uel loco genetiui*) Euae C IV 265. similitudinem de iuuenco sumpsit 196, 3. de aqua baptizatus ascendit 213, 10. tradere de profundis 262, 8. cognoscens uoce prophetica numeroso uel alieno de coniuge sui criminis uitam 268, 12 — *ubi* ab *exspectes*: de ueste rapit salutem C III 124. de superioribus texta 286, 10 — de *pro ablatiuo instrumenti uel causae*: uana de nobilitate superbus C II 226. de gramine uescier C III 250. abundantem modico de semine messem C III 272. cuncta natura de membris uiuit creantis (cf. *Pros.*) C V 194. nec debemus de carnis inbecillitate diffidere 202, 15. cuius numeri quantitatem de carne traxerat 211, 9.
debitum 267, 17.
decacordum psalterium 176, 13.
deceptor princeps 209, 13.
decernitur C I 214.
decimae percepti muneris 266, 20.
declinatio: *gen. plur.* uirum C II 1. discipulum C V 337 — scorpion C IV 157 — *gen. participiorum in -um* credentum C I 203. precantum C III 148. egentum C III 262. uescentum C III 267. dominantum C III 313 (*al.* dominantium p. 25, 25). iacentum C V 268. confidentum 209, 15. indigentum 249, 10. potentum 253, 13 — puppe C I 192. praesepe C IV 14, 301 (*at* praesepi 201, 3). puppem C III 70, 224 (*at* puppim 235, 10. puppi 235, 18). domu ($T^1AK^1L^1Z$) C III 118 (*at* domo C III 309). ueteri C IV 257. 245, 20. 270, 5 — daemonas C IV 92 — *gen.* familias 221, 7. segitis (*consonat* uitis) C IV 209 (segitem C V 156) tonitruus 274, 2. totae noctis 262, 7. 300, 5. nullae (*ex coni.*) 280, 5 — Noe *dat.* C I 174. 185, 15. Moysi *gen.* C IV 168. 265, 6 — Moysi *dat.* 208, 16 — Moysen 250, 17 — Moyse V 274. — Baal *acc.* C V 147. 283, 13 — Barabban C V 147. 283, 13.
decursus *part.* 1, 3.
dedicare: poenam saluti dedicauit 285, 15.
dedignatur morem gerere 299, 11.
dedignatus C III 314. 252, 5. 261, 4.

deficere 8, 6. 246, 12. deficiens aquarum natura 184, 15.
defiens domus C III 130.
degustaturus C V 180. 285, 9.
deiectus C V 218.
demersa securis C V 123.
denegare 3, 5. 4, 6. 233, 4. 256, 4.
denique *i. q.* itaque: ego denique pastor sum C III 167 — tunc denique C V 84.
densi libri C V 438.
densitas: silua magnae densitatis 181, 6.
dependo: lunae uota dependunt 189, 18.
deperdo: excubiis deperdis opus C V 313.
depositum *subst.*: C I 195. 186, 14. 228, 9.
depressio cernua 246, 2.
deputare: corpus innoxium saeuis uorandum morsibus deputatur 187, 18. laeuam (semitam) profundis suppliciis deputatam *sc.* esse 230, 14. corpus suppliciis deputauit 278, 15. ignibus deputare 282, 8.
deriguit C V 117. 281, 13.
describere stilo liberiore 171, 7.
deserta officiis suis membra C III 93.
desertor 283, 2.
designare: sequentes (*sc.* libri) paschalis designantur operis nuncupati 173, 18.
desociare 289, 5.
desperata proles 181, 20. desperatis usibus posita 245, 2.
deuectare C V 345.
dexteriora C I 182. 185, 22.
dextra serenitatis 242, 12. dextera 286, 3. 300, 12. 301, 16.
dextrum tui pectoris iudicium 173, 8.
dicio poenalis 292, 24.
dicta: dictis iam finis erat C IV 114. deuotionis dicta 7, 4. euangelicorum d. 12, 7. dicta adiciuntur et desunt 172, 19. spiritalia dicta respondeo 177, 1 — dicto citius C III 63.
didragma C III 316. 252, 7.
Didymus C V 379. 296, 6.
dies *i. q.* lux C III 104, 146, 281, IV 263. 242, 8. 257, 19 — dies *fem.* C V 1, H II 61.
difficilis reddere II 21.
digestus: per digesta ueteris miracula legis rettulimus C I 292. per digesta rudis necnon miracula legis dicemus C I 294. 192, 19, 21.
dignitas comarum 258, 11.
dignum *c. gen.* dignum facti (factis *H v*) supplicium 187, 8.
dilapsus *i. q.* delapsus: foueam dilapsus in atram C I 301. 193, 5. e summo dilapsus labere tecto C II 204, dilapsus uentre C IV 252.
dilatus *i. q.* delatus C III 86.
dimensum corpus C III 183. 244, 18.
dimittere *i. q.* demittere C I 254, III 94, 325, V 262, 393. 262, 7. 238, 11. 300, 7.
discendere *i. q.* descendere: C III 232, 333. C V 137. 6, 7.
disciplina saecularium studiorum 5, 5. catholica 8, 4. insanabilis 177, 18. spiritalis 224, 6. apostolica 243, 15.
discissum uelum 292, 15.
discolor poena C IV 193. 266, 11.
discrepare ab sese 173, 2.
discrimina uitae amissae C IV 137.
dispectans (*codd. pler.*) C III 201.
dispexerat 187, 10.
dispensatio cotidianae misericordiae 10, 2, certa 189, 13, benigna 227, 17.
dispensator 244, 6. 281, 15.
disperdere: surdis operam disperdis 190, 10.
dispositio humana 287, 5. malis dispositionibus instruentes 294, 18.
distruo *i. q.* destruo H I 41, 42.
diuergo: mens erecta diuergitur 253, 11.
diuerse loquentes 261, 1.
doctores nobiles C I 9, scismatici 286, 11 — doctor egregius (sc. Paulus) 219, 13. 244, 15. doctor iustitiae 252, 16. doctor mirabilis (*sc.* Christus) 253, 2. 286, 11.
doctrina euangelica 7, 8. Cecropia 77, 18. apostolica 202, 20. Dominica 206, 14. substantialis 224, 21. sequentis aeui 243, 16. imitatores doctrinae 252, 12. pacificae doctrinae traditio 301, 21.
doctus *c. inf.* tradere docti C I 328.
dogma: ecclesiasticum 9, 10. inter beati dogmatis choros 176, 13. gentilia 194, 10. catholicum 208,

8. 213, 24. 293, 10. acidum 226, 13. christianum 287, 18.
dominus *titulus*: reuerende mi domine 171, 2.
donare C IV 246 = dare C II 26. 198, 14.
donator 228, 16.
diu *i. q.* diutinum: nihil esse diu cum fine doleret C II 17.
dubitare: Christum dubitatis C IV 280.
ducatum parui sideris intuentes 206, 4.
ducere: uerum mendax pro crimine ducit C V 143.
ductor 276, 14.
dulcia pocula C III 7.
duodenus apex C I 361. 196, 7.
dum *c. coni. imperf.*: dum quoddam transiret iter, conspicit C IV 32. hunc Iohannes Baptista conspiciens quem matris in utero senserat, dum lateret iam Christi conscius adfuturi — proclamare coepit 212, 4. praeterea dum Pharisaei cuiuspiam sublimaret conuiuium, aderat peccatrix 259, 14. nam et Dauid propheta mirabilis dum indulgentiam praeteriti postularet erroris — per ignorantiam se deliquisse tali prece signauit 279, 20 = cum: quae fuit nascentis ianua, dum uenisset in mundum 298, 2. claudicat ecce uidens Dominum, dum praeualet H I 19 — dum tamen *c. coni. praes.* nec differt, qua quis occasione inbuatur ad fidem, dum tamen non repetat 5, 14. — dum *c. ind. praes.* quae dum nominis sui dignitate pascitur, sic uiuit 10, 8.

Ebriare *intr.*: per omnium iucunda mensarum captos suauitate conuiuas haustus fluminei nectaris ebriabant 232, 12.
ecferri C IV 128, efferi 263, 3.
edax finis C III 105.
effectus: quae bonum cuiuspiam uel malum praecedere uidentur effectum 256, 5. sub unius qualitatis effectu 267, 1.
effigies: per latissimam totius orbis spatiantur effigiem 196, 6. effigies humanae carnis 270, 16.
effluo: ne — praeceps in chaos mundus effiueret 291, 4. nonus interea mensis effluxerat 199, 14.
elata 6, 6.
elidere = occidere 210, 8.
ellipsis uerbi: sancto ac beatissimo patri Macedonio Sedulius in Christo salutem 1, 1. 171, 1. de lumine lumen (*sc.* exortum), de solo solus (*sc.* natus) C I 314. rursus (*sc.* ait) C I 322. clausa ingrediens et clausa relinquens (*sc.* uiscera) C II 47. orba super gelidum (*sc.* corrruens) frustra premit ubera natum C II 126. nec tibi parua salus Domino medicante (conlata *Pros.*) C IV 142. quo fractus et debilis, arma tamen audaciae non deponit 216, 12. — *ellipsis copulae*: quae ianua Christus C I 340. si natum genitore Deo tete adseris C II 203. mirabile C III 3. sine nomine mixtum uulgus C IV 2. donec sententia lata C IV 72. fons perennis aquae C IV 224. nec sine diuino constat moderamine gestum C V 177. caelitus actum hoc Hebraea refert C V 198. nobilior surgente tamen C V 297. uacuum uident iam corpore factum C V 325. postquam data munera C V 336. potius hinc agnitus C V 386. postquam uicta fames C V 409. gloria magna patri H I 109. quas adlocutus angelus H II 84. mores tractandos — repudiandos aestimo 5, 11. cui honor et gloria 13, 1. quid referam consecutas 184, 9. qui Noe quondam malus ac perfidus 185, 15. quem — uiderunt tempora peruagatum *sim.* 206, 6. 207, 5. 209, 21. 211, 19. 212, 4. 220, 3, 8, 17. 222, 16. 223, 11. 226, 6. 228, 3. 233, 9, 11. 236, 12. 251, 7. 253, 6. 260, 18. 261, 10, 17. 263, 18. 264, 9. 265, 2. 267, 3. 268, 15. 274, 3. 278, 20. 279, 19. 283, 16. 285, 5. 300, 12.
emensus *part.*: per emensos cursus 171, 11.
enim *desideratur* C IV 142 nec tibi parua salus Domino medicante, Maria, multiplici laesum curauit uulnere sensum.

enixa puerpera regem C II 63.
Enoch meritis uiuacibus C I 103. 181, 13.
enutritus: cibi morsibus enutriti 249, 15. inriguis uoluptas fontibus enutrita 289, 18.
Eoi magi C II 74. splendidus Eous C V 191.
epotare: scripturas autem ecclesiastici dogmatis ita sitiens epotauit 9, 10.
erigere: *i. q.* ferre: de fluctibus maris iubet erigere natantem didragmatis portitorem 252, 6.
erilis C I 338, IV 57, 106.
ergo *in apodosi*: cum mora sit furtis contraria, cautius ergo cum Domino potuere lintea tolli C V 346 — euangelicum ergo sequens ait ita capitulum 205, 16.
eructare fremitus 211, 1.
eruditus in libris saecularibus 8, 3.
Esaias 255, 8. 274, 4
et *pro* etiam *saepissime, uelut* 222, 13. 223, 7. 225, 17. 227, 12. 228, 10. 235, 13. 277, 12. 280, 17. *etc.* — et *membrum tertium adiungit, uelut*: uirtus, honor et gloria 174, 2, *saepe* — et *postpos.* similis et maiestas 177, 12. — et = sed II 84.
eualere 173, 1.
ex: tetigimus montes ex pelago: tangamus montes ex saxo 173, 14. quod in nullo quicquam ex horrenda uarietate remanserat 266, 19. ex triplici ratione probatur C II 173.
exactor debiti 229, 1.
exanimus C IV 277.
excessus: per illos clarae serenitatis excessus 185, 20.
exhausta domus C III 118.
exiguitas cadentium micarum 248, 14.
exiguus *i. q.* paruus: exigua cumba C III 47.
expauesco: expauit natura modum C V 247. nequaquam expauere tot signa 291, 8.
expedire: foratas expediens palmas C V 378
expromere: sol specialiter uideatur expromi 186, 6.
exprimere regem 287, 14.
externus sanguis sui generis 197, 14.
extinguere uultus C III 145.
extorquere *intr.* C IV 221.
exusta arua C I 152.
exuuiae C V 200, 343. 297, 2.
Eua C IV 265. 198, 18.
euidens: euidentissimi aspectus 209, 4. euidentius 289, 13. 298, 12. euidenter 292, 17. 302, 19.
euoluere curriculum 262, 8.
Ezechias 186, 7.

Fabrica: caeli C I 61, alieni f. iuris C III 308. 251, 21. operis 270, 2. 198, 9. sui iuris 2, 9. 177, 7 — potentis uerbi 179, 5.
facere: similitudinem faciamus hic aliquam 221, 4 facere exsortem 274, 22. *cum inf. uide inf.*
facilis sermo C III 18, praeda 185, 13. pietas clemens et facilis ad salutem 200, 17.
factura = *Schöpfung* C I 30, II 21.
faleris pictus (equus) C IV 295. 272, 2
falx torua C V 156.
fama gurgitis C II 160. 212, 18. praeclarae indolis 9, 2.
fames auri 228, 11.
familiaris ardor 184, 13. gratia 247, 13.
famulatus C V 23. 8, 6.
fana profana C I 47. 178, 7.
fastus 253, 9.
fatisco: ruptae fatiscunt diuisa conpage petrae C V 266.
fatuum ingenium 2, 11.
fauilla: mendacia uanis hominum conflata fauillis C V 88. mendacia uanis accusantium fauillis emortua 278, 2.
faucis obsidio 259, 10. — fauce C II 19. 198, 7.
Felix 8, 7.
femineum corpus 10, 1.
feralia germina C V 124.
ferire contagia moechae C IV 242.
ferramenta paenitentiae 280, 10.
ferre *i. q.* dare manum C IV 72. — ferre ora C V 371.
ferrea uox C I 99. 181, 9.
fertilitas: opima fertilitate tumens C IV 11.
fetae trepidae C II 113, miserrimae 210, 5.
feruere uulnera C II 128. mare conpulit imum obsequio feruere fretum C III 68.

feruescens 263, 14.
ficulnea *subst.* C IV 50. 258, 9.
fidelis turba C V 376. fideles = christiani H I 83. f. signum 195, 6. uerbum 199, 7. assertio 201, 19. facta 209, 8. mens 227, 19. animae 275, 13.
fideliter 292, 18.
fides translationis corrupta (*al.* correpta) 172, 5. antiqua C I 93. ardens C I 205. terna — una C I 324. catholica 287, 6. Trinitatis 293, 11. consecramur ad fidem 300, 20. religiosa 301, 22.
fieri adlecta mereatur 9, 7.
figmenta C I 17.
figura = uultus C V 102 — figurae uanae C V 388. aduersae 180, 75. tacitae H I 17 = imago H I 87.
finale lumen 251, 4.
firmare C IV 113.
fistuca C IV 243. festuca 269, 8.
flagrare *i. q.* fragrare C IV 71. *trans.* diuinae leges spiramenta flagrantis odorem gratiae suauitatis 177, 19.
flauescunt (flauiscunt TL^1Z^1) gemmatis canistris C I 13, in ferculis gemmatis 176, 1.
florei graminis prata 178, 14. f. loca 180, 10.
florigera sedes C II 2.
fluctiuaga praeda C V 395.
fluctuans cantus 184, 16.
fluens *i. q.* oriundus C II 146 — doctrina fluens C III 172.
flumineum lauacrum C II 166. nectar 232, 12.
fluuidus morbus C IV 186.
fontium *i. q.* aquarum ministri 232, 12.
foret *i. q.* esset C II 16, 23. IV 300. V 133, 167. forent C V 105.
frequens: palmis ac frondibus frequens unquam turba plenae festiuitatis accurrit 272, 13.
frondea robora C I 131.
frons: quam frons nulla uidet C IV 15. — frondes arboreae 272, 12. (*cf. Carm.*)
frux bonae messis 4, 10.
fulminei caeli C I 184.
fundare opem C I 234.
funerea imago 238, 10.
funus (funera) *i. q.* cadauer C III 114. IV 136, 282. 240, 2. 241, 6. 292, 22. — funeris impleta sepultura 271, 15.
furialiter 284, 3.
furtiua suspicio 294, 7.
fusor germani sanguinis (= Cain) 221, 16.
fusus humo C V 55.

Gabaon C I 163.185, 4.
Gabrihel archangelus H II 18. 199, 5.
Galilaea arua C IV 189 — Galilaea 266, 9.
Gallianus (Gallicanus *al.*) presbyter 8, 2.
gaudere *c. part.* gaudet paritura parentem C II 40. uictor opima ferens gaudebit praemia miles — gaudet pinguescere C III 19. *cf. inf.*
gaudia uitis C IV 209.
gehenna C IV 148. V 230. 290, 7.
gelidus uenter C I 110.
gemellae acies C IV 261.
geminanda fames C III 260.
geminus: C III 72, 211. IV 32, 101, 121, 131, 207. V 219, 329. 10, 5. 182, 9. 183, 12. 189. 16. 214, 8. 249, 6. 261, 12. 263, 6. 267, 2, 6.
gemitus animi 278, 10.
generalis hymnus 222, 16. mos 282, 19.
generaliter C I 355. 195, 18. 254, 3. 287, 14.
generatio fallax C V 297. fallaciae iam dedita 294, 3.
Genesar C III 236. 248, 1.
Genesis C V 318. Geneseos liber 295, 8.
genetiuus: in triplici uirtute sui C II 101. uilis honor piscis III 319. maior caelestis regni (= in caelesti regno) III 321. agmen militiae IV 96. chaos infernae penetrale gehennae IV 148. medicamen consanguinei limi IV 267. herebi recessus IV 285. mortis profundae lex IV 286. exteriora uelamina albae formae V 30. mens trucis furoris V 125. sensus redire Petri (Petro *Pros.*) V 109. falx patrum V 156. seges nepotum V 156. spineta malorum V 169. tegmina carnis V 173.

iura potestatis V 210. uulnera ferri V 303. culmen nominis V 317. munus messis aromaticae V 324. epulae piscis obusti V 372. sub nube doli V 390. peccati saeua potestas H I 81. munera legis H I 93. domus pudici pectoris H II 13. riuos cruoris torridi H II 65. fluenta sanguinis H II 68. portus pectoris 2, 3. ingenium prudentiae mortalis 2, 11. officium studiosae mentis 3, 4. quicquid rhetoricae facundiae 5, 7. cursus reuoluti discriminis 171, 11. circuitio maris 171, 13. mordacis linguae iniuria 172, 14. fides noscendae ueritatis 172, 16. sulcus uomeris 182, 17. deficiens aquarum natura 184, 15. feruentis rotae sulci 185, 22. militibus accessus suae portae patet 195, 1. tanti sceleris satietas 205, 13. munera trinae laudis 209, 11. esca suae uoracitatis 223, 12. neruorum uincula 238, 11. tantum potestatis 238, 11. tantundem potestatis 243, 1. quicquid aegrum uulgi 248, 21. humani corporis Christus 249, 20. pluris ualuit 252, 10. frondium uelamenta umbrosa 258, 5. incommodum furoris 259, 5. sui criminis uita 268, 12. lumina renascentis claritatis 270, 18. *cf. synonymorum coaceruatio.*

gentes aquosi marmoris (= pisces) 262, 11.

gentiles poetae C I 17. 176, 7. populi C IV 304. gentilium dogmatum auctores 194, 10. gentiles et aduenae 207, 2 — nullus gentilium 226, 19. gentiles errores 272, 10.

gentilitas 287, 17.

gerere: rude iam baptisma gerebat C I 142. (opus) quod non proprium gerit 244, 4. uitam gerebat obscenam 259, 16. qua materiem gerebat corporis 268, 8. magni gerebantur sacramenta mysterii 284, 18. lumina tantum libera quae gerebat 289, 3. templum inmaculatum gerere 293, 18. membra gerere 298, 13. morem gerere 299, 10. imaginem gerere 300, 19 — gerens exteriora uelamina C V 30. spiritum Dei gerentes 206, 25.

germanae C IV 275. 271, 2. germana 10, 6 — germanum odium C II 239.

gerolus hamus C III 316.

gerundii ablatiuus: quisquis sperando tepescit C I 350. lacrimas serendo gaudia longa metam I 365. legem legendo neglegis II 85. delicta fugans Saluator nostra gerendo tersit II 155. cuncta creando sanctificat II 244. sanctificare colendo II 246. uidendo praeteritum cernit III 21. epulas nutriuit edendo uulgus III 268. uitium tacendo prodiderat IV 60. non reprobando fidem sed praedicendo timorem V 82. nos abluendo sustulit H II 44. haec iterando constituant 5, 10. in Christi famulatu non deficiendo 8, 6. praetereundo lustraui 171, 14. nascendo terrae munus impleuit 181, 16. nesciendo cernebat 183, 19. increpando derisimus — miserando defleuimus 191, 5. docendo tradere 194, 12. *cf.* 194, 15. 204, 12. 223, 15. 229, 3. 245, 4, 13. 257, 19. 259, 8. 263, 14. 269, 11. 281, 3. 282, 8. 286, 12. 296, 19. 298, 12.

gerundiuum: quidquid mare nutrit edendum C I 11. quicquid maris nutrit unda uescendum 175, 9. quem tractat fraude necandum C II 82. (quod) patrandum sub honore crucis — uidebit C II 87. arcana — reserenda docens C V 274. inde sequenda docens C V 416. (quod) per unum totius mundi baptisma panderes abluendum 180, 3. corpus innoxium saeuis uorandum morsibus deputatur 187, 18. credebant se naufragos litoribus conlidendos 235, 16. postulans se canibus exaequandum 248, 12. undam desiderabat exiguam — epotandam 268, 9. quorum nunquam deficiente substantia sitis deficeret abolenda 268, 14. ducebatur adultera lapidum ictibus obruenda 269, 3.

gestamen: asellus lento gestamine C IV 297. 272, 4.

gestu tremula 245, 20.
Geta ridiculus C I 19. 176, 9.
glacialia tempora 180, 16.
globus discipulum C V 337. gl. solis ardens 246, 4.
Goliam H I 47, II 18.
grabatus C III 98.
gradior iter C II 294.
Graius sermo 186, 4.
grandaeuus probitate 10, 7.
grandis: grandia nuntia C II 75. trabs IV 244. nefas C V 41. 204, 18. 275, 17. uiolentum C V 228. miracula V 363. ministerium 182, 9. auxilium 199, 10. chaos 230, 15. fastigium 250, 15. — grandia postulo 195, 12. grandia dare 195, 13.
grandisoni modi C I 18.
gratia purae dilectionis 6, 12.
gubernator rerum prouidus 256, 10.
gyrus: conplectens omnia gyro C II 65, (anguis) septem gyros, septem uolumina traxit C IV 149.

Habere: nec primam similem uisa es nec habere sequentem C II 68. quamquam — hoc habeatur adscriptum 220, 14.
habitator uelox nobilium undarum (= piscis) 252, 7.
habitus pauper 10, 3.
haud diligunt 5, 8.
haustum paruum C IV 226.
haustus ebriabant 232, 12.
Hebraicae litterae 286, 18.
Hebraei 187, 16. agri C III 250. coetus 281, 7.
Hebraeum decus (*sc.* Danihel) C I 214. aula II 79. 187, 2. ager 248, 17.
Heliae C I 174. 185, 14. 186, 3. Heliam I 170. III 285. 185, 11. 250, 17.
herba florei cespitis 2, 13.
hereditaria largitas 185, 18.
Hermogenianus, doctissimus iuris-lator 172, 11.
Herodes C II 88, 115. H II 29. 203, 23. 205, 15. (alius) 206, 6. 210, 7.
hesperus C III 221.
hic: huius damna tenens, huius conpendia perdens C IV 250. hunc elegit, hunc reprobauit C V 211. — hic est ubi regia fuluis aula tholis inradiat 192, 13.
Hierichum 257, 11. 266, 9.
Hieronymus diuinae legis interpres 8, 10.
Hierusalem 180, 5. 191, 18, 19. Hierosolymam 266, 8. Hierosolymae 287, 1.
hinc: hinc etenim abluimur, hoc pascimur, inde sacramur C V 404. — magis hinc agnitus, quod ipse sit Christus 299, 12.
hirsutus caper 288, 20.
hisdem praesentibus 302, 15.
hoc: hoc docet una fides, unum ter dicere regem C V 199. quale nomen habebit hoc crimen ut — tuis ambias dolis interfici 204, 19. quid est hoc ut praecederet eos stella 206, 3.
holocaustum 182, 5.
honor pompae mortalis C IV 293. honos uilis aselli C IV 297.
horrescere: pomis acerbis — natorum horrescere dentes C II 25.
horrere = horrorem facere 225, 13 (*fort.* horreri).
horror maculosae cutis 234, 5. germinis inutilem relinquentes horrorem 288, 1.
hospes *i. q.* peregrinus C IV 24.
hospita: uestigiis hospitam peregrinis uiam 183, 16.
hospitalis: per hospitalis templi sinceram defluens castitatem 200, 2.
hospitalitas corporalis gratiae 180, 7.
humanitus 268, 2.
hydriae: aquae H II 50. 232, 13.
hydrus C II 259.
Hypallage: purpurei per uiolaria campi C I 277. fragilis regna honoris C II 191. ualidae lampadis aestu C III 33. (anguis) septem ingens gyros traxit C IV 149. omnes explorant proprias alterno lumine formas C IV 201. profunda claustra gehennae C V 230. hoc luminis ortu C V 323. rectae soliditatis iter 4, 13. columbae simplicis animum 8, 1. factis potius edocentem quam sermone monstrantem 8, 4. nectareis sua mella cum ceris 176, 1. in rubrae testae parapside (*cf.* *Carm.*) 176, 4. limes terrenae uicinitatis 179, 7. cornigeri uultus lunae 179, 8.

per callem planae libertatis 184, 5. facilem praedam cauo gutturi subministrat 185, 13. corusci equitatus axe resplendens 188, 14. certae dispensationis ordine custodito 189, 13. pendentia culminum tecta 190, 13. sacerdotali religionis exordio 196, 2. toruos lupi morsus euadere 230, 18. ferreis catenarum nexibus innodati 237, 8. funus uirginis inmaturum 241, 6. subitaeque rei iucunditate 242, 1. lacrimis plus perfusis 242, 2. liuidum uenenum fellis 245, 10. globus solis ardens 246, 4. longam penuriae sarcinam 249, 7. tanti fragminis ubertate 249, 18. uelut igneus solis aspectus 250, 3. pro tanti corporis mole 256, 7. legitimae consuetudinis institutum 269, 3. amicae fraudis salutatio 276, 19. trina linguarum significatio 286, 17. germinis inutilem horrorem 288, 1. de sublimi crucis examine 288, 13. post mortalem corporis sepulturam 294, 10. niuea uestis iucunditate blanditus 296, 5. in fallaciam permutantur ignauam 296, 11. sub nubis uelamento fallacis 299, 17.

Iactura: cesset plurimorum iactura uerborum 12. 1.
ideo: quod — ideo 171, 6. ideo — ut 214, 9. 243, 15.
idola C V 146. 183, 12. idolorum cultus 287, 17.
ieiunus: inlaesam ieiunis morsibus escam C I 172. 185, 13. (mens) ieiuna a Christo C II 265. in locis arida siccitate ieiunis 249, 4. ieiuni 257, 4.
igniculus 3, 11.
ignoranter 280, 18.
ille: ille creatus C II 70. quae nouae lucis illa tunc claritas mundi totius oras impleuit 200, 6. qui uim sustinet lacerantis insaniae, illum necesse est et uinculis poenalibus subiacere 237, 10. ille — iste: infernas adit ille fores, adit iste supernas C V 229. ille profunda sequens penetrauit claustra gehennae, abstulit iste suis caelorum regna rapinis C V 230. ille fores infernas intrauit, iste supernas inrupit 290, 5. ille caligine profunda submersus gehennae claustra penetrauit, iste limen clarae lucis ingrediens caelorum regna diripuit 290, 6.
imagines et figurae 265, 8. imagines 210, 21.
imagineus: poena C I 203. supplicium 187, 6.
imago mortis C III 92. funerea 238, 10.
imbres lacrimarum 279, 7.
imitator doctrinae 252, 12.
imperiosus: dominus 236, 18. uox 271, 10.
implere: lacrimis impleuit amicum, maiestate Deum C IV 278.
in: manens in origine mundi C I 256. parensque in tempore dicto IV 134. tunc stella per diem fulsit modo nec in nocte comparuit 290, 17. — in se cuncta lauat C II 158. conspicuo radians in honore Mariae C V 359. in fragmine panis agnitus enituit C V 366. uincis — promisso in munere H I 45. in lapideis simulacris et aereis figuris confidere 178, 6. in discipulis sese clarificatum esse memorat 222, 6. in aliorum namque personis aut absoluimur aut ligamur 227, 8. quanta fuit in reliquiis fastidita 246, 22. qui polluebaris in animis 275, 3. uerax in omnibus 299, 19 — panis in uno loco inuenta C V 400. 300, 15. in hoc loco 213, 9. in locis habitans 220, 10. in locis ieiunis 249, 4. — uocat in (*fort.* ad) sua gaudia iustos C II 295. in ardua meum comitantur incessum 194, 20. in faciem se prostrauit 266, 21. — in praeceps C II 210. in tantum 250, 10.
inaniter 269, 17.
incassum reddere C V 118.
incessanter 245, 7.
incessus: pedestres patefecit incessus 188, 10. comitantur incessum 194, 20. placido incessu comprimebat 247, 7. inferior cordis incessus 253, 11. claudis reformauit incessum 258, 1.

inchoator parricidalis maculae 221, 16.
inclinare: doctor discipulis Dominus sese inclinauit 274, 20.
incolomes 255, 3.
incommodare foedus 276, 17.
incommodum morientis filii aegrum 233, 2.
incredulitas 215, 22.
incursus tristis phalangis gregem inuasit 237, 19.
incurua C III 200.
index redeuntis C V 364.
indignari: non indignatus discipulo latus monstrare C V 384.
indiuidua maiestas 194, 3.
indolesco: stultos in me mundanae sapientiae haberi sensus indoluit 2, 11.
indultus: ut quod solus habet egregium cunctis donaret indultum 220, 5.
indutiae 258, 23. 280, 6.
infantiles anni 253, 7.
infantulus puer 253, 4.
infelicitate uaria perfusus 233, 15.
inferior *sc.* aetate 211, 13.
inferre = soluere: tributum non dedignatus inferre caesareum 252, 5.
infidelitas 291, 13.
infinitiuus: moniti contemnere C II 102. ueniens tollere II 149, pascere non pasci III 3, perdere IV 86, ponere V 78, auertere H I 65, abluere 212, 3 (uenerat ut donaret 212, 2), docere 216, 22. laxari rogamus II 269. permittemur abire II 277. monstrat ire II 287. imperat ire II 287, mitescere III 62, dispergere 302, 1. conpulit feruere III 67, uescier III 250, migrare III 309, uenire 188, 7, insanire 245, 15. laetatur uadere III 101. praecipit palmam recalescere III 186, properare IV 155, benedici 222, 14. recurrere 225, 3, amputari 258, 22. gaudet pinguescere III 191, 245, 11. se caruisse 239, 4, abducere V 221, gustare 197, 3, redundare 246, 14. facit residere III 335, mitescere IV 18, discedere IV 39, finem esse IV 90. nasci V 49, esse 188, 18. dat discedere IV 4, surgere IV 282, consistere V 28, consurgere V 40, esse V 186. 188, 16, retinere V 322. largitur ferre IV 23. nocet abscondi IV 77. trepidat nudare IV 78. gemit dominum amicum esse IV 98. meruit audire IV 105 *cf.* V 238. 424. 9, 8. 195, 12. 196, 12. 206, 11. 214, 14. 230, 17. 248, 6. 261, 18. 269, 18. 276, 8. 279, 11. 280, 17. 290, 14. 295, 6. 302, 10. intrat clarificare non sumere IV 173. brachia tolli armat V 94. procurreret ulcisci V 128. ingemit habitare V 226. poscunt dari V 302. uidere promeruit V 318. hortatur dimittere lina V 393. amat augere V 412. mando gentes uocari V 420, inquiri 204, 3. sufficeret cingere V 438, comparari 276, 2. adueniet dare H I 105. pertulit iacere H II 21. parcite perfrui 178, 9. praebere dignaberis 180, 13. 302, 16. rennuent seruire 180, 22. perstringere permittemus 181, 5. effari permisit 188, 12. ualeat expedire 181, 10. dissimulauit exprimere 192, 9. habere contempsit 193, 3. delector properare 196, 10. arceret obstupere 198, 14. promiseras te adorare 204, 10. ambias interfici 205, 1. sanctificari ualeat 222, 1, uti 238, 13, trahere 262, 9, mereri 268, 4. deposcimus adsumere 222, 17, honorificari 273, 11. deprecamur liberari 229, 17. metuens postulare 237, 15 *cf.* 282, 3. 284, 14. 298, 15. adire impetrauit 237, 17. curauit absoluere 238, 15. praestitit uiuere 241, 21. subpeditat conspicere 250, 12. 255, 6. praeualens discerpere 252, 2. postulantes reddi 257, 13. reluctantur confidere 257, 14. metuunt optare 262, 18. desiderabat esse 266, 1. transmitti postulare 277, 7. manus erigere plebs armatur 278, 9. horreo memorare 278, 11. uulgaretur surrexisse 294, 6. promptus ignoscere C II 20. difficilis reddere II 21. doctus offerre II 177, habere III 231. aptus piscari II 221. consuetum uiuere III 82. dignus habere III 85, 231, carere IV 230, sentire V 155,

gaudere 182, 16, censeri 230, 17, nuncupari 264, 7, conspicere 270, 10, expelli 282, 18, perire 283, 20. adsuetus lambere III 247. difficile est conferre IV 6. curare paratus IV 182, tradere 194, 12. dignatus sumere 195, 16. dedignatus subiugare 217, 6, uulgari 261, 4, demonstrare 292, 8. prona facultas planare — referre IV 7. sors melior foret uitam nescire 276, 7.
infirmi *i. q.* aegri C III 238. 255, 3. 260, 4.
infructuosum opus 2, 8.
infundere: infundere lumina terris C I 251. omnium mentibus sententia se probatae iugiter auctoritatis infundat 173, 10. ueniam delictis 198, 8. pacem hominibus 202, 23. tenebris ortum diei infundi uidemus 212, 11. Deus simplicitati cordis infusus 218, 11.
ingeminans (*ex coni.*) 249, 7.
ingenium temeritatis 217, 8.
ingero: absit ut hoc elementa temptauerint, quod iniuriam ingereret maiestati 236, 10.
inhumanus egenti 227, 14.
inluuies (ingluuiés *R*) 178, 1. 212, 17. 266, 5. 269, 15.
inlaesus C I 172. 185, 14. 252, 3.
inocciduae uuae C III 11.
inorme agmen C III 265.
inpertire se dapibus 175, 1.
inportuna fides C IV 216.
inpugnare: si quando infirmitatis humanae uitiis forsitan lacessitus inpugner 4, 10.
inriguus: fons perennis aquae semper inriguus 268, 8.
insania diabolicae feritatis 234, 18.
insanum factum C II 86.
insaturata malis (mors) C V 278.
insolitus frenare C I 165.
instantia sacrae lectionis 9, 2.
instaurator 245, 9.
institutum legitimae consuetudinis 269, 3.
instructi libris (in libris *P*) 172, 9.
instructio 11, 5. 258, 16.
instrumentum fidelis sermonis 177, 2.
instruere domicilium mansionis 202, 11.
intacta Maria C II 36.
integer homo 189, 6.
integrare *i. q.* supplere: integrare non plena 172, 17.
intellegentiae sensus tripertitus 224, 2. typica intellegentia 300, 10.
intendere cuncta 256, 12.
intentio: disputationis uana intentio 177, 17. cordis 186, 20. mentis 210, 22.
inter: homines inter natum genitore minorem lex carnalis habet C I 307 *cf. etiam* 193, 10. legis magistros inter residebat C II 138. agnos praecipit inter lupos properare C IV 154. inter beati ordinis ciues constitutus 195, 11.
interpres diuinae legis 8, 11. interpretis lingua 287, 2.
intorqueo: septem membrorum gyros intorquens 264, 3.
inuentor mortis 261, 5.
inuitare: epulis praeceptor eos inuitat edendis C V 405.
inundatio lacrimarum 211, 3. conscientiae 269, 10.
Iohannes C I 358. H II 20. 193, 20. 196, 3. 212, 3. 222, 7. 303, 11.
Ionas C I 192–186, 11.
Iordanis C II 141, 165. IV 1. 212, 1. 255, 1.
Ioseph 211, 20.
ipse *i. q.* idem: at sacer ipsam pro pueri iugulis aries mactatur ad aram C I 114. *i. q.* is C III 56. 197, 6. 200, 10. 200, 16. 299, 9. 300, 15.
is *pro reflexiuo*: Dominus, an eum diligat, clementer interrogat 301, 6.
Israhel C III 58. 161. 208, 16. 215, 9. 224, 13.
istac C V 7.
iste *i. q.* ipse: cum constet ab istis motibus C I 251 — *i. q.* hic: 196, 4. 229, 19. 246, 18. — iste — hic: iste fidem ternam, hic non amplectitur unam C I 324.
ita: ita enim secundum Iohannem Iudaeis requirentibus sese dixit principium 193, 19.
iter transire C IV 32. transgressus C IV 99. residens illud propter iter C IV 211. puluereum iter sulcauit C IV 294. (mater) quae fuit olim aduenientis iter (ianua *Pros.*) C V 364. postquam nullis dolis iter arrisit 278, 7.

iubilatio amara 241, 8.
iucundae salutis laetitia 182, 15. (*codd. Prosae ubique* iocundus *exhibent*).
Iudaea C IV 2 V 352. Iudaea gens C V 12, 115. Iudaea semita 255. 1. Iudaei V 196, 349, 208, 4, 19. 218, 19. 226, 20. 297, 9 *al.*
Iudas C V 26, 38, 117. H II 73. 282, 2.
iuge sceptrum C I 34. iugibus uotis C II 225. iuges menses C III 202. iugi semper manens aeternitate 177, 11. iuges preces 223, 8. anni 246, 3.
iugiter 173, 10. 201, 5. 202, 13. 208, 10. 215, 13. 243, 5. 268, 7. 284, 10. 291, 3. 302, 13.
iurator mendacis testimonii 228, 7.
iure: testes iure (*fort.* uere) fideles C V 433. quia iure caritatis mereri non ualuit 268, 4.
ius: proprii iuris agri 243, 13.
iussio C III 19. 171, 8. iussiones 237, 1.
iussu dominante C I 87. 180, 15. i. imperiosae uocis 271, 10.
iustitiae conditor et magister 252, 16.
iutus: auxilio iutus inportunitatis 268, 4.
iuuenalis: senecta 8, 7. aetas 281, 2. i. delictum 280, 14.
iuxta sensum 206, 18.

Katerua H II 37.

Laborare: laborantem puppem C III 224.
labrusca C I 45. 178, 5.
labyrintheus: antrum C 1 43. anfractus 178, 2.
laceri crines C II 123.
lacrimante cantu C III 133.
lactei potus ubera 182, 1. l. primordia 226, 9.
lacus *i. q.* hydria C III 8.
laetitia repensa 298, 18.
lambere: flammae lambebant robora C I 131.
languor (langor *codd. pler.*) C III 44. IV 90 (languoribus). — 248, 3. 255, 3.
lanio C II 127. 211, 1.
lanx: diuini cordis lance perpendens 288, 15.
lapides *i. q.* lapidea simulacra C I 47.
lapideus 178, 4.
larem C I 260.
latere *c. part.* posteriusque latens furata C III 123.
latrones carnifices 288, 9.
lauacra puri gurgitis H II 41.
Lazarus C IV 272, 284. H II 62. 270, 20. 271. 5.
Laurentius presbyter 7, 10.
lectio: clamat nam lectio (= sacra scriptura) C I 143. lectionis adsiduitas 5, 3. sacrae lectionis instantia 9, 2. lectionis sermo 209, 5. euangelicae lectionis textus 213, 3. lectionis instructio 218, 13. l. euangelica 230, 3. diuina 253, 16.
legitima consuetudo 269, 3.
lepra C III 163.
letalis: malum C I 39. frigus C III 36. chaos C IV 286. 271, 12. incendium 234, 14.
letaliter 284, 6.
lex profundae mortis C IV 286. 271, 13. diuina 7, 10. mandati 214, 3. Dominica 225, 5.
Libana cedrus C IV 55.
libramentum sacrum moderationis 179, 10.
licentia sexus 9, 11. uiolentae potestatis 236, 17.
licet: cui licuit sine morte mori C V 281. qui patulo Christum licet in praesepe iacentem agnouit tamen esse Deum C IV 301. licet diuersa sectantes 194, 9. — licet in membris feminei corporis animus sit uirilis 9, 11. — licet loqui non posset 212, 5. licet meriti similitudinem non haberet similitudo sententiae 288, 7.
ligneus: lignee, ligna rogas C I 268. lignee, ligna quid obsecras 190, 10.
limes terrae H II 2.
linteolum C V 24.
liquentes latices C II 159.
litoreae orae 235, 6.
litare stellis C I 259.
littera caelestis C IV 162. secundum litteram 224, 4. ad litteram accipere 258, 11.
litteraria disciplina 2, 7.

locus *i. q.* occasio: daemoniis auferte locum C III 163.
loquella (loquilla *optimi*) C IV 63. *al.*
Loth C I 121. 182, 11.
Lucas C I 357. 196, 2.
lucerna uerbi C I 80. instaurata suis radiarunt ora lucernis C III 151. suis lucernis radiarunt ora uidentia 242, 13.
luctamen seditiosum 236, 8.
lumina *i. q.* oculi C III 149, 296. IV 36, 41. 107, 244. 242, 5. lumine alterno (= uisibus alternis) C IV 201 — lumen *i. q.* uita C III 304. 251, 4.
lusus uerborum: fana profana C I 47. 178, 7. pietate remota plus pietatis habens C I 115. apparuit olim non ardens ardere rubus C I 128. mitis in inmitem uirga est animata I 132. lignee ligna rogas I 268. quod simplex triplicet quodque est triplicabile simplet I 298. non quia qui summus Pater est et Filius hic est, sed quia hoc summus Pater est, et Filius hoc est I 320. uirginis antiquae facinus noua uirgo piaret II 31. Christo nascente renasci II 33. legem legendo neglegis et regi regum tua regna minaris II 85. senioribus corde uidebatur senior II 137. uectorem grata mercede reuexit III 102. rex regum Dominus dominantum III 313. nec poterat Domino clamante tacere IV 139. nam sabbata propter hominem condita sunt non homo sabbata propter IV 184. in lucem sine luce ruit IV 253. ori ora premis V 64. ne qua pius a pietate uacaret V 71. memor ille malorum inmemoris damnauit opus V 110. facti pretium, non facta reliquit V 119. auctor mortis erat iussus qui sumere lucem, auctor lucis erat iussus qui sumere mortem V 151. par est poena trium sed dispar causa duorum V 206. perdita restituens, non consistentia perdens V 251. non tu peruenis ad Christum, sed Christus peruenit ad te V 280. tenues tanto mansore capaces V 294. lumen requirunt lumine H II 35. peccata qui mundi tulit nos abluendo sustulit H II 44. nos redemit uenditus H II 88. germanam nomine meritoque Perpetuam 10, 6. simplici maiestate sit triplex et triplici persona sit simplex 193, 1. genitoris genetrix mox futura 199, 13. qui nec succedit penitus nec decedit 204, 6. legemque legis ac neglegis 204, 8. qui regi regum tua regna minitaris 204, 8. ubi diuersis generibus lamentorum dolor aderat non diuersus 210, 22. senioribus seniorem sese prudentia magistris magistrum pandebat esse doctrina 211, 10. rex etiam qui solus est regum et dominus probatur dominantium 252, 5. utris, non uterus uidebatur esse 265, 13. sabbata non curauit hominem curare festinans 265, 18. nullus purus inuentus est qui feriret inpuram 269, 7. in lucem sine luce peruenit 270, 1. ne quo se pius a pietate suspenderet 277, 4. auctor mortis deputatus ut uiueret, auctor uitae deputatus ut obiret 283, 16. qui tot in uno iudicio uel potius praeiudicio commisisti 284, 8. iustum iniuste diuerberas, regem praeses examinas 284, 11. trium uidetur esse par poena, sed duorum dispar causa 288, 9. postquam socium, qui iam desociari meruerat, iusti sermonis increpatione redarguit 289, 5. sine morte licuit mori 292, 26.
lux *i. q.* uita: ultima labentis lucis tempora C I 188. supremae lucis spiramenta perdiderat 239, 8. recidiuae lucis operatio 242, 5. — *i. q.* dies: luce palam se obtulit C V 362. quartae lucis cursu iam fetidus 270, 21.
lympha peritura C IV 227.
lymphata pestis C IV 188. 266, 7.

Macedonius presbyter 1, 1. 171, 1.
machina rerum C I 249. caeli 179, 4. cuncta — uerbi constant machinis fabricata 188, 21.
magis *i. q.* potius: si — delicias magis deliciosus amas (potius *Pros.*) C I 8. sectantes magis uitam spirantis odorem legis I 41. posse

suam reuocare magis animam (potius *Pros.*) V 307. — *possessiuis adiungitur*: inque suo magis est uix agnitus ille colore C III 32. (hominem) quem uoluit magis esse suum C IV 183. demonstrans lapides, suas magis epulas, serpens ait 215, 11. (hominem) quem suum magis esse desiderabat 266, 1. nam etsi corpus Domini nostri Iesu Christi magis esse credamus 226, 17. — *ad comparatiuum accedens*: cautius ergo cum Domino potuere magis sua lintea tolli C V 346. quodque magis amplius admireris 246, 18. utque aliud magis plus mireris 249, 14. — uera magis in specie 234, 8. — *i. q.* potissimum: conuenienter tamen spiritus ille nequissimus inter busta magis habitabat et cineres 237, 11. — uel magis = *oder vielmehr*: quam pretiosa fuit haec uestis! uel pretium magis ista non habuit 248, 7.
magisterium 243, 16.
magnalia H I 59.
male praegnans mater C IV 252.
mandatum legis H I 51.
mandentia ora C IV 296. 272, 4.
manere: fidelis uerbi mansit adspirata conceptio 199, 7.
maniplos C I 368.
manna mirabile C I 228. nectareum 188, 11.
mansionis angulus 195. 10. domicilium 202, 11. mansio 237, 19.
mansor tantus C V 294. 293, 19.
manzer: manzeres populi C V 256. manzeres (*sc.* Iudaei) 291, 13.
Marcus euangelista C I 355. 196, 11. 258, 14.
Maria C II 30, 49. V 359, H I 53, 54. II 4. 198, 18. 199, 6. 200, 9. 297, 17. *al.*
maritalis potentia 10, 11.
marmora sicca C I 140.
Martha C IV 279. 271, 6.
mater uirgo (*sc.* Maria) 295, 14.
materies: utraque materies 173, 19. rerum confusa materies 181, 13. m. pleni luminis 206, 5. excusationis infirmae 227, 10. originis 293, 3.
Matthaeus C I 355. 195, 18.
maturitas placidae doctrinae 11, 7.
meatus aeui C II 135.
medella (medilla T^1 L^1 P) C III 118.
medens = medicus 240, 4.
Melchisedech C IV 208. 271, 5. 267, 7.
membra: membris et sanguine Christi uescimur C V 292.
Memphiticae uanitates 265, 5.
Memphitis in oris C IV 169.
meritum bonum C IV 164. beati meriti testimonium 7, 7. de nullius meritis diffido 11, 5. meritum sancti instituti 264, 19. meritum *i. q.* delictum C V 203, H I 5. meriti similitudo 288, 7. — meritum sepulchrale 198, 6 — merito 259, 1. suo merito 215, 5. merito uariae significationis 207, 17. merito tanti sessoris 272, 6. — meritus *i. q.* sceleratus C V 76.
mersus C IV 231.
merx = merces C I 58. 79, 1.
messis Iudaicae posteritatis 284, 1. — messis *i. q.* annus C III 203.
meta finalis luminis 251, 4.
metalla 212, 14.
metallum: subitas arente metallo hausit aquas C I 155.
Metrica et prosodiaca: *producuntur syllabae breues in arsi*: tīnea C IV 21. — decōre III 30. (*cf. Verg. Aen.* V 647). — tergēre IV 70. uenītus H I 21. (uenditus, dīstractus *lect. uar.*) — clausā H II 9. — centūrio H II 54. — *in caesuris*: piūs C I 120. — patēr I 322. — cuiūs IV 46, 107. — segitīs IV 209. — *breues syllabae finales ante uerba ab st, sc, sp, pr, tr incipientia producuntur*: namquē stulta II 229. iamquē scilicet II 249. sanctusquē spiritus V 403. meritā praecelso V 212. aquā tria V 290 (*in caesuris legitimis*) — *finalis breuis et in consonam exiens, si sequatur h littera, producitur in arsi*: *cf.* I 35, 324. II 77. III 288. V 196 (*in caesuris*) — II 184. V 162 (*in caes. leuioribus*) — *in monosyllabis*: uir humilis III 296. H I 69. — *corripiuntur in thesi*: iūge C I 34. II 255. III 239. — mānauit I 156. — denārios I 278. (*sed legi potest etiam* denarjos) — rēgulus III 12. — medēretur III 238. — īnorme III 265. —

× colore metallo (?) 176,2
×× metallica 178,7; 207,20

ablŭta IV 269. — spŭta V 102. — idŏla V 146 — trĭduo V 244. — ecclĕsia V 358. — spīritu H I 110 (*cf. Bedam de art. metr. p. 252, 21 K.*) — *in syllabis finalibus*: spiritŭs (*gen.*) C I 292, 295. II 239. III 299. V 403. — uagitŭs (*plur.*) II 120. — domŭs (*gen.*) III 161. — sexŭs (*gen.*) III 266. — sperandŏ I 350. — praedicendŏ V 62. — reprobandŏ V 82. — peruenīs V 280. — anteă I 174. — *praeterea a poetis optimis non corripiuntur finales uelut* ultiŏ I 206. — cautiŏ II 272. — tentatiŏ II 284. — iussiŏ III 19. — imagŏ III 92. — aerugŏ IV 21. — oratiŏ IV 217. sanctiŏ V 108. — latrŏ V 155. — arundŏ V 170. — passiŏ V 261. — generatiŏ V 297. — quaestiŏ H I 55 *sim.* — *nomina propria Sedulius, ut poetarum christianorum plerique, ad arbitrium metro accommodauit cf.* Gabrīhel H II 18. — Hĕrodes H II 29. (Hērōdes C II 88, 115). — Isrāhel III 58 (*cf. Prud. Psych. 651*). — Iōhannes C II 143. H II 20. — Lībana C IV 55. — Marīa C II 30. V 359. H I 53, 54. H II 4. (Marĭae C II 49). — Sāmarĭtanae C IV 222. — *hiatus in caesura* C I 324. II 77. III 288. H I 6, 62. — *in thesi*: C I 291, 321. V 15. H II 17, 73. — *syncopes formae*: uincla C II 272. III 75. V 303. H I 81, 82. (uincula V 219.) — secli IV 291. (secula H I 89. II 5). — pericli V 252. periclis III 35. — *aphairesis*: *in fine uersus* I 144, 239, 255, 290, 321. II 97, 293. IV 14. V 353. H I 43, 107. — *in arsi diuersorum pedum*: I 31, 93, 132, 204, 290, 298, 330, 343. II 68 (uisa es), 164, 298. III 147, 308. IV 6, 16, 76, 124, 268. V 171, 348, 402. H I 101. *in thesi*: I 205, 316. II 53. V 108, 261. — *synizesis formae*: cui͡ *e. g.* I 143. III 100, 194, 234, 308. V 78. (cui͡quam), 281, 379. — hui͡c V 208. — aurei͡ III 316. — Darii͡ I 212. — sacerdotii͡ I 357. — filiis II 52. — ubii͡t III 38. — uestigiis V 431. — tui͡um V 8. tonitrui͡um V 13. tonitrui͡us V 15. — prodei͡est V 120. — Moy͡ses III 208. IV 168. V 274. — semihominemque I 247. (*cf. Verg. Aen.* VIII 194). — suaue (*trisyll.*) I 290. — *de elisionibus cf. meam de Sedulii poetae uita et script. comm. p. 109. seq.* — *caesura regnat semiquinaria, quacum saepissime est coniuncta semiseptenaria; frequens est etiam usus semiseptenariae cum incisionibus post arsin secundam et post trochaeum tertium. trochaica lexi caesura incisi sunt uers.* I 323. V 302. *ineleganter sunt incisi* II 122, 268. V 236. — II 289, 197. *poetam rimi studiosum fuisse tum ex permultis hemistichiis similiter cadentibus tum ex alterius hymni uersibus in fine consonantibus colligitur (cf. de Sed. uita etc. p. 118 seq. et meam de dimetro iambico comm. p. 30 s.). ex hymnis unus per epanalepsis formam, alter per abecedariam, quam dicunt, decurrit.*

metrica ratio 5, 1. disciplina 176, 10.

milia *adi.*: milia angelicas legiones C V 74. 277, 6.

ministrare: fera nauigium ministrat 186, 18.

miraculum: morti miraculum concitauit 181, 16.

mirum, si 216, 18.

missile saxum C IV 241.

moderamen C V 177.

modicus *i. q.* parua, exigua *cf.* C IV 224. V 408. 201, 2. 268, 11.

modulatio 5, 4. Dauitica 176, 14.

modus mensuraque 262 16.

moecha C IV 242. 269, 12.

molestus: in aquis nititur molestis frequenter extinguere 251, 15.

molle pecus C II 113. mollissimum pecus 210, 4.

molliter 289, 18.

monitio uitae amica 269, 1.

monumenta scelerum C I 21. uetusti odii C II 240. originalis odii 221, 15. sepulchralia m. 237, 7. nobilium uirtutum 258, 2. — monu-

mento = sepulchro aduoluite saxum C V 309. rupto monumenti tutamine 271, 14. monumentum saxo praecludite 294, 17.
moraliter 224, 5.
moratus C III 61, 99.
morbosa unda 266, 5.
mordax aerugo C IV 21. mordacia dicta 288, 19.
mordere dictis C V 215.
Moyses C III 208, 285. IV 168. V 274. 208, 16. 215, 21. 250, 17. 265, 6. 292, 18.
multitudo: multitudinum nationes *i. q. nostrum* '*Völkerstämme*' 286, 23.
mundalis pompa C III 329.
mundanus error H I 99. sapientia 2, 10. pompa 253, 7. regnum 284, 23.
mundare ab C III 29.
municipalis postremus 195, 12.
muralis obsidio 262, 11.
musteus amnis 180, 19.
myrra C II 96. 208, 5.
mysterium grande 182, 9. rude 183, 19. 184, 19. 207, 1. 213, 9. 286, 21. 290, 20.
mystica uirtus C I 75. 179, 18. secreta C V 241.

Naim C IV 126. 263, 1.
namque *loco quarto* C I 35. V 211. *secundo* 204, 3. *al.*
natale solum C III 87. 238, 5. lutum IV 256. n. dies C V 51.
natalicius dies 276, 4.
natans: tamquam natantes uias ponti fluctuantis incertas 219, 5. natans portitor 252, 6.
nationes postremi germinis 198, 6.
naturalis uis 256, 5. n. instrumentum 270, 4.
naturaliter 287, 22.
naufraga brachia C III 55. — naufragium = naufragus C I 234.
nauicula 262, 7.
nauigerae uiae C III 230. 247, 10.
nebulosus: nebulosis mentibus obcaecati 189, 7.
nec *pro* ne *uel* neue: C I 4, 51. — 8, 10. 12, 2. 172, 10. 175, 3. 178, 13. — *pro* non C I 10. IV 124. — nec minus et C I 212. — nec iam modo C II 125.
necare uagitus C II 120.
necdum *i. q.* nondum C III 161. 243, 4. 246, 19.
necesse est subiacere 237, 10. parere 204, 16. *al.*
nectareus nimbus 184, 9.
nequaquam *i. q.* non 17, 2. 226, 18. 273, 17. 287, 1. 291, 8.
neque — aut: neque enim fuisse illos infantes aut lactis ab apostolo nutrimenta sumpsisse 226, 7.
nexus uulnerum tensi 289, 3.
nihil = non 198, 3, 17. 263, 6. *al.*
nihilominus = etiam, item 172, 12. 226, 17. 230, 8. 250, 17. 252, 11. 284, 17.
Niliacis biblis C I 22. N. gurges 176, 11.
nimbus superni nectaris C I 149. nectareus aetheriae maiestatis nimbus 184, 10.
nimis, nimium *i. q.* ualde: nimis inruerant C IV 111. nimis incredula 274, 12. nimis est execranda 291, 17. — *postpos.* leue n. 3, 2. praeclare n. 211, 8. superba n. 219, 10. pretiosa n. 216, 9. parua n. 254, 1. fida n. 294, 9. lucida n. 300, 12. fidelissimus nimis 301, 8. — nimium C I 153. 225, 10. 273, 10.
nisi: nec linquit, nisi mergat aquis aut ignibus opprimat C III 300. qua nemo dignus erit, nisi — percipiat C IV 232. *al.*
nisus melioris arbitrii 2, 14.
niuea claritas 180, 12.
Noe C I 175. 185, 15.
nom. c. inf.: latere tamen Deus esse non potuit 249, 22.
nomismata C V 43.
nondum *nostrum* '*kaum*' 211, 15.
noscitur declinare 226, 18. propheta noscitur elocutus 255, 8. 207, 6.
notitia uulgi 287, 4.
nubilus = tristis 263, 14.
nullus *i. q.* non: nulla tamen tanti metuerunt signa pericli C V 252. qui nulla nascentis uidit mundi primordia 189, 15. — nullius exemplo similitudinis coaequanda 193, 9. nulla refluentis undae rapacitate submersus 247, 16. nullus humanae sortis cursus 251, 4. nullis sermonibus explicanda 254, 3. nullae nos ex istis

indutiis spes inpunitatis obtundat 280, 6.
nouissimus = extremus 253, 3.
numerosus coniux C IV 227. 268, 11. — numerosa dies 197, 11.
numerus pluralis pro singulari e. g. animis C I 98. numeris I 102. uirgulta I 135. marmora I 157. caua guttura I 172. in terris I 175. ignes I 201. incendia I 203. simulacra I 225. cursibus II 15. munera II 95. tura II 96. uenena II 186. congressibus II 198. fastigia II 202. corda II 208. ora II 217. III 197. IV 296. V 64. 188, 12. aquis - bellis II 291. periclis III 35. funera III 114. turbis III 115. in contraria (contrarium *Pros.*) III 157. *etc.* — bella 7, 7. aspectus 179, 8. glacialibus temporibus 180, 16. numeris 181, 10. excessus 185, 20. potatus 187, 12. machinis 188, 21. litoribus 235, 16. sinus 199, 8. nutrimenta 226, 7. *etc.* — *singularis pro plurali*: feruidus gladius C I 167. inimico remige I 196. daemone pauco III 73. bis bina ceruice III 90. alite multa III 210. crine soluto IV 69. multiplici uulnere IV 143. sancto pede IV 190. crimine multo V 207. flore perenni V 222. de nube V 312. perterritus miles V 333 .... largi floris amoenitas 239, 19. nefande custos 296, 13. *al.* — *singularis et pluralis coniuncti*: terrorem et gaudia C V 329. uix nostris animis et cordi permittimus 181, 5. aequor et uenti 237, 1. fletibus gemituque 251, 19. lacrimis ora sulcabant, pectus gemitibus commouebant 295, 17. — *numerus non congruens*: quod autem uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auiditate suscipiunt, ut in alta memoria saepius haec iterando constituant et reponant 5, 10. — omnia omnibus factus es 11, 10.
nuncupo: qui numero meritoque conspicui libra digni sint aurea nuncupari 264, 7.
nuntium C II 75. nuntia (*sing.*) 298, 3.

Ob hoc — ut 4, 8. 302, 15 — ne 205, 11. 224, 9 — quia 215, 19. 221, 7. 250, 9 — quoniam 228, 2. —
oberrans: uelut ignis oberrans arentes stipulas C V 89.
obloquum (oblocum *P*) 173, 8.
obruo: populis mundi obruit unda nefas H I 28.
obstupere 198, 14.
obtundo: nullae nos ex istis indutiis spes inportunitatis obtundat 280, 6.
obtutus subpeditat 250, 12.
obustus piscis C V 371.
occasus *i. q.* mortalitas C III 274. 249, 21.
Occiduum sidus C V 192 o. limes 286, 2 — occidua sors C IV 272. orae C I 54.
occultus: ut in occultis te abducas 6, 10.
occupata (filia) uitalibus terminis 239, 9.
oculata claritas 267, 13.
oculi cordis 2, 12.
odae cordarum decem C I 24.
odibilis gens 291, 16.
odiosa propago C V 260.
odor gratiae suauitatis 178, 1.
odoratus C III 246.
offerre *c. part.* natum — mactandum Deo obtulit C I 114. quod uobis obtuli perlegendum 171, 4.
officium purae deuotionis 171, 3. per oris officium legentes 225, 19. geminae deuotionis officium 267, 2.
olea fecundae suauitatis 288, 1.
oleaster 288, 3.
oleum doni caelestis 4, 2.
opera (*abl.*) tarditatis 171, 14.
operari 292, 8.
operarius C V 412. 243, 11. 256, 18. 301, 8.
operatio digitorum 179, 5. recidiuae lucis 242, 4. mirabilis uirtutis 249, 3.
operator C V 69. 277, 1.
opifex bonus 212, 15.
opima gens C I 113. — o. populus (= frequens) C IV 126.
ops libertatis C I 284. panis C II 180. o. consueta C V 70. salutaris

261, 2. solita 277, 2. — uirtutis opes C V 1.
opus ueritatis 177, 2.
orae aetheriae 302, 10.
Origenes, peritissimus diuinae legis 172, 12.
origo: crescere postquam coepit origo C II 10. 179, 10.
ornatus: praeter conspicuos utpote nuptae conuenientes ornatus 10, 11.
ouis = uirgo (Maria): uirginis agnus ouis C I 84. 180, 11. — oues: commendat oues, commendat et agnos C V 413. 301, 8.
Oxymoron: fama tacens C II 227. gelidis ardebat periclis II 35. uiuum cadauer III 89. 271, 14. sicca fluenta III 124. quae perit ut maneat, quae uitam mortua praestat IV 30. muta lingua — tacitas loquellas IV 63. turgida macies IV 179. uiuens cadauer IV 288. aquosa siccitas (= siccitas aquae) 183, 16. amara iubilatio 241, 8.

Paedor Athenaei pagi C I 42. Athenaeus 178, 1.
paenitet: quae clamantibus manum dare non paenitet 260, 1.
pagina fluctuans 12, 3. p. uitalis 195, 11. sanctae religionis pagina 190, 18.
palam C III 295.
palla: prima florum palla tellus adoperta 180, 18. tetra uelatus palla 290, 12.
palma: proximam uirginitati palmam continet 10, 10.
palpans manus C IV 214.
pandere se testem C IV 92.
parapsis 176, 4.
parabola 258, 17.
parco *i. q.* reseruo: sabbatico tantum cibo parcentes 224, 14.
parens *i. q.* pater: C I 305, 308 — *i. q.* genitor II 40. — parentes = patres: pomis quae parentes acerba uorauerant 198, 13.
parilis numerus C V 415. coniectura 274, 15. dilectionis numerus 30, 10.
pariter conuenienter 186, 3. iisdem pariter eductis 302, 9.
parricidalis macula 221, 16.
pars *i. q.* regio: Tyriae partes C III 242. — in omni parte bonus C V 413 — altera caeli pars sumus, altera terrae semen existimus 223, 17.
participium praesentis loco praeteriti: nascenti aurea fuderunt munera regi C II 95. moriens ubi uirgo iacebat extremum sortita diem III 130. agmen deponens reuocauit IV 41. moriens et postumus extat et heres IV 290. releuans — duxit V 5. arma sumens — dedit consurgere bellum V 44. deponens — suscepit V 172. suscipiens — tetigit V 179. mutans — pax crucis fuit V 184. uidens — nudauit V 272. uidentes — scripserunt V 434. fidem dedit — sanans et suscitans H II 48. parturiens — suscepit 197, 10. nonne legeras eum — monentem 204, 14. suscipiens — tenuit — fugauit 212, 13. ponens — caruit 234, 5. suscipientes — congregabant 248, 2. deserens — uenerat 258, 3. praecipiens — dimisit 258, 23. corruens — nec proluere nec detergere quiescebat 259, 18. regrediens — se prostrauit 266 21. excitans — eleuauit 273, 5. nihil repperiens — exclamat 283, 8. corripiens — concitauit 275, 15. uidentes — scripserunt 303, 8. *al.* — *loco futuri*: feriens contagia moechae IV 242. conuertit latices in uini speciem transeuntes 232, 7. — *pro uerbo finito*: totum namque lauans C I 78. Ionas puppe cadens, caeto sorbente uoratus in pelago non sensit aquas I 192. nec cunctata solens pietas inferre salutem — mox lumina tangens euigilare iubet IV 35. quanto de culmine lapsus, alta relinquens discenderit V 135. sol nube coruscos abscondens, tetro uelatus amictu delituit V 235. haec terno sermone monens ut (repetit *Pros.*) V 414. sol — anhelantis flammae cursus infrenans contra Gabaon — dilato uespere lucem fixus adstrinxit 185, 5. uix uerba precantia singultu quatiente confirmans — inquiens 239, 14. — *participiorum coaceruatio e. g.*: in statuam mu-

tata salis stupefacta remansit ad poenam conuersa suam C I 122. ergo alacres — seruantes lumina caelo fixa magi sidusque micans regale secuti optatam tenuere uiam II 89. per somnum moniti contemnere iussa tyranni per loca mutati gradientes deuia callis in patriam rediere suam II 102 principis interea synagogae filia clauso functa die superas moriens amiserat auras III 103. dum Tyri transgressus iter Sidonia rursus arua legens, placidas Dominus calcaret harenas IV 100. — *participia futuri*: ros nascitur nil laesura matrem 198, 17. ut homo possit renasci originalis maculae foeditatem positurus 199, 4. interiora arcana reseranda significans 292, 17. — *perfecti*: potentia patuit declarata 207, 18. opulentia regi memoratur inlata 208, 1. funus iacebat expositum 241, 6. fores patuere inpulsae 261, 16. cernitur consecuta 286, 7. legebatur adpositus 286, 19, 12. gestum manifestatur 286, 21. repulsa iactantur 291, 15. tecta permansit 292, 19.

parui *i. q.* paruuli, liberi C II 116. III 215. — paruulus III 326 — parui sanguinis grex 210, 4.

paruitas 302, 16.

paruuli 210, 8. 211, 2. 246, 17. 249, 14.

pascha 12, 10. 180, 6.

paschalis: p. carmen 12, 9. 171, 3. 173, 17. opus 173, 18. dapes C I 1. V 21. 175, 1. pelagus 1, 6. dona C I 36. 177, 14. gloria 218, 16. epulae 274, 17.

passio *i. q.* morbus: per multos alternis passionibus occupatos 245, 12.

pater uenerabilis 1, 3. beatissime 3, 8. optime 5, 2. familias 221, 7.

patuit declarata 207, 18.

paucus: non mala daemone pauco — legio C III 73.

Paulus 200, 30. 219, 13. 226, 15. 244, 11. 293, 16.

pauper hortus C I 15. 176, 3.

pauxillulum 273, 5.

pax: pace salutantis sese intulit C V 377.

peccatrix mulier 259, 15.

pecuale animal C I 162.

pecuniaria debita 227, 20. pecuniariae quantitatis tractatio 227, 20.

pedibus mundis consistere C V 28.

pelagi mare C I 139.

pellere quietem *i. e.* somnum C III 59.

pendula retia C V 395.

peniculus: peniculo infusum acetum C V 255.

pennali corpus libramento sustentat in nubibus = auis 175, 11.

pensare: praecelso examine pensans C V 212.

pensio dies 252, 10.

per = *abl. instr. uel causae*: uirga — per flexos sinuata globos C I 133. per uerba adfatur sessorem I 160. si — una per accentum mutetur littera I 187. fluxos per artus languida pendebant uincula III 94. per gaudia plangunt III 142. uerbaque per uerbum per lumen lumina surgunt III 198. modicum per gemitum purgata IV 80. (iter) per quod cognouerat ire IV 211. per hos colaphos caput est sanabilerV 101 (his alapis v. 103). adorato per uerba precantia Christo V 217. elementa — laetata per ortum (ortu *Pros.*) V 239. — maesta per occasum (occasu *Pros.*) per typicam noscenda uiam (typica intellegentia *Pros.*) V 438. per poeticas delicias et carminum uoluptates delectat 5, 5. per liquidos puri fontis latices introite 178, 14. per diuersos motus animasti 179, 12. cf. 180, 7. 181, 15. 186, 5. 194, 5. 198, 10. 200, 2. 206, 19. 207, 18. 208, 7. 209, 16. 210, 19. 213, 20. 219, 6. 225, 19. 230, 1. 242, 15. 238, 12. 245, 18. 259, 11. 260, 12. 278, 16. 279, 22. 284, 13. 286, 10. 289, 18. — ne .. per tartara mundus abiret (in chaos mundus effueret *Pros.*) V 249.

peragere: haec ubi dicta pio Dominus sermone peregit C V 422.

perarare: calamo perarante contradant 176, 12.

perditor uitae 261, 5.

peregrinari: ut autem nullus animo peregrinetur ignaro, crucis speciem causam uenerationis ostendere 285. 19.

perennis: fons perennis aquae C IV 224. 268, 8.
perfector operis sui 270, 2.
perflatus aeger C IV 179.
periculum abruptae molis 230, 15.
permixtio popularis 220, 16.
perpes C V 36.
perpessa cruorem (mulier) C III 116.
Perpetua, *germana Syncletices* 10, 6.
persecutor generationis humanae 281, 11.
persona: audiamus ex eius persona Iohannes quid referat 291, 23.
personare H I 1. II 37.
perspicuus uenter C IV 175.
pertransire 180, 15.
peruagatum siluis et montibus septem uiderunt tempora 187, 14.
peruasus C III 309. 252, 1.
peruigil sapientia (*abl.*) 7, 13. maiestate 235, 18. p. labor 300, 6.
Petrus C III 230, 314. V 79, 109, 392, 410, 411. — 252, 6. 280, 17. 301, 6, 11.
phalanges tristes C III 83. incursus tristis phalangis 237, 19.
phantasma 279, 3.
Pharaon 265, 4.
Pharisaea conuiuia C IV 63. manus IV 238. Pharisaei C IV 172. 226, 13.
pignora *i. q.* liberi C II 113. H II 38. — 210, 6. amissi pignoris (= filiae) clade 239, 10.
pigra luna C I 166. hiems 180, 17. pigrae stationis limen 185, 6.
Pilatus C V 116, 157. 281, 11. 284, 7. 287, 3, 11.
pinnae 6, 7.
piscosa congregatio 300, 8.
plagae aerei tramitis 303, 5.
plausit nobis libertas maxima C V 103.
plenus *c. abl.* C I 176, 247. V 4, 326. 185, 16. 214, 21. 292, 13. 295, 19. — *c. gen.* 7, 5. 301, 4.
plurimus: cesset plurimorum iactura uerborum 12, 1. plurimum synagogae caelestis concilium 260, 11. plurima custodia 294, 8. — cuius iugum plurimum conprobatur 192, 17.
plus *i. q.* magis C I 6, 201. III 28, 267. IV 259 (*fort.* potius). — 10, 5. 187, 8. — nimis 194, 15. — plus est 240, 11. — lacrimis plus perfusis 242, 2. — magis plus 249, 14. — plura = plurima (innumera *Pros.*) C V 434.
poenalia uincula 237, 10.
poenaliter inminere 198, 8.
polus *i. q.* caelum C I 251. II 61. V 233. — poli II 168, 212, 258 *al.*
pomis non decipientibus C V 225.
pompa candida C IV 141. 263, 16. pompae mortalis honor C IV 293. pompae mortalis amor 271, 20. p. uerborum 176, 8.
pompare C I 18.
pondus: Iudaea gens, quae pondus tantae ueritatis audiuerat 273, 17.
populatio = populi *nostrum* '*Leute*' C IV 275.
populi *i. q.* homines C III 253, 295. IV 109. V 135. 234, 6. 251, 10. 260, 11. 262, 2. 263, 2. 267, 12. — populi gentiles C IV 304. 272, 10. futuri V 273.
portitor didragmatis aurei 252, 8.
poscere: qui milia Patrem angelicas sibimet legiones poscere posset C V 74.
positio uocabulorum: qua nimium loca sicca, diu qua terra negatis aegra iacebat aquis, qua.. C I 152. et non excelsa relinquens II 214. numquam terribiles aut pax coniurat in enses aut truculenta pio lupus oscula porrigit agno V 68. expetens quod uenerat ut donaret 212, 2. ut dispensator potius quam uideatur esse mercator 244, 6. cateruas ab omni uarietate languoris sine nomine curauit innumeras 255, 3. numquam noxios aut pax coniurat in gladios aut lupus oscula porrigit 276, 20. et possit aut una interpretis diuersis lingua sufficere, aut si cunctorum uoluit oculis hoc Pilatus exponere 287, 2.
positos nauali statione gressus firmemus 173, 15.
posquam C II 9, 35, 105. III 37.
posse *pro fut.* ratus hunc succedere posse mox sibimet C II 79. — *usus rarior*: cur qui uixdum potuere creari iam meruere mori? (qui modo sunt geniti *Pros.*) C II 118. sic aliena gerens, ut nec tua linquere posses C I 354.
possibilitas 216, 6.

post undas 173, 13. — Herodes alius post uidebit 205, 15.
postmodum 172, 3. 187, 15.
potatus: pastus faeno, potatus fluuio permutauit 187, 12.
potenter 245, 2.
potestates *sc.* stellarum C I 67. — omnis potestas C II 195.
potissimum: me potissimum ac solum eligas 7, 3.
potius: potius hinc agnitus (magis *Pros.*) C V 386. — ut potius arbitror 171, 6. sed — potius C IV 297. 272, 4 *al.*
praebere: cui facto diuersitate contrario nauta feritatem praebuit 186, 17.
praebitio 252, 13.
praecipere *c. acc. c. inf.* praecepit uenire pecus C I 225. praecepisti me transferre 171, 5.
praecipitanter 262, 3.
praedicatio euangelica = euangelium 200, 15.
praeludere funeream imaginem 238, 10.
praenitere 200, 10.
praerogare 302, 2.
praerogatiua ueteris scientiae 1, 5.
praesentia diuina 236, 6. 248, 3.
praesul C I 76.
praesumpta tyrannis 222, 19. indulgentia 279, 19.
praesumptio uirium 3, 1. 179, 14. incautae praesumptionis audacia 182, 12. p. delictorum 227, 12. fidelis 240, 7.
praesumptor C II 4.
praeter dispositum naturae 185, 11.
praeuaricatio: radix praeuaricationis antiquae 230, 2.
precantia uerba C III 107.
presbyter Macedonius 1, 1. Laurentius 7, 10.
primaeua aetas 7, 5.
primarius dies 295, 10.
primatum retinere 295, 13.
primitus 270, 11.
principatus scelerum 277, 19.
priores: uota priorum H I 91. spes pr. H I 96.
priscus usus C III 255.
pro: anxia pro natae uitio C III 243. parua siquidem poena pro tanto uideretur flagitio 282, 15.
pro dolor C II 9. 197, 9.
probatio 300, 1.
probo 225, 13. 301, 8, 12. 303, 7 *al.*
probrae narrationis arte 176, 11.
proceres C I 359. II 218. 196, 4.
procurrere *cum inf.* C V 128.
prodeest C V 120.
proditor 276, 13.
proditrix 236, 6.
profanus pater H I 71.
proferre: sacerdoti ora protulit C IV 205. qui brachia nudis humeris proferentes exerta 194, 11.
profusius uenerari 6, 12.
progenitus: natum sera felicitate progenitum 181, 22.
proiecta iacent (uina) C V 259.
promissio: cuius fuerat in desperatione promissio 182, 3.
promptus ignoscere C II 20.
prona facultas 255, 5.
pronominum usus rarior: *person. pro poss.*: passio, Christe, tui conpleuit munera legis H I 93. uisio, Christe, tui tormentum et poena malorum H I 107. clara sui diuinitate perfundit 301, 1. — *pronom. rel.* hic est ille lapis, reprobum quem uertice gestat angulus atque oculis praebet miracula C I 289. cui nec minus est Patre quicquam (= qui nec minor e.) C I 314. cui prona facultas — et quidquid natura negat se iudice praestat (= et qui quod n. n.) C IV 6. quem frons nulla uidet, sed totum conspicit ipse (= sed qui totum c. i.) C IV 15. post oblatus ei — quem faucibus artis angebat uis clausa mali, uitiumque tacendo prodiderat C IV 58, 59. *cf. s. ἀπὸ κοινοῦ.* — *reflexiua*: orate patrem baptismate nostrum, iure suum C II 235. qua se temptatio ducit C II 284. redde mihi uel redde sibi C III 303. — qua se temptatio pertraxerit 229, 12. 251, 17. discipulis se percontantibus — inquit C III 320. cui dantur munera quae sua sunt IV 209. cum Domino potuere magis sua lintea tolli V 347. membris obeuntibus in se V 264. — flauescunt nectareis sua mella cum ceris 176, 1.
propensa uota C IV 123.
propositum sincerum 202, 9.
proprie: nam simul e turbis proprie

sine crimine nullus accusator erat C IV 240.
proprior *i. q.* propior 190, 4.
propter adstare 262, 13.
propulsare: uiscera felicis uuae nectarea temulentae calcis grata propulsabit iniuria 180, 20. caput colaphis propulsare 278, 12.
prorogo: oraculo caelitus prorogato 251, 5.
prosapies generosa 219, 7.
prouectus uberioris ingenii 172, 15.
prouincia iniuncta 171, 9.
pruinae mediae C I 88.
psallere caelestia C I 25.
puerilis aetatis milia 210, 13.
puerpera H II 17.
pugnax audacia C III 64.
puluis harenosus 178, 9.
pusillus 225, 1.

Qua *e. g.*: ut biberet qua corpus erat C IV 225. qua materiem gerebat corporis 268, 9. qua parte moriturus fuerat, hac dolebat 271, 4.
quacumque *ubi exspectes* quocumque (*cf. Sittl, die lokalen Verschiedenheiten der lat. Sprache p. 130*) quacumque trahit sententia nutu C I 241. quacumque traxerit nutu diuina sententia 188, 22. qua se temptatio ducit C II 284.
quadratus orbis C V 190.
quadriiuga celeritas 271, 20.
quadrupes *i. e.* asella C I 229.
qualiter C I 326. 194, 10.
quam: cui proprium (*fort.* proprius = propius) est ueniam delictis infundere quam poenaliter inminere 198, 8.
quamquam *c. coni.* quamquam tunc sanior esset C V 127. quamquam Christus afuerit 211, 5. quamquam enim in omnibus euangeliis hoc habeatur adscriptum 220, 14. quamquam scripturas diuinas sic oporteat omnes aduerti 224, 3. — quamquam ipsi cuncta monstrantes 3, 10.
quando *causam inducens*: quando nullius maculae naeuo fuscata tenso nutriebat uentre praecordia 199, 12. quando caelestis militiae multitudo Deum laudat in Christo 201, 20. — *i. q.* cum: tunc enim terra nostra pacem meruit, quando Christus terram nostrae carnis adsumpsit 202, 5. tunc aperti sunt caeli, quando Dominus ab aqua baptizatus ascendit 213, 15.
quantitas duorum modo piscium 246, 15.
quantum paruitatis meae 302, 16. quantum — tantum C II 190.
quatenus = ut: 184, 3. 204, 13. 209, 11. 222, 3. 247, 21. 279, 15. 289, 13. 293, 19. 298, 11.
quauis mercede C V 40.
que *relatiuo adiunctum*: quique ordine certo nunc oritur C I 254. quaeque Deo similis adstaret C II 22. quaeque profusis inrigat lacrimis C IV 69. quique certae dispensationis ordine custodito nunc oritur 189, 14. quique nulla nascentis uidit mundi primordia 189, 15. — *praepositionibus adiunctum*: inque C II 276. eque C V 287. *at* a genuisque 252, 9.
qui = quis: dic — qui totiens tibi iura tulit? qui *etc.* C I 221. scio denique qui C IV 86. dic — qui totiens tibi iura subtraxit 188, 5.
quia = nam: quia quos malus opprimit hostis ima petunt C III 205. = ὅτι, *cum coniunct.*: non quia nos Dominus in laqueos temptantis agat C II 280. sed quia Filius hoc credatur esse 194, 4. quia uidelicet — nefas sit 204, 18. quia regem dixerit quorum fuerit 287, 13. — *cum indic. praecedente uerbo dicendi*: non dixit uicturus erit sed quia uiuit C III 19.
quicumque = quisque C II 293 (*cf. Ennod. C I 7, 16*). — omnis quicumque C IV 52, 75. 233, 11.
quidnam est quod — quia C II 164.
quidquid (*codd. carm. praeferunt*, quicquid *Prosae*) *cf.* C I 11. 175, 9. ut omne cernat praeteritum quicquid decreuerit adfuturum 233, 11.
quilibet: nam quamuis semotus a ceteris et secretioribus habitans latenter in locis Dominum quilibet uerbis huius orationis imploret 220, 11.
quippe: genitus non quippe creatus (*Pros.* quippe qui genitus n. c.)

C I 315. *cf.* C III 85, 166. IV 93, 163. V 180, 207, 243, 289, 403. — 240, 12. 261, 5. 283, 12. 285, 6. 285, 9. 293, 1. — quippe qui *c. ind.* C III 9 — 193, 18. 232, 14. 256, 19.
quis: quis furor est C I 245. quis fuit ille nitor C II 49. quis sensus C II 127. 210, 22. — nihil etenim differt, utrum bonus quis operibus nil dependat 256, 19. nec enim ex alterius oculo festucam quis audebat euellere 269, 8 *al.*
quispiam *in enuntiatis negatiuis* 172, 14. 283, 9. — ponamus quempiam nobilem uirum 221, 6.
quisque: ut quisque suo magis ingenio Deo adquiratur 5, 12.
quo = ut C III 13. — 7, 13. 280, 16. 300, 19.
quod *cum indicatiuo uel coni. praecedente uerbo dicendi uel sentiendi* C I 119. V 142, 299, 386. H I 34. 206, 20. 207, 4. 213, 14. 223, 7. 279, 2. 287, 20. 299, 12. — *causam inducens c. coni.* C II 216. IV 162. V 293. 194, 3. 236, 12. 241, 15. 264, 12.

Rabidae irae C III 40.
rapida mole C I 74.
raptor 264, 9.
ratione potenti C V 189.
reatus: lapidanda reatu C IV 237.
recidiuus trames C IV 140. 263, 15. r. lux 242, 4.
rector propriae ubertatis 256, 16.
redhibitio 239, 5.
rediuiua animatio 271, 9.
redux ops C II 18. salus III 187. planta IV 203. caro V 181. uultus 285, 10.
refluae undae C II 164.
regnator (*sc.* Darius) 187, 15. — r. perpes 220, 6. 222, 18.
relatio audax 181, 4.
relatiua enuntiata pronomine demonstratiuo omisso: nil iussa moratus cui fuerat concessa salus C III 100. sese uideri membris quibus ante fuit V 374. donec ueniret qui numquam subtractus fuerat V 382. ut non perderet quod condidit H II 8. enixa est puerpera quem Gabrihel praedixerat H II 18. ibant magi qua uenerant H II 33. inuidiae siquidem maculam de sese non abluit qui alteri conferre denegat 4, 6. armis quibus adsuetus est dimicare 6, 8. ut nequeat amittere quod uocatur 10, 9. quem fouere adsoles inuidiose deterreas 11, 3. praeter quos custos arca munierat 179, 17. dum respicit quod euasit 182, 12. qui militat ingrediatur intrepidus 195, 2. gaudebitis qui tractatis 195, 5. nihil esse diutinum quod fine clauderetur 198, 4. cui caeli paruus est limes .. mansit in corpore puerili 201, 2. expetens quod uenerat ut donaret 212, 2. *cf.* 212, 8. 232, 8. 236, 17. 238, 4. 240, 16. 241, 2. 242, 1, 10. 244, 11, 257, 17. 260, 5. 267, 8, 16. 278, 20. 289, 12. 290, 15. 291, 8. 302, 22. 303, 1.
relatus audax C I 96.
relatiuum pro demonstr.: cui si tener quiuerit agnus auferri 210, 3. *al.*
religio diuina 10, 10. sancta 190, 18. sacerdotale religionis exordium 196, 2. catholica 300, 15.
religiosa simulacra C I 243. fides 7. 2. 301, 22. libamen 208, 4. chartae 303, 9.
religiose 287, 17.
reloquens 274, 11.
remissiores pinnae 6, 7.
remotio: non tamen diutius in hac remotione permansit 290, 18.
remotioribus locis inminentes 290, 4.
remuneratio lucis 273, 4.
rennuo 180, 20. 219, 12. 247, 21. 252, 13. 283, 10.
renutrio 198, 16.
repo *c. acc.*: anima proprias repente medullas C IV 287.
reportare: sidereas uias alacri sub corde reportant C V 432.
repperio C IV 47. V 142. — 175, 9. 218, 1. 222, 10. 283, 7.
reppulit H I 21.
reprobus lapis C I 289.
reseruare: pastores primi gregem suum nocturnis uigiliis reseruantes 201, 12.
resolutio linguae 172, 3.
resonare *trans.*: adsuetus odas cordarum resonare C I 24.

resultare: sanctis iussionibus non resultans 171, 8.
retro subtrahere C II 165. retro facere ab C II 285. retro uultus auersio 182, 18. retro abducere 229, 13. patet inferna retro iam semita 292, 10.
retrorsum C I 125. V 266.
reuerenter 176, 14.
reuocare: functaque subductae reuocate cadauera uitae C III 164.
reuoluere discrimen 171, 11.
rhetorica facundia 5, 7. rh. sermo 171, 5.
rhetorici uel poetici sermonis exempla: rapidoque uolatu mouerunt auidas uentorum gaudia pinnas C III 69. nemorum uoluptas inriguis nutritur aquis V 224. (sol) tetro uelatus amictu V 235. (sol) tetra uelatus palla 290, 12. furor arma ministrat V 286. procellosis adhuc imbribus concussae ratis uela madentia tumentis pelagi rursus fatigationi commisi 171, 9. suis lucernis radiarunt ora uidentia 242, 13. dextram pigri torporis glacies amputarat 245, 1.
rictus leonum C I 37.
ridere: blanda per agros ridet amoenitas 289, 17.
rite C V 372, 410 — rite seueritatis 1, 4.
rosarium 178, 6.
rubere C III 7.
rudis *i. q.* nouus: rudis miracula legis (= noui testamenti) C I 295 — rude baptismatis ministerium 183, 19.
rura C III 24.

Sabbata C IV 182, 183. — 266, 3. 295, 9. 11. sabbatum 266, 2. 295, 3.
sabbaticus cibus 224, 14.
Sabellius C I 323. 194, 8.
sacerdotalis reuerentia 7, 5. s. exordium 196, 2.
sacramentum euangelicae doctrinae 7, 8. per similis uocabuli sacramentum 185, 9.
sacrilega acies C V 63. manus V 96.
saecularis *i. q.* mundanus: saecularia studia 2, 4. 5, 5. s. libri 8, 3. litterae 191, 13. saecularis ambitus caduca 271, 18. causa 287, 10.
Sadducaei 226, 13.
saginatae animae 275, 13.
sal caelestis 2, 11.
saliunca C I 46.
saliuncula 178, 5.
Salomon 253, 21.
saltim C III 237. 181, 4. 205, 10. 240, 8. 248, 4. 274, 11. 280, 7.
salum gurgitis 300, 7.
salutaris urbis moenia (Hierusalem) C I 79. 180, 4. s. terra 270, 17.
salutem in Christo *sc.* dicit 1, 1. 171, 1.
Samaria 266, 8.
Samaritana uia C IV 222. loca 268, 6. mulier 206, 8.
sanabile caput C V 102.
sanctio: completa est sanctio Christi C V 108. conuenienter scripturarum sanctioni 203, 18. impleto diuinae sanctionis oraculo 279, 4.
sanctus pater 1, 1. 171, 1.
sanguinei *i. q.* sanguinolenti lupi C IV 155.
Sarra C I 107. 181, 18.
satiare libens animo quam cibo C I 6. en lapis inriguus satiare, incredule, fonte H I 35.
satis est quod 191, 4.
sator humani principii 270, 1.
saturare libentius animo quam cibo 175, 5. nullis umquam saturata funeribus 292, 22.
saucia = sauciata uita C III 35. lumina C V 218. sauciata 240, 4. 242, 5. 259, 16.
Saul 205, 27.
saxea uiscera C II 181.
scisma a Christo C V 201. scismata 256, 15.
scismatici doctores 286, 11.
scriptura diuina C II 205. 224, 4. scripturae celsiores 6, 5. sc. caelestis dogmatis 9, 10. sc. uenerabilis 293, 1.
scrutator renum 202, 10.
sectae C I 326. H I 102.
sed tamen: sed in hanc ideo ueni tamen horam C V 7.
sedens *i. q.* constituta: urbs C III 276.
sedulitas fidi propositi 6, 13.
semel: ad contempta semel mundi discrimina 182, 14.
semihomo canis C I 247. 189, 5.

senatus: ut in caelestis patriae senatu fieri mereatur adlecta 9, 8.
senescens dies C III 219. aeuum 181, 2. progenies 197, 14.
senex: senes nepotes C II 13. prophetae C II 35.
senium: auorum ataui senio numerantur ingenti 193, 14.
sensus stulti mundanae sapientiae 2, 10.
septena tempora C I 210.
serenus tactus C III 150.
serpo *trans.* C I 40. 177, 17.
seruilis: insania seruilis belli 275, 16.
seruulus H II 53.
sessor C IV 299.
setiger hircus C V 215.
seu — seu — uel 176, 8. seu nota, siue latentia 188, 20. seu — siue — uel 227, 9.
sexus licentia 9, 11.
si: hac ratione regunt, si — sustentent C I 270. quae domorum constantiam illa tantum ratione sustentant, si securibus amputata — famulentur 190, 12. = *nostrum 'ob'* percunctanti si filius Dei esset 216, 10.
sic: quae postulas sic (= tamquam debitum exigas) mereris 267, 18.
sicut: sicut ille — qui auxilio iutus inportunitatis extorsit 268, 5. sicut — sic C IV 11. — sicut (= tamquam) adorandum C II 82.
sidereum *i. q.* caeleste: s. onus C II 38. sonus III 291. manus IV 104. uiae V 432. proles 199, 8. splendor 200, 8. sermo 251, 5. conditor 259, 9. Christus 261, 8. imperium 272, 15. 283, 10. dominatio 302, 12.
Sidon 248, 10.
Sidonia arua C III 242. IV 99. litus 261, 11.
significatio: titulus trina linguarum significatione conscriptus 286, 17.
silentium: stabat in ore muto silentium 240, 16.
similia plura 228, 10.
Siloa C IV 259. 270, 7.
similiter: quae tuum decus similiter praecesserit aut sequatur 201, 9.
Simon C IV 112, 118. 262, 4, 9, 12.
simplex pro composito: creare = procreare C I 12. tulit = abstulit III 194. carpere = discerpere III 310. uellere = euellere IV 243. tulit = adtulit H I 65. mixta = inmixta 240, 3. nexuit = adnexuit 291, 10. *al.*
simplare C I 298.
simulare: qui non imitanda parentis iura caducorum gradibus simulauit honorum C I 306. — species simulatae mortis 262, 1.
simulator conpositus C V 339. s. (*fort.*) sollicitus V 391. simulator ac dissimulator 217, 21.
sine: sine tempore regnum C I 33. sine sole dies I 257. 189, 16. imperium sine fine II 66. 173, 1. sola sine exemplo femina II 69. continuus sine nocte dies II 253. lux sine luce II 253. IV 253. uita manens sine corporis usu III 91. sine labe resurgunt III 206. loca sine frugibus III 263. uulgus sine nomine mixtum IV 2. quarto sine luce die IV 273. animae sine labe fideles V 37. sine morte mori V 281. feminei partus sine uiro mysterium 199, 11. preces sine corde funduntur, fiducia sine corde non nascitur 240, 13. cateruae — sine nomine innumerae 255, 3. materies sine sensu 258, 13. in lucem sine luce peruenit 270, 1. antiquum sine lapsu degere iam colonum 290, 3. nec tellus sine clade adstitit 290, 22. sine morte licuit mori 292, 26.
sinuosum uolumen 183, 7.
sinus gelidi uentris 181, 21.
siquidem 4, 5. 11, 4. 172, 1. 177, 3. 180, 22. 203, 24. 225, 1. 230, 6. 250, 8. 256, 20. 277, 20. 282, 14. 287, 6. 290, 13. 300, 11.
sisto *intr.* C IV 113.
situs: grandaeuo situ consumpta C I 108. 181, 19. grandaeuo situ sanguis extinctus 181, 19.
sobrium sapientiae domicilium 9, 3.
sociale cacumen C I 32, s. fastigium 177, 11. s. pompa 261, 11. nihil erat sociale 252, 14.
Sodoma C I 121. 182, 11.
soliditatis rectae iter 4, 13.
solidus trames *oppos.* molles uestes C IV 303.
sopitos latuit (sopitus *codd. fere omnes*) C V 342.

sordidata 260, 9.
sordidus uinitor C I 91.
sors animae trepidantis 234, 11.
sortiri uisionem 302, 10.
sospitas plena 233, 6. capitis 278, 16.
species C II 94. 180, 15. 207, 17. 250, 2. 262, 1. 283, 1. 285, 18.
specularis materia 270, 3.
sperare de se C IV 5.
spernere *c. inf.* hanc spreuit habere salutem C I 299.
spes: cui finis extremus spem generis abstulerat iam florentem 259, 11. *al.*
spiramenta diuinae legis 177, 19. supremae lucis 239, 8.
spiramina mensis C II 147. lucis IV 270.
spirante = inspirante C I 197. spirare uitam C I 41.
spiritalis causa 258, 12. undae 268, 16. cibus 275, 12. aqua 284, 10.
spiritaliter 270, 12. 284, 5. 287, 5. 297, 8. 299, 8.
sportarum culmina C III 270. 249, 17.
squamei serpens maculosus horroris 263, 21.
squamosis molibus occupata carina 262, 13.
stagnum marini gurgitis 262, 4.
stic = istic: socia stic puppis erat C IV 122.
stilus: raro diuinae munera potestatis stilo quisquam huius modulationis aptauit 5, 4.
studium seditionis 283, 8.
stupere: quodque magis stupeas C III 216. stupebant fontium ministri sex hydrias 232, 13.
stupor dimensi corporis 244, 18.
strangulare 229, 2.
sub *c. abl. ubi ablatiuum instrumenti, causae uel modi exspectes*: si currere mustum uernali sub sole uelis C I 90. seruauit sub rore pios C I 235. uitiata iacebat sub dicione necis C II 33. nascendi sub lege fuit II 39. patrandum sub honore crucis II 87. sub gelidis periclis uita ardebat III 35. matura sub annis uirgineis III 110. sub Domini micuere manu III 150. dubia sub morte fatigat III 301. nulla sub lege manet IV 14. datur sub paupere forma IV 28. nobilior sub fasce foret IV 299. blanda sub imagine V 65. rubri sub tegmine cocci V 165. sub dubio uideor fluctuare iudicio 171, 7. tutus mitissima sub uoraci uentre custodia 186, 14. sub huius deformitatis aspectu hirsutum 187, 13. nec tenetur sub ipsa lege 256, 10. sub unius anni indutiis dimisit 258, 23. sub unius qualitatis effectu 267, 1. claruit sub fasce nobilior 272, 6. sub qualibet quantitate mercedis 275, 17. sub indulgentiae fiducia delinquentes 279, 18. regiae sub imaginis inlusione 284, 18.
subire: quae (semita) tenui calle subit arduam latenter ad portam 229, 15.
subiugalis gratia 272, 9.
substantia patrimonii 7, 11. s. terrena corporis nostri 223, 12. s. uictus 249, 4. 257, 8.
substantiuum pro adiectiuo: dulcedo rerum C I 7. dulcedo pomi I 70. coniugii fidem (= fidam coniugem) I 267. uiolentia flammae III 39. operis Dei honorem III 42. robora cumbae III 47. uentorum gaudia III 69. pallor noctis III 220. contagia moechae (= inpuram mulierem) IV 242. nemorum uoluptas V 223. lectionis adsiduitas 5, 3. terrae fecunditas 175, 10. splendoris claritas 177, 9. unguium proteruitas 210, 16. uolucrem fellis amaritudinem non habentem 213, 20. simplicitas puri cordis 218, 12. mellis crassi dulcedo 225, 11. ut cadentium micarum exiguitate pascantur 248, 14. praegnans cutis inmanitas 265, 13. pondus tantae ueritatis 273, 17. traditionis audacia 282, 5. heu nequitia tui, o Pilate, facinoris, quam patrasti 284, 7. praesentes mentium diuersitates intendens 288, 17. *sim.*
summitas digitorum extrema 181, 7.
super: altas ire super nube C V 430. iam super astra sedet H I 83, 84.
supercilium ponere C I 3. erectum supercilii fastigium deponere 175, 2.
superiores 286, 10.
supplicanter 174, 2.
supplicium: femina longae passionis supplicio desperata 240, 14.

supra: cumque annos duos gereret supra decem 211, 9. qui supra creaturam dominatur uniuersam 287, 10.
suscipere prouinciam 171, 9.
suspendere: suspendit ad ubera natum C I 113. grauidam cutem suspenderat aluus IV 176. animam laqueo suspendit ab alto V 131. ad lactei potus ubera suspendit 182, 2. elementa — statione suspendit 188, 13. nec donum dilatione suspendit 233, 5. ne quo se tempore prius a pietate suspenderet 277, 4. sed cum diuina clementia — iudicii suspenderit ultionem 280, 5. — a genuinisque aequoribus suspensus (piscis) 252, 9.
synagoga C V 357. 297, 16.
Syncletice, sacra uirgo ac ministra 9, 5.
synonymorum coaceruatio: cana priorum patrum origo C I 94. amici fomitis aestu I 131. semper ut una manens deitatis forma perennis I 297. blandi saporis inlecebris II 1. spatiosa lati aula poli II 60. per loca deuia mutati callis II 103. erectae fastigia pinnae II 210. agmen mediae turbae III 26. ualidae lampadis aestu III 33. tristes morborum pestes III 160. ad maesti lugentia culmina tecti III 129. igneus ardor solis III 279. candida forma niuis III 282. opima fertilitate tumens IV 11. pluribus exsequiis et inani funere passum IV 129. chaos infernae penetrale gehennae IV 148. discrimina uitae amissae IV 137. reduci conuersus tramite IV 203. mortalis forma tegminis humani IV 267. caduca uagi culmina saecli IV 291. exitus mortis V 134. culmen nominis alti V 316. mentita est uox uana tibi V 348. se uisibus adstans luce palam obtulit V 362. aetherias euectus abit sublimis in oras V 425. sarcina tantae molis 3, 1. studiosae mentis officium 3, 4. procella animi turbati 3, 7. torpor cordis obtunsi 3, 12. in diuersas anxiae trepidationis ambages 4, 7. superbi sanguinis nobilitas 9, 6. longae excusationis ambages 12, 2. pro metricae necessitatis angustia 172, 1. erectum supercilii fastigium 175, 2. ubertate rerum opimarum 175, 6. in rubra testae paraspide 176, 4. poetarum studiosa consuetudo 176, 7. fabulosi carminis nugae 176, 8. nobilium pompa uerborum 176, 8. ridiculi Getae comica foeditate 176, 9. splendoris claritas 177, 11. parcite squalentibus harenosi puluerис glebis et sterilium nuda perfrui siccitate camporum 178, 9. per liquidos puri fontis latices introite 178, 16. nimia frugis ubertate multiplicis 178, 18. rapidam pelagi fluctuantis insaniam 179, 6. repentina surgentis inundatione diluuii mersum penitus 179, 18. antiqua patrum testis origo priscorum 181, 1. summitas digitorum extrema 181, 7. retro sui uultus auersione 182, 18. nec igne circumfusi caloris correpta 183, 2. siccae ieiuni marmoris uenae 184, 17. uoracis rostri rapacitas 185, 12. longa uiuacitas 186, 2. anxiae puppis trepidatione iactatus 186, 11. tyrannicae legis atrocitas 187, 1. cuius rabies Achaemenii furoris igne succensa torrentem fornacis propriae superabat ardorem 187, 3. uecordi insania raptus 187, 9. instabilis mobilitas 189, 11. depulsae noctis abscessu 190, 2. spinosa aculea 191, 3. incepti tramitis institutum 191, 6. de terrena mortalis regni ciuitate 191, 10. per deuios curui callis anfractus 193, 4. caligantis tartara secutus est tenebrosa 193, 6. quia uana est coram Deo mundana sapientiae fragilis disciplina 194, 14. arcis summae fastigium 194, 21. apostolici culminis et honoris apex duodenus 196, 7. uetusta memorans antiquae mortis exordia 196, 9. inlecebrae blandi saporis 197, 3. uenialis indulgentia 198, 12. originalis maculae foeditas 199, 3. nullius maculo naeuo fuscata 199, 13. sincera castitas 200, 1. beati uentris honore conspicuo 201, 7. sola placens singulariter 201, 10. domicilium suae mansionis 202, 11. nebulosae caliginis obscuritas

204, 2. iucundi uultus serenitas 204, 2. uetustatis senium 208, 13. uolucri cursu fugacia tempora 211, 14. muti patris a silentio temporali 212, 6. tenebris nocturnae caecitatis ortum 212, 10. sacri corporis maiestas 212, 18. lex mandati 214, 3. regni fragilis et caduci cupiditas 216, 20. uirtus maioris potentiae 217, 6. alta sublimis templi fastigia ac cacumen excelsi pinnaculi 218, 2. donum tanti muneris 220, 9. prece huius supplicationis 221, 10. lucis illius dies 223, 2. uictuales epulae 224, 9. magnae famis penuria 224, 22. acidi dogmatis uirus 226, 13. sponsio paris eadem condicionis 227, 6. magnae remotionis abscessus 230, 9. aegrum morientis filii incommodum 233, 2. sospitatem uoce praestitit, sermone concessit 233, 6. uitia morborum 233, 14. ualidi lampas ardoris 234, 10. sors animae trepidantis ambigua — pendebat 234, 11. sedulis officiosa seruitiis 234, 16. cursus rapida commotione praecipites 237, 2. languens torpor 237, 2. quieti iam gurgitis lenitas 237, 4. pecus inmunda sordium obscenitate foedissimum 237, 16. morbus marcidae tabis 238, 12. sordium squalor 238, 16. robur arentis ligni 239, 3. gratae mutua redhibitione mercedis 239, 5. amissi pignoris clade 239, 10. finis extremus 239, 11. undosi sanguinis riui 240, 17. sui muneris donum 241, 1. miserandae domus tecta lugentia 241, 5. inlaetabilis multitudo — crebris clamosa doloribus aedes confuderat infelices 241, 9. frigidae mortis rigor 241, 19. imperiosae uocis arbitrio 241, 20. puri muneris gratia 244, 5. pigri torporis glacies 245, 1. ad dolos artium 245, 10. post expulsam saturatae plebis esuriem 246, 20. tumidos spumosi gurgitis fluctus 247, 19. in locis arida siccitate ieiunis 249, 4. languens inedia 249, 6. sublimium meritorum grande fastigium 250, 15. meta finalis luminis 251, 4. hami decipientis insidiae 252, 8. exigua paruitas 253, 7. tumor superbi fastus 253, 9. tenuis angusti callis uia 256, 9. sub uilissima pauperis forma 257, 8. caligans nox 257, 19. parui gemitus afflictio 260, 7. species simulatae mortis 262, 1. stagnum marini gurgitis 262, 4. aquosum marmor 262, 10. torpor pigrae mortis 263, 11. plagae uulnerum 263, 19. 288, 6. copiosae messis germen uberrimum 264, 4. falsae crassitudinis tumor 265, 12. sinus augebatur inmodicus 265, 15. maculosa corporis obscenitate foedissimi 266, 11. auctor et conditor 267, 6. ignorans prorsus ac nesciens 268, 15. coetus magnae multitudinis 269, 2. legitimae consuetudinis instituto 269, 3. per tenebras geminae caliginis 270, 15. dubia trepidatio 271, 7. iussu imperiosae uocis 271, 10. penetrale inferni 271, 12. testimonium paternae professionis 273, 15. restituit ac sanauit 277, 4. larimarum roribus 278, 9. alta cacumina 278, 5. rabidi tumultus insania 278, 11. clementia patienti longanimitate mitissima 280, 5. remissio neglegentis agricolae 280, 12. caligo tenebrarum 281, 7. deriguit et horruit 281, 13. demens furor 282, 9. funesti genus exitii morsque — cadaueris 282, 16. sublime fastigium 283, 1. sub imaginis inlusione 284, 18. rediens ac resurgens 285, 6. reducis uultus auersio 285, 10. uiolenta saeui roboris instrumenta 285, 14. primae lucis origo 286, 6. atrocitas ferocis instituti 288, 18. palmes uitis suauissimae 288, 20. sermonis increpatio 289, 6. blanda amoenitas 289, 17. iter diuersi callis 290, 4. tumuli sepultura 290, 4. thesaurum corporis pretiosi 294, 1. tumuli fores et ianua 294, 8. fouea tui casus et periculi 296, 15. diuersis temporibus et momentis 298, 7. quae nuper gesserat ante 298, 13. repetit ac reuoluit 301, 9.

Taciturna spiramina C II 147.

tales prophetae 251, 2. — talia =

tanta: quae talia sentiebat admitti 290, 23.
tamen *nostrum 'überhaupt'*: si placari tamen is possit, qui laedere non desistit 246, 7.
tamquam si diceret 243, 10. tamquam debitum exigas 267, 17. tamquam denuo fuerit editus et creatus 271, 16.
tantundem sceleris C V 43. sacrilegii 275, 19.
tartara C II 297.
tartareus cibus C I 53. cibi 178, 13. caecitas 261, 20.
tellus cruenta C I 51.
temerare: nullo temerante pudore H I 53.
temerator 197, 4.
temperies uernalis plagae 180, 17.
tempora: septena tempora lustrat C I 210. septem tempora uiderunt peruagatum 187, 14.
temporale aeuum 211, 10. silentium 212, 16.
temporum usus rarior: de stirpe creas ut mystica uirtus monstraret C I 71. sorbuit et — redit I 135. adfatur asella — linguaque rudenti edidit humanas animal loquellas I 162. sequitur iubentis imperium quacumque trahit sententia nutu I 241. postquam crescere coepit origio, perit (*fort.* periit) clademque a semine sumpsit II 10. puerilia mactat milia plangoremque dedit II 121. rupit — secuit — ferit — premit II 125. nec tantum hoc gaudete uiri, quod spiritus ater subiaceat uobis, quantum quod — scribat IV 162. quidquid res dura negarit, sola oratio praestat IV 217. clarificaui clarificemque (clarificabo *al.*) V 10. hunc eligit (elegit *codd.*), hunc reprobauit V 213. quod cum dederit, non amittit 4, 7. cur metrica uoluerim componere 5, 1. quod uersuum uiderint blandimento mellitum, tanta cordis auiditate suscipiunt 5, 9. proferant sua, si qui carpere nitentur 175, 5. supercilii depone fastigium, si carus aduenies 175, 3. postquam morte condemnas 179, 14. dum uitam denegat adquisiuit 182, 6. nec enim dignus est gaudere — qui dissiparit 182, 18. sequitur iubentis imperium creatura, quacumque nutu traxerit diuina sententia 188, 22. minus se donare pronuntians quam donabat 241, 17. hunc sic curauit, ut daemonio uacuasset — replesset 242, 18. nec tanta fuit copia cum daretur quanta fuit in reliquiis iam fastidita cum tollitur 246, 21. in tantum Domini fulgor solem superabat et niues, ut solem quidem niuesque conspicere facile cuilibet obtutus subpeditet — apostoli concidissent 250, 10. ostendit malum non esse quod eius est, si operarius illud bonus habuerit 256, 18. nutrit sua namque uulnera qui celarit et neglegit 260, 5. quam uiolenter impetras quod optaris 367, 16. quidquid enim pro qualitate difficili res durior abnegarit sola uotis simplicibus — oratio frequens obtinet 267, 19. qua moriturus fuerat (erat *Carm.*) 271, 4. deposuit — ut ab huius obsequii dignitate nec Iudam fecisset exsortem 274, 22. qui religionis ritu Iudaicae princeps illa quidem tempestate fuerat sacerdotum 277, 17. quo apud pium iudicem facilius sibi relaxari meruisset errorem 280, 18. inuadunt — perpetrarunt 290, 5. sicut enim uina suauia cum fuerint in acetum triste conuersa, cunctis a mensarum poculis repulsa iactantur 291, 15. et ne fides defecisset, agnoscitur 292, 12. *cf. consec. temp.*
tempus nocturni operis 296, 21.
temulenta calx 180, 20.
tenacitas muti silentii 4, 3.
tendere *c. d.* litoreis tendere brachia saxis C III 55.
ter *i. q.* tertio: C II 199, 200. — tertio 301, 9.
terminus: dubio pependit natura sub termino 291, 1.
terrena uicinitas 179, 7.
testa rubra C I 16.
testamenta geminae consona legis C I 145.
testimonium paternae professionis 273, 15.

testis pro uirgine partus C II 46. 200, 4.
thensaurum (*T*) C I 93.
Thesidae C I 43. 178, 3.
tholus: regia fuluis emicat aula tholis C I 284.
Thomas C V 378. 299, 5. 300, 2.
timere: Christum uenire quid times H II 30.
Timeus (*plerique*) C IV 210. 267, 10.
tiro 2, 1.
tirocinium 7, 6.
Tonans *i. q.* Deus: C II 205. V 17, 72. Dominus tonans C I 27.
tonitruus C V 13, 15. 274, 2, 8.
tormentum et poena malorum H I 107.
torrentum aquarum uada C II 157.
torrida damna C I 129.
totiens C V 306. 294, 13.
totus = omnis: totis extincta medullis C III 38. qui totum praestare potes III 113. totis uirtutibus implens III 159. sed totum conspicit ipse IV 15. patiens subiecto corpore totum (omnia *Pros.*) V 99. totum gubernat V 426. toto cedentibus aeuo H I 97. gratia totis gentibus extat H I 101. — totum commune Patris est C I 312. 193, 15. — totarum uirium studio 191, 8. hydrias totas feruisse uindemia 232, 13. totis uirtutibus opulentos 243, 3. qui totum lege tenet 256, 10.
toxica letalis suci nutrimenta 178, 12.
trabales laquei 282, 13.
tractare *i. q.* cogitare, meditari: quem tractat fraude necandum C II 82 — nec proprias bene tractat opes C IV 19.
tractus: de quorum tractibus deriuata per totius mundi limitem flumina uagantur innumera 244, 2. corusci siderum tractus 303, 2.
traditor C V 28. 275, 2. 276, 13.
trahere: uocem non aure trahebat C IV 102. uolumina traxit C IV 149.
transfretare 235, 8.
transigere: corui diurnis epulis transegerunt 185, 12.
transplantati Dei C I 275. 190, 16.
tribuere: uisibus humanis tragicas tribuere figuras C IV 171.
trinae laudis munera 209, 11. trina negatio 301, 10.
tripertitus 224, 2.
triplicabile C I 298.
triplicare C I 298.
tripudians 180, 19.
trisulcae linguae C I 133. 183, 8.
triticea seges 267, 8.
tropaeum C V 321.
truculenta oscula C V 68.
tuba Dominicae stationis exclamat 195, 1. 297, 11.
tumultus *i. q.* multitudo C III 257. 294, 20. — *i. q.* congregatio C V 312.
tumulus C III 72.
tunc *pro* tum C II 44. 202, 3. turba *i. q.* multitudo C III 115, 214, 261. IV 110, 240, 282. 307, 376. — 210, 9. 240, 3. 246, 16. 262, 3, 10. 271, 2. 272, 13. 274, 12. 292, 11.
tutus: consanguinei tutus medicamine limi C IV 262.
typica uia C V 396. t. Moyses 246, 11. intellegentia 300, 10.
tyrannicae legis atrocitas 187, 1.
tyrannis sanguinolenta 210, 9. praesumpta 222, 19.
Tyria loca 261, 11.
Tyriae partes C III 242.
Tyrus C IV 99. 248, 10.

Uacare: quo nihil a deitate uacet C V 197.
uacuare: inlaesum uacuauit iter C II 46.
uacuus labor C IV 117.
uagina condi custode 277, 9.
uanitates Memphiticae 265, 6.
ubi *e. g.*: in illo tamen euidenter Dominus Iesus ipse capitulo iuris sui potentiam — docuit, ubi discipulos confortabat 220, 17. nescit enim tempus — ubi fortissimus miles gratulabitur corona 223, 3. euangelica lectio declarauit, ubi agnosci iussit 230, 3. prima uirtutis documenta patefecit, ubi conuiua non pasci uisus est 232, 2.
uector C III 102. 239, 5.
uel = et: C III 303. IV 305 (*cf. Pros.*). V 155, 427. — 7, 3. 173, 3. 206, 6. 253, 4. 268, 12. 283, 20. 291, 5, 12. 301, 8. = sal-

tem C III 122. — uel — uel — aut: uel colaphis pulsare caput uel caedere palmis aut spuere in faciem plebs execranda quieuit C V 98. — uel iure 186, 8. uel potius 191, 5. uel magis 248, 7. uel sero 259, 1. uel potius 284, 8.
uelle *subst.*: cui condere uelle est C IV 14. — *c. acc. c. inf.* C III 88.
uena silicis 3, 12. uberum 210, 9.
ueneo, uenitus H I 21.
ueneratores holerum 190, 15.
ueniam habere C IV 249.
uentosa gloria C II 225.
uereri = uenerari C I 244.
ueritatem in crimen protrahere 283, 9.
uernaculus 195, 10.
uernalis plaga 180, 17.
uestigium *i. q.* pes C III 100, 235. IV 41, 67. V 25, 431. — 2, 14. 178, 3. 180, 5. 183, 16. 239, 4. 247, 8. 259, 17. 275, 2. 279, 1. 300, 13. 303, 3.
uetus ruina C IV 73.
uexilla C I 337. 194, 22.
uia *i. q.* ansa: dediderimus hinc aliquam obtrectationis uiam 172, 4. — uiae: cogitationes etenim et uoluntates uiae sunt operum 256, 3.
uiator pelagi C III 234. 247, 19. — 298, 4.
uicinus: species sibi contrarias non audent uicinas efficere 190, 4. caelo faceret uicinos 219, 11.
uicissim H II 71.
uictima = mactatio: quod sponte se Christus mitis agnus offerret ad uictimam 182, 10.
uictor exercitus 185, 7.
uictuale solatium 243, 13.
uigiles C V 301.
uiolenta potestas 236, 17.
uiperei morsus 179, 15. motus 182, 7.
uirgineus annus C III 110.
uirginitatis honor C II 67.
uirgo parens C V 322.
uirilis animus 10, 1.
uirtus *i. fere q.* uis, *δύναμις*: C III 2, 127, 257. IV 57, 106, 158. V 1, 266, 326, 434. 180, 1. 185, 19. 192, 23. 208, 11. 232, 1. 238, 13. 249, 3. 261, 10, 19. 267, 16. 295, 7, 19. 297, 2. 303, 7. — uirtutes *i. fere q.* miracula C I 95. III 95. IV 125, 204. 177, 1. 181, 3. 218, 11. 236, 11. 241, 16. 243, 3. 246, 2. 258, 2. 263, 1. 273, 1.
uisio tanti triumphi 302, 10.
uisus: huius se uisibus obtulit C V 362.
uitale sepulchrum C I 193. 186, 13. auxilium C IV 133. 263, 7. flabra C V 52. aurae 177, 18. semen 178, 16. pagina 195, 11. auiditas 225, 4. termini 239, 8. iter 258, 17.
uitium *i. q.* passio: pro filiae uitio anxiata mulier 248, 11.
uitrei campi C III 235. 247, 18. uitrea caro 266, 6.
uiuax senium 251, 3.
uix = tantum C IV 203.
uixdum 210, 10.
umbraculum aetheriae frondis 232, 15.
una C III 30. V 379. *al.*
unanimus C IV 218. unanimes 301, 3.
unda *i. q.* aqua C IV 224. 268, 8. 270, 9.
uocabulum: per similis uocabuli sacramentum 185, 9. uocabulo pariter conuenienter ac merito 186, 3. quem Didymum uocabulo nuncupabant 299, 6.
uoces blandae orationis 6, 70.
uolucres aurae C IV 47. turpem uolucrem 189, 5. alis uolucri iucunditate diffusis 236, 16.
uolumen operis nostri 1, 3. uolumina uniuersa librorum 303, 12.
uoluntarius 5, 13. uoluntarie 291, 20.
uoluptates carminum 179, 15.
uoluptuosa fallacia 179, 15. temptatio 229, 12.
uomere: ieiuna nouum uomuerunt marmora pontum C I 157. siccae ieiuni marmoris uenae potum cunctis uomuere multiplicem 184, 17.
uotiue suscipere 262, 15.
uulnera arcebant geminas palmas C V 219.
urna: geminae urnae 263, 6.
Ursinus antistes 7, 5.
Ursinus *uel* Ursicinus presbyter 8, 5.
usque: tartareum discenderit usque profundum C V 137.
usus: in usum pristinum reformauit 248, 21.
ut: dic ut — uertatur C II 179. ut nullum (= ne ullum) metuatis

hostem C IV 156. beatus auctor saeculi seruile corpus induit, ut carne carnem liberans non perderet H II 7. quale nomen habebit hoc crimen, ut — ambiat 204, 18. illam scilicet misericordiam postulabant, ut diem reformaret 242, 7. similis itaque sensus ostenditur et ut se benedici praecipiat 222, 13. — uetat ut mortuam lugeri uicturam 241, 11.
utpote qui 1, 4.
utris: cuius uenter aqua redundante perspicuus utris putabatur esse, non uterus 265, 13.
utraque elementa 282, 18.
uultus: ut noctem remouens caligantem extinctis diem uultibus reformaret 242, 7.

Ymni caelestes C IV 306. 272, 13. dulces H II 85. h. generalis 222, 16.

Zacharias 203, 19.
zelus H II 89.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

p. 6, 7 pinnis *pro* pennis.
p. 12, 10 *uerba* quia pascha — Christus *sunt ep. ad Cor. I 5, 7.*
p. 14, v. 3 *adde ad testimonia* Auson. p. 125, 3, 2 (ed. C. Schenkl) *item p. 23 v. 99* Ovid. Trist. I 5, 53.
p. 23, v. 102 *adde comma post* L *et* Reg. 1.
p. 24, v. 119 *not. add.* fort. Christus *cf. Pros.*
p. 35, v. 268 *not. del. comma post* lignea A.
p. 52, v. 113 pignora *pro* pignera *cum libris antiquissimis.*
p. 57, v. 197 *not.* illi S (*in ras.*) Arntz., *pro* (*in ras., Arntz.*).
p. 74, v. 138 *not.* constricto T *pro* A.
p. 87, v. 305 *not.* L *pro* BL.
p. 95, v. 72 *et* 73 paenitet *pro* poenitet.
p. 111, v. 290 heres *pro* haeres.
p. 121, v. 103 *not.* plausit *et* sonuit *pro* plaudit *et* tonuit.
p. 124, v. 137 *not.* descendit ad *add. H.*
p. 126, v. 166 *not. post* L^2 *comma del.*
p. 146, *subscr.* QVINQ: *pro* QVIVQ:, SEDVLII (I_2 *a m. 2*) *pro* I_1.
p. 167, v. 81 Xeromyrram *pro* Xeromyrrham.
p. 172, 18 immensa PR.
p. 178, 1 inluuiem *pro* ingluuiem.
p. 183, 22 *not. numerus 22 ad* patris *referendus.*
p. 185, 15 *adde comma post* perfidus.
p. 193, 14 *dele comma post* Dominus, *interpunge post* Patris est.
p. 201, 20 militiae *pro* militae.
p. 205, 9 inmemor *pro* immemor,
p. 221, 6 filius *pro* Filius.
p. 235, 2 *numerus 2 ad* seruiret *referendus.*
p. 242, 11 *not.* supplicum PR *pro* P.
p. 249, 8 *not.* exhausus BI *pro* I.
p. 264, 12 *not.* do PB*v pro* P*v*.
p. 265, 2 *not.* euangelista B *pro* B*v*.
p. 266, 15 *not. post* defit *spatium.*
p. 280, 10 *paenitentiae* pro *poenitentiae.*

p. 283, 4 *not.* modo HB*v* *pro* H, 16 *dele* utroque loco, 17 deputatus] est RB.
p. 285, 20 *not.* ex////tendi R *pro* extendi.
p. 296, 10 *not. nota B transp.*
p. 299, 1 *not.* contribulatum] humiliatum *Hv.*
p. 307, 3 RVFII *pro* RVFI.
Praeterea B *addendum ad* H*v* *in notis* 213, 12. 217, 3, 7. 228, 11 246, 21. 252, 12. 258, 8. 282, 5. 298, 11.

Aus dem Verlage von Carl Gerold's Sohn in Wien.

Engelbrecht, A. G., de scoliorum poesi. Ad summos in philosophia honores ab amplissimo philosophorum Vindobonensium ordine rite obtinendos. 1882. gr. 8. (II und 101 S.) Preis: 1 fl. 50 kr. = 3 Mark.

— — **Studia Terentiana.** 1883. gr. 8. (90 S.) Preis: 1 fl. 50 kr. = 3 Mark.

Gitlbauer, M., Babrii fabulae. 1882. gr. 8. (V u. 160 S.) Preis: 1 fl. 80 kr. = 3 Mark 60 Pf.

Initia librorum patrum latinorum. Sumptibus Academiae Caesareae Vindobonensis. 1865. gr. 8. (245 S.) Preis: 2 fl. 75 kr. = 5 Mark 50 Pf.

Kukula, R. C., de Cruquii codice vetustissimo. 1885. gr. 8. (70 S.) Preis: 1 fl. = 2 Mark.

Kunz, A., P. Ovidii Nasonis libellus de medicamine faciei. Ad summos in philosophia honores ab amplissimo philosophorum Vindobonensium ordine rite impetrandos. 1881. gr. 8. (II u. 92 S.) Preis: 1 fl. 40 kr. = 2 Mark 80 Pf.

Saalfeld, Dr. G. A. E. A., Tensaurus italograecus. Ausführliches historisch-kritisches Wörterbuch der griechischen Lehn- und Fremdwörter im Lateinischen. 1884. Lex.-8. (II u. 1184 Sp. S.) Preis: 10 fl. = 20 Mark.

Sedlmayer, H. St., Prolegomena critica ad Heroides Ovidianas. Ad summos in philosophia honores ab amplissimo philosophorum Vindobonensium ordine rite impetrandos. 1878. gr. 8. (IV u. 106 S.) Preis: 1 fl. 50 kr. = 3 Mark.

Thumser, V., de civium Atheniensium muneribus eorumque immunitate. 1880. gr. 8. (151 S.) Preis: 2 fl. = 4 Mark.

Washietl, J. A., **de similitudinibus imaginibusque Ovidianis.** Ad summos in philosophia honores ab amplissimo philosophorum Vindobonensium ordine rite impetrandos. 1883. gr. 8. (VI u. 193 S.) Preis: 3 fl. = 6 Mark.

Wessely, C., **Prolegomena ad papyrorum graecorum novam collectionem edendam.** Ad summos in philosophia honores ab amplissimo philosophorum Vindobonensium ordine rite impetrandos. Insunt disquisitiones palaeographiae antiquariae diplomaticae, metrologicae, chronologicae interpretationesque nonnullorum papyrorum. 1883. gr. 8. (80 S.) Preis: 1 fl. 50 kr. = 3 Mark.

Bibliotheca patrum latinorum Italica. Herausgegeben von **August Reifferscheid.** I. Band. Die Capitularbibliothek in Verona. Die römischen Bibliotheken. II. Band. 1—3 Heft. Die Ambrosianische Bibliothek in Mailand. Die Bibliotheken Piemonts. Die Bibliotheken von Venedig, Florenz, Neapel, la Cava und Monte Cassino. 1865—1872. gr. 8. geh. (1033 S.) Preis: 8 fl. 15 kr. = 16 Mark 30 Pf.

Verzeichniss der älteren Handschriften lateinischer Kirchenväter in den Bibliotheken der Schweiz. Von Dr. Karl Halm. 1865. gr. 8. (54 S.)
Preis: 40 kr. = 80 Pf.

Hartel, Wilh., **Studien über attisches Staatsrecht und Urkundenwesen.** 1878. gr. 8. (288 S.)
Preis: 2 fl. 40 kr. = 4 Mark 80 Pf.

Festschrift zur fünfzigjährigen Gründungsfeier des archäologischen Institutes in Rom. Von O. Benndorf und O. Hirschfeld, ord. Mitglieder des archäolog. Institutes. 1879. 4. Mit 1 Kupfertafel u. 2 in den Text gedruckten Holzschn. (47 S.) eleg. cart. Preis: 5 fl. = 10 Mark.

Monumenta graphica medii aevi ex archivis et bibliothecis imperii austriaci collecta edita iussu atque auspiciis ministerii cultus et publicae institutionis Caes. reg. Die Texte der Schrifttafeln herausgegeben von Dr. Th. Sickel. 1859—1882. Imper.-Folio. Heft 1—9 à 25 fl. = 50 Mark. Heft 10 (Schluss) 15 fl. = 30 Mark.

BR 60 .C68 v.10 C.1
Sedvlii Opera omnia.
Stanford University Libraries
3 6105 037 967 689

281.1
C822
v.10

DATE DUE

JUN	1988		
JUN	1988		

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA 94305